

દેશી.

૧૦

વેપારી ચેમ્બરનું માસિક.

જા.ક ૧૪ સુ. VOL. IXV. JANUARY 1922. No. 7 જાન્યુઆરી ૧૯૨૨ અંક ૭ મો.

અનુક્રમણિકા.

(બી) સંદેશનાથી પત્રકની અને લીલીસ સામાન્ય ૩૦૨	૩ ચેમ્બરનો વિભાગ ... ૩૧૫
(બી) હિન્દ વિશ્વનાં શિક્ષા સાથે વ્યાપાર ખેડે	(૧) ચેમ્બરનો પત્રચલકાર ... ૩૧૫
છતાં નિર્ધન શા માટે? શક્ય શા છે? ૩૦૬	(૩) ચેમ્બરનો કેમ્પેઇનમેન્ટ કુદરે .. ૩૨૧
(બી) વીમા કંપનીઓ અને સ્વદેશી ૩૦૮	(૩) ચેમ્બરમાં નવા ફાળવે પડેલા
જામોદી માસિક નોંધ .. ૩૦૬	સભાસદો ... ૩૨૧
(૧) ઈંગ્લેન્ડમાં નવી હિન્દી લેન ... ૩૦૬	૪ અન્ય ચેમ્બરો અને એસોસિએશનનો ૩૨૨
(૨) હિન્દુસ્તાનમાં ૧૯૨૧ના હુલાસો	૫ વેપારી ખબરો ... ૩૨૬
સંપૂર્ણ માત્ર સુધીની હકીકતો ૩૧૦	૬ વેપારી પૂછપરછ ... ૩૩૬
(૩) આર્થિક અને આર્થિક સ્વતંત્રતા ૩૧૧	૭ નવાં પેટન્ટો ... ૩૩૮
(૪) નાઈટરીયામાં રેલ વાવેલ ૩૧૩	૮ લેઈન્ડ રોક કંપનીઓ .. ૩૩૬
(૫) મુબબા હોમોગેના વપરાતા રસા ૩૧૩	૯ વેપારી આંકડા .. ૩૪૪
ચર્ચા પદાર્થો	

જામા માસિકમાં બહારથી આવેલા લેખો માટે અમે જવાબદાર નથી

જામા માસિકનું લખાણનું મુબબા બહારકોને માટે વાર્ષિક રૂા. ૩-૮-૦ તથા બાહ્ય ગામના બહારકો માટે વાર્ષિક રૂા. ૪-૦-૦ પોસ્ટેજ સુદા રાખવામાં આવ્યું છે. છલક નકલ એકના અપના. ૬ છ. વી.પી. પોસ્ટથી ૦-૮-૦ નમુનાની કોપી મફત મોકલવામાં આવતી નથી. માસિકમાં જે જાહેર ખબરો છે તેમાં કંઈ ફેરફાર સુચવેલા હોય તો તે કાઢી નાખવી તો આવી જાતની ખબર આગલા મહિનાની ૨૦ થી તારીખ પહેલાં આપવી જોઈએ, કે તો તે પ્રમાણે કળું જાની ચકરો નહિ.

જામા માસિક ૬૨ મહિને પહેલી પાંચ તારીખોની અંદર પોસ્ટમાં રવાના કરવામાં છે એ માટે જે બહારકોને બારમી તારીખ સુધીમાં અંક ન મળે તેમજ અમને દુરેલ પ્ર આપવી જેથી જલદી તે વીચે વપાસ પહોં કરી શકાય અને જરૂર હોય તો શીલીકમાંથી જ પ્રત રવાના કરી શકાય. પાછળથી બુધી પ્રતો ખર્ચી જાય છે એટલે તે પછી કોઈની ખરી હોય તો પણ તે માટે ઇલાજ કરવો અશક્ય થઈ પડે છે.

કીંગડમની હાલની જગાત નીતિ માફત પસંદગી આપવાની શક્યતા ઉપર તેણે વિચાર કરવો (જનરલ બોધાએ આ ઠરાવને ટેકો આપ્યો નહિ અને વેડી સંસ્કારના પ્રતિનિધિએ જુઠા પડ્યા.)

એક ઠરાવદ્વારા ક્ષીટનમાં બનેલા માલને તેમજ ક્ષીટનનાં વડાઓને ઉત્તેજન આપવા માટે સંસ્થાનામાં પ્રયાસ કરવાનો આશ્રય કરવામાં આવ્યો હતો. કાંઠા ઉપરના વેપારને લગતા હુકો અને શીર્ષોગને લગતા કાયદાઓ સંબંધમાં બીજો એક ઠરાવ સંસ્થાનાએ માન્ય રાખ્યો હતો (ક્ષીટનના પ્રતિનિધિએ વિરુદ્ધ પડ્યા હતા.)

બીજા કેટલાક ઠરાવો સર્વાનુમતે પસાર કરવામાં આવ્યા હતા જેમાં એક ઠરાવ દ્વારા સંસ્થાનાના અરસપરસ તેમજ યુનાઇટેડ કીંગડમ સાથે પસંદગીના ધોરણ ઉપર જગાતને લગતી ગોઠવણ કરવાના હુકો બાબે કાંઈપણ શંકા હોય તે દૂર કરવાની માગણી કરવામાં આવી હતી.

આરત્રેલીયાએ પસંદગીનું ધોરણ અખત્યાર કર્યું.

(અપૂર્ણ.)

હિન્દુ વિશ્વના રાષ્ટ્રો સાથે વ્યાપાર ખેડ, છતાં નિર્ધન શામાટે !! શક્ય શું છે ?

લેખક:-

ગુલાબચંદ મૂળચંદ બાવિશી, હેડમાસ્ટર, ધી શીયા ઇ. ઇ. આગેખાન
અંગ્રેજી સ્કુલ, હારિસલામ. આફ્રિકા.

વ્યાપાર ખેડવો જેટલો હુકર છે, તેટલોજ હુકર, વ્યાપારની ઉન્નતિનો અને ચઢતી ડાળાનો વિચાર કરી, તેમાં અંપલાવવા પડેલા, તે વિષયનો અભ્યાસ કરવો તે છે. હિન્દુસ્થાન ધર્મ અને દયાનું સ્થાન છે, પરંતુ વાણિજ્યનું કાંઈ કમતી સ્થાન નથી ! હિન્દુસ્થાનનું ધર્મબળ અને નીતિ બળ, આખી દુનિયાને હાંકીવે તેવું છે, પરંતુ વ્યાપાર બળ તેવું હોય તેમ જણાતું નથી. આનું મુખ્યત્વે કારણ વ્યાપાર સમગ્રથી અજ્ઞાનતા છે. આ અજ્ઞાનતા દૂર કરવા માટે ગાગેગામ વ્યાપારી મંડળોની આવશ્યકતા છે, કે જે દ્વારા, વ્યાપારને લગતું ચિણ્ણ મળી શકે.

હિન્દુસ્થાનનું ખર્ચ દેવત, જ્યારે હરીયાપારની પ્રભને રાષ્ટ્રીય અને વાણિજ્ય દૃષ્ટિએ કળાયુ, ત્યારેજ તે પ્રભ, હિન્દને ફાલી ખાવા હિન્દમાં પેદીયા નાખવા મંડી ગ્રંથ, અને ફાલી ખાવા માંડયું. હિન્દુસ્થાન સાથે ફાલાયુ. સૌક્યો યથા કેઈ વીરનર હિન્દુસ્થાનમાં જાણે ન કે જેણે, સમગ્ર રાષ્ટ્રને લિયલ પાયલ કરી નાખવાની શક્તિ હોય તવા મહાન મકાનને બે વમણે દાપ ટેકવો વિચાર વમળમાં એકવો લીધું હોય !! હમણા એક જ્વલંત આ સાક્ષાત તેણે બતાવી રહેલ છે. આમીન !!

પશ્ચિમના વેડી અને ચીતગ હજી પવનની લહેરીઓએ, ભારતવર્ષમાં પકથો, કે તરતજ ભારતવર્ષ તે લહેરીમાં ગાંધાવધનું ગયું. મોજ ચોખ, વજન દેવ વધારવા માટે, દંતર દેગની પ્રભાએ, અસંખ્ય વસ્તુઓ પોતાતી દિન્દુસ્થાનના વેપારીઓ ઉ

મટેલીક શીઠામના કીઠામન ગમશે કે ?

મોકલાવી-ભાવિ ભુકાવે છે-તેમ આપણા કમનશીબે આપણે પણ, તે વસ્તુઓને વધાવતા ગયા-આથી આપણે, બ્રહ્મચર્ય હીન, કમ શક્તિવાળા, યુવામી છૂતનગી ભાવનાઓવાળા, - ઠરપોક-ભીડ અને ઉછાંછળા બની ગયા,-તેનો લાભ તેવી પ્રજાઓએ વ્યાપારી રાજકીય દૃષ્ટિએ લેવાયો તેટલો લીધો. જ્યારે આવી સ્થિતિ જન્મ પામી ત્યારે વ્યવહારમાં બેઠું આવ્યું નહીં-અને કાચું સોતું સગે હાથે ફેંકી જ દીધું. આમાં કાંઈ કુદ્રતનો હેતુ તો હોવાજ નોંધ્યો. છેટલા ૩૬૦ દિવસમાં, વિશ્વના મહાન ગુરુ-ના નેક પ્રતિષ્ઠા, બાજી પહોં છે; આપણે તાકાતદાર થતા જઈએ છીએ, અને હિન્દી રાષ્ટ્ર સંઘને મજબૂત કરતા જઈએ છીએ અને આપણે હરણ થઈ ગયેયો વ્યાપાર કોઈ સારા કમંચોગીદારના, પાછો લાવવા મથીજ રહ્યા છીએ. આમાં પણ કુદ્રતનો તો પવિત્ર હસ્ત હોવાજ નોંધ્યો ને ! !

જેટલી પરદેશની પેઢીયો હિન્દુસ્તાનમાં છે, તેટલી હિન્દીઓની ઇતર દેશમાં નથી. આ એક આપણા ઉપર વ્યાપારી કલંક કહેવાય ! જેથી હકથી વિદેશી હિન્દમાં પેઢી નાખે, તેટલાજ હકથી હિન્દીયે વિદેશમાં પેઢી નાખવી નોંધ્યો. આમાં કોઈ રાષ્ટ્ર ભક્તતા દર્શાવે તો, રાષ્ટ્રની રાષ્ટ્રીય નબળાઈ કહેવાય. પોતાના રાટનો હુલસ, કોઈ પ્રજાને શીખવવામાં ન આવે તો, રાષ્ટ્રની એક પ્રકારની સ્વાર્થાન્યતા-ટુંક દૃષ્ટિ કહેવાય. હિન્દુસ્તાનનું જેટલે અંશે ધાર્મિક અને નૈતિક બળ હતી થતું ગયું, તેમ વ્યાપારી બળને ફટકો લાગતો ગયો. દ્વિબળને આધારે પેલું બળ જીવી શકે. હિન્દુ ભાઈઓ આ સેવકને દરગુજર કરશે! પરંતુ-ધર્મના સહીય કામો એ કોઈ કોમ કરતી હોય તો તે એકજ મુસલમાન કોમ છે-કે જેના હૃદયથી હિન્દુ હૃદય-અન્યો-અન્ય એકબીની અંત્રીમાં જોડાવા માગે છે અને જે જોડાણથી હિન્દુસ્તાન અવશ્યમેવ “સ્વરાજ્ય” ટુંક મુદતમાંજ સ્થાપન કરી શકશેજ અસ્તુ.

વ્યાપારી એ પ્રકારના છે. પરચુરણીયા અને જરથાષ્ટ્ર વેચનારા. અગ્નાની અને કેળ-વાયેલા; વિદેશી ચીજોનો વ્યાપાર કરનારા. આવા વ્યાપારીઓદારા, વ્યાપારના માર્ગોથી અટકાવક થત, હિન્દુ સુમાવી બેઠું. હવે તે મહાન થઈ શકે તેમ નથી. હિન્દ પોતાનો વેપારી ચરીફોનો મશહુર મોલો, સાચી રાખવા, યત્નો કરવામાં કાંઈ પાછું હોતે તેવું નથી ! આ અધુરે ટુંક વખતમાં હિન્દુસ્તાન શીખ્યું છે હિન્દુસ્તાનમાં ઉત્પન્ન થતી દરેક વસ્તુ હિન્દીનીજ છે, અને તેમાં કોઈ બીજાનો લેશ માત્ર પણ હક્ક નથી, આવા સ્વતંત્રતાના પાઠો જ્યારે આપણે શીખીશું, ત્યારે કોઈની તાકાવ નથી કે, હિન્દની ધુળને પણ ઘસડી લઈ જઈ શકે. હવે વ્યાપાર તો અંગ્રેજો પણ નિષેનતા નષ્ટ પામે, તે માટે શક્ય શું છે ? જીવનની જરૂરીયતો એકદમ ઘટાડી નાંખવી. વેપારમાં મુદત અસત્ય ન બોલવું. હઠાન ઉધારી રહી ગઈ હોય છતાં, એક સળી પણ કોઈને ચોરવાતું મન ન થઈ આવે તેવું વાવાવરણ મંડળોદારા ઉત્પન્ન કરવું. સ્વદેશી વસ્તુઓનો અને ખાદીનો વેપાર શરૂ કરી દેવો. ખાદીની શોધા અને ખાદીનો મહિમા-વિશ્વની ઇતર રાષ્ટ્રીય પ્રજાને-વેપારદારા સ્વમંગલવામાં આવે તો સુરોપીયન ભાઈઓ પણ ખાદી મહેરતા થઈ જાય. ધર્મમાં સારું જ્ઞાન આપણું ધર્મબળ ઉપર દરેક આખાદીનો આધાર છે. વાચ યરાયણ થઈ-સ્વદેશ માટે અભિમાન ધરાવી, વેપારને ખીલવવા દોશિય કંઈ કરવી. આવી સહીય વિશ્વાસુ દોશિયની શક્યતાથી નિષેનતાનો દુઃખો પ્રથમ હમે હમે ભુલાઈ જશે અને ઘણા રાષ્ટ્રો હિન્દની શાખાઓ બની રહે.

વીમા કંપનીઓ અને સ્વદેશી.

રા. સેવાધર્મી.

આચારે દેશીઓ એક રાજકીય કારણોને લીધે “આર્થિક બહિષ્કાર” અથવા તેના પ્રિયથ વેપારનો બહિષ્કાર કરવાની તરફેણ કરે છે. તેમજ દેશનો બીજો મોટો ભાગ દેશના આર્થિક ઉદ્ધાર માટે સ્વદેશી ઉદ્યોગોને ઉત્તેજન આપવાની હિમાયત કરે છે, અને પરદેશી કરવો સ્વદેશી માલ આપે છે. સુંદર તથા સ્વેચ્છ વધારે કિંમતી હોય તો પણ સ્વદેશીજ પસંદ કરવો એમ કહે છે.

આવે પ્રસંગે ત્રિલાયતીથી મોંઘા ના પડે તથા તેટલાંજ ઉપયોગી હોય તોં સર્વે આવાને દેશીભાઈઓએ સ્વાભાવિક ઉત્તેજન આપવું જોઈએ. પરંતુ ધર્માધર્મમાં સાતેથી નિચાર કરવાની વંક મળતી નથી અને તે કારણથી આની ઘણી બાબતોનું વિસ્મરણ થઈ જાય છે. તેથી એવી એક ખાસ બાબત તરફ વેપારી ભાઈઓનું ધ્યાન ખેંચવાની હું રજા લઉં છું.

વેપારની સાથે વીમાનો સંબંધ નિકટનો છે. અને વીમા વિના વેપારની હાલની ખીલવણી પણ ઘણી હોત નહિ. દરેક દુકાનનો, ગોડાઉનનો, અને કારખાનાનો આગનો વર્ષો લેવામાં આવે જ છે. અને મુળાધનો વેપાર એટલો મોટો છે કે એંશી ઉપરાંત વીમાની ઓફીસો અને કામ કરે છે. ગત્યાર સુધી મોટે ભાગે કામ પરદેશી વીમા કંપનીઓના હાથમાં છે. પ્રિયીથ, સંસ્થાનોની, અમેરિકાની અને અને ફ્રાંસ તથા જાપાનની વીમા કંપનીઓ અને ધર્મધોધાર કામ ચલાવે છે અને દર વર્ષે હિંદુસ્તાનમાંથી ફક્ત પ્રીમીયમ રૂપે લગભગ પાંચ કરોડ રૂપિયા પરદેશ જાતે જાય છે. આપણા જેવા ગર્વળ દેશ માટે આ રકમ નાની સુની નથી અને તેનો ગંભીર ફરવો આપણાજ હાથમાં છે.

સુભાગ્યે મુળાધર્મ એક ડહાન દેશી વીમા કંપનીઓ આચારે કામકાજ કરે છે. આ કંપનીઓ સાથે કામકાજ પાઠવામાં કોઈપણ જાતની અટકાયત નડે તેમ નથી. મુળાધર્મ મોટો વેપાર હિંદીઓના હાથમાં છે. આગના વીમાના દલાલો પણ હિંદીઓજ છે. તે હિંદી વીમા કંપનીઓમાં વીમા આપવા તરફ તેમનું ધ્યાન દોરાય તો આ કંપનીઓ સહેજમાં તાણ ધઈ જાય અને પરદેશ ધસડાઈ જતું ઘણું ધન બચી જાય. વળી દેશી વીમા કંપનીઓના શેરહોલ્ડર પણ દેશીજ છે. એટલે દેશી કંપનીઓમાં જે નફો થયો તેનું વ્યાજ પણ તે શેરહોલ્ડરોનેજ મળશે. આ ઉપરાંત વીમા કંપનીઓની બાબતમાં એક બીજી હકીકત ધ્યાનમાં રાખવા જેવી છે. દરેક વીમા કંપનીમાં રીઝર્વ ફંડ ધીમે ધીમે ઘણા મોટા થયો. વળી તેમની મૂડીમાંથી પણ સાંચાકામ જેવું કાંઈ આપવાનું નથી તથા મોટી ઇમારતો ચલુવાની નથી. એટલે તે નૂડી તથા રીઝર્વ ફંડ એ સઘળું જ નાણું એજ વ્યાજે રોકવામાં આવશે. ધીમે ધીમે આ નાણાનો ઉપયોગ બીજા ઉદ્યોગો ખીલવવા માટે કરી શકાયો. હમણા પણ કેટલી એક કંપનીઓએ મકાનો બીરો રાખી નાણાં ધીરેલાં છે. કેનેડામાં તો બધી રહેલે તથા નહેરો વિમા કંપનીનાં ભાડોજોમાંથી લાભ મેળવે છે. તેજ પ્રમાણે અને પણ યીમ્સદોમાં નાણાં રોકીને વીમા કંપનીઓ દેશી મુકદ્દમોને ઉત્તેજન આપી શકશે. આ સર્વ કારણો ધ્યાનમાં લઈ દરેક દેશી ભાઈએ દેશી વીમા કંપનીમાં પોતાનો સર્વ વીમા આપવાનો નિશ્ચય કરવો જોઈએ.

વીમા કંપનીઓ પસંદ કરવામાં સારી મુડીવાળી તથા સારી વ્યવસ્થા વાળી કંપનીને પસંદ કરવાથી વેપારીઓ પોતાનું દિવ બચાવી શકશે. જેના એજન્ટો આજરૂદાર હો.

અને હીરકંટર સાહેબો અનુભવનાજા હોય તેવી કંપનીઓમાં વીમા આપનામાં ડોઇપણ ભતવું નોખમ નથી.

મીલોવાળાના હાથમાં વીમાનું મોટું કામકાજ હોય છે. તેઓ ધારે તો દેશી વીમા કંપનીઓને પણ ઉત્તેજન આપી શકે તેમ છે. ઘણા મીલ મોટીકે પામે તો વીમા કંપનીની એજન્સી પણ હોય છે. તેઓ સાહેબો જાદેશી-કંપનીઓની એજન્સી લે તો દેશને ઘણો લાભ થાય. હજી સુધી તો થોડાક મીલ માલિકોએ દેશી કંપની તરફ સહભાવ બતાવ્યો છે, પણ ઘણા ખરાબોએ હજી પોતાની ફરજ બજાવી નથી, એ બહુ શોક ઉપજાવે તેવું છે. ત્યાર પછી વીમાના ફાલો પોતે દેશી જ મા કંપનીઓને ઘણો લાભ કરી આપી શકે. તેઓ પોતાની કમાણી ઓછી કર્યા શીવાય દેશી કંપનીઓમાં કામ આપીને દેશ સેવા કરી શકે છે.

આ સાથે વીમા કંપનીઓને પણ એ બાલ હોવા જોઈએ. તેમણે પોતાનું કામ વધારવા હતાવળ કરવી જોઈએ નહિ. ધીમેથી પણ મજબુતીથી આગળ વધવા તરફ તેમણે ધ્યાન રાખવું જોઈએ. વળી બુદ્ધી બુદ્ધી દેશી કંપનીઓએ એક ખીલ સાથે સરસાઈના કરતાં સહકાર કરવા તરફ વલણ રાખવી જોઈએ. હિંદની બહાર કામના વિસ્તાર કરવામાં આ સહકાર બહુ ઉપયોગી થઈ પડશે. વળી લાયક દિંદી યુવાનોને કેળવીને જરૂર પડતાં વિદ્યાર્થી આ અમેરિકા તાલીમ માટે મોકલીને તેમને વીમા કંપનીના મેનેજરોને હાલો લેવા માટે લાયક બનાવવા જોઈએ. એમ કરવાથી આપણને થોડા હિંદી મેનેજરો મળી શકે. વળી પોતાના ફાજલ નાણાં પણ તેમણે દેશી પરોગી કાર્યોમાં પોતાની પૂરતી સલામતી જોઈને રોકવા જોઈએ.

પરંતુ વીમા કંપનીઓને લોક તરફથી રોકા મળે તોજ આ સર્વની તેમની પાસેથી આશા રાખી શકાય. માટે આપણું પ્રથમ કર્તવ્ય તે જોઈ છે કે આપણો સર્વ વિચાર દેશી કંપનીઓમાં મૂકવો. આમાં રાષ્ટ્રીય બાળત લેખવવામાં આવી નથી આમાં બહુધારનો પ્રશ્ન હાથલ કરવામાં નથી આવ્યો. પણ કેવળ આર્થિક દૃષ્ટિએજ આ બાળતનો વિચાર કરવામાં આવ્યો છે. અને આપણે આશા રાખીશું કે બધા વેપારી સાધજો આ બાળત ધ્યાનમાં લેશે.

અમારી અનિરૂદ્ધ નાંબ.

(૧) ઇંગ્લેન્ડમાં નવી હિન્દી લોન.

થોડા મહિના અગાઉ ઇંગ્લેન્ડમાં ઉટકાના ભારે દરથી ગંજવર રકમની હિન્દી લોન ઉઘી કરવામાં આવી ત્યારે આ એજન્ડે તે લોનની વધારે પડતી ઉદાર-અથવા કહો કે ઉડાઉ-સરતો સામે તેમજ તે લોનમાં નાણાં રાકવાની હિન્દીઓને તક ન આપવામાં આવી તે સામે જે મંજૂર હતું એવાવી હતી તે તરફ નિષ્ફળ ગયેલ નથી એમ હાલમાં કહેવામાં આવેલ નવી લોનની સરતો ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે. નવી લોન હઠકાના ભાવે પડે ટકાના દરે કહેવામાં આવેલ છે એટલે કે અરી રીતે બાજ લગમગ દટકા જેટલું પડશે. ત્યારે તે પહેલાંની લોનમાં બાજ લગમગ જે

ટકા જેટલું પડે છે. વળી હાલની લોન દસ વર્ષ પછી પાછી આપી દેવાની છે. તે ઉપરાંત આ લોનમાં નાણાં શકવા માટે હિન્દીઓને તક આપવામાં આવેલ છે, જો કે હિન્દીઓમાં સ્થિતિ ભેદો તેમાં નાણાં ગ્રાહકો હિન્દીઓને કાયદાકારક થઈ પડે કે કેમ તે શકા બરેલું છે. બ્યારે છેલ્લી લોન વખતે આ ચેમ્બરે હિન્દીઓને તક ન આપ્યા માટે મંજૂર વાધો ઉઠાવ્યો ત્યારે ના હિન્દી સરકારને એવી કબુલાત આપવાની ફરજ પડી હતી કે લવિષ્યમાં બ્યારે બીજી લોન કાઢવામાં આવશે ત્યારે હિન્દીઓને તક આપવામાં આવશે. અને હાલની લોનમાં તે ફેરફાર માલમ પડે છે આ લોન સંબંધમાં હિન્દી પ્રધાન તેમજ હિન્દી કાઉન્સિલના વલચમાં આવકારદાયક ફેરફાર જેટલો આ ચેમ્બરની લડતને આભારી છે તેટલોજ તે હિન્દી કાઉન્સિલમાં આ દેશના બહુશીલા નાણાંશાસ્ત્રી મી. દલાલની હાજરીને આભારી છે એમ અમારું માનવું છે. જો કે નવી લોનથી હિન્દીઓના લાભો પૂરેપૂરું સચવાય છે એમ અમે કહીએ છીએ. નથી છતાં પણ અત્યાર સુધી જે બીનજવાબદાર અને ઉડાઉ રીતિથી હિન્દુસ્તાનને નીચોવવાનું સામાન્ય થઈ પડેલ છે તેમાં થોડો ઘણો સુધારો કરવા મી. દલાલ સફળ થયા છે એમ સ્વીકારવા મી. ના પાડી શકાય નહિ.

આ લોનના પ્રોપેક્ટસમાં જણાવવામાં આવેલ છે કે તે સઘળું નાણું હિન્દી રેલવેના લાભ માટે ખરચવામાં આવશે; પરંતુ હિન્દી રેલવે માટેનો માલ સસ્તામાં સસ્તા બજારમાંથી ખરીદવામાં આવશે તે માટે કાંઈ પણ ખાત્રી અપવા સત્તાવાળાઓ તૈયાર છે? અત્યાર સુધી એટલીટનના માલનો ૩૦થી ૪૦ ટકા ભાવ વધારે હોય છતાં ત્યાંથીજ માલ ખરીદવાની રીત ચાલુ છે. હિન્દુસ્તાનના માલને ઉત્તેજન આપવાની વાત બાજુએ રાખતાં પણ હિન્દીઓ એટલી તો માગણી વ્યાજબી રીતે કરી શકે કે તેઓના પૈસા સસ્તામાં મસ્તા બજારમાંથી માલ ખરીદવા માટે વાપરવા અને નહિ કે ઇંગ્લેન્ડની બેકારી દૂર કરવા. આ બાગત કંપર એટલી અર્થો કરવામાં આવેલ છે કે તેના વધારે વિવેચનની આવશ્યકતા નથી. અમે માત્ર સત્તાવાળાઓને એટલીજ બહામણ કરવું કે તેઓએ જાહેર રીતે ખાત્રી આપી કે નવી લોનનું નાણું સસ્તામાં મસ્તા બજારમાંથી માલ ખરીદવા માટે વાપરવામાં આવશે.

(૨) હિન્દુસ્તાનમાં ૧૯૨૧ ના બુલાઇથી સપ્ટેમ્બર માસ સુધીની હડતાળો.

ચાલુ વર્ષના જુલાઈથી સપ્ટેમ્બર માસ સુધીમાં હિન્દુસ્તાનમાં પડેલી હડતાળોને લગતી વીગત હાલમાં ના. અરમર તરફથી બહાર પાડવામાં આવેલ છે. આ વીગતો જુદી જુદી પ્રાંતિક મંત્રાલયોએ પૂરા પાડેલા લેવાલો તેમજ રાષ્ટ્રનાં પત્રો ઉપરથી એકઠી કરવામાં આવેલ લેવાથી હાંકવામાં આવેલા આકાશ વોઈસનાં હોય એમ ખાત્રી નથી. કેટલીક હડતાળો ધ્યાન બહાર ગઈ હોય એવો સંભવ છે તેમજ હડતાળોના પરીણામની મતવતાની પણ ખાત્રી આપી શકાય નહીં. છતાં પણ જે વીગતો પ્રકટ કરવામાં આવેલ છે તે ઉપરથી દેશની મજુરીની સામાન્ય સ્થિતિ અગત્ય શકાય.

નીચેના કોઠા ઉપરથી દરેક પ્રાંતમાં કેટલી હડતાળો પડી તે જણાશે.

પ્રાંત	હડતાળો સંખ્યા.	મચ્છુરોની સંખ્યા.	કેટલા દિવસ ગુમાવ્યા	માગણી.				પરીણામ.							
				પગારમાં વધારો.	કેનમ.	અગત.	રજા અને કામનાં કલોક માટે.	ગીન કરાણો	કાગણી નાણાં વાપર્યા નથી.	ફોલોઅપ દ.	અર્ધ ફોલોઅપ	નિષ્ફળ.	પરીણામ ખર્ચ નથી.	અસાધ્ય.	ચોક્કસ.
બંગાળ	૩૦	૨૫૧૮૫	૧૭૩૭૭૬	૧૭	૨	૨	૧	૭	૧	૫	૮	૧૧	૦	૬	૦
બીહાર															
ઓરીસા	૨	૪૬૦	૪૬૦	૦	૦	૦	૦	૦	૨	૦	૦	૦	૨	૦	૦
મુંબઈ	૪૦	૫૬૪૩૯	૪૨૨૯૭૬	૧૦	૧	૬	૨	૨૧	૦	૮	૧	૨૬	૦	૦	૨
બર્મા	૭	૫૬૧	૨૦૪૧	૩	૦	૪	૦	૦	૦	૧	૧	૩	૧	૦	૧
મદ્રાસ.	૫	૧૨૫૦૦	૫૨૬૯૪૬	૨	૦	૧	૧	૧	૦	૧	૧	૧	૦	૦	૨
પંજાબ	૧	૧૮૦૦	૪૦૫૦	૧	૧	૨	૦	૦	૦	૧	૦	૦	૦	૦	૦
સંયુક્ત પ્રાંત	૩	૮૮૦	૨૦૮૦	૧	૨	૨	૦	૦	૦	૧	૦	૦	૧	૦	૧
કુલ ..	૮૮	૯૭૮૨૫૧૧૩૩૬૮૪	૩૪	૩૧૫	૪	૨૬	૩	૧૫	૧૧	૪૫	૪	૬	૬	૬	૬

ઉપરના કોઠા ઉપરથી માલમ પડે છે કે ત્રણ મહિના દરમિયાન જુદા જુદા પ્રાંતોમાં મળી કુલ ૮૮ હડતાળો પડી હતી આમાંથી રૂની મીલોમાં ૩૩, શણની મીલોમાં ૪, ઇન્જનેરી કારખાનામાં ૬, રેલ્વેમાં ૫, ચાના બગીચામાં ૮, મુખ્ય હતી. તે ઉપરાંત જુદાઈ માસમાં ૩૧, ઓગસ્ટમાં ૨૨ અને સપ્ટેમ્બરમાં ૨૯ નવી હડતાળો પડી હતી. વળી ઉપલા કોઠા ઉપરથી જણાશે કે કુલ ૮૮ હડતાળોમાંથી માત્ર ૧૫ હડતાળો ફોલોઅપ થઈ હતી બધા ૧૨ અર્ધ ફોલોઅપ અને ૪૫ તદ્દન નિષ્ફળ ગઈ હતી.

આની હડતાળોથી દેશના હુન્નર કલોગને કેમલું નુકશાન થાય છે તે સમજવું મુશ્કેલ નથી. વળી દેશમાં સંગીન પાયા ઉપર સ્થપાયેલા મચ્છુર મંડળોની ગેરહાજરીને લીધે હડતાળોના છેડા-લાવવાનું કામ બહુ મુશ્કેલ થઈ પડ્યું છે. ના. હિન્દી સરકાર હાલમાં મચ્છુર મંડળોના રટરફેશન બાબે કાયદો પસાર કરવાની ઇન્ટેન્ડેન્સી રાખે છે તે આવશ્યકરણ છે. હુળાળો જેમ બને તેમ પડતી અટકાવવા અને હડતાળ પડ્યા બાદ તેનો તરત નીવેડો આવે તેમ ગોઠવણ કરવા માટે આવશ્યક પગલાં તાબડતોળ લેવાની ઘણી જરૂર છે, કે નેથી હડતાળોથી દેશના હુન્નર કલોગને થતું બેહદ નુકશાન તેમજ સામાન્ય પ્રજાને લોગવવી પડતી હાડમારીને જલદી દૂર થાય. ના. હિન્દી સરકાર આ સવાલનો ફડચો બિલકુલ વખત ગુમાવ્યા સિવાય લાવશે નહીં અમે ઈચ્છીએ છીએ.

૧) આયલેન્ડ અને આર્થિક સ્વતંત્રતા:—

ધોલ દિવસ અમારું ઈંગ્લેન્ડના લોર્ડ ચેન્સેલર એવું જાહેર કયું હતું કે જગતને લગતી ટટીક બાબતો આન્ડ્રીસ પાર્લામેન્ટની મતગાંધાર વાજવામાં આવેલ છે. આયલેન્ડને સંસ્થાનો

ધી ઓબે દાઇલ માર્ટ, ૨૧ બેંક ઓટ, ફોર્ટ, મુંબઈ.

જેવો દરમજી (Domintie states) સંપૂર્ણ પ્રમાણમાં આપ્યાનું જાહેર કરવામાં આવેલ છે તે સાથે ઉપરની જાહેરાત કેવી રીતે બંધ બેસતી થઈ પડે એ અમે સમજી શક્યા નથી. સંસ્થાનેના દરમજી માટે વેપાર વ્યોગનું સંપૂર્ણ છૂટાપણું તદ્દન આવશ્યક છે અને તેથી આયર્લેન્ડને પોતાની મરજી મુજબ જગત નહીં કરવાની સ્વતંત્રતા ન આપવાથી તેનો દરમજી ખીલતો સંસ્થાનેના દરમજી કરતાં નીચો થઈ જાય છે એટલેથી આ અને કેનેડા જેટલી સ્વતંત્રતા ભોગવે છે તેટલી સ્વતંત્રતા આયર્લેન્ડને ન આપવાની નીતિ ન્યયમુકત રી રીતે કહી શકાય! ૧૮૫૨ની સાલમાં ન્યુઝીલેન્ડની સ્વતંત્રતા ઉપર આવા અલુપ્તતાં અંકુશ મૂકવામાં આવ્યા ન હોતા. દક્ષિણ આફ્રીકાનાં સંસ્થાનેને જ્યારે સ્વરાજ્ય આપવામાં આવ્યું ત્યારે જગતને લગતા અંકુશોમાંથી તેને મુક્ત કરવામાં આવ્યું હતું. ૧૮૫૨માં જ્યારે કેનેડાએ પોતાના હિતોને વેચી આપવા માટે તરી જગત નીતિ નહીં કરી તે વખતે ઈંગ્લેન્ડના મત્તાવળાઓએ તે માટે જાંખો દશાએ દેને; પરંતુ કેનેડાના તે વખતના નાણાંખાતાના પ્રધાન સર એ. ગ્રોલ્ટે એવો જવાબ આપ્યો હતો કે કેનેડાના લોકોને રૂચે તેવી રીતે જગત નીતિ નહીં કરવા માટે-પછી બલે તે વડી સરકારના પ્રધાનોએ અધિકર થઈ પડે તો પબ્લિક-કેનેડાની ધારાસભાને હક માન્ય રાખવાની હાલની સરકારની ફરજ છે. કેનેડાના વતનીઓના મન વિરુદ્ધ જો તરી સરકારના પ્રધાનો કેનેડાનો રાજ્ય કરમાર ચક્રવર્તી વધાર ન હોય તો અર્વાકાર્યો મંજુર ન રાખવાની સલાહ મહામંત્રીને આપી શકાય નહિં.

વતી ૧૮૬૩ના એક્ટની રૂએ એટલેથી આના સંસ્થાનેનાં સંસ્થાનો વચ્ચેની ગરસપરસ પત્રદા-ગીની નીતિમાંથી એટલીટને જાતલ કરવા દેવાની સત્તા આપવામાં આવી હતી. નાનામાંનાનાં સંસ્થાન પબ્લિક એટલીટને ગેરલાભ થાય તેવી રીતે જગત નાખી શકે છે અને આયર્લેન્ડને આ સત્તા આપવાના પ્રશ્નની ગળામાં આ બધા સુદાઓ બૂલી જવામાં આવે છે એમ અમારું માનવું છે. વતી દિન્દુલાતને પબ્લિક આર્થિક સ્વતંત્રતા મળેલ છે એમ અંગ્રેજોનું માનવું છે જો કે તે સ્વતંત્રતા કેટલી અગત્યકારક છે તે દિન્દુલાત સહુથી સારી રીતે સમજી શકે છે.

બૃત્તકાળમાં ઈંગ્લેન્ડે આવા સંજોગોમાં જે વલણ લીધું હતું તે જિતાં આયર્લેન્ડને વેપારનું છૂટાપણું ન આપવામાં ન્યાય નહરે પડે તો નથી અને તેની સાથે અગત્ય વેપારને દરાર કરવા માટે આમદ કરવો વ્યાજબી નથી એમ કહ્યા વિના ચાલતું નથી તેથી જ અંગ્રેજ લોકો આર્થિક લોકોની ઈચ્છા વિરુદ્ધ આનો દરાર કરવાની હઠ લે તો તેનો અંકુશ અર્થ થઈ શકે કે તેઓ આયર્લેન્ડના લાભને બાંધુએ સુધી પોતાના અંગત સ્વાર્થ માટે જુલે છે. અમને ખાતરી છે કે જો આયર્લેન્ડને અંકુશ આર્થિક સ્વતંત્રતા આપવામાં આવશે તો તેને પરીણામે આજ સુધી એટલીટન અને સંસ્થાનેના વચ્ચે જે મિત્રાચારી ભર્યો સંબંધ આવું રહેલ છે તેવો જ એટલીટન અને આયર્લેન્ડ વચ્ચે રહેશે. હાલના સંજોગોમાં એટલું તો કમુલ કરવું જોઈએ કે અગત્ય વેપાર કરતાં છૂટાપણું વધારે કિંમતી છે, અને અગત્ય વેપારના સમે તેવા સુજો હોય તો પબ્લિક દેશ પોતાના દિવ માટે કેવી નીતિ મદદ કરવી તે નક્ક કરવાનો હક્ક હોવો જોઈએ.

વતી જો આયર્લેન્ડને અંકુશ આર્થિક સ્વતંત્રતા આપવામાં આવશે તો તે રક્ષણ નીતિ મદદ કરશે એમ માનવાનું નથી; અને કહાય તે તેવી નીતિ મદદ કરે તો પબ્લિક એટલીટન સામે લડી પાડી શકાય નહિં કારણ કે તેના કુલ વેપારના લગભગ ૧૦ ટકા વેપાર એટલીટન સામે એટલે તેના મત ઉપરની જગતમાં મોટો વધારો કરવાનું તેને પડશે નહિં. આ જામતના

ગ્રેટબ્રીટન આયર્લેન્ડ કરતાં વધારે અનુકુળ સ્થિતિમાં છે અને આયર્લેન્ડમાં બનતો ધણોખરો માલ ગ્રેટબ્રીટનમાં વેચાતો હોવાથી આયર્લેન્ડ ગ્રેટબ્રીટનના માલ સામે જગતમાં અધુરોત્તમ વધારે કરી શકે નહિ. આ ઉપરથી આપણે એકજ અનુમાન ઉપર આવીશું કે આયર્લેન્ડને સંપૂર્ણ અર્થિક સ્વતંત્રતા આપવામાં ઈંગ્લેન્ડને કંઈ પણ ગેરલાભ નથી, લાભ ધણો છે.

(૪) નાઇલરીઆમાં રૂનું વાવેતર.

બ્રિટીશ એમ્પાયર કેટલેક ગ્રેટબ્રીટન એસોસીએશનનું કામ ચલાવવામાં નાણાં મંત્રી મુરફેલી છતાં તેનો કારોબારી હાઉન્સીલ ઘણું ઉપયોગી કાર્ય કરે છે. ૧૯૨૧ની શરૂઆતમાં હાઉન્સીલે સર હેક્ટર ડકને નાઇલરીઆમાં પૂરી તપાસ કર્યા બાદ રૂના વાવેતર બાગે શક્યતા કેવી છે તે ઉપર રીપોર્ટ કરવા માટે મોકલવાનું નક્કી થયું હતું. તે મુજબ સર હેક્ટર ડકે નાઇલરીઆમાં નાઇલરીઆ ગયા હતા અને બુટાઇ ગાસમાં આવેલ છે. તેઓએ એક ઘણોજ ઉપયોગી રીપોર્ટ બહાર પાડેલ છે. નાઇલરીઆની વસ્તી ૧૬૦,૦૦,૦૦૦ ઉપરાંત છે અને દેશનો ખીસ્તાર ૩,૩૬,૦૦૦ ચોરસ માઇલ જેટલો છે. સર હેક્ટર ડકને અભિપ્રાય મુજબ નાઇલરીઆ રૂ ઉગડવા માટે ઘણો અનુકુળ અને લાભકારક પ્રદેશ છે કારણ કે ત્યાંની સરકાર દિલસોજ છે, દેરી રાખ્યો બુદ્ધિવાળા છે, તે દેશનું વાતાવરણ શાન્ત છે અને બંદરે પ્રમાણમાં ગ્રેટબ્રીટનની નજીક છે. પરંતુ જે રૂ ઉગાડવામાં આવે તેની બત સુધારવાની યાજી આવશ્યકતા છે. રૂ લઈ જવા માટેનો ખર્ચ આછો કરવાની જરૂર છે પરંતુ તે માટે રૂની બત સુધારી તેની વધુ કિંમત ઉપરે એવા ઉપાયો લેવાની જરૂર છે. જેથી કરીને તે લઈ જવા માટે વધારે ખર્ચ સહન કરી શકે. નાઇલરીઆનું રૂ વેચવાનો દાસની પદ્ધતિમાં મોટામાં મોટી ખામી એ છે કે રૂની એક્ચેન્જ સામે કંઈ પણ સલામતી નથી તેમજ સારૂ ખરાબ અને બધી બજારું રૂ એક્ચેન્જ કરવામાં આવે છે જેટલું સારા અને ખરાબ રૂ માટે સરખી કિંમત ઉપરે છે. આ અટકાવવાનો એકજ ઉપાય છે કે બજારમાં રૂ આવે ત્યારે તેના જૂઠા જૂઠા વર્ગ પાડી નાખવા. બધા સંજોગો ધ્યાનમાં લેવા નાઇલરીઆમાં તેના ખીલ મુખ્ય પાંદોને મુક્તિ પહેાચાડવા સિવાય મોટા પાયા ઉપર રૂ ઉગાડવાનું શક્ય લાગે છે.

(૫) મુંબઈના ઉદ્યોગોમાં વપરાતા રસાયણી પદાર્થો.

મુંબઈ દલાકામાં ઉદ્યોગ ખાતાના વડા મીં આર. ડી. બેલ પોતાના ૧૯૨૦-૨૧ ના સાલના રીપોર્ટમાં જણાવે છે કે, ઉદ્યોગની બાબતમાં રસાયણી શોધખોળો સર્વેથી અગત્યની બાબત છે, પણ એ શોધખોળોની મદદથી જે કંઈ નવા ઉદ્યોગોના વધારાના માર્ગમાં સહેલાઈ થશે એવું માન્ય પડે તો પ્રજા તેવા ઉદ્યોગો નક્કી સાથે ચલાવી શકાવા જોઈએ. ઘણી વેળાએ રસાયણી શોધખોળો બીરો વીચાર ચલાવતા એવી શોધથી વેપાર ઉદ્યોગને કેવો ફાયદો થઈ શકે તે બાબત સુઝી જવામાં આવે છે. હિંદમાં રસાયણી વસ્તુઓ બનાવવાથી દેશને કેવો ફાયદો થાય છે અને ઘરો તે બાબતમાં બેંગલોરની સાયન્સ મન્સ્ટ્રીટ યુટવાળા હા. વોટસને તપાસ ચલાવી છે.

ઉપલી તપાસના સંબંધમાં મીં બેલ જણાવે છે કે કેસીન બનાવવાનો ઉદ્યોગ, અને તે પછી નીમકનો ઉદ્યોગ અગત્યના જણાયા છે. અમદાવાદ ખાતે ડા. મેલડરમ અને મીં ગનગોલીએ કેમીનની બાબતમાં અખતર કીધા પછી તેઓએ એવું જણાવ્યું હતું કે તેમાં ચરખીનો બાગ નો આછો હોય તો વધુ સારો પદાર્થ બનાવી શકાય છે. અસલ હુધમાંથી ચીંકાસ શાદી

નાખવી પડે છે. માટે અમદાવાદમાં બનાવેલા આ ફેસીનના નમુના ઇંગ્લેન્ડના ઇમ્પીરીયલ ઇનસ્ટીટ્યુટમાં તપાસ માટે મોકલતાં ત્યાંથી તે ઘણું સંતોષકારક હોવાનો જવાબ ફરી વળ્યો. અને ઇંગ્લેન્ડમાં તે સહેલાઈથી વેચી શકાયો, એમ વધુમાં જણાવવામાં આવ્યું છે. આ દાખલામાં એવું જણાયું હતું કે જે પ્રકારની શોધખોળ સાથે ગામડાંમાં ચલાવવામાં આવતા નીરજીવ ગણવા એક ઉદ્યોગથી, તેની ખીલવણી થતાં કેવા લાભ થઈ શકે. હીવેલમાંથી તેલ કાઢવા માટે પણ આ અખતરા કરવામાં આવ્યા હતા. એ તેલમાં રહેલી ખરાશ દૂર કરવાને તજવીજ કરતાં તેમાં ફેરફાર મળી હતી. જો વેપાર ઉદ્યોગ માટે મોટા જથ્થામાં તૈયાર કરવામાં આવતું તેલ ગ્રાહક કરવું પડે તો આજ રીતે તે કરવામાં આવે.

ખારાઘોડાના નીમકના અગર તરફ નીકળતા મેગનીશીઅમ કલોરાઇડના બાબમાં પણ શોધખોળ ચલાવવી પડી હતી પેટલા આ ખાર નીમકના અગરમાંથી કાઢવામાં આવે ત્યારે સફેદ દુધ જેવા રંગનો રહેતો. પણ પછી ધીમે ધીમે તે કાળો પડતો હતો. પણ તેમાંની એ ખામી દૂર કરવાને અમદાવાદ તથા મુંબઈ મધે અખતરા કરવામાં આવે છે એ પદાર્થ લેગો કરીને વેચવા માટે એક કંપની ઉભી થઈ છે અને તેનો માલ થોડા વખતમાં બજારમાં સમૂખે મળવાની વધી છે.

મેગનીશીઅમ કલોરાઇડનો ખાર ઉપર લખ્યા મુજબ કાઢવા પછી બાકી રહેલા અગરના પાણી માંથી એસમ સોલ્ટ પટેલાં કાઢવામાં આવતું હતું. પણ પછી કેટલાક અખતરાઓ કરવા પછી નવા યંત્રો મારફતે આખર હાલ કાઢવામાં આવે છે પણ મોટા જથ્થામાં વેપાર ધંધા માટે કાઢવાં તેમાંથી નફો યાવ કે નહીં તે બાબતનો તપાસ હાલ ચલાવવામાં આવે છે.

ઠાડીઆવાડ તરફના દરીઆના પાણીના ખારમાં ઘણી ઢાંતના રસાયણી પદાર્થો મળી આવે છે, અને તે બાબતમાં જો બરાબર તપાસ ચલાવવામાં આવે તો હુનર ઉદ્યોગોને ઘણો લાભ થાય આ દરીઆનું પાણી, તેના ખાર, નીમકના અગરમાંનું કીચલ, અને નીમકના નમુના લાંડન મધે પ્રથમ કરણ કરવાને મોકલી આપવામાં આવ્યા હતા અને ત્યાંથી ઘણા સારા રીપોર્ટ એ માટે આપવામાં આવ્યો છે.

મુંબઈની આટ રફાલના મોડસ્ટીંગ ખાતામાં મુંબઈનાં પરાંઓમાં મળી આવતી લાલ ચટોરી બાબત અખતરા કરનાં નળીઆના સારા નમુના ઉતારી શકાયા હતા. તેમજ ચાણકવા લાલ માટી કામના કેટલાક ણીજ નમુના પણ ઉતારી શકાયા હતા. ચીની માટીમાંથી બનાવેલા પ્યાલા અને રકાળી દેશાવરથી આવતા એવા ચીની કામ જેવા કિંતાર્યો હતા. ખીજ તરફ ઠાડીઆવાડ તરફની માટીમાંથી બનાવેલા પ્યાલા વગેરે ઉપલાજ મુજબ કિંતાર્યો હતા પણ સફેદાઈમાં તેવા ન હતા ઉપડી અરુ રફાલના ચીનીકામના લોખાગમાં માટીકામ અને જમીન ઉપર જડવાના ટાંકણના રંગબેરંગી નમુનાઓ પરદેશી માલના જેવાજ ઉતારી શકાયા હતા.

ઉપલા અખતરાઓ ઉપરથી માલમ પડે છે કે ટાઇટ્સ અને પ્યાલા રકાળી વગેરે ચ વપરાશની ચીજો બનાવવા માટેના પદાર્થો, આપણા તરફ મોતુદ છે મુંબઈમાં ચી કામની એક મોટી ફેક્ટરી ખોલવાની યોજના તૈયાર છે પણ ખીલવણીના લોખાગમાં માટેની જમીન ઘણું તૈયાર થઈ શકી નથી. અહીં એવું મુશ્કેલી ગણાય કે અત્રેની આ રફાલના ચીની કામના ખાતામાં એક કમચલાક લોખાગ બાધીને જેમ અને તેમ જલદીથી બાબત માટેના નમુના તૈયાર કરવા.

હિંચી પોલીમી કહેતા ટેબલ ટોપ ખરીદ કરવા ક્યાં જાયો ?

દક્ષીણ વિભાગમાંથી ચીની મટોડીના જે નમુનાની જીઓલોજીકલ ખાતા તરફથી તપાસ લેવામાં આવી હતી તેમજ અત્રેની એક મીલમાં ત્રણ ટન જેટલી જુદી જુદી જાતની મટોડીના નમુનાઓની કાપડને કાજી પાવાને માટેની સાધજીગ બનાવવા માટે તપાસ લેવામાં આવી હતી.

મુંબઈ નજદીકના સાલસેટ તાલુકામાંથી મળી આવતી મટોડીના આશરે ૭૦ નમુનાઓની જીઓલોજીકલ ખાતા તરફથી તપાસ લેવામાં આવી હતી. કેટલીક ઇંટોના નમુનાઓ એ ખાતા તરફથી તપાસવાં તે પુરતી ઘટ અને પાણીથી ચોકસી માલમ પડી ન હતી પુનાની એનજીની-અરીંગ કોલેજ મધે મકાનો બાધવાના પથરોની પણ તપાસ લેવામાં આવનાર છે. અબરખની ખાણમાં પડતા લુકા માટે તેમજ પાકા નળીયા ઇંટ, સ્વેટ, પેનરીલ વગેરે બનાવવાની વસ્તુઓ માટે પણ તપાસ લેવામાં આવનાર છે.

ચેમ્બરના વિભાગ.

(૧) ચેમ્બરનો પત્રવ્યવહાર

નં. ટી. ૧૫૩૫.

મુબઈ તા. ૮મી ડીસેમ્બર ૧૯૨૧.

ડીરેક્ટર જનરલ ઓફ કોમર્સિયલ ઇન્ટેલીજન્સ જોગ.

કલકત્તા.

સાહેબ,

ઈસ્ટ ઇન્ડીયા, ચાર્જના અને ઓરિજીના માટેની ટપાલ લાવલંછન કરવા માટે ના. સર-કારના પોસ્ટ માસ્ટર જનરલ અને પેની-રજીસ્ટર એન્ડ ઓરીએન્ટલ સ્ટીમ નેવીગેશન કું. જે કોન્ટ્રેક્ટ વચ્ચે છે તેની નકલ ના. હિન્દી સરકાર તરફથી તેઓના ૧૪ મી સપ્ટેમ્બર ૧૯૨૧ની લેટીખના પત્ર નં. ૪૧૬-૪૦૬૫ પી. ની સાથે મારી કમીટીને પૂરી પાડવામાં આવી હતી. આ કોન્ટ્રેક્ટના પરિશિષ્ટ બીજામાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે જ્યારે અને જેટલી વખત એડમીનિસ્ટ્રેટી સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ અથવા સંસ્થાનો માટેના સેક્રેટરી ઓફ સ્ટેટ લખી જણાવે ત્યારે અને તેટલી વખત કંપની અથવા કંપનીની સ્ટીમરોના કક્ષાન નીચે જણાવેલા આસામીઓને સ્ટીમર ઉપર લેશે, તેઓને જોશક પૂરે પાડશે અને ગમે તે બંદરથી ગમે તે બંદર સુધી અને વચ્ચે લઈ જશે:—

(૧) ગમે તેટલા-પણ એક વહાણ ઉપર આઠથી વધારે નહિ-ના. સરકારની તોફારીમાં હોય તેવા લશ્કરી અને મુઘી અમલદારો તેઓની સ્ત્રીઓ અને બચ્ચાંઓ સહિત અથવા સિવાય ચીફ કેપ્ટીન અથવા પહેલા વર્ગના ઉત્તારો તરીકે.

ધી બેગ્ગે ટાઇલ માટ ૨૧ બેક રફીટ, ફાઇ મુંબઈ.

(૨) ગમે તેટલા-પણ એક વદાણમાં ૪ થી વધારે નહિ-નોન-કમીશન અમલદારો તેઓની સ્ત્રીઓ અને છોકરાંઓ સહિત અથવા સિવાય ફેર-કેમીન અથવા ગીઝ વર્ગના ઉવાડાઓ તરીકે.

(૩) ગમે તેટલા-પણ એક વદાણમાં દસથી વધારે નહિ-દરિઆઇ માણુઓ, ખારવા અથવા મીઠાઇઓ તેઓની સ્ત્રીઓ અને છોકરાં સહિત અથવા સિવાય-ત્રી ત વર્ગના ઉવાડાઓ તરીકે. તેમને માટે હંમેશાં તૂતક નવે ચોગ્ય ગોઠવણ કરવામાં આવવી જોઈએ.

ઉપરા ત્રણ વર્ગ હેઠળ લઘુ પડેલાં ત્રણ વર્ગથી આજમુખીમાં સરકારે કેટલા પેમેન્ટ્સ મેળવે છે અને તે માટે પેનીન્સ્યુલર ઓરીએન્ટલ સ્ટીમ નેવીગેશન કું. ને કેટલી રકમ આપે છે તે મારી કમીટીને જણાવવાની મહેરબાની કરશે.

લી. આજ્ઞાકીત.

એસ. એમ. મહુમદાર.

એ. સેક્રેટરી.

દી ૧૫૬૬.

મુંબઇ ડીસેમ્બર ૧૬ મી ૧૯૨૧

ના. હિન્દી સરકારના વેપાર ખાતાના સેક્રેટરી જોગ.

દીલ્હી.

સાહેબ,

હેતુ ધોડા^૧ વખતથી હિન્દી કીનારાઓ ઉપર વદાણો ફોડાવવા સંબંધમાં અને હિન્દી આયાત નીકાશની હેરફેળી ફેરવણીના સંબંધમાં મારી કમીટી વિચાર ચલાવે છે. વળી તેઓની સમક્ષ ના. સરકારને પેનીન્સ્યુલર એન્ડ ઓરીએન્ટલ સ્ટીમ નેવીગેશન વચ્ચે જે કોન્ટ્રેક્ટ છે તેની નફા પણ છે જેમાંથી જણાય છે કે તે કોન્ટ્રેક્ટ ૩૧મી ઓગસ્ટ ૧૯૨૧ના રોજ ખતમ થાય છે. મારી કમીટી ના. સરકારને વિનંતી કરે છે કે જ્યારે તે કોન્ટ્રેક્ટ પૂરો થાય ત્યારે વેપારી મંડળો તેમજ વેપારી એજન્ટોને તેની સરતો તપસવાની અને તેના સંબંધમાં તેઓની સૂચનાઓ અને બલમંજો મોટાવાની તેમજ સામાન્ય રીતે હિન્દમાં વદાણને લગતા કોઈ મ સંબંધમાં પોતાના વિચાર જણાવવાની તક આપ્યા વિનાય નવે કોન્ટ્રેક્ટ કરવો નહિ આ સંબંધમાં મારી કમીટી નીચેની સૂચનાઓ તમારી સમક્ષ મૂકવા માગે છે અને તેઓને જણાવે છે કે ના. હિન્દી સરકાર તે ઉપર સંમાજપૂવક વિચાર ચલાવશે.

(૧) ટપાલના કેન્ડ્રેક્ટ સંબંધમાં હિન્દી વદાણોને ખાસ પત્રદગી આપવી.

(૨) કાલ કંપરના વેપાર માટે હિન્દમાં રજીસ્ટર યેલેડી કંપનીઓને પત્રદગી આ.

(૩) હિન્દમાં રજીસ્ટર યેલેડી કંપનીઓને ટેકસ્ટ્યુટ અને બર્ગાં મ ચાર્ટર્સની બાગ છૂટાટ અપાવવા માટે ના. સરકાર પોતાની બનતો પ્રયત્ન કરવો.

(૪) સબ સીટીયી, બ્યાજના દરમાં ઘટાડાથી, વદાણ બાંધવા માટે ખાસ મગરડો પાડીને અને વદાણ બાંધવા માટે જરૂરી ચીજ ઉપરની જકાતમાં છૂટાટ આપીને

કંપનીઓને આર્થિક મદદ આપવી જોઈએ. તેમજ હિન્દી વિદ્યાર્થીઓને વહીવટ બધાની ઠગ શીખવા માટે ખાસ સમયક પૂરી પાડવી જોઈએ.

(૫) જે કંપનીઓને સમગ્રીટી આપવામાં આવે તેઓએ હિન્દીઓને અમલદારોની જગ્યા માટે ઉત્તેજન આપવું જોઈએ.

(૬) સામાન્ય રીતે હિન્દી વહીવટીને ઉદ્યોગ ખીલવવા માટે થાં પગલા લેવા તે તપાસવા માટે એક નાની કમીટી નીમવી જોઈએ.

લી. આસાફીત
એસ. એમ. મનુમદાર.
અ. મેકેટરી.

નં. ડી. ૧૫૫૬

મુંબઈ, ૧૪મી ડીસેમ્બર ૧૯૨૧.

મુંબઈ યુનીવર્સિટીના રજીસ્ટ્રાર લેગ.

સાહેબ,

મારી કમીટીની ફરમાશથી હું આપને આ પત્ર મોકલવા છું અને તે મુંબઈ યુનીવર્સિટીની એને પામે જવું કરવાની વિનંતી કરું છું. મારી કમીટીને ખબર મળી છે કે મહાધિકાર વધારે બહોળો કરવા અને સેનેટને સંપૂર્ણ પ્રતિનિધિવાળી કરવાની નેમથી તેવું બધારણ ફરીથી સલાવવામાં આવે છે. નવા બધારણ હેઠળ મુંબઈ યુનીવર્સિટીની સેન્ટ ઉપર યોજામાં યોજા એ પ્રતિનિધિઓ સુટવાનો હક્ક આ કમીટીને આપવાની મુંબઈ યુનીવર્સિટીને ચેમ્બર વિનંતી કરે છે આવારે આ ચેમ્બરમાં ૫૫૦ સભાસદો છે અને તે હિન્દી ઔદ્યોગિક અને વેપારી લાભોની પુરેપૂરી પ્રતિનિધિ છે તે નીચેના હક્કો ભોગવે છે—

(૧) હિન્દી વડી ધારાસભામાં એક પ્રતિનિધિ સુટવાનો.

(૨) મુંબઈની ધારાસભામાં એક પ્રતિનિધિ સુટવાનો.

(૩) ડીરેક્ટર એફ ઇન્ડસ્ટ્રીઝની સલાહકારી કમીટી ઉપર એક પ્રતિનિધિ સુટવાનો.

(૪) મુંબઈની ખીલવણી ખાતાની સલાહકારી કમીટી ઉપર એક પ્રતિનિધિ સુટવાનો.

(૫) વાગ ફરતી હરેક બે વર્ષે મુંબઈના પોર્ટ ટ્રસ્ટ ઉપર એક પ્રતિનિધિ સુટવાનો.

અશ્વિમતા ફેટલાક દેશોમાં સ્થાનિક યુનીવર્સિટીઓની ઘોરો ઉપર ઔદ્યોગિક અને વેપારી લાભો, પ્રતિનિધિવ આપવામાં આવે છે અને તેજ પ્રમાણે આ દેશમાં ન કરવા માટે ગ્રાંથ જણાવે નથી. આવાર સુધી જેને રાજાનેજ લગતો અભ્યાસ ફેરવામાં આવે છે. *Cardinalio studies* તેની ખીલવણીથી પોતાની ફરજ પૂરી થયેલ છે, એવું મુંબઈની યુનીવર્સિટી હવે માનતી નથી. બી. કેમ ડીગ્રીની સ્થાપનાથી-કે જેની સ્થાપનામાં મારી કમીટીએ ઘોરો ભાગ લીધો નથી—યુનીવર્સિટીનું સામાન્ય રીતે જે અંકુશિત હોને બાજુવામાં આવે છે તે માટે ફેરફાર કરવામાં આવેલ છે. મારી કમીટીના અસિપાય મુજબ હવે એવો

ખી બોગે દાખલ માટે ૨૧ એક ઓક્ટ, ફાટ મુંબઈ.

વખત આવી પુગ્યો છે કે જ્યારે 'ફ્રેક્ટી ઓફ કોમર્સ' સ્થાપવી જોઈએ. દરમ્યાન મારી કમીટી આશા રાખે છે કે મુંબઈ યુનીવર્સિટીની સેનેટ ઉપર આ ચેમ્બરને ઓછામાં ઓછા બે પ્રતિનિધીઓ ચુંટવા દેવાની સેનેટ ગોઠવણ કરશે.

લી. આણંકીત.

એસ. એમ. મનુમદાર,

એ. સેક્રેટરી.

ડી. ૧૫૬૮

મુંબઈ, તા. ૧૬ મી ડિસેમ્બર ૧૯૨૧

ના. હિન્દી સરકારના ઐદિઓગીક ખાતાના

સેક્રેટરી જગ,

દીલ્હી.

આદેખ,

હિન્દુસ્તાન માટે લોકોમોટીવ એન્જીનો વિગેરે ખરીદવા સંબંધમાં તા. ૩૦ મી સપ્ટેમ્બરના દેખ ના. સરકાર તરફથી જે છાપા જોગી યાદી બહાર પાડવામાં આવેલ છે તે તરફ તમારું લક્ષ યેચવાની અને કમીટી તરફથી ફરમાશ થયેલ છે. કમીટી જાણીને ખુશી થઇ છે કે રેલ્વેના સામાનની ખરીદીના સંબંધમાં હિન્દુસ્તાનને ખીજ દેશોથી સ્પર્ધા કરવાની ના. સરકારે પોતાની નીતિ જાહેર કરેલ છે. પરંતુ મારી કમીટીને જણાવવાની ફરજ પડે છે કે ઉપર જણાવેલી છાપાજોગી યાદીમાં ટેન્ડરો માટે જે ધારા પેરણ નક્કી કરવામાં આવેલ છે તેથી દેશમાં આવી જાવના ઉદ્યોગોની ખોડવણીને ઉત્તેજન મળી શકશે નહિ.

ખાસ કરીને મારી કમીટીનું ૩ જી કલમ તરફ ધ્યાન યેચવાની રજા લે છે જેની રૂબે; 'હિન્દુસ્તાનમાં ભાવ આપાવ રૂવામાં આવતા માલના ભાવના મુકાબલામાં બિનકાયદાકારક હોયો જોઈએ નહિ. મારી કમીટી બિનકાયદાકારક હોયો જોઈએ નહિ એ શબ્દો વધારે સ્પષ્ટ રીતે સૂચવાની વિનંતી કરે છે.

વધારેમાં ૧૦,૦૦૦ પૌડ માટેનું એક ટેન્ડર દાખલા તરીકે ૧,૫૦,૦૦૦ રૂપીયાના ટેન્ડર સાથે દેવી રીતે અને દુ'હીઆમણના કયા દરથી સરખાવવામાં આવશે તે મારી કમીટી જાણવા માગે છે જો ટેન્ડર ખુલવાને દિવસે આજુ દર આ સરખામણી માટે લેવાનો હોય પૈસા પગાર કરવાનો વખત આવી પહોંચે ત્યાં સુધીમાં દુ'હીઆમણમાં જે વધઘટ થાય તે સામે સરકાર પોતે કેવી રીતે રક્ષણ લેવા માગે છે તે મારી કમીટી જાણવા માગે છે. મારી કમીટીના મત મુજબ દુ'હીઆમણને લગતી દોષ્ટવલ્લ જોખમહારી ના. સરકારે લેવી જોઈએ નહિ. રેલ્વેઓની આવક રૂપિયામાં થાય છે અને તેથી તેનું 'હેવું' પણ રૂપિયામાં આપવું જોઈએ. મારી કમીટીના તૈયાર એવો મક્કમ અભિપ્રાય છે કે બધાં ટેન્ડરો રૂપિયામાં જ માગવા અને દુ'હીઆમણની જોખમહારી પરદેશો ટેન્ડર મોકલનારને શિર લાખવી. આ મુદ્દા ઉપર ના. સરકાર તરફથી ખુલ્લો એકરાર કરવા મારી કમીટી વિનંતી કરે છે.

કલમ નં. ૪ અને ૫ સામે મારી કમીટીને વધો છે. જો ના; સરકારની જાહેર નીતિ આ દેશમાં રેલ્વેને લગતો સામાન બનાવવાના ઉદ્યોગોને ઉત્તેજન આપવાની હોય તો શરૂઆતના વર્ષોમાં બનાવતો જણાઈ આવે તેટલો લગભગ appreciable part હિન્દમાં જ બનેલો હોયો જોઈએ.

મારેસેલ્સના રંગીન લાઠીઓ સફાઈકાર અને મજલુન

એવો ના. સરકાર આગ્રહ શા માટે કરે છે? છેવટે જ્યાં સુધી ઇંગ્લંડના કારખાનાઓમાં જે જે ક્રીયાઓ કરવામાં આવે છે તે સધળી હિન્દના કારખાનાઓ કરી ન શકે ત્યાં સુધી ઉપરનો નિયમ ધીમે ધીમે વધારે સખત કરવાનું સૂચવવામાં આવેલ છે. ના. સરકારે આવી શરત મૂકવાનું કારણ શું છે? અને આનું પરીણામ શું આવશે? પરીણામ એ આવશે કે બધા ઓઠરો પરદેશી કારખાનાવાળાને મળશે જે પરદેશી કારખાનાવાળાઓ આ દેશમાં કેઈપણુ લાગ બતાવતા નથી તેઓને અહિંના કારખાનાવાળાઓ જેઓ થોડો લાગ પણુ બનાવે છે તેઓ ઉપર પસંદગી શા માટે મળવી જોઈએ? મારી કમીટી જણાવવાની રજા લે છે કે આ દેશમાં થોડે ઘણું અશે માલની બનાવટ કરવાથી હિન્દીઓને જે ફળવણી મળશે અને તેને લીધે હિન્દીઓને કામ મેળવવાનું જે ક્ષેત્ર વધશે તે લાભ જેવો તેવો ઠહેવાય નહિ. મારી કમીટી મક્કમપણે માને છે કે કલમ નં ૪ હિન્દના લાભની વધત વિરુદ્ધ છે અને તેની અસરથી હિન્દ ઇંગ્લંડ અને અન્ય દેશોના કારખાનાવાળાઓનું ફરીથી ઓશીઆણું થઈ રહેશે. તેથી મારી કમીટી એવી સૂચના કરે છે કે તે કનમને ઠાવે ના સરકારે એવું નક્કી કરવું જોઈએ કે અમુક વખત પછી, કહો કે ૧૯૩૦, પછી જે રહેલે સામાનનો ઓછામાં ઓછો અર્ધો ભાગ હિન્દમાં જ બન્યો હોય નહિ તેવો સામાન ખરીદવામાં આવશે નહિ.

ચાલીનો બીજો વાધા પડતો લાગ કલમ નં ૫ છે જેની રૂયે જુદા જુદા ભાગો પૂરા પાડવાનાં મૂળ જણાવના હક સ્વાધીન રાખવામાં આવેલ ૧. રેલ્વે કમીટી પાસે સર લીવીઅમ મેયરે આપેલી જુગાની ઉપરથી ના. સરકારે જોયું હશે કે કેટલાક ખાસ બ્રીટીશ કારખાનાવાળાઓને ઓછામાં ઓછા ટેન્ડરના આંકડા પૂરા પાડવામાં આવ્યા હતા. મારી કમીટીને લાય છે કે જો હિન્દી કારખાનાવાળાને ભાગો પૂરા પાડનારનું નામ જણાવવાની ફરજ પાડવામાં આવે તો કદાચ વધારે પડતો સ્વદેશાભિમાની અમલદાર તે હરીફ બ્રીટીશ કંપનીને જણાવવાની પેતાની ફરજ માને અને પરિણામે હિન્દી કારખાનાવાળાને ઓર્ડર મળે નહિ. ૬ ઠી કલમ જેમાં ણનાવટની ગમે તે ક્રીયા પ્રસંગે તપાસ લઈ શકવાને સત્તા રાખવામાં આવેલ છે તે આ દેશના લાભ જાળવવા માટે પુરતી છે એમ મારી કમીટી માને છે.

૭મી કલમની રૂયે હિન્દુસ્તાનમાં જે પેટીઓને ઓર્ડર મળે તેણે હિન્દીઓને ફળવવાને જોડવાનું કપવી પડશે. આ સરવ માત્ર હિન્દમાં ઓર્ડરો આપવામાં આવે તેવી પેટીઓ માટે જ શા માટે રાખવામાં આવેલ છે તે મારી કમીટી સમજી શકતી નથી. તેઓ એવી સૂચના કરે છે કે કલમ ૭ની નીચે પ્રમાણે રહેવી જોઈએ

“હિન્દી રહેલે સામાન માટે ફોર્ટીફાઈડ ટેન્ડરોએ-હિન્દમાં તેમજ દેશવર-હિન્દની વીંધા થીઓને ફળવવા માટે અનુકુળતા કરી આપવી પડશે.”

મારી કમીટી આશા રાખે છે કે આ પત્રમાં સૂચવ્યા મુજબ ના સરકાર નિયમોમાં ફેરફાર કરશે કે જેથી તે નિયમો ના સરકારનાજ હેતુને બંધોસ્તા થઈ પડે.

લી. આસાફીત,
એસ. એમ. મનુમદાર.
એ સેક્રેટરી.

ડી. ૧૫૭૮

મુંબઈ, ૧૯ મી ડિસેમ્બર ૧૯૨૧

શ્રી ગોમ્બે પોર્ટ ટ્રસ્ટના સેક્રેટરી જોગ,

મુંબઈ

આદેશ,

હાલમાં ગોમ્બે પોર્ટ ટ્રસ્ટ તરફથી બંદાઈ જે આજ સમાં કરવામાં આવેલા બેઠક વધારા તરફ મારી કમીટીનું ધ્યાન ખેંચાયું છે. આના સંબંધમાં જો તમે નીચેની માહિતી પૂરી પાડશો તો મારી કમીટી ઉપકૃત થશે:—

(૧) દરમાં કેટલો વધારો કરવામાં આવેલ છે અને તે વધારવા માટે શા કારણો છે?

(૨) આજુબરમાં વધારો કર્યા અગાઉ જાહેર મંડળોનો અભિપ્રાય પૂછવામાં આવ્યો હતો કે નહિ? (અ) જો આનો જવાબ હકારમાં હોય તો ધીર્જા જાહેર મંડળો સાથે આ ચેમ્બરનો અભિપ્રાય કેમ પૂછાવવામાં આવ્યો ન હતો તે મારી કમીટી જાણવા માગે છે (બ) જો જવાબ નકારમાં હોય તો આવી મહત્વની જાણત ઉપર જાહેર પ્રજાનો અભિપ્રાય જાણવા સિવાય ફરકાર કરવા માટે કયા વાકીદનાં કારણો હતાં તે કમીટી જાણવા માગે છે.

(૩) આ વધારા કર્યો પહેલાં ના. સરકારની સંમતી મેળવવામાં આવી હતી?

તે ઉપરાંત આ જાણવમાં ના. સરકાર અને પોર્ટ ટ્રસ્ટ વચ્ચે જે મત વ્યવહાર થયો હોય તેની નકલ જો મારી કમીટીને પૂરી પાડવામાં આવશે તો કમીટી આભારી થશે.

લી. આસાંકીત,

એસ. એમ. મનુમદાર

એ. સેક્રેટરી

ડી. ૧૫૭૮

વાડીખંદર અને કનાકેખંદર ખાતેના ગુડ્ડ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ જોગ.

મુંબઈ.

આદેશ.

મુંબઈથી બદારગામ માલ મોકલવા માટે માલ રેલ્વે ઉપર ચઢાવવા સંબંધમાં મુંબઈની આયન મથેન્સ એસેમ્બલીએ તમારી તરફ જે લખાણ મોકલાયેલ છે તેની એક નકલ ચેમ્બર તરફથી તેને ટેકા મળે તે માટે આ ચેમ્બર તરફ મોકલવામાં આવેલ છે. આ સંબંધમાં મારી કમીટી તરફથી જણાવવાની મને ફરમાશ થઈ છે કે જો તેમાં જણાવેલી વીગતો સાચી હોય અને તે ખોટા હોય તોમ માનવા માટે કમીટીને કાંઈ પણ કારણ નથી-તો અડવાડીયામાં માત્ર એક અથવા બેજ વખત માલ લેવા માટે દરવાજા ઉઘાડા રાખવાની રૂઢી મામે ધનું સખ્ત વાપી લઈ શકાય. મારી કમીટીને એવા ચોક્કસ દાખલા પૂના પાડવામાં આવ્યા છે જેમાં એક માલથી પણ એકે દૂર માલ લઈ જવા માટે ગાડનું લાડું ડીટરૂપીયા આપવું પડેલ છે. મારી કમીટીને એવા અભિપ્રાય છે કે આવા હલ જલ્દાર જાણી વેપારીઓને વગર છુટકે

મેટલીક ચીલીંગની રીઝલન મારી ગમશે કે?

આપનાં પડ છે તે તેમજ અમુક ચોક્કસ દિવસે માલનો જમાવ વધારે થઈ જવાથી પરીણામે જે મુશ્કેલીઓ અને અંગતરો લોભવની પડ છે તે બધું દેવે સત્તાવાળાઓની માલ લેવાની જોરબ્યાજળી અને વિચિત્ર પદ્ધતિને આધારી છે. હાલની ગોઠવણને અંગે કબી થતી મુશ્કેલીઓ દૂર કરવા માટે મારી કમીટી નીચેની ભલામણો કરે છે.

(૧) મુહુર્ત યાદ માં માલનો જમાવ ઓછો કરવા માટે હાલમાં છે તેના કરતાં માલ સ્વીકારવા માટે વધારે દિવસ મુકરર કરવા.

(૨) અમુક ચોક્કસ સ્ટેશનો ઉપર માલ લેવા માટે ચોક્કસ દિવસો મુકરર કરવા અને તે ચોક્કસ સ્ટેશને માલ લેવાનું શરૂ કરવામાં આવે તે પહેલાં ઓછામાં ઓછા ચૈત્રીયા ક્લોકનો નોટીસ લેવાનીઓને આપવી.

મારી કમીટી આશા રાખે છે કે તેઓએ કરેલી ભલામણો ઉપર તમા સંભાળપૂર્વક ધ્યાન આપશે.

લી. આશંકિત.

એસ. એમ. મનુમદાર.

એ. સેક્રટરી.

(૨) ચેમ્બરનો એમ્પ્લોયમેન્ટ પુરો.

આ ચેમ્બર તરફથી એક એમ્પ્લોયમેન્ટ પુરો શરૂ કરવામાં આવેલ છે અને તે માટે દર હિંને આ માસિકમાં બુદો વિભાગ રાખવામાં આવેલો છે જે જે વેપારી ભાઈઓને પોતાની મોડીસો, કારખાનાં અથવા પેટીઓ માટે નોકરીની જરૂર હોય તેઓએ પોતાની જરૂરીયાતો સીમતવાર આ ચેમ્બરને લખી જણાવવી જેથી તે આ વિભાગમાં બહાર ખર્ચના રૂપમાં દાખલ કરવામાં આવેલો. આવી બહાર ખર્ચ માટે આ ચેમ્બરના સભાસદો પાસેથી કંઈ પણ ફી લેવામાં આવશે નહિ. અન્ય વેપારી ભાઈઓ પાસેથી દરેક વખતે બહાર ખર્ચ આપવા માટે ફક્ત ૪ આનાં લેવામાં આવશે.

તેજ મુજબ જે ભાઈઓ નોકરીની તજવીજમાં હોય તેઓએ પોતાની લાયકાત વિશે જણાવો. વીગતવાર અરજીઓ આ ચેમ્બરને મોકલી આપવી જે આ વિભાગમાં બહાર ખર્ચ રૂપે આપવામાં આવશે. દરેક વખતે બહાર ખર્ચ આપવા માટે ફક્ત ૪ આનાં નહીં ફી લેવામાં આવશે.

જે જે વેપારી ભાઈઓ તેમજ અરજદારને પોતાનાં નામ બહાર કરવાની ઇચ્છા નહીં તેઓએ તે પ્રમાણે લખી જણાવવા તરફી લેવી.

(૩) ચેમ્બરમાં દાખલ થએલા નવા સભાસદો:—

(૫૭૬) શ્રી રઘુનાથ ચીતમણ સોહોની.

(૫૪૦) મેસર્સ ધી. બોએ સહકલ એન્ડ મોટર કં.

(૫૪૧) શ્રી નંસરવાનજી. શ્રી. ગઝદર.

(૫૪૨) મેસર્સ સી. એમ. પ્રપત.

(૫૪૩) " ધી હી-દુસ્તાન ટેનરીઝ લી.

ધી બોએ ટાઇલ માટે રૂ. એક સીટ ફાઉન્ડ, મુંબઈ.

અન્ય ચેમ્બરે અને એસોસીએશના.

(૧) મજુર મંડળોને લગતો કાયદો અને યોગ્ય ચેમ્બર.

મજુર મંડળોની સ્થાપના અને રક્ષણ માટે કાયદો ઘડવાના સંબંધમાં ના. સરકાર તરફથી હાલમાં જુદાં જુદાં વેપારી મંડળો પાસેથી અભિપ્રાય માગવામાં આવેલ છે. અત્રેની યોગ્ય ચેમ્બર એન્ડ ડોમસ્ટીક આ સંબંધમાં અભિપ્રાય આપતાં જણવ્યું છે કે મજુરો તેમજ કમીટીના સભ્યોના પરસ્પર લાભ માટે સંગીન પાયા ઉપર અને સાચી દિશામાં આ દેશના મજુરોનાં મંડળોની ખીલવણી માટે દરેક સગવડ પૂરી પાડવાની આવશ્યકતા છે. એ સામાન્ય મુદ્દો કમીટી માન્ય રાખે છે. પરંતુ કમીટીના મત મુજબ માત્ર ઇંગ્લંડના કાયદાનું અનુકરણ કરવાથી ધારેલો હેતુ પાર પડશે નહિ. તેથી આ પ્રશ્નનો નિકાલ હાલમાં જે પરિસ્થિતિ હિન્દમાં છે તે તપાસીને થયેલો જોઈએ, અને આ દિશામાં પ્રગતિ થાય તેવો કાયદો ઘડવો જોઈએ.

પહેલું તો સારી સંખ્યામાં મજુર મંડળો હસ્તીમાં હોય તેમજ પોતાના સામાન્ય લાભ આતર એકત્ર થવાની મજુરો ઇચ્છા ધરાવતા હોય તોજ મજુર મંડળોની સ્થાપના અને રક્ષણ માટે કાયદો સંભવે. ના. હિન્દી સરકારના મત મુજબ આ બંને સંજોગો હિન્દુસ્તાનમાં હસ્તી ધરાવે છે પરંતુ કમીટીનો અનુભવ તદ્દન જુદો છે અને તે અનુભવ મજુર લોકો સાથે સમાગમમાં આવ્યા બાદ મેળવેલ છે. ના. સરકારે જે એક બીજા અગત્યના મુદ્દા ઉપર લક્ષ નથી આપ્યું તે છે કે આ દેશના મજુરો સ્થાયી નથી અને ઉદ્યોગોમાં કામ કરતા મજુરો પલ્લ મોટા પ્રમાણમાં નીકળે છે એટલે મંડળોની સ્થાપનાથી અંબાઈના ખીલ ઉદ્યોગ ઉપર તેમજ બંગાળના ઠાલસાના ઉદ્યોગ ઉપર શી અસર થશે તે સમજવું મુશ્કેલ નથી.

વળી કમીટીનો એવો અભિપ્રાય છે કે સુરક્ષામાં મજુર મંડળોની સ્થાપના મજુરોનીજ મહેનત અને પ્રયાસને આભારી છે અને તેઓના પ્રતિનિધિઓ સામાન્ય વર્ગમાંનાજ હોય છે. જ્યારે આ દેશમાં દરજ્જો તેવું કંઈજ નથી અને મજુરોના મંડળોનો વહીવટ યોગ્ય એક ધંધા-દારીઓના હાથમાં છે. આ મુદ્દાની જરૂરીઆતને વધારે પડતું વજન આપવાનો કમીટીનો ઇનાદો નથી કારણ કે જ્યાં સુધી કેળવણીનો હાલમાં છે તે કરતાં વિશેષ બરે. જો પ્રચાર નહિ થાય ત્યાં સુધી મજુર વર્ગને બહારના અસામીઓની મદદ મેળવવાનો પૂરે પૂરો દરજ્જો છે. પરંતુ કમીટી એવું સૂચવે છે કે હાલમાં મજુર મંડળો જે સ્થિતિમાં છે તે જતાં કાયદાનો મૂળ હેતુ મંડળોના વહીવટ મજુરોના વિચારોને અનુસરીને રાખવાનો હોવો જોઈએ. તેથી કમીટી નીચેની સૂચનાઓ કરે છે.—

(૧) રજાટર થયેલ મંડળોની કારોબારી સભાની મુદતથી બધા મજુરો તરફથી 'એલટ'થી થવી જોઈએ. અને તે સભામાં મંડળના અગાઉના તેમજ આજ કાર્યવાહકોની બહુમતી હોવી જોઈએ.

મરેલીક શીર્ડોગની કીઝાઈન સારી બમશે કે ?

(૨) સામાજિક કરાર આસતો હોય ત્યારે કારોબારી મંડળની મુલાકાત લેવાનો મુદ્દો-
વાળાઓને હક હોવો જોઈએ.

તે ઉપરાંત કમીની જણાવવા મળે છે કે જો ના સરકાર કાયદાની જવાબદારીમાંથી
કેટલીક છુટ છાટ અને 'પીકેટીંગ' માટે વધારે અનુકૂળતા આપશે નહિ તો સૂચવવામાં
આવીથી યોજના પ્રમાણે ટ્રેડ યુનિયનને રજીસ્ટર થવાથી ખાસ લાભ થશે નહિ અને કમીટીના
મત મુજબ ઉપર પ્રમાણેની છુટ છાટ હાલના મંજૂરોમાં આવવાનું ઇસ્તિસ્નાજ નથી.

સુરોપ અને અમેરીકામાં મજુર મંડળોની સ્થિતિ તદ્દન જૂની છે તેઓ પાસે માન કાયદેસર
હેતુઓ માટે એકઠી કરવામાં આવેલ મોટી રકમો હોય છે અને તે નાણાના વહીવટ માટે મંડળોને
રજીસ્ટર કરવા તે સમાસદોના હિત ખાતર જરૂરી છે કમીટીની જાણ મુજબ હિન્દુસ્તાનમાં
મંડળો પાસે ઘણી નાની રકમ હોય છે અને ફરજિયાત 'ઓડીટ' ની પદ્ધતિ મજુરોને મંડળોમાં
જોડવા માટે આકર્ષવાને બદલે તે કાયવાડોને નડતર રૂપ લાગશે.

તેથી જો ના. સરકાર અણધારતી છુટ છાટ આપવા ન માગતી હોય તો કમીટીના મન
મુજબ જાગ્યેજ કોઈ મંડળ રજીસ્ટર થશે સિવાય કે રજીસ્ટર થવાનું ફરજિયાત રાખવામાં
આવે આ પ્રમાણે રજીસ્ટર કરવાનું ફરજિયાત રાખવાનું કેટલા પ્રમાણમાં વ્યવહાર છે તે
કમીટી કહી શકતી નથી પરંતુ મજુરોના સમૂહને પોતાની ફરીયાદો ચોખ્ખા લાગે તે
રીતે મુદ્દાવાળાઓ પાસે રજુ કરતી કોઈ અટકાવી શકે તેમ નથી. કમીટીને લાગે છે કે જો કોઈ
પણ કાયદો ઘડવોજ હોય તો તેમાં નીચેના મુદ્દાઓના સમાવેશ થવો જોઈએ —

(૧) મંડળો માટે રજીસ્ટર થવાનું ફરજિયાત રાખવું

(૨) મંડળોના ક્રેડ વિગેરે સરકારી અમલદારો 'ઓડીટ' કરશે અને તપાસશે.

(૩) મંડળોના હેતુઓ કાયદામાજ જણાવવા અને હિન્દુસ્તાન અને બીજા દેશોના મંજૂર
ગોમાં તફાવત હોવાથી હિન્દમાં આવા મંડળોના નાણા સંજ્ઞાદારી કાર્ય માટે વાપરવામાં
આવશે નહિ

છેવટે કમીટી જણાવે છે કે હિન્દમાં હુની ધરાવતા ખાસ ચોક્કસ મંજૂરોને લીધે ના.
સરકારે આ બાબત ઉપર ખાસ મ માળખૂવક વિચાર કરવાની જરૂર છે અને જે કાયદો ઘડવામાં
આવે તે આ દેશના ચોક્કસ પ્રશ્નોને અનુકૂળ હોવો જોઈએ અને માન ઇન્ડના કાયદાનું
અનુકરણ કરવાનો મહેલો રસનો પડેનો મૂકવો જોઈએ.

(૨) રેટવેનો મુશ્કેલીઓ અને બોમ્બે ચેમ્બર.

અત્રેની બોમ્બે ચેમ્બરની કમીટીએ ના. હિન્દી સરકારના રેટવે ખાતા ઉપર એક પત્ર લખેલ
છે જેમાં તેઓએ ના. સરકારને પુછ્યું છે કે આ વર્ષનું ચોમાસુ સારું નીવડેલ હોવાથી રૂ. બીજા
અને બીજા પાઠની પેદાશમાં વધારો થવાથી રેટવેની સમવડો પુરો પાડવામાં રેટવે સત્તાવાળાઓને
કાંઈપણ મુશ્કેલીઓ નડવાનો સંભવ છે કે કેમ? છેલ્લા ચોથા વર્ષથી દુર્મીક ઘણો ધરી ગયેલ હોવા
છતાં પણ રેટવેઓ તેને સંતોષકારક રીતે પુરી વળી શકતી નથી તે બાબત વચ્ચે ખાસ લક્ષ્ય બોમ્બે
માં આવેલ છે.

ધી બોમ્બે કાઉન્સિલ માઈ ૨૧, બેંક ઓફ, ફ્રાઈડ મુ'બંધ.

કમીટીની જાણ મુજબ ચાલુ વર્ષની આખર સુધીમાં લગાઈ પડેલાં જે સામાન્ય સ્થાત હતા । પાછી આવવાનો સંભવ છે, એવી માન્યતા એક વખત ફેટલાક રહેલે અમલદારો ધરાવતા હતા પરંતુ હાલના સંજોગો જતાં તેવી સાધારણ સ્થિતિ પણ કેવી રીતે પાછી આવશે તે સમજાતું નથી.

કમીટી વધારેમાં જણાવે છે કે આ પ્રથમ રહેલે કમીટીના રીપોર્ટમાં વિગતવાર ચર્ચાવામાં આવેલ છે અને તેઓ આશા રાખે છે કે તેમાં કરવામાં આવેલી જાણગણતરી ભૂતકાળની ફેટલીક મુશ્કેલીઓ દુર થશે. પરંતુ કમીટી ઉમેરે છે કે હાલ તુરત જે સ્થિતિ ઉભી થઈ છે તે ઉપર રહેલે કમીટીની જાણમણની તાબડોલ અસર થઈ શકે નહિ અને તેઓને હાલની સ્થિતિ એટલી ગંભીર દેખાય છે તેમજ દ્વાદશીકને પહેાંચી વળવાની રહેલેની અશક્તિની અસર સુંબઈના વેપાર ઉપર એટલી મોટી થશે કે રહેલેની સગવડો વધારવા માટે હાલ તુરત શાં પગલાં લેવાં તે કમીટી વ્યાજબી રીતે ના. સરકારને પુછી શકે.

છેવટે કમીટી ઉમેરે છે કે તેઓને પત્ર ઘણા મોટા છે અને તેથી ચાલુ ઠંડીની મોસમમાં તેમાં મુશ્કેલી મુજબનાં પગલાં લેવાનું અશક્ય છે તો નજદીકના જીવિષ્યમાં કાંઈક સુધારો થઈ શકશે એવી તેઓ આશા જતાવે છે. કમીટીની જાણ મુજબ ફેટલાક ગેરવ્યાજબી નિયમો ન હોત તો રહેલેઓને મોટા જથ્થામાં રાશીંગ સ્ટોક મળી રહ્યા હોત અને છેવટે એવી આશા જતાવે છે કે રહેલેના હાથેના વહીવટ માટે હાલની નીતિ છોડી દઈ તેને બદલે વધારે દુરસ્ત દેશ અને વ્યાજબી રીતે હાથલ કરવામાં આવશે.

વોર્શીંગટન લેખર કોન્ફરન્સ (૧૯૧૬) નો બેકારીને લગતો કાર્યો કરાર અને અંગાળ એમ્બર:—

આ કાર્યો કરારની બીજી કલમ આ કરાર માન્ય રાખતા કોન્ફરન્સના હરેક સભાસદને એક વડી સત્તા હેઠળ મફત પગલીક એમ્પ્લોયમેન્ટ એજન્સીઓ સ્થાપવાની ફરજ પાડે છે. ના. ડિન્ટી સરકાર આ કરાર માન્ય રાખેલ છે અને પરીણામે તેઓએ પગલીક એમ્પ્લોયમેન્ટ એજન્સી સ્થાપવાનો અવાલ હાથ ધરેલ છે. આ હેતુ હાથમાં રાખી તેઓએ સરકારને આ બાબતમાં અભિપ્રાય પૂછાવેલ છે. ના. ડિન્ટી સરકાર જણાવે છે કે ૬૪ સુધી ઓથોરિટ મજુરી માટેની માગતી મજુરી મળી શકે તે કરતા મોટી હોવાથી અત્યાર સુધી આવી એમ્પ્લોયમેન્ટ એજન્સીઓની સ્થાપના બીન જરૂરી જણાઈ હતી પરંતુ ના. સરકારની જાણ મુજબ ફેટલાક ધીસ વર્ગીવાળા વિસ્તારમાં પગારના દર નીચા રહે છે કારણકે બીજે સ્થળે ઓથોરિટ મજુરી માટે જે માગતી છે તે ત્યાં સુધી પહોંચી શકતી નથી. આવા સંજોગોમાં ના. સરકાર માને છે કે આવી એજન્સીઓની સ્થાપનાથી મજુરોને એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ જ્યાં મજુરી માટે માગતી હોય ત્યાં મોકલવાની અનુકૂળતા થઈ પડશે.

આ વિષય ઉપર સ્થાનિક સરકારોનો અભિપ્રાય પૂછવામાં આવેલ છે અને તેઓને જાન ખાસ કરીને નીચેના મુદ્દાઓ તરફ દોરવામાં આવેલ છે —

(૧) આસામ લેખર મોડ ની ઉપરેખ હેઠળ ચાના બગીચા માટે મજુરોની બરતી (૨) જે વિભાગમાં દુકાળ હોય ત્યાં પીટ જે જગ્યાઓએ કામ મળી શકતું હોય તે વિવેની માદીતી પુરી પાડવાનું (૩) સંયુક્ત પ્રાંતને પૂર્વ વિભાગ અને ઉત્તર વિભાગ અને પીટાર જેવી બીસ વસ્તી

ગેરેલીક શીર્ષાંગીની સારી ડીઝાઇન ગમશે કે ?

વાળી જગ્યાઓમાં એજન્સીઓની સ્થપના (૪) મૂડીવાળાઓ તેમજ મજુરોના પ્રતિનિધિઓની કમીટીની નીમોબુક (૫) થી લઇને નોકરી શોધી આપે તેની એગ્રોમેન્ટ એજન્સીઓની સ્થાપના ઉપર આંકુશ.

આ વિષય ઉપર અભિપ્રાય આપતા બંગાળ ચેમ્બર ઓફ કોમર્સની કમીટીએ જણવ્યું છે કે આસામ ચેમ્બર ઓફ કોમર્સ દેખરેખ હેઠળ ચાના બગીચા માટે મજુરોની જાતીના મવાલ બાદ તેઓએ ઇન્ડિયન ટ્રી એસોસિએશને પૂર્ણવેલ છે દુષ્ટતાવાળા વિત્ત ગોમા બીજે કામ મળે છે તેને લાંબી માહિતી પુરી પાડવાના મવાલ ઉપર તેઓએ કાંઈ પણ ટીકા પ્રદાનથી પરતુ તેઓએ ગીચ વરનીવાળા પીરતાગમાં એજન્સીઓ સ્થાપવાની મુશ્કેલી માન્ય રાખેલ છે કારણ કે જો આવી એજન્સીઓના બધારણુ તેમજ કારગાર સંતોષકાન્ત હોય તો તેવા વિભાગમાંથી મજુરોને ઓરિજિનલ વિભાગમાં તે મરજતવાથી મોકલી શકે પરતુ કમીટીના મત મુજબ જુલમ તેમજ બીજા અત્યાચારો અટકાવવાનું બહુ મુશ્કેલ થઈ પડશે તેથી આવી એજન્સીઓના વહીવટ અને કારભાર ઉપર ઘણું ધ્યાન રાખવું પડશે આની એજન્સીઓએ મૂડીવાળાઓના અમામમાં રહેલું જોઈએ જેથી કંટીને તેઓ કેવી જાતના મજુરોની કયા બાગમાં જરૂર છે તે તેમજ પગારના દર અને બીજા સરતો વિગેરે જાણી શકે તે ઉપરાંત મજુરો ટેકવાવાળા મૂડીવાળાઓ મુસાફરી ખર્ચ, મુસાફરી દરમ્યાન ખાવાનો ખર્ચ વિગેરે આપશે કે કેમ તે પણ તેઓએ જાગરુ જોઈએ હિન્દી મજુરને આવી જાતની મહદની જરૂર છે તેમજ યોગ્ય કમની પમ દગીમાં પણ તેને મહદની જરૂર પડશે જો એજન્સીઓને દુરાચારી દર રાખી શકાય તો તેઓ ધણુ ઉપયોગી કામ કરી શકે કારણ કે હિન્દી ઉત્તરગોમાં મજુરોની આછપ છે અને તેથી આ મુશ્કેલી દૂર કરવા માટે જે ઉપાયો લેવામાં આવે તેને અગે દરોમાં મજુરોનો સંખ્યામાં વધારો જરૂર થવાનો મૂડીવાળા અને મજુરોના પ્રતિનિધિઓની કમીટીના બધારણુ સંગ્રહમાં ચેમ્બર પોતાથી જાનતી દરેક મહદ આપવા તૈયાર છે તેમજ જરૂરી માટે દગાજોર એજન્સીઓ દાખી દેવા માટે જે પગલાં બરશે તેમાં ચેમ્બર મજબુત રહે આપશે.

ધી ઇન્ડિયન પેમેન્ટ એન્ડ ગ્રાફિક રીટીફ એસોસિએશનની તરફથી કમીટીની એક બેઠક શનીવાર, તા. ૨૬-૧૧-૧૯૩૧ના રોજે મળી હતી જે વખતે મહામહેના વળોને લગતા કાનુન જમાં નીચેના કેન્દ્રો માટે લવામળ ૪૦૦ નો અને તે દરેકદર એસોસિએશનની ખાસ સામાન્ય મલા સંમુખ રજુ કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

મહાસદને લગતા સૂચવવામાં આવેલ નિયમો નીચે પ્રમાણે છે—

સહ સદો ત્રણ વર્ગના રહેશે (૧) ઓડી નરી. (૨) લાઇફ (૩) એ નરી ઓડી નરી સહાસદો ત્રણ વર્ગના રહેશે—

(૧) મુબઈ અને નેતા પરાઓના રહેવાપીઓ જેઓ વાર્ષિક લવાજમ તરીકે રૂ. ૨૦ આપશે.

(૨) બહાર જામના સહાસદો જેઓ વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૧૦ આપશે

(૩) એસોસિએશને જેઓ વાર્ષિક લવાજમ તરીકે રૂ. ૫૦ આપશે

પ્રવેશક થી—મહાજા ઓડી નરી અને લાઇફ મેમ્બરોએ પ્રવેશક થી તરીકે રૂ. ૨૫ આપવા પડશે

વાર્ષિક મેમ્બરા—હિન્દી પેટીઓ અને આસ રીઓ સાન્દ મેમ્બર તરીકે જોડા શકે તેઓ—૫૦ રૂ. અથવા તેથી વધારે લવાજમ આપશે

‘ફ્રેન્ડ’ અને ‘મેટ્રોસ’ની ટીપ્પર હુમે બધ કરવી અને તે વગ લેકા હવે વધારે નામ નોંધવા નહિ

વેપારી ખબરો.

ધંડાંમાં એડમીનિસ્ટ્રી પામે કેટલીક છેલ્લી લગની રીમ ટ્રેલરો વેચાઈ છે અને તેને લગતી કેટલીક વીગતો આ ચેંગરને ના. મરકાર વરકથી પુરી પાડવામાં આવેલ છે, જે ચેંગરની ઓફીસમાં કોષપદ્ય ધરૂથ જોઈ શકશે.

ધંડાંમાં વેચાતેલ તેલોનો ઉદ્યોગ:—

ધંડાંમાં હાલમાં વેપારી મંડળે હોવાને લીધે કોઈપણ ઉદ્યોગમાં તેજ હોવાનું મુશ્કેલ છે છતાં વેચાતેલ તેલો અને તેને લગતા કાચે ચીજોમાં ચુરકથી સપ્ટેમ્બર મહિનામાં નિકાશમાં મોટો વધારો જોવામાં આવે છે જે નીચેના આંકડા ઉપરથી જણાય છે:—

	માર્ચ કચો વગરનાં તેલો	માર્ચ કરેલાં તેલો	માર્ચ	મીલિંગની
	હંદ્રવેટ	હંદ્રવેટ	હંદ્રવેટ	હંદ્રવેટ
જાન્યુઆરી	૧,૩૦,૨૬૦	૭૮૫૪૦	૫૪૧૬૬	૨૬૭૨
ફેબ્રુઆરી	૭૬૬૨૦	૪૬૫૦૦	૪૦૮૨૧	૧૬૩૨
માર્ચ	૮૬૬૬૦	૧૫૨૬૦	૫૦૮૫૬	૨૨૮૪
એપ્રિલ	૧૧૦૮૦૦	૧૫૨૬૦	૫૩૩૪૫	૩૬૬૦
મે	૧૦૬૧૪૦	૧૧૭૦૦	૫૬૪૧૩	૩૭૭૬
જુન	૧૨૩૭૮૦	૮૦૬૦	૫૪૨૨૧	૩૫૮૩
જુલાઈ	૧૩૮૬૮૦	૪૧૮૦	૬૧૩૩૬	૮૧૧૧
ઓગસ્ટ	૧૬૪૧૬૦	૬૫૪૦	૬૬૬૬૬	૫૪૬૪
સપ્ટેમ્બર	૧૩૮૦૦૦	૧૪૨૦૦	૬૦૪૮૬	૭૩૪૧

પહેલાં છ મહિનાના આંકડા ગયા વધુ ના તેજ અરનાના આંકડા કરતાં ઘણા ઓછા હતા જેનું પછાતના ત્રણ મહિનાના આંકડાથી તે ઘટાડો મોટો જોઈ શકાય છે નવ મહિનામાં માર્ચ કચે વેચાતેલ તેલોની નીકાશ ૫૦,૮૮૦ ટન હતી જ્યારે ગયે વર્ષે તેજ અરનામાં નીકાશ ૬૬.૧૮૪ ટન થઈ હતી અને માર્ચ કચેલ ધીનું તેલોની નીકાશ અનુક્રમે ૧૦૧૧૨ ટન અને ૧૧.૫૪ ટન હતી. એવી જાણ થાય છે જ્યારે મહિના પુરા થતાં ગયા વર્ષના આંકડા કરતાં આવડે તે ઓછો. વધી જશે ચુનાઈ, ઓગસ્ટ અને સપ્ટેમ્બર માસમાં જાન્યુ અને મીલિંગની નીકાશમાં થયેલ મેટો વધારો ખામ ધ્યાન જે સે નેવો છે, તે પ્રજા ગયા વર્ષે માથે અથવા લગભગ પહેલ નાં વર્ષે સે મજબૂતનાં આ બંને વીજની નીકાશમાં મેટો ઘટાડો માલમ પડેલ છે. જાન્યુઆરીથી સપ્ટેમ્બર સુધી મા ફનાઈટ ઈન્ટરમીડિયટ મજૂની નીકાશ ૫૮૬,૨૮૫ હંદ્રવેટની હતી જ્યારે ગયે વર્ષે તેજ અરનામાં તે આંકડો ૬૫૨૬૫૮૬ હંદ્રવેટ અને ૧૬૧૩૩૦ ૧૩૫૮૭૧૬ હંદ્રવેટ હતો. જ્યારે મીલિંગની નીકાશ અનુક્રમે ૩૮૫૩૧, ૨૨૦૦૮૩ અને ૧૬૦૦૮૬ હંદ્રવેટ હતી. પેટ્રોલ અને વારનીશની નીકાશમાં ૫૫ વેલ પ્રમાણમાં ઘટાડો

કેટલીક શાંતી ગયી ધીરજી અને ચારેય જોએ છે.

અચ્છેલ છે. આ નવ મહિના દરમ્યાન યુનાઇટેડ કોંગડમમાં ૩૬૮,૫૪૯ ટન અળશીના બીયાંની આયાત કરવામાં આવી હતી અને વર્ષ પુર પતાં તે આંકડો ૫૦૦૦૦૦ ટન સુધી પહોંચવાની વક્રી છે.

જર્મનીનું એક પત્ર જણાવે છે કે બર્લીનમાં વીજળીક બળ પૂર પાડનારી કંપનીએને કેવા તોડાકા પડતા હશે તે એટલા ઉપરથી જણાશે કે ગયા જુન માસમાં પૂરા થતા બાર મહિનામાં જર્મન જનરલ ઇલેક્ટ્રીક કંપનીની થાપણુ ૧૦ કરોડ માર્કની હતી. વર્ષ દરમ્યાન એ થાપણુ ૮૫ કરોડ માર્ક જેટલી કરવામાં આવી હતી. આ વધારેલી થાપણુ માર્કની કિંમત ઘટી ગઈ તે દરમ્યાન ભરવામાં આવી હતી છતાં. પણ ઓડોનરી શેરો ઉપર તે કંપનીએ ૧૬ ટકા અને પ્રેફરન્સ શેરો ઉપર ૭ ટકા જેટલી વહેંચણી આપી હતી. આ વહેંચણી ઉપરાંત કંપનીએ ૧૦ કરોડ માર્ક અનામત ફંડમાં ખેંચ્યા હતા તથા ૫૦ લાખ માર્ક બેનેચોલન્ટ ફંડ અને ૨૦ લાખ માર્ક બીજા ફંડમાં ખેંચ્યા હતા. આ કંપનીના દીરેક્ટરોએ હાલની થાપણુ પણ વધારીને ૧૧૦ કરોડ માર્કની કરવાની અથવા ડીબેન્ચરો સાથે ૧૩૦ કરોડ માર્કની કરવાની સલાહ માગી છે. આ કંપનીને દેશવરમાં મોટા ઓર્ડરો મળેલ હોવાથી તેનું કામકાજ ઘણું વધી ગયેલ છે.

મેન્સ મેન ટ્યુબ્સ વક્સ નામની બીજી કંપનીએ પણ ઉપરની કંપનીના જેવાજ મોટા નફા કર્યો છે. મજૂર કંપનીની ભરાએલી થાપણુ જે ૮,૬૭,૫૦,૦૦૦ માર્ક હતી તે ઉપર ૮,૪૫,૦૦,૦૦૦ માર્ક જેટલો ગંભીર નફો કરી અનામત ફંડમાં ૧૦,૮૦,૦૦,૦૦૦ માર્ક લઈ અને રવંથી ૩૦ ટકાની વહેંચણી આપી હતી.

આજુ વર્ષમાં ૨૩૦ કરોડ માર્કની થાપણુવાળી નવી કંપનીએ છેલ્લા નવ માસમાં ઉસી અચ્છેલ છે એટલું જ નહિ પણ જૂની કંપનીઓએ પેતાની થાપણુમાં ૧૧ અબજ માર્કનો વધારો કરેલ છે.

હિન્દુસ્તાનની ખાણોના ચીફ ઇન્સ્પેક્ટરના હેતુક મુજબ ૩૧મી ડીસેમ્બર ૧૯૨૦ને રાજ પૂરા થતા વર્ષમાં અબરખની પેદાશ ૪૪,૬૬૭ હેક્ટરેટ હતી. જ્યારે આગલે વર્ષે તે ૪૧,૬૮૩ હેક્ટરેટ હતી. એટલે રીપોર્ટવાળા વર્ષમાં ૭૧૬ ટકાનો વધારો થયો હતો રજીયુવાના અને મદ્રાસની પેદાશમાં વધારો થયો હતો, જ્યારે બીહાર અને ઓરિસામાં થોડો ઘટાડો થયો હતો. વર્ષ દરમ્યાન સારી ભતના અબરખ માટે માગ ચાહુ હતી અને ભાવ પણ સારા રહ્યા હતા પરંતુ હુંડીઆમણની અસ્થિરતા તેમજ સામાન્ય નાણાં બીડને લીધે પેદાશ ઉપર અકુશ મૂકામાં આવ્યો હતો. વર્ષના છેલ્લા ત્રણ મહિનામાં સ્થાનિક બજાર તદ્દન મંદ હતું. ઇંગ્લેન્ડ અને અમેરીકામાં પણ રેટોક વધી પડેલ હતો. મદ્રાસમાં અબરખની ખાણોમાં અબરખ કાઢવા માટે સુધરેલી પદ્ધતિ જાણેલ કરવામાં આવેલ છે.

હિન્દુસ્તાન અને જર્મન રંગા:—

હિન્દુસ્તાનમાં સીન્થેટીક રંગોની આયાત ઉપરના અકુશ કાંઠી નાખવામાં આવેલ હોવાથી જર્મની સાથેનો રંગનો વેપાર વધેલ છે. ૧૯૨૦-૨૧ ના વર્ષ માટેના મુખ્ય ઇલાકાના દરીઆઈ વેપારના હેવાલ ઉપરથી માલમ પડે છે કે કે રંગ રંગોનાની ચીજની આયાતમાં

ધી બેએ ટાઇલ માટે ૨૧ એક ઓક્ટોબર સુધી.

તે વર્ષમાં ૧૫ કરોડ રૂપિયાનો વધારો થયો હતો જે કુલ ૩૦૨ કરોડ રૂપિયા થઈ હતી આ આયાતમાં જર્મનીનો ભાગ ૩૫ ટકા, યુનાઇટેડ કિંગડમનો ૨૭ ટકા અને યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સને ૨૧ ટકા ભાગ હતો. આ મધ્યાના દેશ સંલુપી ઉપયોગી આયાત એલીઝેરીન અને એની લાઇનની હતી. એનીલાઇનની કુલ આયાત ૨૨૩ કરોડ રૂપિયાની થઈ હતી. જેમાં યુનાઇટેડ કિંગડમમાંથી ૩૧ ટકા અને જર્મનીમાંથી ૨૯ ટકા હતી. એલીઝેરીનની આયાત ૫૫ લાખ રૂપિયાની હતી તેમાં ચેટ પ્રીટન અને જર્મનીનો ફીસ્સો અનુક્રમે ૧૬ અને ૧૭ ટકા હતો. ચેટપ્રીટનમાંથી જે રીન્થેટીક ફેબ્રિકસ આયાત કરવામાં આવ્યાં હતાં તેમાં મોટો ભાગ જર્મનીના 'રેપરેશન રંગો' હતા. આ ચીજોની વડેચણી ઉપર એવો અંકુશ મેલવામાં આવેલ છે કે જેથી ખરીદનારાઓને રંગ માટે વધારે પડતો માલ આપવો પડે નહિ.

યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ ચોક્કસ અમેરીકા સાથે હિન્દુસ્તાનનો વેપાર:—

અમેરીકાના નીકાશ કરવાવાળાઓના અભિપ્રાય મુજબ હિન્દુસ્તાન અને અમેરીકા વચ્ચેનો વેપાર જો કે જરૂરી વધતો નથી છતાં પણ સંતોષકારક છે. તેલના વેપારને વડાણો મળવાની જે મુશ્કેલીઓ નડતી હતી તે હવે દૂર થઈ છે. મોટર કારનો વેપાર યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ અને કેનેડા વચ્ચે એક માનોપોલી જેવો થઈ પડેલ છે. જમન રંગના વેપારનો મોટો ભાગ અમેરીકાએ પોતાને હાથ કરેલ છે અને જર્મની પહેલાં જે સરની ચીજો પૂરી પાડતું તે પુરી પાડવામાં અમેરીકાએ જાપાનને હરાવેલ છે. અમેરીકાથી લોહ, પોલાદ, હાર્ડવેર વિગેરેની આયાત વધતી જાય છે.

હિન્દી કરદારો જગત:

ના હિન્દી સરકાર તરફથી જદાર પડવામાં આવેલા આંદોલ ઉપરથી જણાય છે કે ૧૯૨૧ ના એપ્રિલથી નવેમ્બર સુધીના આઠ મહિનામાં એકઠી કરવામાં આવેલ કરદારો જગત (ગીકા ઉપરની જગત વિષય) ૨૨,૫૨ લાખ રૂપિયા હતી જ્યારે ગયે ગયે બરાબર તેટલા આદારમાં ને ૨૧,૧૬ લાખ રૂપિયા થઈ હતી. આમાં આયાત જગતમાંથી ૧૭,૫૫ લાખ રૂપિયા, નીકાશ જગતમાંથી ૫,૬૧ લાખ રૂપિયા, કાપડ ઉપરનો એક્સાઇઝમાંથી ૬૨૬ લાખ રૂપિયા, મોટર કારીરીક ઉપરની જગતમાંથી ૫૦ લાખ અને જગતીય ગાયો મળેલી જગત અને બીજી પશુપક્ષી રકમમાંથી ૨૪ લાખ રૂપિયા મળ્યા હતા. ખાસ વધારો ખાંડ, રીવાસળી, મરીનરી, ફેફડાપક, કટારી હાર્ડવેર રંગરો સમાવેશ અને મોટર કારીરીક ઉપરની જગતમાં થયો હતો જ્યારે, ફા, પીપેટ અને ફેફડાપક, વમાફ, કાપડ, પશુપક્ષી, કાચાં આમણાં, કાચું શણ વિગેરે ઉપરની જગતમાં તેમજ કાપડ ઉપરનો એક્સાઇઝમાં વધારો થયો હતો.

રેલ્વે કોમિશન કમીટીનો રીપોર્ટ.

રેલ્વે કોમિશન કમીટીના રીપોર્ટમાં નોંધાયેલી રેલ્વે વર્ષ રેલ્વે કમીટીને કહેવા રીપોર્ટ પછીથી જ જાણ થયું. રેલ્વે કમીટીના વડાના વિચાર કહેવાને હેતુરેલ્યે એમને કમીટીને રેલ્વે કોમિશન કમીટીની રીપોર્ટમાં રીપોર્ટ વડાને પાડ્યો છે. કમીટીને

જે જે મુખ્ય સવાલોપર વિચાર ચલાવવાનો હતો તે એ હતો કે રેલવે નાણા ખાતાને હાલ સરકારના સામાન્ય નાણા ખાતામાંથી ભુલું પાડવું કે કેમ અને આવતા ૧૦ વરસ સુધી રેલવેએ પાછળ ફેટલો કેપીટલ ખર્ચ કરવો કમીટીએ કિંદાંત તરીકે અને વ્યવહારુ નજરે એવા મતપર આવી છે કે હાલ તુરંત અને નજીકતા ભવિષ્યમા પણ ન્યાયસુધી દેશની નાણા સંબંધી હાલના સમતોલ થાય નહિ ત્યાં સુધી રેલવે નાણા ખાતાને સામાન્ય નાણા ખાતાથી ભુલું પાડવાનું બની શકે તેમ નથી. આગળ ઉપર દેશની નાણા સંબંધી હાલના જરા સમતોલ થાય ત્યારે એ સવાલ પાછો વિચારી શકાય તેમ છે રેલવે નાણા ખાતાને ભુલું પાડવામાં આવે તો હિંદી સરકારને રેલવે તરફથી આવતી મોટી મહેસુલ શુભાવધી પડે અને હાલની સ્થિતિમાં તે એવડી મોટી રકમ જતી થવી શકે તેમ નથી અને સુધારાની યોજના અનુસાર નાણાનું જે સમતોલપણ તેને બળવી રાખવાનું તે રાખી શકાય નહીં. દાખલા તરીકે મેટ્રન કમીટીએ ધ્યાન એચુ' હતું કે રેલવેએઆથી વડી હીન્દી સરકારને મોણા અગીયાર કરોડ રૂપીઆની ચોખી મહેસુલ મળે છે. નફો નહીં

ત્યારે હવે કમીટીને જે મુખ્ય મુદ્દાપર વિચાર કરવાનો હતો તે એ હતો કે ચોક્કસ મુદત સુધી રેલવે માટે કરવા પડતા કેપીટલ ખર્ચ માટે વળી સરકારે રેલવે કંપનીએને સામાન્ય નાણા ખાતામાંથી ચોક્કસ રકમ ઉપાડી આપવી કે કેમ ? કારણ કે હાલના ધોરણ પ્રમાણે રેલવે માટે-જે રકમ ભુલ્લી કહાડવામા આવી હોય તે પુરુરી ન વપરાય તો વરસની આખેરીએ તે જતી રહે છે. કમીટીને એવો મત પડે છે કે રેલવે લાઇનોની ખીલવણી માટે કંપનીએને વધારે રકમની મદદ આપવાની જોગવાઈ કરી આપવાની જરૂર છે. અને કંપનીએએ હાલ ખાંધકામો શરૂ કર્યા હોય તે માટે પણ નાણાની મદદ આપવી ના પાડવું એ આર્થિક નજરે ગેરલાભ થઈ પડે

કમીટીના મત પ્રમાણે ખીજી રેલવે લાઇનો શરૂ કરવા પહેલા ઉપર જણાવેલી એ જરૂરી આવે. પરં પહેલા લક્ષ આપવું જોઈએ. કમીટી વળી એવું માને છે કે રેલવેએ માટે નાણાની જોગવાઈ કરવાના પ્રોગ્રામને દશ વરસ સુધી લગાવવાની જરૂર નથી. એ મુદત પાંચ વષ ની અને દરેક પાંચ વરસ માટેની જરૂરીઆતો માટે એ વગમ આગમચમી તથ્યાદી કરી રાખવી. એને અર્થ એ કે એક વરસે જે રકમ માટે બહાલી આપવામા આવી હોય તે વરસ પુરૂ થાય અને એ રકમ અચ્ચાત ન હોય તો તે નકારી નહીં જાય. કમીટીએ નાણાની જોગવાઈનો વિચાર કરવાની માથે ચાલુ લાઇનોમા સુધારા વધારા કરવાના સવાલોનો પણ વિચાર કર્યો છે.

સંઘના સવાલો અને મુદ્દાઓનો વિચાર કરી જોઈ અને તેને તોવી જોઈ કમીટીએ નકકી કર્યું છે કે રેલવે ભોડે જે પાંચ વરસને માટે ૧૫૦ કરોડ રૂપીઆ ખર્ચવાની સુચના કરી છે તેને બહાલી આપવાની સલામત્યુ કરવી. તેઓને લાગે છે કે આ માટે હિંદમા લોન કહાડવા ઉપરાંત પરદેશના બજારોમાંથી નાણા ઉધાર લેવા પડશે, અને તે માટે સરનામા સરના બજારોનો આશરો લેવામા આવશે.

કમીટી ત્રીજા વર્ગની હાલના સુધારવાના સવાલપર ઘણો બાર મુકે છે કમીટી નવી લાઇનો ઉપારવાના સવાલમાં ઉંડી નથી ઉતરી છતાં પણ તે એવી સુચના કરે છે કે જ્યાં નવી ફેલસાની ખાણો ઉઘાડવામા આવી હોય ત્યાં ખીજી નાની કીડર અને ધાંચ લાઇનો ઉઘાડવી અને તે કામ રટેટ ઉપાડી લેવું અને તેમ ન બની શકે તો ખાનગી પેહોડીએ અને સાદુઓને એ કાર્ય કરવા દેવું

એવી ગેરરીતી કે કંપની હિંદમાં સ્થપાયેલી હોય નાણા રૂપીઆના હિંદમાંથી ઉધરાવેલા હોય અને કુંપનીના સ્ટાફમાં અને હાયરેક્ટરોના ખાંડમાં ચોક્કસ પ્રમાણમાં હિંદીઓનું તાલ આમેજ કરવામાં આવ્યું હોય. કંપનીની રીપોર્ટ એકમતી છે.

કયુબાનો ૧૯૨૦-૨૧નો ખાંડનો પાક વેચવા સંબંધમાં મોટી મુશ્કેલી એ છે કે યુરોપની ખરીદીમાં મોટો ઘટાડો થઈ ગયેલ છે. અંકટોળરના પહેલા અઠવાડીયાની આખર સુધીમાં યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ ખાતે ૧૯૨૧ની સાલમાં કયુબાની ખાંડની આયાત ૧૯૨૦ની સાલમાં તેજ અરસામાં થયેલી આયાતના ૮૪ ટકા જેટલી થઈ હતી જ્યારે યુરોપ ખાતેની આયાત આગલા વર્ષની સરખામણીમાં માત્ર ૪૦ ટકા જેટલી થઈ હતી.

નિકાશ માટે ફ્રાન્સ પાકી શક્ય તેવો ખાંડનો જથ્થો એકો રોલાવીકા ખાતે ૨૦૦,૦૦૦ ટન અથવા તેથી પણ ઓછો અડસટવામાં આવે છે. બેલ્જિયમ અને હોલંડ મળીને લગભગ ૧૦૦,૦૦૦ ટન ખાંડ પૂરી પાડી શકે એવી વક્રી છે. આ કુદલ જથ્થો ફ્રાન્સની પેલાશ અને તેની અપત વચ્ચેના તફાવતને પહોંચી વળવા પૂરતો થશે નહિ. યુનાઈટેડ કીંગડમ તેમજ યુરોપના બીજા દેશો નિયમિત રીતે ખાંડ આયાત કરે છે તેની જરૂરીયાતને માટે બીજા દેશોમાંથી ખાંડ આયાત કરવી પડશે.

યુરોપના હાલના ઔદ્યોગિક મામલામાં સુધારો થતાં યુરોપની ખાંડ ખરીદનારની શક્તિ વધશે. અત્યારથી ૧૯૨૨ના બીજા પાંકની શરૂઆત થતાં સુધીમાં યુરોપની આયાત લગભગ ૨,૦૦૦,૦૦૦ ટન થશે એવી શક્યતા દેખાય છે અને સ્વાભાવિક રીતે આ જથ્થાને મોટો ભાગ કયુબા પૂરો પાડશે. જો કયુબા બીજા દેશોની સાથે ભાવમાં હરીફાઈ કરી શકશે તેમજ યુરોપનું બજાર હાથ કરવાને પ્રયાસ કરશે તો જરૂર આ પરીણામ આવશે.

જો કયુબાનો આવતો પાક ૨,૫૦૦,૦૦૦ ટનથી વધારે થશે નહિ તો કયુબાના ખાંડ પેદા કરવાવાળાઓને લગભગ ૩,૫૦૦,૦૦૦ ટન ખાંડ વેચવાની રહેશે. આમાંથી સ્થાનિક અપત ૧૫૦૦૦૦ ટન બાક કરતાં તેમજ નાનાં બજારોની જરૂરીયાત (૧૦૦૦૦૦ ટન) અને યુરોપમાં વેચાણ (લગભગ ૧૦૦૦૦૦૦ ટન) બાક કરતાં પાછળ રહેતો ૨,૫૦૦૦૦૦ ટનનો જથ્થો યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ સ્થાનિક પેલાશ (૨,૦૦૦,૦૦૦ ટનની) અને બીજા દેશોમાંથી લગભગ ૧૦૦૦૦૦ ટનની આયાત ઉપરાંત કયુબા ખાતેનો આટલો જથ્થો ખરીદી શકશે.

આ હસ્તપચક સુંબઈ ઇલાકાના ખેતીવાળા ખાતા તરફથી અને ૧૯૧૪ માં બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું જે અમને હમણાં મળેલ છે. તે ઉપયોગી લાગવાથી અહિં છાપવામાં આવેલ છે.

શેરડીમાંથી ગોળની સારી જાત અને વધુ માલ ઉતારવાનો આધાર શેરડીની પાકી અથવા કુમળી અવસ્થા ઉપર રહે છે. પણ જે સહેલાઈથી ઘણાં પાકાં સમજાય છે તે સહેલાઈથી શેરડીની પાકી અવસ્થા જણાવી નથી. માટે શેરડીની પાકી અવસ્થા નક્કી કરવી એ એક અગત્યની જરૂર છે. શેરડીના રસનું પૃથક્કરણ કરવાથી પાક તૈયાર થયો છે કે નહિ તે સમજાય છે; પણ આ રીતે ખેડૂત તોફથી બને તેમ નથી. અને બીકસ મેકરોગીટર નામના યંત્રથી શેરડી પાકવા આવી છે કે નહિ તે સહેલાઈથી અને સંતોષકારક રીતે વપાસાય છે.

હંચી પોલીસ કરેલા ટેબલટોપ ખરીદ કરવા ક્યાં જશે ?

પુંડીયા નામની પાકી શેરડીનો રસ તપાસતાં નીચેનાં તત્વો માલુમ પડે છે:—

પાણી,	ભાગ ૮૦
શેરડીમાં રહેલી ખાંડનો	" ૧૮
ગ્લુકોસ	" ૧
પીળાં તત્વો	૧૦૦

પાણી સિવાયનાં તત્વો
કુલ : ૨૦ ટકા.

શેરડીમાં જેમ વધુ ગળપણ અને થોડો ગ્લુકોસ તે ઉત્તમ છે. અને જ્યારે શેરડીનો પાક તૈયાર થાય છે ત્યારે ઉપર પ્રમાણે પરિણામ આવે છે. પુંડીયા શેરડીનો પાક લગભગ બાર મહિનાનો થાય ત્યારે તેના રસમાં પાણી શિવાયનાં તત્વો વધતાં વધતાં સેક્ટે ૨૦ ટકા જેટલાં આવે છે. માર્ટે રસમાં કુલ ઓગળેલાં તત્વો તપાસી જોવાથી જોણ કરવા માર્ટે શેરડી લાયક થઈ છે કે નહિ તે જણાય છે.

ખેડુત લોક નીચેનાં ચિન્હો ઉપરથી પાકી શેરડી કહે છે:—

- (૧) આખો પાક જ્યારે પીળા રંગનો થાય ત્યારે.
- (૨) શેરડી વધતી અટકે ત્યારે.
- (૩) શેરડીમાં ગળપણ વધે ત્યારે.
- (૪) શેરડીની ઠાંતળી આગળની આંખ પુલે ત્યારે
- (૫) શેરડીને ટકોરા મારતાં વાસણના જેવો અવાજ થાય ત્યારે.
- (૬) શેરડી ગાંઠ આગળથી જલદી લાંગી બને ત્યારે
- (૭) શેરડીનો કઠોડો લાંગી અજવાળો તપાસી જોવાથી ખાંડના કણો અપકવા માંડે ત્યારે
- (૮) શેરડીનો રસ ઉઠાળી ભેદ વધુમાં વધુ જોણ ઉતરે ત્યારે.

ઉપરની આઠ રીતો પૈકી પહેલી સાત તપાસતાં માલુમ પડશે કે સંતોષી ગંદલાવાળી કેટલીક વખત તેણું પરિણામ આવે છે. છેલ્લી રીત ખાતરીભરેલી છે, પણ તે ઘણી ખર્ચાળ અને મેલુરીવાળી છે. સોલાપુર જિલ્લામાં જ્યાં જોણ બતાવવા ત્રીસ કરતાં વધુ માણસની જરૂર છે, ત્યાં આ રીત પ્રમાણે તપાસી જતાં જો શેરડી કુંમળી નીકળે તો ખેડુતને નકામાં ખર્ચના બેભાનમાં ઉતરવું પડે છે. આ છેલ્લી રીત જેવી ખાતરીભરેલી અને ઘણી સરળ તેમજ થોડા ખર્ચે તપાસવાની રીત જોવી છે કે રસમાં પાણી શિવાયનાં તત્વો કેટલાં ઓગળેલાં છે તે જોવાની છે. આ તપાસવાને "ગ્લોસ" સેક્ટોરીટીટર નામનું યંત્ર ઘણું ઉપયોગી માલુમ પડ્યું છે. શેરડીના રસમાં તે તત્વો કેટલાં છે તે આ યંત્ર બતાવી આપે છે. તે ઠાચતું બનાવેલું હોય છે, જે ખાંડવાળા પાણીમાં તે યંત્રને મુકવામાં આવે તો ખાંડના પ્રમાણમાં પાણીની અંદર તે યંત્ર ખુંકશે. રસમાં ઓગળેલા તત્વોના પ્રમાણમાં યંત્રને કાપા પાડેલા હોય છે, અને જે જગ્યાએ રસમાં યંત્ર મુકતાં અટકે છે ત્યાં તપાસતાં તે રસમાં તત્વોનું પ્રમાણ કેટલું છે તે બતાવી આપે છે. આ યંત્રને ૧૭૫ સેન્ટીગ્રેડની ગરમાઈએ તપાસવાનું હોય છે. માર્ટે જે રસની ગરમી ચોક્કસ અથવા ૫ હોય તો તે પ્રમાણે આંકડામાં ફેરફાર કરવાની જરૂર છે. આ આંકડા જે જરૂરના લાગે અને યોગ્યમાં લેવા હોય તો લખી મોકલવામાં આવે છે. પરંતુ સાધારણ ઉપયોગ સારા આંકડામાં

ફેરફાર કરવા નજીવા છે અને જો દિવસના એકમ વખતે, એટલે કે સુખ્યત્વે કરીને સવારના આઠ વાગે રીડીંગ લેવામાં આવે તો ફેરફાર ઘણું જ થોડો રહે છે.

આ યંત્ર વાપરવાની રીત નીચે પ્રમાણે છે.

ખેતરમાંની જુદી જુદી જગ્યાએથી લગભગ અડધો કંઠ સાંકડા સારા નરસા કપી વિના એકઠા કરી પીલવા, ત્યાર બાદ રસને થોડી મિનીટ કારવો જેથી પવનની પરપોટીઓ રસ ઉપર આવી જશે. આમ કપી બાદ સેકરેમીટરને રસમાં મુકવો અને સ્થિર પડવા દેવો. વળી રીડીંગ લેતી વખતે પરપોટીઓ બાહે નહિ તે બેચા કાળજી રાખવી. શેરડી પાકી થયા આવી હોય તો છેલ્લા દિવસોમાં દર અઠવાડિયે લગભગ એક ડીથી રીડીંગ લેવી છે અને બપોરે યંત્ર ઉપરનો આંકડો લગભગ ૨૦ સુધીનો થાય ત્યારે શેરડીનો પાક કરતાં ખેડુતોએ પુંઢીઆ અથવા તેવી બીજી જાડી અને શેરડીના રસમાં ઉપરનો આંકડો મળે ત્યાં સુધી પીલવા રાહ જત્રી. આ પ્રયોગ શેરડીનો પાક દસ મહિનાનો થયા બાદ દર અઠવાડિયે કરવો. બનતાં સુધી જે દિવસે શેરડીને પાણી આપ્યું હોય ત્યારે પ્રયોગ અજમાવવો નહિ, કારણ પાણી આપવાથી રસ પાતળો બનવા સંભવ છે. આ યંત્રનો ઉપયોગ કરવાનો વળી બીજો હેતુ છે. કારણ તેથી ગોળ પાડનાર ઉપર દાખ રહે છે. સરકારી માંજરી ક્લામ ઉપરના પ્રયોગો ઉપરથી માલમ પડ્યું છે કે પાકી શેરડીના રસમાં સેકરેમીટર યંત્રથી જે રીડીંગ મળે છે તેટલાજ પ્રમાણમાં રસમાંથી ગોળ ઉતરે છે. માટે ગોળ પાડવાના માંડવે ગોળનો બંગાડ થતો અટકાવવાનો આ એક ધલાજ છે. જે ક્રીકસ યંત્રના રીડીંગમાં અને ગોળના ઉતારામાં બંને ફરક પડે તો ગોળ પાડનારાઓને ઘટ વાસ્તે જોખમદાર ગણવા. આ યંત્ર સરતાં અને ખાત્રી વાળાં મળે માટે તેનો મોટો જથ્થો રસ માપવાની શીશી સાથે બારોબાર ધ્રુવકાંડથી મેંગાની માંજરી ક્લામ ઉપર રાખવામાં આવ્યો છે. આ એક યંત્રની ક્રીમત પેકીંગ અને પોષ્ટ ખુરચ વિના રૂપીઆ ૩-૧૨-૦ થાય છે.

ગરમી માપવાનું થર્મોમીટર યંત્ર જે મંગાવવામાં આવે તો રૂપીઆ ૩-૦-૦ વધુ ખર્ચશે. પણ ગરમી માપવાનો યંત્રને ખેડુતે રાખવાની જરૂર નથી.

જેઓને આ ઉપરનાં યંત્ર મંગાવવાની જરૂર હોય તેમણે પુના જીલ્લાના માંજરી ક્લામના સુપરીન્ટેન્ડન્ટ સાહેબ તરફ અરજી મોકલવી.

હોડી સરકારના આંકડા ખાતાએ, ૧૯૨૧-૨૨ ના વરસ માટેના હોડીના રૂના પાકને લગતી નીચે વસ્તાનો નીચે પ્રમાણે તા. ૨૦ મી ડીસેમ્બર ૧૯૨૧ ને દીને કલકત્તા ખાતે બહાર પાડ્યો છે.

હોડીમાં ૩ ઉગાડનારા પ્રદેશો જેમાં દેશી રાજ્યોના વીસ્તાર અને બ્રીટીશ મુલકોનો સમાવેશ થઈ જાય છે તેમના તરફથી મળેલા રીપોર્ટોને આધારે હાલનો વરતારો તૈયાર કરવા આવ્યો છે. ૧૯૨૧ ના ડીસેમ્બર સુધીના જલ્દી અને મોડા થતા રૂના પાકની તે ગણતરી કરે છે.

આ વરશે કુલ ૧૭૮૫૫૦૦૦ એકરના વીસ્તારમાં રૂની ખેતી થઈ હતી, જ્યારે આ વરશે એ વીસ્તાર ૧૬૭૧૦૦૦૦ એકર જેટલો હતો જે પરથી દેખાઈ આવે છે કે આ વરશે ૨ વાવેતરના વીસ્તારમાં ૯ ટકનો ઘટાડો થયો છે. ગયા વરસનો છેવટનો અડસટો ૨૧૦૩૧૦ એકર આવ્યો હતો, એ રીતે હાલનો અડસટો ૧૫ ટકા ઘટાડો ગતાવે છે.

એકન મોઝેક ટાઇફસની હિઝાબનો ક્યાં બેચા મળશે ?

આ વખતે કુલ રૂ. ૪૩૩૦૦૦૦ ગાંસડી દરેક ૪૦૦ રતલની ઉત્તરવાની સંભવ છે, જ્યારે ગયે વરસે આજ તારીખે ૩૧૨૭૦૦૦ ગાંસડી રૂ. તૈયાર થયું હતું જે ૧૯ દહાસા વધારે હાખવે છે. પ્રાંતવાર આંકડા નીચલા દેહામાં આપ્યા છે:—

પ્રાંતો અને રેટો.	એકર (હજાર)	૪૦૦ રતલ દરેક ગાંસડી (હજાર)	દર એકર દીઠ પેદાશ (રતલ)
મુંબઈ (એ)	૪૩૧૨	૯૬૫	૯૦
મધ્ય પ્રાંતો અને બીહાર	૪૪૪૨	૧૧૩૩	૧૦૨
મદ્રાસ (એ)	૧૫૬૪	૩૦૫	૭૭
પંજાબ (એ)	૧૨૯૯	૨૮૬	૮૮
બ્રહ્મીયા પ્રાંતો (એ)	૮૨૭	૨૮૫	૧૧૯
અમી	૩૧૦	૪૯	૬૩
સીંધ (એ)	૧૪૬	૫૧	૧૪૦
બંગાળ (એ)	૬૬	૧૫	૯૧
બીહાર એન્ડીસા	૭૯	૧૪	૭૧
વાયવ્ય સરહદના પ્રાંતો	૧૫	૩	૮૦
અજમેર મેરવાડ	૨૬	૧૨	૧૮૫
આસામ	૩૯	૧૨	૧૨૩
દીલ્હી	૨	(સી)	૮૦
હૃદયરાખાદ	૨૭૨૪	૮૮૯	૧૩૨
મધ્ય દીંદ	૧૦૫૭	૧૮૦	૬૮
અરોહા	૫૬૯	૮૦	૫૬
રજપુતાના	૨૮૯	૬૫	૯૦
માધ્યસાર	૫૯	૧૬	૧૦૮
કુલ	૧૭૮૫૫	૪૩૩૦	૯૭

ઉપર જણાવેલા આંકડાને આધારે આ વરસનો રૂનો પાક દર એકરે ૯૭ રતલ ઉત્તરવાની વધી છે, જ્યારે આગલે વરસે દર એકરે ૭૨ રતલ રૂ. ઉત્તર્યું હતું.

લગભગ સઘળા પ્રાંતોમાં અને ખાસ કરીને પંજાબ, બ્રહ્મીયા પ્રાંતો, અને મધ્ય દેહમાં ખેતીના પાકોના વીસ્તાર ઘટ્યો હતો, જ્યારે ફક્ત હૃદયરાખાદ રેટ અને બીહાર અને એન્ડીસામાં એ વીસ્તાર વધ્યો હતો. એકર દીઠ રૂનો પાક ઉત્તરવાની જાળવતમાં મુંબઈ, મધ્ય પ્રાંતો, બેસાર અને હૃદયરાખાદ રેટમાં વધારો થયો હતો. તેવીજ રીતે મદ્રાસમાં પણ થોડો વધારો થયો હતો. આ રીતે રૂની વાવણીના વીસ્તારમાં જે ઘટાડો થયો હતો તેનું સાદું વર્ણી ગયું હતું.

આ વરસે અને આગલે વરસે રૂની વાવણીના વીસ્તાર અને એકર દીઠ ઉત્તરવા પાકના આંકડાઓ બુદ્ધિ બુદ્ધી નીતના રૂના જાળમાં નીચે દેહામાં આપવામાં આવ્યા છે.

રૂની નીત	એકર (હજાર)	ગાંસડી (હજાર)
ઉમાર:—	૧૯૨૧-૨૨	૧૯૨૦-૨૧
આનંદેશ	૬૨૦૭	૧૨૪૬
મધ્ય દીંદ	૧૦૫૭	૩૧૧
બારસી અને નાગપુર (ડી)	૨૭૬૬	૧૮૦
હૃદયરાખાદ એન્ડીસાની (ધ)	૮૮૨	૬૦૬
		(બી) ૧૬૭
		(ડી) ૨૧૨
		(ધ) ૨૩૩

ખી બોમ્બે ટાઇલ માટે ૨૧ એકર એટલે કે મુંબઈ

બેહાર	૩૧૨૨	૩૦૭૬	૮૧૩	૨૮૩
મધ્ય પ્રાંત	૧૩૨૦	૧૩૬૬	૩૨૦	૨૨૮
કુલે.	૬૫૦૨	૬૦૦૭	૨૫૩૦	બી ૧૩૧૨
ધોલેરા:—				
બંગાલ સીંધ	૧૮૯૬	૧૭૩૫	૪૩૧	૩૨૬
બ્રીચા પ્રાંત	૮૨૭	૧૧૫૮	૨૪૫	૩૩૫
રજપુતાના	૩૨૬	બી ૪૭૭	૭૬	બી ૧૧૨
સીંધ પંજાબ	૧૪૬૨	૨૪૧૬	૩૪૦	૬૬૫
બીજે ડેકાણ	૮૩	૭૮	૧૬	૧૬
કુલે.	૨૭૨૧	બી ૪૧૨૬	૬૮૦	બી ૧૧૨૮
ભરૂચ:—				
પશ્ચિમ અને ઉત્તર ભાગ	૬૩૧	૧૨૩૪	૧૪૪	૧૮૬
કોક્કનડાસ	૭૧૬	૧૩૧૬	૮૧	૧૬૩
મૈનેવેલી, સાલેમ	૧૭૮	૨૫૪	૩૪	૪૫
કમલોડીઆ	૭૪૭	૫૫૩	૨૦૮	૧૫૬
કુમાટા ધારવાડ	૭૨૪	૬૬૧	૧૪૨	૨૦૦
કોમીલા બરમા અને બીજા	૪૪૪	બી ૪૬૧	૮૦	બી ૧૦૫
કુલે.	૧૭૮૫૫	બી ૧૬૭૧૦	૪૩૩૦	બી ૩૬૨૭

(બી) માં હિંદી સ્ટેટોનો સમાવેશ થાય છે (બી) એટલે સુધારેલા આંકડા, (સી) ૩૦૦ ગાંસડી ફક્ત (ડી) જેમાં હૈદરાબાદના પાકનો સમાવેશ થાય છે (ઇ) માં બારસી અને નગરના પ્રદેશો આવી જાય છે.

સુબ ઇલાકામાં જલ્દી અને મોટેથી આવેલા રૂના પાકને અડસટો ૪૩૧૨૦૦૦ એકર જેટલો થવાની વકી રહે છે જેમાં ૧૬૩૬૦૦૦ હેક્ટી રાજ્યોના એકર આવી જાય છે જે આગલા વરસ કરતાં પાંચ ટકાનો ઘટાડો બતાવે છે. રૂના પાકના વીસ્તારમાં જે ઘટાડો થયો છે તે વરસાદ મોટો આવવાનું ભાવોમાં ઘટાડો થવાનું અનાજ અને તેલના બીજાની વાવણી વધારે થવાનું અને જુલાઈ અને સપ્ટેમ્બરમાં વધારે વરસાદ પડવાનું છે. હાલ ૬૬૫૦૦૦ ગાંસડી રૂ ઉતારવાનો સંભવ રહે છે, જે આગલા વરસ સાથે સરખાવતાં ૩૦ ટકા વધારે છે. ઉત્તર દખ્ખમાં રૂના છોડ સારી સ્થિતિમાં રહ્યા હતા. જ્યારે દક્ષિણ મરાઠા પ્રદેશમાં અને દક્ષિણ-દખ્ખમાં આગસ્ટની સપ્ટેમ્બર અધવચ સુધી વરસાદની અછત રહેવાથી રૂના પાકને નુકશાન પહોંચ્યું હતું. ગુજરાતમાં વધારે પાક જગડ્યો હતો, અને પાછળથી સપ્ટેમ્બર સુધી સુકી રૂતુ આવવાથી અને જમીન કઠણ થઈ જવાથી પાકની ફરી વાવણી થઈ શકી ન હોતી. બીજાપુર અને ધારવાડનો પાક મધ્યસરનો ઉત્તરો, બેલગામ અને પશ્ચિમ ધારવાડમાં રૂની વાવણી અનુકૂળ રૂતુમાં થયેલી હોવા છતાં પાછળથી આગસ્ટ અને સપ્ટેમ્બરમાં જરા તેને નડતર થઈ હતી. પણ આઠટોબરના વરસાદે ફરી પાછો મામલો સુધાર્યો હતો મધ્ય પ્રાંતમાં ૧૧૩૩૦૦૦ ગાંસડી રૂ ઉતારવાની વકી છે, મદરાસમાં ૩૦૫૦૦૦ ગાંસડી, પંજાબમાં ગાંસડી બ્રીચા પ્રાંતમાં ૨૪૫૦૦ ગાંસડી, બરમામાં ૪૬૦૦૦ ગાંસડી, સીંધમાં ૫૧૦૦૦ ગાંસડી, બંગાલમાં ૧૫૦૦૦ ગાંસડી, દીલ્હીમાં ૩૦૦ ગાંસડી અજમેર મેરવાડમાં ૧૨૦૦ ગાંસડી, આસામમાં ૧૨૦૦૦ ગાંસડી અને હૈદરાબાદમાં ૮૦ ગાંસડી રૂ ઉતારવાની વકી છે. આ પ્રમાણે આ વરસના હેશના રૂના પાકની સ્થિતિ છે.

મેટ્રીક થીલીંગની ડીઝાઇન સારી ગમશે કે ?

આગનો અને દરી-

આનો વીમો

ક્યાં ઉતરાવશો ?

ધી યુનીવર્સલ ફાયર એન્ડ જનરલ

ઇન્સ્યુરન્સ કંપનીમાં ઉતરાવો

કેમ કે

દેશી કંપની એટલે દેશનું નાણું દેશમાં રહે

એમ. કાનજીની કું.

મેનેજિંગ ઓજન્ટસ.

યુનીવર્સલ બીલ્ડીંગ, કાવસલ પટેલ સ્ટ્રીટ, કોટ મુંબઈ.

તા. ક.—(જો દેશના પૈસા દેશમાં રહેશે તો તેનો બાજુ પણ તમને
મળવા સંભવ છે.)

નવાં પેટાં.

કલકત્તાની પેટાં ઓફીસમાં નવી શોધા માટે નીચે મુજબ વધુ અરજીઓ કરવામાં આવી હતી. આ બાબતનો સંબંધો પત્ર વ્યવહાર કોન્ટ્રોલર ઓફ પેટન્ટ્સ એન્ડ ડીઝાઇન ૧ કાઉન્સિલ હાઉસ રટ્લીટ, કલકત્તા એ સરનામે કરવો.

નં. અરજદાર. શોધની વિગત.

- ૭૬૦૩ એ. સી. બેન્સ અને એ. કીરળી.—લેખો તથા ફાનસમાં સુધારા.
 ૭૬૧૦ એ. હીનમેન અને ઇ. હીનમેન.—ચશ્માં વિગેરે માટેનાં ઘરાંમાં સુધારા.
 ૭૬૧૧ ઇ. એસ. લાડ અને વી. પી. રાલી—દેવેટેઇન માટે વેક્યુમ બ્રેકમાં સુધારા.
 ૭૬૧૩ બ્રીટીશ થોમસન હુસ્ટન કું. લી.—વાયરલેસ સીગ્નલિંગ સીસ્ટમમાં સુધારા.
 ૭૬૨૧ ડી. એમ. રામસે—વેક્યુમ બ્રેકમાં સુધારા.
 ૭૬૨૩ એસલ્સવેક્ટ ફર ડ્રેહટલોઝ ટેલીગ્રાફી એમ. બી. એચ.—ચાલતી દ્રવ્ય માટે સીગ્નલિંગ સુધારા.
 ૭૬૨૬ જે. સી. ડાલાસ.—હાઇપોકલોરાઇટ બનાવવાના યંત્રમાં સુધારા.
 ૭૬૩૩ જી. સી. થોમસ—બનાવટી પથ્થરા, ખોદકા વિગેરે બનાવવાના સંચામાં સુધારા.
 ૭૬૩૭ સીંગર મેન્યુફેક્ચરિંગ કું.—ઇલેક્ટ્રીક મોટર.
 ૭૬૪૫ એચ. વી. કેન્ટ—મકાનોમાં પોલીશીંગના બાંધકામમાં સુધારા.
 ૭૬૫૨ શુઆનજૂ સેંગ એન્ડ કું.—રેસાના ફોરડાંના પટ્ટા માટે.
 ૭૬૫૪ આર મેલુ—ચોપડી વિગેરેમાં સુધારા.
 ૭૬૫૬ એચ. એસ. બોટો—ચામડાના ટેર્નીંગમાં સુધારા.
 ૭૬૫૯ એ. એફ. આર. કોટન.—બ્રામોફાઇનની રેકર્ડો વિગેરે રાખવા તથા બહાર ગામ મોકલવા માટે નવી શોધ.
 ૭૬૬૧ વર્ધિગટન પંચ એન્ડ મશીનરી કોર્પોરેશન—ઇન્ટરનલ કમ્બસ્ટન એન્જીનોમાં સુધારા.
 ૭૬૬૫ જે. કલેટન—વાલ્વમાં સુધારા.
 ૭૬૭૧ એ. બી. લાલ—કુકરમાં સુધારા.
 ૭૬૭૪ સી. જે. કેલમેન્ટ—મેન્ટેટા ઇલેક્ટ્રીક મશીનમાં સુધારા.
 ૭૬૭૫ રોકેટીશ ડાઇઝલી—રંગની બનાવટમાં સુધારા.
 ૭૬૭૯ સી. જે. હોટીન્જર—પંખો ચલાવવાના સંચામાં તેમજ પંખામાં સુધારા.
 ૭૬૮૨ એસ. એલ. હીલ—રીઇન્ફોર્સ કોન્ક્રીટમાં સુધારા.
 ૭૬૮૬ ૧ કન્ટુ. બી. હેમીલ્ટન અને ટી. એ. હવાસ—પોલાદની બનાવટમાં સુધારા.

ઈન્ડિયા પોલીસ કલેક્ટર ટેલિગ્રાફ ખરીદ કરવા ક્યાં જશે ?

જોઈન્ટ સ્ટોક કંપનીઓ.

ગયા ઓક્ટોબર માસમા સ્થપાયેલી જોઈન્ટ સ્ટોક કંપનીઓની વીગત નીચે પ્રમાણે છે:—

નં.	નામ.	અધિસરો તથા ઠેકાણું.	કામકાજ.	ધાપણ રૂ. ૧૦૦૦
(૧)	જેન્કીંગ ધીરધાર અને વીમા માટે (અ) જેન્કીંગ અને ધીરધાર (૧) જેન્કીંગ મુંબઈ.			
૧	પીટીટ જેન્ક	જહાગીર ખમનજી પીટીટ, મુંબઈ	જેન્કીંગને લગતું	૫૦૦૦
૨	પીટીટ ઇન્ડસ્ટ્રીઅલ જેન્કીંગ કોરપોરેશન	"	"	૫૦૦૦ કુલ મુંબઈ ૧૦૦૦૦
(૨)	ધીરધાર ખંભાળ			
૩	પાટશામ લોન એન્ડ ટ્રેડક સર્વિસ	શીરીશ ચંદ્રસેન, ઠાકા	ધીરધારનું	૫૦
(૩)	નિધિઓ વિગેરે મદ્રાસ			
૪	કોલમ્બુર કંટ્રીબ્યુટિય કોલમ્બુર		ધીરધારનું	૧૦૦
		કુલ જેન્કીંગ, ધીરધાર અને વીમા માટે		૧૦૧૦૫
૫	ગ્રાન્સીટ અને ગ્રાન્ડપોર્ટ માટે. (અ) નેવીગેશન મુંબઈ			
૫	પાર્લેકર સ્ટીમ નેવીગેશન કુ. લી. રામચંદ્ર એન્ડ કું. મુંબઈ		નેવીગેશન	૧૦૦૦
(બ)	મોટરને લગતું. ખંભાળ			
૬	વાન આર્સટેલ ટ્રાન્સપોર્ટ. કલકત્તા	શુ. ઇ. વાન આર્સટેલ એન્ડ કુ.	મોટરને લગતું	૫૦૦

ધી બોમ્બે ટાઇલ માટ ૨૧ જેન્ક સીટ, ફાટ મુંબઈ.

જાણીતી અને નોંધાયેલી ઇન્ડસ્ટ્રી
ત્રાન્સપોર્ટ કું. લીમિટેડ

માટર કાર વેચવાનું ૭૫૦૦

કુલ માટરને લગતું ૮૦૦૦

કુલ ત્રાન્સીટ એન્ડ ત્રાન્સપોર્ટ ૮૦૦૦

(૩) ટ્રેડિંગ એન્ડ મેન્યુફેક્ચરીંગ
(અ) પ્રીન્ટિંગ, પબ્લીશિંગ
અને રેટેશનરી.

બંગાળ

૮ હિન્દ પ્રેસ કું.

એમ. મોહસીન એન્ડ કું કલકત્તા ન્યુથ પેપર કાંટવા

માટે ૨૦૦

૯ નેશનલ જનરલ્સ

કાઝી અહમદ એન્ડ કું. કલકત્તા

" ૨૦૦

કુલ બંગાળ ૪૦૦

(બી) એન્જીનીયરીંગ

બંગાળ.

૧૦ ટેસ

૨૪, સ્ટ્રેન્ડ રોડ, કલકત્તા

ઈજનેરો અને સામાન્ય વેપારીઓ ૨૧

૧૧ ટેસીસ એન્જીનીયરીંગ વકસ

"

" ૧૦૦૦

કુલ બંગાળ ૧૦૨૧

સંયુક્ત પ્રાંતો

૧૨ ડીકસન એન્ડ લોહડ

૨૭, કાર્લટન હોટેલ, લકનો

ઈજનેરી ૨૦૦૧

બર્મા

૧૩ બર્મા એન્જીનીયર્સ

રંગુન

" ૧૦૦

કુલ એન્જીનીયરીંગ ૪૦૨

(સી) ગેસ, પાણી, વીજળી, ટેલીફોન વગેરે માટે.

મદ્રાસ

૧૪ નીલગીરી પાવર સીન્ડિકેટ લી. રેટેન્સ એન્ડ કું. કોઈમ્બટુર વીજળીને લગતું ૧૬

(ડી) માટી, પથ્થર સીમેન્ટ, ચુના વગેરે માટે

માદ્રાસ

૧૫ માદ્રાસ કંથે વકસ

આર. વ્યાસ સંચો એન્ડ કું. બેંગલોર સીટી

માટીનો સામાન્ય બનાવવાનું

માસેલ્સની ઇંગ્લિશ લાઈઓ જણાવવાર અને મજબુત.

(ક) બીજીઓ

બંગાળ

૧૬ કમળા ટ્રેડીંગ સોસાયટી	રંગપુર
૧૭ બેગલ લાઇવ રેડીક	"
૧૮ ઇલકતા કાલીમ પોન્જ ટ્રેડીંગ ક્લબ	કલકત્તા
૧૯ ઇસ્ટન એ ઇસ્ટ પ્રે ડક્ટસ	"
બંગાળ	

સામાન્ય વેપારીઓ ૧૦
કુટર વેચવાનું ૫૦

સામાન્ય વેપારીઓ ૨૦૦
તેલો વિગેરે વેચવાનું ૬૦૦

કુલ બંગાળ ૮૬૦

મદ્રાસ

૨૦ ઇસ્ટર્ન કોર્પોરેશન	મદ્રાસ
૨૧ ટ્રેડીંગ ગીબલ્સ ઓન્ડ કું.	"
૨૨ યુનીવર્સલ કું.	મેન્ગેલોર

સામાન્ય વેપારી અને
જાહડીઓ વેચનાર ૨૫૦
સામાન્ય વેપારીઓ ૬૦
" ૫૦૦
કુલ મદ્રાસ ૮૧૦

સ યુક્ત પ્રાંત

૨૩ આરિધ હોલીબરી વક્સ	લકનો
૨૪ લકનો એન્થ્રાઇટ	"
૨૫ યુનાઇટેડ ઇન્ડીઆ ઇન્ડસ્ટ્રીઅલ ગ્રુપ	આમ્રા
૨૬ ઇન્ડીઅન ઇન્ડસ્ટ્રીઅલ કોર્પોરેશન	"

હોલીબરીને લગતું ૧૦૦
બરતકામ ૧૦૦૦

ઉધોગો કાઢવા માટે ૨૦૦૦૦

૫૦૦
કુલ સ યુક્ત પ્રાંત ૨૧૬૦૦

બમ્બે

૨૭ બાળ કું.	ધાયેટરો
-------------	---------

સામાન્ય વેપારીઓ
અને અજન્ટો ૧૦૦

બેંગલોર સીવીલ અને

મીલીટરી રેશન.

૨૮ બાઈનસન એન્ડ કું. નાવ્યુકોર	બેંગલોર
૨૯ ઠેરાવા વિનચેલ કું.	ચેનટાલાઇ

સામાન્ય વેપાર ૪૦૦
એ બા કાપડ વિગે
રેનો વેપાર ૨૦

કુલ બીજીઓ ૨૩૭-૦

કુલ ટ્રેડીંગ એન્ડ મેન્યુફેક્ચરીંગ ૨૮૫૭૫

(ક) મીલો અને પ્રેસો

(અ) કુની મીલો

સ યુક્ત પ્રાંતો

૩૦ મોરારાબાઈ ફોટન મીલ્સ	.. .
-------------------------	------

કાપડ બનાવવાનું ૫૦૦૦

(બી) શલુની મીલો		
ખંગાળ		
૧ આંપડાની જ્યુટ કું.	કલકત્તા	શલુની મીલ ૬૦૦૦
(સી) કોટન છૂર્નીંગ પ્રેસીંગ વિગેરે		
મુંબઈ		
૨ રાજનગર વાઢટાપુર છૂર્નીંગ અમદાવાદ		૩ છૂર્ન કરવાનું
પ્રેસીંગ એન્ડ મેન્યુ ફેક્ટરીંગ કું.		વિગેરે ૨૦૦
વડોદરા		
બ્રીલીઅન્ટ કોટન છૂર્નીંગ એન્ડ		
પ્રેસીંગ ફેક્ટરી	વડોદરા	છૂર્નીંગ અને પ્રેસીંગ ૩૦૦
રેશમ, ઉન વિગેરે માટે મીલો		
મદ્રાસ		
૪ હાથ અબદુર હમાન કું.	કાલીકટ	કુલ કોટન છૂર્નીંગ પ્રેસીંગ વિગેરે ૫૦૦
(સી) સોયને લાકડાની મીલો		
ખર્મા.		
૫ ખર્મા કાંઈન વુડ સોનીકેટ રંગુન		હન, રેશમ વિગેરેની
		મીલ ૨૦૦
(પ) ખાણ તથા પથ્થર માટે		
ખંગાળ		
૬ ચીન્યુરીઆ કોલીયરીઝ	કલકત્તા	લાકડાની મીલ ૪૦૦
(૬) ખાંડ તથા ગોળ બનાવવા માટે		
સંયુક્ત પ્રાંતો		
૭ નેશનલ રયુગર મીલ્સ	કુલ મીલો અને પ્રેસી. ૧૨૧૦૦
(૭) હોટેલો, થીએટરો વિગેરે		
દીલ્હી		
૮ ઇન્ડિઅન આલફ્રેડ સીનેમા	દીલ્હી	ખાણને લગતું ૧૫૦
થીએટ્રીકલ કું.		ખાંડ બનાવવાનું ૨૦૦૦
		થીએટર, સીનેમા
		વિગેરે માટે ૨૦
		સરવાળો ૬૧૬૬૫

૧૯૨૧ ના ઓક્ટોબર માસમાં નીચેની કંપનીઓ કુલમાં ગણેલ છે અથવા બંધ પડેલ છે.

નં. વર્ગ તથા નામ રજીસ્ટર થયાની તારીખ વાપસ સત્તાધારી બરાબરી થયેલી પગાર ફરિયામાં બતાવી અથવા બંધ થયાની તારીખ

(૧) ગ્રાન્સીટ તથા ગ્રાન્સીટ

(બી) સોલરને લગતું

૧ ગ્રાન્સીટ ગ્રાન્સીટના પોલ્ટસ ૭-૧-૨૦ ૧૦૦૦૦૦ ૧૦૦૦૦૦ ૨૨૫૦૦ ૫-૧૦-૨૧

(૨) ગ્રેડીંગ અને મેન્યુફેક્ચરીંગ

(બી) કેમીકલ વિગેરે

૨ મોહાલા અલ્ફ્રીડ એસીક વક્સ હીલ્ડી ૨-૬-૨૧ ૧૯૦૦૦૦ — — ઓક્ટોબર ૧૯૨૧

(બી) એન્જીની

૩ યુનીયન એન્જીની મુંબઈ ૨૧-૬-૨૦ ૧૦૦૦૦૦૦ — — ૧૬-૧૦-૨૧

(સી) કાચ માટે

૪ મેન્સ રાસ વક્સ મેન્સ ૧૧-૧-૨૦ ૪૦૦૦૦૦ ૨૩૦૦ ૨૭૮૪૨૦ ૨૨-૧૦-૨૧

(ડી) બીજીએ

૫ બંગાળ પોલ્ટી બંગાલ ૨૮-૨-૨૧ ૨૫૦૦૦ — — ૨૫-૧૦-૨૧

૬ રોડ એન્ડ કા. મેન્સ ૫-૫-૨૦ ૫૦૦૦૦૦ — — ૧૫-૧૦-૨૧

૭ ઇસ્ટર્ન ઇન્ડિયન એન્ડ ૧૬-૭-૧૭ ૧૦૦૦૦૦ ૨૩૦૦ ૧૧૪૦૩ ૧-૧૦-૨૧

૮ એન્જીનરિંગ એન્ડ કોમર્સિયલ ૧૧-૨-૨૧ ૧૦૦૦૦૦ ૭૭૭૦૦ ૩૫૩૮૬ ૧૪-૧૦-૨૧

કુલ ગ્રેડીંગ એન્ડ મેન્યુફેક્ચરીંગ ૨૧૮૫૦૦ ૩૮૫૨૦૦ ૩૨૫૨૦૬

(૮) મીલો અને પ્રેસો

(બી) ફની મીલો

૯ વાઈમીલસ મુંબઈ ૨૧-૬-૧૯ ૫૦૦૦૦૦ — — ૧૭-૧૦-૨૧

૧૦ મેકાનાલ્ડ હોલઅરી મીલસ મુંબઈ ૧૪-૧-૧૩ ૫૦૦૦૦૦ ૧૦૩૬૦૦ ૧૫૪૫૫ ૮-૧૦-૨૧

૧૧ ઈસ્ટ ઈન્ડિયન વીનિંગ એન્ડ કાચ કા. ૮-૨-૦૬ ૫૦૦૦૦ ૩૦૦૦૦ ૧૭૪૬૫ ૧-૧૦-૨૧

(બી) છનીંગ પ્રેસો વિગેરે માટે

૧૨ ગ્રેડીંગ વેરય છનીંગ એન્ડ કોટન પ્રેસ મીલસ યુનાઈટેડ રીંગમ ૨૦-૧૦-૦૬ ૧૦૦૦૦૦ ૪૬૩૦૦ ૪૬૩૦૦ ૧૩-૧૦-૨૧

કુલ મીલો તથા પ્રેસો

૫૬૫૦૦૦૦ ૧૮૦૨૦૦ ૭૨૨૫૦

(૪) ચા અને વાવેતર કંપનીઓ

(બી) ચા

૧૩ સામાન સરામટી કા. બંગાળ ૧૮-૩-૧૯ ૧૦૦૦૦૦ — — ૧-૧૦-૨૧

કુલ

૮૦,૩૫,૦૦ ૧,૬૫,૪૦૦ ૪૨૬૬૫૬

ધી બેન્કે ટાઇલ માટે ૨૧, લેક મીલ, ફોર્ટ મુંબઈ.

વેપારી આંકડા.

કાપડની વેદાશ તથા આયાતની સરખામણી.

નંબર	સપ્ટેમ્બર માસમાં	એપ્રિલ થી સપ્ટેમ્બર સુધી
	૧૯૨૧	૧૯૨૦
	હજાર યાર્ડ	હજાર યાર્ડ
કેરુ તથા ધોવેલાં કાપડની વેદાશ ...	૧૧૨૪૬૨	૯૩૪૮૧
આયાત...	૮૧૧૬૧	૭૮૩૪૫
રંગીન કાપડ ...	૪૨૯૦૫	૪૭૨૭૩
આયાત ...	૯૦૩૦	૪૧૬૮૨

કાપડની વેદાશ. (સપ્ટેમ્બર માસમાં.)

પ્રાંત.	કીંમત લાખ રૂપીઆ.	લાખ રવલ.	લાખ વાર.			
	૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧		
મુંબાઈ ...	૪૭૬	૪૭૧	૨૬૩	૩૦૨	૧૧૮૫	૧૩૨૬
મદ્રાસ ...	૨૧	૧૦	૧૨	૬	૩૯	૨૧
બંગાલ...	૫	૫	૩	૩	૧૫	૧૭
સંયુક્ત પ્રાંતો	૧૪	૧૪	૮	૧૦	૨૮	૩૫
મધ્ય પ્રાંતો	૨૧	૨૦	૧૨	૧૩	૪૬	૫૦
દેશી રાજ્યો	૨૪	૨૩	૨૧	૨૪	૮૩	૮૮
કુલ ...	૫૭૨	૫૫૦	૩૨૪	૩૬૪	૧૪૦૭	૧૫૫૩

એપ્રિલથી સપ્ટેમ્બર માસ સુધી.

પ્રાંત.	કીંમત લાખ રૂપીઆ.	લાખ રવલ.	લાખ વાર.			
	૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧		
મુંબાઈ ...	૨૬૪૬	૨૬૪૬	૧૪૬૨	૧૬૫	૬૫૭૪	૭૧૦૮
મદ્રાસ ...	૧૩૦	૭૮	૭૬	૪૬	૨૩૩	૧૫૬
બંગાલ ...	૪૪	૩૭	૨૩	૨૩	૧૧૨	૧૧૫
સંયુક્ત પ્રાંતો ...	૭૬	૭૭	૪૮	૫૫	૧૬૨	૧૮૧
મધ્ય પ્રાંતો તથા બીચાર.	૧૩૦	૧૨૧	૭૩	૭૬	૨૮૭	૩૦૧
દેશી રાજ્યો ...	૧૩૧	૧૩૦	૧૪૦	૧૪૧	૫૬૦	૫૧૩
કુલ ...	૩૧૮૭	૩૧૦૫	૧૮૩૮	૨૦૫૬	૭૬૭૭	૮૬૨૭

હિંદમાં સુતરની નંબરવાર વેદાશ, તથા આયાતની સરખામણી.

	હજાર રવલ.	સપ્ટેમ્બર માસમાં		એપ્રિલથી સપ્ટેમ્બર સુધી	
નંબર	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦	
	વેદાશ આયાત	વેદાશ આયાત	વેદાશ આયાત	વેદાશ આયાત	
૧ થી ૨૫	૫૨૬૦૩	૨૨૪	૪૮૦૫૨	૬૮૨	૩૦૮૪૮૩
૨ થી ૪૦	૫૬૨૬	૧૭૫૦	૫૭૩૧	૨૩૧૦	૩૬૦૧૭
૪૧ અને ઉપરાંત	૨૦૬	૧૦૫૧	૧૦૪	૩૭૬	૧૨૭૦
					૩૬૨૪
					૬૫૦

મારસેલ્સની રંગીન લાદીઓ સફાઈદાર અને મજબુત.

સુતરની માંતવાર પેદાશ (લાખ રતલ.)

		અષ્ટોબ્ધર માસમાં		એપ્રિલથી અષ્ટોબ્ધર સુધી	
પ્રાંત.		૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧
મુંબઈ.	...	૩૮૦	૪૨૦	૨૨૮૪	૨૪૬૬
મદ્રાસ.	...	૩૬	૩૨	૨૦૬	૧૬૬
બંગાલ.	...	૨૭	૨૮	૧૬૬	૧૬૮
સંયુક્ત પ્રાંતો.	...	૩૧	૩૫	૧૭૦	૧૮૫
અજમેર-મેવાડ	...	૧	૨	૮	૧૨
પંજાબ.	...	૨	૩	૧૩	૧૬
હિલહી.	...	૩	૨	૧૮	૧૧
મધ્ય પ્રાંતો તથા બીરાર.	...	૨૫	૨૭	૧૫૦	૧૬૪
દેશી રાજ્યો.	...	૨૯	૩૨	૧૬૧	૧૬૨
કુલ.	...	૫૩૯	૫૮૫	૩૨૦૯	૩૪૬૦

પોર્ટ ટ્રસ્ટની વખારોમાં પડેલો માલ.

મુંબઈનાં પોર્ટ ટ્રસ્ટની વખારોમાં ગયા અષ્ટોબ્ધર માસ દરમ્યાન પડેલા માલની વીગત ગઈ વા. ૧૨-૧૨-૨૧ ને હીને બહાર પાડવામાં આવી છે તે નીચે પ્રમાણે છે:—

તા. ૧-૧૦-૨૧ અષ્ટોબ્ધરમાં તા. ૧-૧૧-૨૧ તા ૧-૧૧-૨૦

માલની જાત. ને હીને રોકા. થયેલી ને હીને રોકા ને હીને રોકા

હીલીવરી.

ફના કાપડની ગાંસડી	...	૨૨૬૧૭	૨૬૨૫	૨૧૮૮૪	૩૩૫૭૮
પેટી	...	૩૩૭૧૪	૨૫૬૩	૩૨૨૪૮	૨૯૫૭૦
દેશી તથા હિનની પીસગુડાં ગાંસડાં	...	૧૦૭૩	૩૫	૧૩૫૦	૧૩૧૬
પેટી	...	૩૭૦૦	૧૩૦	૩૬૬૮	૨૫૧૯
સુતરાઈ ટર્વીટ તથા યાન પેકેજીંગ	...	૬૬૮૭	૧૮૦૦	૭૭૦૯	૯૮૦૭
દેશી તથા હિનના	...	૧૬૯૧	૪૦૦	૧૫૪૨	૨૬૧૧
ગ્રાથુ—ટન	...	૧૩૬૬	૨૧૧	૧૧૬૬	૨૧૬૬
પીતળ—ટન	...	૧૧૨૮	૧૦૮	૧૦૫૧	૨૧૬૮

હિંદુસ્તાનનો પરદેશ સાથેનો વેપાર (અક્ટોબર માસમાં)

		(લાખ રૂપિયા.) આયાત.	(લાખ રૂપિયા.) નીકાશ
		૧૯૨૦	૧૯૨૧
ઓરાક તંબાકુ વગેરે	...	૫૧૪	૪૩
કાચો માલ	...	૧૬૧	૪૫
બનેલો માલ	...	૨૪૩૨	૮૭
પરચુટણ	...	૭૩	૫
કુલ	...	૩૧૮૧	૧૮૨

એપ્રિલથી અક્ટોબર સુધી.

		(લાખ રૂપિયા.) આયાત	(લાખ રૂપિયા.) નીકાશ
		૧૯૨૦	૧૯૨૧
ઓરાક તંબાકુ વગેરે	...	૨૦૩૩	૫૬૫
કાચો માલ	...	૯૭૨	૧૫૬
બનેલો માલ	...	૧૫૬૯૮	૪૨૬
પરચુટણ	...	૪૩૫	૩૦
કુલ	...	૧૬૧૩૬	૭૮૦

પી એન્ડે ટાઇલ માટે ૨૧ બેંક આટ, ફાટ મુંબઈ.

ખાંડની આયાત.

બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનના બુદ્ધા બુદ્ધા પ્રાંતોમાં સપ્ટેમ્બર મહિનામાં થેરડીની ખાંડની નીચે પ્રમાણે આયાત થઇ હતી:—

	સપ્ટેમ્બર માસમાં			એપ્રિલથી સપ્ટેમ્બર	
	૧૯૨૦	૧૯૨૧		૧૯૨૦	૧૯૨૧
	હજાર ટન			ટન	
બંગાળ	૩	૪૦	યુનાઇટેડ કીંગડમ	૧૨	૭૭
મુંબઈ	૧	૬	રેલ્વે સંસ્થાનો	૩૭૦૯	૪૩૭૨
સિંધ	૬	બાલા	૫૪૧૬૫	૨૨૧૦૬૬
મદ્રાસ	...	૨	ચીન	૩૧૬૩	૨૫૩૪
બર્મા	...	૩	જાપાન	૧૦૦	૪૫૦
			ધર્મ	૩૩૬૩	૬૦
			મેરીશસ	૮૮૪૦	૬૦૫૭
			યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ	૮૪	૯૬૬
			બીજા દેશો	૨	૧૭૪૫
કુલ	૬	૫૮	કુલ	૭૪૪૧૨	૨૬૨૨૦૭

સુતરની આયાત.

ધ. સ. ૧૯૨૧ ના સપ્ટેમ્બર મહિનામાં બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં પરદેશથી નબર ૩૧ તથા ઉંચા નંબરનું સુતર નીચે પ્રમાણે આયાત થયું હતું:—

બત નંબર.	બંગાળ.	મુંબઈ.	સિંધ.	મદ્રાસ.	બર્મા.	કુલ
	રતલ.	રતલ.	રતલ	રતલ.	રતલ.	રતલ.
એ ૩૧ થી ૪૦	૩૩૬૩૩૮	૪૬૫૨૨૧	૫૦૦૦	૫૬૦૦૦	૧૪૦૦૦	૯૦૬૫૫૬
" ૪૧ થી ૫૦	૨૦૬૪૪	૩૨૧૭૦૬	૨૬૨૦૦	૩૬૮૮૩૧
" ૫૦ થી ઉપર	૧૩૦૨૫૧	૩૭૬૨૩૨	૧૨૬૦૫૦	૬૩૮૫૩૩
બીન ૩૧ થી ૪૦	૧૬૮૦૮૨	૧૦૨૭૬૪	૩૦૩૮૫	૨૨૨૬૬૮	૫૨૪૨૩૬
૪૧ થી ૫૦	૩૦૦૦૦	૩૦૦૦૦
૫૦ થી ઉપર	૧૩૪૫૦	૧૩૪૫૦
ટોટલ.	૬૫૫૬૨૬	૧૩૨૮૬૫૩	૩૫૩૮૫	૪૪૭૬૬૮	૧૪૦૦૦	૨૪૮૧૬૩૨

હિંદુસ્તાનનો દરિયાઈ વેપાર.

૬૦ સં ૧૯૨૧ ના અક્ટોગ્ગર માસમાં થયેલી આયાત અને નિકાશ નીચે પ્રમાણે હતી:-

આયાત.	અક્ટોગ્ગર.		એપ્રિલ થી અક્ટોગ્ગર સુધી.	
	૧૯૨૦ રૂ. ૧૦૦૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦ રૂ. (૧૦૦૦)	૧૯૨૧
જીવતા જનાવરો	૩૬૧	૧૬૨	૨૪૩૫	૫૧૩
દારૂગોળા દ્વારિયાર વિગેરે	૫૩૪	૪૩૭	૨૬૧૩	૪૨૧૬
બોળીન	૫૩૬	૯૧૩	૨૪૪૦	૭૭૪૧
જાપેલી ચોપડી, નકશા વિગેરે	૬૨૬	૫૭૩	૩૪૩૩	૩૪૮૯
જુટસ અને જુઝ	૧૫૪૬	૧૨૫	૫૪૪૯	૭૫૧
જરૂર જાણવાનો સામાન	૧૪૮૪	૨૨૬૬	૧૨૭૬૬	૧૨૨૨૧
મીઠુખત્તી	૧૮	૧૨	૬૮૧	૬૩
રેલ્વે ગાડા સિવાયની ગાડીઓ	૬૪૮	૭૭૨	૩૦૮૮	૪૫૨૬
રસાયણિક પદાર્થો	૨૩૭૬	૧૯૩૩	૧૪૭૯૪	૧૧૨૬૧
ધડીયાળો	૭૧૦	૯૬	૨૫૨૫	૧૫૦૯
કેલસા	૨૩	૬૧૬૩	૭૨૭	૨૫૭
ફોફી	૪૭૨	૧૯	૯૪૬	૨૦૮
મથા (સીંદરા)	૧	૧	૧૪	૧૨
પરંચાં	૧૮૩	૧૧૧	૮૯૦	૬૭૬
ઠંડલરી (કાપકુપ કરવાનાં દ્વારિયાર)	૪૩૪	૧૩૪	૩૦૮૦	૧૦૦૩
સાઈકલો	૯૦૯	૧૫૦	૬૨૨૬	૮૮૧
કપડાં	૨૨૪	૨૦૧	૧૯૫૫	૧૪૧૭
મીઠુ જાતની મળી કુલ હવા	૨૦૫૩	૧૨૭૮	૧૩૫૩૦	૮૫૯૦
જુગડાં વગેરે રંગવાની ચીજો	૨૮૪૬	૧૮૬૫	૧૬૪૫૯	૧૬૬૧૦
આટીની ચીજો તથા ચીની કામ	૭૩૨	૫૩૧	૪૯૮૦	૪૦૨૮
ફટાકડાં	૨૫૪	૨૧૩	૧૦૯૭	૧૦૭૪
ફરગીયાર	૫૫૩	૧૭૬	૨૪૬૩	૧૩૭૦
કચનો સામાન	૨૩૯૮	૧૪૮૫	૨૧૮૦૧	૧૩૧૧૧
ચોખ્ખા	૨	૧	૧૦	૩૦
જૂંટ	૩૫૮૮	...	૫૨૨૮
જડિનો લોટ	૧	૧૮	૧૮	૩૦
જુપ	૧૩	૫૩	૪૨	૧૦૯
હાઈવેર	૮૬૧૫	૩૬૧૫	૪૫૭૮૯	૩૭૨૫૮
આમણ બિન ફેળવાયલાં	૮૩	૧૩૬	૭૦૨	૬૦૪
મલિખડીસીટીને લગતાં દ્વારિયારો	૩૧૩૧	૨૭૩૮	૧૬૬૩૩	૨૮૭૬૬
અમીલનાં વિગેરેને મળી કુલ દ્વારિયારો	૪૪૭૮	૩૩૫૦૦	૨૪૪૧૩	૩૫૮૪૨
દ્વારિયાલ	૭૬૮૫	૫૫૬	૧૪૭૩	૨૬૩૦
જવેરાત	૧૬૫	૧૭૮	૧૪૨૫	૬૦૬

ધી એન્ડે ટાઈલ માટે ૨૧ ભેંક માટે, ફાઈ અંબા.

ચીજીનું નામ.	અક્ટોબર માસમાં ૧૯૨૦ રૂ. ૧૦૦૦	૧૯૨૧	એપ્રિલથી અક્ટોબર સુધી ૧૯૨૦ રૂ. (૧૦૦૦)	૧૯૨૧
કેળવાએલાં આમમાં...	૧૧૧૨	૩૭૨	૭૫૫૬	૩૮૮૦
હાટુ ...	૩૮૮૯	૨૪૮૩	૨૬૨૧૧	૨૨૬૧૭
મરીનીરી અને ગીલ રટોર્સ ...	૧૫૬૪૫	૨૦૬૪૪	૮૬૨૮૮	૧૯૮૮૮૬
શ્રીવાસળી ...	૬૭૮	૧૭૦૬	૧૨૬૨૭	૯૬૩૧
પીત્તાળ કાસુ વગેરે ...	૪૦૫૫	૧૨૪૪	૮૧૩૫૪	૫૦૪૫
ત્રાણુ ...	૩૦૬૧	૧૨૨૭	૧૮ ૪૧	૪૭૨૦
હોડું ...	૬૨૫	૩૫૫	૬૨૦૦	૩૧૨૬
હોડું અથવા સ્ટીલ ...	૧૮૬૬૫	૧૫૬૮૬	૧૦૩૮૭૫	૬૫૪૩૨
સ્લીલ ...	૩૬૫૩	૨૬૪૩	૩૯૧૬૧	૨૨૨૫૮
સ્લીમું ...	૨૪૪	૧૩૬	૧૩૧૫	૯૩૩
માટર ગાડીઓ અને સાઈકલો	૧૧૬૩૫	૧૭૨૮	૬૧૦૨૭	૧૪૭૮૧
કેરોસીન તેલ ...	૪૨૩૭	૧૭૩૮	૨૮૦૬૫	૧૬૬૯૪
અળસીનું તેલ ...	૭૮	૨૭	૧૧૧૪	૫૭૬
સર્વ જાતનાં તેલો મળી કુલ	૮૦૦૪	૪૬૦૭	૫૧૩૭૯	૪૪૭૬૪
રંગ રોગાન વિગેરે ...	૧૬૧૩	૧૦૬૫	૧૧૪૫	૭૨૪૪
ઢાગળો ...	૬૬૬૮	૨૧૨૮	૩૭૬ ૮	૧૪૪૩૫
ફેલે ગાડીઓ તથા બીજાં સામાન	૧૦૩૧૧	૧૬૨૧૦	૫૮૬૪૫	૧૧૫૫૩૮
રખર ...	૧-૮૫	૧૦૬૩	૧૫૮૧૯	૬૫૨૫
મીઠું ...	૨૬૬૪	૧૫૨૦	૧૪૧૪૭	૮૪૭૬
આણુ ...	૭૬૪	૬૨૫	૧૦૭૭૦	૪૦૮૬
સોપાની ...	૧૪૬૨	૧૦૦૮	૮૬૮૦	૮૧૮૬
તેલનો કુલ ...	૧૮૮૦	૧૨૦૭	૧૦૬૫૫	૧૧૪૩૮
રેશનરી ...	૧૭૫૩	૬૮૬	૬૮૨૨	૫૭૮૬
ખાંડ ...	૩૩૫૮૨	૩૮-૪૪	૬૩૩૪૬	૧૬૪૧૬૮
રૂ ...	૬૬૩	૨૩૫૧	૫૧૨૩	૨૨૮૬૭
ટવીસ્ટ અને યાર્ન ...	૧૭૧૮૩	૧૦૬૩૪	૮૫૬૩૩	૫૬૫૩૭
સુતરાડિ હોઝીયરી ...	૧૬૫૩	૮૩૩	૧૩૫૮૮	૪૧૭૫
વગર ધોઆવાં પીમ શુક્ર ...	૧૮૩૬૮	૨૩૧૬૮	૧૬૪૧૧૬	૧૪૦૬૬૨
ધોયેલા પીમ શુક્ર...	૨૦૪૮૮	૧૧૧૮૭	૧૫૩૬૫૦	૫૮૧૦૫
રંગીન અને છાપેલાં પીસ શુક્ર	૩૫૧૨૦	૬૫૧૫	૨૧૯૦૦૪	૪૨૩૩૪
શીવવાના દોરા ...	૬૧૫	૬૭૪	૫૧૬૮	૩૬૬૧
સુતરાડિ માલ એક્ટર ...	૬૭૭૭૫	૫૬૮૩૯	૬૬૪૮૬૩	૩૩૫૬૧૯
રેશમ કાચું ...	૨૬૮૦	૧૦૧૧	૧૧૪૪૭	૮૬૪૪
રેશમના પીમ શુક્ર...	૪૧૩૦	૬૮૦	૨૩૯૨૧	૧૬૭૮
કાચું ઊન ...	૧૪	૪૬	૨૩૫૬	૨
ઊનની હોઝીયરી ...	૩૭૮	૫૨	૧૭૨૪	૩
જીનના પીસ શુક્ર ...	૫૫૬૧	૭૫૩	૩૦૭૪૩	

મેટ્રીક શીતાગથી મીસ્ટરિયો ઓરડો ઓલો ઇ.

ચીજીનું નામ.	અક્ટોબર માસમાં		એપ્રિલથી અક્ટોબર સુધી	
	૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧
	(રૂ. ૧૦૦૦)	૩. (૧૦૦૦)		
ચંપાણ	૨૨૮૫	૧૬૬૬	૧૬૮૭૫	૬૬૬૪૧
અમકડા	૬૬૬	૩૭૭	૩૬૫૫	૨૦૮૨
છત્રોચી	૧૦૪	૫૫	૧૧૦૦	૧૦૪૩
છત્રોચીનો સામાન	૧૦૦	૬૫	૧૩૭૫	૧૧૦૧
લાકડાં	૯	૫	૨૬૦૫	૧૦૭
કુલ આયાત	૩૧૮૧૫૦	૨૩૫૪૦૫	૧૬૧૬૮૭	૧૪૭૮૬૫

ચીજીનું નામ.	નીકાશ.			
	૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧
જીવતાં જનાવરો	૪૫૬	૨૧૫	૨૦૮૬	૧૬૦૦
ચીણખતો	૧૩૦	૧૭૧	૧૪૧૦	૭૧૩
આલ્ટ પીટર	૫૩૧	૧૬૬	૪૮૪૧	૨૪૨૩
કોલસા	૮૬૬	..	૧૦૨૫૩	૧૨૭૫
કાંપી	૨૪૮	૧૦૪૪	૭૭૬૩	૬૦૧૧
કાથો, (સીંદરી)	૭૮૬	૨૩૧૬	૬૧૧૦	૪૭૭૨
દોરડાં	૪૧૪	૧૮૧	૨૩૦૬	૧૭૮૬
દવાઓ	૧૪	૩૦	૫૫૪	૩૪૩
ગળી	૧૭૭	૨૩૬	૧૮૬૦	૩૨૫૨
દરડાં ખેડાં	૨૬૬	૨૭૨	૨૬૭૭	૩૧૧૫
છુગડા, ચામડાં વિગેરે રંગવાની ચીજો કુલ	૫૬૦	૭-૧	૬૪૬૬	૭૬૬૫
અસ કરવા માટે રેસા	૮૫	૧૨૬	૭૬૫	૬૭૩
ફળ ને શાક	૩૪૧	૪૨૬	૪૨૭	૩૩૬૫
ઝાંગર	૬૩૬	૧૬૬૫
ચોખા	૧૦૩૭૮	૫૩૭૬	૧૧૩૫૭૩	૧૫૧૩૮૦
ઘઉં	૧૬૩	૧૪૦	૧૨૪૬	૧૪૨૫૨
ઘઉં નો લોટ	૧૨૩૨	૧૧૨૬	૬૩૬૫	૧૩૭૮૫
ચોખા ઘઉં અને બીજી બાતનો દાણો કુલ	૧૩૫૬૦	૮૭૪૮	૧૩૫૮૬૬	૧૬૨૦૧૪
ચગર કેળવાયલા ચામડા	૧૮૨૧	૩૭૭૪	૪૧૧૩૪	૩૧૧૧૩
લાખ	૫૨૪૨	૫૮૬૮	૧૨૬૨૩	૪૨૬૨૮
કેળવાયલા ચામડા	૪૦૦	૩૫૦૫	૨૦૨૦૩	૨૧૫૬૭
ખાતર	૮૨૩	૧૧૭	૭૬૮૭	૫૭૬૨
મેંગો ઊંચ આર	૧૪૧૨	૮૬૭	૮૬૫૨	૪૬૬૬
ધાતુ કુલ	૩૮૦૬	૨૬૬૧	૨૩૫૨૬	૧૬૮૮૭
અભરખ	૬૧૫	૭૧૬	૭૬૮૭	૪૬૬૬
દીવેલ તેલ	૩૭	૩૬	૫૬૦	૨૬૨
કોપરેલ તેલ	૧૦૫	૭૮૮	૮૭૬૬	૧૩૧૩

અક્ટોબર માસમાં

એપ્રિલથી અક્ટોબર સુધી.

૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧
(રૂ. ૧૦૦૦)		(રૂ. ૧૦૦૦)	

અળસીતું તેલ	૨૦	૩૧	૧૧૬૯	૧૪૨
બીજી બવનાં તેલો મળી કુલ ...	૮૭૦	૧૨૬૮	૮૬૨૦	૪૬૨૩
ખોળ	૧૦૨૮	૮૪૮	૭૬૫૩	૬૪૨૬
અડીલું	૨૪૬૨	૧૫૬૩	૧૫૩૭૨	૧૩૩૨૦
ગમર	૭૮૯	૬૭૪	૭૭૪૩	૪૩૩૨
હીવેલી	૪૬૨	૨૬૩	૨૩૪૭	૩૫૪૧
ટોપરાં	૭૮	૨૫૧	૫૭૧	૬૩૨
કપાસીયા	૬૧૬	૪૬૯	૭૭૪૦	૪૬૪૪
ભોંયચીંગ	૩૦૩૪	૪૩૬૭	૧૫૩૪૬	૨૬૧૪૩
અળસી	૬૮૩૦	૧૦૧૪	૫૦૬૭૮	૧૭૫૬૭
સરસવ	૨૫૫	૫૬	૧૨૩૪	૧૨૫૦
વલ	૧૮૮	૬૦૭	૩૬૫૩	૧૫૩૫
તેલનો	૭૧૨	૬૨૪	૫૦૨૦	૫૧૦૮
ખાંડ	૨૬૮	૧૭૭	૮૩૨૨	૧૯૮૯
ચા	૧૦૨૪૩	૨૩૬૦૭	૬૧૭૧૪	૮૭૮૧૬
ઠાચું રે	૧૫૨૪૨	૩૪૫૬૨	૨૬૪૧૧૪	૨૫૬૫૦૪
ટવીસ્ટ અને યાર્ન	૭૬૧૦	૪૬૪૪	૭૧૪૧	૫૨૦૭૧
ફાભાલ અને શાલો	૧૭૭	૧૭	૨૭૮૬	૪૨૯
પીસ શુદ્ધ	૮૬૩૦	૬૦૨૧	૪૭૧૬૨	૪૬૫૦૭
શણ	૫૬૯	૪૩૧	૬૧૪૭	૧૯૬૨
જથુટ ઠાચું	૨૨૫૬૫	૧૬૩૯૫	૮૧૪૯૬	૫૬૫૮૪
ટવીસ્ટ અને યાર્ન	૪૦૪	૪૧	૨૫૨૭	૨૬૮
બુટની બનાવટ	૫૦૪૩૬	૨૬૭૦૮	૩૬૯૬૯૨	૧૭૪૮૬૬
રેશમ (ઠાચું)	૩૫૩	૧૮૦	૨૦૧૦	૧૨૧૭
કૃત	૪૭૬	૧૬૪	૨૪૫૦	૧૪૧૨
બન ઠાચું	૨૦૬૬	૮૬૩	૧૫૭૮૪	૧૦૬૪૩
હનની ધાબલીઓ ને ગલીયા વગેરે ...	૬૭૩	૪૪૮	૫૬૭૮	૩૫૬૪
વંખાકુ ખીડી વિગેરે	૭૦૨	૫૦૩	૪૮૦૩	૪૨૮૪
લાઠણ પાટીયાં વિગેરે	૬૩૨	૩૭૦	૮૬૫૮	૩૬૨૬

હિંદુસ્તાનમાંથી ચયેલી કૃત્રી નીકારા ૧૯૧૪૪૧	૧૭૧૬૮૨	૧૫૧૧૪૩૩	૧૨૧૨૮૦૩
હિંદુસ્તાનમાંથી ચયેલી - સરકારી માલની નિકાશ.	૬૭૨૫	૧૦૭૦	૩૫૧૮૩
			૧૫૮૬૫

દેશી વેપારી એમ્બરનું માસિક.

પુસ્તક ૧૪ સુ. VOL. IXV. FEBRUARY 1922. No. 8 ફેબ્રુઆરી ૧૯૨૨ અંક ૮ મે.

અનુક્રમણિકા.

(અ) શહેનશાહી પસંદગી અને ઘીટીરા સામાન્ય ૩૫૨	૩ એમ્બરનો વિભાગ ૩૬૬
(બ) હિન્દુસ્તાનની ચલણનીતિ અને દિન્દી ધારા	(૧) કમીટીની સભાઓ ૩૬૬
સભા ૩૫૬	(૨) એમ્બરનો પત્રવ્યવહાર ૩૭૪
અમારી માસિક નોંધ ૩૫૮	(૩) એમ્બરનો એમ્પ્લોયમેન્ટ ભુરો ૩૭૫
(૧) હિન્દુસ્તાન અને વહાણનો હલોલ ૩૫૮	૪ અન્ય એમ્બરો અને એસોસીએશનનો ૩૭૬
(૨) વળન તથા માપનું એક સરખું ધોરણ	૫ વેપારી ખબરો તથા પાક સમાચાર ... ૩૭૯
નક્કો કરવાનો સવાલ ૩૫૯	૬ વેપારી પૂછપરછ ૩૮૬
(૩) મુંબઈનું ટેલીફોન ખાતું ... ૩૬૧	૭ નવાં પેટન્ટો ૩૮૮
(૪) હિન્દુસ્તાનમાં ૧૯૨૦માં કોલસાની	૮ લોર્ડન્ટ રેટોક કંપનીઓ ૩૮૯
પેદાશ તથા વપરાશ ૩૬૨	૯ વેપારી આંકડા ૩૯૪

આ માસિકમાં બહારથી આવેલા લેખો માટે અમે જવાબદાર નથી.

આ માસિકનું લવાજમ મુંબઈનાં બ્રહ્મકોને માટે વાર્ષિક રૂ. ૩-૮-૦ તથા બાહાર ગામના બ્રહ્મકો માટે વાર્ષિક રૂ. ૪-૦-૦ પોસ્ટેજ સુદાં રાખવામાં આવ્યું છે. છુટક નકલ એકના આના ૬ છ વી.પી. પોસ્ટથી ૦-૮-૦ નમુનાની કોપી મફત મોકલવામાં આવતી નથી. આ માસિકમાં જે બહાર ખબરો છે તેમાં કંઈ ફેરફાર સુચવવો હોય ત્યાં તો કાઢી નાંખવી હોય તો આવી જાતની ખબર આગલા મહિનાની ૨૦ મી તારીખ પહેલાં આપવી જોઈએ; નહિ તો તે પ્રમાણે કરવું બની શકશે નહિં.

આ માસિક દર મહીને પહેલી પાંચ તારીખોની અંદર પોસ્ટમાં રવાના કરવામાં આવે છે માટે જે બ્રહ્મકોને બારમી તારીખ સુધીમાં અંક ન મળે તેમણે અમને તુરંત ખબર આપવી જેથી જલ્દી તે વીશે તપાસ પણ કરી શકાય અને જરૂર હોય તો રીલીકમાંથી બીજી પ્રત રવાના કરી શકાય. પાછળથી બધી પ્રતો ખપી જાય છે એટલે તે પછી કોઈની ફરિયાદ બરી હોય તો પણ તે માટે ઇલાજ કરવો અશક્ય થઈ પડે છે.

શહેનશાહી પસંદગી અને બ્રીટીશ સામ્રાજ્ય.

(ગયા અંકના ૩૦૬ પાનેથી આગળ.)

૧૯૧૦—કેનેડા અને બીજાં સંસ્થાનો પાસે કરારની રૂએ જગ્યાતને લગતી ગોઠવણ કરવા માટે જુદા જુદા દેશોએ માગણી કરી.

ફ્રાન્સ અને કેનેડા વચ્ચે વેપારને લગતો નવો કરાર અમલમાં આવ્યો.

૧૯૦૯ની યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ ટેરીટોરિયલ સંબંધમાં ચાલેલા સંદેશા અનુસાર કેનેડાએ ફ્રેન્કો-કેનેડીઅન કન્વેન્શનમાંની ચીજોના ૧૩ વિભાગો સંબંધમાં યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ તથા બીજા બધા દેશોને છૂટછાટ આપી, અને યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ સાથે “ વિશાળ અને ઉદાર ધોરણ ” ઉપર વ્યાપારી સંબંધ ફરીથી રચવા માટે સંદેશા ચલાવવાની કેનેડાના પ્રધાનોએ કબૂલાત આપી.

જર્મનીના માલ ઉપર કેનેડા તરફથી નાખવામાં આવતો વધારાનો કર કઠિ નાખવા માટે તેમજ બંનેને પરસ્પર અનુકુળ પડે તેવે વખતે કેનેડા અને જર્મની વચ્ચે સામાન્ય વ્યાપારી કરાર કરવા માટે તે બંને દેશો વચ્ચે કામચલાઉ સમજણ કરવામાં આવી.

કેનેડાએ ઇટાલી અને બેલ્જિઅમ સાથે કામચલાઉ ગોઠવણ કરી અને નેધરલેન્ડ અને છૂટછાટ આપવામાં આવી.

પરદેશો સાથેની આ ગોઠવણથી કેનેડાના બજારમાં યુનાઇટેડ કીંગડમને મળતી પસંદગીને લાભ થતા લાગ્યો.

ઓસ્ટ્રેલીઆની સરકારની અરજ ઉપરથી પરદેશ ખાતાના સેક્રેટરી સર એડવર્ડ ગ્રેએ જે કરારની રૂએ સંસ્થાનો તરફથી યુનાઇટેડ કીંગડમને વહાણના સંબંધમાં મળતા હકો ઇટાલી અને ઓસ્ટ્રેલીઆને પણ આપવા પડતા હતા તે કરારમાં ફેરફાર કરવાના હેતુથી તે દેશોની સરકાર સાથે સંદેશા આલુ કર્યા.

૧૯૧૧—કેનેડા અને યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ વચ્ચે એક પરસ્પર કરાર કરવામાં આવ્યો જેની રૂએ કેનેડા સાથેના બ્રીટીશ વેપારના મોટા જથ્થા ઉપર પસંદગી કાઢી નાખવાની અથવા ઓછી કરવાની હતી જ્યારે યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સમાં કેનેડાને જગ્યાત સંબંધી છૂટછાટ મળવાની હતી જે છૂટછાટમાંથી યુનાઇટેડ કીંગડમને ખાતલ રાખવામાં આવનાર હતું. આ પરસ્પર કરાર ૧૯૧૧ ના સપ્ટેમ્બર માસમાં કેનેડામાં સામાન્ય ચુંટણીને વખતે રદ કરવામાં આવ્યો.

સંસ્થાનોની (પહેલી શહેનશાહી) કોન્ફરન્સ:—

વેપારમાં સહકાર માટે અને બ્રીટીશ માલ તેમજ વહાણોને પસંદગી આપવાના પ્રયાસના સંબંધમાં ઓસ્ટ્રેલીઆના ઠરાવો માટે બહુ આશ્ચર્ય કરવામાં આવ્યો; નહિ અને જલદી પરીણામ આવે તેવા હેતુથી કેનેડાના ઠરાવો પસાર કરવામાં આવ્યા. આ નવા ઠરાવોમાંના એક ઠરાવથી પરદેશો સાથે બ્રીટીશ વેપારી કરારો સંબંધમાં સંસ્થાનોને વર્તન માટે સંપૂર્ણ છૂટ મેળવવા તે પરદેશો સાથે સંદેશા ચલાવવાનું બ્રીટીશ સરકારને કહેવામાં આવ્યું. પરદેશોના સેક્રેટરી સર એડવર્ડ ગ્રેએ તે ઠરાવ માન્ય રાખ્યો અને જણાવ્યું કે ઇટાલીની સરકારે એવું

દીવાલના માટે ફ્રેન્ચી ટાઇલ્સની ઉદ્દેશી ડીઝાઇનો જોશો કે ?

બહાર કરેલ છે કે તેઓ હાલનો કારર ફેરવી શકે તેમ નથી અને હાલનો કારર રદ કરી નવા કારર માટે સંદેશો ચલાવવા એજ એક રસ્તો છે. ચોરડીઆ હુંગરીએ સવાલ કર્યો કે કોમનવેલ્થનો હેતુ ખ્રીટીશ વહાણોને પસંદગી આપવાનો રસ્તો મરણ કરવાનો છે કે કેમ?

બીજા એક ઠરાવથી સામ્રાજ્યનાં સાધનો અને વેપાર બાબે રીપોર્ટ કરવા માટે યુનાઇટેડ કોંગ્રેસ અને સંસ્થાનોના પ્રતિનિધિઓનું એક કમીશન નીમવાની દરખાસ્ત કરવામાં આવી.

૧૯૧૨:-કેનેડાની સરકારની અરજ ઉપરથી ૧૯૦૯ માં લોર્ડ બાલ્ફોરે આફ્રિકાના પ્રમુખ-પદ હેઠળ કેનેડા અને વેસ્ટ ઇન્ડીઝ વચ્ચેના વેપારી સંબંધ ઉપર રીપોર્ટ કરવા માટે નીમાયેલા રાયલ કમીશનના રીપોર્ટ અનુસાર ખ્રીટીશ સરકારની સંમતીથી કેનેડા અને વેસ્ટ ઇન્ડીઝના કેટલાક ટાપુઓ અને ખ્રીટીશ ગીની વચ્ચે પસંદગીના ધોરણ ઉપર વેપારી કારર કરવામાં આવ્યો. સંસ્થાનોનું રાયલ કમીશન બેઠું.

૧૯૧૫:-લડાઇ ચલાવવા માટે જરૂરી ઉદ્યોગોના સંબંધમાં આમ સલાહના સભાસદોએ સરકારને અરજીઓ કરી.

ચેન્સેલર ઓફ ધી એક્સચેન્જર મી. મેકફેનાએ સામ્રાજ્યની તેમજ પરદેશની આયાત થતી ચીજો ઉપર અયાવ જગાવ નાખી. સર આલફ્રેન્ડ મોન્ડ તથા બીજાઓએ સામ્રાજ્યની ચીજોને પસંદગી આપવાના રજુ કરેલા સુધારા આમની સલાહમાં ઉઠી ગયા.

૧૯૧૬:-સંસ્થાનોની મદદથી સામ્રાજ્યનું આર્થિક બળ મિત્ર રાજ્યોની સાથે દુશ્મન વિરૂદ્ધ એકત્ર કરવા માટે સંસ્થાનોની સરકારો સાથે તાબડોલો સંદેશો શરૂ કરવાનો ઠરાવ આમની સભાએ સર્વાનુમતે કબુલ રાખ્યો.

એર ખાસ ડીપાર્ટમેન્ટલ કમીટીની ભલામણથી સંસ્થાનોના પ્રધાન મી. બોનર લોએ ખ્રીટીશ વેસ્ટ આફ્રીકન કોલોનીઝની સરકારોને ખ્રીટીશ વેસ્ટ આફ્રીકા ખાતેથી નીકાશ થતી અને ખ્રીટીશ સામ્રાજ્ય બહાર પીલાતી તાડી ઉપર નીકાશ જગાવ નાખવાની સૂચના કરી અને તે જગાવ અમલમાં આવી.

ખ્રીટીશ સામ્રાજ્યમાં સાફ ન કરવામાં આવતા લોહા ઉપર નાઇજીરીઆએ નીકાશ જગાવ નાખી.

તે વખતના લોર્ડ ઓફ ટ્રેડના પ્રમુખ મી. રન્સીમેને નક્કી કરેલા ધોરણ અનુસાર એક 'સામાન્ય આર્થિક નીતિ' ગ્રહણ કરવાનું મિત્રરાજ્યો અને ખ્રીટીશ સંસ્થાનોના પ્રતિનિધિઓ-લાન્ડો પેરીસ ઇકોનોમીક કોન્ફરન્સે સર્વાનુમતે કબુલ કર્યું અને કોન્ફરન્સના ઠરાવોમાં દર્શાવેલા આગેલી તે નીતિને સંપૂર્ણ રીતે અમલમાં સુકવા માટે જરૂરી પગલાં વગર દીઠે લેવા જુદી જુદી સરકારોને ભલામણ કરવાનું માથે લીધું.

ખ્રીટીશ સરકાર (એટલે કે યુનીયનીઝમ, લીબરેલીઝમ અને લેબરના પ્રતિનિધિ સહિત કોએલીશન ગવર્નમેન્ટ) ની નક્કી કરેલી નીતિ તરીકે પેરીસ ઇકોનોમીક કોન્ફરન્સના ઠરાવ આન્ય રાખ્યાનું પ્રધાનોએ આમની સભામાં જાહેર કર્યું.

ખાસ કરીને પેરીસ ઇકોનોમીક કોન્ફરન્સના નિર્ણયોને હૃદયથીને લગાઇ પછી કેવી નીતિ ગ્રહણ કરવી તે ઉપર વિચાર કરવા માટે બાલ્ફોરે ઓફ બર્લે કમીટી નીમવામાં આવી.

૧૯૧૮:-બાલ્ફોરે ઓફ બર્લે કમીટીએ નીચે પ્રમાણે ભલામણ કરી:-

(૧) સામ્રાજ્યની અંદર પેદાશને ઉત્તેજન આપવા માટે ખાસ પગલાં લેવાં જોઈએ.

(૨) ખ્રીટીશ સરકારે શહેનશાહી પસંદગીની નીતિને વળગી રહેવાનું જાહેર કરવું જોઈએ.

(૬) સૂચવવામાં આવેલી નીતિ અંશકમાં મૂકવાના ઉપાય તરીકે બ્રિટીશ સરકારના જગતના કોઈમાં આયાત નીકાશ ઉપરની જગતના દરનાં મોટા ફેરફારો કરવા જોઈએ. સામ્રાજ્યની પેદાશ અને સામ્રાજ્યમાં બનેલા માલ ઉપર આ જગત મિલકતુ નાખી ન જોઈએ અથવા ઘટાડની જોઈએ અને આ જગતનું ધોરણ મિતરવું. તેમજ તટસ્થ દેશો સથે વેપારી કરારના પાયા તરીકે ગણવું જોઈએ.

સામ્રાજ્યની બધી સરકારોના પ્રતિનિધિત્વવાળી ઇંગ્લીશ્વલ વોર કોન્ફરન્સે એવો સિદ્ધાંત અદ્યક્ષ થયો કે સામ્રાજ્યનો દરેક ભાગ મિત્રરાજ્યોના લાભ તરફ ધટવું લક્ષ આપીને સામ્રાજ્યના બીજા ભાગોની પેદાશ અને તેમાં બનેલા માલને ખાસ છૂટછાટ તથા અનુકૂળતા આપશે, અને નીચેના મુદ્દાઓ સંબંધમાં એકત્રવાધી કામ લેવાની સૂચના કરવામાં આવી:-

(૧) ખાસ જોરાકીના પુરવા જ્યાંની પેદાશ અને (જેને માટે સામાન્ય સુધિથી આગાહી કરી શકાય) ગમે તેવા સંજોગોમાં તે ગમે ત્યારે અને જે જગ્યાએ જરૂર હોય ત્યાં લઈ જવા માટે ગોઠવણ.

(૨) સામ્રાજ્યની અંદર કુદરતી સાધનો અને ખાસ કરીને જે સાધનો લક્ષ્ય અથવા સુલેહના વખતમાં પ્રત્યક્ષ કામોન માટે જરૂરનાં હોય તેવાં સાધનો ઉપર અંકુશ.

(૩) આવા કુદરતી સાધનોને સામ્રાજ્યમાંજ તૈયાર માલમાં ફેરવવાની ક્રિયાઓદ્વારા તેનો આર્થિક દૃષ્ટિએ વિવેક પુરઃસર ઉપયોગ.

પ્રધાનત્યે બહેર થયું કે સામ્રાજ્યની બધી સરકારોના પ્રતિનિધિત્વવાળી ઇંગ્લીશ્વલ વોર કોન્ફરન્સે સર્વાનુમતે એવો સિદ્ધાંત સ્વીકારેલ છે કે સામ્રાજ્યનો દરેક ભાગ મિત્ર રાજ્યોના લાભો તરફ ધટવું લક્ષ આપી સામ્રાજ્યના બીજા ભાગોની પેદાશ અને તેમાં બનેલા માલને ખાસ છૂટછાટ તથા અનુકૂળતા આપશે.

બાલ્ફોર એક બંને કમીટીએ છેલ્લા રીપોર્ટમાં નીચે પ્રમાણે લલામણો કરી:-

(૧) અન્ય દેશો પોતાનો માલ ઘુસાડે તે સાથે અંકુશ મુકવા માટે કાયદો.

(૨) ગમે તેટલા જોખમ અને ખર્ચે બ્રિટનના ખાસ આધાર રૂપ ઉદ્યોગોનું રક્ષણ.

(૩) જે ઉદ્યોગો દેશની સહીસલામતી માટે જરૂરના હોય અથવા તે જે ઉદ્યોગો એવા મહત્વના હોય કે જેને પરદેશી હરીફાઈથી નબળા પડવા દેવાનું અને જેને પરદેશના અંકુશ નીચે જવા દેવાનું બીનદરજ્યા ભ્રમ હોય તેવા સંભાળપૂર્વક પસંદ કરેલા ઉદ્યોગોને જગત તથા અથવા બીજા કોઈ રીતે સરકારી મદદથી રક્ષણ આપવું.

(૪) હાલ તુરંત અથવા ભવિષ્યમાં યુનાઇટેડ કિંગડમમાં આયાત નીકાશ ઉપર જે જગતના ખાખવામાં આવશે તેમાં શહેનશાહી પસંદગીનું ધોરણ લાગુ પાડવાનું તેમજ શહેનશાહી પસંદગીના બીજા પ્રકારો ઉપર વિચાર કરવાનું.

(૫) મિત્ર રાજ્યો અથવા તટસ્થ રાજ્યો સાથે વેપાર સંબંધમાં સંદેશા ચલાવવા માટે નાખવામાં આવેલી જગતનો ઉપયોગ.

(૬) સરકારી મદદના જૂઠાં જૂઠાં પ્રકારો ઉપર વિચાર કરવા માટે એક વગવાળી અને સ્વતંત્ર જોડની નીમણુક.

૧૯૧૮-બ્રિટીશ પાર્લામેન્ટે નોન-ફેરસ મેટલ્સ એક્ટ પસાર કર્યો.

શહેનશાહી કોન્ફરન્સે (૧) નોન-ફેરસ મેટલ્સ એક્ટની નીતિ પસંદ કરી અને સામ્રાજ્યની સરકારોને તેનું અનુકરણ કરવાની નજામણુ કરી. (૨) બહેર થયું કે લડાઈથી થયેલી અસર

જેમ અને તેમ જલદીથી નાબુદ કરવા તેમજ પોતાના ઔદ્યોગિક લાભો બાળવવા ખાતર બ્રીટીશ સામ્રાજ્યને તેમજ મિત્રરાજ્યોને કેટલાક જરૂરી કાચા પદાર્થોનો કળ્પને મેળવવાનું આવશ્યક છે; અને કોન્ફ્રન્સમાં પ્રતિનિધિ દ્વારા હાજર થએલ સરકારોને કોન્ફ્રન્સની કમીટીએ પૂરી પાડેલી માગીતી અનુસાર આવો કળ્પને મેળવવા માટેના ઉપાયો સંબંધમાં જૂઠા જૂઠા માલ પેદા કરવાવાળાઓ તેમજ વેપારીઓ સાથે મસલત કરવાની ભલામણ કરી. (૩) બ્રીટીશ સામ્રાજ્યમાં રંગનો ઉદ્યોગ ખીલવવા માટે સહકાર કરવા માટે શાં પગલાં લેવા જોઈએ તે વિચારવાની સામ્રાજ્યની સરકારને ભલામણ કરી. (૪) ઇન્ટર ઇમ્પીરીયલ શીપીંગ બોર્ડની નીમણૂક કરવાની ભલામણ કરી. (૫) ૧૯૦૨ ની સાલની સામ્રાજ્યના માલને જે પસંદગી આપવામાં આવતી હતી તે ચાલુ રાખવાની ભલામણ કરી.

બ્રીટીશ સરકારે સંસ્થાનોની સરકારોની શ્રેણીમાં પોતાની ગતને મૂકી અને પસંદગીની યોજના દ્વારા ચાલુ જગતમાં અથવા હવે પછી નાખવામાં આવતી જગતમાં પસંદગી આપવાનો ડરાવ કર્યો.

સામાન્ય ચુંટણીમાં કોએલિશન સરકારને નીમવામાં આવી અને તેની રાજ્યનીતીમાં શહેનશાહી પસંદગીના ચોક્કસ પગલાં અમલમાં મૂકવાની નીતિનો અને ભવીષ્યમાં શહેનશાહી કોન્ફ્રન્સો અને કેબીનેટો પસંદ કરે તેવા ઉદ્દેશોને રક્ષણ આપવાની નીતિનો સમાવેશ થાય છે.

૧૯૧૯:-બ્રીટીશ સરકારના બજેટમાં ચાલુ જગતમાં મુખ્ય ત્રણ વર્ગ ઉપરની જગતમાં પસંદગીના ધોરણનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો.

૧૯૨૦:-બજેટમાં પસંદગીનો મુદ્દો દઢ કરવામાં આવ્યો.

બ્રીટીશ પાર્લામેન્ટે ડાઇસ્ટ્રિક્સ એક્ટ (ઇમ્પોર્ટ રેગ્યુલેશન) પસાર કર્યો.

૧૯૨૧ પસંદગીનો મુદ્દો ફરીથી બજેટમાં દઢ કરવામાં આવ્યો.

બ્રીટનના આધાર રૂપ ઉદ્યોગો ઉપર શહેનશાહી પસંદગી સંહિત જગત નાખવા માટે અને દેશમાં ધુસાડવામાં આવતા માલની આયાત ઉપર જગત નાખવાની બોર્ડ ઓફ ટ્રેડને સત્તા આપનારો સેફ ગાડી ગ ઓફ ઇન્ટરનશીયલ એક્ટ બ્રીટીશ પાર્લામેન્ટે પસાર કર્યો.

વેપારને સંજીવન કરવામાં મદદ કરવા માટે તેમજ બેંકારી દૂર કરવા માટે હાલના સંજોગોને લાગુ પડી શકે તેટલે મુખી ૧૯૧૭ સને ૧૯૧૮ માં મળેલ શહેનશાહી કોન્ફ્રન્સોના કરારો અમલમાં મૂકવા માટે અનુકૂળતા થાય તેની દરખાસ્તો બ્રીટીશ સરકારે પાર્લામેન્ટ સમક્ષ રજુ કરી (૧૯ની ઓક્ટોબર) આ દરખાસ્તોમાં નીચેના મુદ્દાઓનો સમાવેશ થાય છે. (૧) યુનાઇટેડ કીંગડમમાં મજુરો માટે કામ ઉત્પત્ત કરે તેવા ઉદ્યોગોની ખીલવણીમાં નવી થાપણ રોકવા માટે હિતચેતન આપવાના હેતુથી સામ્રાજ્યમાં અથવા પરદેશોમાં રહેલ, વિજ્ઞાનિક કારખાનાંઓ ભગેરે બંદર ખાતના લામના ઉદ્યોગોને ૨૫,૦૦૦,૦૦૦ પૌંડ સુધીની લોન પગાર કરવા માટે સરકારી ગેરંટી (૨) એક્સ્પોર્ટ ક્રેડિટ સ્કીમ વધારે બહેળી કરવી જેની રૂએ સરકાર ઇન્વાઇસના ૧૦૦ લાખ માટે ગેરંટી આપે અને આ યોજનામાં બ્રીટીશ હિન્દુસ્થાન સીલોન અને બ્રાટીશ કમળના પૂર્વના ખીજાં સંસ્થાનોને તેમજ બ્રીટીશ સામ્રાજ્યના બીજા ભાગોનો સમાવેશ કરવો (૩) લાઇધમાંથી છૂપા થએલા માણસોને સંસ્થાનોમાં મોકલવામાં મદદ કરવા માટે ૩૦૦,૦૦૦ પૌંડની વધાર ની ગ્રાંટ.

હિન્દુસ્તાનની ચલણ નીતિ અને હિન્દી ધારાસભા.

હિન્દી ચલણ તથા હુન્દીઆમણના સવાલ તપાસવા માટે એક કમીટીની નીમણુક કરવાનો જે ઠરાવ સર વિઠલદાસ. ડી. કાકરશીએ વડી ધારાસભામાં રજુ કર્યો હતો તે ઉડી ગયેલો જોઈ હિન્દી પ્રજાનો મોટો ભાગ નિરાશ થયો હશે. લગભગ બે વર્ષ અગાઉ આખી હિન્દી પ્રજાના મત વિરૂદ્ધ પેલી ગોરાઓથી ભરપૂર બેર્મીંગ્ટન સમીપ કમીટીએ ઇંગ્લંડ સાથેના હુન્દીઆમણના દરમાં આપખુદ અને કમનસીબ ફેરફાર કરી બે શીલીંગનો રૂપિયો ઠરાવવાની ભલામણ કરી ત્યારથી હિન્દી વેપારી આલમે તેમજ બહાર પ્રજાએ ઘણી ખોટ સહન કરી છે. તે વખતે લકાઈ દરમ્યાન ખરીદેલ માલ માટે ગંજાવર રકમ હિન્દને ઇંગ્લંડે આપવાની હતી એટલે સ્વભાવિક રીતે આપણા સત્તાવાળાઓ-જેઓ પોતાના દેશ ઇંગ્લંડ તરફ વધારે પડતા વફાદાર હોઈ હિન્દના લાભોને ઇંગ્લંડનાં લાભ વિરૂદ્ધ જાળવવાના પ્રયાસ કરવામાં પાપ માને છે-તેઓએ તે કમીટીની ભલામણ અમલમાં મૂકી અને ઇંગ્લંડે ર શીલીંગના દરથી હિન્દનું લેણું ચુકવી આપ્યું અને બીજા હાથ ઉપર જે હિન્દી વેપારીઓએ ર શીલીંગના દરે ના. સરકાર હુન્દીઆમણ ટકાવી રાખશે એવી શ્રદ્ધાથી ઇંગ્લંડથી માલ આયાત કર્યો અને જ્યારે હુન્દીઆમણના દરમાં મોટો ઘટાડો થતાં તેઓ માલની કીલીવરી ન લઈ શકવાની કંદેડી સ્થિતિમાં આવી પડ્યા ત્યારે તેઓ ઉપર અપ્રમાણિકપણુને આક્ષેપ મૂકવામાં આવ્યો! આ બધા બનાવો એટલા દિલગીરી ભરેલા અને કમનસીબ છે કે તે ઉપર વારંવાર ઉદ્ઘોષ કરવાનું અમે વ્યાજબી ધારતા નથી. પરંતુ હિન્દી સરકારની કંદંગી અને પક્ષપાતી નીતિને લીધે હિન્દુસ્તાનના વેપાર ઉદ્યોગને એટલું નુકશાન થયેલ છે જ્યાં સુધી દેશનું નાણું ખાતું, વેપાર ઉદ્યોગ ખાતું વિગેરે નિપુણ અને કાબેલ હિન્દીઓના હા નીચે મૂકવામાં નહિ આવે તેમજ આ દેશનો આર્થિક કારભાર વહાલટ હોલમાંથી કાઢવા આવતા સ્વચ્છંદી હુકમો મુજબ ચલાવવાને બદલે આ દેશનાજ લાભ ધ્યાનમાં રાખી હિન્દ ઓનાજ મત મુજબ ચલાવવાની સંપૂર્ણ સત્તા-માત્ર કદખનામાં કે કાગળ ઉપર નહિ પણ અસ કારક અને વ્યવહાર સત્તા-આ દેશના પ્રતિનિધિઓને આપવામાં નહિ આવે ત્યાં સુધી હિન્દન આર્થિક લાભો ઇંગ્લંડના લાભો વિરૂદ્ધ જાળવશે એવી આશા રાખવી તે કેવળ બ્રમણ છે સર વિઠલદાસની મુખ્ય માગણીઓનું વ્યાજબીપણું.

બેર્મીંગ્ટન સમીપ કમીટીએ જે ભલામણ કરી હતી તે મુખ્ય બે દલીલો ઉપર રચવાખ આવી હતી. એક તો તેઓની એવી માન્યતા હતી કે ભવિષ્યમાં લાંબા વખત સુધી રૂપાન ભાવ ઘણાજ ઉંચા રહેવાના અને તેઓની બીજી માન્યતા એ હતી કે તે વખતે માલના જે ઉંચ ભાવો હતા તે ભાવો લાંબા વખત સુધી ટકવાના અને હિન્દુસ્તાનમાં માલના ભાવ વધારે ઉંચ જતા અટકાવવા માટે તેઓએ ર શીલીંગનો દર ઠરાવવાની ભલામણ કરી હતી. આ બન્ને દલીલો કેટલી પોકળ હતી તે તેજ વખતે તે કમીટી ઉપરના એકલા હિન્દી સભાસદ મી ડાહીબા દલાલે સચોટ રીતે બતાવી આપ્યું હતું. પરંતુ સર વિઠલદાસે જણવ્યું તેમ ઉંચા ભાવ અટકાવવાના ઉપાય મુજબવાનું કામ કમીટીને સોંપવામાં આવ્યું ન હોતું તેમજ વળી દેશના ચલણના ધારણની કિંમતમાં ગમે તેવો કંદંગો ફેરફાર કરી ભાવ ઉપર અંકુશ મૂકવાનો રસ્તો ચોખ્ખો તેમજ ઇચ્છવા ભોગ નથી. બેર્મીંગ્ટન સમીપ કમીટીએ કહેલી બન્ને દલીલો હવે સદતા ખોટી પડેલ છે અને રૂપાના ભાવમાં તેમજ માલના ભાવમાં મોટો ઘટાડો થયેલ હોવાથી હુન્દીઆમણનો પ્રશ્ન ફરીથી તપાસવાની આવશ્યકતા છે એમાં શક નહિ. સર વિઠલદાસે હિન્

મટેલીક શીલીંગના સારી કીડાખન ગમશે કે?

-ટકશાળામાં સોનાના સીકા પાડવા માટે અને હિન્દી સોનાની અનામત હિન્દ ખાતે રાખવાની જે માગણી કરેલ છે તે ઘણી જૂની છે અને તેનું વ્યાજબીપણું ના. સરકાર તરફથી પણ સ્વીકારવામાં આવેલું હોય તે ઉપર વિવેચન અનાવશ્યક છે.

સર હેલીનો હુલો બચાવ.

સર વિઠલદાસે માગણી કર્યા મુજબની કમીટી નીમવા માટે હાલની સ્થિતિ સમર્થાયિત છે કે કેમ તે વિષે પ્રમાણિક મતભેદ હોય તે સમજી શકાય એવી વાત છે; પણ ના. હિન્દી સરકારના નાણાંખાતાના પ્રધાન સર માલકમ હેલીએ આ ઠરાવ વિરૂદ્ધ કરેલી દલીલો એટલી હુલી અને પોકળ છે કે તેની ઉપર કાંઈપણ ટીકા કરવાનો પ્રયાસ કરવો મિથ્યા છે. સર હેલીએ પોતાના હોદ્દા માટેની નિષ્ફળતા એકથી વધારે વખત પુરવાર કરી આપેલ છે, અને અમને ભય છે કે ધારાસભાના જે સભાસદોએ આ ઠરાવની વિરૂદ્ધ મત આપેલ છે તેઓ સર હેલીએ કરેલી દલીલોથી નહિ પણ તેના વાકચાતુર્ય અને શબ્દબાજીથી ભૂલાવામાં પડી ખોટું રસ્તું દોરવાઈ ગયેલ છે અથવા તો આવી કમીટી નોમવા માટે હાલના સંજોગો અનુકૂળ નથી એવા પોતાના પ્રમાણિક મતને લીધે આ ઠરાવની વિરૂદ્ધ પડેલ છે. સર હેલીએ જણાવ્યું કે હિન્દી સરકાર તો શું પણ ઇંગ્લંડના સત્તાવાળાઓ પણ હિન્દી મતને વજન આપે છે અને તેના દર્શાવે તરીકે થોડા વખત અગાઉ ઇન્ડિયા કાઉન્સિલ ઉપર મી. દાદીઆ દલાલની થયેલ નીમણૂક તરફ ધ્યાન ખેંચે છે, અને સર હેલીને પૂછવાની રજા લઈએ છીએ કે તેઓને તેમજ ઇંગ્લંડના સત્તાવાળાઓને આ હક્કપણુ આજ કયાંથી આવ્યું? બે શીટી ગનેા દર નકકી કરવાની વિરૂદ્ધ મી. દલાલે સખત વિરોધ દર્શાવ્યો ત્યારે હિન્દી મતને વજન આપવાની હિન્દી સરકારની ઉત્કંઠા કયાં સુધી ગઈ હતી? એવો હવે સ્પષ્ટ છે કે તે વખતે હિન્દી મત પ્રમાણે અમલ કરવામાં ઇંગ્લંડને નુકસાન થાય તેમ હતું, અને સર હેલીના ગમે તેવા વાકચાતુર્યથી પણ આ બાબતમાં હિન્દી પ્રજા ભોળવાય તેમ નથી. તેવીજ રીતે સર હેલી કહે છે કે હવે પછી સરકાર ધારાસભાની રજા સિવાય રીવર્સ કાઉન્સિલસ વેચશે નહિ. આ ભાન પણ ના. હિન્દી સરકારને બહુ મોડું પ્રાપ્ત થયેલ છે એટલુંજ કહેવું બસ થશે.

મૂળ સુદો.

પરંતુ આખા પ્રકરણમાં સહુથી અગત્યનો સુદો કૃત્રિમ ઉપાયોથી હુડીઆમણમાં મન ગમતો ફેરફાર કરવાની જે સ્વચ્છંદી સત્તા હિન્દી પ્રધાન પાસે છે તે તેની પાસેથી લઈ લેવાની આવશ્યકતા છે; અને તેટલાજ માટે સર વિઠલદાસે એવી માગણી કરી હતી કે આ સત્તાનો ઉપયોગ હિન્દી પ્રધાન નહિ કરે તેની ના. સરકારે ખાત્રી આપવી. આ સત્તાનો ભૂતકાળમાં વારંવાર ઉપયોગ કરવામાં આવેલ છે અને પરીણામે આ દેશને ઘણું નુકસાન થયેલ છે. પણ સર હેલી તેથી ખાત્રી આપવાને તૈયાર ન હોતા અને તેથી તેઓએ માત્ર એટલુંજ જણાવ્યું કે હુડીઆમણમાં ફેરફાર કરવાની હિન્દી પ્રધાનની સત્તા માત્ર નજીવી છે એટલુંજ નહિ પણ તે સત્તા વાપરવાનો પણ કઠણ પ્રસંગ પડે. સર હેલીએ આવી વલણ અખત્યાર કર્યા છતાં પણ આ ઠરાવ ઉડી ગયો જોઇ અમને ભારે આશ્ચર્ય લાગે છે. જ્યાંસુધી હિન્દમાં સોનાનું ચલણ દાખલ કરી સોનાના સીકા પાડવા માટે હિન્દી ટકશાળા ખુલ્લી મૂકવામાં નહિ આવે તેમજ હિન્દી પ્રધાનની હુડિઆમણમાં દબલગીરી કરવાની સત્તા છીનવી લેવામાં નહિ આવે ત્યાંસુધી હિન્દની ચલણ નીતિનો સંતોષકારક ફરજો થશે નહિ. અમે આશા રાખીએ છીએ કે સર વીઠલદાસ પોતાની હારથી નિરાશ નહિ થતાં ફરીથી વધારે સંતોષકારક રૂપમાં આ ઠરાવ રજૂ કરી છેવટે પ્રજામતને અનુસરતી ચલણની નીતિ ગ્રહણ કરવાની સરકારને ફરજ પાડશે.

અમારી માસિક નાંધ.

(૧) હિન્દુસ્તાન અને વહાણનો ઉદ્યોગ.

હિન્દુસ્તાનમાં વહાણનો ઉદ્યોગ ખીલવવાના સંબંધમાં ના. સરકારે શાં પગલાં લેવાં જન્ય છે તે બાબે આ ચેમ્બર તરફથી ના. હિન્દી સરકાર ઉપર મોકલાવેલા પત્રનો સાર અમે ગયા અંકમાં છાપ્યો હતો. હિન્દી વહાણનો ઉદ્યોગ તદ્દન પછાત છે અને હિન્દી માલિકીની સ્ટીમરો ઘણી જૂન છે એ સંબંધમાં હિન્દી પ્રજામાં જેટલી ઠડવી લાગણી છે તેટલી બીજા સુદાના સંબંધમાં ભાગ્યેજ હશે. જૂદા જૂદા દેશો વચ્ચે ઉતાડ્યો તથા માલની લાવલપજ કરવા સાડ વાપરવામાં આવતા વહાણોના ઉદ્યોગની ખીલવણી બની શકે તેટલા પ્રમાણમાં કરી, દેશને આ બાબતમાં સ્વાવલંબી બનાવવાની આવશ્યકતા યુરોપ, અમેરીકા, જાપાન વિગેરેએ સ્વીકારેલ છે. જ્યારે બીજા દેશો આ દિશામાં હંમેશા વધતી જતી પ્રગતિ કરતા જાય છે ત્યારે આપણા દેશની સ્થિતિનો ખ્યાલ કરતાં અત્યંત દિલગીરી પેદા થાય તે સ્વાભાવિક છે. હિન્દના દરેક કીનારાને બહોળો વિસ્તાર, તેનાં બંદરો ઉપરની સગવડો, અન્ય દેશો સાથે હિન્દનો દર વર્ષે કરોડો રૂપિયાનો વેપાર વિગેરે સુદાઓ લક્ષમાં લેતાં હિન્દમાં વેપારી કાફલાને ઉત્તેજન આપવાની કેટલી જરૂર અને અતુકુળતા છે તે સહેલાઈથી સમજી શકાયે. છતાં વસ્તુસ્થિતિ શુ છે ? માત્ર કીનારા ઉપર દોડતાં છૂટા છવાયાં થોડાં વહાણો સિવાય હિન્દમાં નવી પદ્ધતિના નૌકાબળ જેવું કશું નથી. આ ઉદ્યોગની ખીલવણીના સ્વર્થી વિરોધીઓ એવી દલીલ કરે છે કે હિન્દમાં આ ઉદ્યોગ ખીલવવામાં ઘણી મુશ્કેલીઓ નડે તેમ છે. અને વળી હિન્દીઓ આ ઉદ્યોગથી તદ્દન બીનવાકેફગાર છે. પરંતુ તેઓ ભૂલી જાય છે કે જ્યારે યુરોપ અને અમેરીકામાં આ ઉદ્યોગ બાંધ્યાવસ્થામાં હતો ત્યારે સ્પાઈસીક હિન્દી ખલાસીઓ અને હિન્દી વેપારીઓ બંમો, જાવા અને આફ્રીકા જેવા દૂર દૂરના મુલકોની પશુ સફર કરતા હતા, અને જળ માર્ગે હિન્દનો વેપાર સારી રીતે ખીલ્યો હતો. ગ્રે. રાધા કુમુદ મુકરજીએ સચોટ રીતે પૂરવાર કર્યું છે કે ૩૦ સેકા સુધી હિન્દુસ્તાન આખી દુનિયામાં મોટામાં મોટી હરીઆષ સત્તા તરીકેની પદ્ધતી બોગવતું હતું. તેણે અચ્છી રીતે દેખાડી આપ્યું છે કે હિન્દને પેશુ, કેંગોડીઆ, જાવા, સુમાત્રા, ગોર્નાઓ અને જાપાન સુધીના દૂર દેશાવરમાં સંસ્થાનો હતાં. પણ હિન્દમાં બ્રીટીશ સત્તાની સ્થાપના અને ખાસ કરીને યાંત્રિક શક્તિ વડે વહાણો ચલાવવાની શોધ થયા પછી, કુદરતી રીતે પવનથી ચલાવવામાં આવતાં વહાણોનો ઉદ્યોગ ભાંગી પડ્યો. પણ આ પડી ભાંગેલા ઉદ્યોગના પાયા ઉપર સ્ટીમરોનો નવો ઉદ્યોગ શરૂ કરવાના અને તે ખીલવવાના પ્રયાસ જેમ બીજા દેશોમાં આદરવામાં આવ્યા તેવા પ્રયાસ હિન્દના કબજામાં અને હાંડવડના સ્વાર્થને લીધે અર્ધ કરવામાં આવ્યા નહિ. આજે આપણે જોઈએ છીએ તેમ દુનિયાના સઘળા દેશો સાથે હિન્દ કરોડો રૂપિયાનો વેપાર ચલાવે છે, સ્ટીમરો મારફત લાખો હિન્દી ઉતાડ્યો સુસાઈરી કરે છે તથા માલના નૂરના આકારમાં હિન્દને દર વર્ષે લાખો રૂપિયા પરદેશી સ્ટીમર કંપનીઓને આપવા પડે છે તોપણ હિન્દીઓએ બનાવેલી એક પણ સ્ટીમર દુનિયાના બારામાં નજરે પડતી નથી. હિન્દની આવી દુઃખદાયક સ્થિતિ

માસેસની રંગીન લાઠીઓ સફાઈદાર અને મજબુત.

સાથે જાપાનની સરખામણી કરતાં તે દેશે માત્ર મેટલ થોડાં વર્ષોમાં ફરેલ પ્રગતિ આશ્ચર્ય-
કારક છે. જાપાનમાં સંખ્યાબંધ સ્ટીમર કંપનીઓ દુનિયામાં આવી છે જેમની સ્ટીમરો આખી
દુનિયાના દેશો સથે ધરમોકાર વેપાર જેટલો છે અને તે જોઈએ મુખી કે જાપાનને હાથમાં
એક પહેલા દુનિયાની દરિયાઈ સત્તા ગણવામાં આવે છે. દિન્દી આવી વિપરીત દિશામાં
અનેક કારણો છે. અને આ દેશને વેપારી વર્ગ પણ તે માટેની જગ્યા માફીમાંથી તદ્દન
મુક્ત નથી. છતાં મુખ્ય જવાબદારી તો ફ્રાંસી સરકાર ઉપરજ છે એમાં ના પાડી શકાય
નહિ. જાપાનમાં આ ઉદ્યોગ ખીલવા માટે ત્યાંની સરકારે ખાસ સગવડ આપી હતી અને
હવે તો તે ઉદ્યોગ આટલો ખીલેલ છે છતાં તદ્દન મુખી સ્ટીમર કંપનીઓને એકમ પ્રમાણમાં
અને એકમ ગણે. ઉપર સરકાર તરફથી નાના નાના નેમર જીલ્લો સગીન સરદ આપવામાં
આવે છે. આ ઉદ્યોગ આ દેશમાં ખીલવાની જગ્યાએ જોઈને પ્રભુ સમજવા લાગે છે અને
તે દિશામાં પ્રયાસો પણ ચાલુ થયેલા છે. આખરે સંતોષ ઉપજે છે. દિન્દી ધાતુઓમાં
સર શીવસ્વામી આયરે રાયલ ઇન્ડિયન મારીનમાં હિંદી અમલદારોની મદદ માટે, દિન્દી
યુવાનોને તાલીમ આપવા ને કાશાસ્ત્રની કે જેમ સ્થાપના માટે, જાપાનમાં જે પદ્ધતિ ઉપર
વહાણ બાંધવાનો ઉદ્યોગ ખીલવામાં આવ્યો છે તેમ જાદુગી દિન્દીમાં આ ઉદ્યોગ ખીલવા માટે
વિગેરેને લગતી એક યોજના ધરી કાઢવા એક કમીટીની નીમણૂક માટે જે ઠરાવ સ્વયં કયો
હોય તેને આગે આવકાર આપીએ છીએ. જે દિન્દી અને નૌકાશાસ્ત્રની યોગ્ય ઉપજાણી આપ-
વામાં આવશે તો વેપારી ક્ષેત્રના સ્થાપનાને તે મદદ રૂપ થઈ પડશે એવું જ નહિ પણ
દિન્દીઓને પોતાની શક્તિ ખીલવાનો એક વધુ રસ્તો ખુલ્લો થશે. વળી આમ કરવાથી રાયલ
ઇન્ડિયન મારીનમાં હાલમાં જે પરદેશી અમલદારો નૌકાવાની જરૂર પડે છે તે પૂર્ણ નાણુદ થશે.
વળી દિન્દીઓને આવી તાલીમ આપવાનો સગવડ પૂરો પાડવા ઉપરાંત વહાણ બાંધવાના ઉદ્યો-
ગની ખીલવણી માટે તે માટે ઉભી થયેલી કંપનીઓને નાણાંનો સગવડ કરી આપ-
વાની, વહાણ બાંધવા માટે ઉપયોગમાં આવતી ચીજો ઉપરની જગતમાં ઘટાડો કરવાની વિગેરે
અનેક પ્રકારની સરકારી મદદની આવશ્યકતા છે. બેશક આ યોજના અમલમાં મૂકવામાં શરૂ-
આતમાં ઘણી મુશ્કેલીઓ નડશે, નાણાંની અડચણ જણાશે અને ખીલ્યાં અનેક વિદ્યો નડશે.
પરંતુ દિન્દીઓની દૃષ્ટિએ આ વિષય જોઈએ મદદરૂપ છે કે જેમ એવી મુશ્કેલીઓમાંથી પસાર
થઈને પણ ના. સરકારે આ દિશામાં અંતઃકરણપૂર્વક પ્રયાસ કરવો જોઈએ. આ જો આશા
રાખીશું કે સર શીવસ્વામી આયરના પસાર થયેલ ઠરાવથી પરીણામે આ ઉદ્યોગની ખીલવ-
ણીની શરૂઆત થશે.

(૨) વજન તથા માપનું એક સરખું ધોરણ નક્કી કરવાનો સવાલ.

સમગ્ર દિન્દીસ્તાન માટે વજન તથા માપ માટે એક સરખું ધોરણ નક્કી કરવાની આવશ્યકતા
સંબંધમાં એમત નથી કારણ કે હાલમાં જે વિધિવિધ પ્રકારના વજન તથા માપ દેશના જૂદા જૂદા
ભાગોમાં વાપરવામાં આવે છે તેને હીંધે વેપારી આલમને ઘણી ઘણી મુશ્કેલીઓ નડે છે, અને
પરીણામે વેપારને પણ નુકસાન થાય છે. તેથી સ્વાભાવિક રીતે આ પ્રશ્નના ઉકેલ માટે
ના. દિન્દી સરકાર પણ આજ હાંખા વખતથી વિચાર ચલાવી રહેલ છે. આખા દેશમાં જૂદા જૂદા
વિભાગોમાં જૂદાં જૂદાં વજનો અને માપો પ્રચલીત હોય તે દૂર કરી સમગ્ર દેશ માટે એકજ
ધોરણ અમલમાં મૂકવાનું કામ સરકારી દરમીયાનગીરી વિના બજાવનું અશક્ય છે. આ

ધો જોએ ટાઇલ માર્ચ ૨૧ એક ઓલ ફોર્ટ મુંબઈ.

સવાલની તપાસ કરવા માટે ના. સરકારે ૧૯૧૩ ની સાલમાં એક કમીટી નામી હતી અને તે કમીટીએ ૧૯૧૪માં પોતાનો રીપોર્ટ રજુ કર્યો હતો. પરંતુ લગભગ લીધે તે કમીટીની ભલામણોનો અમલ થઈ શક્યો ન હતો, અને હાલમાં ના. સરકારે તે રીપોર્ટ સંબંધમાં પોતાનો નિર્ણય બહાર પાડેલ છે. કમીટીના રીપોર્ટ ઉપર સંબાળપૂર્વક વિચાર કર્યો બાદ ના. હિન્દી સરકારે ધોરણ બાંધવાની વિરૂદ્ધ નિશ્ચય કર્યો છે અને હાલ તુરતને માટે હાલમાં રેલ્વે ઉપર વપરાતાં વજનની એક સરખી રૂઢી હિન્દમાં (બર્મા સિવાય) ધીમે ધીમે અમલમાં મૂકવા માટેના કાઉન્સિલ એક્ટ ટ્રેડમાં ગયા સપ્ટેમ્બર માંસમાં પસાર થએલો ઠરાવ માન્ય રાખ્યો છે. હિન્દી રેલ્વેઓ ઉપરના ધોરણ, જેને માટે કમીટીના સભાસદોની બહુમતીએ ભલામણ કરેલ છે તેમજ જેને સ્થાનિક સરકારોએ પણ સર્વાનુમતે ટેકો આપેલ છે તે મુજબ એક મથુના ૪૦ શેર અને એક શેરના ૮૦ તોલા છે. ના. સરકારે હાલ તુરત તે રેલ્વેના વજનની પદ્ધતિ તરફ પસંદગી દર્શાવવા અને ઇલાકાઓના મુખ્ય શહેરોના ધોરણ મુજબનાં વજનની વપરાશ માટે પગલાં લેવાનો નિશ્ચય કરેલ છે.

લોકમત કેળવવાની આવશ્યકતા.

વજન અને માપનો વિષય નવા સુધારાની રૂએ પ્રાંતિક ગણાએલો હોવાથી ના. હિન્દી સરકાર ધોરણ નક્કી કરવા માટે ધી ધન્વીઅનવેન્ટસ એન્ડ મેઝર્સ એક્ટ ૧૯૧૭, નામનો જે એક્ટ કાયદો છે તે રદ કરવા માગતી નથી તેમજ તે હાલ તુરત આખા હિન્દુસ્તાન માટે વજનના નવાં માપ દાખલ કરવા પણ ઇચ્છતી નથી. ના. હિન્દી સરકારના મત મુજબ સ્થાનિક સરકારોએ તેઓને ડેપુટી મેજિસ્ટ્રેટ ઇન્ચાર્જ હેઠળ મળેલી સત્તાની રૂએ નક્કી કર્યાં મુજબના ધોરણ પ્રમાણે તેના મતની તરફેણમાં લોકમત કેળવવા ઘટતાં પગલાં લેવાં જોઈએ. જૂની જૂની મ્યુનીસીપલ સંસ્થાઓને આ ધોરણ અમલમાં મૂકવા માટે પેશ કાયદા ઘડવા માટે ઉત્તેજન આપવું અને સ્થાનિક સરકારોએ પોતાના મુખ્ય શહેરોમાં તેમજ ઉપયોગી વેપારી મથકોમાં આ ધોરણ મુજબનાં વજનનો ઉપયોગ કરવો, પણ જો કોઈપણ સ્થાનિક સરકારને પોતાના પ્રાંત માટે એકજ ધોરણ ઠરાવવાનું વ્યવહાર લાગે તો ના. હિન્દી સરકાર એવા કાયદા સામે કાંઈપણ વાધો લેશે નહિ પણ એવો કાયદો ફેટલા વખતમાં અમલમાં મૂકવાનો છે તે ઉપર ના. હિન્દી સરકારનો અભિપ્રાય મેળવવો જોઈશે. પછી જો વજનનું એક ધોરણ આખા દેશ માટે નક્કી કરવા તરફેણમાં લોકમત જાગ્રદ થશે તો ના. હિન્દી સરકાર તે મુજબ કાયદો ઘડશે. દરમ્યાન તેવું કોઈપણ પગલું ઉતાવળીકે ગણવામાં આવે છે.

ભરવાનાં માપ.

ના. હિન્દી સરકાર એક ધોરણ ઠરાવવાના દૃષ્ટિ ત્રિન્ડુએથી વજન અને માપ વચ્ચે ખાસ તફાવત ગણે છે. ભરવાનાં માપ અને ખાસ કરીને સૂકા પદાર્થો ભરવાનાં માપ પ્રાંતવાર અને જિલ્લાવાર પણ ઘણાં વિધિવિધ હોય છે. વળી ભરવાનાં માપમાં ફેરફારોને લીધે વ્યવહાર રીતે ઘણી અગવડ નડતી નથી તેમજ તેને લીધે પ્રાંત પ્રાંત વચ્ચેના તેમજ પરદેશ સાથેના વેપાર ઉપર અસર ઘણી નજીવી થાય છે. તેથી આ વિષય ના. હિન્દી સરકાર સ્થાનિક સરકારોના અભિપ્રાય કપર છોડે છે. તેઓ આ સંબંધમાં ધોરણ બાંધવાં માટે યોગ્ય પગલાં લઈ શકશે. તેવીજ રીતે ના. હિન્દી સરકાર લંબાઈ અથવા વિસ્તાર માટે આખા હિન્દુસ્તાન માટે સરખાં માપ અમલમાં લાવવા તૈયાર નથી.

(૩) મુંબઈનું ટેલીફોન ખાતું.

મુંબઈના ટેલીફોન ખાતાના કારભાર સામે છેલ્લા થોડા વખતથી મુંબઈની જાહેર પ્રજામાં અને ખાસ કરીને વેપારી આલમમાં ભારે અસંતોષ ફેલાયેલો છે, કારણ કે કંપની હાલમાં જોઈએ તેવું કામ આપી શકતી નથી. નંબર મેળવવામાં નડતી મુશ્કેલી, વાતચીત દરમ્યાન નંબર છોડી નાખવામાં આવતો હોવાથી તે ફરીથી મેળવવામાં થતો વખતનો વ્યય, ટેલીફોન જોડવા માટે રોકવામાં આવેલી છોકરીઓની અસહ્યતા, નવા ટેલીફોન મેળવવામાં થતી ઢીલ અને એવી બીજી અનેક ફરીઆદો હાલમાં કંપનીના કારભાર સામે કરવામાં આવે છે. આ પ્રશ્ન ગયા વર્ષે આ ચેમ્બરે ઉપાડી લીધો હતો અને કંપનીનું લાઇસેન્સ ૧૯૨૩ માં ખતમ થાય ત્યારે તે તાજું કર્યો પહેલાં બધા વેપારી મંડળો અને જાહેર મંડળોનો અભિપ્રાય ના. સરકારે પૂછવલો એવી સૂચના ચેમ્બર તરફથી કરવામાં આવી હતી. પરંતુ એમ જણાય છે કે આ સૂચના ધ્યાનમાં ન લેવાં ના. સરકારે મુંબઈના ટેલીફોન ખાતા સંબંધમાં એક પરદેશી કંપની સાથે નવું લખત તૈયાર કરેલ છે. નવા લખતની સરતો.

આ લખતની રૂંચે ના. સરકારે ૩૧ મી માર્ચ ૧૯૪૩ સુધી કંપની ખરીદી લેવાના હકને અમલ ન કરવાનું નિર્ણય કરેલ છે. કંપનીએ 'ઓટોમેટીક' અથવા 'સેન્ટ્રલ એક્ચેન્જ' સીસ્ટમ હાથલ કરવાનું માથે લીધેલ છે અને આ કામ ના. સરકાર અને કંપની વચ્ચે સમજુતી થાય તે મુજબ પાંચ વર્ષથી આજા વખત દરમ્યાન પૂર્ણ કરવાનું છે. એટલે જ આ લખત મુજબનો છેવટનો ડોન્ટેક્ટ નહીં થશે તો છેલ્લામાં છેલ્લી ઢમની ટેલીફોન સીસ્ટમ મુંબઈમાં હાથલ થશે. આ ઉપરાંત ટપાલ તથા તાર ખાતાનાં ડીરેક્ટર જનરલને 'સર્વિસ' ને લગતા આંકડા અને બીજી વીગતો ત્રિમાસિક પૂરી પાડવાની સરતનો પણ લખતમાં સમાવેશ કરવામાં આવેલ છે.

વાર્ષિક લવાજમ.

નવા લખત મુજબ એક્સચેન્જના ૪ માઇલની અંદર વધારેમાં વધારે વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩૫૦) રાખવામાં આવેલ છે પણ જ્યાં સુધી ગ્રાહકોની લાઇનના ૯૫ ટકા ઉપર ઓટોમેટીક સીસ્ટમ હાથલ કરવામાં ન આવે (જ્યાં સુધી ૩૦૦) રૂપિયાથી વધારે લવાજમ રાખવામાં આવશે નહિ. ૩૦૦) રૂપિયાથી જેટલો વધારે દર લેવામાં આવશે તેટલા દરમાં લખતના પાંચ વર્ષ પછી ચોક્કસ ફેરફાર કરવામાં આવશે. વળી સરકારી જોડાણ માટે વધારેમાં વધારે દરમાંથી ૨૫ ટકા કાપી આપવામાં નહિ આવતાં તેને માટે પણ જાહેર પ્રજા પાસેથી લેવામાં આવતો દર લેવામાં આવશે.

ઉપરની સરતો સ્વતંત્રકારક નથી તે કહેવાની જરૂર નથી. ટેલીફોન ખાતા જેવું સાંવ-જનિક ખાતું પરદેશી અંકુશ નીચે રહે તે બિલકુલ ઇચ્છવા જોગ નથી; અને તે માટે એક બાબુથી એવી સૂચના કરવામાં આવે છે કે તે ખાતું મુંબઈની મ્યુનિસિપાલિટીએ લઇ લેવું. સ્થાનિક મ્યુનિસિપાલિટીની નાણાં સંબંધી સ્થિતિ જોતાં આ સૂચના વ્યવહારૂ છે કે કેમ તે શંકા બરેલું છે. બીજી સૂચના એવી કરવામાં આવે છે કે ના. સરકારેજ તે ખાતું લઇ લેવું અને તે પ્રમાણે ના. સરકારને તે ખાતું ખરીદી લેવાનો હક્ક ૧૯૨૩ માં પાકે છે; અને જો આ બંને સૂચનાઓ અવ્યવહારૂ હોય તો પછી પરદેશી કંપની કરતાં હિન્દી કંપની તે ખાતું ચલાવવા શા માટે હલી ન કરી શકાય ?

(૪) હિન્દુસ્તાનમાં ૧૯૨૦ માં કોલસાની પેદાશ તથા વપરાશ :—

૧૯૨૦માં હિન્દુસ્તાનમાં કોલસાની કુલ પેદાશ ૧૭,૬૬૨,૦૦૦ ટન થઈ હતી જે ૧૯૧૯ ની પેદાશ કરતા ૪,૬૬૬૦૦૦ ટન અથવા તે ૨૦ ટકા ઓછી છે. જો આ આંકડામાં ખાણવાળાઓએ પોતાની વપરાશ માટે લગભગ ૩૫૬૦૦૦ ટન જેટલો કાઢેલ કોલસો ઉમેરવામાં આવે તો ૧૯૨૦ માં કુલ પેદાશ ૧૮,૩૨૧,૦૦૦ ટનની થઈ ગણાય પણ સરખામણી માટે ૧૭૬૬૨૦૦૦ ટનનો આંકડો જ લઈ શકાય.

ઘણાખરા કોલસાના વિભાગોમાં ૧૯૨૦ના વર્ષમાં પેદાશમાં મોટો ઘટાડો થયો હતો. રામગરમોકારો (હાહારી બાગ) આસામ, પંજાબ, હૈદરાબાદ અને રજપુતાના (બીકાનેર) ની ખાણોમાંની પેદાશમાં ૧૯૧૯ ની પેદાશની સરખામણીમાં વધારો થયો હતો.

કોલસાના ભાવ:—

હિન્દુસ્તાનમાં પેદા થતા કોલસાની કિંમત દર વર્ષે ખાણના માલીકો જણાવે છે. તેઓ ખાણ પાસે કોલસાના જથ્થાબંધ ભાવ આપે છે. ૧૯૨૦ માં સરેરાશ ભાવ ટન દીઠ રૂ. ૫-૩-૦ રહ્યો હતો. ઓછામાં ઓછો ભાવ ટન દીઠ રૂ. ૨-૮-૦ ૧૯૦૫ માં થયો હતો અને વધારેમાં વધારે ૧૯૨૦ નો છે; કારણ કે પેદાશ કરતાં માગ વધારે હતો. લડાઈને લીધે ઉપસ્થિત થતાં આર્થિક કારણોને લીધે કોલસો કાઢવાના ખર્ચમાં મોટો વધારો થયેલ છે અને ખાણ આગળ કોલસાની કિંમત છેલ્લાં દસ વર્ષમાં રૂ. ૨-૧૫-૦ થી વધીને રૂ. ૫-૧૩-૦ સુધી પહોંચેલ છે. નીચેના કોઠામાં છેલ્લાં પાંચ વર્ષ દરમિયાન હિન્દુસ્તાનના કોલસાનો ખાણ આગળ ભાવ અને તેની નીકાશ માટે જાહેર કરવામાં આવેલ ભાવની સરખામણી કરવામાં આવેલ છે. ૧૯૨૦ માં પેદાશની આશરે કિંમત ૯૩૦ લાખ રૂપિયા હતી જ્યારે ૧૯૧૯ માં તે ૧૦૧૨ લાખ રૂપિયા હતી.

વર્ષ.

ટન દીઠ નીકાશ માટે જાહેર કરવામાં આવેલ ભાવ.

ખાણ પાસે સરેરાશ ભાવ

રૂ. આ.

રૂ. આ.

૧૯૧૬

૯-૨

૩-૬

૧૯૧૭

૯-૫

૩-૧૧

૧૯૧૮

૧૦-૬

૪-૬

૧૯૧૯

૧૧-૧૪

૪-૮

૧૯૨૦

૧૨-૧૩

૫-૩

ઉપરની સરેરાશ કિંમત સાથે સરખામણી માટે બીજા હેયોમાં ખાણ પાસે કોલસાની સરેરાશ કિંમત નીચેના કોઠામાં આપવામાં આવેલ છે.

	રૂ.	આ.	
ચુનાઈટ ડીંગડમ	૧૩	૧૫	(૧૯૧૫ થી ૧૯૧૯ ની સરેરાશ)
ફ્રાન્સ	૬	૭	(૧૯૦૯ થી ૧૯૧૩ ની સરેરાશ)
જર્મની	૭	૧૩	
ઓસ્ટ્રેલીયા	૬	૧૩	(૧૯૧૪ થી ૧૯૧૮ ની સરેરાશ)
ચુનાઈટ ડોટસ	૬	૪	
બાપાન	૧૨	૩	(૧૯૧૬ થી ૧૯૨૦ ની સરેરાશ)
સાઉથ આફ્રીકા	૫	૨	"
હિન્દુસ્તાન	૪	૪	"

મેટેલીક રીફીંગની ડીઝાઇન સારી ગમશે કે ?

જૂદા જૂદા દેશોમાં પેદા થતા કોલસાના સરેરાશ ભાવ સરખાવવામાં મજુરી અને લાવવા લઈ જવાના ખર્ચ ઉપરાંત બીજાં કારણો પછી ધ્યાનમાં લેવાં જોઈએ. જેવા કે કોલસાની જાત, વાપરવામાં આવતા સંચા, ખાણની ઉદારી વિગેરે. હિન્દુસ્તાનમાં હાલમાં જે કોલસો કાઢવામાં આવે છે તે બીજા દેશોની સરખામણીમાં સપાટીની પાસે છે તેમજ મજુરી ઓછી છે. આ કારણોને લીધે હિન્દુસ્તાનના કોલસાને ખાણ પાસે લાવ બીજા દેશો કરતાં નીચે છે.

૧૯૨૦ માં હિન્દુસ્તાનમાં દરેક બંદરે અને ખાસ કરીને મુંબઈમાં કોલસાના ભાવ વધી ગયા હતા.

નૂર:—હિન્દુસ્તાનમાં ઔદ્યોગિક મથકોમાં ગંગાજળના કોલસાના ભાવ ખરી રીતે જાણવા માટે તેની કિંમતમાં નૂરની રકમ ઉમેરવી જોઈએ. રેલવેના અમાનના ભાવમાં તેમજ મજુરીના દરમાં થયેલા અસાધારણ વધારાથી રેલવે કારભારનો ખર્ચ ઘણો વધી ગયેલ છે અને પરીણામે અંગાળ, બીહાર અને ચીનીસાના કોલસાના વિભાગમાંથી બહાર પ્રજા માટે કોલસો લઈ જવાના નૂરમાં નહુકના અંતરમાં ૭૬ ટકા જેટલો અને વધારે અંતરમાં ૫ ટકા જેટલો વધારો કરવામાં આવેલ છે. નાચિના કોઠામાં રેલવે મારફત કોલસો લઈ જવાનું ટન દીઠ નૂર આપવામાં આવેલ છે. આ નૂરમાં ઇસ્ટ ઇન્ડીઅન રેલવે ઉપર ૨ આનાનો ટર્મીનલ ટેક્સ લેવામાં આવે છે તેનો સમાવેશ કરવામાં આવેલ છે તેમજ આ નૂર હેઠળ રેલવેનું ગાડું પૂરેપૂરું ભરેલું હોવું જોઈએ તેમજ કોલસો ધણીને જોખમ લઈ જવામાં આવે છે તેમજ ગાડીમાં કોલસો ચઢાવવાનું તેમજ તેમાંથી ઉતારવાનું ધણીને માથે છે:—

	રાણીગંજથી	જેરીઆથી
	રૂ. આ.	રૂ. આ.
કલકત્તા મુંબઈ	૨—૧૧	૩—૮
કાનપુર ”	૬—૧૦	૬—૬
જબલપુર ”	૭—૮	૭—૧
દીલ્હી ”	૮—૧૫	૮—૮
લાહોર ”	૧૦—૧૨	૧૦—૮
મુંબઈ ”	૧૨—૧૨	૧૨—૧૨
કરાંચી ”	૧૪—૩	૧૩—૧૪

૧૯૧૮-૧૯૧૯ અને ૧૯૨૦ દરમ્યાન કલકત્તા ખાતેથી દરીયાઈ માર્ગે કોલસાનું ટન દીઠ નૂર નીચે પ્રમાણે હતું. ૧૯૨૦ ના દર ૧૯૧૮ અને ૧૯૧૯ ના દર કરતાં ઘણા નીચા હતા. કલકત્તાથી કરાંચી ખાતે ૧૯૧૮ અને ૧૯૧૯ માં દરીયાઈ માર્ગે કોલસો લઈ જવામાં ન આવેલ હોવાથી તેના દર મળ્યા નથી:—

	૧૯૧૮	૧૯૧૯	૧૯૨૦
	રૂ. આ.	રૂ. આ.	રૂ. આ.
મુંબઈ ખાતે	૫૫—૦	૩૩—૧૨	૨૧—૭
મદ્રાસ ”	૨૭—૦	૧૪—૦	૧૨—૦
ચંડીગઢ ”	૨૦—૦	૧૩—૮	૧૧—૧૨
કરાંચી ”	—	—	૨૨—૮

કોલસાની આયાત અને નીકાશ:—

છેલ્લાં થોડા વર્ષો દરમ્યાન વધારેમાં વધારે આયાત ૧૮૬૪ ની સાલમાં કરવામાં આવી હતી. તે વર્ષની આયાત ૮૨૦,૦૦૦ ટન હતી જેની કિંમત ૧૪૭ લાખ રૂપિયા હતી. ત્યાર પછીના

ધી. જોખે દાખલ માટે ૨૧ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા, મુંબઈ.

વર્ષોની આયાતમાં બહુ મોટા વધારા ઘટાડા થયેલ છે. ૧૯૨૦ માં આયાતનો જથ્થો ૩૯૭૦૦ ટન હતો જે આગલા વર્ષ કરતાં ૧૮ ટકાનો ઘટાડો બતાવે છે. સ્વાભાવિક રીતે મુખ્ય વધારેમાં વધારે આયાત કરે છે અને ઊંચી પહોળીમાં ગયા વર્ષ સિવાય બીજા આવે છે. ૧૯૨૦ માં મોટામાં મોટો જથ્થો ઓસ્ટ્રેલીયા ખાતેથી આવ્યો હતો અને પોર્ટુગીઝ ઇસ્ટ આફ્રીકા તથા નાતાલે પણ મોટો જથ્થો પૂરો પડ્યો હતો.

૧૯૨૦માં કોલસાની કુલ આયાતમાં પ્રાંતોનો હિસ્સો નીચે પ્રમાણે હતો:-મુખ્ય ૬૨ ટકા અંગાળ ૧૧ ટકા, બર્મા ૨૬ ટકા, અને મદ્રાસ લગભગ ૧ ટકો.

૧૯૦૬ સુધી પેદાશના વધારાની પ્રમાણમાં નીકાશમાં પણ વધારો થયો હતો. ત્યાર બાદ ૧૯૦૯ સુધી નીકાશમાં ધીમે ધીમે ઘટાડો થતો ગયો. આ ઘટાડો ૧૯૧૦માં બંધ પડ્યો હતો પણ ત્યાર બાદ યાછો ઘટાડો માલમ પડે છે. ૧૯૦૦ થી ૧૯૦૬ સુધીનાં સાત વર્ષમાં સરેરાશ નીકાશ કુલ પેદાશના ૮ ટકા જેટલી હતી જ્યારે ત્યાર પછીનાં ૭ વર્ષોની એટલે ૧૯૦૭ થી ૧૯૧૩ સુધીમાં ૬ ટકા હતી; છેલ્લાં ૭ વર્ષની એટલે ૧૯૧૪થી ૧૯૨૦ ની સરેરાશ નીકાશ ૩ ટકા હતી, અને ૧૯૨૦ ની સાલમાં પ્રમાણ ૬.૮ ટકા જેટલું હતું. એટલે કે ૧૯૨૦ માં દર ૧૫ ટનની પેદાશમાંથી ૧ ટન કોલસો નીકાશ કરવામાં આવ્યો હતો. પેદાશનો મોટો ભાગ આ રીતે દેશમાં જ વપરાય છે. હિન્દુસ્તાન ખાતેથી ચઢાવવામાં આવતો લગભગ બધો કોલસો કલકત્તા ખાતેથી મોકલવામાં આવે છે. હિન્દુસ્તાનના કોલસા માટે મુખ્ય બજારો સીલોન તથા સ્ટ્રેઇટ સેટલમેન્ટસ છે અને ૧૯૨૦માં મોકલવામાં આવેલ કોલસાના ૫૬ ટકા સીલોન ખાતે અને ૧૮.૬ ટકા કોલસો સ્ટ્રેઇટસ ખાતે મોકલવામાં આવ્યો હતો. ૧૯૦૨થી ૧૯૦૬ દરમિયાન પરદેશ ખાતેની કુલ નીકાશમાં મોટો વધારો થયો હતો અને ૧૯૦૬માં નીકાશનો આંકડો ૧,૦૦, ૩૦૦૦ ટન સુધી પહોંચ્યો હતો, ૧૯૧૮માં નીકાશ ૭૪૫૦૦ ટનની અને ૧૯૧૯માં ૫૦૮,૫૦૦ ટનની હતી તે વધીને ૧૯૨૦માં ૧, ૨૨૪, ૮૦૦ ટન થઈ હતી.

સીલોનમાં હિન્દી કોલસો મુખ્ય પહોળી ભોગવે છે પણ સ્ટ્રેઇટસ સેટલમેન્ટમાં જાપાન મુખ્ય પહોળી ભોગવે છે; અને હિન્દુસ્તાનની ઊંચી પહોળી ૧૯૧૫ માં ઓસ્ટ્રેલીયાએ મુખ્યની લીધી હતી તે પાછી તેણે ૧૯૧૫માં મેળવી છે અને ત્યાર પછી આજ સુધી તે પહોળી હિન્દુસ્તાન જાળવી રહ્યું છે. ૧૯૨૦માં સીલોન ખાતે ૧૦૫૬૩૧ ટન હિન્દી કોલસો સરકારી માલ તરીકે આયાત કરવામાં આવ્યો હતો.

કોલસાની અપત્ત:-

નીચેના કોષમાં જૂદા જૂદા ઉદ્યોગોમાં વાપરવામાં આવેલ કોલસાના-દેશી તેમજ પરદેશી-જથ્થાનો અડસટો આપવામાં આવેલ છે.

ઉદ્યોગો	વપરાશનો અડસટો ટન	કુલ વપરાશના ટકા
રેલ્વેઓ	૬,૨૮૮,૦૦૦	૩૭.૫
બંકર કોલ	૧,૬૬૭,૦૦૦	૧૧.૭
હોદા અને પીતળનાં કારખાનાઓ		
અને ઇજનેરી ખાતાઓ	૧,૪૧૬,૦૦૦	૮.૪
રૂની મીલો	૧,૦૬૯,૦૦૦	૬.૪
ચણી મીલો	૧,૦૮૫,૦૦૦	૬.૫

બ્રિટન મોટેક ટાઇલ્સની ડીઝાઇન ક્યાં ભેવા મળશે ?

એડમીરલ્ટી અને રાયલ ઇન્ડીઅન

મરીન ખાતે	૩૩૩૦૦૦	૨'૦
ઇંટ અને નળીઆંના કારખાનાં	૪૧૩,૦૦૦	૨'૪
દેશમાં સ્ટીમરો માટે	૫૪૮,૦૦૦	૦'૩
ચાના બગીચા	૨૧૩,૦૦૦	૧'૩
કાગળની મીલો	૧૬૭૦૦૦	૧'૦
પોર્ટલેન્ડ	૧૬૮૦૦૦	૧'૦
કોલસાની ખાણો ઉપર વપરાશ	૨,૩૩૫,૦૦	૧૩'૯
બીજા ઉદ્યોગોમાં તથા ઘરગણુ વપરાશ માટે	૭૭૫૦૦૦	૪'૬
	<hr/> ૧૬,૭૭૭૦૦૦	<hr/> ૧૦૦

જાપાન સાથે સરખામણી:-

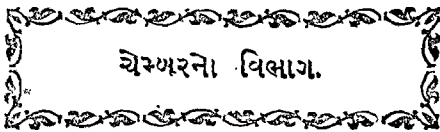
૧૮૯૧ થી ૧૮૯૫ દરમ્યાન જાપાનમાં કોલસાની પેદાશ સરેરાશ હિન્દુસ્તાનની પેદાશ કરતાં ૧૦ લાખ ટન વધારે હતી. ત્યારબાદ તે વધુ વધતો ગયો અને ૧૯૨૦માં જાપાનની પેદાશ હિન્દુસ્તાનની પેદાશ કરતાં ૧૧,૨૩૭, ૮૦૦ ટન જેટલી વધારે માલમ પડી હતી. પરદેશથી કોલસાની આયાતમાં ૧૯૦૫ સુધી ધીમે ધીમે ઘટારો થતો ગયો અને ત્યારબાદ તેમાં વધારો માલમ પડ્યો હતો. વળી પાછા ૧૯૧૫ થી આયાતમાં ઘટાડો થયો છે અને ૧૯૨૦ માં આયાત ૪૦૦૦૦ ટન હતી. સામાન્ય સંજોગમાં જાપાનની આયાત ૧૯૦૮ સુધી હિન્દુસ્તાનની આયાતના પ્રમાણમાં નજીવી હતી પણ ત્યારબાદ તેમાં ઘણોજ વધારો થયેલ છે અને ૧૯૨૦ ની આયાત ૧,૩૩૧, ૦૦૦ ટન થઈ હતી. ૧૯૨૦ માં જાપાનમાંથી કોલસાની નીકાશ ૧૨૧ લાખ ટન જેટલી જેટલે કે હિન્દુસ્તાનની નીકાશ જેટલીજ હતી. સ્થાનિક વપરાશ મટે બન્ને દેશમાં ૧૯૦૭ માં સરખો જથ્થો જેટલે કે ૧૧૦ લાખ ટન રહ્યો હતો. ૧૯૦૮ માં જાપાન કરતા હિન્દુસ્તાનમાં વપરાશ માટે લગભગ ૬૧ લાખ ટન કોલસો વધારે રહ્યો હતો. પણ ૧૯૦૯ ની સાલથી જાપાનમાં વપરાશ માટે રાખવામાં આવતો જથ્થો હિન્દુસ્તાન કરતાં વધારે હોય છે, અને ૧૯૨૦ માં આ વધારો લગભગ ૧૧૦ લાખ ટનનો હતો.

નીચેના કોષ્ટકમાં જાપાનની ૧૯૧૮ થી ૧૯૨૦ સુધીમાં સ્થાનિક વપરાશના આંકડા આપવામાં આવેલ છે, અને તે ઉપર આપવામાં આવેલ હિન્દુસ્તાનની વપરાશના આંકડા સાથે સરખાવી શકાયો:-

ઉદ્યોગો	૧૯૧૮	૧૯૧૯	૧૯૨૦
રેલ્વેઓ	૩,૩૫૨૬૦૦	૩,૬૫૭,૩૦૦	૩,૩૩૩,૪૦૦
મીઠાની પેદાશમાં	૫૭૮,૭૦૦	૭૬૭,૬૦૦	૭૫૨,૬૦૦
કારખાનાં	૧૩,૬૬૬,૦૦૦	૧૪,૩૦૮,૮૦૦	૧૩,૦૨૪,૬૦૦
બીજા ઉદ્યોગો વિગેરે માટે	૩,૪૬૪,૩૦૦	૨,૦૭૫,૬૦૦	૧,૫૭૪,૬૦૦

૧૯૨૧-૨૨ના પહેલા છ મહિના દરમ્યાન હિન્દુસ્તાનમાં ૧૦૭,૪૦૦ ટન કોલસો આયાત કરવામાં આવ્યો હતો જ્યારે ગયે વર્ષે તેજ અરસાની આયાત ૨૪,૧૦૦ ટન હતી

ધી બોમ્બે ટાઇલ માર્ક ૨૧ બેંક ઓફ ફોર્ટ મુંબઈ.

ચેરખરનો વિભાગ.

(૧) કમીટીની સભાઓ.

ધી ધન્ડીઅન મર્ચન્ટસ ચેમ્બર અને બુરોની કમીટીની એક સભા મંગળવાર તા. ૨૬મી નવેમ્બરને રોજ સાંજનાં ૫-૩૦ કલાકે (સ્ટા. ટા.) મળી હતી જે વેળા નીચે જણાવેલા ગૃહસ્થો હાજર હતા.

શેક લાલજી નારણજી (પ્રમુખ)

શેક ફાજલ ધખાહીમ રહીમતુલ્લા.

„ પુરષોત્તમદાસ ઠાકરદાસ.

„ વસનજી ઠાકરસી હાલાખ

„ મનમોહનદાસ રામજી.

„ જમનાદાસ વસનજી મનજી

„ ઇશ્વરદાસ લક્ષ્મીદાસ.

„ જી. બી. ત્રીવેદી.

૧. તા. ૨૭મી ઓક્ટોબરને રોજ મળેલી કમીટીની ચીર્ષીગમાં જે સલાસદોની અરજીઓ ઉપર વીચાર કરવામાં આવ્યો હતો તેમાંથી મેસર્સ સી. એમ. બ્રધર્સની અરજીમાં ધંધાનું ખાતું વીગતવાર બરેલું નહીં હોવાથી તેમને ફરી પત્ર લખી ખુલાસો પુછવાનો ઠરાવ થયો હતો. તે પ્રમાણે પત્ર લખતાં તેમના તરફથી જવાબમાં ધંધાને લગતી વીગત પુરી પાડેલી હતી. આ પત્ર ઉપર વીચાર કરતાં તેમની અરજી પસાર કરવાનો તથા તે સાથે બીજા ગૃહસ્થોની અરજીઓ જે પસાર કરવામાં આવી હતી તે સઘળી અરજીઓ બેલટ ઉપર મોકલવાનો ઠરાવ થયો હતો. બેલટ માટેના દીવસો તા. ૮-૧૨-૧૯૨૧થી તા. ૧૫-૧૨-૧૯૨૧ સુધીના મુકરર કરવામાં આવ્યા હતા. સ્કુટીનીયર તરીકે શેક જેઠમલ નારણદાસનાં નોમણુક કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૨. શેક મનુ સુબેદાર તરફથી શીપી ગનો જે ખરડો રજુ કરવામાં આવ્યો હતો તે પર વીચાર કરવા સાડ્ કમીટીનો એક ખાસ સભા બોલાવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૩. શેક બી. એક્. માદન તરફથી રેલ્વે સ્ટોસની ખરીદીના સંબંધમાં જે ખરડો તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો તે પણ ખાસ કમીટી આગળ રજુ કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૪. પ્રોવીડન્ટ ફંડ એક્ટ, વર્કમેન્સ કોમ્પેનસેશન એક્ટ, તથા ટ્રેડ યુનિયનના સંબંધમાં ના. સરકાર તરફથી જે પત્રો આવ્યા હતા તે પર વિચાર કરી ખરડો તૈયાર કરવા સાડ્ નીચે જણાવેલા ગૃહસ્થોની એક સબકમીટી નીમવાનો ઠરાવ થયો હતો.

શેક. લાલજી નારણજી (પ્રમુખ)

શેક જી. બી. ત્રીવેદી

„ હંસરાજ પ્રાગજી ઠાકરસી (ઉપ-પ્રમુખ)

„ ફાજલ ધખાહીમ રહીમતુલ્લા

„ મનમોહનદાસ રામજી

„ ઠાનજી દ્વારદાસ

પંચુનીશન્સ ફ્રોડ કેસ સંબંધમાં કમીટી તરફથી ના. હિંદી સરકારને જે પત્ર લખવામાં આવ્યો હતો તેના જવાબમાં ખાતા તરફથી પત્ર આવ્યો હતો કે કમીટીની ભલામણ પ્રમાણે કેસ ફરીથી શરૂ થઈ શકે તેમ નથી અને તે કેસમાં તથા મ્યુનીશન ખાતાને લગતા સઘળા વ્યવહારમાં વપાસ કરવા સાડ્ જે કમીટીની ભલામણ કહેલી છે તે પ્રમાણે કમીટી પણ નીમવાનું બની શકે તેમ નથી. આ પત્રની નોંધ લેવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૬ ઑ. શેઠ લલ્લુભાઈ શામળદાસ; શેઠ. એલ. આર. ટેરમી; શેઠ દેવાશંકર જગજીવન તથા શેઠ મનુ સુબેદાર તરફથી ચેમ્બરની કમીટીમાંથી જે રાજીનામાં આપનારા પત્રો આવેલા હતા તે પર વિચાર કરતાં સર્વાનુમતે ઠરાવ થયો હતો કે તેમણે ચેમ્બરની જે કોમતી સેવા બજાવેલ છે તે જોતાં તેમનાં રાજીનામાં કમીટી સ્વીકારી શકતી નથી અને આશ્ચર્યજનક છે કે તેથી રાજીનામાં તેઓ મહેરમાની કરીને પાછાં જોઈ લઈ કમીટીને આભારી કરશે. આ તેમનાં મતલબનો પત્ર તેમને લખી જણાવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૭ ના. મુંબઈ સરકાર તરફથી પત્ર આવ્યો હતો કે રાયલ ઇન્ડોટયુટ ઓફ સાયન્સની સલાહકારી કમીટી ઉપર ચેમ્બરના એક પ્રતીનીધીની નીમણૂક કરવામાં આવી છે. તે ચેમ્બર તરફથી જે ગૃહસ્થને પ્રતીનીધી તરીકે મોકલવાની ઇચ્છા હોય તેનું નામ લખી જણાવવું. પત્ર પર વિચાર કરતાં શેઠ પુરુષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસની નીમણૂક કરવાનો તથા તે મતલબનો પત્ર ના. મુંબઈ સરકારને લખી જણાવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૮. માઇસોર ચેમ્બર ઓફ કોમર્સના સેક્રેટરી તરફથી પત્ર આવ્યો હતો અને તેમાં ચેમ્બરના પ્રતીનીધીઓ જે જે જાહેર સંસ્થા ઉપર નીમાયેલા હોય છે તે તે સંસ્થામાં અગત્યના વિષયો ઉપર મત આપતી વખતે પ્રતીનીધીઓ ચેમ્બરની મેનેજિંગ કમીટીની ઇચ્છા પ્રમાણે મત આપે છે કે પોતાનો સ્વતંત્ર મત આપી શકે છે તે જાણત પર ખુલાસો માગેલો હતો. આ પત્ર ઉપર વિચાર મુલતવી રાખવાનો ઠરાવ થયો હતો.

ખાદ સલા બરખાસ્ત થઈ હતી.

ધી ઇન્ડિઅન મચન્ટસ ચેમ્બર અને બુરોની કમીટીની એક ખાસ સલા મંગળવાર તા. ૬ ફી સેપ્ટેમ્બર સને ૧૯૨૧ ને રોજ સાંજના ૫-૩૦ કલાકે મળી હતી જે વેળા નીચે જણાવેલા ગૃહસ્થો હાજર હતા:-

શેઠ લાલજી નારણજી (પ્રમુખ)

શેઠ મોતીલાલ કાનજી.

,, હંસરાજ પ્રાગજી ઠાકરસી (ઉપ-પ્રમુખ)

,, કાજલ ઇબ્રાહીમ રહીમતુલ્લા.

,, મનમોહનદાસ રામજી.

,, વસનજી ઠાકરસી હુલાઈ.

,, ઇશ્વરદાસ લક્ષ્મીદાસ.

૧ શેઠ મનુ સુબેદાર તરફથી શીર્ષોગના સમંધમાં જે ખરડો તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો તે પર વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો તથા તેમાંથી અગત્યના સુદ્ધાઓ ધ્યાનમાં લઈ બીજા ખરડો તૈયાર કરી ફરીથી ચેમ્બરના સેક્રેટરીએ કમીટી આગળ રજુ કરવો એ મતલબનો ઠરાવ થયો હતો. આ સંબંધમાં શેઠ ઇબજી. ટી. હાલાઈએ સુચના કરી હતી કે પી. એન્ડ એ. કંપનીને સરકારી અમલદારોના લાભ લઈત કરવા માટે કુવ વાષિક કેટલા પૈસા મળે છે તેના વીગતવાર આંકડા પી. એ. કંપનીને લખી પૂછવા. તેમની સુચના મુજબ તથા પહેલા નાં ત્રણ વર્ષથી તે હાલ સુધી દર વર્ષે ના. સરકાર તરફથી કંપનીને સરકારી અમલદારોના પેસેજીજ પાન કેટલા પૈસા આપવામાં આવેલા છે તે વીગત ના. ઇન્ડિ સરકારને પૂછવાનો ઠરાવ થયો હતો.

ત્યારબાદ કમીટીને વખત પુરતો નહીં હોવાથી શેઠ. બી. એફ. માહનના રેલ્વે સ્ટોસના ખરડા ઉપર વિચાર મુલતવી રાખવાનો ઠરાવ થયો હતો.

ખાદ સલા બરખાસ્ત થઈ હતી.

૧૮. ના. મુંબઈ. સરકારના રેવન્યુ ડીપાર્ટમેન્ટ તરફથી પરદેશોમાં બ્રીટીશ ચેમ્બર્સ ઓફ કોમર્સની સ્થાપના બાબે કમીટીનો અભિપ્રાય પુછવામાં આવ્યો હતો. આ પત્ર કમીટીના સલાહકારોમાં ફેરવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૧૯ શેઠ વસનજી ટી. હાલાઈ તરફથી પોર્ટ ટ્રસ્ટ તરફથી બ્રહ્મદેવ ચાલુંસમાં બેહદ વધારો કરવામાં આવ્યો હતો તે તરફ કમીટીનું લક્ષ્ય ખેત્રવામાં આવ્યું હતું તેમજ પોર્ટ ટ્રસ્ટની નાણાં સંબંધી સ્થિતિ તપાસવા માટે એક કમીટી નીમવાની માગણી કરવાની સૂચના કરવામાં આવી હતી. આ સંબંધમાં વિચાર કરતાં એવો ઠરાવ થયો હતો કે પોર્ટ ટ્રસ્ટને આ વધારો શામાટે કરવો પડ્યો તેમજ તે સંબંધમાં બીજી વીગતો મંગાવનારો એક પત્ર લખવો. દરમ્યાન કમીટીની નીમણૂક માટેની માગણી કરવાની બાબત ઉપર વિચાર મુલતવી રાખવો.

આ પત્રના બીજા ભાગમાં શેઠ વસનજી ટી. હાલાઈ તરફથી એવી સૂચના કરવામાં આવી હતી કે ના. પ્રીન્સ હિન્દ આવવા માટે ઇંગ્લંડથી ઉપડયા ત્યારથી આજ સુધી રાજદ્વારી ગુન્હાઓ માટે કેટલા શખ્સો પકડયા તેમજ તેની વેપાર ઉપર કેવી અસર થયેલ છે તે પ્રશ્નો ચેમ્બરના વડી ધારાસભા ઉપરના પ્રતિનિધિએ ધારાસભામાં પૂછવી. આ સંબંધમાં વિચાર કરતાં તે બાબતમાં કાંઈપણ પગલાં ન લેવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૨૦ શેઠ વસનજી ટી. હાલાઈ તરફથી ઘડવિજેદની નીકાશના સંબંધમાં ચર્ચાપત્ર આવ્યો હતો. આ પત્ર ઉપર વિચાર મુલતવી રાખવાનો ઠરાવ થયો હતો.

બાદ સભા બરખાસ્ત થઈ હતી.

ધી ઇન્ડિઅન મર્ચન્ટ્સ ચેમ્બર અને ખુરોની કમીટીની એક ખાસ સભા શુક્રવાર તા. ૨૩મી ડીસેમ્બર સને ૧૯૨૧ને રોજ સાંજના ૫-૩૦ કલાકે. (૨૯. ટા.) મળી હતી જે વેળા નીચે જણાવેલ ગૃહસ્થો હાજર હતા. મે. પ્રમુખની ગેરહાજરીમાં તેઓનું સ્થાન મે. ઉપ-પ્રમુખ શેઠ હંસરાજ પ્રાગજી ઠાકરસીએ લીધું હતું.

શેઠ પુરુષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસ.

શેઠ જમનાદાસ વસનજી મનજી.

„ મનમોહનદાસ રામજી.

„ વલ્લભદાસ ચતુરજી રીવજી.

„ ઇશ્વરદાસ લક્ષ્મીદાસ.

„ વાલચંદ હીરાચંદ.

„ કાજલ ઇશ્રાહીમ રહીમતુલ્લા.

„ વસનજી ઠાકરસી હાલાઈ.

૧ શેઠ વસનજી ઠાકરસી હાલાઈ તરફથી પત્ર આવ્યો હતો અને તેમાં તા. ૧૩-૧૨-૧૯૨૧ને રોજની કમીટીની સભામાં તેઓ તરફથી જે પત્રો રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા અને તે ઉપર કમીટીએ જે ઠરાવો પસાર કર્યા હતા તે તરફ નાપસંદગી બંહેર કરેલી હતી અને ચાલુ મહીનામાં ત્રીમાસીક સામાન્ય સભા બોલાવીને તે આગળ બોમ્બે ડેવેલપમેન્ટના સંબંધમાં જે પત્ર તેઓએ કમીટી ઉપર લખેલો હતો તે રજૂ કરવાની વાનંતી કરેલી હતી. પત્ર ઉપર વિચાર કરતાં શેઠ હાલાઈને સૂચના કરવામાં આવી હતી કે હાલની કમીટીનું વર્ષ હવે પુરું થાય છે તો તે કમીટી આગળ તે કામ ન લાવતાં આવતી કમીટી આગળ લાવવામાં આવે તો વધારે સાફ. આ સૂચના શેઠ હાલાઈએ મંજૂર રાખવાથી તે પ્રમાણે ઠરાવ કરવામાં આવ્યો હતો.

૨ શેઠ કાજલભાઈ ઇશ્રાહીમ તરફથી પત્ર આવ્યો હતો કે તેઓને કેટલાંક વેપારી મીત્રો તરફથી જણાવવામાં આવ્યું છે તે પ્રમાણે હાલના ગંભીર રાજદ્વારી મામલાની વેપાર ઉદ્યોગ

મેટેલીક રીલીંગની સારી ડીઝાઇન ગમશે કે ?

ઉપર ઘણીજ માઠી અસર થયેલી છે તેા ત બાબતમાં ચેમ્બર તરફથી ના. વાર્ધશાયતુ તારથી ધ્યાન ખેંચવું. પર ઉપર વિચાર કરતાં હાલ તુરત કોઈ પગલાં ન લેતાં થોડો વખત ચરતુરથીતીનું અવલોકન કર્યા બાદ જો ચોગ્ય લાગે તેા પગલાં લેવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૩ શેઠ વસનજી કાકરશી હાલમાં તરફથી ઘડિની નિકાશના સંબંધમાં જે પત્ર લખવામાં આવેલો હતો તે પર વિચાર મુકતવો રાખવાનો ઠરાવ થયો હતો અને તે દરમ્યાન રંગુન તથા કંરાંચી ચેમ્બર ઓફ કોમર્સ ઉપર વીગત પુછાવનારો પત્ર શેઠ હાલમાં તરફથી ખરડો મળે તં મુજબ સેક્રેટરીએ લખી જણાવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૪ નીચે જણાવેલા ગૃહસ્થો તથા પેઢીઓ તરફથી ચેમ્બરના સભાસદ તરીકે જે રાજીનામાં આવેલાં હતાં તે મંજૂર કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

શેઠ મનસુખજી રવજીભાઈ મહેતા. મેસર્સ એમ. એ. મહમદની કું.

„ ગોર્વાઈજ વસનજી

„ મથુરાદાસ રામજી કું.

૫ જે સભાસદોએ કમીટીમાંથી રાજીનામાં આપ્યાં હતાં તેઓને તે બાબત ફરીથી વીચાર કરવાને વીનંતી કરવાનો જે ઠરાવ થયો હતો તે મુજબ લખી જણાવવાથી શેઠ લક્ષ્મીદાસ રવજી ટેરસી તરફથી રાજીનામું પાછું ખેંચી લેનારો પત્ર આવ્યો હતો. આ પત્રની નોંધ લેવાનો ઠરાવ થયો હતો. ઓ. શેઠ લલ્લુભાઈ સામળદાસ તથા શેઠ મનુ સુએદાર તરફથી પત્રો આવ્યા હતા કે કમીટીના આગ્રહને સાફ તેઓ આભારી છે પણ તેઓ લાચારીથી રાજીનામું ખેંચી શકે તેમ નથી. આ પત્રો ઉપર વીચાર કરતાં મે. પ્રમુખ સાહેબે તે ગૃહસ્થોને એક વાર ફરીથી વિનંતી કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૬ ના. મુંબઈ સરકારના રેવન્યુ ખાતા તરફથી પત્ર આવ્યો હતો કે પી. એન્ડ. એ. કંપનીનો હાલનો ડેન્ડ્રાકટ વા. ૩૧ મી જાન્યુઆરી સને ૧૯૨૪ને રોજ ખલાસ થયા બાદ હાઈદરાબાદની ટપાલ લઈ જવા આર ડેન્ડ્રાકટ માટેનાં ટેન્ડરોની સરતો ઉપર વીચાર ચલાવવામાં આવે છે. આ બાબતમાં કમીટીનો અભીપ્રાય પુછાવેલો હતો. પર ઉપર વીચાર કરતાં તેની નકલ કમીટીના સભાસદોમાં ફેરવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૭ ના. મુંબઈ સરકારના જનરલ ખાતા તરફથી પત્ર આવ્યો હતો કે ગ્રાન્ટ મેટ્રીક્સ કોલેજની સલાહકારક કમીટી ઉપર ચેમ્બરનો એક પ્રતીનીધી નીમવાનો ના. સરકારે ઠરાવ કરેલો છે તેથી ચેમ્બરના પ્રતીનીધીનું નામ સરકારમાં લખી મોકલવું. પર ઉપર વીચાર કરતાં શેઠ મનમોહનદાસ રામજીએ પ્રતીનીધી તરીકે ચેમ્બરના પ્રમુખની સુચના કરી હતી. શેઠ હાલમાં પ્રતીનીધી તરીકે શેઠ મનુ સુએદારનું નામ સુચવેલું હતું. વધુ મને ચેમ્બરના પ્રમુખને પ્રતીનીધી તરીકે મોકલવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૮ ના. હાંસી સરકારના લેજલેટીવ ખાતા તરફથી ઇનકમટેક્સ બીલના સંબંધમાં ચેમ્બરનો અભીપ્રાય લખી મોકલવાને તાર આવ્યો હતો. આ બાબતમાં બનતી ઉઠાવળે વીચાર લખી જણાવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૯ નેગોશીએબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટસ એક્ટની કલમ ૮૫ ના સંબંધમાં ના. હાંસી સરકારના લેજલેટીવ ખાતા તરફથી જે અભીપ્રાય મંગાવ્યો હતો તેના જવાબમાં ખાતા તરફથી પત્ર આવ્યો હતો કે બનગી આસામી તથા મંડળને કાયદાના અર્થના સંબંધમાં અભીપ્રાય આપવાનો ખાતાનો રીવાજ નથી. આ પત્રની નોંધ લેવાનો ઠરાવ થયો હતો.

ધી બોમ્બે ટાઇલ માટ ૨૧ ફેક્ટરી, ફાટ મુંબઈ.

૧૦ ના. હીન્દી સરકારના ફીનેન્સ ખાતા તરફથી પત્ર આવ્યો હતો અને તેમાં સરકારનું ફીનેન્સીઅલ વર્ષ પહેલી જાન્યુઆરીથી ૩૧મી ડિસેમ્બર સુધીનું રાખવાની જાહેરાત ઉપર ચેંબરને અભીપ્રાય માંગેલો હતો. પહેલી જાન્યુઆરીથી સરકારી વર્ષ શરૂ કરવાની જાહેરાત સાથે કમીટી સમત છે તે મતલબનો પત્ર ના. સરકારને લખી જણાવવાનો કસબ થયો હતો.

૧૧ ના. હિંદી સરકારના વેપાર ખાતાના સેક્રેટરી મી. લીન્ડસે તરફથી પત્ર આવ્યો હતો કે તેઓએ કમીટીની લીધેલી મુલાકાત દરમિયાન પરદેશી વીમા કંપનીઓને લગતા અંકડાના સંબંધમાં કમીટી તરફથી જે મુદ્દાઓ રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા તે બાબે તેઓએ તપાસ કરેલ છે અને જ્યારે હિંદી કાયદામાં સુધારા કરવામાં આવશે ત્યારે તે મુદ્દાઓ ઉપર ધ્યાન આપવામાં આવશે. આ પત્રની નકલ કમીટીમાં ફેરવાનો તથા તેની નોંધ લેવાનો કસબ થયો હતો.

૧૨ રેલ્વે ફીનેન્સ કમીટીના રીપોર્ટ ઉપર વીચાર કરતાં તે પર વિચાર મુલતવી રાખવાનો કસબ થયો હતો.

બાદ સભા બરખાસ્ત થઈ હતી.

ધી ઇન્ડિઅન મર્ચન્ટ્સ ચેમ્બર અને બુરોની કમીટીની એક ખાસ સભા ગુરુવાર તા. ૫મી જાન્યુઆરી સને ૧૯૨૨ને રોજ સાંજના ૫-૩૦ કલાકે (૨૮-૮૧) મળી હતી જે વેળા નીચે જણાવેલા ગૃહસ્થો હાજર હતા:-

મે. પ્રમુખની ગેરહાજરીમાં તેઓનું સ્થાન ચેક. જે. બી. પીટીટને આપવામાં આવ્યું હતું.

શેક મોતીલાલ કાનજી

શેક લખમીદાસ રવજી ટેરસી.

” હબલ્યુ. ડી. હાલાઈ

” ઇશ્વરદાસ લક્ષ્મીદાસ.

” હંસરાજ પ્રાગજી ઠાકરસી. ઉપ-પ્રમુખ.

૧ બોમ્બે ટેલીફોન કંપનીને મળેલા લાઇસન્સની રૂએ તે કંપની સને ૧૯૨૩માં સરકારને ખરીદી લેવાનો હક છે. પરંતુ તે હકનો અમલ કરવા ના. સરકાર માંગતી નથી અને તેને બદલે તે કંપનીને અમુક ચોક્કસ સરતો ઉપર ખરીદી લેવાને એક વીલાયતી કંપની ઉલ્લી થયેલ છે. આ મતલબની ચર્ચા માટે ૫મી જુલાઈ થનારી કંપનીમાં સ્વાર્થ ધરાવનાર મી. નેસે ચેમ્બરના પ્રમુખ સાહેબની મુલાકાત લીધી હતી. મુલાકાત દરમિયાન મે. પ્રમુખે મી. નેસને જણાવ્યું હતું કે તે બાબતમાં પોતાની કમીટીની સલાહ લીધા શીવાય તેઓ કંઈ અભીપ્રાય આપી શકશે નહીં. આ ઉપરથી કંપનીને મળનારા કેન્ટ્રાલ કંપની નકલ કમીટી સમક્ષ હતી તે પર વીચાર કરવામાં આવ્યો હતો. ચર્ચા ચાલતી હતી તે દરમિયાન મે. પ્રમુખ સાહેબ આવી પહોંચ્યા હતા અને તેમણે રૂબરૂમાં મુલાકાતે કંઈ હતો. સઘળી હકીકત ઉપર વીચાર કરી કસબ થયો હતો કે ના. હિંદી સરકારને તારથી લખી જણાવવું કે જો કોઈ ઇચ્છેલ કંપની સુબાઈની ટેલીફોન કંપની ખરીદી લેવાના સંબંધમાં ના. સરકાર કંઈ પણ વીચાર ચલાવતી હોય તો તે સાથે કમીટી પોતાનો વાંધો રજૂ કરે છે અને વધારામાં ના. સરકારને લીનવે છે કે તે બાબતમાં દેશી પ્રજામત શું છે તે જણાવ શીવાય કંઈ પણ પગલાં લેશે નહીં.

૨ શેક મનુ સુબેદાર તરફથી પત્ર આવ્યો હતો અને તેમાં કમીટીમાંથી પોતે આપેલા શાળનામાંનાં કારણો વર્ણવેલાં હતાં. પત્ર પર વીચાર કરતાં તેમાં જણાવેલી દલીલો સાથે કમીટી સંમત થઈ શકતી નથી એ મતલબની તેની નોંધ લેવાનો કસબ થયો હતો.

ધી ઇન્ડિઅન મર્ચન્ટસ એગ્રર અને બુરોની કમીટીની એક સભા મંગળવાર'તા. ૧૦ મી જાન્યુઆરી સને ૧૯૨૨ને રોજ સાંજના ૫-૩૦ કલાકે (૨૬. ૮) મળી હતી જે વેળા નીચે જણાવેલા ગૃહસ્થો દાખર હતા:-

શેઠ લાલજી નારણજી.

શેઠ જમનાદાસ વસનજી મનજી.

„ હંસરાજ પ્રાગજી ઠાકરસી.

„ વલ્લભદાસ ચતુરભુજ શીવજી.

„ પુરૂષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસ.

„ વાલચંદ હીરાચંદ.

„ જહાંગીર બમનજી પીટીટ.

„ ગીરબશંકર બી. ત્રીવેદી.

„ ફાજલ ઇબ્રાહીમ રહીમતુલ્લા.

„ વસનજી ઠાકરસી હાલાખ.

૧ તા. ૨૯મી નવેમ્બર; તા. ૬ઠી ડીસેમ્બર, તા. ૧૩મી ડીસેમ્બર; તા. ૨૬ મી ડીસેમ્બર સને ૧૯૨૧ તા. ૫મી જાન્યુઆરી ૧૯૨૨ને રોજ મળેલી કમીટીની મીનીટો જે સભાસદોમાં ફેરવવામાં આવી હતી તે પસાર કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૨ ટ્રેડ યુનિઅનના સંબંધમાં ના. સરકાર તરફથી જે પત્ર આવ્યો હતો તે પર વીચાર કરવા સાડુ એક સભા કમીટી નીમવામાં આવેલી હતી. તે સભા કમીટી તરફથી રજુ થયેલા ખરડા ઉપર વીચાર કરતા તે કેટલાક સુધારા વધારા સાથે પસાર કરવામાં આવ્યો હતો તથા તેની નકલ ના. સરકારને લખી જણાવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૩ ના. મુંબઈ સરકારના રેવન્યુ ખાતા તરફથી પી. એન્ડ. એ. કંપનીના કેન્ટ્રાલ ટના સંબંધમાં જે પત્ર આવેલો હતો તે પર વીચાર મુલતવી રાખવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૪ બ્રહ્મરેજ અને ડેક ડ્યુઅના સંબંધમાં કેટલોક ખુલાસો પુઠાવનારો જે પત્ર કમીટી તરફથી લખવામાં આવ્યો હતો તેના જવાબમાં પોર્ટ ટ્રસ્ટ તરફથી પત્ર આવ્યો હતો અને તેમાં દરમાં કરવામાં આવેલા વધારાનાં કારણો; સરકારની પરવાનગી ક્યારે મળી હતી, વીગેરે વીગતો જણાવેલી હતી. આ પત્ર ઉપર વીચાર મુલતવી રાખવાનો ઠરાવ થયો હતો. શ્રેક ડબ્લ્યુ. ટી. હાલાખનો આ સંબંધમાં જે પત્ર આવેલો હતો તે પત્ર પણ કમીટીમાં આ બાબત ફરીથી રજુ કરવામાં આવે ત્યારે સાથે રજુ કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૫. એગ્રરનો વાર્ષિક રીપોર્ટ તથા બેલાન્સશીટ કમીટીની મંજૂરી સાડુ રજુ કરવામાં આવ્યાં હતાં. રીપોર્ટ ઉપર ચર્ચા ચાલતાં તેમાંની બાબત ૯૮ તથા બાબત ૧૦૬ના સંબંધમાં શ્રેક ડબ્લ્યુ. ટી. હાલાખએ નીચે પ્રમાણે દરખાસ્ત રજુ કરી હતી.

* બાબત ૯૮—સીડનહામ કૉલેજને વાર્ષિક રૂ ૫૦૦ની મદદ એગ્રરના ફંડમાંથી નહીં, પણ સભાસદો પાસેથી ઉધરાવીને કરવી એ મતલબની દરખાસ્ત જે કમીટી માગણ હી ગઈ હતી તેની નોંધ રીપોર્ટમાં આવેલી નહીં હોવાથી તેમાં તેટલો સુધારો કરવો.

બાબત ૧૦૬—ગ્રોએ ડેવેલપમેન્ટના સંબંધમાં બહેર સભામાં પસાર થયેલા ઠરાવો એગ્રર તરફથી મી. સંતોકને સહીને સાડુ મોકલો આપવાની મતલબનો જે પત્ર મી. સંતોક તરફથી આવેલો હતો તે પર કમીટીએ ઠરાવ કર્યો હતો કે તે પ્રમાણે કમીટી મી. સંતોકની માગણી સ્વીકારી શકતી નથી. તે વખતે કમીટીમાં દરખાસ્ત રજુ કરવામાં આવી હતી કે મી. સંતોકની માગણી સ્વીકારવી. આ દરખાસ્ત હી ગઈ હતી. તેની રીપોર્ટમાં નોંધ લેવામાં આવી નથી તેથી તેમાં તે પ્રમાણે સુધારો કરવો.

ધા બોમ્બે ટાઈલ માટે ૨૧, બેંક ઓફ, ફાઈ સંબંધ.

આ હરખાસ્તને ટેકો નહીં મળવાથી તે ઊંડી ગઇ હતી.

ત્યાર બાદ રીપોર્ટ પસાર કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૬ ચેમ્બરની કમીટીની વાર્ષિક ચુંટણીના દીવસે તા. ૧૭ મી જાન્યુઆરીથી તા. ૨૪ મી જાન્યુઆરી સુધી ૧૯૨૨ના ચૂંટણી કરવાનો તથા ચેમ્બરની વાર્ષિક સાધારણ સભા શનીવ તા. ૪ થી ફેબ્રુઆરી સુધી ૧૯૨૨ ને રોજ બંધોરના-૩ (સ્ટા. ટા.) કલાકે ભરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૭ કમીટીની વાર્ષિક ચુંટણી માટે સ્કુટીનીચરોની નીમણૂકના સંબંધમાં વીચાર કરતાં શે. જી. પી. ત્રીવેદી તથા શેઠ વલ્લભદાસ ચત્રજી શીવજીની નીમણૂક કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૮ ના. મુંબઈ સરકાર તરફથી પત્ર આવ્યો હતો કે આજી અઠવાડીયામાં મુંબઈ મુકાં દેશી ખલાસી મેળવવાની રૂઢી બાબે હાલ જે રીત છે તેની તપાસ કરવા સારૂ એક કમીટી મળનાર છે. આ કમીટી આગળ જુબાની આપવા સારૂ ચેમ્બરના કોઈ સભાસદને મોકલવ વીનંતી કરેલી હતી. પત્ર ઉપર વીચાર કરતાં, કાગળ ધણીજ ટુંક મુદતે આવેલો હોવાથી તથા કમીટીનું કામકાજ તથા બંધારણ સંબંધી કાંઈ માહિતી નહીં હોવાથી કમીટી કોઈ સભાસદને જુબાની આપવા સારૂ મોકલી શકતી નથી તે મતલબનો પત્ર ના. સરકારને લખ જણાવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

બાદ સભા બરખાસ્ત થઈ હતી.

(૨) ચેમ્બરનો પત્ર વ્યવહાર.

મજુર મંડળો સંબંધમાં કાયદો બાંધવાની ના. સરકારની સલામણ ઉપર ચેમ્બરની કમીટીનો અભિપ્રાય.

મુંબઈ, તા. ૧૧ મી જાન્યુઆરી ૧૯૨૧.

ના. મુંબઈ સરકારના હોમ (પોલીટીકલ) ડીપાર્ટમેન્ટના સેક્રેટરી ભોગ,

મુંબઈ.

સાહેબ,

જવ તમારા તા. ૧ લી એપ્રિલના નં. ૧૨૬૭ વાળા પત્રના જવાબમાં મારી કમીટી તરફથી તમને જણાવવાની મને ફરમાસ થયેલ છે કે મજુર મંડળોના રજીસ્ટ્રેશન અને રક્ષણ માટે કાયદો ઘડીને મજુરોનું બંધારણ અને તેઓની એકત્રતા વધારે સંતોષકારક પાયા ઉપર રચવામાં મદદ કરવા મોટેના ના. સરકારના પ્રધાસને કમીટી આપકાર આપે છે. આ પ્રમાણે જે આશયથી ના. સરકાર આ કાયદો ઘડવા માટે પ્રેરાઈ છે તેની સાથે મારી કમીટી તદ્દન સંબંધ છે અને તેઓ આશા રાખે છે કે જ્યારે આ કાયદો અમલમાં આવશે ત્યારે મજુરો અને થાપણ દારો વચ્ચે હાલમાં જે કચવાટ નજરે પડે છે તે ઘણે અંશે દૂર થશે અને તેને અંગે મજુરો અને થાપણદારો વચ્ચે પરસ્પરના હિત માટે મિત્રાચારીભરી લાગણી ઉત્પન્ન થશે. આ અસ્તાવના પછી મારી કમીટી તમારા કાગળમાં ઉપસ્થિત કરવામાં આવેલા જૂદા જૂદા મુદ્દાઓ ઉપર પોતાના વિચારો ના. સરકાર સમક્ષ મૂકવાની રજા લે છે.

કાયદામાં મજુર મંડળની વ્યાખ્યા આપ્યા ઉપરાંત મજુર મંડળોના આશયો અને હેતુઓનો પણ તેનાં સમાવેશ કરવો જોઈએ એવા નામદાર સરકારના અભિપ્રાય સાથે મારી કમીટી સંમત થાય છે.

ના. સરકારે પત્રમાં દર્શાવેલા વિચારો સંબંધમાં મારી કમીટીનો એવો અભિપ્રાય છે કે મજુર મંડળોના કામકાજ સાથે ગાંઠા સંબંધ નહિ ધરાવતી રાજકીય ચળવળોને તેવા મંડળોમાં ખાસ કરીને હાલમાં જ્યારે દેશમાં રાજકીય વિચારોમાં તફાવત આટલો ગંભીર છે તેવે પ્રસંગે ચાલવા દેવી જોઈએ નહિ.

મારેસેસની રંગીન લાહીએ સફાઈદાર અને મજબૂત.

મજુર મંડળોના રક્ષણ તેમજ સીલકના સંબંધમાં મારી કમીટીને ખાસ વિચારો દર્શાવવાના નથી અને તેના સંબંધમાં ના. સરકારે દર્શાવેલા વિચારો સાથે સામાન્ય રીતે મારી કમીટી સમંત છે.

મજુર મંડળોના રેજીસ્ટ્રેશન સંબંધમાં મારી કમીટીનો જોવો મત છે કે રેજીસ્ટ્રેશન ફરજિયાત રાખતું જોઈએ કારણ કે તેમ કરવાથી ના. સરકાર મજુર મંડળોની શરૂઆત તેમજ ખીલવણીની સાથે ધાર્ડા સંબંધમાં રહી શકશે.

મજુર મંડળોની જવાબદારીના સંબંધમાં મારી કમીટી ના. સરકારે પોતાના પત્રના ૨૪ માં પારીઆદમાં દર્શાવેલા વિચારો સાથે સંમત થાય છે કે હિન્દી મંડળો હજી હાલમાં શરૂ થયેલ છે અને જે જે ઝગડાઓમાં તે મંડળોને લાગતું વળગતું હોય છે તેમાં મોટે ભાગે તોફાન અને ધમકી માલમ પકવામાં આવેલ હોવાથી તેઓને તેઓના શરૂઆતના વળાંકમાં ધમકીઓ માટે હિવાની જવાબદારીમાંથી મુક્ત કરવાનું હકાપણ બરેલું નથી.

પીકેટીંગના સંબંધમાં પણ મારી કમીટી ના. સરકારના અભિપ્રાયને મળતી થાય છે કે તે મંડળોનાજ લાભને ખાતર મંડળોના સભાસદોએ કોઈ પણ પ્રકારનું પીકેટીંગ કરવા માટેના હુકમ કાઢવાં અટકાવવા માટેની જવાબદારી મંડળો ઉપર અથવા તો તેની વ્યવસ્થાપક મંડળોએ ઉપર રાખવી જોઈએ.

જવાબ મોકલવામાં દીલ યદ છે તે માટે દીલગીરી.

લી. આજાંકિત,
એસ. એમ. મજુરદાર.
એ. સેક્રેટરી.

(૩) ચેમ્બરને એમ્પ્લોયમેન્ટ બુરો.

આ ચેમ્બર વરફથી એક એમ્પ્લોયમેન્ટ બુરો શરૂ કરવામાં આવેલ છે અને તે માટે દર મહિને આ માસિકમાં જુદો વિભાગ રાખવામાં આવશે. જે જે વેપારી ભાઈઓને પોતાની ઓફીસો, કારખાનાં અથવા પેદીઓ માટે નોકરીની જરૂર હોય તેઓએ પોતાની જરૂરીયાતો વીગતવાર આ ચેમ્બરને લખી જણાવવી જેથી તે આ વિભાગમાં જાહેર ખબરના રૂપમાં હાખલ કરવામાં આવશે. આવી જાહેર ખબરો માટે આ ચેમ્બરના સભાસદો પાસેથી કોઈ પણ ફી લેવામાં આવશે નહિ, અન્ય વેપારી ભાઈઓ પાસેથી દરેક વખતે જાહેર ખબર આપવા માટે ફક્ત ૪ આના લેવામાં આવશે.

તેજ મુજબ જે ભાઈઓ નોકરીની તળવીજમાં હોય તેઓએ પોતાની લાયકાત વિગેરે જણાવી વિગતવાર અરજીઓ આ ચેમ્બરને મોકલી આપવી જે આ વિભાગમાં જાહેર ખબર રૂપે આપવામાં આવશે. દરેક વખતે જાહેર ખબર આપવા માટે ફક્ત ૪ આનાની નજીવી ફી લેવામાં આવશે.

જે જે વેપારીભાઈઓ તેમજ અરજદારોને પોતાના નામ જાહેર કરવાની ઈચ્છા ન હોય તેઓએ તે પ્રમાણે લખી જણાવવા વરદી લેવી.

જાહેર ખબર.

મૈટ્રીક સુધી શીખેલા એક દક્ષિણી યુવકને કોઈપણ વેપારી લાઇનમાં નોકરી જોઈએ છે. એકસપોર્ટ ઇમ્પોર્ટ ક્ષેત્રમાં રહેવાને વધારે રાજ છે. લખો:—

નારાયણ આલાભાડિ.

૧ લી ખાતરગલી

૧૪૬-૧૪૮ હાકોરદાર રોડ મુંબઈ.

ધી જોએ ટાઇલ માટે ૨૧ બેક ઓટ, ફ્રાઈટ, મુંબઈ.

અન્ય ચેમ્બરો અને એસોસીએશનો.

હાલના કાયદા મુજબ હિન્દી અને ગોરાએની ફાજદારી તપાસમાં જે લેહભાવ રાજ્યમાં આવે છે તે દૂર કરવાના સંબંધમાં કાયદામાં સુધારો કરવા બાબત પંજાબની સરકારે પંજાબ ચેમ્બર ઓફ કોમર્સનો અભિપ્રાય પૂછાવ્યો હતો. આ બાબત ઉપર વિચાર કરતાં પંજાબની સરકારને એવું લાગી જણાવવાનો ઠરાવ થયો હતો કે પંજાબ ચેમ્બર રાજદારી બાબતોમાં વચ્ચે ન પડવાની રૂઢીને અનુસરતી હોવાથી ચેમ્બર આ સવાલ ઉપર કંઈ પણ અભિપ્રાય આપવા માગતી નથી.

જગત કમીશનની પ્રતિનિધિતા ઉપર ચેમ્બરના વિચારો મંગાવવામાં આવેલા હોવાથી પંજાબ ચેમ્બરે એવું લાગી મોકલવાનો ઠરાવ કર્યો છે કે તે પ્રતિનિધિ ઉપર ચેમ્બર એક સંસ્થા તરીકે વિચારો દર્શાવવા માગતી નથી પણ ચેમ્બરના બે સભાસદો મેમ્બર્સ બી. એફ. એ અને શ્રીરામ, જેઓ આ વિષય ઉપર પરસ્પર વિરોધી વિચારો ધરાવે છે તેઓ ચોતાની અંગત જવાબદારી ઉપર કમીશન સમક્ષ જુલાની આપશે.

બ્રીટીશ બનાવટના માલની હિન્દમાં નજદીકતા ભવિષ્યમાં નીકાશ વધારવાના સંભવ સંબંધમાં તેમજ તે માટે સૂચનાઓ બાબે પંજાબ ચેમ્બરનો અભિપ્રાય કલકત્તાના ટ્રેડ કમીશનર તરફથી પૂછાવવામાં આવતાં ચેમ્બરે એવો જવાબ આપ્યો હતો કે નજદીકતા ભવિષ્યમાં નીકાશમાં વધારો થવાની આશા જણાતી નથી.

હિન્ડ, ઓસ્ટ્રેલીઆ તથા આઈનાની ટપાલ લાવ લઈના કરવાનો હાલમાં પી. એન્ડ ઓ કંપની સાથે જે કોન્ટ્રેક્ટ છે તે ફરીથી નાબૂદ કરવાની સૂચનાના સંબંધમાં બર્મોની સરકારે બર્મો ચેમ્બર ઓફ કોમર્સનો અભિપ્રાય માગ્યો હતો. જવાબમાં ચેમ્બરે જણાવ્યું કે સરકારી પત્રમાં જેમાં કારણોથી મુંબઈથી મેલ ક્લિપડવાના અને મુંબઈ પહોંચવાના દિવસોમાં જે ફેરફાર સૂચવવામાં આવેલ છે તે સાથે ચેમ્બર સંમત થાય છે. મુંબઈ અને માર્સેઈલ વચ્ચે મુસાફરીમાં લેવાના વખતના સંબંધમાં કમીટીએ એવો અભિપ્રાય દર્શાવ્યો કે તે મુસાફરી સહેલાઈથી ૧૨ ફિવરમાં થઈ શકે અને એવી સૂચના કરી કે એસના ૨૪ કરતાં વધારે કલાક આપવા નહિ અને વધારેમાં વધારે વખત ૩૨૪ કલાકનો ઠરાવે.

તુલક ઉપરના ઉવારોની સગવડના સંબંધમાં તપાસ કરવા માટે નીમાએલી કમીટીના રીપોર્ટ ઉપર બર્મો ચેમ્બર ઓફ કોમર્સનો અભિપ્રાય માગવામાં આવતાં ચેમ્બરે જણાવ્યું કે જો તુલક ઉપરના ઉવારોને વધારે જગ્યા અને સામાન્ય રીતે મુસાફરી માટે વધારે સુખસગવડ આપવી પડે તો સ્ટીમરીપ કંપનીઓ ભાડાં વધારવાને લલચાય એ દેખીતું છે. રંચુન આવતા તુલક ઉપરના ઉવારોમાંના ઘણા ખરા કુલી હોકા હોય છે અને તેઓને હાલમાં અપાતી સગવડ તેઓને તેઓના કાંકા ઉપરની બરતીઓમાં મળતી સગવડ કરતાં વધારે સારી છે. અને તેથી ભાડામાં વધારા સાથે અષાયેલી વધારાની સગવડ તેઓ આવકાદાયક ગણ્યે કેમ તે શંકા

ડીવાલના માટે ફેન્સી ટાઇફ્સની છેલ્લી ડીઝાઇન બેથો કે ?

સરેલું' છે, અને તેથી વંદુરસ્તી ખાતર જે સગવડો પૂરી પાડવાનો આગ્રહ કરવામાં આવે તેમાં આ સુદા ઉપર વિચાર કરવાની જરૂર છે.

હીંદની વાઇસરોય અને ગર્વનર જનરલ રાઇટ ઓન. અરલ ઓવ રેડીંગની સરકારની કારોબારી કાઉન્સીલના ધારા ખાતાના સભાસદ પર નીચેથી ખુદકો પૂત્ર મોકલવામાં આવ્યો છે:—

હીંદની મીલોમાં બનતા કાપડનો વેપાર કરનારા જે વેપારીઓ કલકત્તામાં રહે છે તેઓને રેલ્વેઓ સાથે અને ખાસ કરી ઇસ્ટ ઈન્ડીઅન રેલ્વે મારફત જવા માલ ખાખે આવા વેપારીઓને ઘણીજ મોટી જોટ સહેલી પડે છે, રેલ્વે ભારા રેલ્વે સત્તાવાળાઓ અને સરકારના વેપાર ખાતાના સભાસદ વગેરેને સંખ્યાબંધ અરજીઓ ઉપર અરજીઓ કરવામાં આવી પણ વેપારીઓની જોટમાં કંઈ ઘટાડો થયો નથી.

અમદાવાદ અને મુંબઈની મીલોમાં તૈયાર થતા માલ તે શહેરોમાંથી રવાના કરવામાં આવે છે. માલ માલેકની જોખમદારીએ રેલ્વે પર લેવામાં આવે છે.

માલેકોની જોખમદારીની શરતને હીંદી કેટલીક વખતે કંપની આ ખાસડી ગુમ થવા માટે પણ દાદ આપતી નથી અને કંપનીના કામદારોની જાણી જોઈને રાખવામાં આવતી બેદરકારી તરફ બે ધ્યાન રાખે છે.

રેલ્વે સત્તાવાળાઓ માલની એવી જોટ માટે જ બહુ દગાણ કરવામાં આવે તો એકજ મારણ આપે છે અને તે કારણ ચાલતી વેને ચોરીનું છે. ચોરીઓને લગતા પોલીસ રીપોર્ટો રાગવામાં આવે તો તે પણ કંપનીઓ પુરા પાડતી નથી એવા રીપોર્ટો હુમેશ ખાનગી રાખામાં આવે છે એમ કારણ દર્શાવી તેઓ રીપોર્ટો આપવા નથી.

આવી સ્થિતિમાં વેપારીઓની સ્થિતિ સમજી શકાય તેવી થાય છે. માલ કંપનીના કામદારોની જાણી જોઈને રખાયલી બેદરકારીથી ચોરાયલો છે અગર તેઓએ પોતેજ એ માલની ચોરી કરી છે તે સાબીત કરવાનું મુખ્ય સાધન પોલીસ રીપોર્ટ છે. આવા કેસોની હિંમોકટ પોલીસને તપાસ કરવા દેવામાં આવતી નથી, એવી તપાસ રેલ્વે પોલીસજ કરી શકે છે પરંતુ રેલ્વે પોલીસ રેલ્વે કંપનીનો એક ભાગ હોવાથી તેઓ સર્વ હદીકવ જાહેર પ્રજા કે વેપારીઓની જાણ માટે બહાર પાડવા નથી.

જ્યા રીતે સર્વ મામલો એકતરફી બની રહે છે. માલ આપ્યા પછી વેપારીઓને રેલ્વે કંપનીઓ પરજ આધાર રાખવો પડે છે.

આગળ વર્ષો સુધી રેલ્વેઓ પોતાની જોખમદારીએ માલ લેતી હતી હવે એ જોખમદારી માલની માલેકી ધરાવનારાઓ પર ફેંકવામાં આવી અને એ રીતે રેલ્વેઓને બચાવી લેવામાં આવી છે.

જોખમદારીને લગતો કાનુન રેલ્વે સત્તાવાળાઓ કે તેમના વડીલો તરફથી કરે છે અને રેલ્વે કંપનીઓની ઇન્ડીઅન રેલ્વે કોન્ફીડન્સ એસોસીએશન એ કાનુન બહાલી માટે સરકારને સોંપે છે અને હિંદી સરકારનું રેલ્વે ખાતું સરકાર વરફાથી તેને બહાલી આપે છે. આ રીતે સર્વ કામકાજમાં પ્રભુત્વને સ્થાન નથી. કમનસીમે વડી ધારાસભાને એ જોખમદારીનો કાનુન તપાસવાની કે સુધારવાની સત્તા નથી જો કે એ કાનુન પ્રજાને ખાસ અગત્યનો છે અને કાયદાને લગતો છે.

દેવે કામદારોની બેઠકોની અંકર તો તેઓની ચોરી જાણીત કરવા વેપારીઓ દેવેને લગતી કોઇપણ જાતની રેકર્ડ મેળવી શકવા નથી. દેવે પોલીસ'રીપોર્ટ'ની કોપી મેળવી શકવા નથી અથવા જરૂરી વપાસ પછી ચલાવી શકવા નથી. આમ હોવાથી વેપારીઓ દેવે કામદારોની બેઠકોની કેમ પુરવાર કરી શકે ?

સાર એટલેજ આવે છે કે હી'દી વેપારીઓને દેવે કંપનીઓને હાથે નુકસાન ખમવાનું રહે છે.

દેવેઓ દેશ માટે સ્થાપવામાં આવી છે અને દેશનાજ વેપારીઓ હિરાન થાય તો દેવે ઓની અગત્ય અત્યંત ઘટી જાય છે.

દેવે કંપનીઓ ચોરીઓ પર ધ્યાન આપતી નહીં હોવાથી એવી ચોરીઓ ઉતરી વધતીજ જાય છે.

અમુક માલજ ચોરાય છે તે પરથી અનુમાન કરી શકાય કે તેવી ચોરીઓ દેવેના કામદારોની જાણથીજ થતી હોવી બેધર.

ઇસ્ટ ઇન્ડીઆ દેવે કંપનીનો કોન્ટ્રેક્ટ થોડા વખતમાંજ પુરો થાય છે. એ કોન્ટ્રેક્ટ પાછો ચાલુ કરતી વખતે સરકાર આટલું ચાલ રાખવાની કૃપા કરશે કે આ દેવેના ત્રાદીક મેનેજર, ડીવીઝનલ ત્રાદીક મેનેજર અને ડિલેઈમસ સુપરીન્ટેનડન્ટ વેપારીઓની ફરિયાદો બાબે ધ્યાનજ આપ્યું નથી. બંગાલ નાગપુર દેવેપર એટલી બધી ચોરીઓ થતી નથી, એ અને બીજી કંપનીઓ ફરિયાદો પર બની શકે તેટલી ઝડપથી ધ્યાન આપે છે.

નામદાર વાઇસરોય આ અરજ ધ્યાન પર લઈ હી'દી વેપારીઓને ન્યાય આપશે એવી ઉમેદ રાખવામાં આવે છે.

૨૦ નવમ્બર લોહીઆ લેન,

૧૯૨૨.

ઇન્ડિઅન પીસ ગુડસ એસોસીએશન.

ધી ઇન્ડિઅન પેસેન્જર્સ એન્ડ ટ્રાફિક રીલીફ એસોસીએશનની સામાન્ય સભા સોમવાર તા. ૧૬મી જાન્યુઆરીના રોજ મી. એલ. આર તેરસીની એડીસમાં શેઠ ગોકલલાલ. ડી. તલાટીના પ્રમુખપદ હેઠળ મળી હતી, જે વખતે કાનુન નં. ૪માં બંધારણના અંકમાં કારોબારી કમીટીએ કરેલી સૂચનાઓ માત્ર બહાર ગામના સભાસદો પાસેથી પ્રવેશક ફી લેવાની સૂચના સિવાય માન્ય રાખવામાં આવી હતી. તેથી બહાર ગામના સભાસદોને પ્રવેશક ફી સિવાય દાખલ કરવામાં આવશે.

દેશી વેપારીઓની ચેમ્બર અને દેવે ઉતાડોની મંડળી.

ચેમ્બરના સભાસદોને અરજ.

દેશી વેપારી ચેમ્બરના સભાસદોને માલમ હશે કે હિંદી ઉતાડો તંબા વેપારીઓની હાડમારી ફર કરનારી મંડળીએ ચેમ્બરની કમીટીને ગઈ તા. ૧૨-૬-૧૯૨૧ના એક પત્ર લખી એવી માંગણી કરી હતી જે ચેમ્બરે આ સંસ્થાનું કામ ઉપાડી લેવું તથા તેમ કરવા બે નહીં થાય તો આ મંડળીએ પોતાનું કામ ચેમ્બરને સોંપી દેવું. પરંતુ ચેમ્બરની મેનેજિંગ કમીટીએ આ બાબત એવો ઠરાવ કર્યો કે "આ મંડળીએ અત્યાર અગાઉ પ્રજાની સેવા જે પ્રકારે કરી છે તેની ઉપયોગીતા જોતાં માત્ર પૈસાનીજ કોતણને લીધે આ આતું બંધ કરવા ચેમ્બર યોગ્ય ધારતી નથી. પરંતુ ચેમ્બર આ મંડળીને બનતી મદદ દેવા તેમની પોતાની એડીસમાં જગ્યા આપવા તૈયાર છે."

હિંદી પોલીસી કરેલા ટેબલ ટોય ખરીદ કરવા ક્યાં જશે ?

ઉપલા ઠરાવને હિંદી ઉતાડ્યોની મંડળીની કમીટીએ માન્ય રાખ્યો અને ચેમ્બરની ઓફીસ સાથેજ આ મંડળીની ઓફીસ ગઈ તા. ૧ લી નવેમ્બર ૧૯૨૧ થી રાખવામાં આવી છે. દેશી વેપારી ચેમ્બરના સભાસદોને આથી અપીલ કરવાની કે તેઓ ભાષ્યોએ હિંદી રેલ્વેઓમાં ત્રીજા વર્ગના ઉતાડ્યોને ત્રાસ અને અપમાન સહન કરવું પડે છે તે તથા જનતા વગેરે સ્થળે કમકમાટી ઉપભવે તેવી રીતે માલના ડબ્બામાં પુરી લઈ જવામાં આવે તે ધ્યાનમાં લઈને તેવા દુઃખો દુર કરવા જે મંડળી છેલ્લા ૭ વર્ષથી પ્રયાસ કરી રહી છે તેને મદદ આપવા પછાત નહિ પડે એવી આશા છે. ચેમ્બરના ભાષ્યો આ સંસ્થાના સભાસદ બની તેને ટેકો દેશે તો થોડાજ વખતમાં આ મંડળ હિંદી ઉતાડ્ આલમની વધુ સંગીનપણે સેવા બજાવી શકશે. આ સંસ્થામાં દાખલ થવાની ફી રૂ ૨૫ તથા વાર્ષિક લવાજમ માત્ર રૂ. ૨૦ છે. જ્યારે બહાર ગામ માટે માત્ર વાર્ષિક ફી રૂ. ૧૦ છે. વેપારી પેઢીએ તેમજ વેપારી મંડળોએ વાર્ષિક રૂ. ૫૦ આપવાના છે. જીંદગી સુધીના સભાસદ માટે રૂ. ૨૫૦ ની ફી ઠરાવવામાં આવી છે. બહાર ગામના સાધારણ સભાસદો સિવાય દાખલ ફી દરેક માટે રૂ. ૨૫ નક્કી કરવામાં આવી છે. મંડળીના કાયદાની નકલો તથા દાખલ થવાના ફોર્મ નીચે સરનામેથી મળશે. ચેમ્બરના મેમ્બરોને સભાસદ થવા માટેના ફોર્મ મોકલવામાં આવે છે તેઓ કૃપા કરી સહી કરી મોકલશે એવી આશા છે.

નં. ૧૧, બેંક સ્ટ્રીટ
કોટ, મુંબઈ
તા. ૨૬-૧ ૨૨.

}

લી.
જીવરાજ ગોકલદાસ નેણુરી
માનંદ ભેડવા મંત્રી.

વેપારી ખબરો તથા પાક સમાચાર.

મુંબઈની ફેક્ટરીઓ.

મુંબઈ મલારામાં ઈન્ડીઅન ફેક્ટરીઝ એક્ટ લાગુ પડી શકે તેવાં કારખાનાંઓમાં રોકવામાં આવેલ ૩,૩૮,૦૦૦ પુરૂષો, સ્ત્રીઓ તથા છોકરાંઓ છે, અને આમાંથી ૨,૫૦,૦૦૦ કરતાં વધારે રૂના ઉદ્યોગમાં રોકાયેલા છે. ૧૯૧૧ થી એક્ટ અમલમાં આવ્યો ત્યારથી મજુરોની સંખ્યામાં ધીમે ધીમે વધારો થતો ગયેલ છે અને આ ધંધાકારમાં ઉદ્યોગમાં ફેટલી પ્રગતિ થતી જાય છે તે તે આંકડા ઉપરથી જણાય છે. ૧૯૧૩ ની સાલથી મજુરોની સંખ્યામાં ૭૦,૦૦૦ નો વધારો થયો છે. સ્ત્રીઓનું પ્રમાણ પણ મોટું છે અને તેની સંખ્યા ૭ વર્ષમાં ૫૧૦૦૦ થી ૬૪૦૦૦ ની થઈ છે; અને રોકવામાં આવેલા છોકરાંઓની સંખ્યા ૧૫૦૦૦ કરતાં વધારે છે. મુંબઈ શહેરમાં છોકરાંઓની સંખ્યામાં ૧૦૦૦ કરતા વધારે ઘટાડો થયેલ છે જે કે અમદાવાદમાં ૩૦૦૦ નો વધારો દેખાય છે.

ફેક્ટરી એક્ટની ઉપયોગીતાનો એક પૂરાવો એ છે કે તેને લીધે અકસ્માતની સંખ્યામાં ઘટાડો થયેલ છે, તે ઉપરથી માની શકાય કે અકસ્માત અટકાવવાના ઉપાય લેવામાં ફેક્ટરીઓ ફેક્ટરી એક્ટ નહોતો તે વખત કરતાં વધારે કાળજી રાખે છે. ૧૯૧૧ ની સાલમાં દર સો મજુરો ઇંક વાર્ષિક અકસ્માતની સરેરાશ ૬૩ હતી જ્યારે ૧૯૨૦ માં તે માત્ર ૨૭ હતી. હિન્દી

ધી ભોગે દાખલ માર્ટ ૨૧ બેંક ઓટ, ફાટ, મુંબઈ.

મજબૂતીને બેઠકારીને લીધે કદાચ ગ્રેટબ્રીટનની ફેક્ટરીઓ કરતાં હિન્દી ફેક્ટરીઓમાં અકસ્માતનું પ્રમાણ ઘણું વર્ષો સુધી વધારે રહેવાનો સંભવ છે. પણ ૧૦ વર્ષમાં તે પ્રમાણ અર્ધા કરતાં વધારે ઘટી ગયું તે કંઈ જોડું તેલું કહેવાય નહિ.

ચુનાઈટ સ્ટેટસમાં વેપાર ઉદ્યોગમાં ૧૯૨૨નું વર્ષ ૧૯૨૧ના વર્ષ કરતાં સામાન્ય રીતે વધારે સંતેષકારક નીવડ્યે એમ હાલની સ્થિતિ જોતાં કહી શકાય. નેશનલ બેન્ક ઓફ ડોમસ્ટીક આગાહી મુજબ વેપારમાં વધારા ઉપર કરતાં વેલ્યમાં ઠરકસર કરવા ઉપર નફાનો આધાર વધારે રહેશે. હાલમાં સબ્સીડી પલ્લ અત્યુકુળ હોવાથી વેપારીઓએ નવા વર્ષ માટેની યોજનાઓ તૈયાર કરવામાં ધારતી રાખવાની જરૂર નથી. પણ તેઓએ પોતાની યોજના સંભાળ પૂર્વક અને ખર્ચમાં ઠરકસર કરવાનો આશય ધ્યાનમાં લઈને કરવી જોઈએ, નાણાં સંબંધી સ્થિતિ સુધરતી આવે છે. તૈયાર માલના વધારાના જથ્થામાં ઘટાડો થતો જાય છે. કાચા માલના જથ્થાની ભરતી પણ ઘટતી જાય છે. વર્ષના છેલ્લા થોડા અઠવાડીયામાં મુખ્ય ઉદ્યોગની વેદારના દરમાં ફેરફાર માલમ પડેલ છે. કેટલાક ઉદ્યોગોમાં નુકસાન થયેલ છે તે બીજા ઉદ્યોગોમાં થયેલા નફાથી વળી ગયેલ છે.

જર્મનીનો હિન્દુસ્તાન સાથે વેપાર:-

સપ્ટેમ્બરની ૩૦મી તારીખે પૂરા થતા છમહિના દરમ્યાન જર્મનીએ હિન્દુસ્તાન ખાતે ૨૮૧-લાખ રૂપિયાનો માલ નીકાશ કર્યો હતો ત્યારે ૧૯૨૦ના વર્ષમાં તેટલાજ અરસામાં નીકાશ ૧૩૯-લાખ રૂપિયાની અને ૧૯૧૩માં તે ૫૯૦-લાખ રૂપિયાની હતી. તેવીજ રીતે હિન્દુસ્તાનમાંથી જર્મની ખાતે નીકાશ થયેલ માલનીકિમત ૧૯૨૦માં તેટલા અરસામાં ૩૨૭-લાખ રૂપિયા હતી તે બધીને ૧૯૨૧માં ૬૬૮-લાખ રૂપિયાની થઈ છે. જ્યારે ૧૯૧૩માં તેજ અરસામાં તે ૧૧૪૧-લાખ રૂપિયા હતી. જર્મનીથી હિન્દમાં આયાત થયેલ ચીજોમાં મુખ્ય રંગો, લોહું તથા પોલાદ, રેશમ, બીર, છાપવાના કાગળ, અને મીઠું વિગેરે હતી અને રંગીન સુતરાઉ કાપડ ફરીથી હાથ કરવાની પણ ધીમે ધીમે શરૂઆત થઈ છે. હિન્દ ખાતેથી જર્મની ખાતે નીકાશ કરવામાં આવેલ ચીજોમાં મુખ્ય ચામડા, શણ, રૂ, ચોખા, ઘઉં વિગેરે છે.

સીંધ અને બલુચીસ્તાનનો વેપાર.

સીંધપ્રાંત અને બ્રીટીશ બલુચીસ્તાન મધે ૧૯૨૦-૨૧ ના વરસમાં ચાલેલા રેલ મારફતેના અને નદી મારફતેના વેપારનો સત્તાવાર રીપોર્ટ બહાર પાડવામાં આવ્યો છે જે મધે જલ્લા-વશમાં આવ્યું છે કે સીંધુ નદી મધે ૧૯૨૦ ના વરસમાં પાણી બરાબર ચડ્યું હતું નહીં અને આગસ્ટ મહીનામાં જ્યારે પાણીની ખરેખરી જરૂર હતી ત્યારે પાણી એકાએક ઝાસરી ગયું. ન જેથી ઉશા ખરીફના પાકને ખમલું પડ્યું હતું અને વળી રબીની ખેતી માટેના વીરવારમાં મોટો ઘટાડો થયો હતો. સીંધમાં વરસાદ પુરતો પડ્યો હતો નહીં. વળી પંજાબમાં પણ ચેત્તામું નબળું પસાર થયું હતું. આવી હાલત હોવા છતાં નેર્થ વેસ્ટરન રેલ્વે લિખરનાં વહેવારમાં આગલા વરસ સાથે સરખાવતાં અતીશય મોટો સુધારો થયેલો જણાયો હતો. એમ થવાનું કારણ એ કે હિન્દુસ્તાનથી ઘઉંની નીકાશ કરવા સામે આકાંક્ષા હતો તેમાં એ વરસમાં ઘટાડો કરવામાં આવ્યો હતો અને તેટલાં મોટે ચડાવ કરવાને સારું મોટા જથ્થાનો ઘઉં રેલ મારફતે કરાંચી મધે આવ્યો હતો.

આગલાં વરસ સાથે સરખાવતાં સીંધુ નદી ઉપરનાં વહેવારમાં રહેજ ઘટાડો થયેલો જણાયો હતો. વહેવારનો ભાગ પંજાબ ખાતેથી અનાજ સીંધ ખાતે મોકલવાનો હતો. ત્રણ શાખા રેલ્વે તૈયાર થઈ હતી અને ત્રણ શાખા રેલ્વેનું કામ ચાલુ રહેલું હતું.

કરાંચી મધે રેલ્વે મારફતે થયેલા વેપાર વહેવારના ગયાં દશ વરસના આંકડા નીચે મુજબના છે:-

૧૯૧૧-૧૨-આયાત ૫૭૫૨૦૧૬૬ મલ્ અને નીકાશ ૧૫૦૩૦૪૨૬ મલ્.

૧૯૧૨-૧૩-આયાત ૬૯૦૬૬૩૬૩ મલ્ અને નીકાશ ૧૮૫૩૨૦૩૬ મલ્.

૧૯૧૩-૧૪-આયાત ૫૨૪૨૪૬૨૩ મલ્ અને નીકાશ ૨૦૪૪૧૪૧૭ મલ્.

મારસેલ્સની રંગીન લાદીઓ સફાઈદાર અને મજબૂત.

૧૯૧૪-૧૫-આયાત ૩૬૩૭૬૫૭ મણ અને નીકાશ ૧૫૧૪૮૮૧ મણ.
 ૧૯૧૫-૧૬-આયાત ૪૦૬૦૫૮૪૭ મણ અને નીકાશ ૬૫૨૩૫૬૭ મણ.
 ૧૯૧૬-૧૭-આયાત ૫૭૧૬૪૦૬૨ મણ અને નીકાશ ૭૧૯૨૨૮૪ મણ.
 ૧૯૧૭-૧૮-આયાત ૬૬૪૩૭૦૬૭ મણ અને નીકાશ ૬૪૨૬૦૨૪ મણ.
 ૧૯૧૮-૧૯-આયાત ૬૨૬૬૧૩૦૧૭ મણ અને નીકાશ ૭૯૬૧૯૩૬ મણ.
 ૧૯૧૯-૨૦-આયાત ૨૬૦૪૮૩૨૨ મણ અને નીકાશ ૮૦૪૩૫૫૦ મણ.
 ૧૯૨૦-૨૧-આયાત ૩૮૪૯૯૮૩૨ મણ અને નીકાશ ૮૩૭૩૩૫૮ મણ.

એ કે કરાંચીના વેપાર આગલાં વરસ કરતાં વધે છે છતાં આગલાં નવા વરસની સરાસરી સાથે સરખાવતાં તે ઘણું ઓછું છે. કોલસાની નીકાશ વદનજ બંધ પડી છે. જે લગાઇ અગાઉના વરસોમાં મોટે ભાગે નીક શે થતો હતો. કરાંચીથી વંલાયતી અને હીંદી કાપડની નીકાશમાં સારો વધારો થયો છે જે નીકાશ મુખ્ય કરીને પંજાબ માટે અને બ્રિટીશ ગુલુચીસ્તાન માટે થઇ હતી. સટાઇઆઓએ હુંડયામણના લાભકારક દર જોઇને મોટો નફો કરવાની ઉમેદમાં યુનાઇટેડ કીંગડમ મધ્યથી મોટા જથ્થાનો માલ વરસના પહેલા ભાગ દરમ્યાન આયાત કર્યો હતો. કેરોસીન તેલની નીકાશમાં સહેજ સુધારો થયો હતો. રાફ કરેલી ખાંડની નીકાશમાં ૧૯૧૯-૨૦ ના દરવાં પંચાવન ટકા જેટલો વધારો થયો હતો જે માલ મોટે ભાગે પંજાબ માટે ગયો હતો.

તલના પાક માટે ૧૯૨૧-૨૨ નો છેલ્લો સામાન્ય વર્તારો:—

બ્રિટીશ હિન્દુસ્તાનમાં તલના પાક નીચે જમીનના ૭૪ ટકા જમીનવાળા પ્રાંતોના હેવાલો ઉપરથી આ વર્તારો તૈયાર કરવામાં આવેલ છે. દેશી રાજ્યોમાંથી હૈદરાબાદ, વડોદરા, મુંબઈ ઇલાકાનાં રાજ્યો અને જુવાનામાં કોટા રાજ્ય તરફથી અડસટ્ટા મળેલ છે. મદ્રાસ તથા હૈદરાબાદ સિવાય બીજા બધી જગ્યાઓ માટે આ વર્તારો છેવટનો છે.

તલના પાક નીચે રોકવામાં આવેલ કુલ જમીન હેવાલ મુજબ ૪૪,૫૦,૦૦૦ એકર છે જે ગયા વર્ષ ના આ વખતે સુધારેલા આંકડા કરતા ૯ ટકા વધારે છે. કુલ પેદાશ ૪,૫૦,૦૦૦ ટનની થશે એવો અડસટ્ટો કરવામાં આવેલ છે (આ અડસટ્ટામાં હૈદરાબાદની પેદાશનો સમાવેશ થતો નથી.) આ આંકડો ગયા વર્ષના આ વખતના સુધારેલા આંકડા કરતાં ૩૫ ટકા વધારે છે.

જૂદા જૂદા ઇલાકાઓ માટે વીગતવાર આંકડા નીચે પ્રમાણે છે:—

ઇલાકાઓ અને રાજ્યો.	જમીન. એકર.	પેદાશ. ટન.	એકર દીઠ પેદાશ. તન.			
અને રાજ્યો. ૧૯૨૧-૨૨	૧૯૨૦-૨૧	૧૯૨૧-૨૨	૧૯૨૦-૨૧			
સંયુક્ત પ્રાંતો	૧૨૨૫૦૦૦	૧૫૧૦૦૦	૧૨૮૦૦૦	૧૦૩૦૦૦	૨૩૪	૨૦૦
મદ્રાસ	૫૮૫૦૦૦	૪૬૪૦૦૦	૬૭૦૦૦	૫૭૦૦૦	૨૬૭	૨૭૫
મધ્ય પ્રાંતો અને						
ગીરાર	૭૪૪૦૦૦	૭૦૬૦૦૦	૭૬૦૦૦	૫૩૦૦૦	૧૨૬	૧૬૭
મુંબઈ	૬૧૧૦૦૦	૬૪૬૦૦૦	૮૭૦૦૦	૫૧૦૦૦	૩૧૬	૧૭૭
બંગાળ	૨૦૮૦૦૦	૧૬૬૦૦૦	૩૪૦૦૦	૩૪૦૦૦	૩૬૬	૩૮૩
બીહાર અને						
ઓરીસા	૧૮૫૦૦૦	૧૬૭૦૦૦	૨૦૦૦૦	૨૧૦૦૦ *	૩૬૩	૨૮૨
પંજાબ	૧૫૧૦૦૦	૧૦૮૦૦૦	૧૭૦૦૦	૧૦૦૦૦	૬૫૨	૨૦૭
સીંધ	૩૩૦૦૦	૨૭૦૦૦	૨૦૦૦	૧૦૦૦	૧૩૬	૮૩
અજમેર મેરવાડ	૧૫૦૦૦	૧૬૦૦૦	૧૦૦૦	૨૦૦	૧૪૬	૨૪
હૈદરાબાદ	૫૬૪૦૦૦	૪૫૮૦૦૦	નથી મળ્યા	નથી મળ્યા
વડોદરા	૭૫૦૦૦	૮૭૦૦૦	૫૦૦૦	૩૦૦૦	૧૪૬	૮૭
કોટા (રજપુતાના)	૫૪૦૦૦	૫૬૦૦૦	૩૦૦૦	૧૦૦૦	૧૨૪	૪૦

૪૪૫૦૦૦૦ ૪૦૮૧૦૦૦ ૪૫૦૦૦૦ ૩૩૪૦૦૦

પાકની સ્થિતિ સામાન્ય રીતે સારી જણાવવામાં આવે છે.

૨૨૭

૧૮૩

ધી ગોબે દોષલ માદ ૨૧ બેંક. સાદ, ફાદે મુંબઈ.

૧૯૨૧-૨૨નો શીશાળાનાં બીયાં (સરસી, રાઈ તથા અળસી) નો પહેલો વર્તાર:-

જે જે વિભાગોમાં સરસી, રાઈ તથા અળસી મોટા પ્રમાણમાં ઉગાડવામાં આવે છે તે વિભાગોમાંથી મળેલા હેવાલો ઉપરથી આ વર્તારો તૈયાર કરવામાં આવેલ છે. આ વિભાગોમાં સરસી અને રાઈ નીચે શેઠવામાં આવેલી જમીનના ૬૮૬૬ ટકા જમીન અને અળસી નીચે શેઠવામાં આવેલી જમીનના ૬૬૨૨ ટકા જમીન આવેલી છે. દેશી રાજ્યોમાંથી વડોદરા, હૈદરાબાદ, મુંબઈ ઇલાકાના રાજ્યો મોટા અને મધ્ય પ્રાંતોનાં રાજ્યોએ અડસતા પૂરા પાડ્યા છે.

વાવણીને વખતે ઋતુની સ્થિતિ સારી હતી અને હાલમાં પાકની સ્થિતિ સારી છે પણ અવિધ્યની સ્થિતિ શીશાળાના વરચાદ ઉપર આધાર રાખે છે.

૧

અત્યાર સુધી મળેલા હેવાલ મુજબ રાઈ અને સરસીના પાક હેઠળ શેઠવામાં આવેલી કુલ જમીન ૩, ૩૮૪, ૦૦૦ એકર છે (આમાં સંયુક્ત પ્રાંતમાં મિશ્રિત પાક ઉગાડવામાં આવે છે તેનો સમાવેશ કરવામાં આવતો નથી) આ આંકડો ગયા વર્ષના આ વર્તાર કરતાં ૧૬ ટકા વધારે છે. ગયા વર્ષના છેલ્લા વર્તારની સરખામણીમાં આ આંકડો ૧૭ ટકાનો વધારે બતાવે છે.

જુદા જુદા ઇલાકાઓ માટેના વીગતવાર આંકડા નીચે આપવામાં આવ્યા છે:-

રાઈ તથા સરસી.

પ્રાંતો	૧૯૨૧-૨૨ એકર	૧૯૨૦-૨૧ એકર	વધારો અથવા ઘટાડો એકર
સંયુક્ત પ્રાંત (મિશ્રણ વિનાનો પાક)	૨૨૬૦૦૦	૧૨૩૬૦૦	+ ૧૦૨૪૦૦
બંગાળ	૬૬૪૦૦૦	૧,૦૬૧,૦૦૦	- ૬૭૦૦૦
ચંબળ	૮૧૧,૦૦૦	૪૬૩,૦૦૦	+ ૩૪૮,૦૦૦
શીંદાર ષોરીસા	૭૭૬,૦૦૦	૭૫૪,૦૦૦	+ ૨૨,૦૦૦
આસામ	૭૧૨,૦૦૦	૨૬૮,૦૦૦	+ ૪૪૪,૦૦૦
મુંબઈ અને સૌંધ નોર્થ વેસ્ટ ફ્રન્ટીયર પ્રોવીન્સ	૧૨૬,૦૦૦	૫૬૦૦૦	+ ૭૦૦૦૦
દીલ્હી	૬૨૦૦૦	૩૨૦૦૦	+ ૩૦૦૦૦
દીલ્હી	૬૦૦૦	૬૦૦૦	
વડોદરા	૨૨૦૦૦	૧૫૦૦૦	+ ૭૦૦૦૦
હૈદરાબાદ	૩૦૦૦	૩૦૦૦	
	૩,૩૮૪,૦૦૦	૨,૮૪૧,૦૦૦	+ ૫૪૩૦૦૦

અત્યાર સુધી મળેલા હેવાલ મુજબ અળસીના પાક હેઠળ શેઠવામાં આવેલી જમીન ૨૦,૦૧,૦૦૦ એકર છે (જ્યાં સંયુક્ત પ્રાંતોના મિશ્રિત પાક માટેની જમીનનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો નથી.) આ આંકડો ગયા વર્ષે આ વખતના વર્તારો કરતાં ૧૪ ટકાનો વધારો બતાવે છે અને છેલ્લા વર્તારો કરતાં પણ ૧૪ ટકા વધારે છે. જુદા જુદા પ્રાંતો માટે વીગતવાર આંકડા નીચે આપવામાં આવેલ છે.

અળસી.

પ્રાંતો	૧૯૨૧-૨૨ એકર	૧૯૨૦-૨૧ એકર	વધારો અથવા ઘટાડો
મધ્ય પ્રાંતો અને ઈરાન	૬૭૨,૦૦૦	૪૪૨,૦૦૦	+ ૨૩૦,૦૦૦
સંયુક્ત પ્રાંતો (મિશ્ર પાક સિવાય)	૧૩૩,૦૦૦	૧૭૨,૦૦૦	- ૩૯,૦૦૦

માટેલી શીશી ગધી બીલ્ડીંગનો ચોલે છે.

શ્રીહાર અને ઓરીસા	૬૭૮૦૦૦	૬૪૧૦૦૦	+ ૩૭૦૦૦
બંગાળ	૧૩૨૦૦૦	૧૩૧૦૦૦	+ ૧૦૦૦
મુંબઈ	૬૨૦૦૦	૪૬૦૦૦	+ ૧૬૦૦૦
પંજાબ	૩૪૦૬૦	૨૮૬૬૦	+ ૬૦૦૦
હૈદરાબાદ	૨૦૮,૦૦૦	૨૬,૧૦૦૦	- ૫૩૦૦૦
કોટા	૭૫૦૦૦	૩૩૦૦૦	+ ૪૧૦૦૦
	૨,૦૦૧,૦૦૦	૧,૭૫૫,૦૦૦	+ ૨૪૬,૦૦૦

વસ્તીમાં વધારો અને ઉંઘની પેદાશ-

નીચેના કોષમાં ઘઉં પેદા કરવા મુખ્ય દેશોમાં-યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ, હિન્દુસ્તાન, કેનેડા, આર્જેન્ટાઇન, ઓસ્ટ્રેલીઆ અને ન્યુઝીલેન્ડ-છેલ્લા પચાસ વર્ષમાં ઘઉંના પાક માટે રાંધવામાં આવેલી જમીન તથા ઘઉંની પેદાશ આપવામાં આવેલ છે:-

	ઘઉંના પાક હેઠળ સરેરાશ જમીન એકર.	સરેરાશ પેદાશ પુથેલ	એકર હીઠ સરેરાશ પેદાશ
૧૮૯૧-૧૯૦૦	૭૭,૫૪૬.૦૦૦	૮૬૬,૩૬૨,૦૦૦	૧૧.૬
૧૯૦૧-૧૯૧૦	૮૩,૩૭૯,૦૦૦	૧,૨૭૩,૪૭૪,૦૦૦	૧૩.૧
૧૯૧૧-૧૯૨૦	૧૨૪,૮૭૧,૦૦૦	૧,૬૬૨,૩૭૧,૦૦૦	૧૩.૩

બધા મથાળા હેઠળ ધીમે ધીમે વધારો થયેલો જણાય છે. પહેલા અને ત્રીજા દસકા વચ્ચે ઘઉં હેઠળ સરેરાશ જમીનમાં ૬૧ ટકાનો વધારો થયો હતો જ્યારે સરેરાશ કુલ પેદાશમાં ૮૫ ટકાનો વધારો થયો હતો. કુલ પેદાશમાં થયેલ વધારા સાથે એકર હીઠ સરેરાશ પેદાશમાં પણ સ્વાભાવિક રીતે વધારો થયેલ છે અને જો કે લગભગ લીધે જમીન તેમજ પેદાશ ઉપર માટી અસર થઈ હતી છતાં પણ ઘઉં ઉગાડવામાં નવી યોશી દાખલ કરવામાં આવેલ છે તેમજ ખાસ કરીને હિન્દુસ્તાન અને ઓસ્ટ્રેલીઆમાં નહેરોનો વધારે ફાયદાકારક રીતે ઉપયોગ કરવામાં આવે છે એ જુલુ છે. આ બધા દેશોમાં એતીવાડીમાં 'ઇન્ટેન્સીવ' ન બદલે એકસ્ટેન્સીવ રીતિ આણે રાખવામાં આવે છે તે એટલા ઉપરથી સમજશે કે જ્યારે યુનાઇટેડ કીંગડમમાં એકર હીઠ સરેરાશ પેદાશ ૩૧.૦ હતી ત્યારે આ દેશોમાં તે માત્ર ૧૩.૩ હતી.

જે દેશો માટેના આંકડા એકઠા કરી ઉપર આપવામાં આવેલ છે તે જૂદા જૂદા દેશોમાં ઘઉં ઉગાડવામાં કેટલી પ્રગતિ થયેલ છે તે નીચેના કોષ ઉપરથી સમજશે.

	ઘઉં હેઠળ સરેરાશ જમીન એકર.	સરેરાશ કુલ પેદાશ પુથેલ.	એકર હીઠ સરે- રાશ પેદાશ પુથેલ.
--	------------------------------	-------------------------	-------------------------------------

યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ.

૧૮૯૧-૧૯૦૦	૩,૮૭,૨૬,૦૦૦	૫૧,૫૩,૭૫,૦૦૦	૧૨.૪
૧૯૦૧-૧૯૧૦	૪,૬૬,૬૭,૦૦૦	૬૭,૦૭,૬૮,૦૦૦	૧૪.૩
૧૯૧૧-૧૯૨૦	૫,૪૭,૧૪,૦૦૦	૭૯,૪૩,૨૭,૦૦૦	૧૪.૫

હિન્દુસ્તાન.

૧૮૯૧-૧૯૦૦	૨,૩૫,૭૩,૦૦૦	૨૨,૬૮,૬૧,૦૦૦	૯.૬
૧૯૦૧-૧૯૧૦	૨,૬૦,૪૧,૦૦૦	૨૬,૪૨,૩૬,૦૦૦	૧૧.૩
૧૯૧૧-૧૯૨૦	૩,૦૪,૫૬,૦૦૦	૩૫,૪૩,૪૬,૦૦૦	૧૧.૬

કેનેડા.

૧૮૯૧-૧૯૦૦	૨૩,૬૨,૦૦૦	૪,૩૧,૪૬,૦૦૦	૧૮.૦
૧૯૦૧-૧૯૧૦	૫૪,૬૩,૦૦૦	૧૦,૪૧,૬૩,૦૦૦	૧૬.૦
૧૯૧૧-૧૯૨૦	૧,૪૧,૦૩,૦૦૦	૨૩,૬૨,૧૬,૦૦૦	૧૬.૭

ધી બોમ્બે ટાઇલ માર્ક ૨૧ એક સીટ, ફોર્ટ, મુંબઈ.

આબેન્ટાઇન

૧૮૬૧-૧૯૦૦	૮૩,૪૮,૦૦૦*	૭,૪૭,૩૨,૦૦૦	૮૯
૧૯૦૧-૧૯૦૦	૧,૨૭,૩૧,૦૦૦	૧૩,૬૨,૮૧,૦૦૦	૧૦૭
૧૯૧૧-૧૯૨૦	૧,૬૨,૮૦,૦૦૦	૧૭,૮૬,૫૫,૦૦૦	૧૦૫
ઝોરેલીયા.			
૧૮૬૧-૧૯૦૦	૪૨,૨૩,૦૦૦	૩,૧૮,૩૬,૦૦૦	૭૫
૧૯૦૧-૧૯૧૦	૫૮,૮૨,૦૦૦	૬,૦૭,૩૪,૦૦૦	૧૦૩
૧૯૧૧-૧૯૨૦	૬૦,૬૭,૦૦૦	૧૦,૦૫,૫૨,૦૦૦	૧૧૦

ન્યુઝીલેન્ડ:-

૧૮૬૧-૧૯૦૦	૨,૮૭,૦૦૦	૭૩,૭૬,૦૦૦	૨૫૦
૧૯૦૧-૧૯૧૦	૨,૩૫,૦૦૦	૭૧,૬૨,૦૦૦	૩૦૪
૧૯૧૧-૧૯૨૦	૨,૨૧,૦૦૦	૫૬,૭૫,૦૦૦	૨૭૧

ઉપરના કોણ ઉપરથી જણાશે કે જો કે માત્ર ન્યુઝીલેન્ડ સિવાય બધા દેશોમાં જમીન તેમજ પેદાશમાં વધારો થયેલ છે તો પણ બન્ને મથાળા દેકાળના વધારા બધા દેશોના સંબંધમાં પ્રમાણસર થયા નથી. ૧૮૬૧-૧૯૦૦ અને ૧૯૨૧-૧૯૨૦ના દશકાની સરખામણી કરવામાં કેનેડામાં સરેરાશ જમીનમાં ૪૬૦ ટકાનો વધારો થયેલ છે જ્યારે તેની સરેરાશ કુલ પેદાશમાં ૪૪૭ ટકાનો વધારો થયેલ છે. બીજા દેશો માટે અનુક્રમે વધારા નીચે પ્રમાણે થયેલ છે:- ઝોરેલીયા, ૧૧૫,૨૧૬, આબેન્ટાઇન ૮૫,૧૨૬; હિન્દુસ્તાન ૨૬,૫૬; યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ ૪૧,૫૪; તેજ પ્રમાણે ન્યુઝીલેન્ડમાં અનુક્રમે ૨૩ અને ૧૬ ટકાનો વધારો થયેલ હતો. કોહાના છેલ્લા મથાળા ઉપરથી જણાશે કે કેનેડામાં ૧૮૬૧-૧૯૦૦માં એકર દીઠ સરેરાશ પેદાશ ૧૮ મુશલ હતી તે ૧૯૧૧-૧૯૨૦માં ઘટીને ૧૬૭ મુશલની થઈ. ન્યુઝીલેન્ડમાં થયેલો વધારો ત્યાં ઠેર ઉછરવામાં તેમજ બીજા પાક વરદ આપવામાં આવતા વધારે લક્ષને આભારી છે.

આ બધા દેશોને એવો સામાન્ય અનુભવ છે કે ઉપર જણાવેલ વખત દરમિયાન, ત્યાં વસ્તીમાં મોટો વધારો થયેલ છે. આ વધારા સાથે ન્યુઝીલેન્ડ સિવાય બીજા દેશોમાં દર માણસ દીઠ સરેરાશ ઘઉંની પેદાશમાં વધારો જોવામાં આવે છે (જો કે આબેન્ટાઇનના સંબંધમાં આ વધારો કેબી શકાય તેવો નથી) તે નીચેના કોણ ઉપરથી જણાશે:-

વસ્તી	માણસ દીઠ
સરેરાશ	સરેરાશ પેદાશ

યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ:-

૧૮૬૧-૧૯૦૦	૬૬,૪૭૧,૧૪૫	૭૪૨
૧૯૦૧-૧૯૧૦	૮૩,૬૮૩,૪૨૦	૭૬૬
૧૯૧૧-૧૯૨૦	૯૮,૮૨૮,૬૦૦	૮૦૪

હિન્દુસ્તાન:-

૧૮૬૧-૧૯૦૦	૨૬૦,૮૩૭,૮૬૪	૦૭૮
૧૯૦૧-૧૯૧૦	૩૦૪,૭૫૮,૭૨૬	૦૮૭
૧૯૧૧-૧૯૨૦	૩૧૭,૧૧૬,૦૦૦	૧૧૧

કેનેડા:-

૧૮૬૧-૧૯૦૦	૫,૧૦૨,૨૭૭	૮૪૫
૧૯૦૧-૧૯૧૦	૬,૨૮૮,૬૭૬	૧૬૫૬
૧૯૧૧-૧૯૨૦	૮,૦૪૦,૦૦૦	૨૧૨૬

આબેન્ટાઇન:-

૧૮૬૧-૧૯૦૦	૪,૨૮૬,૮૫૬	૧૭૪૨
૧૯૦૧-૧૯૧૦	૬,૦૪૬,૫૦૦	૨૨૫૬
૧૯૧૧-૧૯૨૦	૮,૦૪૦,૦૦૦	૨૧૨૬

* ફક્ત ૧૯૦૦-૦૧ માટે.

ઉંચી પોલીસ કરેલા ટેબલોય ખસાઈ કરવા ક્યાં જશે ?

ન્યુનિલેન્ડ:-

૧૮૯૧-૧૯૦૦	૭૪૩,૧૮૨	૬૯૩
૧૯૦૧-૧૯૧૦	૯૩૭,૩૩૦	૭૬૪
૧૯૧૧-૧૯૨૦	૧,૧૪૩,૦૦૦	૫૨૨

કુલ:-

૧૮૯૧-૧૯૦૦	૪૧૩,૫૧૪,૩૪૨	૨૩૨
૧૯૦૧-૧૯૧૦	૪૪૬,૪૬૬,૫૨૬	૨૬૫
૧૯૧૧-૧૯૨૦	૪૮૪,૧૭૫,૦૦૦	૩૫૭

સામટી રીતે લેતાં ૧૮૯૧-૧૯૦૦ અને ૧૯૧૧-૧૯૨૦ વચ્ચે વસ્તીમાં કુલ વધારો ૧૭ ટકાનો થયેલ છે જ્યારે માણસ દીઠ ઘઉંની પેદાશમાં ૫૪ ટકાનો વધારો થયેલ છે. કુલ સરેરાશ વધારો ઉપર આપવામાં આવેલ પહેલા કોષ ઉપરથી જણાય છે તેમ ૮૫ ટકાનો થયેલ છે. માણસ દીઠ પેદાશમાં થયેલ વધારો કેનેડામાં ખાસ ધ્યાન ગેરે નવો છે કારણ કે તે લગભગ ત્રણ ગણો થયો છે. કેનેડા અને ઓસ્ટ્રેલીયા જેવા પછાત દેશોમાં ઘઉંના પાકનું આવજ્ઞ ઘણું ઉચ્છ્રું છે અને આગળ વધેલા યુરોપના દેશોમાં ઘઉંના પાકમાં થયેલ ઘટાડો તે દેશો પૂરો પાડશે એવી આશા રાખી શકાય. દાખલ તરીકે યુનાઇટેડ કીંગડમમાં માણસ દીઠ સરેરાશ પેદાશ ૧૮૯૧-૧૯૦૦ માં ૧.૫૧ હતી તે ઘટીને ૧૯૧૧-૨૦ માં ૧.૪૩ ની થઇ હતી.

એ કે ઉપરની ગણતરીમાં રશીઆનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો નથી પણ ૧૯૧૩ની સાલમાં રશીઆની પેદાશ આખી દુનિયામાં વધારેમાં વધારે હતી. પણ રશીઆની પેદાશમાં પ્રજા મોટા વધારા ઘટાડા ચતા હોવાથી તેની પેદાશ ઉપર આધાર રાખી શકાય નહિ.

હીંદમાં અનાજના ભાવમાં થયેલો ઘટાડો.

ડીપાર્ટમેન્ટ ઓફ સ્ટેટીસ્ટીકસને મળેલા આંકડાઓ મુજબ તા. ૩૧મી ડિસેમ્બર ૧૯૨૧નો દીને આખર થયેલાં પખવાડીયામાં હીંદમાં અનાજ અને દાળના જથ્થામાંથી ભાવોની સરેરાશમાં આગલા પખવાડીયા કરતાં ૧ ટકાનો ઘટાડો બતાવે છે. ચોખા અને ચણાના ભાવોમાં ફરેકમાં ૨ ટકાનો ઘટાડો થયો છે. અને ઘઉં, જુવાર અને બાજરીના ભાવમાં ૧ ટકાનો ઘટાડો થયો છે. જવના ભાવમાં ૧, ટકાનો વધારો થયો છે. મકાઇના ભાવોમાં ફેરફાર થયેલો નોંધાયો હતો. ધીના ભાવ ૨ ટકા ઉતર્યો છે. ગોળ સહેજ ગોથો છે (૧ ટકો) પરંતુ નીમકના ભાવ મજબૂત છે.

હીંદમાં ચલણી નોટોની સંખ્યા અને રીઝર્વ.

તા. ૨૨મી જાનેવારીના દીને આખર થયેલાં અઠવાડીયાની આખરે કુલ રૂ. ૧,૭૨,૮૭,૪૫, ૧૧૪ની કીમતની ચલણી નોટો હતી, જે આગલા અઠવાડીયા કરતાં રૂ. ૩, ૫૮, ૯૮૧ નો ઘટાડો બતાવે છે. વધુમાં વધુ નોટોની સંખ્યા મુંબઈમાં રૂ. ૫૪,૦૦ ૮૨, ૪૨૨ની હતી કેલકત્તામાં રૂ. ૫૦, ૫૦, ૧૭, ૭૨૧ની અને તે પછી રાજુત ૩૨૨, ૪૫, ૭૮, ૯૫૮, લાહોર રૂ. ૧૭, ૪૨૧૩, ૪૪૨. મદરાસ રૂ. ૧૪, ૩૦, ૧૧, ૦૨૬ મનપોર અને કરાંચીમાં એવી પણ ઓછી રકમની ચલણી નોટો હતી, અનામતના સંબંધમાં હીંદમાં કુલ રૂ. ૬૯, ૨૦, ૫૮, ૭૧૪ની કીમતના રૂપાના લિક્કાઓ હતા, જે આગલા અઠવાડીયાના ૩, ૫૬, ૦૮૧ની કીમતનો ઘટાડો બતાવે છે, સોનાના સીકા અને લગડીઓ રૂ. ૨૪, ૩૧, ૮૭, ૬૬૧ની હતી અને સીકા પાડવાના ઉપયોગમાં આવેલી રૂપાની લગડીઓ રૂ. ૪, ૨૦, ૫૬, ૪૦૪ની કીમતની હતી. આ ચીજોને મુંબઈમાં જથ્થો અનુક્રમે રૂ. ૧૯, ૮૪, ૧૩, ૦ ૩૯, રૂ. ૧૩, ૬૧, ૪, ૮૫૮, અને રૂ. ૪ ૦, ૧૮, ૮૬૫ની કીમતનો હતા. કલકત્તામાં હજી રૂ. ૩, ૮૦, ૪૦૫૩૭ની કીમતની રૂપાની લગડીઓ સીકા પાડવાના ઉપયોગમાં છે. હીંદમાંની ખરીદ કીમતની જાનીનગીરાઓ રૂ. ૬૨, ૩૬, ૪૦, ૬૪૬ની અને ઇંગ્લેન્ડમાંની રૂ. ૫, ૮૪, ૬૭, ૩૬૬ની છે. જે આગલા અઠવાડીયાની કુલ સંખ્યા ઉપર રૂ. ૧૦૦ નો વધારો બતાવે છે. આ અઠવાડીયા દરમિયાન ચલણી નોટોના રીઝર્વ અને ગોલ્ડ સ્ટાન્ડર્ડ રીઝર્વની હીંદની શાખા વચ્ચે ટ્રાન્સફર થયાં નથી.

વેપારી પુછપરછ.

કોઇ પણ વેપારીને આ દેશ અથવા પરદેશના વેપારી સાથે સંબંધ બાંધવા ઇચ્છા હોય તો તેણે અમને ખબર આપવી જોયી એ સંબંધી વિગત આ કોલમમાં હાખત કરીયું.

નીચે જણાવેલ પુછપરછ ઇન્ડિઅન ટ્રેડ જર્નલ ઉપરથી લીધેલી છે. એ વિષેની વધારે માહિતી મેળવવા ઇચ્છનારે નીચે દર્શાવેલો નંબર લખીને પોતાના એન્ક રેક્વેસ્ટ સાથે ડીરેક્ટર જનરલ ઓફ કોમર્સિયલ ઇન્ટેલીજન્સ, ૧ કાર્ડિન્સીલ હાઉસ સીટ, કલકત્તા એ સરનામે પૂછાવવું.

કે ૨૨૧-મદ્રાસની એક પેઢી રેસા અને ઉંચી જાતની સાદડી ખરીદનારનાં નામ જણાવા માગે છે.

કે ૨૨૩-મેરગુઇ (લોઅર બર્મા) ની એક પેઢી નેતર અને નેતરની લાકડી ખરીદનારનાં નામ માગે છે.

કે ૨૨૪-કોન્સ્ટાન્ટીનોપલની એક ખ્રીટીય પેઢી ઘઉંનો આટો નીકાશ કરવાવાળાઓનાં નામ માગે છે.

કે ૨૨૫-લાહોરની એક પેઢી 'બડ્ડ' ઓફ પેરોડાઇસ' પૂરાં પાડનારનાં નામ માગે છે.

કે ૨૨૬-મદ્રાસ (ક્લોથ ઇન્ડુસ્ટ્રાન) ની એક પેઢી શણની દોરી, હેર પોન્સ, બંગડી વિગેરે માટે એજન્સી રાખવા માગે છે.

કે ૨૨૭-કલકત્તાની એક પેઢી લોગ લુડ, ફેસ્ટોલ લુડ અને બકકમ લુડ પુરું પાડનારનાં નામ માગે છે.

કે ૨૨૮-કલકત્તાની એક પેઢી લોંચશીંગ ખરીદનારનાં નામ માગે છે.

કે ૨૨૯-સીમલાની ટેકરીઓમાંનો એક ખબરપત્રી પ્લેસ્ટર ઓફ પેરીસ વાપરનારનાં નામ માગે છે.

કે ૨૩૦-રંગુનની એક પેઢી માટે ટેનીસ ગ્રુન્ડ માટે જુદી જુદી કદનાં રબરનાં તળીયાં વેચવા માગે છે.

કે ૨૩૧-બરેલી (સંયુક્ત પ્રાંત) નો એક આસામી શેત્રુંજી ખરીદનારનાં નામ માગે છે.

કે ૨૩૨-એરોડ (મદ્રાસ પ્રાંત) ની એક પેઢી ઇન્ડુસ્ટ્રાન બહાર લોચશીંગ, લોચશીંગલુ, તેલ, એરડીઈ, કોપરેલ, હાઈદર, હરડાં, નક્સવોમીઠા, વિગેરે ખરીદનારનાં નામ માગે છે.

કે ૨૩૩-ન્યુયોર્કની એક પેઢી ગુંદર, હરડાં, બીયાં, તેલનો, લાખ, ચામડાં વિગેરે પૂરાં પાડનારનાં નામ માગે છે.

કે ૨૩૪-ખબરખ, બકરાનાં ચામડા વગેરેનો વેપાર કરતી સુબખની પેઢીના પ્રતિનિધિ તરીકે રહેવા ન્યુયોર્કની એક પેઢી ખુશી છે.

કે ૨૩૫-સુબખમાં સીન્યટીક અને પુલમાંથી સુંગધી પદાર્થો બનાવનારી એક પેઢી રંગુનમાં એક પેઢીને એજન્ટ તરીકે નીમવા ખુશી છે.

કે ૨૩૬-મેકસીકોની એક પેઢી ગુણપાટ નીકાશ કરવાવાળાઓ સાથે સંબંધ બાંધવા માગે છે.

કે ૨૩૭-મોગા (પંજાબ) ની એક પેઢી હાથ કંવામણ અને હાથ વણાટની દરેક જાતની ખાદી ખરીદનારનાં નામ માગે છે.

ઉંચી પાલીસ કરેલા ટેબલટોપ ખરીદ કરવા ક્યાં જયો ?

આગનો અને દરી- આનો વીમો ક્યાં ઉતરાવશો ?

શ્રી યુનીવર્સલ ફાયર એન્ડ જનરલ
ઇન્સ્યુરન્સ કંપનીમાં ઉતરાવો.

કેમ કે

દેશી કંપની એટલે દેશનું નાણું દેશમાં રહે

એમ. કાનજીની કું.

મેનેજિંગ એજન્ટસ.

યુનીવર્સલ બીલ્ડિંગ, કાવસજી પટેલ સ્ટ્રીટ, કોટ મુંબઈ.

તા. ક.—(જો દેશના પૈસા દેશમાં રહેશે તો તેનો લાભ પણ તમને
અળવા સંભવ છે.)

નવાં પેટાં.

કલકત્તાની પેટાં ઓફીસમાં નવી શોધો માટે નીચે મુજબ વધુ અરજીઓ કરવામાં આવી હતી. આ બાબતનો સંઘનો પત્ર વ્યવહાર કોન્ટ્રોલર ઓફ પેટન્ટ્સ એન્ડ ડિઝાઇન ૧ કાઉન્સિલ હાઉસ રટ્ટીટ, કલકત્તા એ સરનામે કરેલો.

- નં. અરજદાર. શોધની વિગત.
- ૭૬૬૭ જી. એન. બ્લેન્ચાર્ડ—પાણી સ્વચ્છ કરવા માટે પાણીના ચોક્કસ પ્રમાણમાં સરખી રીતે ક્લોરીન ગેસ ઉત્પન્ન કરવાની રીત માટે.
- ૭૬૬૮ એચ. ગંતર એન્ડ ડ્યુચી વર્કી એક્ટીવેંગે સેલ્સચાફ્ટ—મોટર સાઇકલો માટે બળતણ માટેની ટાંકીઓમાં સુધારા.
- ૭૭૦૨ એમ. બેન્સન—શક્તિ ઉત્પન્ન કરવા માટે નવી શોધ.
- ૭૭૦૬ હબ્બુ જે. મેલેશ જેક્સન—કોલર અને કક્ષની બનાવટમાં સુધારા.
- ૭૭૦૭ એ. સી. ચક્રવર્તી—ટયુબવેલ્સમાં સુધારા અને તે ખોદવાના સાધનમાં સુધારા.
- ૭૭૦૮ હબ્બુ. ફીસ્ટમસ—ઈટ, ફેન્ટીટ બ્લોક્સ વિગેરે બનાવવાના સંચામાં સુધારા.
- ૭૭૧૩ કે. બી. રે.—રેલ્વે સડક માટે ધાતુની રલીપરમાં સુધારા.
- ૭૭૨૦ હબ્બુ. એન્ડ ટી. એવબરી લીમીટેડ—ત્રાજવામાં સુધારા.
- ૭૭૨૬ એ. મોરગન—મોટરમાં સુધારા.
- ૭૭૩૦ ધી સીંગલ મેન્યુફેક્ચરીંગ કું.—વિજળીક સીવવાના સંચા માટે.
- ૭૭૩૨ એમ. ઇશી હાવા—ગ્રહલક્ષ્મી ચરખા માટે.
- ૭૭૩૩ વી. વી. આયંગર અને એસ. નારાયણના.—હાથના ચરખા માટે.
- ૭૭૪૧ એન. પી. સે અને સેક્ટરથી એન્ડ ફામર લી.—ઇલેક્ટ્રો મેગનેટસમાં સુધારા.
- ૭૭૪૨ જે. એમ. ડીક—બેરલ વિગેરેમાં સુધારા.
- ૭૭૪૪ જે. એચ. એમ. ડી. બ્રેટન—મોટર મુક કરવાનાં અને રંગવાનાં સાધનોમાં સુધારા.
- ૭૭૪૬ પોલીગ્રાફીસ્ટ ગેસેલ્સ ચેફ્ટ—ટાઇપ સાઇટર.
- ૭૭૫૪ ડી.સી. કે—ઓટો મેટીક અથવા સેમી ઓટો મેટીક ટેલીફોન સીસ્ટમમાં સુધારા.
- ૭૭૫૭ જે. વાઇલ્ડરીજ એન્ડ સીન્ટલેર લીમીટેડ—કૃત્રિમ બરફની બનાવટમાં સુધારા.
- ૭૭૬૪ નોર્મંઝલેસ ટાઇપ સાઇટર કું.—ટાઇપસાઇટીંગ મશીનમાં સુધારા.
- ૭૭૬૬ ચારી એન્ડ કું. લી.—મીઠું સાફ કરવાની રીતમાં સુધારા.

જોઈટ સ્ટોક કંપનીઓ.

ગયા નવેમ્બર માસમાં રચવાયેલી જોઈટ સ્ટોક કંપનીઓની વીગત નીચે પ્રમાણે છે:—
નામ. અગ્રેસરો તથા કામદાર. ચાપણ

કેકાણું.

રૂ. ૧૦૦૦

(૧) બેન્કીંગ ધીરધાર અને વીમા માટે			
૧ કુત્તીઆ બેન્કીંગ એન્ડ ટ્રેડીંગ વિશાસ મજનુદાર	બેન્કીંગને લગતું	૫૦	
૨ કુંપની	એન્ડ કું.		
૩ દેવાનગંજ બેન્ક એન્ડ ઇન્ડસ્ટ્રી	મોલવી તુરલ હક, દેવાનગંજ બંગાળ	ધીરધાર	૧૦૦
૪ કોઈમ્બટુર સ્ટાર બેન્ક	કે. એસ. અમદુલ રાજાહ સાહેબ, કોઈમ્બટુર મદ્રાસ	બેન્કીંગને લગતું	૧૦૦
૫ પોલાચી યુનીઅન બેન્ક	એમ. આર. કે. મુડાલીઅર, પોલાચી, કોઈમ્બટુર, મદ્રાસ,		૨૦૦
૬ સોલર એસ્પોરન્સ કું.	એસલા બ્રધર્સ, મુંબઈ	વીમાનું	૫૦૦૦

કુલ બેન્કીંગ, ધીરધાર અને વીમા માટે ૫,૪૫૦

(૨) ટ્રાન્ઝીટ અને ટ્રાન્સપોર્ટ માટે.			
૬. બ્રાટીશ ઓટોમોબાઇલ કું.	ચીમનલાલ સદાનંદની કું. મુંબઈ	માટર વિગેરે વેચવાનું	૫૦૦
૭ બર્મા કલ્લીઅરંગ એન્ડ ફોર્વર્ડીંગ મર્ચન્ટ સ્ટ્રીટ, રંગુન કું.		વેરહાઉસ સાબવાનું વિગેરે	૪૦૦
૮ ઓરીએન્ટલ ટ્રાન્સપોર્ટ બંગાળ એઅરા સ્ટ્રીટ, કલકત્તા		ઉતાડુઓ તથા માલ લાવ લાઇબ કરવાનું	૧૦૦

કુલ ટ્રાન્ઝીટ અને ટ્રાન્સપોર્ટ માટે ૧૦૦૦

(૩) ટ્રેડીંગ એન્ડ મેન્યુફેક્ચરીંગ.			
૯. સીધ નેશનલ જર્નલિસ્ટ એન. આણંદજી બેચર	રામભાગ શેડ, કરાચી	છાપવાનું વિગેરે	૧૨૦
૧૦ જૈન પબ્લીશર્સ	ત્રીલોચનદાસ એન્ડ કું.		
૧૧ ઇસ્ટર્ન મેકલ કું.	હોર્નબી શેડ, મુંબઈ. દિલ્હી.	ન્યુસપેપર છાપવાનું વિગેરે	૫૦૦
૧૨. નેશનલ પેપરોલોજીકલ લેખો-રેટરીઝ	ગ્રેટ ઇન્ડીઆ ટેલેગ્રાફ એન્ડ કું. બંગાળ	લેખોરેટરીએ છાપવાનું વિગેરે	૧૦૦૦
૧૩ બીહાર કેમીકલ એન્ડ ફાર્મા-સ્યુટીકલ વર્કસ	સીદ્ધા એન્ડ સન્સ ચમ્પા એન્ડ પટના, બીહાર એન્ડ બેારીસા	દવાઓ વિગેરે બનાવવાનું	૫૦૦

બી બોમ્બે ટાઇલ માર્ટ ૨૧ બેંક સીટ, ફોર્ટ, મુંબઈ.

૧૪ સાહિબ આયર્ન વઠસ	સરકયુલર રોડ, લઠનો, સંયુક્ત પ્રાંતો	બોદાનો સામાન બનાવવાનું	૫૦૦
૧૫ યંગ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ	મીન બેનરજી એન્ડ કું. બો બઝાર સ્ટ્રીટ, કલકત્તા	ઇજનેરીનું	૨૦
૧૬ પ્રીટીશ આર્ક વેર્હીંગ કું.	સ્ટ્રેન્ડ રોડ કલકત્તા	વિજળીને લગતું	૨૫૦
૧૭ એન્ડરસન એજર્સ એન્ડ વોર્થ	ડી. કેમ્પબેલ રોજર્સ, મુંબઈ	ઇજનેરી અને ડ્રોઇંગ કટરો	૨૦૦
૧૮ બર્મા કુટવેર	મર્ચન્ટ સ્ટ્રીટ, રંગુન	ચામડાનો સામાન બનાવવાનું	૩૫૦
૧૯ નવસારી ઇલેક્ટ્રીક સપ્લાઈ કું.	અરદેશર મોટી એન્ડ કું. નવસારી	(વિજળી પુરી પાડવાનું એરેટેડ વોટર બનાવવાનું	૫૦૦ ૨૦
૨૦ જમના એવેર્ટીંગ પ્રોડક્ટસ	દીલ્લી		
૨૧ યુનીવર્સલ એજન્સી એન્ડ ટ્રેડીંગ કું.	રણછોડલાલ અમૃતલાલ અમદાવાદ	એજન્સીને લગતું	૧૫
૨૨ રાયપુર ટ્રેડીંગ કું.	સેરાનુદીન એન્ડ કું. નોઆખાલી, બંગાલ	૩ અને ઉનનું જ કાપડ વેચવાનું	૨૫૦
૨૩ એસોશીએટેડ ટ્રેડર્સ	કલકત્તા	સામાન્ય વેપારીઓ	૧૬
૨૪ આદમડીવી ઇલ્લામીઆ ટ્રેડીંગ એન્ડ એજન્સી કું.	એ. અલી. મોંડલ આ- દમડાંધી બોધા, બંગાલ		૧૦૦
૨૫ એડ-કાસ્ટસ	કલાઇવ બીલ્ડીંગ કલકત્તા	જાહેર અખરના કોન્ટ્રા કટરો	૧૦૦
૨૬ કલર એન્ડ ડગ કું.	એડવર્ડ બોયાસીસ, મુંબઈ	દવા અને રંગ વેચવાનું	૨૦૦
૨૭ યુનાઇટેડ પ્રોવીન્સીઝ ટ્રેડીંગ કું.	કાછીના મોહાલ, કાનપુર	લાકડાનો વેપાર	૫૦૦
૨૮ સ્વદેશી કોટન મેન્યુફેક્ચરીંગ કુંપની	સુતરાઈ કાપડ બનાવવાનું	૧૦
૨૯ મીવીલ એન્ડ મીલીટરી એજન્સી	રાવલપીંડી પંજાબ	સામાન્ય વેપાર	૫૦૦
૩૦ શુરનાનક આલસા કોલેજ મેશનલ ઇન્ડસ્ટ્રીઅલ્સ કું.	શુજરાનવાળા પંજાબ	ઉદ્યોગો ઠાઠવાનું	૫૦૦
૩૧ બર્મા હાઈવેર સ્ટોર્સ	રંગુન	હાઈવેરનો વેપાર	૧૫૦૦
૩૨ શ્રી રીસપાબ હેવ પચમદ્ર સોલ્ટ ટ્રેડીંગ કું.	અન્ડમેર	મીઠાનો વેપાર	૨૦૦
૩૩ રીંગોલ એન્ડ કું.	લેંગલોર	સામાન્ય વેપાર	૩૦
૩૪ ઇન્ડિઅન કોકો એન્ડ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ	ત્રાવણકોર	ચોકોલેટ અને કોકો બનાવવાનું	૧૦૦

કુલ ટ્રેડીંગ અને મેન્યુફેક્ચરીંગ ... ૮૩૦૧

(૪) મીડો અને પ્રેસો.

૬૫ ભાગીરથી રાઇસ મીલ્સ	કે. એન. બિસ્વાસની કું. બર- હામપુર બંગાળ	ચોખાની મીલ	૧૦૦
-----------------------	--	------------	-----

બ્રોકન મોટેક ટાઇલ્સની ડીઝાઇનો ક્યાં બેવા મળશે ?

(૫) ચા અને વાવેતર
કંપનીઓ.

૩૬ ઇન્ડિઅન એગ્રીકલ્ચર કું.	ચેટરજી બેનરજીની કું.	ખેતીવાડીની પેદાશ હાપજ કરી વેચવાનું	૧૦૦
(૬) ખાણ અને પથ્થર માટે.	કલકત્તા		
૩૭ ખાસ કબેરા કોલ કું.	ચો. વોલેજ એન્ડ કું. કલકત્તા	ખાણને લગતું	૫૦૦
૩૮ તાલચેર કોલ ફીલ્ડ	એફ. વીલીઅર્સ, કલકત્તા	„ „	૪૦૦૦
કુલ ખાણ અને પથ્થર માટે ...			૪૫૦૦

(૭) જમીન અને બાંધકામ માટે

૩૯ બર્મા ટ્રસ્ટ	રંશુન	જમીન મમનો વેચાતાં લેવાનું વિગેરે	૧૦૦
-----------------	-------	-------------------------------------	-----

(૮) હાડ બનાવવા માટે.

૪૦ હાયર મીડીન એન્ડ કું.	પંજાબ	હાડ બનાવવાનું	૨૦૦૦
-------------------------	-------	---------------	------

(૯) ખાંડ બનાવવા માટે.

૪૧ ઇન્ડસ્ટ્રીઅલ કોર્પોરેશન.	બકુલાઈ અંગાલાલની કું.	ખાંડ બનાવવાનું	૩૦૦૦
	મુંબઈ.		

(૧૦) હોટેલો, થીએટરો વિગેરે

૪૨ એક્સ્ટ્રીમીઅર થીએટર	ટયુટી કોર્ન, મદ્રાસ	સીનીમા માટે	૨૫
૪૩ શ્રી મીનાક્ષી સીનેમા કું.	મદુરા, મદ્રાસ	„	૧૩૦
			૫૫

સરવાળો. ૨૪૬૦૬

૧૯૨૧ ના નવેમ્બર માસમાં નીચેની કંપનીઓ ફંડચામાં ગએલ છે અથવા
અધ પડેલ છે:—

ધાપણ.

ન. વર્ગ તથા નામ.	રજીસ્ટર થયાની સત્તાધારી.	બરાબેલી. પગાર ફંડચામાં ગયા- થએલી. ની અથવા બે ધ થયાની તારીખ.
------------------	--------------------------	---

(૧) બેન્કોંગ, અને ધીર-
ધાર અને વીમા માટે.

૧ હિન્દુ મહાજન સહાયનિધિ મદ્રાસ	૨૧-૧૧-૧૯૦૫	૪૦૦૦૦	૮૨૫૦	૩૮૬૫	૧-૧૧-૨૧
-----------------------------------	------------	-------	------	------	---------

(૨) ટ્રાન્ઝીટ અને ટ્રાન્સપોર્ટ.

૨ સુક્રામનીઅમ મોટર કું મદ્રાસ	૧૨-૨-૨૦	૫૦૦૦૦	૧૩૦૬૦	૧૩૦૬૦	૫-૧૧-૨૧
૩. મેસોપોટેમીઆ મોટર્સ, મુંબઈ	૧૬-૩-૨૦	૫૦૦૦૦	૧૦૦૦	૧૦૦૦	૨૩ ૧૧-૨૧

ધી બોમ્બે ટાઇલ માટ ૨૧ બેક સીટ, ફાઈ મુંબઈ

(૩) ટ્રેડિંગ એન્ડ મેન્યુફેક્ચરીંગ.

૪. સન્સ ઓફ ઇન્ડીઆ, મદ્રાસ.	૧૧-૬-૧૭	૧૦૦૦૦૦	૧૭૭૨૦	૧૪૧૯૪	૨-૧૧-૨૧
૫. કે. નૈના મહમદ મારાકાવાર કું.	મદ્રાસ	૨૧-૫-૨૦	૨૫૦૦૦ નવે. ૧૯૨૧
૬. ફીનીક્ષ મેન્યુફેક્ચરીંગ કું.	મદ્રાસ	૧૬-૩-૨૦	૨૦૦૦૦૦૦ ૧-૧૧-૨૧
૭. નેશનલ ટેનરી કું. વડોદરા		૨૪-૧-૨૦	૨૬૦૦૦૦	૧૩૨૩૪૫	૨૦૮૪૬ ૭-૧૧-૨૧
૮. ઇન્ડીઅન ફરલ ટ્રેડિંગ કું.	અંગાળા	૨૨-૪-૧૬	૧૦૦૦૦૦ ૧૨-૧૧-૨૧
૯. ઇન્ડીઅન કેનીંગ કું. મદ્રાસ		૧૫-૧૨-૧૬	૭૫૦૦૦૦ ૨૨-૧૧-૨૧
૧૦. વેર્મીંગ મેન્યુફેક્ચરીંગ કું.	મદ્રાસ.	૬-૧-૧૬	૧૦૦૦૦૦	૧૦૦૦૦૦	૫૬૮૧૦ ૨૫-૧૧-૨૧
૧૧. ઇન્દોર ટ્રેડિંગ કું. મુંબઈ.		૩-૧૦-૧૬	૧૨૫૦૦૦૦ ૨૩-૧૧-૨૧
૧૨. શુચરાત ડેરી કું.	„	૨૫-૫-૧૮	૫૦૦૦૦	૪૫૬૦૦	૪૧૭૬૦ ૨૮-૧૧-૨૧

(૪) મીલો અને પ્રેસો.

૧૩. મહમદપુરા કોટનજન એન્ડ પ્રેસ કું.		૪-૧૦-૧૮૮૪	૧૬૦૦૦૦	૧૬૦૦૦૦	૧૬૦૦૦૦ ૨૮-૧૧-૨૧
૧૪. જમાલસ કોટન એન્ડ પ્રેસ કું. બર્મા.		૨૮-૧-૦૬	૩૦૦૦૦૦૦	૧૮૦૦૦૦૦	૧૮૦૦૦૦૦ ૬-૧૧-૨૧
૧૫. ગાયકવાડ પેપર મેન્યુફેક્ચરીંગ કું. મુંબઈ.		૭-૧૨-૧૮૮૫	૩૦૦૦૦૦	૩૫૨૨૫	૩૧૪૦૫ ૧૩-૧૧-૨૧

[૫] ચા અને વાવેતર

કંપનીઓ.

૧૬. પાણી આર્ટિંગ વગર કું. બર્મા.		૧-૮-૧૯૧૧	૩૩૦૦૦૦	૨૫૫૪૪૦	૨૫૪૬૪૦ ૬-૧૧-૨૧
૧૭. બર્મા ફાઇબર કું. બર્મા.		૭-૧-૧૧	૫૦૦૦૦૦	૧૫૦૦૬૦	૧૫૦૦૬૦ ૮-૧૧-૨૧

[૬] ખાણ અને પથ્થર માટે.

૧૮. હોયાબાડ કોલ મેન્યુફેક્ચરીંગ કું. અંગાળા.		૨૬-૬-૧૫	૬૦૦૦૦૦	૨૨૫૦૦૦	૨૨૫૦૦૦ ૬-૧૧-૨૧
--	--	---------	--------	--------	----------------

[૭] જમીન તથા અધિકાર માટે.

૧૯. ખાણોલી લેન્ડ કું. મુંબઈ.		૮-૭-૧૬	૧૨૦૦૦૦૦	૪૦૦૦૦૦	૩૦૦૦૦૦ ૩-૧૧-૨૧
૨૦. કેમેન્ડાઈન હાઈલાઈટ કું. બર્મા.		૨૮-૬-૦૫	૧૦૦૦૦૦૦	૧૦૦૦૦૦૦	૧૦૦૦૦૦૦ ૨-૧૧-૨૧

દેશ ભક્તન, મદ્રાસ.	સરવાળો.	૧૨૬૧૫૦૦૦	૪૩૪૪૦૦૦	૪૦૭૨૬૭૦	
લેન્ડ ઓફ એમીઆ, પંજાબ.	૨૨-૩-૧૮	૫૦૦૦૦૦	૧૬૬૦	૨૬૫૧	૧૬-૧૦-૨૧
અપર ઇન્ડીઆ રીઅલ એસ્ટેટ કું.	૧૬-૬-૦૮	૫૦૦૦૦૦	૪૬૫૪૫૦	૩૨૦૬૬	૩૧-૧૦-૨૧
			૩૭૦૦	૧૭૦૦	૩૧-૧૦-૨૧

માલસેસની રંગીન લાલીઓ સફાઈદાર અને મજબુત.

સેવીંગ બેંકોમાં વ્યાજ કેમ ગણાય છે?

મુખ્યની જાણીતી બેંકોમાં તેમજ પોસ્ટ ઓફીસમાં તમારા સેવીંગ બેંક ખાતામાં ૪ કે ૪૫ ટકાનું વ્યાજ આપવામાં આવે છે, તે તો તમે જાણો છો, પણ આ વ્યાજ તમારી બાકી રકમ પર કેમ ગણવામાં આવે છે ?

દરેક સેવીંગ બેંક એકાઉન્ટમાં રાજની બાકી પર નહિ પણ આખા મહિનામાં જે એકાઉન્ટમાં રહેલી હોય તે પર આખા મહિનાનું વ્યાજ ગણાય છે.

ધી સેન્ડલ બેંક એકાઉન્ટમાં સેવીંગ બેંક ખાતાઓમાં ૪ ટકાનું વ્યાજ રાજની બાકી પર ગણવામાં આવે છે.

આ બે રીતો વચ્ચેનો ફરક જાણવા બેગ છે.

ધારો કે તારીખ ૧ લી માર્ચે તમારા સેવીંગ બેંક ખાતામાં રૂપિયા ૨૦૦૦) જમે છે. તારીખ ૧૦ મીએ તમે બીજા ૨૦૦૦) જમે કરાવ્યા એટલે બેલેન્સ રૂપિયા ૪૦૦૦ થયા તારીખ ૨૫ મીએ તમેએ રૂ. ૩૦૦૦) પાછા ખેંચ્યા ને બાકી રૂપિયા ૧૦૦૦) રહ્યા.

બીજી બેંકના સેવિંગ બેંકના ખાતામાં આખા મહિનાનું વ્યાજ રૂપિયા ૧૦૦૦) પર ગણાયો એટલે ૪ ટકા લેખે તે રૂ. ૩-૫-૪ અને ૪૫ ટકા લેખે રૂ. ૩-૧૨-૧ થશે.

હમારી સ્ટ્રીમના સેવીંગ બેંક ખાતામાં રાજની બાકી ઉપર વ્યાજ ગણવાં ૪) ટકા લેખે ૫ મારા માહિનાનાં વ્યાજના રૂપિયા ૬-૩-૩ ગણાયો.

હમારી હોમ સેવીંગ બેંકની યાજના તથા સેવીંગ બેંકના ખાતાઓ કેટલા ફાયદાકારક ધોરણ પર રચવામાં આવ્યા છે, તે ઉપરાંત દાખલા પરથી માલમ પડશે, વધુ માટે બેંકમાં મળો.

સો. ન. પોંચખાનાવાલા.

વેપારી આંકડા.

કાપડની પેદાશ તથા આયાતની સરખામણી.

અવ.	અક્ટોબર માસમાં	એપ્રિલ થી અક્ટોબર સુધી
	૧૯૨૧	૧૯૨૦
	હજાર યાર્ડ	હજાર યાર્ડ.
કેરા તથા ધોચેલાં કાપડની પેદાશ ...	૧૦૫૯૦૫	૯૩૭૯૨
" " આયાત ...	૯૯૯૧૧	૭૪૯૯૫
રંગીન કાપડ	૪૫૨૮૦	૪૧૫૨૭
" " આયાત ...	૧૨૮૫૬	૪૭૮૫૦
		૭૫૦૪૭

કાપડની પેદાશ. (અક્ટોબર માસમાં.)

પ્રાંત.	કીંમત લાખ રૂપીઆ.	લાખ રતલ.	લાખ વાર.
	૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦
મુંબઈ ...	૪૬૨	૨૫૪	૧૧૨૭
મદ્રાસ ...	૧૭	૧૦	૩૧
બંગાલ ...	૮	૪	૨૦
સંયુક્ત પ્રાંતો ...	૧૪	૧૬	૨૬
મધ્ય પ્રાંતો ...	૨૫	૧૪	૫૪
દેશી રાજ્યો ...	૧૮	૨૩	૮૨
કુલ ...	૫૫૦	૩૧૮	૧૩૫૩

એપ્રિલથી અક્ટોબર માસ સુધી.

પ્રાંત.	કીંમત લાખ રૂપીઆ.	લાખ રતલ.	લાખ વાર.
	૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦
મુંબઈ ...	૩૧૦૮	૧૭૧૭	૭૭૦૧
મદ્રાસ ...	૧૪૭	૮૬	૨૬૪
બંગાલ ...	૫૨	૨૮	૧૩૩
સંયુક્ત પ્રાંતો ...	૯૩	૫૭	૧૬૧
મધ્ય પ્રાંતો તથા બીજા. ૧૫૫	૧૪૬	૮૭	૩૪૧
દેશી રાજ્યો ...	૧૫૦	૧૬૩	૬૪૩
કુલ ...	૩૭૩૮	૨૧૫૬	૯૩૩૦

હિંદમાં સુતરની નંબરવાર પેદાશ, તથા આયાતની સરખામણી.

નંબર	હજાર રતલ.	ઓક્ટોબર માસમાં	એપ્રિલથી ઓક્ટોબર સુધી
	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧
	પેદાશ	પેદાશ	પેદાશ
૧ થી ૨૫	૫૦૯૯૯	૪૭૬	૩૫૯૪૮
૨૬ થી ૪૦	૫૨૬૪	૫૮૭૬	૨૩૯૭
અને ઉપરાંત	૧૬૫	૧૫૩	૪૬૭૬

મારસેલ્સની રંગીન લાઈઓ સફાઈદાર અને મજબુત.

સુતરની પ્રાંતવાર પેદાશ (લાખ રતલ.)

પ્રાંત.	ઓક્ટોબર માસમાં	ઓક્ટોબર માસમાં	ઓક્ટોબર માસમાં	ઓક્ટોબર માસમાં
પ્રાંત.	૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧
મુંબઈ. ...	૩૬૬	૪૦૨	૨૬૮૧	૨૬૦૨
મદ્રાસ. ...	૩૪	૩૩	૨૪૧	૨૩૩
બંગાલ. ...	૨૧	૨૫	૧૮૮	૧૯૪
સંયુક્ત પ્રાંતો. ...	૩૧	૩૪	૨૦૨	૨૩૦
અજમેર-મેવાડ. ...	૧	૨	૧૦	૧૫
પંજાબ. ...	૨	૨	૧૫	૧૮
દિલ્હી. ...	૩	૨	૨૧	૧૪
મધ્ય પ્રાંતો તથા બીસર. ...	૨૬	૨૭	૧૭૭	૧૬૧
દેશી રાજ્યો. ...	૩૧	૩૩	૨૨૨	૨૨૫
કુલ. ...	૫૫૧	૫૬૫	૩૭૬૧	૪૦૨૫

પોર્ટ ટ્રસ્ટની વખારોમાં પડેલો માલ.

મુંબઈનાં પોર્ટ ટ્રસ્ટની વખારોમાં ગયા નવેમ્બર માસ દરમ્યાન પડેલા માલની વીગત ગઈ વા. ૧૮-૧-૨૨ ને દીને બહાર પાડવામાં આવી છે તે નીચે પ્રમાણે છે:—

વા. ૧-૧૧-૨૧ નવેમ્બરમાં તા. ૧-૧૨-૨૧ તા ૧-૧૨-૨૦

માલની જાત. ને દિને સ્ટોક. થયેલી ને દિને સ્ટોક ને દિને સ્ટોક

	૨૧૮૮૪	૩૨૬૭	૨૦૧૮૮	૩૨૪૫૬
રૂના કાપડની ગાંસડી ...	૨૧૮૮૪	૩૨૬૭	૨૦૧૮૮	૩૨૪૫૬
પેટી ...	૩૨૨૪૮	૩૦૩૪	૩૦૬૭૯	૩૨૦૬૫
રેશમ તથા ઉનની પીસગુણ ગાંસડા	૧૩૫૦	૫૮	૪૨૬૭	૧૩૦૩
પેટી ...	૩૬૬૮	૨૦૭	૩૫૩૬	૨૬૮૩
સુવરાઈ ટવીસ્ટ તથા યાર્ન પેકેટજ	૭૭૦૯	૧૬૮૭	૮૪૩૬	૯૮૦૮
રેશમ તથા ઉનના "	૧૫૪૨	૩૩૫	૧૪૧૨	૨૮૭૭
નાંખુ—ટન ...	૧૧૬૬	૧૬૫	૧૦૪૧	૨૨૧૮
પીતળ—ટન ...	૧૦૫૧	૧૪૩	૧૧૬૬	૨૧૭૦

હિંદુસ્તાનનો પરદેશ સાથેનો વેપાર (ડીસેમ્બર માસમાં)

	(લાખ રૂપિયા.) આયાત.	(લાખ રૂપિયા.) નીકાશ.
જોરાઈ વંબાકુ વગેરે ...	૧૯૨૦	૧૯૨૧
કાચો માલ ...	૪૦૨	૫૫૯
બનેલો માલ ...	૧૨૬	૧૦
પરચુટણ ...	૩૫૫૭	૧૫૪૯
કુલ ...	૭૬	૮૫
	૩૧૬૨	૩
	૨૩૧૬	૪

ઓપીલથી ડીસેમ્બર સુધી.

	(લાખ રૂપિયા.) આયાત.	(લાખ રૂપિયા.) નીકાશ.
જોરાઈ વંબાકુ વગેરે. ...	૧૯૨૦	૧૯૨૧
કાચો માલ. ...	૨૮૬૮	૩૬૩૭
બનેલો માલ. ...	૧૨૧૮	૧૬૨૭
પરચુટણ ...	૨૦૮૦૮	૧૪૧૭૦
કુલ. ...	૫૬૯	૨૯૯
	૨૫૪૬૫	૧૬૭૩૪
		૧૫૦૬
		૧૦૦૩

ધી બોમ્બે ટાઇલ માર્ટ ૨૧ બેંક ઓફ, ફોર્ટ મુંબઈ.

ખાંડની આયાત.

બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનના જુદા જુદા પ્રાંતોમાં ઓક્ટોબર મહિનામાં ચેરડીની ખાંડની નીચે પ્રમાણે આયાત થઇ હતી:—

	ઓક્ટોબર માસમાં			એપ્રિલથી ઓક્ટોબર	
	૧૯૨૦	૧૯૨૧		૧૯૨૦	૧૯૨૧
	હજાર ટન			ટન	
બંગાળ	૬	૫૬	ચુનાઈટેડ કીંગડમ	૧૪	૮૭
મુંબઈ	૧૬	૨૬	રેટ સંસ્થાનો	૪૮૫૫	૪૫૬૨
સિંધ	૧૨	૨૪	ભાષા	૬૩૧૬૬	૩૪૫૪૪૬
મદ્રાસ	૧	૩	ચીન	૪૦૧૩	૨૬૪૦
બર્મા	૧	૨	ભાયાન	૧૦૦	૪૫૦
			ઇજીપ્ત	૩૬૬૩	૬૦
			ભારીશસ	૮૮૬૩	૧૩૬૮૩
			ચુનાઈટેડ રેટસ	૧૩૬	૬૬૭
			બીના દેશો	૩	૧૭૮૦
કુલ	૪૧	૧૧૨	કુલ	૧૧૫૮૨૩	૩૭૪૬૦૩

સુતરની આયાત.

ધ. સ. ૧૯૨૧ ના ઓક્ટોબર મહિનામાં બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં પરદેશથી નંબર ૩૧ તથા ઉંચા નંબરનું સુતર નીચે પ્રમાણે આયાત થયું હતું:—

જાત નંબર.	બંગાળ.	મુંબઈ.	સિંધ.	મદ્રાસ.	બર્મા.	કુલ
	રતલ.	રતલ.	રતલ.	રતલ.	રતલ.	રતલ.
ચે ૩૧ થી ૪૦	૩૭૩૭૦૮	૮૧૨૪૩૧	૧૬૦૫૦૦	૧૬૦૦૦	૧૩૬૨૬૩૬
" ૪૧ થી ૫૦	૨૫૪૭૧	૨૨૨૫૩૮	૫૭૭૫૦	૩૦૫૪૫૬
" ૫૦ થી ૬૦	૧૬૬૩૨૮	૨૬૫૬૮૮	૧૬૦૫૦૦	૬૫૨૮૧૬
રંગીન ૩૧ થી ૪૦	૧૬૦૨૫૩	૧૪૩૪૩૫	૧૦૨૧૪૨	૪૨૬૭૬૬	૬૬૫૬૨૬
" ૪૧ થી ૫૦	૪૦૦૦	૩૨૪૦૦	૩૬૪૦૦
" ૫૦ થી ૬૦	૨૦૦૦	૫૮૨૦૦	૬૦૨૦૦
ટોટલ.	૭૮૬૭૬૦	૧૪૭૮૭૬૨	૧૦૨૧૪૨	૬૨૬૭૪૬	૧૬૦૦૦	૩૩૧૩૪૪૩

હિંદુસ્તાનનો દરિયાઈ વેપાર.

૪૦ સં ૧૯૨૧ ના નવેમ્બર માસમાં થયેલી આયાત અને નિકાશ નીચે પ્રમાણે હતી:—

આયાત.	નવેમ્બર.		એપ્રિલથી નવેમ્બર સુધી.	
	૧૯૨૦ રૂ. ૧૦૦૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧
જીવતાં જનાવરો ...	૧૬૭	૨૦૦	૨૬૦૩	૭૧૪
હાફગોળો હથીયાર વિગેરે ...	૬૫૫	૫૬૧	૩૫૬૯	૪૭૭૮
બાળીન ...	૩૭૮	૧૧૩૮	૨૮૧૮	૮૮૮૦
છાપેલી ચોપડી, નકશા વિગેરે ...	૬૪૨	૪૧૮	૪૦૭૫	૩૬૦૭
ખુટસ અને શુઝ ...	૯૬૨	૧૫૫	૬૪૧૧	૬૦૬
ધર બાંધવાનો સામાન ...	૨૦૭૪	૧૪૧૭	૧૪૮૪૦	૧૩૬૩૮
મીઝુખત્તી ...	૨૦	૧૧	૭૦૨	૭૫
ફેલ્ડે ગાંડાં સિવાયની ગાંડીઓ ...	૪૪૬	૨૧૩	૩૫૩૫	૪૭૩૯
રસાયણિક પદાર્થો ...	૨૨૧૪	૧૬૬૩	૧૭૦૦૮	૧૨૯૫૪
ધડીયાળો ...	૭૯૪	૯૦	૩૩૧૬	૧૬૩૦
કેલસા ...	૧૧૫	૮૪૪૮	૮૪૩	૩૪૨૦૮
કોંક્રી ...	૧૫૪	૩૩૮	૧૧૦૦	૫૪૭
કાથો (સીંદરા) ...	૨	૨	૧૬	૧૫
કોરડાં ...	૧૨૯	૭૨	૧૦૨૦	૭૫૨
કટલરી (કાપકપ કરવાનાં હથીયાર) ...	૫૬૯	૧૧૫	૩૬૮૦	૧૧૧૯
સાઇકલો ...	૧૧૬૨	૧૧૫	૭૩૮૪	૯૯૭
કપુર ...	૧૧૧	૩૧૧	૨૦૬૬	૧૭૨૮
બીજી ભતની મળી કુલ દવા ...	૧૭૬૧	૧૫૪૭	૧૫૩૨૧	૧૦૧૩૭
હુગડાં વગેરે રંગવાની ચીજો ...	૨૪૫૮	૨૦૯૬	૧૮૬૧૭	૧૮૭૦૭
માટીની ચીજો તથા ચીની કામ ...	૭૮૭	૬૮૬	૫૭૧૭	૪૭૧૫
ફેદાકકા ...	૧૦૦	૩૫	૧૧૬૭	૧૧૧૦
ફરનીચર ...	૬૩૭	૩૫૬	૩૧૩૦	૧૭૨૬
કાચનો સામાન ...	૨૩૫૪	૧૮૫૮	૨૪૧૫૬	૧૪૯૬૯
ચોખા ...	૧	૧૦	૧૧	૪૧
મઉ	૧૫૪૫૭	...	૨૦૬૮૬
મઉના લોટ	૧૪૧	૧૬	૧૭૧
ધુપ ...	૩૭	૩૦	૮૦	૧૪૦
હાર્ડવેર ...	૮૯૪૯	૪૬૩૩	૫૪૭૩૯	૪૧૮૯૨
આમકાં જિન કેળવાયલાં ...	૫૬	૭૮	૭૬૧	૬૮૨
ઇલેક્ટ્રીસીટીને લગતાં હથીઆરો ...	૩૬૦૬	૨૮૪૬	૨૦૨૪૦	૩૧૬૪૨
સંગીતના વિગેરેને મળી કુલ હથીઆરો ...	૧૦૨૪	૩૫૫૧	૨૯૪૩૭	૩૯૩૯૪
હાથીદાંત ...	૧૦૫	૪૪૩	૧૫૭૯	૩૦૭૪
ઝવેરાત ...	૩૫૨	૧૨૯	૧૭૭૮	૭૩૬

ધી બોમ્બે ટાઇલ માટે ૨૧ ભેંક આટ, ફેદાં મુખમ.

ચીજનું નામ.	નોવેમ્બર માસમાં		એપ્રિલથી નોવેમ્બર સુધી	
	૧૯૨૦ રૂ. ૧૦૦૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦ રૂ. (૧૦૦૦)	૧૯૨૧
ઝેળવાએલાં ચાંચાં...	૧૨૩૭	૫૪૦	૮૫૬૩	૪૪૨૦
ચાંચાં ...	૪૪૫૮	૨૫૭૬	૩૦૬૭૦	૨૫૩૩૪
અરીનરી અને મીલ સ્ટોર્સ ...	૨૨૬૯૧	૨૭૪૫૭	૧૧૧૯૭૯	૨૨૧૪૪૬
સીવાસળી ...	૬૮૦	૨૪૨૯	૧૩૬૦૮	૧૨૦૬૧
પીત્તાળ કાંસુ વગેરે ...	૩૧૫૪	૨૩૬૭	૩૪૫૦૯	૭૪૧૩
ચાંચુ ...	૩૬૩૭	૧૧૦૫	૨૨૨૭૯	૫૨૨૬
હોડું ...	૬૭૬	૬૧૨	૬૮૭૭	૪૦૪૧
હોડું અથવા સ્ટીલ ...	૨૨૯૨૩	૧૪૭૬૩	૧૪૬૭૯૯	૧૧૦૧૬૫
સ્ટીલ ...	૪૮૯૫	૨૩૦૨	૪૪૦૬૬	૨૪૫૬૧
સીસું ...	૨૧૦	૯૭	૧૫૨૫	૧૦૩૦
મોટર ગાડીઓ અને સાઈકલો	૧૭૦૨૧	૨૫૨૪	૭૮૦૪૯	૧૭૩૦૫
દેરાસીન તેલ ...	૧૭૬૧	૩૮૧૦	૩૦૨૫૬	૨૦૫૦૫
અળસીનું તેલ ...	૮૮	૮૦	૧૨૦૨	૬૬૦
સર્વ જાતનાં તેલો મળી કુલ	૫૫૦૬	૫૧૦૦	૫૬૮૮૫	૪૯૮૬૪
રંગ રોગાન વિગેરે ...	૧૯૪૩	૮૯૭	૧૨૯૮૯	૮૧૪૧
ઝાગળો ...	૧૦૫૫૫	૧૭૫૫	૪૮૧૮૩	૧૬૧૯૨
દેહવા ગાંધીયા તથા બીજા જામાન	૮૧૮૯	૧૫૯૩૫	૬૭૧૩૫	૧૩૧૪૭૩
રખર ...	૩૨૬૩	૧૫૩૨	૧૯૦૮૩	૮૦૫૮
મીઠું ...	૨૬૧૭	૨૪૪૧	૧૭૦૬૫	૧૦૯૨૧
આણું ...	૮૫૨	૧૦૩૫	૧૧૬૨૨	૫૧૨૨
સોપાસી ...	૧૨૭૩	૧૯૦૫	૧૦૨૫૩	૧૦૦૯૫
તેજાનો કુલ ...	૧૬૨૨	૨૨૫૪	૧૨૨૭૭	૧૩૬૯૨
રોશનરી ...	૨૦૪૧	૬૯૭	૧૧૮૬૪	૬૪૮૩
ખાંડ ...	૨૨૧૬૪	૩૦૨૭૦	૧૧૫૫૧૧	૧૬૪૪૬૮
રે ...	૧૪૬૨	૪૨૦૭	૬૫૮૬	૨૭૦૮૪
ટવીસ્ટ અને ચાન ...	૧૪૨૬૪	૧૪૧૬૧	૬૬૮૯૮	૭૦૬૯૬
સુવરાઈ હોઝીયરી ...	૧૮૧૧	૬૫૦	૧૫૪૦૦	૪૮૨૫
વગર ધોએલાં પીસ શુક્ર ...	૨૦૨૯૭	૨૪૨૭૮	૧૮૪૪૧૭	૧૬૬૬૪૧
ધોએલાં પીસ શુક્ર ...	૧૬૭૫૮	૧૭૮૮૬	૧૭૦૭૦૮	૭૫૬૬૨
રંગીન અને છાપેલાં પીસ શુક્ર	૩૧૭૪૭	૭૧૩૭	૨૫૦૭૫૧	૪૬૪૭૨
શીવવાના દોરા ...	૭૩૨	૬૨૪	૫૯૦૧	૪૨૮૬
સુવરાઈ માલ એકંદર ...	૮૯૯૧૨	૭૦૨૩૭	૭૫૪૮૦૫	૪૦૬૧૫૭
રેશમ કાચું ...	૭૦૧	૮૪૫	૧૨૧૪૬	૬૭૬૦
રેશમના પીસ શુક્ર ...	૪૦૨૨	૧૩૮૧	૨૭૯૪૩	૧૮૧૬
કાચું કીન ...	૬૬	૫૬	૪૨૨	૭૧૯
કીનની હોઝીયરી ...	૪૧૮	૮૭	૨૧૪૨	૩૬
કીનના પીસ શુક્ર ...	૪૪૩૪	૬૭૯	૩૫૧૮૩	૬૦૪

મેટ્રીક શીલ્ડથી બીજાનનો ઓરડો થોલે ૪.

ચીજનું નામ.

નવેમ્બર માસમાં

એપ્રિલથી નવેમ્બર સુધી

	૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧
	(રૂ. ૧૦૦૦)	(રૂ. ૧૦૦૦)		
વાંબાકુ	૨૭૬૩	૨૦૭૧	૨૨૬૬૮	૮૭૬૫
ચમકડાં	૬૧૨	૭૧૬	૪૨૬૭	૨૩૬૬
છત્રીઓ	૧૧૭	૧૧	૧૨૧૭	૧૦૫૫
છત્રીઓનો સામાન	૧૫૪	૮૮	૧૫૩૦	૧૧૮૬
લાકડાં	૬૦	૮	૩૫૧	૧૧૫

કુલ આયાત

૩૧૬૩૩૧ ૨૬૪૦૦૩ ૨૨૩૦૨૩૬ ૧૭૪૨૨૦૮

ચીજનું નામ.

નીકાશ.

જીવતાં જનાવરો	૨૪૪	૧૮૨	૨૩૩૦	૨૦૮૨
ચીણખતી	૧૦૯	૧૪૦	૧૫૧૬	૮૫૪
સીલ્ટ પીટર	૨૬૨	૪૫૭	૫૧૩૩	૨૮૮૦
કોલસા	૧૨૬૭	૮૬	૧૧૫૨૧	૧૩૬૨
ઝોરી	૫૬૧	૩૬	૮૩૮૪	૬૦૫૧
ઠાથો, (સીંકરી)	૧૪૭૮	૧૭૬	૭૫૮૬	૪૬૪૮
ઢોરડાં	૩૪૫	૨૦૧	૨૬૫૧	૧૬૮૮
દવાઓ	૬૧	૭૧	૬૧૫	૪૧૪
ગળી	૨૦૦	૨૭૫	૨૦૬૦	૭૫૨૭
હરડાં બેડાં	૨૫૪	૫૮૬	૨૬૩૧	૩૭૦૧
હુગડાં, આમડાં વિગેરે રંગવાની ચીજો કુલ	૬૫૩	૧૧૧૨	૭૧૨૦	૮૭૭૭
બસ કરવા માટે રેસા	૭૧	૧૩૨	૭૬૭	૮૦૬
ફળ ને શાક	૩૬૨	૪૦૧	૩૭૮૩	૩૭૬૬
ઢાંગર	૬૩૬	૧૬૬૫
ચોખા	૬૬૭૪	૫૭૬૬	૧૨૩૫૪૭	૧૫૭૧૫૦
ધડ	૧૫૬૪	૧૧૪	૨૮૪૩	૧૪૩૬૭
ધડોનો લોટ	૧૪૩૭	૬૪૬	૧૦૮૦૨	૧૪૭૩૪
ચોખા ધડ અને બીજી ભવનો ઢાલો કુલ	૧૪૩૨૫	૮૬૬૧	૧૫૦૨૨૫	૨૦૦૭૦૫
નગર કેળવાયતાં આમડાં	૧૬૨૫	૬૬૫૫	૪૨૭૫૯	૩૭૭૭૦
લાખ	૪૬૫૨	૮૫૧૪	૫૭૨૭૫	૫૧૧૪૩
કેળવાયતાં આમડાં	૨૮૦૪	૩૮૧૦	૨૩૦૦૭	૨૫૩૭૭
ખાતર	૮૨૧	૮૬૩	૮૭૨૮	૬૬૮૬
મેગેનીઝ ઓર	૧૩૩૧	૧૭૬૨	૧૦૨૮૪	૬૭૫૬
ધાતુ કુલ	૩૧૨૦	૩૬૫૩	૨૬૬૪૭	૨૦૮૫૬
અબરખ	૫૫૨	૫૪૫	૮૨૪૦	૪૮૦૬
દીવેલ તેલ	૨૨	૧૧	૫૮૨	૨૭૪
કોપરેલ તેલ	૧૫૦૩	૪	૨૩૪૦	૧૩૧૪

ધી બોમ્બે ટાઈલ માર્કેટ ૨૧ બેંક ઓફ ફાઈન, મુંબઈ

નવેમ્બર માસમાં

એપ્રિલથી નવેમ્બર સુધી.

૧૯૨૦ ૧૯૨૧
(રૂ. ૧૦૦૦)

૧૯૨૦ ૧૯૨૧
(રૂ. ૧૦૦૦)

અળસીનું તેલ	૩૭	૭	૧૨૦૬	૧૫૦
બીજી બતનાં તેલો મળી કુલ ...	૨૪૪૯	૭૧૮	૧૧૦૭૦	૫૩૪૧
ખોળ	૯૩૨	૧૦૯૬	૮૫૮૫	૭૫૨૫
અરીસુ	૧૬૦૧	૭૮૫	૧૭૨૫૪	૧૪૧૦૫
રબર	૧૯૫૯	૩૪૫	૯૭૦૩	૪૬૭૭
દીવેલી	૫૮૩	૭૬૩	૨૯૩૧	૪૩૩૫
ટોપરાં	૧૨૭	૧૭	૬૯૬	૬૪૬
કપાસીયા	૧૪૪૦	૫૦૦	૯૧૮૦	૫૧૪૫
લોંચચીંગ	૧૨૧૫	૨૯૪૨	૧૬૫૬૫	૩૨૦૮૫
અળસી	૫૬૮૨	૧૭૯૫	૫૬૬૬૦	૧૯૩૫૩
સરસવ	૧૧૦	૬૬૧	૧૩૪૫	૧૯૧૨
વલ	૨૧૦	૮૭૮	૩૮૬૪	૨૪૧૪
તેલનો	૬૪૬	૬૭૫	૫૬૭૦	૫૭૮૩
ખાંડ	૨૭૪	૧૦૭	૮૫૬૬	૨૦૯૭
ચા	૮૭૩૫	૨૩૬૧૮	૭૦૪૪૬	૧૧૧૪૩૭
કાચું રૂ	૨૩૭૨૧	૩૫૬૯૮	૨૮૭૮૩૬	૨૯૫૨૦૩
ટવીસ્ટ અને યાર્ન	૬૮૭૪	૫૧૮૨	૭૮૨૮૬	૫૭૨૫૪
રૂમાલ અને થાલો	૭૨૮	૬૦	૨૮૫૬	૪૬૦
પીસ શુક્ર	૫૭૭૩	૫૨૮૮	૫૨૬૩૬	૫૪૭૬૫
શંણ	૪૩૧	૫૧૪	૬૫૭૬	૨૪૭૭
જ્યુટ કાચું	૨૨૭૩૩	૨૨૧૦૩	૧૦૪૨૩૨	૮૧૪૧૮
ટવીસ્ટ અને યાર્ન	૯૭	૩૦	૨૬૨૫	૩૨૮
જ્યુટની બનાવટ	૩૮૧૪૮	૩૦૮૪૭	૪૦૭૮૪૧	૨૦૫૭૪૩
રેશમ (કાચું)	૨૬૪	૪૧૭	૨૩૪૪	૧૬૩૪
રેશમ કુલ	૩૨૪	૪૨૮	૨૭૭૪	૧૮૪૦
ઈન કાચું	૧૯૯૭	૨૬૪૧	૧૭૭૮૧	૧૩૮૮૪
ઈનની ધાબલીઓ ને ગડીયા વગેરે ...	૫૮૩	૬૫૬	૬૨૬૧	૪૨૨૦
વંબાકુ બીડી વિગેરે	૭૦૬	૭૪૪	૫૫૧૨	૫૦૨૮
લાકડાં પાટીયાં વિગેરે	૧૦૫૮	૪૪૦	૧૦૦૧૬	૪૦૭૦

હિંદુસ્તાનમાંથી થયેલી કુલે નીકાશ ૧૧૨૨૧૧ ૧૮૬૭૦૬ ૧૬૮૩૬૪૫ ૧૩૯૯૨૫૦

હિંદુસ્તાનમાંથી થયેલી સરકારી માલની નિકાશ. ૪૬૫૪ ૧૦૦૦ ૪૦૧૩૮ ૧૬૮૬૫

દેશી વેપારી એમ્પ્લરનું માસિક.

પુસ્તક ૧૪ મું. VOL. IXV. MARCH 1922. No. 9 માર્ચ ૧૯૨૨ અંક ૯ મે.

અનુક્રમણિકા.

<p>(અ) હિન્દની જમાતનાં કેવી હોવી જોઈએ ? ૪૦૨</p> <p>(બ) હિન્દમા વ્યાપારી મંડળોની જરૂર ... ૪૦૭</p> <p style="padding-left: 20px;">(લેખક શ્રી ગુલાબચંદ મૂળચંદ ખાવીશી)</p> <p>• અમારી માસિક નોંધ ૪૦૯</p> <p style="padding-left: 20px;">(૧) હિન્દની આર્થિક સ્વતંત્રતા કેટલી ? ... ૪૦૯</p> <p style="padding-left: 20px;">(૨) ના. હિન્દી સરકારનું નવું બજેટ ... ૪૧૧</p> <p style="padding-left: 20px;">(૩) બ્રિટનમા મજૂરી ૪૧૨</p> <p style="padding-left: 20px;">(૪) હિન્દુસ્તાનની બેન્કો ૪૧૩</p>	<p>૩ એમ્પ્લરનો વિલાસ ૪૧૫</p> <p style="padding-left: 20px;">(૧) કમીટીની સભાઓ. ૪૧૫</p> <p style="padding-left: 20px;">(૨) એમ્પ્લરની વાર્ષિક સામાન્ય સભા ... ૪૧૬</p> <p style="padding-left: 20px;">(૩) એમ્પ્લરનો એમ્પ્લોયમેન્ટ બુરો ... ૪૩૧</p> <p>૪ વેપારી ખબરો તથા પાક સમાચાર ... ૪૩૨</p> <p>૫ વેપારી પૂછપરછ ૪૩૫</p> <p>૬ નવાં પેટન્ટો ૪૩૬</p> <p>૭ જોઈન્ટ રેટોફ ઠપ્પનીઓ ૪૩૭</p> <p>૮ વેપારી આંકડા ૪૪૨</p>
--	---

આ માસિકમાં બહારથી આવેલા હેતો માટે અમે જવાબદાર નથી.

આ માસિકનું લવાજમ મુંબઈના બ્રહ્મકોને માટે વાર્ષિક રૂ. ૩-૮-૦ તથા બાહાર ગામના બ્રહ્મકો માટે વાર્ષિક રૂ. ૪-૦-૦ પોસ્ટેજ સુધી રાખવામાં આવ્યું છે. છુટક નકલ એકના આના ૬ છ વી.પી. પોસ્ટથી ૦-૮-૦ નમુનાની કોપી મફત મોકલવામાં આવતી નથી. આ માસિકમાં જે બહાર ખબરો છે તેમાં કંઈ ફેરફાર સુચવવો હોય તો તે કાઢી નાંખવી હોય તો આવી જાતની ખબર આગલા મહિનાની ૨૦ મી તારીખ પહેલાં આપવી જોઈએ; નહિ તો તે પ્રમાણે કરવું બની શકશે નહિ.

આ માસિક દર મહીને પહેલી પાંચ તારીખોની અંદર પોસ્ટમાં રવાના કરવામાં આવે છે માટે જે બ્રહ્મકોને બારમી તારીખ સુધીમાં અંક ન મળે તેમણે અમને તુરત ખબર આપવી જોઈ જલદી તે વીરો તપાસ પણ કરી શકાય અને જરૂર હોય તો શીલીકમાંથી ખીજી પ્રત રવાના કરી શકાય. પાછળથી બધી પ્રતો ખર્ચી જાય છે એટલે તે પછી કોઈની ફરીયાદ ખરી હોય તો પણ તે માટે ઇલાજ કરવો અશક્ય થઈ પડે છે.

હિન્દની જગતનીતિ કેવી હોવી જોઈએ ?

ચેમ્બરની કમીટીના વિચારો.

હિન્દી જગત કમીશન સમક્ષ પોતાના વિચારો દર્શાવતાં આ ચેમ્બરની કમીટીએ જણાવ્યું છે કે તેઓ આ દેશને માટે રક્ષણનીતિ ગ્રહણ કરવાની તરફેણમાં ઘણો મક્કમ અભિપ્રાય ધરાવે છે. કમીટીના મત મુજબ સીધા કર નાખવા કરતાં આયાત નીકાશ ઉપર જગત નાખવાનું વધારે યોગ્ય છે અને જો દેશને માટે વધારે મહેસુલની આવશ્યકતા હોય તો સીધા કર નાખવાને બદલે આવી આડકતરી રીતે કર નાખવાની કમીટીએ ભલામણ કરેલ છે. માત્ર મહેસુલ ઉત્પન્ન કરવા ખાતરજ કર નાખવાનો સિદ્ધાંત કમીટીને માન્ય નથી. ચાલું જગતનીતિથી દેશના હુન્નરઉદ્યોગ ઉપર લાભકારી અસર થયેલ નથી કારણ કે કમીટીનું કહેવું એમ છે કે જે જગત માત્ર મહેસુલ ઉત્પન્નવવા માટેજ નાખવામાં આવે તેથી દેશના ઉદ્યોગની ખીલવણી માટે આવશ્યક રક્ષણ મળી શકતું નથી. કમીટી 'એક્સાઇઝ ડ્યુટી' નાખવાની તદ્દન વિરૂદ્ધ છે કારણ કે તેવી જગતની અસર દેશના ઉદ્યોગ ઉપર ઘણી માઠી થાય છે.

ઉદ્યોગોને રક્ષણ આપવાની આવશ્યકતા.

કમીટીને એવો મક્કમ અભિપ્રાય છે કે દેશના હુન્નરઉદ્યોગને રક્ષણ આપવાના તેમજ તેને ખીલવવાના ઉદ્દેશથીજ ખાસ કરીને જગતનીતિ નક્કી કરવી જોઈએ. આવી નીતિથી જે લાભ થાય છે તે માટે આપણે માત્ર દુનિયાના ઔદ્યોગિક દેશોની આર્થિક સ્થિતિ તરફ નજર નાખવાની છે. જર્મની, બેલ્જિયમ, અમેરીકા, ફ્રાન્સ અને જાપાન રક્ષણનીતિના આશર હેઠળજ આગળ વધેલ છે અને ઇંગ્લેંડે પણ જગત, 'બ્રિટીશ' 'નેવીગેશન લોઝ' વિગેરેની મદદથીજ પોતાની આર્થિક સ્થિતિ સંપાદન કરી છે.

વખત જતાં આ દેશ પોતાને માટે જરૂરી હરેક ચીજ માટે પરદેશીથી સ્વતંત્ર થવો જોઈએ. આ સ્થિતિ કેટલા વખતમાં સંપાદન કરો શકાશે તેનો આધાર કેટલા પ્રમાણમાં રક્ષણ આપવામાં આવે છે તે ઉપર રહેશે. હિન્દનાં અખૂટ સાધનો જોતાં તે પોતાને જોઈતી જરૂરી ચીજો બનાવી શકે તેવી સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરી શકે તેમાં શંકા નથી. આયાત થતા બધા તૈયાર માલ ઉપર ઓછામાં ઓછી રક્ષણકારી જગત નાખવાની કમીટી હીમાયત કરે છે, અને કોઈપણ ઉદ્યોગને તે કરતાં વધારે રક્ષણ આપવું કે જેમ તે તે ઉદ્યોગના સંજોગ તથા સ્થિતિ જોઈને નક્કી કરી શકાશે. જો પરદેશી હરીફાઈ સમિ આ દેશના ઉદ્યોગોને પુરતું રક્ષણ આપવામાં આવશે તો કયા ઉદ્યોગો દેશમાં ખીલી શકે તેમ છે તે આપોઆપ જણાયે અને જુદી જુદી દિશાઓમાં ઔદ્યોગિક પ્રગતિ થશે. આવું રક્ષણ કેટલા વખત સુધી આપવું જોઈએ તે અત્યારથી કહી શકાય નહીં. કારણ કે તેનો આધાર દેશમાં ઉદ્યોગોની સ્થાપના તથા પ્રગતિ તેમજ કામદારોની નિયુક્તિ અને

દીવાલના માટે ફેન્સી દાખલની છેલ્લી ડીઝાઇનના જોશો કે ૧

કુશળતા ઉપરાંત દુનિયાના બીજા ઔદ્યોગિક દેશોની સ્થિતિ ઉપર રહેશે. દાખલા તરીકે જો પરદેશી સરકાર પાતાના દેશમાં ઉદ્યોગોને બંદી તથા સખસીડી આપે તો હિન્દી ઉદ્યોગને પણ રક્ષણ આપવાનું ચાલુ રાખવું પડે. સામાન્ય રીતે કમીટીને 'એવો' અભિપ્રાય છે કે ભવિષ્યમાં રક્ષિત ઉદ્યોગ સારી રીતે સ્પર્ધા જાય તો પણ જ્યાં સુધી દુનિયાના સમગ્ર દેશોમાં ઉદ્યોગોને રક્ષણ આપવાની નીતિ તણ દેવામાં ન આવે ત્યાં સુધી હિન્દી ઉદ્યોગને રક્ષણ મળવાનું ચાલુ રહેવું જોઈએ. પરદેશી સરકારે અનુકં ઉદ્યોગોને કેવાં પ્રકારની મદદ આપે છે તેના માહિતી સામાન્ય રીતે આ દેશના ઉદ્યોગોમાં રોગબલાઆ પાસેથી મળી શકશે. વળી કાન્સલો તેમજ દેડ કમીશનરો પણ આ દિશામાં મદદ કરી શકશે. આવા પરદેશી મલ સાથે રક્ષણ મેળવવા માટે તેની ઉપર સામી જગત નાખવો જોઈએ અથવા તો જ્યારે તેવા સંજોગો ઉભા થાય ત્યારે તેણે રક્ષણ આપવા માટે શા ઉપાયો ચેજવા જોઈએ તે સ્થાયી સંસ્થાએ નક્કી કરવું જોઈએ.

બીજા કામને અભાવે કુશળ વખત દરમિયાન ચલાવવામાં આવતા દાખલા ઉદ્યોગો તેમજ જે ઉદ્યોગોનાં માત્ર દાથથીજ થઈ શકે તે બે કારીગરીની જરૂર હોય અને પરીણામે જેની કિંમત ગમે તેટલી હિન્દી રાખી શકાય તેવા ઉદ્યોગો આપ આપ ટકી રહેશે. પરંતુ સંસ્થાથી ચાલતા ઉદ્યોગોને લીધે હાથ ઉદ્યોગો પડી જાય એવી શક્યતા છે કે કેમ તે મુદ્દાને વિનયપૂર્વક વિચાર કરાને વેપારી ધોરણ ઉપર દાથના ઉદ્યોગોનું ઉત્પાદન આપવામાં કમીટીને વાધો નથી. રક્ષણ નીતિને પરીણામે જે ઉદ્યોગોને રક્ષણ આપવામાં આવે તે ઉદ્યોગોના ચાલકો તેઓના માલના ભાવ બેહદ ઉંચા ટકાવી રાખવા માટે એક સપ્તકરશે તેવા ભય રાખવાની જરૂર નથી છતાં જો તેમ થાય તો ધારા સભા તેવી સ્થિતિને પહોંચી વળવા સમર્થ હશે. બીજા દેશોમાં આવી અકસ્માતો જોવામાં આવે છે, પણ માત્ર તેજ કારણને લઈને તંત્રીએ રક્ષણનીતિ છોડી દાધી નથી.

પરદેશી પેટીઓને કેવી સરતો ઉપર દેશમાં આવવા દેવી જોઈએ ?

રક્ષણનીતિને લીધે પરદેશી પેટીઓ આ દેશમાં સ્થાપવાના પ્રયત્નો થશે તે અસંભવિત નથી. પરંતુ આવી પેટીઓ આ દેશના સાધનોના ગેરવ્યાજબી રીતે લાભ ન લે તેટલા માટે કેટલીક સાવચેતી રાખવાની કમીટી સૂચના કરે છે. જે પરદેશી પેટીઓ હિન્દી ઉદ્યોગો ખીલવવા માટે કદમાં આવે તે બધીની થાપણ રૂપિયામાંજ હોવી જોઈએ; તેમની અર્ધો થાપણ હિન્દીઓએ ભરેલી અને હિન્દીઓના હાથમાં હોવી જોઈએ. તેવીજ રીતે હિન્દી સિવાયની કેંઈ પણ કંપનીને જો તેની થાપણના ઓછામાં ઓછા ૬૦ ટકા થાપણ હિન્દીઓએ ભરેલી અને હિન્દીઓના હાથમાં ન હોય તો કોઈ પણ જાતની છૂટછાટ આપી જોઈએ નહિ. જે દેશમાં અથવા સંસ્થામાં હિન્દીઓ પ્રત્યે ત્યાંનાજ વનનીઓ પ્રત્યે જેવું વર્તન ચલાવવામાં આવતું હોય તેવાજ દેશ અથવા સંસ્થાની પેટીઓને હિન્દીમાં ઉદ્યોગો શરૂ કરવા દેવા જોઈએ. હિન્દી સિવાયની જે પેટીઓ રક્ષણ નીતિનો લાભ લઈને હિન્દીમાં ઉદ્યોગો શરૂ કરે તેઓ પોતાની સદ્દર સ્થિતિને લીધે હિન્દીના શરૂઆતની સ્થિતિમાં હોય તેવા ઉદ્યોગોને કચરી નાખવા માટે ગેરવ્યાજબી ઉપાયો લે એ અસંભવિત છે. આ દેશમાં ઉદ્યોગો સ્થાપવાના પોતાના હકનો આવો દુરુપયોગ કોઈ પણ પેટી ન કરે તે માટે સ્થાયી સંસ્થાએ (જે સંબંધે વધારે આગળ લખવામાં આવેલ છે) હમેશાં સંભાળ રાખવી જોઈએ અને આવા દરેક દાખલાની માહિતી સરકારને મજબૂત અને અસરકારક પગલાં જલદી

લેવા માટે આપવી જોઈએ. હિન્દના લાલ ખાતર ના. સરકારને આની પરદેશી પેઠીઓને હિન્દમાં ફેલાવવા બંધ કરવાની પણ ફરજ પડી પડે. જે દેશોમાં રક્ષણીતિ પ્રદર્શ કરવામાં આવી છે ત્યાં એમ બને છે કે કાચો પદાર્થ પેદા કરતા આસામીઓ કાચા પદાર્થ માટે રક્ષણ માટે જ્યારે તે કાચો પદાર્થ તૈયાર માત્ર માટે વાપરવાવાળાઓ તેવા રક્ષણની સામે થાય છે જેથી તેઓને તે કાચો પદાર્થ સરતો મળી શકે. આવો વિરોધ તદ્દન દૂર કરવાનું અશક્ય છે. પણ અસહજાએ આખા દેશના સમગ્ર લોકો ધ્યાનમાં લઈને આવી બાબતોનો નિર્ણય કરવો જોઈએ. જ્યારે આવો વિરોધ ઉપરથી થાય ત્યારે આખા દેશને સામાન્ય રીતે વધારે લાભ કષ્ટ રીતે થઈ શકશે તેનો વિચાર કરવો જોઈએ અને પછી તે બાબતનો નિર્ણય થવો જોઈએ.

વધારાની જગાત કોણ આપશે ?

સામાન્ય સંજોગે હેક્ટર અને કેટલક દાખલાઓમાં રક્ષણની વિનંતી હેક્ટર વધારાની જગાતનો અમુક ભાગ માત્ર વાપરવાવાળા ઉપર પડેલો. પણ જગાત ગમે તેની ઉપર પડતી હોય અને છેવટે તે ગમે તે આપતું હોય તે પણ આવી જગાતને પરીણામે દેશના હુન્નર ઉદ્યોગની ખીલવણીથી દેશને તો એકંદરે લાભ જ છે. વળી કમોડીનો એવો મત છે કે માત્ર વાપરવાવાળાઓને એક જૂઠાજ વર્ગ તરીકે ગણવો એ વ્યાજબી નથી. કોઈ પણ માણસ માત્ર માત્ર વાપરનાર નથી તેમજ કોઈ પણ વ્યક્તિ માત્ર માત્ર પેદા કરનાર નથી.

રક્ષણ નીતિને પરીણામે લાભમાં એ કાંઈ વધારો થશે તો બહારનો તેમજ અંદરની હરીફાઈને પરીણામે લાભ થી જશે. વળી હિન્દી ઉદ્યોગને કાચો માત્ર, બજાર અને મજુરી ભેગવવાની બહુકૃપતા વિગેરે જે કુસરતી લાલો મળશે તેને પરીણામે પરદેશી હરીફની સરખામણીમાં હિન્દી માલના લાવમા ઘટાડો થશે.

રક્ષણ કેવા ઉદ્યોગોને આપવું ?

હાલની મૂળ આવશ્યક ચીજ માત્ર એજ છે—ખોરાક અને પાણી, ખીજ બધી ચીજ ઘોડા અથવા ઘણા પ્રમાણમાં આવશ્યક છે. અને રક્ષણ આપવા માટે દરેક ચીજનો તેના ગુણ દોષનો વિચાર કરી નિર્ણય કરવો જોઈએ. દાખલા તરીકે જ્યાં સુધી ખાંડનો ઉદ્યોગ આ દેશમાં સંગીન પાયા ઉપર સ્થાપિત ન થાય ત્યાં સુધી ખાંડ વાપરનારાઓને ખાંડ માટે વધારે લાભ આપવો પડશે એવી બીકથી ઉદ્યોગને રક્ષણ આપવાનું બંધ કરવું જોઈએ નહિ. કારણ કે જગાતને પરીણામે દેશમાં ઉદ્યોગોની સ્થાપના દેશના મોટામાંમોટા જથ્થાને વધારેમાં વધારે લાભકારી થશે અને તેને પરીણામે સમગ્ર દેશનું હિત જળવાશે.

રક્ષણ નીતિની અસર.

જગાતને પરીણામે આજીવિકાના ખર્ચમાં વધારો થશે તે ચોક્કસ છે. પણ તેની અસર ઘોડા વખત માટે રહેશે અને હિન્દની પેઠામાં સામાન્ય રીતે વધારો થતાં તે અસર ધીમે ધીમે ઘટતી જશે. પગારદારોના ત્રણ વર્ગોને તેઓના આવકમાં વધારાને લીધે, કેટલા પ્રમાણમાં રાહત મળી શકશે તે હેતુ સુરેક છે. ઉદ્યોગોમાં રોજાચેલા પગારદારોની આવકમાં પેદાશના વધારાને લીધે અને પરીણામે તેવા કમ્પ્લેક્ષ માટે વધારે મૂલને લીધે જરૂર વધારો થશે. ખેતીવાડીમાં રોજાચેલા પગારદારો વધારે પ્રમાણમાં કાચા પદાર્થો પેદા કરશે.

માર્સેલ્સની રંગીન લઠાઆ સફાઈદાર અને મજબુત.

અને તેથી તેની કમાણી વધશે આ મુદ્દા બાબતે રાખતાં આ દેશમાં ઉદ્યોગોમાં રોકાણેલા અને ખેતીવાડીમાં રોકાણેલા કામદારો તદ્દન અલાયેક વર્ગો નથી. અને જો તેમને અલયેક ગણવામાં આવે તોપણ જ્યારે દેશના ઉદ્યોગોની ખીલવણીની લાભકારી અથવા આ દેશમાં પ્રસરેલ ત્યારે આ અને વર્ગોની આવકમાં વધારો થશે. મધ્યમ વર્ગ એટલે કે નાના વેપારીઓ પણ વેપારમાં સામાન્ય વધારાને પરીણામે પોતાની આવક વધારી શકશે. તેથી કમીટીની માન્યતા મુજબ ત્રણ વર્ગોની આવકમાં વધારો થશે અને તેને લીધે માત્ર જગતના વધારાથી આશીર્વાદના અર્થમાં જેટલો વધારો થશે હશે તેટલા પ્રમાણમાં તેઓને રાહત મળશે.

રક્ષબળીત દેશ જે ઔદ્યોગિક દેશો આગળ વધેલ છે તેના અનુસરથી સિદ્ધ થાય છે કે ઔદ્યોગિક પ્રગતિ તે દેશના પરદેશ સાથેના વેપારને તેમજ દેશની સામાન્ય આર્થિક સ્થિતિને અનુકૂળ થઈ પડે છે અને હિન્દુસ્તાન આ બાબતમાં અપવાદરૂપ નોવડે એમ માનવાનું કાંઈ પણ કારણ નથી. હિન્દુસ્તાન ઔદ્યોગિક વિકાસને પરીણામે તેનો પરદેશ સાથેનો વેપાર નાશ પામશે એમ ધારી લેવાની જરૂર નથી. આગાહ હિન્દુ વધારે મોટા જગ્યામાં માલ ખરીદ કરી શકશે અને મોટા જગ્યામાં માલ પેદા કરતું હિન્દુસ્તાન પરદેશ ખાતે વધારે માલ વેચી શકશે.

ખીલ દેશ સાથે કરાર કરતી વખતે આવી જગતના સાધનનો ઉપયોગ કરવામાં કમીટી વાંધા જોતી નથી. આવા કરાર મટે પરદેશ તરફથી હિન્દુસ્તાનને જેટલી છૂટછાટ આપવામાં આવતી હોય તેટલાજ પ્રમાણમાં હિન્દુ છૂટછાટ આપવી જોઈએ; પણ આવ વખતે આ દેશની ઔદ્યોગિક ખીલવણીના લ લો ખાસ ધ્યાનમાં રાખવા જોઈએ.

જગતનો કેટલો વધારે વીગતવાર હોયો જોઈએ. જૂદા જૂદા ઉદ્યોગોને રક્ષણ આપવાનો સવાલ વારંવાર તપાસવાનો જરૂરીઆત ઉપસ્થિત થાય એમ કમીટીનું માનવું નથી; પણ કમીટીના મત મુજબ અમુક અમુક ઉદ્યોગોને કેટલા પ્રમાણમાં રક્ષણ આપવું તે નક્કી કરવા માટે દેશના ઔદ્યોગિક તેમજ વેપારી લાભોના પ્રતિનિધિઓની બંનેલી એક સ્થાયી સંસ્થા હોવી જોઈએ.

નિકાશ જગત.

રક્ષણ આપવાના હેતુથી કાંચા પદાર્થ ઉપર નિકાશ જગત નાખવી જોઈએ નહિ. પણ જો મહિસુવ મટે આવી જગત નાખવાની ફરજ પડે તો જે થીજેમાં આ દેશને ઇબદો (monopoly) હોય તેવીજ થીજે ઉપર નિકાશ જગત નાખવી ખાધા ખેતારી ઉપર નિકાશ જગત નાખવાથી કમીટીના મત મુજબ દુષ્કાળની સ્થિતિને પહોંચી વળવાની દ્રષ્ટિત નેમ પાર પડશે નહિ મરણ કે બીજા દેશોમાં આ દેશની ખાધા ખેતારી થીજે માટે માગણી એટલી તીવ્ર હોય કે નિકાશ જગત છતાં પણ તે પરદેશમાં ઘસડાઈ જાય. તેથી દુષ્કાળ અથવા અછતને વખતે મરણી સારો રસ્તો નિકાશ ઉપર અંકુશ મૂકવાનો છે.

શહેનશાહી પસંદગી.

શહેનશાહી પસંદગીના સંબંધમાં સામાન્ય રીતે કમીટી જણાવે છે કે તેઓ શહેનશાહી પસંદગીની કાંઈ પણ બતની નીતિની હકલ્લતા વિરૂદ્ધ છે કારણ કે આ દેશને પોતાના ઔદ્યોગિક લાભો પાલતા તથા છેલ્લા બળવવાનો સંપૂર્ણ હક્ક હોવો જોઈએ. હિન્દુની વેપારી સ્થિતિ એવી છે કે સામાન્ય વખતમાં તેની કુલ આય વનો હું લાગ છોટીશ સામાન્યની અંદરના દેશોમાંથી આવે છે જ્યારે તેની નીકાશનો હું લાગ છોટીશ સ સામાન્યની બહારના દેશોમાં જાય છે તથી શહેન-

ધી બોમ્બે ટાઇલ માટે ૨૧ એક આંટ, ફાંટ મુંબઈ.

ચાહી પસંદગીની નીતિથી આ દેશના ઉપર માઠી અસર થશે. કારણ કે તેવી નીતિને લીધે આ દેશની તૈયાર માલની જરૂરીયાતો સારૂ ખ્રીટીશ સામ્રાજ્યના હેથો માટે આ દેશના દરવાજા ખુલ્લા રહેશે. એટલે કે આવી નીતિ હેઠળ આ દેશને પોતાની જરૂરીય તો ખ્રીટીશ સામ્રાજ્યમાંથીજ ખરીદવાની ફરજ પડશે અને તેથી આખી દુનિયામાં સસ્તામાં સસ્તી ખજાનનો લાભ મળી શકશે નહિ. આ દેશની જાગૃત નીતિ એવી હોવી જોઈએ કે જેથી જગત નાખીને તે પોતાના હથે જેનું બધા દેશો સામ રક્ષણ કરી શકે તેથી શહેનશાહી પસંદગીની નીતિ આ દેશને તે દિશામાં પ્રગતિ કરવાં અટકાવશે. અત્યારે પણ ખ્રીટીશ સામ્રાજ્ય હિન્દી ખખરમાં અપૂર્વ ત્યજિ લોગવે છે અને છેલ્લાં ઘણાં વર્ષથી એવી સ્થિતિ લે ગવતું આવ્યું છે. અને હવે જો ખ્રીટીશ સામ્રાજ્યને કાંઈ પણ વધારે પ્રમાણમાં પસંદગી આપવાનો પ્રયાન આ દેશ તરફથી કરવામાં આવશે તો આ દેશને ખ્રીટીશ સામ્રાજ્યના માલતું હમેશ માટે ખજાર કરી મૂકવાનું ઠમનસીબ પરીણામ આવશે. આ મુદ્દાઓ બાબુએ સમજાવ્યાં પણ પસંદગીનું ધોરણ અખત્યાર કરવામાં હિન્દને નુકશાન થશે. તેમજ વળી બીજા દેશો પણ હિન્દ પર વેર લેવા ખાતર હિન્દી માલ ઉપર જગત નાખશે અને પરીણામે હિન્દના નીકાશ વેપારને ઘણું ધોરે પહોંચશે.

તે ઉપરાંત પસંદગીની નીતિ હેઠળ પરદેશના સસ્તા માલને જેથી જગતથી દૂર રાખવાના પ્રયાનને પરીણામે તેજ માલ યુનાઈટેડ કીંગડમ મરફત અને ખ્રીટીશ છાપ હેઠળ આયાત થવાનો ભય રહે છે. તેમજ આપણા નિકાસ વેપારનો મોટો ફાગ હાથ કરવા યુનાઈટેડ કીંગડમ પ્રયાસ કરશે. હિન્દી માલ વાપરનારાને અથવા તો માલ બનાવનારાને વેપારના આ કૃત્રિમ મર્ગથી કાંઈ પણ ફાયદો ભવિષ્યમાં તેમજ હાલ તુરત થશે નહિ; અને કમીટી એવો આશંકા કરે છે કે જો આ દેશને પોતાના જ લાભ મુખ્ય કરીને જાળવવા દેવા હોય તો શહેનશાહી પસંદગી સાધની બીનઅસરકારક રક્ષણનીતિ અડધુ કરવાથી સરકારી મહેસુલમાં ખોટ આવશે તેમજ દેશના દિલ્લોગોને રક્ષણ આપવાની મૂળ નેમ પણ ખર આવશે નહિ. ખ્રીટીશ માલને માટે ખજાર ચાલુ રાખવા ખાતર અથવા તો રાજકીય અખતર ખાતર આ દેશ હવે વધારે વખત પોતાના આર્થિક લાભોનો લોભ આપી શકે તેમ નથી.

સામાન્ય અવલોકન.

છેતરે આ દેશની જગત નીતિના નિર્ણય ઉપર દેશના ઘણા અગત્યના લાભો આધાર રહેલો છે એ મુદ્દા તરફ કમીટી ઠમનશાનતું ખાસ ધ્યાન ખેંચે છે. આ દેશમાં રક્ષણ માટેની માસ્ટરી કાંઈ હાલમાં ઉભી થઈ નથી. છેલ્લા ઘણા ઘણાં વર્ષોથી જે રહેડી સ્થિતિમાં હિન્દના આર્થિક લાભો આવી પડેલા છે તે તૈયારથી આ દેશ સમજવા લાગ્યો છે ત્યારથી દેશમાં રક્ષણ નીતિની આવશ્યકતા જણાય છે. કમીટીનો એવો મત છે કે જો માત્ર ૨૫ વર્ષ અગાઉ રક્ષણ નીતિ અડધુ કરવામાં આવી હોત તો દેશનાં સાધનો ઘણા મોટા પ્રમાણમાં ખીંચાં હોત. વળી જો આવી નીતિ અડધુ કરવામાં આવી હોત તો ઔદ્યોગિક હિન્દ હટાઈમાં વધારે ઉપયોગી થઈ પડ્યું હોત. પોતાની જરૂરીયાતોના સંબંધમાં આ દેશ કેટલાં બધો પરાધીન છે તે લક્ષ્યે ખરાબર આપણને સીખવું છે અને ભવિષ્યમાં આવો ઠમનસીબ પ્રસંગ ફરીથી ન બનવા પામે તે માટે જરૂરી દરેક પગલાં લેવાની આવશ્યકતા ઉપર કમીટી ખાસ ભાર મૂકે છે. જો કે છેલ્લાં થોડા વખતમાં ખાનગી સાહસથી દેશમાં ઔદ્યોગિક ખીલવણી ઠીક થઈ છે તો પણ આ દેશ હાલ ઔદ્યોગિક ખીલવણીમાં એવા વળકામાંથી પસાર થાય છે કે જો આ દેશને હંમેશાને માટે પાછળ રહેવા દેવો ન હોય તો ખીલવણીની ઝડપ

વધારવી જોઈએ. લડાઈને પરીણામે ઓંગોલગ દુનિયાએ નવા માગ ચડ્યું કરેલ છે. જે જે દેશોએ લડાઈમાં ભાગ લીધો હતો તેઓ અદ્ય ગિદ પ્રાપ્તિ મામા આ દેશ કરના ધણા આગળ વધેલ છે. તે બધા દેશોએ આ મદાન, વિનાશક લડાઈને લીધે તેઓની થાપણનો મોટો ભાગ ખોયો છે. લડાઈમાં કરજ તરીકે લાખો પૌંડેનું તે દેશોને માથે કરજ થયું ગયેલ છે જે ભવિષ્યની પ્રજાએ ભરી આપવું પડશે અને હિન્દને માથે પણ આવે. બોલે પડેલ છે. આ બોલને પરોનુમે પંચમતા દેશો દોલત ઉપલ્ભ કરવાના નવા માગો શોધશે. તેઓ જીનું બળરો પોતાને હાથ સંખ્યાને અને નવાં હુથ કરવાને તનતેડું મહેનત કરશે કારણકે વધારે દોલત ઉપલ્ભ કરો, વધારે પ્રમાણમાં માત્ર વેચી પરોણામે વધારે પૈસા એકઠા કર્યાં સિવાય તેઓ પામે પોતાનું કરજ ચુકવવા અને દેશનો વહીવટ ચલાવવાનો અર્થ પૂરો પડવાનો બીજો માર્ગ નથી. પરોણામે ઔદ્યોગિક ઝગરો વધારે ને વધારે તીવ્ર બનશે અને જે દેશો ઔદ્યોગિક પ્રવૃત્તિમાં પાછળ રહેશે તે દેશો મોટી મુશ્કેલીમાં અવી પડશે. તેથી રક્ષણ નીતિનો સ્વાસ્થ હલમાં વધારે ગંભીર અને અગત્યનો થઈ પડેલ છે. મલ તૈયાર કરનાર દેશોના આધિક ધસારા સામે આ દેશને પોતાનું રક્ષણ કરવાનો સ્વાસ્થ હુથે ઉપરથીત થએલ છે. અને તેથી જ આ દેશને ઔદ્યોગિક ફરીફાઈમાં તદ્દન પછાત પડવા ન દેવો હોય તો આવા દસ રા સામે ટકી ચકવાને માટે દેશના લોકોને પોતાને તેમજ સમગ્ર રીતે દેશની સરકારને જે જે સાધનો મળી શકે તેમ હોય તે દરેકનો ઉપયોગ કરવાનું આવશ્યક છે. અત્યાર સુધી આ દેશની જગત નીતિ યુગાધોડે ઠીંગડમના દ્વારમાં ઘડવામાં આવેલ છે. અને આ દ્વિન્દમાં ધ્રીટીય અમત્તની નામે શાનો એક દાખલો છે. હિન્દની હમ્છા વિરુદ્ધ અને તેના ઉદ્યોગોને લોગ તેની ઉપર અપ્રાપ્તિ વેપારની નીતિ લાદવામાં આવેલ છે, પોતાનાજ લલમાં પોતાનાં સાધનો ખીતવવાનો હક તેને લોગવવા દેવામાં અપેક્ષ નથી; અને આજે આ દેશ માત્ર કાચો પદાર્થ પેદા કરનાર અને મલ બનાવનાર દેશોના બજાર તરીકેની લાસાર દશામાં અવી પડેલ છે. આજનો ઘણો ખરો અસંતોષ અને અશાંતિ આ દેશની આધિક પરાધીનતાને અભરી છે અને કમીટી એવો મહમ અસિપાય જગાવે છે કે જ્યાં સુધી દરેક નાના મોટા દેશનો આ સામાન્ય અને તદ્દન સાદો હક્ક — જે ગ્રેટબ્રિટનનાં બીજા સંરથનો પણ લોગવે છે — ને આ દેશને લોગવવા દેવામાં નહિ આવે ત્યાં સુધી ખરેખરી શાંતિ કે સંતોષ વ્યાપશે નહિ. કારણ કે રજદ્વારી પરધીનતા કરતાં આધિક પરાધીનતાની અમર વધારે વિપરીત અને વિનાશકારક હોય છે અને આધિક ઘાત બીજી બધી બલ તી ઘાતની ગરજ સારે છે.

હિન્દમાં વ્યાપારી મંડળોની જરૂર.

રાષ્ટ્રોય સંકલ્પતામાં હોવો જોઈએ; નકકર અવાજ.

(નહાના ભુગિકા)

લેખક:

ગુણામયદ મૂગયદ બાવિરી, હેડમાસ્તર, ધી શીવા મં. ધ.

આખાખાન યુ. અં. રકુત, દરિસલામ, (આફ્રિકા.)

આદમાની સુદ્ધાનીના પરિવર્તનશીલ યુગમાં વ્યાપારી દષ્ટિએ કબુલ કરવું જોઈએ કે, બંદર ઉપરના ચહેરામાં અને રોડોને ઉપરના ચહેરામાં, વ્યાપારી મંડળોની આ સમથ પૂરતી

ધી ભાગે દાણ માટે રૂ. ૨૧, બેક શીટ, ફોર્ટ મુંબઈ.

આવશ્યકતા છે. પ્રાંતો અને રાષ્ટ્રોના મુખ્ય આધાર ખેતી, અને તે રાજ્યના વ્યાપાર ઉપર અવલમ્બિતો છે, તે તો હવે નરી આંખે જોઇ શકાય તેવું થઇ ગયું છે. તો ખાસી તેવા પ્રત્યેક શહેરના વ્યાપારીઓએ શા માટે આગમ્ય કરવું જોઇએ છીએ? શું હજી આંખ દિધાડી નથી? વ્યાપારની કુચી જો પુનઃ પ્રાપ્ત કરવી હોય તો, દરેકે દરેક શહેરમાં એવા મંડળોનો એકદમ સ્થાપના કરો!!!

ઘણા શહેરોમાં પુસ્તકાલયો, સમાજો, વાંદાત્મક મંડળો, રમત ગમતના આખાડાઓ તથા સ્ત્રી સમાજો વિગેરે વિગેરે હોયે, પરંતુ તેની સરખામણી મુજબ વ્યાપારી મંડળો નહીં જ હોય. ખડુ તો દર લોના મંડળો Brokers' Associations કવચિત્ હોયે. આ ઠીક છે. પરંતુ વ્યાપારી મંડળોની Merchants' Associations નો હવે તો પૂરેપૂરી જરૂર છે કેને છેજ. શું આપ વ્યાપારી નથી? શું આપ ચેમ્બર ઓફ કોમર્સનું સુપ્રસિદ્ધ માસીક નથી વાંચતા? શું દેશના વાહિજ્યને માટે તકોને દાઝ નથી? મંડળ હોય તો સાડું એમ જુદા જુદા દિલમાં નથી થતું? જો દરેકના જવાબ હકારમાં આવતા હોય તો પછી શા માટે જુદા પોતે વ્યાપારીના મત કેળવવા તૈયાર થતા નથી? કદાચ પાછાપટો, અપમાન પામો તો પણ હિંમત ના હારી જતા!!! પણ મંડળ સ્થાપવા માટે પૂરતો શ્રમ લેજો અને સ્થપાય તેમ કરજો.

વ્યાપારી મંડળ હોય તો વ્યાપારીઓમાં સંપ થાય. એક બીજાને ચાહતા શીખે કોઇ વેપારી ગરીબ હોય તો તેને મદદ કરી શકાય. એક બીજાના સંસાર વ્યવહારના કમકાજમાં અન્યેઅન્ય મદદ રૂપ થઇ શકાય. દલાલો વેપાર કરતાં શીખી જાય. કમીશનમાં ફાટો થાય. માદની મુળ કિંમતમાં અને વેચાણની કિંમતમાં ફાયદો થાય. અને ખેતી તેમજ ગામની અને રાષ્ટ્રની અમાદી થાય. ઠીક. આ તો સંસાર વ્યવહારની અને અરસ પરસના લાલોનો વાઝે થઇ. હવે રાજકીય બાબત વરફ જરા ડોઝીયું મારીએ.

રાજાના જાંઠાર ભરવામાં ખેડુતો અને વેપારીઓ મુખ્ય છે અને કોઇ પણ રાષ્ટ્ર આ બે સમર્થ જીભભાગી, છવી-નહી શકે છે. તે જીભઓમાં ચૈતન્ય ન હોય તો રાજ્ય પડતીમાં આવે, અને રાજ્યની પાયમાલી થાય, તો રાજ્યે પણ આ બે પ્રાધાન્ય આત્માઓને દરેક પ્રકારની વાર્તાવિક સગવડતાઓ કરી આપવી. તે રાજ્યના સ્થાનરૂપ ગણવા ના. રાજા મહારાજાઓની, દેવેયુ અધિકારીઓની તેમજ અમાત્યવર્ગની ધર્ય કૂર્જ છે. જો આ ધર્ય કૂર્જમાંથી સુકે, અથવા બંને આત્માઓને કષ્ટ દે, તો રાજ્યને ઘડીબર સાડું જુલુાય પરંતુ આખરે બટા જેવું થાય, અને રાજ્યની દરેક રીતે પડતી અને બે બગડે થાય. આ ઉપરથી સ્પષ્ટ શકાય છે કે, રાજા, દેવેયુ અધિકારી અને અમાત્ય એમ ત્રણે જુલુા આ બાબતમાં જવાબદાર છે અને પ્રાંતને સંતોષ અને સૌખ્ય દેવામાં, આ ત્રિવર્ગના અધિકારી સાહેબોએ પૂરતી કાળજી ધરવવાની છે.

રાજ્યને દાણ (Customs) ની બાબતમાં કાંઇ ફેરફાર કરવા હોય તો, પ્રથમ પ્રાંતપ્રિય વ્યાપારી મંડળના પ્રતિનિધિઓનો સલાહ લે અને સંતોષથી કામ કરે.

પ્રથમે કાંઇ વ્યાપાર વિષયે, યાતો કોઇ બીજી બાબતમાં ફરીયાદ કરવી હોય તો, આ મંડળ દ્વારા ફરીયાદ કરે અને એ ફરીયાદને પૂરતો ન્યાય આપે.

શહેર સંરક્ષણ અને સુધારામાં ખાસ પણ આજ મંડળની પેટા કમીટીઓ સંલગ્ન, અને રાજ્યના માનુસ મુજબ સમકાળ બનાવી રાજ્યને સીધું કરે. ખુદ રાજા અથવા કોઈ અમલદાર સુદમ ગુબારા.

છત્તી પાલાસ કરેલા દાનદોય ખર્ચ કરવા કયા જગ્યા?

હોય તો, ઉક્ત મંડળ નિપૂણતાથી કામ હાથમાં લઇ તેના પ્રમાણિક નિવેડે લાવવા ચત્તશીલ થાય. કોઇ બાબતમાં રાજ્યે મદદ દેવાની જરૂર હોય છતાં રાજ્ય તે બાબતમાં સુપ્રી પકડીને બેઠું હોય તો, મજબૂર મંડળ રાજ્યને તેમ કરવા નમ્ર અર્જ કરી શકે. વ્યાપારી મંડળ અને પ્રત્યક્ષ મંડળ તે એકજ ચાનમાં હોઇ શકે. કેળવણીની શાળાઓમાં પ્રત્યક્ષ કેળવણી અપાવવા માટે પણ આજ મંડળ કામ કરી શકે. બંદર ઉપર ઓપ્રીસોનાળા-સ્ટીમરોનાળા-રેલ્વેનાળા-દલ લો-માફ્ટીઆઓ વિગેરે વિગેરે કોઇ એક રથ્યુ સત્તાનો ઉપયોગ કરે-અથવા અન્યાય કે હુકમ આદરે ન, એક વ્યાપારી કાંઇ ન કરી શકે. અને કદાચ કરવા ધારે તો સત્યાગ્રહી કે શ્રીમત કરી શકે. તેવા કટોકટીના વખતે આ મંડળ બહુ ઉપયોગી થઇ પડે, એ નિઃસંશય છે.

આપણા દેશના વ્યાપારની શું સ્થિતિ છે, ઇતર રાષ્ટ્રના વ્યાપારોની શી સ્થિતિ છે? વ્યાપારની ચરતી પડતી કેવી રીતે થાય છે? બીજા રાષ્ટ્રો માથે આપણા રાષ્ટ્રનો-આપણો વ્યાપારી-શો સમબંધ છે? આપણે ગુમાવાયે છીએ કે મેળવાયે છીએ? વિગેરે વિગેરે બાબતોના પાઠ પણ આવા મંડળો હોય તોજ જાણી શકાય-બસકે શીખી પણ શકાય. અને દરેક રીતે ધનથી રાજ્ય અને દેશ આગાહ થાય.

આશા રાખું છું કે, ઉપરની ન્હાનીશી ભૂમિકાનો શ્રમ અરણ્યકદન જેવો તો નહીંજ થાય, પરંતુ જે શહેરમાં એવાં મંડળો નહીં હોય ત્યાં જરૂર કાંઈક પ્રવૃત્તિ થયે.

બીજા માસીફો તેમજ અઠગાડિક પેપરોના માનવંત તંત્રીજ આ લેખને પોતાના લોકપ્રિય વાણીમાં, પ્રકટ કરી દેવ વેા કરવા કૃપા કરશે અને તે વિગતથી, આ સેવકને વહેંક કરશે તેવી ઇત્તેમાસ ગુજરવા સાથે, ન્હાનીશી ભૂમિકા સમાપ્ત કરું છું.

અમારી માસિક નાંધ.

(૧) હિન્દની આર્થિક સ્વતંત્રતા કેટલી?

નવા સુધારા હેઠળ હિન્દુસ્તાનને આર્થિક સ્વતંત્રતા કેટલે અંશે મળેલ છે તે ચોક્કસ રીતે કહેવું મુશ્કેલ છે. આ સંબંધમાં સુધારાના સંબંધમાં નીમાએલી એકંટ સીદેક્ટ કમીટીએ જણાવ્યું છે કે “હિન્દુસ્તાનના કારભાર ઉપર અંકુશ રાખવાની પાર્લામેન્ટની છેવટની સત્તા તેમજ શહેનશાહની નિષેધ (Veto) કરવાની સત્તા ઘટાડ્યા સિવાય હિન્દુસ્તાનને કાયદાથી આર્થિક સ્વતંત્રતા આપવાની ખાત્રી આપવાનું બની શકે તેમ નથી.” તેઓએ એવો નિચાર દર્શાવેલ છે કે માત્ર એક રૂઢીને (convention) કબુલ રાખવાથી હિન્દને આર્થિક સ્વતંત્રતાની ખાત્રી આપી શકાયે અને તેઓના મત મુજબ અત્રી ‘રૂઢી’ સ્થાપિત થાય તે માટે જ્યારે જ્યારે ન. હિન્દી સરકાર અને હિન્દી ધારાસભા એકમત હોય ત્યારે ત્યારે બની શકે ત્યાં સુધી હિન્દી પ્રધાને તેમની વચમાં પરબું નહિ અને જ્યારે આવી દબાવગીરી કરવાને વખત આવે ત્યારે પણ સામ્રાજ્યી અંદરની કંબો અદા

કરવા સાથે સાવચેતી રાખવાં ચાડૂ અથવા તેા સાસંજની અંદર કોઈપણ જગતી ગોઠવણમાં ધંડવંડની સરકાર ભાગીદાર હોય તે ગોઠવણ બનાવવા પુરતી દંખલગીરી હોવી જોઈએ.

અમારા મત મુજબ ઉપર ટાંકેલા અંકુશો સાથે હિન્દની આર્થિક સ્વતંત્રતા માત્ર નજીવી છે. આ મદદો વધારે ચોખ્ખો કરવા માટે ગયે વર્ષે કાઉન્સિલ એક રેટમાં એ. શેઠ લલ્લુભાઈ શામળદાસે 'હિન્દી ધારાસભાની દેખરેખ દેઠળ' હિન્દને આર્થિક સ્વતંત્રતા આપવાનો જે ઠરાવ રજૂ કર્યો હતો અને તેમાં જે સુધારો કરીને ઠરાવ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો તે ઉપરથી હિન્દને ખરેખર આર્થિક સ્વતંત્રતા નથી મળી તે ચોક્કસ જણાય છે. વ્યવહાર રીતે ખોલવાં આપણે એક શરીરું કે હિન્દ માટે માલની ખરીદીમાં, લશ્કરી ખર્ચાં, કર, જગત વિગેરે બીજી ઘણી આર્થિક બાબતોમાં અત્યાર સુધી હિન્દીઓના મત પ્રમાણેજ ચાલવડું ના. સરકાર ચોગ્ય ધારતી નથી. અગ્રબત, ગયે વર્ષે જ્યારે સામાન્ય આયાત જગત છડે ટકાવી વધારીને ૧૧ ટકાની ઠરાવામાં આવી, અને પરીણમે લૅન્ડશાયર ના. હિન્દી સરકાર તથા હિન્દી વજર સામે ખળમળી હકથું ત્યારે હિન્દી પ્રધાન મી. મેન્ટેશુએ જણાવ્યું હતું કે હિન્દને હવે આર્થિક સ્વતંત્રતા મળેલ છે. અને તેથી જે રૂઢા ઉપર ના. હિન્દી સરખાર તથા હિન્દી ધારાસભા એક મત હશે તેમાં તે વચ્ચે પડવો નહિ. છતાં પણ તેવી રીતે વચ્ચે પડવાની તેને સત્તા તેા છેજ તેની ના પાડી શકાશે નહિ.

આ સંઘણા સંજોગોમાં એક ઘણુંજ અગત્યનો સવલ સ્વાભાવિક રીતે ઉપસ્થિત થયેલ છે કે પરદેશો સાથે યુનાઇટેડ કીંગડમને જે વેપારી કરારો હોય તેના સંબંધમાં હિન્દુસ્તાનની સ્થિતિ શું છે? આ ઉપરથી થોડા વખત પહેલાં આ એમ્બર વરકથી ના. હિન્દી સરકારને પૂછાવવામાં આવ્યું હતું કે હિન્દ સિવાયના બીજા દેશોની સરકારો સાથે બ્રીટીશ સરકારે જે જે વેપારી કોલકારો કર્યા હોય તેમાંના હાલમાં અમલમાં કેટલા છે અને જ્યારે હિન્દી ધારાસભા પોતાની સ્વતંત્ર સત્તાનો ઉપયોગ કરે તેવા સંજોગોમાં તેમાંથી કેટલી હિન્દને બંધનકર્તા થાય? જવાબમાં ના. સરકાર જણાવે છે કે લડાઈને લીધે પરદેશો સાથેના સંબંધમાં જે સંધિ બંધ થયેલ છે તે ભેલાં જે કરારોમાં હિન્દ ભાગીદાર હોય તેવા બ્રીટીશ સરકાર અને પરદેશો વચ્ચેના કરારોની સંપૂર્ણ અને છેલ્લામાં છેલ્લી ટીપ તૈયાર કરવાનું કામ મુરકેલ છે. વળી તે ઉપરાંત જણાવવામાં આવ્યું હતું કે જગતના સંબંધમાં મળેલી સત્તાઓનો કચે ના. હિન્દી સરકાર (ધારાસભા સહિત) એવો નિર્ણય કરે (જે બનાવ ન બનવા જોગ છે) કે કોઈપણ અમુક દેશના માત્ર ઉપર એાજી વધતી જગત નાખવાની જરૂર છે તેા આવેા માગ લેવામા કનરની કીધ પણ કલમ આડે આવતી હોય તે તેઓને પહેલી કાદી નખાવવાની જરૂર પડશે." આવી કલમ ના. હિન્દી સરકાર કેવી રીતે દૂર કરાવી શકશે તે સમજી શકાય તેમ નથી.

ના. હિન્દી સરકારનો આ જવાબ ઘણોજ અસંતોષકારક છે એમ કહ્યા વિના ચાલતું નથી. ના. હિન્દી સરકારને માટે આવો કરારોની નકલ તૈયાર કરવાનું શા માટે મુરકેલ થઈ પડે તે અમે સમજી શકતા નથી. વળી જે કરારો થયેલ છે તેમાં હિન્દી ધારાસભાની સંમતી લેવામાં આવેલ છે ખરી? અત્યાર સુધી આવી સંમતી લેવાનું યોગ્ય ન ધારવામાં આવ્યું હોય તેા પણ ભવિષ્યમાં આવેા કોઈ પણ કરાર હિન્દી ધારાસભાની સંમતી સિવાય કરવામાં નહિ આવે એવી ખાત્રી આપવા ના. હિન્દી સરકાર તૈયાર છે ખરી? આ બધા પ્રશ્નો ઘણા અગત્યના છે અને ખાસ કરીને હાલમાં જ્યારે જગત કમીશન બેઠું છે અને તેઓ થોડા વખતમાં પોતાનો રીપોર્ટ

તેથી કરવાનું કામ શરૂ કર્યે ત્યારે આવા કરારોથી કમીશનરોને તેમજ બંકેર પ્રબલને વાર્ષિક કરવાની કેટલી આવશ્યકતા છે તે સહુ કોઈ સમજી શકશે. આ બાબતમાં કેમ્બરની કમીટી તરફથી ભલામણ કરવામાં આવેલ છે અને ના હિન્દી સરકાર આ બાબતમાં વેપારી આવકને સંપૂર્ણ સંતોષ આપશે એમ આપણે આશા રાખીશું.

(૨) નાં. હિન્દી સરકારનું નવું બજેટ.

ના. હિન્દી સરકારનું છેલ્લું બજેટ જેટલું નિરાશાજનક છે તે હું જ ઉઠાઉં છું. આ બજેટ ઉપર વિગતવાર ચર્ચાનાં હાલ તુરત નહિ, ઉત્તરમાં અમે માત્ર મુખ્ય મુદ્દાઓનો જ વિચાર કરીશું. ૧૯૨૧-૨૨ ની સાલની મહેસુલ ૧૦૮ કરોડ રૂપિયા થઈ હતી જ્યારે કુલ ખર્ચ રૂ. ૧૪૨ કરોડ રૂપિયાનો થયો હતો એટલે કે કુલ ૩૪ કરોડ રૂપિયાની ગંતવર ખોટ ગયે વર્ષે પડી હતી. નવા વર્ષ માટે મહેસુલ ૧૧૦૬ કરોડની ગણવામાં આવી છે જ્યારે ખર્ચ ૧૪૨૬ કરોડ રૂપિયાનો અડમટવામાં આવેલ છે એટલે કે નવા વર્ષમાં પણ ૩૧૬ કરોડ રૂપિયાની મોટી ખોટ ગણવામાં આવે છે. આ મોટી ખોટને પહોંચી વળવા માટે જગત તથા કરમાં મુખ્ય ફેરફારો નીચે મુજબ સૂચવવામાં આવેલા છે:—

(૧) જે જે ચીજો ઉપરની આયાત જગત હાલમાં ૧૧ ટકા છે એ વધારીને ૧૫ ટકાની કરવામાં આવેલ છે.

(૨) હિન્દી મીડોમાં ખનતા કાપડ ઉપરની એક્સાઈઝ જગત ૩૬ ટકાથી વધારીને ૭૩ ટકાની કરવામાં આવેલ છે.

(૩) સંચાકામ વિગેરે ઉપર હાલમાં ૨૬ ટકાની જગત છે તે ૧૦ ટકાની કરવામાં આવેલ છે.

(૪) મેલ્થોપની ચીજો ઉપરની ૨૦ ટકાની જગતને બદલે ૩૦ ટકાની કરવામાં આવેલ છે.

(૫) ખાંડ ઉપરની જગત ૧૫ ટકાથી વધારીને ૨૫ ટકાની કરવામાં આવેલ છે.

(૬) મીઠા ઉપરની જગત મલ્દી ૧૬ રૂપિયાથી વધારી ૨૬ રૂપિયાની કરવામાં આવેલ છે.

(૭) દીવાસળી ઉપરની જગત એસ દીઠ ૧૨ આનાથી વધારી રૂ. ૧-૮-૦ કરવામાં આવેલ છે.

(૮) કેરોસીન ઉપર ગેલન દીઠ ૧ આનાની એક્સાઈઝ જગત નાખવામાં આવેલ છે તેમજ આયાત થતા કેરોસીન ઉપરની જગત ૧૬ આનાથી ૨૬ આનાની કરવામાં આવેલ છે.

(૯) એક પઈસા વાળાં પોસ્ટ કાર્ડના એ પઈસા કરવામાં આવેલ છે અને કાગળ ઉપરનો દર એક આનાનો કરવામાં આવેલ છે.

(૧૦) રૂ ૩૦૦૦૦ ઉપર વાર્ષિક આવક ઉપર આયાત વેરો ૧૪ પાઈથી વધારીને ૧૫ પાઈનો કરવામાં આવેલ છે અને રૂ ૪૦૦૦૦ થી વધારે આવક ઉપરનો વેરો ૧૬ પાઈથી વધારીને ૧૮ પાઈનો કરવામાં આવેલો છે તેમજ સુપરટેક્સ ૪ આનાને બદલે ૬ આનાનો કરવામાં આવેલ છે.

નવા વર્ષ માટેના કુલ ૧૪૨૬ કરોડના ખર્ચમાં ૬૨ કરોડ કરતાં વધારે રકમ લશ્કરી ખર્ચ માટે ગણવામાં આવેલ છે. લશ્કરી ખર્ચનો બોલો હવે અસહ્ય થઈ પડેલ છે અને નવા સુધારા

ધી બોમ્બે ટાઇલ માટે ૨૧ ગેંઠ ઓટ, ફોટ સુબઈ

હેઠળ પણ આ દિશામાં બિલકુલ સુધારો થઈ શકતો નથી તે ખરેખર કમનસીબ છે. જ્યાં સુધી આ ગંભીર બોલો ધણીજ મોટા પ્રમાણમાં ઓછો કરવામાં નહિ આવે ત્યાં સુધી દેશની આર્થિક હાલત કાળાંતરે પણ સુધરવાની આશા રાખવી મિથ્યા છે.

હિન્દીઓનો મોટો ભાગ હવે ઉલ્લેખીને રક્ષણ આપવાની નીતિની હીમાયત કરે છે અને તે માટે આયાત જગાતમાં મોટો વધારો કરવાની સૂચના કરે છે. આ દૃષ્ટિબિન્દુથી જોતાં સામાન્ય આયાત જગાત ૧૨ ટકાથી ૧૫ ટકાની કરી તે કેન્દ્રકાર આવકારદાયક લેખી શકે. પણ એટલું ખાસ લક્ષમાં રાખવાનું છે કે આ વધારો કરવામાં નાનું હિન્દી સરકારનો હેતુ ઉદ્યોગોને રક્ષણ આપવાનો નથી અને તેઓને આ વધારો કરવાની ફરજ મત્ર દેશના નાણાં સંબંધી ગંભીર મામલાને લીધેજ પડેલ છે. વળી હિન્દી મીલમાં પેદા થતા કાપડ ઉપર પણ ૪ ટકાનો વધારો કરવામાં અમારા મત સુગળ ના. હિન્દી સરકારનો ઇનાદા લેન્ડેસાઈયરને સંતોષ આપવાનો છે. અમે ફિલગીર છીએ કે ગયે વર્ષે લેન્ડેસાઈયર જે અલ્પદંતો ખજાણાટ કર્યો હતો અને આ વર્ષે પણ તેઓએ તેવો ખજાણાટ શરૂ કર્યાના બહુકારા આવવા લાગ્યા છે તે ખજાણાટથી રીજી જઈ ના. હિન્દી સરકારે આ વખતે નમતું આપી હિન્દના કાપડના ઉદ્યોગને મહાન અન્યાય દરેક છે. માત્ર ઉપરથી જોતાં કાપડની અ.ય.ત જગાત અને એકસ ઇંજમાં ચાર ટકાનો સરખો વધારો કર્યો લાગે છે પણ જરા વિચાર કરતાં જણશે કે પહેલાં બંનેની વચ્ચેનું પ્રમાણ લગભગ ૧૦૦ અને ૩૧ નું હતું તે હવે ૧૦૦ અને ૫૦ નું થયેલ છે, એટલે આ વધારાને લીધે હિન્દના ઉદ્યોગોને વધારે નુકસાન પડેલ્યશે. સાંચા કામ ઉપરથી જગાતમાં ૩૦૦ ટકાનો વધારો પણ અચોક્ક્ય છે એમ અમારું માનવું છે. જો આ જગાતને લીધે આ દેશમાં સાંચાકામ બનાવવાનો હોય ગ ખીલી શકે તેમ હોય તો આ ભારે વધારા સામે અમારે ઠાંઈ દહેવાનું નથી પણ જો તેવી વડી નહોય તો આ વધારો અમે ઓછાથી ઓછો શકતા નથી. તેથી ઉત્કટ દેશના ઉદ્યોગો પ્રગતિ કરતાં અટકશે. મીઠા ઉપરના કરના વધારાનો બોલો ગરીબ વર્ગને માટે અસહ્ય થઈ પડશે તેમજ ફેરોસીન જેવી હંમેશાં વધારાની ચીજ ઉપરની જગાતથી પણ ગરીબ લોકો હેરાન થશે. ટપાતના દરમાં વધારો કરવાનું અમારા મત બિલકુલ ઇન્કાર જોગ નથી અને આપણે આશા રાખીશું કે આ વધારો ધારાસભા બહાલ રાખશે નહિ.

છેવટે અમે એટલુંજ જણાવીશું કે સુધારાને અંગે દેશના કારભારનો અર્થ ઘણો વધી પડેલ છે અને તેમાં અસરકારક કાપકુપની આવરવહતા છે. જ્યાં સુધી આવી કાપકુપ કરવામાં નહિ આવે તેમજ જ્યાં સુધી આખા બજેટના દરેક મથાળાને વડી ધારાસભાના સંપૂર્ણ અંકુશ હેઠળ મૂકવામાં નહિ આવે ત્યાં સુધી દેશની નાણાં સંબંધી સ્થિતિ દિન પ્રતિદિન વધારે અગડતી જશે. હાલ તુરત તો આટલી ચર્ચા બસ થશે.

(૩) પ્રીટનમાં મળુરી:-

ઉપરા ઉપરી જુદા જુદા ઉદ્યોગોમાં હડતાલ પડતી હોવાને લીધે પ્રીટનની સ્થિતિ ઘણી કઠોળી થઈ પડેલ છે. હલ્લા થોડા વખતથી જોકે બેકારોની સંખ્યામાં ઘટાટો થયેલ છે અને વેપારનું સવિધ્ય પણ સુધારા ઉપર જણાય છે છતાં નજીકના સત્તિધમાં વહાણના ઉદ્યોગમાં

અથવા તેા ઇજનેરીના ઉદ્યોગમાં હંડવાલ પડે તેા તેને લીધે મુશ્કરતી જતી સ્થિતિ પાછી બગડે એવો ભય રાખવામાં આવે છે. ઇંગ્લાંડની મળેલા છેલ્લા સમાચાર ઉપરથી જણાય છે કે જાન્યુઆરીની ૨૪ મી તારીખે એમર માણસ, આંખો તથા છોકરાઓની સંખ્યા ૧૯૧૫૨૮૨ ની હતી તે ૩૧ મી જાન્યુઆરીને દિવસે ઘટીને ૧૯૦૪૩૦૦ ની ધડ હતી, એટલે કે એક અડવાડીઆમાં તે સંખ્યામાં ૧૦૮૮૨ નો ઘટાડો થયો હતો. આ પ્રમાણે છેલ્લા થોડા વખતથી મુધારો થતો જાય છે. ઇજનેરીના ઉદ્યોગમાં જે ઝગડો હોયો થયો છે તે મૂડીવાળાઓ અને મજૂરો વચ્ચે નથી પણ મજૂરો અને તેમના ઉપરીઓ વચ્ચે છે. જ્યારે વહાણના ઉદ્યોગમાં ઝગડો વધારે જ લીર છે. લડાઈ દરમ્યાન ઇન્ડસ્ટ્રીઅલ કોર્ટ દર અઠવાડીએ બાજુવિકાના અર્થમાં થયેલા વધાન પેટે શી. ૨૬ ૬ પેન્સનું જે બોનસ અપાવે છે તે બંધ કરવા માટે મૂડીવાળાઓ માગણી કરે છે. કાંબુ કે પેદાશની કિંમત બજાર ભાવની નજીક લાવવા મટે આ ખામ જરૂરું છે. વહાણ બધર વાળાઓ આ બોનસ બંધ કરવાની તરફેણમાં એવી દલીલ રજુ કરે છે કે જે જે જગ્યા ઉપર દેશમાં વહાણ બાંધવાનું કામ ચાલે છે તેમાં માત્ર ૨૮ ટકા જગ્યા ઉપર હાલ કામ આગળ વધે છે, ૧૬ ટકા જગ્યા ઉપરના વહાણોનાં કામ બંધ કરવામાં આવેલ છે અને ૫૬ ટકા જગ્યા કામને અભાવે નકામી પડે છે. આ સ્થિતિ વહાણ બાંધવાના અર્થમાં થયેલ બેહુદ વધારાને આભારી છે. દરમ્યાન વહાણ બાંધવાવાળાઓના પગાર ૧૯૦૮ ની સાલના પગારની સરખામણીમાં ૧૩૫ થી ૨૬૩ ટકા વધારે છે અને આ ઉદ્યોગને લગતાં વળગતાં કેટલાંક મજૂર મંડળોમાંથી અર્ધી સંખ્યા બેતાર છે. મજૂરોના કાર્યવાહકોએ પહેલાં કાંઈ પણ ઘટાડો માન્ય રાખવા ના પાડી હતી પણ છેવટે તેઓએ પોતાના સભાસદોની સાથે સંતલસ કરવાનું મંજૂર કર્યું હતું પણ મજૂરોએ બહુમતિથી મૂડીવાળાઓની આ માગણી ઠણુક કરી નથી. પરીપ્તમે તે ઉદ્યોગમાં હંડવાલ પડે અવા ચિન્હો જણાય છે.

(૪) હિન્દુસ્તાનની બેન્કો:-

હિન્દુસ્તાનમાં ૧૯૨૦ ની સાલમા દરેક ધરાવતી બેન્કોના કામકાજને લગતા આંકડા ના. સરકાર તરફથી હાવમાં બહાર ખડવામાં આવેલ છે. છેલ્લાં દસ વર્ષ દરમ્યાન બેન્કોના ડીપોઝીટોમાં આશ્ચર્યકારક વધારો થયેલ છે એટલે હિન્દીઓ પેમા ઘરમાં સુધરી રાખે છે એવો જે આશ્લેષ તેઓ સાથે લાંબા વખતથી મૂકવામાં આવે છે તે કેટલેક અંશે દૂર થયેલ છે એમ અમારું માનવું છે. મહાન ત્રિશૂલ પહેલાં વેપાર વણજમાં હિન્દીઓનું જેટલું નહું રોકાએલું હતું તેમાં ત્યાર બાદ સગીન વધારો થયેલ છે. ત્રણે વર્ગની બેન્કોમાં ૧૯૧૧ નો ત્રાસમાં કુલ ડીપોઝીટો દર કરોડ રૂપિયા હતા તે વર્ષીને ૧૯૨૦ માં ૨૭૫ કરોડ રૂપિયા સુધી પહોંચેલ છે જે ૧૫૫ ટકાનો વધારો બતાવે છે. કુલ ડીપોઝીટોમાં જૂઠા જૂઠા વર્ષોની બેન્કોનો ફાળો નોંધે મુજબ હતો. પ્રેસીડેન્સી બેન્કો ૩૭ ટકા, એક્સચેન્જ બેન્કો ૩૨ ટકા, હિન્દી એન્ડ સ્ટેટ બેન્કો ૩૧ ટકા. પ્રેસીડેન્સી બેન્કોમાં વર્ષ આખરે રોકડ પુરાંત તેઓના ડીપોઝીટોના ૩૦ ટકા જેટલી, જે એક્સચેન્જ બેન્કો હિન્દમાં વધારે કામકાજ કરે છે તેઓની રોકડ પુરાંત ૩૦ ટકા જેટલી અને જે એક્સચેન્જ બેન્કો વધારે કામકાજ હિન્દ બહાર કરે છે તેઓની રોકડ પુરાંત ૫૮ ટકા જેટલી હતી. હિન્દી એન્ડ સ્ટેટ બેન્કોમાં ૫,૦૦,૦૦૦ રૂપિયા કરતાં વધારે ચાંપણ અને અનામત વાળી બેન્કોમાં વર્ષની આખરે રોકડ પુરાંત તેઓના ડીપોઝીટોના ૨૩ ટકા જેટલી અને તેથી થોડી માપણ વાળી બેન્કોની રોકડ પુરાંત ૧૮ ટકા જેટલી હતી.

ધી બોમ્બે ટાઇલ માટ ૨૧ બેક ઓટ, ફ્રાઈટ, મુંબઈ.

એકરચેન્જ બેન્કો:-

વર્ષ ૧૯૨૧ના કામ કરતી ૧૫ એકરચેન્જ બેન્કોની પગાર થએલી થાપણ અને અનામત ૬ પૌંડ બેટરી હતી જ્યારે હિન્દુસ્તાનમાં તેઓની ડીપોઝીટો ૮૫ ટકા અને રોકડ પુરાંત ૨૫ ટકા હતી. કોઈ ઉપરથી માલમ પડે છે કે જે એકરચેન્જ બેન્કો આ દેશમાં વધારે કામકાજ કરે છે તેઓનાં ડીપોઝીટો પરદેશની શાખાઓ અથવા એન્જનીયરોનાં ડીપોઝીટો કરતાં છ ગણાં હતાં.

હિન્દી બેંકન્ટ સ્ટોક બેન્કો:-

વર્ષ ૧૯૨૧ના પદ બેન્કો તરફથી વીગતો પૂરી પાડવામાં આવી હતી જેઓની પગાર થએલી થાપણ તથા અનામત રૂ. ૧૦૦૦૦૦ અથવા તે ઉપરાંત હતી અને જે બોને ૩૦૦ શાખાઓ અથવા એન્જનીયરો હતી. આ શાખાઓ ખાસ કરીને પંજાબ અને સંયુક્ત પ્રાંતોમાં આવેલી છે. ૧૯૨૦માં આ બેન્કોની કુલ પગાર થએલી થાપણ તથા અનામત રૂ. ૧૨૮૪ લાખ, ડીપોઝીટો ૭૩૪૮ લાખ, અને રોકડ પુરાંત રૂ. ૧૬૭૩ લાખ હતી. આખા હેવલમાં ખાસ સંતોષાતરક મુદ્દો એ છે કે ૧૯૧૪માં ૪૨ બેન્કો ભાંગી હતી તેને બદલે ૧૯૨૦માં માત્ર ૩ બેન્કો નાદાર થઇ હતી. આ ત્રણે બેન્કો સંયુક્ત પ્રાંતમાં જ હતી. જે ૧૯૧૩ની સલથી નાદાર થએલી બેન્કોની ટીપ આપણે તપાસીશું તે માલમ પડશે કે ઘણે બે બે બેન્કોની થાપણ નાના પ્રમાણમાં પગાર થએલ હતી તેઓ નાદાર થઇ હતી. આ ઉપરથી માત્ર સંગીન પાયા ઉપરજ બેન્કો કાઢનાનું કેટલું આવશ્યક છે તે સમજશે.

આ સંબંધમાં થોડા વખત અગાઉ સેન્ટ્રલ બેન્ક ઓફ ઇન્ડીયાની વાર્ષિક સામાન્ય સભાના પ્રમુખ તરીકે એ. મી. કીરોઝ શેઠનાએ દર્શાવેલા વિચારોનું ટુંકમાં અવલોકન કરવાનું અમે જ્યાજળી ધારીએ છીએ. તેઓએ જણાવ્યું તેમ આ દેશમાં બેન્કોનું કામકાજ હજી શરૂઆતની સ્થિતિમાં છે. ઇંગ્લીશ બેન્ક ઓફ ઇન્ડીયા ઉપરાંત હિન્દુસ્તાનમાં પોતાની વડી ઓફીસ હોય તેની ૫૫ બેંકન્ટ સ્ટોક બેન્કો છે. હિન્દુસ્તાનમાં કામકાજ કરતી લગભગ ૧૫ એકરચેન્જ બેન્કોની વડી ઓફીસો હિન્દ બહાર છે. આખા દેશમાં ૧૬૧૭ની સાલમાં કુલ ૩૫૬ બેન્કો તથા ૧૧ શાખાઓ હતી જ્યારે યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સમાં તેની સંખ્યા ૨૮૬૧૩, યુનાઇટેડ કીંગડમમાં ૬૩૫૭ (૧૯૧૮માં) જાપાનમાં ૫૮૭૪ (૧૯૧૬) અને કેનેડામાં ૩૩૨૭ હતી.

બેન્કમાં જાણદીક ડીપોઝીટ.

આ દેશમાં ૩૧૫૦ લાખની વસ્તીમાં બેન્કોમાં ડીપોઝીટોની રકમ ફક્ત ૧૨૦૦ લાખ પૌંડ છે એટલે મલુમ્મત દીક ૭ શી. ૮ પે. અથવા ૩. ૫૫ છે, જ્યારે યુનાઇટેડ કીંગડમમાં ૪૬૦ લાખની વસ્તીમાં બેન્કની ડીપોઝીટો ૨૩૫૫૦ લાખ પૌંડ એટલે કે માલુમ્મત દીક ૪૮ પૌંડ છે. યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સમાં જાણ દીક બેન્કમાં ડીપોઝીટ પૌંડ ૫૭ ૧૪ શી. છે, જ્યારે જાપાનમાં આ આંકડો જાણ દીક ૧૦ પૌંડનો છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો હિન્દમાં બેન્કમાં દર ૧ રૂપિયાની ડીપોઝીટના પ્રમાણમાં જાપાનમાં ૨૮ રૂપિયા, ઇંગ્લંડના રૂ. ૧૨૫, અને અમેરીકામાં રૂ. ૧૫૦ ડીપોઝીટ હોય છે. આ ઉપરાંત બીજા દેશોની સરખામણી કરતાં આપણને માલમ પડે છે કે હિન્દમાં દર એક રૂપિયાની ડીપોઝીટના પ્રમાણમાં કેનેડામાં ૧૩૭ રૂપિયા, અને ઓસ્ટ્રેલીયામાં ૨૦૪ રૂપિયા ડીપોઝીટ છે. આ બધા આંકડા ઉપરથી એટલું તો ખુલ્લું દેખાય છે કે આ દેશમાં બેન્કોનું કામકાજ હજી ઘણું પછાત છે અને તેને સંગીન રીતે આગળ વધારવાની ઘણીજ આવશ્યકતા છે.

ચેમ્બરના વિભાગ.

(૧) કમીટીની સલાઓ.

ધી ઇન્ડિઅન મર્ચન્ટસ ચેમ્બર ઓફ કમીટીની એક ખાસ સલા મંગળવાર વા. ૭
મી ફેબ્રુઆરી સને ૧૯૨૨ને રોજ સાંજના ૫-૩૦ કલાક (૨ટા. ટા.) મળી હતી જ જેના નીચે
જણાવેલા ગૃહસ્થો હાજર હતા.

શેક પુરોષોત્તમદાસ દાકોરદાસ (પ્રમુખ)

શેક હશ્વરદાસ લક્ષ્મીદાસ.

,, મનમોહનદાસ રામજી.

,, એન. એમ. મણીમદાર.

ઓ. શેક લલ્લુભાઈ શામળદાસ.

,, સુર રજી મુળજી ખટાઈ.

સર વીરલદાસ ડી. ઠાકરશી.

,, ગીરજશંકર બી. ત્રીવેદી.

શેક મોતીલાલ કાનજી.

,, વાલચંદ હીરાચંદ.

,, મોતીલાલ વલ્લભજી.

,, માવજી ગોવિંદજી શે. ૧.

,, ફાઝલ ઇબ્રાહીમ રહીમજીવલ.

,, જમનાદાસ દે. રાઠાદાસ.

,, બી. એફ. માદન.

ઇન્ડિઅન ક્રીકલ કમીટીના સેક્રેટરી તરફથી જે સલાઓની ચર્ચા જવાબ સારૂ કમીટી તરફ
મોકલવામાં આવી હતી તે પર વીચાર કરી તેમાં જણાવેલા મુખ્ય મુદ્દાઓ ઉપર ઠવા પ્રકારના
જવાબ આપવા તેનું પૌરણ નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું.

૧ આચ ત જકાત:—આ સંબંધમાં હરેક ચીજ ઉપર આચાત જકાત નાખી તથા જુદી
જુદી ચીજ ઉપર જક વતુ પ્રમાણ નક્કી કરવામાં ખાસ સંલેગો ધ્યાનમાં લેવા એ મતલબની
મત્તામણ કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૨ નીદાસ જકાત:—આ સંબંધમાં એવી મત્તામણ કરવાનો ઠરાવ થયો હતો કે હોંદુસ્થાનના
ઉદ્યોગના વકાલુને સારૂ બીજાક નીકાસ જકાત ન નાખવી. પણ જો સરકારને ના.દ.ના બીડને
લીધે નીકાસ જકાત નાખવાની જરૂર જણાય તો તે એવી ચીજ ઉપર નાખવી કે જે ચીજોમાં
હોંદુસ્થાનની " મોનાપોલી " હોય.

૩ ઇમ્પીરીઅલ પ્રેક્ષક:—આ યોજનાની વિરુદ્ધ મત દર્શાવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

ઉપર જણાવેલા મુદ્દા નક્કી કર્યા બાદ વીગતવાર કમીટી તરફથી લખેલું પેચાર કરવા
સારૂ નીચે જણાવેલા ગૃહસ્થોની એક સળ કમીટી નીમવામાં આવો હતો તથા તે સળ કમીટી

તરફથી જે ખરડો તૈયાર કરવામાં આવે તેની નકલો સેક્રેટરીએ કમીટીના સભાસદોમાં ફેરવીને શનીવાર તા. ૧૧ મી ફેબ્રુઆરીને રોજ કમીટીની ખાસ સભા બોલાવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

શેઠ પુરુષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસ (પ્રમુખ.)

„ બી. એફ. માદન.

„ એન. એમ. મણુમદાર.

બદ સભા બરખાસ્ત થઇ હતી.

એસ. એમ. મણુમદાર.

એ. સેક્રેટરી.

પુરુષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસ.

પ્રમુખ

ધી ઇન્ડીઅન મર્ચન્ટસ એસોસિએશન ઓફ પુરોની કમીટીની એક ખાસ સભા શનીવાર તા. ૧૧ મી ફેબ્રુઆરી સને ૧૯૨૨ ને રોજ સાંજના ૫-૩૦ કલાકે (સા. ટા.) મળી હતી જે વેળા નીચે જણાવેલા મુદ્દાઓ દર્શાવેલા હતા.

શેઠ પુરુષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસ (પ્રમુખ.)

„ હંસરાજ પ્રાગણ ઠાકરશી.

„ મોતીલાલ કાનજી.

„ મોતીલાલ વલ્લભજી.

„ ફાજલ ઇબ્રાહીમ રફીમતુલ્લા.

„ બી. એફ. માદન.

શેઠ ઇશ્વરદાસ લક્ષ્મીદાસ

„ એન. એમ. મણુમદાર.

„ જમનાદાસ વસંત મનજી.

„ સુરજી મુળારાજ ખટ્ટક.

„ મહમદભાઈ હાજીભાઈ લાલજી.

„ માવજી ગોવિંદજી શેઠ.

૧ તા. ૧૦-૧-૨૨ અને ૭-૨-૨૨ ને રોજ મળેલી કમીટીની મીનીટ પસાર કરવામાં આવી હતી.

૨ જકતને લગતા કમીશન ઉપર મોકલવા સાડુ એસોસિએશન લેખી જુમાનીનો જે ખરડો સબ કમીટી તરફથી તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતા તે કેટલાક સુધારા વધારા સાથે મંજૂર કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

કમીટીના પ્રેસિડન્ટ—આ ઉપર શેઠ પુરુષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસે પોતાની અંગત લેખી જુમાનીમાં જે વલણ લીધું હતું તે વલણ ઉપર કમીટીની લેખી જુમાનીનાં ખરડામાં વ્યાજબી ફેરફાર કરવાનો ઠરાવ થયો હતો. ખરડાની આખરે જકતને લગતા સામાન્ય વીચારો દર્શાવવામાં આવ્યા હતા. તેમાં ના. સરકારની હાલ સુધીની જકતને લગતી રાજનીતી રૂઢિત લેન્ડે-શાયરના સ્વાર્થ સાધવામાંજ મદદરૂપ થઇ છે, એ મતલબનું લખાણ ઉમેરવાનો ઠરાવ થયો હતો. આ બંને સુધારા ચોથા શબ્દોમાં ગોઠવાને ખરડાની નકલ ટેરીફ કમીશનના સેક્રેટરી ઉપર મોકલી આપવાની એ પ્રમુખને સત્તા આપવામાં આવી હતી.

એસોસિએશન તરફથી કમીશન આગળ રૂબરૂમાં જુમાની આપવા સાડુ એ. પ્રમુખ તથા કમીટીના બે સભાસદોની નીમણૂક કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૩ ચેમ્બરના કાયદા પ્રાનુન નં. ૨૫ ની ક્રમે કમીટીના પાંચ સભાસદ કેમ્પોન કરવાના સંબંધમાં વીચાર કરતાં નીચે જણાવેલા પાંચ ગૃહસ્થોની નીમણૂક કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

શેઠ રેવાશંકર જગજીવન.

શેઠ મથુરાદાસ વસનજી ખીમજી.

„ મનુ કુબેદર.

„ વેલજી લખમશી નપુ.

„ એસ. આર. બમનજી.

બાદ સભા બંધ રા થઈ હતી.

એસ. એમ મણુમદાર.

પુરુષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસ.

એ. સેકેટરી.

પ્રમુખ.

ધી ઇન્ડિઅન મચીન્ટ્રીસ ચેમ્બર એન્ડ બુરોની કમીટીની એક સભા મંગળવાર તા ૧૪મી ફેબ્રુઆરી સને ૧૯૨૨ ને રોજ સાંજના ૫-૩૦ ઠંડાકે (રૂ. ૮) મળી હતી જે વેળા નીચે જણાવેલા ગૃહસ્થો હાજર હતા:—

શેઠ પુરુષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસ. (પ્રમુખ)

શેઠ બી. એફ. માદન

„ લાલજી નારણજી

„ એન. એમ. મણુમદાર

„ મોતીલાલ ઠાનજી

„ મોરારજી મુળશંખ ખટાઉ

„ મોતીલાલ વલ્લભજી

„ ગીત્તશંકર બી. ત્રીવેદી

„ ફાજલ હાજીમ રહીમતુલ્લા

„ એસ. આર. બમનજી

શરૂઆતમાં મે. પ્રમુખે બ્રીટીશ મંત્રાલયના સેક્રેટરી મી. ચરચોવે તા ૨૭મી જાન્યુઆરી સને ૧૯૨૨ ને રોજ લંડનમાં જે લાખજી કયું હતું તે તરફ કમીટીનું લક્ષ્ય ખેંચ્યું હતું અને જણાવ્યું હતું કે બ્રીટીશ ઇન્ડિઆ કે લોનીઅલ મચીન્ટ્રીસ એસોસિએશન તરફથી વડા પ્રધાન ઉપર તાર મુકવામાં આવનાર છે તે આપણી ચેમ્બરે પણ તેમાં સામેલ થઈ વારથી ના. બ્રીટીશ સરકારનું લક્ષ્ય ખેંચ્યું જોઈએ. આ બાગત એજેન્ડા ઉપર નહોતી છતાં પણ અગત્યની હોવાથી સર્વોત્તમને તે પર વીચાર ચલાવવામાં આવ્યો હતો અને શેઠ પુરુષોત્તમદાસ બ્રીટીશ ઇન્ડિઅન કોલોનીઅલ મચીન્ટ્રીસ એસોસિએશનના પણ પ્રમુખ હોઈ તેઓએ અને એસોસિએશનના પ્રમુખ સ્ટ્રીકે પ્રધાન પર તાર મોકલી આપવાનો ઠરાવ થયો હતો તથા વારનો જે ખર્ચો તેઓ તરફથી રજુ કરવામાં આવ્યો હતો તે પસાર કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૨. ચેમ્બરની કમીટીની સભાને વખત મે. પ્રમુખને જાનુકુળ નહીં હોવાથી તે બદલવાના સંબંધમાં વીચાર કરતાં તે બાબત એજેન્ડા ઉપર લાવીને તે પર વીચાર કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૩. ચેમ્બર તરફથી જકાતને લગતા કમીશન આગળ લેખી જુલાની મોકલવાનો ખર્ચો જે કમીટીની બગલી મીનિંગમાં પમાર કરવામાં આવ્યો હતો તેમાં સવાલ ૧૮ માંમાં થોડાક ફેરફાર સુચવવામાં આવ્યો હતો જે મંજૂર કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

ત્યાર બાદ એજેન્ડામાં જણાવેલી બાગતોમાંથી નીચે જણાવેલી બાબતો ઉપર વીચાર કરવામાં આવ્યો હતો.

ધી બોર્ડે ટાબલ માટ ૨૧ ફેંક સીટ, ફોટ સુંબઢ.

૧. મેસરો યુનીલાલ હરીલાલ તરફથી ચેમ્બરમાં સભાસદ તરીકે દાખલ થવાને અરજી આવેલી હતી જે સમિતિ મુજબ બેલંટ ઉપર મોકલવાનો ઠરાવ થયો હતો. સ્કુટીનીઅર તરીકે શેઠ ગીરમશંકર બી. ત્રિવેદીની નીમણુક કરવાનો ઠરાવ થયો હતો. બેલંટ મ.ટેના હીવસો મુલતવી સમવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૨. નીચે જણાવેલા ગૃહસ્થો તથા પેઢીઓ તરફથી ચેમ્બરના સભાસદ તરીકે રાજીનામાં આવેલાં હતા જે કમીટી આગળ રજુ થતાં તે પસાર કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૧ મેશરફ પ્રાગણ સુરજની કું.

૪ શેઠ શામળ વંદાવન

૨ ,, સુરજ ગોધુની કું.

૫ ,, યુનીલાલ સાકળચંદ

૩ ,, ઠાન્વીલાલ જયન્તીલાલની કું.

૬ ,, જમનાદાસ કાનજી

૩. કામદાર વગને લગતી નીચે જણાવેલી ત્રણ ખામતો ઉપર ના. સરકાર તરફથી પત્રો આવ્યા હતા તે પર વીચાર કરતાં તેને લગવા પેપરો શેઠ કાજીલાલ ઇશ્વારીમ રહીમગુદલા તથા શેઠ કાનજી દારાદાસ પર ખરડા તૈયાર કરવા સારૂ મોકલી આપવાનો ઠરાવ થયો હતો. તેઓને બે કોઇ ખાંબ ગૃહસ્થોની મદદની જરૂર હોય તો તેવા ગૃહસ્થોને સળ કમીટી ઉપર કોમ્પોટ કરવાની સત્તા આપવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૧ વર્કમેન્સ કોમ્પેન્સેશન એક્ટ

૨ વર્કમેન્સ પ્રીય ઓફ કોન્ડેક્ટ એક્ટ

૩ પબલીક એમ્પ્લોયમેન્ટ એજન્સીના સંબંધમાં વોર્શિંગટન ખાતે મળેલી લેબર કોન્ફરન્સ-
મલામલો ઉપર ચેમ્બરનો અભીપ્રાય.

૪ ના. મુંબઈ સરકારના રેવન્યુ ખાતા તરફથી પી. એન્ડ એ. કંપનીના કોન્ડેક્ટ બાબે જે ચત્ર આવ્યો હતો તે પર વીચાર કરતાં નીચે જણાવેલા ગૃહસ્થોની સળ-કમીટી નીમવાનો ઠરાવ થયો હતો.

શેઠ પુરુષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસ (પ્રમુખ.)

,, બી. એફ. માદન.

,, એસ. આર. બનમજી.

૫. પરદેશમાં ક્રીટીશ ચેમ્બર ઓફ કોમર્સની સ્થાપના તથા બંધારણ વીગેરેના સંબંધમાં ના. મુંબઈ સરકારના રેવન્યુ ખાતા તરફથી ચેમ્બરનો અભીપ્રાય પુછાવવામાં આવ્યો હતો. આ પત્ર પર વીચાર કરતાં મે. પ્રમુખે તે પત્ર પર વીચાર કરી એક ખરડો તૈયાર કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૬. બ્રહ્મચર્ય અને શેકડયુઓમાં કરવામાં આવેલા વધારાના સંબંધમાં કમીટી તરફથી જે પત્ર લખવામાં આવ્યો હતો તેના જવાબમાં બેંગ્લોર્ પાર્ટીટરનાં સેક્રેટરી તરફથી ખુલાસાનો પત્ર આવ્યો હતો. પત્ર ઉપર વીચાર કરતાં તેની નોંધ લેવાનો ઠરાવ થયો હતો. આ સંબંધમાં શેઠ વસનજી હાલાઈ તરફથી જે પત્ર આવેલો હતો તે પત્ર સંબંધમાં વા. ૧૦ મી બાન્યુઆરીને રાજ મળેલી

મેટેલીક શીર્ષાંગી સારા ડીઝાઇન ગમશે કે ?

કમીટીએ એવો ઠરાવ પસાર કરેલો હતો કે એ પત્ર નવી કમીટી આગળ રજુ કરવો. આ ઠરાવની રૂએ એ પત્ર કમીટી આગળ રજુ થતા સેક્રેટરી તરફથી જણાવવામાં આવ્યું હતું કે શેઠ હાલ-ધને પોર્ટ ટ્રસ્ટ તરફથી મળેલા પત્રની નકલ મોકલી આપવામાં આવી છે. તેના જળખમાં તેમના તરફથી ફરીથી પત્ર નહીં આવવાથી તેમના પ્રથમ પત્રની નોંધ લેવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૭. ના. મુંબઈ સરકારના જનરલ ખાતા તરફથી કેક પેસેન્જર કમીટીએ કરેલી બલામણો ઉપર ચેમ્બરનો અભીપ્રાય પુછાવવામાં આવ્યો હતો. પત્ર ઉપર વીચાર કરવા સારૂ નીચે જણાવેલા ગૃહસ્થાની સળ-કમીટી નોમવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૧. શેઠ એસ. આર. બમનજી.

૩. શેઠ જીવદાસ ગોકલદાસ નેલુમ્મી.

૨. „ માવજી ગોર્ગીદજી.

૪. „ મનુ સુભેદાર.

આ ગૃહસ્થાને જો જરૂર જણાય તો ખીલ સભાસદો સબ કમીટી ઉપર કોએ. ૧૮ કરવાની સત્તા આપવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૮. શેઠ કાજલ ઇશ્વરદાસ રહીમતુલ્લા તરફથી પત્ર આવ્યો હતો અને તેમાં પોર્ટ ટ્રસ્ટના પ્રમુખ રત્ન ઉપર જવાના હોવાથી તેની જગા પર કોઇ ખીલ અમલદાર હોદ્દાની નં મણુક કરવાની ચેમ્બરે માગણી કરવી એમ સુચના કરેલી હતી. તેમજ કેટલાક ભરતીઓની જગ્યાએ પ્રીલ મહીનામાં પુરી થતી હોવાથી પોર્ટ ટ્રસ્ટના બધાં રજાઓ પછી કમીટીનું ધ્યાન 'જે. એચ. ઇ. ટુ.' પત્ર પર વીચાર કરવાં નના પ્રથમ ભાગની નોંધ લેવાનો ઠરાવ થયો હતો તથા પાછલા ભાગના સંબંધમાં ના. મુંબઈ સરકારનું કમીટીના પ્રથમ પત્રવ્યવહાર તરફ લક્ષ્ય એ ગા ગૃહની સી-પાલીટીને જેવી રીતે હાલ પ્રતીનીધીત્વ મળે છે તે પ્રમાણે ચાલ ચલાક ચેમ્બરને પત્ર એક પ્રતીનીધી પોર્ટ ટ્રસ્ટ ઉપર મોકલવાનો હક મળવો એમ બલબળે, પત્ર લખી જણાવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

બાદ કમીટીની અધુરી રહેલી સભા શનીવાર તા. ૧૮ મી ફેબ્રુઆરી સને ૧૯૨૨ને રોજ સાંજના ત્રણ કલાકે (૨૮. ટા.) બોલાવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

બાદ સભા બરખાસ્ત થઇ હતી.

—:૦:—

(૨) ચેમ્બરની વાર્ષિક સામાન્ય સભા.

ધી ઇન્ડિયન મર્ચન્ટસ ચેમ્બર એન્ડ પુરોની ચૌદમી વાર્ષિક સામાન્ય સભા શનીવાર તા. ૪ થી ફેબ્રુઆરી ૧૯૨૨ ને રોજ સાંજના ૩ (૨૮. ટા.) કલાકે ચેમ્બરનો આદીમાં શેઠ લાલજી નારણજીના પ્રમુખ પદ હેઠળ મળી હતી જે વેળા સભાસદોએ સારી સંખ્યામાં હાજરી આપી હતી.

શરૂઆતમાં સેક્રેટરીએ સભા બોલાવનારો સકચેલર વાંચી સંભળાવ્યો હતો. ત્યાર બાદ ૧૯૨૦-૨૧ ની સાલનો (એપ્રિલે કે સપ્ટેમ્બર ૧૯૨૦ થી ડીસેમ્બર ૧૯૨૧ સુધીના) ચેમ્બરની કમીટીના કામકાજનો હેતુલ તથા વપાસેલા હીસાબનું સરવૈયું બહુલ રાખવાની દરખાસ્ત કરવાં સરવૈયો, પ્રમુખ શેઠ લાલજી નારણજીએ નીચે પ્રમાણે બાવલ થયું હતું:—

ધી બેઝે દાઇલ માર્ચ ૨૧ બેક ઓફ, ફોર્ટ, મુંબઈ.

આજે આપણી સમક્ષ ગત સવા વર્ષમાં આપની નીમિત્તી કમીટીએ જે કામકાજ કરેલું છે તેનો છાપેલા હેવાલ સેક્રેટરી તરફથી આપને ફેરવવામાં આવ્યો છે. જેનાથી બધી વીગત આપના જાણવામાં આવી હશે. એ રીપોર્ટ તથા અર્થનું સરવાલું પસાર કરવાની દરખાસ્ત રજુ કરતાં પહેલાં રીપોર્ટમાંથી કેટલીક અગત્યની બાબતો ઉપર આપનો વધારે બખત ન લેતાં માત્ર ટુંકમાં વીવેચન કરવાની રજા લઉં છું.

હુંડીઆમણ તથા ચલણને લગતી રાજનીતિ:—આ સંબંધમાં આપણી ચેમ્બર જરૂરીઆતને વખતે અને જ્યારે કમીટીને યોગ્ય જણાયું ત્યારે ચોતાના વીચારે ના. સરકાર પાસે રજુ કર્યો છે અને તે બાબત સર વીક્ટોરિયા કાકરસીએ વડી ધારાસભામાં ફરીથી રજુ કરી બાગૃત કરી છે તેને માટે તેઓને ધન્યવાદ ઘટે છે અને આપણે જોઈને, હીલગીર છીએ કે આ સવાલના સંબંધમાં તપાસ કરવાને એક કમીટી નીમવાની તેઓની દરખાસ્ત ઉડી ગઈ છે. આ સવાલના ઉપર આપની કમીટીએ જે વીચારે દર્શાવ્યા છે તેનો સાર એટલોજ છે કે ના. સરકારે હુંડીઆમણનો બે શીર્ડીંગનો દર ઠરાવવાનો જે કાયદો પસાર કર્યો છે તે કાયદો બનતી ત્વરાએ રદ કરવો. જોકે આ. સર હેલીએ એવી ખાત્રા આપી છે કે તે કાયદાના આશરા નીચે હીંદી વજર હુંડીઆમણની રાજનીતિમાં કાંઈ પણ લાભ લેશે નહીં તોપણ મારે આ રથળે ખુલ્લું કહેવું જોઈએ કે તેવો કાયદો ધારાપેથી ઉપર રહેવો જોઈએ નહીં. સરકારી સલાસદે બચાવમાં એવું કહેલું છે કે હુનીયાના સર્વે ભાગોમાં કેટલાક અનીવાર્ય સંજોગોને લઈને હુંડીઆમણનો મામલો બહુજ વીકટ થઈ પડ્યો છે અને તેને પરીણમે આપણુ દેશને પણ લોગવનું પડ્યું છે. તે કહેવું ગમે તો બ્યાજથી પણ હોય તો પણ હીંદી વજરના હાયમાં કાયદાથી બે શીર્ડીંગ પર હુંડીઆમણ લઈ જવાની સત્તા બીલકુલ રહેવી જોઈએ નહીં. અને તેવી સત્તા હશે. ત્યાં સુધી બ્યાપારી કોમનો વીશ્વાસ હુંડીઆમણની રાજનીતિમાં જરા પણ બેસશે નહીં. ચલણની બાબતમાં જોકે કેટલાક નાજાસાચીઓનો અભીપ્રાય રૂપાનું ચલણ ફરીથી શરૂ કરવાની તરફેણમાં છે પરંતુ હું માનું છું કે વધુમત સોનાના સીક્કા અને સોનાનું ચલણ ચાલુ રાખવાની નીતિ તરફ છે.

સર વીક્ટોરિયા હીંદની સોનાની અનામત લંડનમાં રાખવાની ભુલ હારેલી રાજનીતિ સામે જે ધુબરો કર્યો છે તે બાબત તરફ આપણી ચેમ્બર પણ એકઠી વધુ વખત ના. સરકારનું ધ્યાન ખેંચ્યું છે અને હું આશા રાખું છું કે બ્યાપારી પ્રજાના મત ઉપર ધ્યાન આપી હીંદને હીસાબે સોનાની જે અનામત ઇંગ્લાંડમાં પડી રહે છે તે વાકીદે હીંદમાં લાવવામાં આવશે.

રેલ્વે ફીનેન્સ કમીટીનો રીપોર્ટ:—રેલ્વે કમીટીનો રીપોર્ટ ગયા વર્ષની આખરે બહાર પડ્યો જેમાં રેલ્વે બજેટ અને રેલ્વે ફીનેન્સ આખા દેશના બજેટથી કેવળ બ્યાપારી ધોરણ ઉપર સરવાલાના રૂપમાં અલગ તૈયાર કરવાની આપણી ચેમ્બરે રેલ્વે કમીટી પાસે દરખાસ્ત રજુ કરેલી હતી અને તે દરખાસ્ત રેલ્વે કમીટીએ સર્વાનુમતે સ્વીકારી હતી અને તે મુજબ ચોતાના રીપોર્ટમાં ના. સરકારને બલામણ કરી હતી તેમ છતાં પણ રેલ્વે ફીનેન્સ કમીટી ઠલકંતામાં બેસવામાં આવી અને તેમાં ફીનેન્સ ચેમ્બર સર હેલીએ જે હકીકતો કમીટી સમક્ષ રજુ કરી હશે તેનો હેવાલ આપણી આગળ નથી તો પણ તેઓએ જે હકીકતો રજુ કરી તે પરથી કમીટીએ સર્વાનુમતે રેલ્વે બજેટ જુદું ન પાડતા.

મેટ્રીક શીલાંગથી બાઈડીંગનો ખોરડો ચોલે છે.

ભલામણ કરેલી છે. અને તેમાં કારણ એમ જણાવવામાં આવે છે કે રેલ્વેની પેદાશનો મોટો જથ્થો જો સરકારના હાથમાંથી નીકળી જાય તો બજેટમાં મોટો ખાડો પડે પણ તે જીતિ હું માન્ય કરી શકતો નથી કારણ કે તે દલીલમાં બે બાબતો સ્પષ્ટ કરવામાં આવતી નથી. એક બાબત એ છે કે રેલ્વેની જે ચોખ્ખી પેદાશ થાય તે બધી પેદાશ રેલ્વેના વીસ્તારમાં વાપરવી. હું તે માગણી સાચે મળતો થતો નથી. બીજી માગણી એની છે કે રેલ્વેનું જુદું બજેટ રાખી જુદું સરવાળું કઢાડી તેના ઉપર પાંચથી છ ટકાની વહેંચણી કરી તે રકમ ના. સરકારે રોકેલી મોટી થાપણને પેટ વ્યાજ તરીકે આપવી અને વધારે નફો થાય તો તે રેલ્વેનો વીસ્તાર કરવામાં વાપરવો. હું આ મતને મળતો છું. અને હું માનું છું કે હાલ જે પદ્ધતિ ચાલે છે તે પદ્ધતિ વ્યાપારી નીચમથી વિરુદ્ધ છે. જેવી કે કેટલીક રકમો જમા બાજુએ “કેપીટલ એકાઉન્ટમાં” મીલકત તરીકે નોંધા-
એલી હોય તે મીલકત એક રીતે જોતાં કીમત વગરનીજ હોય. રેલ્વેનો કારભાર જુદા ખાતા મારફત ચલાવવામાં આવે તો રેલ્વેનો વીસ્તાર કરવાની જ્યારે જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે તે રેલ્વે નફાકારક નીવડશે કે નહીં તે પહેલાંથી તપાસી તેના ઉપર કેટલો નફો પેદા થઈ શકશે તે સ્પષ્ટ-
જાનો વીચાર કરીને તે રેલ્વેને માટે ખાસ લોન ઉઠા કરવામાં કાંઈ પણ અડચણ નડશે નહીં. હું આશા રાખું છું કે ના. સરકાર આ બાબતમાં ફરીથી વીચાર કરી રેલ્વે બજેટ અને રેલ્વે પ્રીન્સ આખા દેશના બજેટ અને પ્રીન્સમાંથી અલાઇન પારી એક અલગ વહેવારી સાહસ તરીકે કામ કરશે. જ્યારે આપણે રેલ્વેના વીધય ઉપર છીએ ત્યારે મારે એટલું કહેવું જોઈએ કે રેલ્વેના દરો એટલા બધા હારે નહીં હોવા જોઈએ કે જેથી દેશના વ્યાપારને હાનિ પહોંચે અને દેશના વ્યાપારની આબાદીને લોગે રેલ્વે ખાતાના નફા મોટા બતાવાય.

ના. સરકાર તરફથી માલની ખરીદી:—આ બાબતની અંદર જે કમીટી નીમા-
ચેલી હતી તે કમીટીમાં હું એક સભાસદ હતો અને તે કમીટીની બહુમતીએ જે ભલામણો કરી
છે તે ભલામણોને બાજુપર રાખીને ના. સરકારે લઘુમતી (કે જે લઘુમતી હોતી વજીરના એક
અમલદાર અને અહીંની સરકારના એક અમલદારની બનેલી હતી) જેવી લઘુમતીના રીપોર્ટ
ઉપર પગલાં લીધાં છે અને તેમાંના એક અમલદારની વીલાયતની અંદર માલ ખરીદવાના કામના
હોદ્દા ઉપર નીમણુંક કરવામાં આવી છે. બહુમતીમાં રેલ્વે, મીલીટરી, પબ્લીક વર્ક્સ ડીપાર્ટમેન્ટ,
મંજિલ પેટ્રોલના પ્રતીનિધીઓ તથા જે હાજરી આપ્યા હતા. તેઓના બહુમતને બાજુ પર મંજી
વડી ધારાસભા પાસે આ બાબત રજુ કર્યા વગર લઘુમતીની ભલામણો ઉપર કામચલાઉ ગમત
કરવામાં આવ્યો છે તે જોઈને મને ઘણી દીલગીરી થાય છે. હું આશા રાખું છું કે જે ભલા-
મણો આપણી ચેમ્બરની કમીટીએ પણ ફરીથી કહેલી છે તેના ઉપર તાકીદે ધ્યાન આપી તે
ભલામણો અમલમાં મુકવામાં આવશે અને તેથી હીન્ડો થતો ગેરબનસાઈ અટકાવવામાં આવશે.

રેલ્વે કમીટીનો રીપોર્ટ:—આ રીપોર્ટ થોડાજ વખત ઉપર બહાર પાડવામાં આવ્યો
છે કે જે કમીટીમાં શેઠ પુરૂષોત્તમદાસ ઠાકરે સે ઘણાજ સમયનો ભેગ આપી અને યત્ન
લઈ સારી સેવા બજાવી છે. મુખ્ય સચાલ રેલ્વે વીરુદ્ધ કંપની ચેનેન્મેન્ટનો છે અને તે બાબતમાં
સર વીલીયમ એકનર્થ જેવા રેલ્વેની બાબતોમાં પ્રતીજ્ઞ ગૃહસ્થનો મત શેઠ પુરૂષોત્તમદાસ મેળવી
શક્યા છે અને આપણે આશા રાખીશું કે તે રીપોર્ટનો ભલામણો ઉપર બનતી ત્વરાએ
આપણી સરકાર પગલાં લઈ ઘણા વખતની દેશની માગણી પર તાકીદે ધ્યાન આપશે.

આ વર્ષનું ટેરીફ કમીશન:—આપના જાણવામાં છે કે હાલ જાહેરને લગતું કમીશન આ બાંહેધરિયા ઉપર પ્રવાસ કરી રહ્યું છે, અને બધા ઇલાકાઓમાં જઈ જુદા જુદા વીચારે ચેક કરે છે. થોડા સમયમાં તેઓ મુંબઈ આવી પહોંચશે ત્યારે આપણી ચેમ્બર પોતાના વીચાર રજૂ કરશે અને તેનાં શુભ પરીણામ આવશે એમ આપણે આશા રાખીશું. આ અગત્યના સવાલમાં કમીશન ઉપર એક ચુનંદા હીંદી નરને પ્રમુખપદ પર નીમવાને સાફ આપનો કમીટીએ ઘણા આગ્રહપૂર્વક સરકારને અરજ કરેલી હતી અને તે અરજ માન્ય રાખી ના. સરકારે આપણી ચેમ્બરના તથા હીંદીના પ્રસીદ્ધ બાહોશ નર સર દંપ્રાહીમ રહીમતુલ્લાને પ્રમુખપદ આપ્યું છે. હાલ તે બાબતમાં વધારે વિવેચન કરવું આવશ્યક નથી.

બેંકીંગ ઇન્સ્યુરન્સ અને શીર્ષીંગ:—કોઈ પણ દેશની આર્થિક સ્થિતિનો ખ્યાલ કરવાને બ્યારે સમય આવે છે. ત્યારે ત્રણ સલાહ મુખ્ય નજર આગળ આવે છે.

૧ બેંકીંગ

૨ ઇન્સ્યુરન્સ

૩ શીર્ષીંગ અને માલ લાવ લઈ જવાનાં સાધનો.

પહેલી બાબતમાં આપણે જાણ્યે છીએ કે કમ્પીરીઅલ બેંક બોર્ડ ઇન્ડિયા કે જે આપણે દેશની બેંક દહી શકીએ તેના કબજે ના. સરકાર અને તેમને પસંદ પડતી વ્યક્તિઓને. તે બેંકે પોતાની પ્રવૃત્તિઓ હુડીઆમણના વીષયમાં કરવી કે નહી તેના નીચું કરવાનું કામ પણ સરકારના હાથમાં. આપણા દેશમાં પરદેશી બેંકો આવી છયોઈ વધીવટ કરી ડીપોઝીટો લે અને તેના પર આપણી સરકારનો જરાપણ અંકુશ જોવામાં આવતો નથી તેમજ આ દેશના ડીપોઝીટોની સલામતી માટે કોઈ પણ હાજર ના. સરકાર લેતી જોવામાં આવતી નથી. પોચુંગીઝ, જાપાનીઝ ઇચ વીગેરે બેંકો આ દેશમાં આવી વધીવટ કરે પણ તેના પર આ દેશનો કાબુ બીલકુલ નથી. બ્યારે આપણી બેંકો ગમે તેટલી થાપણ સાથે અને ગમે તેટલી વગ ધરાવીને લંડનમાં જો સ્થાપના કરે તો ત્યાં પણ આપણી સાથે વહીવટ કરવાને અને આપણને સગવડ આપવાની સાફ ના પાડવામાં આવે એટલું જ નહી પણ તેની પ્રગતિમાં અનેક વધે નાખવામાં આવે. આવી સ્થિતિ જો આપણા સારાજીની રાજધાનીમાં જોવામાં આવે તો અન્ય દેશોમાં આપણી બેંકો વરંદ સારા અને નય થી વર્તનની તો આશા શી રાખવી?

જે દેશો અન્યોઅન્ય સરખી રીતે વર્તે નહી તે દેશોની બેંકો વરંદ આપણી સંકારે તેવીજ વલણ અપ ત્યારે કાંઈ જાન્ય.

ઇન્સ્યુરન્સ—પરદેશી કંપનીઓ અહીંથી હોરેડો કંપીઆનું કામ લઈ જાય તેઓની ઉપર આપણી સરકારની જામીનગીરીમાં કોઈ પણ રકમ રોકવાની ફરજ નથી. તેઓએ માથે લીધેલાં જોખમોની વીગતો આપણની તેઓના ઉપર ફરજ નથી અને નુકશાન થાય તો તે વખતે તે કંપનીઓએ આ દેશમાં લીધેલાં જોખમોની બરપાઈ કરવા માટે તેઓ પાસે પુરતાં સાધનો છે કે કેમ તેની પણ ના. સરકારે વરંદથી ચેકસાઈ રાખવામાં આવતી નથી. જો અમેરીકામાં જયોઈ તો પહેલાં તે દેશનાં નાણામાં તે દેશની જામીનગીરીઓમાં વચારે મોટી રકમ રોકવા પડશે ત્યાર બાદ તે દેશના કોઈ પણ અંગેને વચારે નીમવો પડશે અને ત્યારે તમે નાં કામ કમ શકશે.

મેટેલાક સહીગાંઈ ડીજીઇન સારી બમરા કે

સ્પેનમાં જોયો તો સ્પેનીશ કંપનીની મારફતેજ પરદે ॥ કંપની કામ કરી શકશે. જ્યારે હિંદુ સ્થાનમાં પરદેશી કંપનીઓને કામ કરવામાં જરા પણ અગવડ નથી એટલુંજ નહીં પણ દરેક અગવડ કરી આપવામાં આવે છે અને તેમના પર કંઈ પણ જાપગે જોઈએ તે નથી. આ બાબત ધારાસભામાં લાવો હું આશા રાખું છું કે કોઈ પણ સલાહસંતુલિત પગલા લેશે.

શીર્ષાંગ:—આ સંબંધમાં પણ નેરોશું તો આપણા દેશના પૈત્રાથી કમી થયે ૧ કરોડોની આપણની કંપનીઓને આપણાજ દેશમાં આપણાજ દરિયામાં પરદેશી કંપની દરીદ્ર કરી હુબાહી દેવાની તજવીજ કરશે તો તેને કોઈ પણ રીતે કાયદે નો બાધ નથી. એટલુંજ નહીં પણ આપણી સરકાર પરદેશી કંપનીઓને માલ લાવ લઈને કરવાનું કામ દેશી કંપનીઓને પુછ્યા વગર આપી દે છે તે મારી જાણની વાત છે અને તે જોડ આપણે ધણા દીલગીર છીએ. આ બાબત પણ ધારાસભામાં લાવવા યોગ્ય છે.

બજેટ:—થેડા વખતમાં બજેટ બહાર પડશે. સામાન્ય માન્યતા એવી છે કે બજેટમાં ઘણા ખાટો પડવાની વકી છે અને તેથી આદી ઉપર જકાત નાંખવામાં આવશે. હું આશા રાખું છું કે આપણી ચેમ્બરના મુળથી જણાવવામાં આવેલા અભીપ્રાય મુજબ ફીમતી ધાતુના વેપાર ઉપર ના. સરકાર તરફથી અંકુશ મુકવામાં આવશે નહીં. બજેટને ખાટો આરક વધારીને પુરવાના કરતાં મીલીટરી ખર્ચ કમી કરીને તે ખાટો હોય. થાયજ નહીં તે મતલબની કોશીશ જ્યાં સુધી કરવામાં આવશે નહીં ત્યાં સુધી ના. સરકારને નાણા સીઃ કાયમ રહેવાની બીજા દેશોમાં મીલીટરી પાછળ ફક્ત ૨૦ થી ૨૫ ટકા ખર્ચ થાયતું ગણાય છે ત્યારે આપણે કમલાગ્યે ના. સરકાર ૫૦ થી વધારે ટકા જેટલું ખર્ચ પણ પુરતું માનતી નથી. હું આશા રાખું છું કે બજેટની દરેક રકમ ઉપર મત આપવાને જે ઠાવ ધારાસભાએ પસાર કર્યો છે તે પર ના. વાઇસરોય ઘટતું લક્ષ આપશે.

સરકારે, હવે આ વીવેચન બંધ કરતા રીપોર્ટ હેઠળના વર્ષમાં તે વર્ષની કમીગ્રીમા યો. થેક યુનીલાલ મહેતાની જે એટ પડી છે તે તરફ આપણે ક્યાન જે ચું છું. તેઓ ના. સુબાઇ સરકારના પ્રધાન તરીકે નીમાએલા હોઇ આપણી કમીગ્રી તેમની ફીમતી સેવાને લાલ લઈ શકી નથી. ફક્ત સંતોષની વાત એટલોજ છે કે તેઓ હજુ પણ આપણા પ્રતિનીધી તરીકે સુબાઇની ધારાસભામાં છે અને આપણે આશા રાખીએ છીએ કે તેઓ પરાજી રીતે પણ ચેમ્બરની સેવા બજાવી આપણને આમારી કરશે.

આપણા કાયમના સેક્રેટરી મી. મહેતા જેઓ હાલ લંડનમાં છે તેઓ યુરોપના મુખ્ય વેપારી મધ્યકોની ચેમ્બરોની મુલાકાત લઇ માર્ચ આખર આ તરફ આવવાની વકી છે અને તેઓને રીપોર્ટ કમીગ્રી આગળ રજુ થયા બાદ હું આશા રાખું છું કે ચેમ્બરમાં ઘણાજ અગત્યના સુધારા અમલમાં મુકવાને પ્રસંગ આવશે.

હું માર્ચ બાથલ સમાપ્ત કરું તે પહેલાં હાલના સંજોગે ઉપર મારા વીચાર રજુ કરું છું. હિંદની બહારની એટલે કે મુખ્યત્વે કરીને પાશ્ચાત્ય દેશોની પ્રવૃત્તિઓને તમે ગમે તો સ્થળ સંસ્કૃતિનું નામ આપો પણ મારે કહેવું જોઈએ કે તેઓ કુદરતની શક્તિઓ ઉપર દિન પ્રતીદિન વધારે ને વધારે કાબુ મેળવતા જાય છે અને ઉત્તિ માટે અનેકરૂપી

સાધનો વધારવા નાથ છે. એવે સમયે કોઈ પણ દેશ ઉદ્યોગીક તથા વ્યાપારીક ઉત્તતી વગર ટકી શકે નહીં તેો પછી આપણે પ્રાચીન સંસ્કારવાળો દેશ કેમ રહી શકશે! હું ભવીષ્યના ઉંડાણમાં નજર નાખવા નથી માગતો. પણ એટલું નક્કી છે કે એ નવી સંસ્કૃતી લાંબે કાળે પણ નાશ પામવાની આશા નથી તેો પછી હુનીઆના દેશેો સાથે ઉલોગ અને વ્યાપાર દ્વારા સમાગમમાં આવવા છતાં આપણે હાલ એ દરજ્જે છીએ ત્યાં રહેવું વ્યાજબી ન ગણાય કે ત્યાંથી પાછું પગલું હટવું એ આપણને ન પોસાય. આજ વર્ષે થયાં છુંદરી નભાવવા માટે જે વીચ્છ્ર આદ્યે આવે છે તેવું આ તેો માન એક સ્વરૂપ છે એમાં આપણું કર્તવ્ય એ છે કે માણસમાં કે તેની આસપાસના સંજોગોમાં જે ગ્રાહું હોય તેને ખીલવવું. એમાં જેની ઝડપ વધારે હશે તે ક્ષણે અને જે મજબુત હશે તે જીતશે તથા જે માણસ જાતના ભદામાં મદદ કરવાની કુશળ પ્રત્યે એદરકાર રહેશે તે અંતે નાસીપાસ થશે.

હુનીયાની દોલતનેો નાશ કરનારી લડાઈએ આપણને પણ એવી મંદીમાં નાખી લીધા છે કે જેનેો પાર પામી શકાય તેમ નથી. પણ તે મંદીને લીધે હુનીયાના દેશોની પ્રજાએ ફરીથી દોલતવાન થવને માટે તથા પોતાને માથેથી કરજ ઉતારવાને માટે નવા પ્રદેશેો શોધવાને પ્રેરાશે. એમની જેટલી શક્તિ હશે તે બધી એકત્ર કરીને આપણા ઉપર હુમલો લાવશે. આ પ્રમાણે કહેવામાં મારેો છેવું એ છે કે હિંદની નૈતીક તથા આર્થીક ઉત્તતી માટે જેમને કાળજી હોય તેવી સર્વે વ્યક્તીઓ પોતાના રાજકીય વીચારો બાબતુ પર રાખીને આ દેશના અગત્યના આર્થીક લાભો સંભાળવા માટે એકત્ર થાય. તમે ગમે તેમ કહેો પણ “દોલત એ એક શક્તિ છે” અને ગરીબાઈ એ તેો કુદત ઉદાસીન વૃત્તિવાળા મનુષ્યેોનુંજ સૂત્ર છે કે મનુષ્યેને દ્રવ્યના પાશમાં જવાનેો બીલકુલ મોહ થતો નથી હું આશા રાખું છું કે મારા કહેવાનેો ખોટો અર્થ નહીં થાય. બીજા જે જે સ્વદેશ ભદતો છે તેમના જેટલોજ રાજકીય સ્વતંત્રતાનેો હું હીમાયતી છું. હિંદની રાજકીય ઉત્તતી સાધવા માટે જેઓ આજે પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે તેમની તરફ હું હીલસેાજ અને માન ધરાવું છું. હું એમ પણ માનું છું કે પોતાની શક્તિ પ્રમાણે વેપારીઓએ પણ રાજકીય ઉત્તતીના કાર્યમાં મદદ કરવી જોઈએ. પણ તે સાથે મને લાગે છે કે રાજકીય ઉત્તતીના કાર્યેો માટે શ્રમ લેનારાઓની સહાનુભુતી વેપારીઓ તથા ઉદ્યોગવાળાઓ પ્રત્યે પણ હોવી જોઈએ. કેમકે રાજકીય ઉત્તતી અને આર્થીક હિંતતી તે બંનેને જુદી પાટી શકાય તેમ નથી. અમે અમારાં હોતમાં રહીને ઉપર જણાવેલી બંને પ્રકારની ઉત્તતી માટે અમારાથી જાનતો પ્રયત્ન કર્યો છે-કરીએ છીએ અને કરીશું. એ પ્રમાણેજ દરેક વ્યક્તિનેો આશય હોવો જોઈએ. અને હું આગ્રહપૂર્વક કહું છું કે આ એમને માન હીમ વેપારી વર્ગ તરફથીજ નહીં પણ હિંદી રાજ્યદારીઓ પાસેથી પણ તેગજ દરેક દેશ હિંતતીક પાસેથી સંપૂર્ણ સહાય ગેજવવાને હકદાર છે. શું દેશનેો રાજવહીવટ સુધારવા માટેની લડતમાં આપણે સહાય આપી નથી? પરદેશેો તરફના આર્થીક બંધનોમાંથી દેશને ઊંડાવવા માટેની લડતમાં આપણે ભાગ નથી લીધેો? આપણી આર્થીક ઉત્તતીની આડે આવે એવા રાજકીય લેહલાવ શમે આપણે આપણે સ્વતંત્ર અર્થીક પ્રાય નથી દર્શાવ્યેો? દેશનું દ્રવ્ય ઉત્પન્ન કરવામાં, વધારવામાં અથવા તેનું સંસ્ક્રણ કરવામાં કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ માટેની વ્યવહારુ મુશ્કેલીઓવાળી યોજના હોય તેો તેને આપણે ખરા અંતઃકલ્પથી ટેકો મળ્યો નથી? દરેક વ્યક્તિ પોતે હાથે કાંતેલા તથા હાથે મણેલા સુવરનાં કપડાં પહેરે એવો જે સ્વાશ્રયના સિદ્ધાન્તને ટેકો આપવાવાળો કાર્યક્રમ મહાત્મા ગાંધીએ દેશને સાડું યોગ્યો છે તેને માટે મને માન છે એમ હું ખુલા દીવે કહુલ કહું છું. ખરી સ્વદેશીની હીલચાલની આ એક બાજુ છે. એ કાર્યમાં દરેક વેપારીઓ થોડે ઘણે અંશે

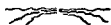
મેટલીક શીર્લાંગની સારી રીઝાઈન ગમશે કે?

પોતપોતાના ક્ષેત્રમાં ફાળો આપેજ. મને તો લાગે છે કે રાજકીય ઉત્તતિ માટે જેટલી જરૂર છે તેટલી જરૂર ઉદ્યોગીક ઉત્તતિ માટે પણ છે. જે લોકો રાજદારી ઉત્તતિનું કામ કરવા માટે વધારે લાયક હોય તે કામ તેઓ ભલે કરે અને આપણે એક શહેરી તરીકેની ઉંચી અને મામાન્ય દરમો બતાવી તેઓને આપણી સહાનુભૂતિ આપીશું. પણ જે કાર્યોથી સમાજ છીનવીત થઈ જાય, જુદા જુદા વર્ગો છુટા પડી જાય; જેથી મનુષ્યના વૃત્તિઓ નીરંકુશ બને અને સમાજ એક સંપત્તી કામ કરવાને અશક્ત બને એવાં કાર્યોને હું જુદાં પાડું છું. તેવાં કાર્યો કોઈ અસુક મજૂના રાજદારીઓ કરે અગર તો સરકાર કરે તો પણ તે કાર્યો માટે મને ખીલકુલ દીલસોણ નથી. દરેક વ્યક્તિને યોગ્યતાની તથા મંડળોમાં ભાગવાની સ્વતંત્રતા હોવી જોઈએ અને એ હુકમની રીમાયતમાં બધાએ ઉભા રહેવું જોઈએ. પણ તે સાથે હું એમ પણ માનું છું કે શાન્તિ અને સ્થિર સંજોગો શીવાય પ્રગતિ અશક્ય છે. અને જો પ્રગતિ અગર તો ઘણીજ ત્વરિત પ્રગતિ કરવાને જો આપણે આશય હોય તો જે જે હિલચાલો આપણને ઉત્તતિના માર્ગમાં આગળ વધતાં અટકાવતી હોય તેને દરેક સમજી વ્યક્તિએ વળોડી કઢાડવી જોઈએ. એટલું લક્ષમાં રાખવાનું છે કે સરકાર તેમજ રાજદારીઓ વ્યાજબી ઠપકામાંથી પોતાની જાતને મુક્ત કરી શકે નહીં અથવા તો તે તરફ બેઠરકાર રહી શકે નહીં. હું આપ સર્વને આર્થિક અને રાજદારી લાભો વચેનું સમતોલપણ જાળવી રાખવાને લીનવું છું આ બેમાંથી એક પણ અશ્વને પાછળ પાડી બીજાને આગ્રુક મારી આગળ હોડાવતા નહીં કારણ કે તેમ કરવ થી રથની ગતિ અટકી જશે. ખરો માર્ગ તો એજ છે કે લગામ બરાબર સરખી રાખી બંને અશ્વને સરખી ઝડપથી દોરવા કે જેથી રથનો વેગ ત્વરિત થાય. કોઇ પણ અશ્વને તે શ્રમીત થઇ ધરતી પર ઢળે ત્યાં સુધી પરાણા મારતા નહીં અને આપણી ચેમ્પરને સાફ કરીએ તો અશ્વની લગામ એટલી કાળુમાં ન રાખતા કે જેથી કરીને આપણી ધારેલી મુસાફરી પાર પડી ન શકે. એટલું યાદ રાખવાનું છે કે આર્થિક અને રાજદારી સ્વતંત્રતાનું કામ સ્વરાજ્ય મળતાજ પુરું થશે નહીં. એ સ્વતંત્રતાનાં દ્વાર બંધારે ખુલશે ત્યારે આપણા પ્રમુદ્રીય જીવનની માત્ર શરૂઆતજ હશે. તે વખતે જે મુશકેલીઓ તથા જે જરૂરીયાતો ઉભી થશે તેનો ખ્યાલ કરવાનો છે અને ત્યારેજ માર ઉત્તતિનો ખરો માર્ગ હાથ આવ્યો છે એમ કરી શકાશે. અને તેવે પ્રસંગેજ આપણને એક બીજાની સહાનુભુતિ તથા ટેકાની વધારે જરૂર પડશે કારણ કે તેવીજ સહાનુભુતિથી દેશની આખાી થશે. મારે આપને લીનંતી કરવાની છે કે ઉપર જણાવેલા ભવી-ધ્યનો સમય તરફ તમારી સૂક્ષ્મ દ્રષ્ટી નાખશો અને સમજી લેશો કે તે પ્રમંગે આપણે એક બીજા સાથે ભાઈચારાના મંગલથી એક બીજાને મહુકાત કરવાને પ્રમંગ આવશે માટે મારે આપને હાલ એટલીજ લીનંતી કરવાની છે કે તે સમયને માટે આપ સર્વ આપની શક્તિ જાળવી રાખશો અને તે દરમીયાન આપની શક્તિનો મીથ્યાવાદમાં ખર્ચ નહીં કરી નાખો કારણ કે એ પ્રકારના અરસા પરસના મીથ્યાવાદથી દેશના હીવને હાની પહોંચે છે અને દેશના દ્રવ્યને ઉપદ્ર કરનારા તેમજ તેની ઉંઘેચણી કરનારા દરેક સાધનોને પક્ષાઘાત થતો જાય છે. જો તેઓની પ્રવૃત્તિઓ મંદ પડી જાય તો પછી તે દેશને શા અર્થની? આપણે બધા શાન્તિ અને પ્રગતિ ઇચ્છીએ છીએ પણ પ્રગતિ વિના શાન્તિ અશક્ય છે અને શાન્તિ વિના પ્રગતિ અશક્ય છે. અને આ એકજ સૂત્રની બંને ગાળુઓ સરકાર તેમજ રાજદારીઓ લક્ષમાં રાખે એમ હું ઇચ્છું છું. એક વખતે તેઓ જો આ સૂત્ર સમજી જશે તો આપણે સ્તો સરખા થશે. હું ફક્ત સંપ અને શાન્તિ, અને પ્રગતિનો હીમાયતી છું એકને લોગે બીજાની પ્રામિ

નીબધ્ન છે. અને જો આપણે જે ઉજળા જમીનની આશા રાખીએ છીએ તેમાં આપણી પ્રગતી માટે કાંઈ સહાનુભૂતીની જરૂર પડશે એમ જો ખાતરી થતી હોય તો હું 'વીનવુ' છું કે આપણે દરેકે નજીક મતલેદો દુર રાખી એકમ થવું જોડએ કે જેને પરીણામેજ આપણો દેશ આગળ વધી શકશે. આ પંથમાંજ આપણો મોક્ષ છે.

છેવટે આપ સઘળાઓએ પોતાના અંગત અભીપ્રાયો ગમે તેમ હોય તેમ છતાં પણ જે શાન્તિ જાળવી મને સહાનુભૂતી આપી છે તે સારું હું આપ સર્વનો આભાર માનું છું. તેમજ કમીટીના સભાસદોએ તમોની સમક્ષ રજુ થતા દરેક પ્રશ્નો ઉપર પોતાનો અંતઃકર્ણપૂર્વક ટેકો આપીને મને જે છેલ્લાં ૧૫ માસમાં કીમતી મદદ કરી છે તે માટે તેઓનો તથા સેક્રેટરી તથા સ્ટાફ પણ જે પોતાની ફરજ અદા કરી છે તે સઘળાનો આ સ્થળે આભાર માનું છું.

બાદ રીપોર્ટ તથા તેમાં જણાવેલો હીસાબ મંજૂર કરવાની દરખાસ્ત આપની સમક્ષ રજુ કરી બેની જવાની રજા લઉં છું.

શેઠ હંસરાજ આગળ ઠાકરસીએ રીપોર્ટ બહાલ રાખવાની દરખાસ્તને ટેકો આપતા જન વ્હ કે પ્રમુખ સાહેબે કરેલા ભાષણ પછી મારે કાંઈ કહેવાનું રહેતું નથી. કેટલાક સવાલોના અંબંધમાં સભાસદો વચ્ચે કેટલાક મતફેર છતાં કમીટીએ હંમેશાં દરેક બબતમાં પોતાનો પ્રમાણિત અભિપ્રય આપ્યો હતો. કમીટીના સઘળા સભાસદો વિશ્વાસપાત્ર છે અને તેઓ જે કાંઈ કંઈ તે ચેમ્બરના લાભમાજ કરશે. આટલું બોલી હું આ દરખાસ્તને ટેકો આપું છું.

શેઠ એસ. આર. બમનજીએ વિવેચન કરતાં જણાવ્યું કે “તેંકા અને વહાણના ઉદ્યોગને લગતી કમીટીમાં ના. સરકારે મી. ભુવા નામના એક અકુશની નીમણુક કરી હતી. એ અકુશ આ બાબતનો કાંઈપણ અનુભવ ધરાવતો નથી. હું ઇંગ્લંડ હતો ત્યારે મેં જણાવ્યું હતું કે મી. ભુવાને હિન્દમાં કોઈ બોલાવવું નથી. મેં કમીટી સમક્ષ હિન્દ સાથે સંબંધ ધરાવતી સ્ટીમર કંપનીઓ મારફત દરેક બારકસ ઉપર બે ત્રણ હિન્દીઓને તાલીમ આપવાની બેઠવણ કરવા સૂચવ્યું હતું. મેં કમીટીના બંધારણ સામે વાંધો લીધો હતો.”

કમીટીના અલભેન્દમાં મોરા અમલદારોને મેટા પગારો આપવામાં આવે છે તે સામે પણ તેઓએ કેટલીક ઠીકા કરી હતી. વિલાયતી કંપનીઓ પાસેથી હાલમાં આવક વેરો લેવામાં આવતો નથી તે સાથે તેઓએ સખત વાંધો દર્શાવ્યો હતો અને આ વર્ષે બજેટમાં ભારે ખોટ આપવાની વધી છેવાળી તે ખોટ વિલાયતી કંપનીઓ પાસેથી આવક વેરો લઇને પૂરી કરવાની તેઓએ સૂચના કરી હતી.

ત્યાર બાદ હિન્દી ચલણના સંબંધમાં સર વિકલદાસ ઠાકરસીએ વડી ધારા સભામાં જે ઠરાવ રજુ કર્યો હતો તે માટે તેમને ધન્યવાદ આપ્યો હતો અને તે બાબે થોડું વિવેચન થઈ બાદ વડી ધારા સભા ઉપરના આપણી ચેમ્બરના પ્રતિનિધિ શેઠ મનમોહનદાસ રામજીએ સર વિકલદાસના ઠરાવની વિરુદ્ધ મત આપ્યો છે માટે શેઠ બમનજીએ દિલગીરી દર્શાવી હતી.

શેઠ મનમોહનદાસે ખુલાસો કરવાં જણાવ્યું કે હાલનો સમય કમીટી નીમવા માટે અનુકૂળ નથી એવા મારા પ્રમાણિક મન હોવાથી મેં તે ઠરાવની વિરુદ્ધમાં મત આપ્યો હતો.

મારસેદસની રંગીન લાદીઓ સફાઈ દાર અને મજબુત.

ધારો કે કમીટી નીમવાની દરખાસ્ત પસાર થાય અને મીં. બમનજીએ હાથમૂકા જણાવ્યું તેમ મીં. ભુવા જેવા ગ્રહસ્થાની તેમાં નીમણુક થાય તો ઉત્તર દેશને તુકશાન થાય. સર વિઠલદાસે કહ્યું કે કમીટી નીમવા માટેની દરખાસ્ત કરી હતી. પણ જો તેઓ હુંડીઆમણનો દર બદલવાની દરખાસ્ત લાગ્યા હતા તો હું મારો મત નંની તરફેણમાંજ આપત, વળી સર વિઠલદાસે પોતાનો દરખાસ્ત સપ્ટેમ્બર માસમા મોકલી આપી હતી એટલે ચેમ્બરને જો દરખાસ્ત ઉપર વિચાર કરવા માટે ચાર મહિના મળ્યા હતા છતાં પણ કમીટી તરફથી તેમને કંઈ પણ અભિપ્રાય જણાવવામાં આવ્યો નહોતો. નહિ તો ચેમ્બરને અભિપ્રાય ધરા સભામાં રજુ કરવાની હું મારી ફરજ માનત.”

ત્યાર બાદ દેવે કમીટીના રીપોર્ટમાં વેગને પુરાં નહિ પાડવાની વેપારીઓનો ફરીઆદ, દેવે મારફત લઈ જવામાં આવતા માલ ઉપર નાણેંદ્રી જવાબદારી, અને ત્રીજા વર્ગના ઉતાડ્યોની હાડમારી સંબંધમાં દેવે કમીટી તરફથી કંઈ પણ ચતોષકરક કામ કરવામાં આવ્યું નથી એમ શેઠ બમનજીએ જણાવ્યું હતું.

છેવટે નવા પ્રમુખની ચુંટણી સંબંધમાં શેઠ બમનજીએ જણાવ્યું કે આપણે માન જો કે ચાર ગ્રહસ્થાનાથીજ પ્રમુખની ચુંટણી કર્યાં કરીએ તે વલાયતવાળાઓને એમ લાગશે કે ચેમ્બરમાં માન જો કે ચાર ગ્રહસ્થાન પ્રમુખ થવાને લાયક છે. મારે આ વધે ચુટાડેવા પ્રમુખ સામે કંઈ કહેવાનું નથી. તેની જેવા બીજા પ્રમુખ મેળવવાનું મુશ્કેલ છે તો પણ ઉપર જણાવેલા આદેશમાંથી સુક્ત થવાની દેશીય કરવાને હું સર્વે સલાહદેને વિનવતી કરું છું.”

શેઠ મનુ મુખેદારે જણાવ્યું કે લડાઈથી ઉભી થયેલી ગંભીર સ્થિતિને પહોંચી વળવા માટે જુદા જુદા દેશો પ્રયાસ કરે છે જ્યારે આપણા દેશની સ્થિતિ તો ઉત્તરી બગડી છે. આપણી ચેમ્બરની પ્રતિષ્ઠા ધણી વધી છે અને ચેમ્બર તરફથી જતા પત્રોનો તારથી જળાબ વાળવામાં આવે છે. જો કે છેલ્લા ત્રણ ચાર મહિનાથી ચેમ્બરની કમીટીના કામ બાજે જાહેરપ્રજમાં અસંતોષ પેદા થયેલ છે અને પરીણમે ચેમ્બરની પ્રતિષ્ઠાને હાની પહોંચેલ છે તોપણ કમીટી તરફથી જે કામ કરવામાં આવે છે તે અધુરું નહિ રાખતા ચાલુજ રાખવું જોઈએ અને જો તેમ થશે તોજ આપણા દેશનો વેપાર મારફત ધસડાઈ જતી કરોડોની હોસત આપણે બચાવી શકીશું.

શેઠ માવજી ગોવિંદજીએ પણ ત્યારબાદ થોડું વિવેચન કર્યું હતું.

ત્યાર બાદ શેઠ વસનજી ઠાકરશી હાલાઈએ રીપોર્ટમાંની કેટલીક વિગતો બરાબર જણાવવામાં આવી નથી એવી ફરીઆદ કરી. તેમાં કેટલોક ફેરફાર કરવા માટે તેઓએ સુધારા રજુ કર્યા હતા. સીડનહેમ કોલેજની બોર્ડ ઉપર ચેમ્બરનું પ્રતિનિધિતત્વ મેળવવાના સંબંધમાં કમીટીએ કરેલા ઠરાવના સંબંધમાં અને મુંબઈની ખીલવણીનો પ્રશ્ન ચર્ચવા માટે સર ચીમનલાલ સેતલવડે ચેમ્બરની કમીટીની સુલાકાત લીધી હતી તેના સંબંધમાં રીપોર્ટમાં બરાબર વીગત આપવામાં આવી નથી એવી તેમણે ફરીઆદ કરી હતી; અને સર ચીમનલાલ સેતલવડ અને કમીટી વચ્ચેની ખાનગી સુલાકાતની ચોકસ વીગતો રીપોર્ટમાં સામેલ કરવા જણાવ્યું હતું.

શેઠ માવજી ગોવિંદજીએ એવો સવાલ ઉઠાવ્યો કે રીપોર્ટના દરેક વિષય ઉપર આવો સુધારો થઈ શકે કે કેમ તે બાજે તેમજ સુધારા માટે પહોંચેલી નોટીસ આપ્યા સિવાય સુધારા રજુ કરી શકાય કે કેમ તે બાજે પણ હું મે. પ્રમુખનું ફર્ગ માગું છું.

મે. પ્રમુખે જણાવ્યું કે કમીટી તથા પ્રમુખ સામે અને કેટલાક આક્ષેપ કરવામાં આવેલા હોવાથી ઉપરના મુદ્દાઓનો નિર્ણય હું સભાસદો ઉપર છોડું છું.

કેટલાક સભાસદોએ અને જણાવ્યું કે આવી માળખે ઉપર ચુકાદો આપવાનો હક માત્ર પ્રમુખને જ છે જે ઉપરથી પ્રમુખે એવો ચુકાદો આપ્યો કે મી. હાલાઈ સુધારાએ માટે અગાઉથી નોટીસ આપ્યા સિવાય તે રજુ કરી શકે નહિ. સભા આ રીપોર્ટ પસાર કરે ત્યાં તો પાછો કમીટી ઉપર મોકલી આપે.

શેક હાલાઈએ આગળ ચાલતાં જણાવ્યું કે રીપોર્ટની સાથે જે હીસાબ આપવામાં આવ્યો છે તે જ્યારે રીપોર્ટનો ખરડો કમીટી ઉપર તેની બહુલી માટે આવ્યો હતો ત્યારે તેની સાથે તે હતો નહિ જેથી કમીટીએ તે રીતસર તપાસી બહુત રાખ્યો નથી. માટે હું સુધારો મૂકું છું કે રીપોર્ટ બરાબર વીગતો રજુ નહિ કરતો હોવાથી તે પાછો કમીટી ઉપર મોકલી આપવો.

મે. પ્રમુખે સુધારા માટે નોટીસ નહિ મળી હોવાથી સુધારો રજુ કરવા દેવાની ના પાડી.

અને કમીટીના સભાસદોમાં રીપોર્ટનો જે ખરડો ફેરવવામાં આવ્યો હતો તેની એક નકલ સેક્રેટરી તરફથી રજુ કરવામાં આવી હતી અને હીસાબ પણ કમીટીના સભાસદોમાં ફેરવવામાં આવ્યો હતો એવી સલામી ખાત્રી થઇ હતી.

આ ઉપરથી મી. હાલાઈનો સુધારો પડતો મેલવામાં આવ્યો હતો.

શેક ગીરનાથ કરબી. ત્રિવેદીએ જણાવ્યું કે સર સીમનલાલ સેતલવડ સાથેની કમીટીની મુલાકાત તદ્દન ખાનગી હોવાથી રીપોર્ટમાં તેની વીગતો આપવામાં નહિ આવતાં માત્ર તેની વિધિ લેવામાં આવી છે.

શેક પુરુષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસે સર સીમનલાલ સેતલવડ સાથેની ખાનગી મુલાકાતની વીગતો રીપોર્ટમાં આપવાની શેક હાલાઈની સૂચના સામે સખત વિરુદ્ધતા દર્શાવી હતી. તેમણે આ તે મુલાકાત તદ્દન ખાનગી હતી તે ઉપર સભાનું ધ્યાન ખેંચ્યું હતું; અને જણાવ્યું હતું કે તે વખતે કમીટીમાં હાજર રહેલા સઘળા સભાસદોએ તેમજ શેક હાલાઈએ પણ તે મુલાકાત તદ્દન ખાનગી રાખવાની કળુલાત આપી હતી. એક ખાનગી મુલાકાતમાં હાજર રહ્યા પછી અને તે મુલાકાત ખાનગી ન રાખવાની તે વેળા ગેતવણી ન આપ્યા પછી તેની વીનતો બહારમાં મૂકવાની માગણી કરવાનું એક અકુરચ તરીકે મી. હાલાઈને જાણે છે કે? તેમણે ખાનગી મુલાકાતની વીગતો બહારમાં મૂકીને આખી કમીટીને ઘડી ૪ કલાકી સ્થિતિમાં મૂકી દીધી છે તે એટલે સુધી કે ભવિષ્યમાં હવે કોઈ પણ સરકારી અમલદાર આ ચેમ્બરની કમીટીને મુલાકાત આપવાની ના પાડે તો આપણે અજબ થઈશું નહિ. એક ખાનગી મુલાકાતની વીગતો બહારમાં મેલવાની માગણી કરીને મી. હાલાઈએ પોતાનામાં સુકતમાં આવેલા વિશ્વાસનો ભંગ કર્યો છે અને ત્યાં સુધી મી. હાલાઈ આ માગવનો સંતોષકારક પુતાસો નહિ કરે ત્યાં સુધી સરમાન ધરાવવો કોઈ પણ અકુરચ ચેમ્બરની કમીટી ઉપર રહેવાની મારા મત મુજબ હું પાડશે નહિ. મે મી. હાલાઈને એ ખાનગી મુલાકાતમાં ભાગીદાર થવા સામે વાંધો હતો તો તેમણે તે મુલાકાત વેળાએ જ પોતાનો વાંધો બહાર કરવો જોઈતો હતો.

પરંતુ તે વખતે મુલાકાત ખાનગી રાખવાની કબુલાત આપી, મુલાકાત દરમ્યાન હાજર રહી-
 બધી હકીકતથી વાકેફ થઈ પાછળથી તે જાહેર કરવાની માગણી કરવામાં તેઓ અહરથાઈના
 ચુલ્હોના જંગ કરે છે અને ચેમ્બરનો તેમજ ચેમ્બરનો કમીટીનો મેલો જાળવવા ખાતર રીપો-
 ર્ટમાં જણાવવામાં આવેલ વીગતો ઉપરાંત કાંઈ પણ ઇસારો નહિ કરવાને તેઓ એક અહરથ
 તરીકે બધાએલા હતા; અને આ જાળવમાં મી. પુરૂષોત્તમદાસે મી. હાલાઈનો ખુલાસો
 માગ્યો હતો.

અત્રે કેટલાક સલાસદોષ્ટે મી. હાલાઈનું પગલું ચેરમ્યાનથી હોવાનું જણાવી તે માટે
 ખુલાસો કરવા તેમને જણાવ્યું હતું. શેક એસ. આર. જમનજીએ મી. હાલાઈને જણાવ્યું કે
 તેઓ માટે સહુથી સારો રસ્તો આ જાળવમાં પોતાનો દિલગીરી જાહેર કરવાનો છે.

મી. હાલાઈએ જણાવ્યું કે જે વેળા મેં વિવેચન કર્યું તે વેળા હું ખાનગી મુલાકાતની
 વિગતો જાહેર કરના હતા એમ મને જણાયું નહોતું અને તેથી જે જન્યું છે તે માટે હું
 દિલગીરી છું.

ખાદ રીપોર્ટ બહુલ રાખવાની દરખાસ્ત ઉપર મત લેવામાં તે મી. હાલાઈના એકલા વિરુદ્ધ
 મતે પસાર થયો હતો.

ત્યાર બાદ સેક્રેટરીએ નવા વર્ષની કમીટીનો ચુંટણીનું પરીણામ નીચે પ્રમાણે જાહેર કર્યું
 હતું:—

પ્રમુખ.

(૧) શેક પુરૂષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસ.

ઉપ-પ્રમુખ.

(૨) શેક દેવીદાસ માધવજી ઠાકરશી.

સલાસદો.

(૩) શેક મનમોહનદાસ રામજી. (૪) શેક લાલજી નારણજી, (૫) શેક હસરાજ પ્રાગજી
 ઠાકરશી, (૬) શેક લલુભાઈ સામળદાસ, (૭) શેક જડાંગીર બી. પીટીટ, (૮) મર વિંલદાસ
 ડી. ઠાકરશી, (૯) શેક મોતીલલ કાનજી, (૧૦) શેક મોતીલાલ વલ્લભજી, (૧૧) શેક ફાઝલ ઇબ્રા-
 હીમ રહીમતુલ્લા, (૧૨) શેક બી. એફ. માઠન, (૧૩) શેક ઇશ્વરદાસ લક્ષ્મીદાસ, (૧૪) થક એન.
 એમ. મજુમદાર, (૧૫) શેક ડીવાજ સી. શેકના, (૧૬) શેક જમનાદાસ વસનજી મનજી,
 (૧૭) શેક કીકાભાઈ પ્રેમચંદ, (૧૮) શેક વલ્લભદાસ ચત્રજી શીવજી, (૧૯) શેક મોરારજી મુળ-
 રાજ ખટાઈ, (૨૦) શેક ગીત્તજીકર બી. ત્રિવેદી, (૨૧) શેક એસ. બી. બીલીમોરી બા, (૨૨) શેક
 વાલચંદ હીરાચંદ, (૨૩) શેક મહમદભાઈ હાજીશાઈ લાલજી, (૨૪) શેક માવજી ગોવિંદજી, (૨૫)
 શેક જમનાદાસ દ્વારકાદાસ.

શેક પુરૂષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસે ત્યાર બાદ પોતાને પ્રમુખ તરીકે ચુંટી કાઢવા માટે સલા-
 સદોનો ઉપકાર માગ્યો હતો પણ તેઓએ જણાવ્યું કે “મારી ઉપર કામના બોલે ઘણા હોવાથી
 ચેમ્બરના પ્રમુખ તરીકેની ફરજે જાળવવા માટે મને પુરતો વખત નથી તેથી સભાએ કોઈ બીજા
 અહરથને પ્રમુખ તરીકે ચુંટી કાઢવાની ગોઠવણ કરવી.”

અત્રે હુ'જર રહેલા ઘણુ ખરા સભાસદોએ શેઠ પુરુષોત્તમદાસને પ્રમુખને ઓધે સ્વીકારવા આગ્રહ કર્યો હતો. શેઠ એસ. આર. બમનજીએ જણાવ્યું કે હાલમાં ચેમ્બર એક ઘણાજ ખારીક પ્રસંગમાંથી પમાર થાય છે અને તેવે વખતે તેનું સુકાન શેઠ પુરુષોત્તમદાસ જેવા એક બાહોશ અને અનુભવી ગ્રહસ્થના હાથમાંજ રહેવું જોઈએ. તેઓએ શેઠ પુરુષોત્તમદાસને ઘણાજ આગ્રહપૂર્વક તે ઓધે સ્વીકારવાની અપીલ કરી હતી.

મી. ઓનવાળાએ જણાવ્યું કે ચેમ્બરના સઘળા સભાસદો ચેમ્બરના સેવકો છે અને કમીટીનું પ્રમુખપદ સ્વીકારવામાં પણ ચેમ્બરની સેવા કરવાનોજ આશય છે. ચેમ્બરના સભાસદોની બહુમતીએ શેઠ પુરુષોત્તમદાસને પ્રમુખ તરીકે ચુ ટી કાઢી ચેમ્બરની સેવા કરાવના જે બોલે તેને માથે નાખેલ છે તે બોલે ઉચકવાની શેઠ પુરુષોત્તમદાસે ના પાડવી જોઈએ નહિ અને ચેમ્બરના સભાસદોના મતને માન આપી તેઓ તે પ્રમુખપદ સ્વીકારવાને બંધાયેલાજ છે.

એ. શેઠ શ્રીરાજ શેઠનાએ પણ જણાવ્યું કે હાલમાં ચેમ્બર કટોકટીના વખતમાંથી પસાર થાય છે તેથી તેનું સુકાન શેઠ પુરુષોત્તમદાસ જેવા અનુભવી અને બહોશ ગ્રહસ્થના હાથમાંજ રહેવું જોઈએ અને શેઠ પુરુષોત્તમદાસે આવે વખતે તે જવાબદારી માથે લેવાની ના પાડવી જોઈએ નહિ.

હુ'જર રહેલા સભાસદોમાંથી શેઠ ગીરજશંકર ત્રીવેદી, શેઠ મોતીલાલ કાનજી વિગેરે ગૃહસ્થોએ પણ શેઠ પુરુષોત્તમદાસને પ્રમુખપદ સ્વીકારવાનો આગ્રહ કર્યો હતો.

ત્યાર બાદ શેઠ પુરુષોત્તમદાસે કેટલાક વિવેચન બાદ ખુશાલીના સવાલો વચ્ચે પ્રમુખપદ સ્વીકારવાની હા પાડી હતી.

ત્યાર બાદ શેઠ વલ્લભદાસ ચત્રજી શીવજીએ નીચે પ્રમાણે દરખાસ્ત રજુ કરી હતી:—

“નવ વર્ષ માટે ચેમ્બરના ઓડીટર તરીકે શેઠ દેવીદાસ વિકૃતદાસની વાર્ષિક રૂ. ૧૦૦) ના લવાજમથી નીમણૂક કરવી એવી હું દરખાસ્ત કરું છું.” જે સર્વાનુમતે પસાર કરવામાં આવી હતી.

ત્યાર બાદ શેઠ હાલાઈએ ૨૪ દરખાસ્તો રજુ કરવાની નિયમસર નોટીસ આપેલ હોવાથી તે હાથ ધરવામાં આવતાં પ્રમુખે જણાવ્યું કે સાંજના સાડા પાંચ થઈ ગયા હોવાથી આ દરખાસ્તનો હમણાં વિચાર કરવો કે કેમ તે બાબે હું સભાનો મત જાણવા માંગું છું. મી. મહેરજીભાઈ માદને સુચના કરી કે આ સઘળી દરખાસ્તો નવી કમીટી ઉપર મોકલી આપવી.

શેઠ એસ. આર. બમનજીએ દરખાસ્ત કરી કે “મી. હાલાઈની ૨૪ દરખાસ્તો નવી કમીટી ઉપર એવી બલામણે સાથે મોકલી આપવી કે કમીટીએ તે ઉપર વિચાર ચલાવી આવતી ત્રિમાસીક સભા વેળા તેના ફટકાને લગતો રીપોર્ટ રજુ કરવો.”

એ. મી. શ્રીરાજ શેઠનાએ આ દરખાસ્તને ટેકો આપ્યો હતો.

શેઠ લક્ષ્મીદાસ તેરસી તથા મી. સુબેદાર એવો વાંધો ઉઠાવ્યો કે હજી મી. હાલાઈએ પોતાની એક પણ દરખાસ્ત રજુ કરી નથી તે પહેલાં મી. બમનજી પોતાની દરખાસ્ત લાવી શકે નહિ.

એ. મી. શ્રીરાજ શેઠનાએ જણાવ્યું કે અંબડની મ્યુનીસીપલ કોર્પોરેશનના મારા લાંબા અનુભવ ઉપરથી હું કહું છું કે મી. બમનજીની દરખાસ્ત ઓડિટમાં છે.

કેટલાક સભાસદોએ મી. હાલાઈને પોતાની દરખાસ્તો પાછી ખેંચી લેવાની સૂચના કરી હતી પણ મી. હાલાઈએ તે માન્ય રાખી નહોતી.

ત્યાર બાદ મે. પ્રમુખે મી. બમનજીની દરખાસ્ત ઉપર મત માગ્યા હતા.

બ્રાહ્મન મોઝેક ટાઈલ્સની ડીઝાઇનો ક્યાં જોવા મળશે ?

મી. સુભેદારે જણાવ્યું કે હું સુધારો મેલવા માગું છું. મે. પ્રમુખે જણાવ્યું કે દરખાસ્ત મત ઉપર મૂકવામાં આવેલ હોવાથી હવે સુધારો રજૂ કરવા દેવામાં આવશે નહિ. મી. સુભેદારે જણાવ્યું કે મને સુધારો રજૂ કરવા દેવામાં આવ્યો નથી તેની નોંધ લેવી

પ્રમુખે જણાવ્યું કે મત માગવામાં આવ્યા પછી તમે સુધારો મેલવા માગ્યો તે પણ નોંધવામાં આવશે.

બાદ સાત વિરૂદ્ધ અને મી. બમનજીની દરખાસ્ત પસાર થઈ હતી.

છેવટે શેઠ એસ. અર. બમનજીએ પ્રમુખનો ઉપકાર માન્યો હતો અને સભા બરખાસ્ત થઈ હતી.

(૩) ચેમ્બરનો એમ્પ્લોયમેન્ટ બુરો.

આ ચેમ્બર તરફથી એક એમ્પ્લોયમેન્ટ બુરો શરૂ કરવામાં આવેલ છે અને તે માટે દર મહિને આ માસિકમાં જૂદો વિભાગ રાખવામાં આવેલ છે. જે ગ્રહસ્થિતે પોતાની ઓપ્રીસો કારખાનાં અથવા પેદીઓ માટે નોકરીની જરૂર હોય તેઓએ પોતાની જરૂરીઆતો વિગતવાર આ ચેમ્બરને લખી જણાવવી જેથી તે આ વિભાગમાં બહેર ખબરના રૂપમાં દાખલ કરવામાં આવશે. આવી બહેર ખબરો માટે આ ચેમ્બરના સભાસદો પાસેથી કાંઈ પણ શ્રી લેવામાં આવશે નહિ. અન્ય વેપારી ભાઈઓ પાસેથી દરેક વખતે બહેર ખબર આપવા માટે ફક્ત ૪ આના લેવામાં આવશે.

તેજ મુજબ જે ભાઈઓ નોકરીની તજવીજમાં હોય તેઓએ પોતાની લાયકાત વિગેરે જણાવી વિગત વાર અરજીઓ આ ચેમ્બરને મોકલી આપવી જે આ વિભાગમાં બહેર ખબરના રૂપમાં દાખલ કરવામાં આવશે. દરેક વખતે બહેર ખબર આપવા માટે ફક્ત ૪ આનાની નજીવી શ્રી લેવામાં આવશે.

જે જે વેપારી ભાઈઓ તેમજ અરજદારોને પોતાનાં નામ બહેર કરવાની ઇચ્છા ન હોય તેઓએ તે પ્રમાણે જણાવવા તરફી લેવી.

બહેર ખબરો:

(1) A gentleman of long experience in import and export business is open to engagement. Best references and testimonials. Apply A. K. ...
C/o The Indian Merchants Chamber & Bureau, Bank Street, Bombay.

ઉમેદવારી.

જ્ઞાના રાજ્યમાં હજી સહિબના પર્સનલ સેક્રેટરી તરીકે, રાજકુમારના પ્રધાન મંત્રી તેમજ કમિશનર તરીકે, અંગ્લો-ભારતીય સ્કૂલના હેડમાસ્ટર તરીકે, અફેર્સ ઓફ ઇન્ડિયામાં કોર્પોરેશન ક્લાર્ક અને ટાપીરિટ તરીકે, કોઈ મંત્રી કે અધિકારી પદના સ. અડીટર તરીકે, પ્રેસના મેનેજર તરીકે, ફેશ વિદેશની પેદીયે મા ચોખ્ખા મુજબ ક્લાર્ક તરીકે, કોઈ પેદીમાં વર્કિંગ પાર્ટનર તરીકે, આશ્રમ સંસ્થા બે ડીંગ જેવીના (અમુક સર્વિસ) મેનેજર કે રિ. ઇન્ડેન્ટ તરીકે, કોઈ મ. ઇન્ડ. પોર્ટર તરીકે—કોઈ પણ રજાએ એક નોકરી સ્વોચરન મુખી છુ હિન્દમા રહેવાનું અને તે બીજે કંઈ જવા ત્યાં નથી. તેમ ન અને તે વિદેશનાં વિરત પુશી છુ. મુવં આફ્રિકામાં હું છું, અને ત્યાંને મહિને કાંઈક અનુભવ છે. પત્ર વ્યવહાર કરવા સજ્જનને દરેક પ્રકારનો સ તાથ આપીશ—વિગત માટે લખો—

હેડ માસ્ટર, ગુલામચંદ મૂળચંદ બાવિશી.

કેકાલુ:—શ્રીયુત જંતનાબાદ નહુ.

પી. એ. બે. સ. : ૧૦૧

મુંદરે-ભામ. - ડિ. મ.)

મી. અર. દાખલ માટે ૨૧ જાન્યુઆરી ૧૯૨૧ સુધી.

વેપારી અબરો તથા પાક સમાચાર.

ના. સરકારની એક યાદીમાં જણાવવામાં આવે છે કે ૧૯૧૬ ના ગોલ્ડ કોઈનેજ એક્ટ ૨૮-૨-૧૯૨૨ ને રાજ એની મેળે ખતમ થયે. તેથી સોનાની મોહોરને હવે 'લીગલ ટેન્ડર' તરીકે ગણવામાં આવશે નહિ.

પણ ના. હિન્દી સરકારે એમ ઠરાવ્યું છે કે હાલ તુરત માટે સોનાની મોહોરો સરકારી તેજરીઓમાં મોહોર દીઠ રૂ ૧૫ ના ભાવથી લેવામાં આવશે.

એક નવું ઇજ્ઞા:-

ફ્રેન્ચ કોલન એસોસીએશનના ઘણી ગ્રાંથખોજને પરીણમે ડાયોલીબાની વળેટીમાં ૨,૦૦૦,૦૦૦ હેકટાર જેટલી જમીનનું એક નવું ઇજ્ઞાત ગનાવવાની યોજના કરવામાં આવેલ છે જ્યાં ઇજ્ઞાતમાં ઉગાડવામાં આવે છે તેવીજ જાતનું રૂ ઉગી શકશે. આ માટે પહેલાં સેચ ખાતે એક નહેર બાંધવી પડશે જે બામાકોના નીચે ૭૫૦,૦૦ હેકટાર જમીનને પાણી પૂરું પાડશે. એવું અડસતવામાં આવે છે કે જો આ યોજના હાથ ધરવામાં આવશે તો તે પૂરી થવાં ૧૫ વર્ષ લાગશે. અને તેનો કુલ ખર્ચ ૨૬ કરોડ ફ્રેન્ક થશે.

કેનેડીયન રંગો.

કેનેડીયન હાઇલ લીમીટેડ નામની એક નવી કુંપની અમેરીકાના ટોરન્ટો શહેરમાં હાલમાં ઉભી કરવામાં આવી છે, જે ટોરન્ટો (એન્ટો) અને દરેક જાતના રંગો બનાવશે. આ કુંપની કેનેડામાં આ ઉદ્યોગમાં બહુ કુશળ છે. અને એના પ્રયોગો કાપડ બનાવનારાઓને ઘણાજ ઉપયોગી અને લાભદાયક થઈ પડશે.

આ કુંપનીએ ટોરન્ટોમાં દરીયા સામે બે માગની એક સુંદર બીલ્ડીંગ ખરીદી છે, અને તેમાં દરરોજ એક હજાર રાત્ર રગ તૈયાર થાય એવી સામગ્રીઓ ગોઠવવાની શરૂ કરી છે. અને બબરમાં મોલ વેચવાં સુકવાનો ઇરાદો રખા છે નજરીકના ભવીષ્યમાં નીચલા રંગો જેવા કે અમીડ બેલક નં. ૧૦ બી. અમીડ "યુ" અને હાઇરેક્ટ ૧ બલુ, એક. બી. રંગો બબરમાં વેચવાનો ઇરાદો કરી છે.

૧૯૨૦ ની સાલમાં હિન્દુસ્તાનમાં લીલી તથા કાળી ચાની પેદાશ:

કાળી અને લીલી ચાની કુલ પેદાશ ૧૯૨૦ ની સાલમાં ૩૪,૫૨,૦૫,૦૦૦ રતલ થઈ હતી જે પ્રાંતવાર નીચે પ્રમાણે હતી:-

	૧૯૧૯	૧૯૨૦
	૧૦૦ રતલ	૧૦૦૦ રતલ
આસામ	૨,૦૬,૧૩૩	૨૩૪ ૩૧૪
બંગાળ	૯,૫૧૧	૭૧,૬ ૭
દક્ષિણ હિન્દુસ્તાન	૩ ૦૦૫	૩ ૬૫૫
ઉત્તર હિન્દુસ્તાન	૩,૫૫૫	૩૧૫૫
બીહાર અને આસીસા	૪૧૩	૩૮૧

કુલ ... ૧૭૨૬૧૭ ૩૪૫,૨૦૫

હાથી પોલીસ કરેલા ટેબલગ્રાપ ખરીદ કરવા કૃપા જરો ?

આ પેદાશમાંથી કાગી ચાનો હીસ્સો ૩૩૬,૭૨૬,૬૦૦ રતલનો હતો. ૧૯૨૦ ની સાલની પેદાશમાં ૧૬૧૯ ની સાલની પેદાશ કરતાં ૮ ટકાનો ઘટાડો થયો હતો આ અઠકડા તદ્દન ચોક્કસ નથી એ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કારણ કે આ ઉગાડતા બધા બગીચાઓ તરફથી આંકડા પૂરા પાડવામાં આવ્યા ન હોતા ૧૧૪ માં પૂરાં થતા પાંચ વર્ષ દરમિયાન ચાના વાવેતર માટે શેકવામાં આવેલી જમીનમાં ૧૦ ટકાનો વધારો થયો હતો છતાં ૧૬૧૯ ની મલમા તે જમીન હિપરનો પાક તૈયાર થયો ત્યારે પેદાશમાં માત્ર ૧ ટકાનો, વધારો થયો હતો તે બીના ખાસ ધ્યાન ખેંચે છે.

ચાની નીકાશ.

છેલ્લાં પાંચ વર્ષ દરમિયાન હિન્દુસ્તાનમાંથી દરીઆઈ તથા જમીન માર્ગે નીચે પ્રમાણે ચાની નીકાશ થયેલ છે

	દરીઆઈ માર્ગે	જમીન માર્ગે
	રતલ ૧૦૦૦	રતલ ૧૦૦૦
૧૯૧૬-૧૭	૨૮૧,૪૨૬	૧,૧૫૫
૧૯૧૭-૧૮	૩૫૬,૧૬૨	૧,૪૪૦
૧૯૧૮-૧૯	૩૨૩,૬૬૩	૨,૯૮૩
૧૯૧૯-૨૦	૩૭૬,૧૬૬	૨,૮૩૭
૧૯૨૦-૨૧	૨૮૫,૭૫૨	૧,૭૭૩

હુનિયાનો રૂનો પાક:-

યુનાઇટેડ સ્ટેટસના ખેતી માડી ખાતા તરફથી ૧૯૨૧ ના વર્ષ માટે હુનિયાના રૂનો પાકને લગતા આંકડા તૈયાર કરવામાં આવેલ છે તે અનુસી સુજબ ૧૯૨૧ ની સાલમાં કુલ પાક ૧,૫૫,૯૩૦૦૦ ગામડીનો ગણવામાં આવેલ છે. આ પાક ૧૯૦૦ સાલ પછી થોડામા થોડો છે. ૧૯૨૦ની સાલનો કુલ પાક ૨,૦૬,૫૦૦૦૦ ગામડી હતો જ્યારે ૧૯૧૯ ની સાલનો પાક ૨,૪૬,૭૫૦૦૦ ગામડી હતો. છેલ્લા દશ વર્ષનો સરેરાશ પાક ૫૦૦ રતલની ગામડી (ગારદાન સાથે) ગણતા ૨,૦૭,૭૩૦૦૦ ગામડી હતો. યુનાઇટેડ સ્ટેટસનો પાક વધારેમા વધાર અડસટવામાં આવે છે જે ૪૭૮ રતલની (ગારદાન ગિવાય) ૮૩,૪૦,૦૦૦ ગામડીનો અડસટવામાં આવેલ છે ત્યાર પછી ચાંદના અને ધંતુપત્રનો પાક વધારેમા વધારે અડસટવામાં આવેલ છે જે અનુક્રમે ૧૬૫૦૦૦૦ અને ૬,૮૪,૦૦૦ ગામડી છે

૧૯૨૧-૨૨ ની સાલનો ઘઉંના પાક માટે પહેલો અડસટો:-

- આખ હિન્દુસ્તાનમાં ઘઉંના પાક નીચે શેકવામાં આવેલી જમીનના ૯૯ ટકા જમીનવાળા પ્રાંતો અને દેશો રાજ્યોમાંથી મળેલા આંકડા હિપરથી આ અડસટો તૈયાર કરવામાં આવેલ છે. કારમીર સિવાય ઘઉં માટે અગત્યના બધા ભાગો માટે આ અડસટો છે. જાન્યુઆરીની શરૂઆત સુધી જે જમીન પર ઘઉં વાવવામાં આવ્યા હતા તેટલી જમીન માટે આ આંકડા છે

ઘઉં માટે શેકવામાં આવેલી કુલ જમીન ૨૭,૭૩૬૦૦૦ એકર જેટલી ગણવામાં આવે છે જ્યારે ગયે વર્ષે આ વખતે સુધારેલા આંકડા સુજબ તે આંકડો ૨૩,૧૮૫,૦૦૦ એકરની હતી એટલે કે આ વર્ષે તેમા ૨૦ ટકાનો વધારો થયેલ છે. ગયે વર્ષે જમીનના છેલ્લામા છેલ્લા આંકડાની સરખામણીમા ચાલુ વર્ષનો આ આંકડો ૭ ટકાનો વધારો બતાવે છે

ધી બોમ્બે ટાઇમ્સ માર્ચ ૨૧ એક સોટ ફોર્ટ સુગમ.

વાવણી વખતે હવાની સ્થિતિ. અનુકુળ હતી અને. પાકની હાલતની સ્થિતિ સામાન્ય રીતે સારી ગણવામાં આવે છે.

દલાકાઓ અને દેશી રાજ્યો માટે વીજતવાર આંકડા નીચે મુજબ છે.

ઇલાકા એથવા રાજ્ય	૧૯૨૧-૨૨ જાન્યુઆરી એકર	૧૯૨૦-૨૧ જાન્યુઆરી એકર	૧૯૨૦-૨૨ ને છેલ્લો આંકડો એકર
પંજાબ (દેશી રાજ્યો સહિત)	૧૦,૪૦૭,૦૦૦	૮,૩૨૭,૦૦૦	૮,૭૮૧,૦૦૦
સંયુક્ત પ્રાંતો	૭,૦૮૮,૦૦૦	૫,૫૪૪,૦૦૦	૬,૫૬૨,૦૦૦
મધ્ય પ્રાંતો અને બીજા (દેશી રાજ્યો સહિત)	૨,૫૪૦,૦૦૦	૨,૬૨૨,૦૦૦	૨,૬૬૦,૦૦૦
મુંબઈ તથા સીંધ	૧,૬૫૬,૦૦૦	૬૭૧,૦૦૦	૧,૮૨૫,૦૦૦
બીહાર એવીસા	૧,૧૦૮,૦૦૦	૧,૦૪૮,૦૦૦	૧,૦૬૪,૦૦૦
નોર્થ વેસ્ટ ફ્રી-ટ્રેડિંગ પ્રોવીન્સ	૬૫૨,૦૦૦	૭૧૨,૦૦૦	૭૨૨,૦૦૦
બંગાળ	૧૨૫,૦૦૦	૧૧૪,૦૦૦	૧૧૭,૦૦૦
ત્રિલ્લી	૩૦૦,૦૦૦	૨૨,૦૦૦	૨૮,૦૦૦
અજમેર મેરવારા	૧૪૦,૦૦૦	૬૦૦૦	૧૮,૦૦૦
મધ્ય કિન્હરતાન	૨,૨૮૨,૦૦૦	૨,૪૫૪,૦૦૦	૨,૭૬૪,૦૦૦
હંદ્રાબાદ	૬૨,૦૦૦	૫૩૬,૦૦૦	૩૧૦,૦૦૦
રજપુતાના	૮૨,૦૦૦	૭૫૩,૦૦૦	૮૦૬,૦૦૦
વડોદરા	૬૦૦૦૦	૬૭૦૦૦	૬૭,૬૦૦
માધેસાર	૪૦૦૦	૩૦૦૦	૪૦૦૦
કુલ	૨૭,૭૩૬,૦૦૦	૨૩,૧૮૫,૦૦૦	૨૫,૮૨૧,૦૦૦

મુંબઈ ઇલાકામાં રૂની ખેતી.

૧૯૨૧-૨૨ ની મોસમ માટે મુંબઈ ઇલાકામાં રૂ ઉપરની છેવટની યાત્રીમાં જણાવામાં આવ્યું છે કે રૂના પાકની ખેતી ઇલાકાના બ્રીટીશ જિલ્લાઓમાં ૨૭૪૦૫૦૦ એકર, દેશી રાજ્યોમાં ૧૬૬૭૦૦૦ એકર અને સીંધમાં ૧૩૪૭૦૦ એકર મલી કુલ ૪૫૭૨૦૦૦ એકર ઉપર થઈ છે. તે આગલા વરસના વીસવાર કરતા સેંકડે ૨૩ ટકા જેટલો ઓછો છે. રૂના પાકના વીસ્તારમાં મુખ્ય ઘટાડો ગુજરાત, કરનાટક અને કાઠીયાવડમાં થયો છે જે વાવણી વખતે વરસાદ દીલમાં પડવાથી અને તેના સમયે અનાજ અને બીજા પાકો ઉગાડવાના ઘણા વધુ ધ્યાન આપવામાં આવેલું હોવાના સમયે હતો. ગુજરાતમાં વાવણી પછી ચાલુ વરસાદ પડ્યા કરવાથી પાક ધોવાઈ ગયો હતો જેથી પણ ત્યાં વીસ્તારમાં મોટો ઘટાડો થયો છે. ખાનદેશમાં વરસાદ લાભકારક હતો પણ ત્યાં તેલના બીયાંની વાવણી કરવાને વધુ પસંદગી દેખાડવામાં આવતી હતી કેમકે રૂના કરતાં તેના વધુ-સારા ભાવ ઉપજતા હતા. સીંધમાં વાવણીની વખતે વખતસર રેલ નહીં આવવાથી ત્યાં પાકનો વીસવાર અરધો અરધ થઈ ગયો હતો.

વેપારી પુછપરછ.

કોઇ પણ વેપારીને આ દેશ અથવા પરદેશના વેપારી સાથે સંબંધ બાંધવા ઇચ્છા હોય તો તેણે અમને ખબર આપવી જોયી એ સંબંધી વિગત આ કોલમમાં દાખલ કરીશું.

નીચે જણાવેલ પુછપરછ ઇન્ડિઅન ટ્રેડ જર્નલ ઉપરથી લીધેલી છે. એ વિષેની વધારે માહિતી મેળવવા ઇચ્છનારે નીચે દર્શાવેલા નંબર લખીને પોતાના એન્ક રેફરન્સ સાથે ડીરેક્ટર જર્નલ ઓફ કોમર્સલ ઇન્ટેલીજન્સ, ૧ કાઉન્સિલ હાઉસ ઓટ, કલકત્તા એ સરનામે પૂછાવવું.

કે ૨૪૩-દીલ્હીનો એક ખબર પત્રી જે થોડા વખતમાં સીડની ખાતે ઓફીસ ખોલનાર છે તે હિન્દની ઇજનેરી તથા બાંધકામને લગતા સામાન બનાવનારી પેઢીઓ માટે ઓસ્ટ્રેલીઆમાં એજન્ટ તરીકે કામ કરવા ખુશી છે.

કે ૨૪૪-પીરીઅસ (ગ્રીસ) ની એક પેઢી શણ, શુષ્કપાટ, દેશમ ચોખા વિગેરે નિકાશ કરવાવાળાઓ સાથે સંબંધ બાંધવા ઇચ્છે છે.

કે ૨૪૫-ક્રીશ્ચીઆનીઆ (નોરવે) ની એક પેઢી શણ નિકાશ કરવાવાળાઓ સાથે સંબંધ બાંધવા ઇચ્છે છે.

કે ૨૪૬-ઓરેગોન (યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ ઓફ અમેરીકાની) એક પેઢી કાશ્મીર રગ, હાથનું ભરત કામ, અને સુઅડ, પીતળ તથા આરમની ફેન્સી ચીજોના નીકાશ કરવાવાળા સાથે સંબંધ બાંધવા ઇચ્છે છે.

૨૪૭-એથેન્સ (ગ્રીસ) ની એક પેઢી કમીશનથી શુષ્કપાટ તથા કંતાન નીકાશ કરવા વાળાઓના એજન્ટ તરીકે કામ કરવા ખુશી છે.

૨૪૮-હેવાના (ક્યુબા) ની એક પેઢી ખાંડની કોથળીઓ તથા ચોખા નીકાશ કરવાવાળા સાથે કામ કરવા માગે છે.

૨૫૧-સાન ફ્રાન્સીકોની એક પેઢી હિન્દમાથી શણનો માલ, ચા અને બીજા સામાન્ય પેદાશ નીકાશ કરવાવાળાઓ સાથે સંબંધ બાંધવા માગે છે.

કે ૨૫૨-મદ્રાસ છલાકાની એક પેઢી કેઓલીન ખરીદનારનાં નામ માગે છે.

કે ૨૫૫-સીંગાપોરની એક પેઢી મદ્રાસમાંથી મીઠું નીકાશ કરવાવાળાઓ સાથે સંબંધ બાંધવા ઇચ્છે છે.

કે ૨૫૬-કલકત્તાની એક પેઢી સાબરનાં શીંગડાં ખરીદનારનાં નામ માગે છે.

કે ૨૫૭-મેક્સિકોની એક પેઢી ચા તથા તેળના માટે એજન્ટ સી લેવા ખુશી છે.

કે ૨૫૮-કલકત્તાની એક પેઢી એરમેસ્ટોસ ખરીદનારનાં નામ માગે છે.

કે ૨૬૨-રાઇચુરની એક પેઢી ગાંસડીઓ, ફર્નીચર વિગેરે પેક કરી શકાય તેવી સાદી ખરીદનારનાં નામ માગે છે.

તેલના રંગો, ડીસ્ટેમ્પર્સ વિગેરે બનાવનારી મુંબઈની એક પેઢી પોતાનો માલ વેચવા માટે હિન્દુસ્તાનના જૂદા જૂદા છલાકાઓમાં અને દેશી રાજ્યોમાં એજન્ટો નીમવા ખુશી છે. પત્રવ્યવહાર આ એજન્ટની ઓફીસને સરનામે 'ટી' ના નામથી કરવો. પત્રવ્યવહાર કરનારે એન્ક રેફરન્સ આપવો.

ધી બોમ્બે ટાઇલ માટે ૨૧, બેન્ક સીટ, ફાઇન્ટ મુંબઈ.

નવાં પેટાં.

ઠંકકતાની પેટાં ઓઢીસમાં નવી શોધો માટે નીચે સુજબ વધુ અરજીઓ કરવામાં આવી હતી. આ બાબતનો સંબંધો પત્ર વ્યવહાર કોન્ટ્રોલર ઓફ પેટન્ટ્સ એન્ડ ડીઝાઇન્સ ૧ કાઉન્સિલ હાઉસ સ્ટ્રીટ, કલકત્તા એ સરનામે કરવો.

નં. અરજદાર. શોધની વિગત.

- ૭૭૭૩ જે. એ. ફ્રાંકનર એન્ડ એ. એલ લાટીમર—પહેરવાના કોલરોમાં સુધારા.
 ૭૭૭૮ ડી. સી. સહા ચાધરી—ઓટોમેટીક ચરખા માટે.
 ૭૭૮૯ ડી. કેનેડી—કીનેમેટોગ્રાફીક એપેરેટસમાં સુધારા.
 ૭૭૯૩ એફ. જી. મેડવાયર, એ. અમર એન્ડ એચ. ટી. કોલ્ટર—અચા રખરની બનાવટમાં સુધારા.
 ૭૭૯૭ એ. ફ્ર્યુસન—કાચની બનાવટને લગતા તથા તેના યંત્રમાં સુધારા.
 ૭૮૦૦ જી. બેલ—ધાતુનાં દોરડાંમાં સુધારા.
 ૭૮૦૩ એ. ઈ. ટોમ્પકીન્સ—સ્ટીમ ડ્રાયસમાં સુધારા.
 ૭૮૦૫ જે. એ. ડી. વોટ—અસ્ત્રા તથા સર્જરીનાં ઓબ્ઝેરેને ધાર કાઢવાની રીતમાં સુધારા.
 ૭૮૦૮ સીમન્સ બ્રધર્સ એન્ડ કું. લી. એન્ડ ઇ. એ. ચેટીઓરી એન્ડ જે. ઇ. કોલીયર—ઓટોમેટીક ટેલીફોનના નંબર ડાયલમાં સુધારા.
 ૭૮૧૪ કે. આર. વાઈ—મોટર સીંગલ બોક્સ માટે.
 ૭૮૧૯ એલ. જે. ટૂસ એન્ડ જે. મીચેલ—પેટ્રોલીઅમ સાફ કરવામાં સુધારા.
 ૭૮૨૧ ઇપ્પુ. જી. મેક્થર્થર—ચા તેમજ તેવા બીજા પદાર્થોની જુદી જુદી જાતોને જૂદી પાડવાના યંત્રમાં સુધારા.
 ૭૮૨૨ એન. સીંઘ—નોરપાલ ચરખા.
 ૭૮૨૩ ઇ. આર. વોટસન—સોડીઅમ સલ્ફેટમાંથી ઇલેક્ટ્રો લાઇસીઅથી કેસ્ટીક સોડા, સલ્ફ્યુરિક એસીડ તથા સોડીઅમ બાઇસલ્ફેટ બનાવવા માટે.
 ૭૮૨૫ એમ. બોનાર્ડી—સ્પ્રીંગ પેન.
 ૭૮૩૧ એફ. ઇલ્થુ. સ્યુકને બર્ગ—ફ એકકું કરવાની રીતમાં સુધારા.
 ૭૮૩૭ એ. પીટસ—મોટર સાઇકલોમાં સુધારા.
 ૭૮૪૦ ગ્યુસ્ટર રેલ્વે કેરેજ એન્ડ વેગન કું. લી એન્ડ એફ. ગીળીન્સ—સ્ટીલ વેગનોમાં સુધારા.
 ૭૮૫૧ એફ. એચ. ટર્નર—સીંગલોને તાળાં દેવાની રીતમાં સુધારા.
 ૭૮૫૮ ઇલ્થુ. બીલ્કી—કોન્ક્રીટ પ્લોક અને પથ્થરમાં સુધારા.
 ૭૮૬૨ ઈ. એસ. લુઆર્ડ એન્ડ સી. કે. ડી. સીનવીક—રેલ્વે વેગનોને તાળાં દેવાની રીતમાં સુધારા.
 ૭૮૭૦ ઇલ્થુ. પી. હીપર—બનાવટી રેશમ વિગેરે બનાવવાના યંત્રમાં સુધારા.

જેઈન્ટ સ્ટોક કંપનીઓ.

ગયા રીસેમ્બર માસમાં સ્થપાયેલી જેઈન્ટ સ્ટોક કંપનીઓની વીગત નીચે પ્રમાણે છે:—

નં. નામ. અગ્રેસરો તથા કામદાર. થાપણ ઠેકાણું. રૂ. ૧૦૦૦

(૧) જેન્કીંગ ધીરધાર અને વીમા માટે

૧ વી. જી. ઇન્ડસ્ટ્રીઅલ એન્ડ ટ્રેડીંગ કું.	વી. જોનિંગન, કાનાનોર મદ્રાસ	જેન્કીંગ અને વેપાર	૫૦
૨ પબ્લીક બેન્ક ઓફ એસીઆ	અમૃતસર, પંજાબ	જેન્કીંગ	૫૦૦
૩ એગ્રીકલ્ચરલ એન્ડ ઇન્ડસ્ટ્રીઅલ લેન કું.	પઝ, સાંગાયેલ હાકા, બંગાળ	ધીરધાર	૫૦૦
૪ શ્રીવીદીપુતુર વનીગવીસીઆ સંગનીધિ	એ. વીરબદ્ર નચેટી આર. રામનંદ મદ્રાસ	જેન્કીંગ અને ધીરધાર	૬૬
૫ મેતુપાલાયમ રેંગા રાણુ નીધિ	પી. ટી. કૃષ્ણ સ્વામી આયંગર ઠેકાણુદુર મદ્રાસ	,,	૧૦૦
૬ એરોડ રત્નદીપ નીધિ	એરોડ, મદ્રાસ	જેન્કીંગ	૧૦૦

કુલ જેન્કીંગ વિગેરે માટે ૧૩૧૯

(૨) ટ્રાન્ઝીટ અને ટ્રાન્સપોર્ટ

૭ એકર બ્રાકલ બેન્ક	૧૦, એલડ પોસ્ટ એશીસ સ્ટ્રીટ, કલકત્તા	વહાણને લગતું	૧૦૦૦૦
૮ મોટર ટ્રેડસ	મેકફરલેન એન્ડ કું. ૩૦૩, બોખાર સ્ટ્રીટ, કલકત્તા	મોટરકાર વેચવાનું	૧૦૦૦
૯ કૃષ્ણ સાહાયોગ મોટર સર્વીસ	કે. એસ. મેનન પાલધટ, મદ્રાસ	મોટર સર્વીસ	૫૦
૧૦ ટેકસીઝ	એલ. એ. મોરીસન કરાંચી	,,	૧૦૦

કુલ ટ્રાન્સપોર્ટ અને ટ્રાન્ઝીટ માટે.

(૩) ટ્રેડીંગ અને મેન્યુફેક્ચરીંગ.

૧૧ શ્રીગણેશ લીમિટેડ વર્કસ	ધધરલાલ માણેકલાલ ત્રિવેદીની કું. અમહાવાદ	છાપવાનું વિગેરે	૨૨૫
૧૨ રેમોન્ટન ટાઇપ રાઇટર કું.	હૉર્નબી રોડ મુંબઈ	ટાઇપ રાઇટરો વિગેરે વેચવાનું.	૦

ધી બોમ્બે ટાઇલ માટ ૨૧ બેક સ્ટ્રીટ, ફોટ મુંબઈ.

૧૩ ગ્લોબ પ્રીન્ટીંગ વર્ક્સ	૧૧૯, મીરલ કેન્ટોન		
૧૪ બાહોસી કું.	મેન્ટ, યુનાઇટેડ ગ્રાવીન્સીઝ છાપવાનું વિગેરે		૨૦૦
૧૫ મુસ્લીમ પ્રીન્ટીંગ એન્ડ પબ્લીશીંગ કું.	માંડલે, બર્મા	"	૧૦૦
૧૬ દેશોપકારી	રંગુન	"	૧૦૦
૧૭ મદ્રાસ આયુર્વેદીક ફાર્મસી	"	"	૨૦
૧૮ એન. કે. સરકાર સ્ટોર્સ	એન. વી. શ્રીરામાચાર્ય,		
	મદ્રાસ	હવા વેચવાનું વિગેરે	૨૦
૧૯ બેંગાલ ફાઇન્ડ્રી વર્ક્સ	સ્ટ્રેન્ડ રોડ કલકત્તા	એન્ટીક વિગેરે બનાવવાનું તથા વેચવાનું	૧૦૦
૨૦ કોરલ એન્જનીયરીંગ વર્ક્સ	હાસ ગુમા એન્ડ બ્રધર્સ		
	મીરઝાપુર લેન, કલકત્તા	કલકત્તા બનાવવાનું	૧૦૦
૨૧ એટ ઇસ્ટર્ન એન્જનીયરીંગ કું.	બેટીક સ્ટ્રીટ, કલકત્તા	લોહાનો સામાન બનાવવાનું	૫૧
૨૨ પેનીન્સ્યુલર લોકોમોટીવ કું.	મુંબઈ	ઇન્જનેરી	૧૦૦૦
૨૩ યુરેકા બેટરીંગ વર્ક્સ	કેર સ્ટુઅર્ટની કું. મુંબઈ	"	૬૦૦૦
૨૪ ટીગબર એન્ડ પ્રોડ્યુસ કું.	૧૨, કર્પાવરો, કલકત્તા	પટા બનાવવાનું	૩૦૦
૨૫ સ્ટાર	નેશનલ ટ્રેડીંગ કું. કાલી	લાકડાં, નળીયાં, ઈંટ વિગેરે વેચવાનું	૫૦૦
૨૬ સરસ્વતી એન્ડ કું.	કટ, મદ્રાસ	એરેટેડ વોટર્સ બનાવવાનું	૫૦
૨૭ કારમીર બનરલ એન્જનીસી	બ્રોજલાલ સેન્ડ, ફીચર		
૨૮ વોટસ એટેલન એન્ડ કું.	રોડ, મુંબઈ	ટી. શ્રીમન કાન્તીનાથ	
૨૯ પી. કે. હાસ એન્ડ ફ્રેન્ડઝ	પીલાઇ, મદ્રાસ	મેનેજીંગ એજન્ટો	૨૦
૩૦ થોમસ બીચર એન્ડ સન્સ	એ. આર. બસી, મુંબઈ	એજન્ટીનું	૧૨૫
૩૧ પી કોમર્સલ ટી એન્ડ ટ્રેડીંગ	રંગુન	સામાન્ય વેપાર તથા એજન્ટીનું	૧૦૦૦
૩૨ ટ્રેન્ચ લોન્ડ્રી	નીલમબાગર આસામ	એજન્ટીનું	૨૦
૩૩ પી બોરીએન્ટલ વીર્ગો એન્ડ સપ્લાઈ કું.	ફેરલાઇ પ્લેઇસ, કલકત્તા	તમાકુ બનાવવાનું અને વેચવાનું	૨૦૦૦
	ડી. કે. બોચ એન્ડ કું. ૬૩, એજરા સ્ટ્રીટ, કલકત્તા	સામાન્ય વેપાર	૫૦૦
	કે. સી. ગુપ્તા, ૩૩ ફ્રી સ્ટુલ સ્ટ્રીટ, કલકત્તા	રંગવાનું વિગેરે	૧૦૦
	ડેવીસ એન્ડ કું. ૮૧, ચોનંગી કાંલવાનું તથા કલકત્તા	વસ્ત્રવાનું	૧૦૦

ઉપરોક્ત પેલીસ કરેલા ટેબલટોય ખરીદ કરવાં કયાં જશે ?

૩૪ ઇસ્ટ ઇન્ડીયા સ્પીનીંગ, વીર્વીંગ એન્ડ હોમ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ	એન. કે. મીલર એન્ડ કું. બોમ્બાર રટ્ટીટ, કલકત્તા	કાંતવા વણવાના સંચા બનાવવાનું તથા વેચવાનું	૫૦૦
૩૫ ધી બંગીયા બાયન સીલ્પા ૩૬ ઇંગર સોલ રોડ	ન્યોગેન્દ્રનાથ સેન, હાકા ૬, કાર્ડિન્સીલ હાઉસ રટ્ટીટ, કલકત્તા	કાંતવાનું તથા વણવાનું	૧૦૦
૩૭ ઇન્ડિઅન ઇલેક્ટ્રીક કું.	એન. એ. રાધવન મદ્રાસ	સામાન્ય વેપારીઓ વિજળીનો સામાન વેચવાનું	૧૦૦ ૫
૩૮ તેલા પલાયમ મુસ્લીમ ઇન્ડ-સ્ટ્રીઅલ એસોસીએશન	પાલામ કોમ, મદ્રાસ	કાંતવાનું	૫૫૦
૩૯ શ્રી ભારત સ્પીનીંગ એન્ડ વીર્વીંગ ઇન્ડસ્ટ્રીઅલ્સ	ફીશ રવામી આયંગર, કુરુળા એનમ, મદ્રાસ	હાથવણાટ	૫૦
૪૦ વલ્લભ વથેક કું.	તાંબેર, મદ્રાસ	સામાન્ય વેપાર	૨૦
૪૧ ફેમીના	એ. આર. યુસી મુંબઇ	બાનુઓનાં કપડાં વેચવાનું	૫૦
૪૨ સેન્ટારટન	"	છવડાં મારવાની દવા બનાવવાનું	૪૫
૪૩ યુસીઝ પ્રીઝર્વ ફેક્ટરી	"	ખોરાક સંઘરવાનું	૪૦
૪૪ ડબ્લ્યુ આર ડ્રેપર	લકેનો	દરજીઓ	૧૦૦
૪૫ ધી મેટ્રો પોલીસ ટ્રેડીંગ કું.	દીલ્હી	આયાત નીકાશના એજન્ટ	૧૦૦
૪૬ મેનન એન્ડ કું.	ચંચુન	સામાન્ય વેપાર	૧૦૦૦
૪૭ ધી રજપુવાના ઇન્ડસ્ટ્રીઝ	અજમેર	કાંતવાનું તથા વણવાનું	૧૦૦
૪૮ શ્રી કૃષ્ણ નેશનલ વીર્વીંગ એન્ડ મેન્યુફેક્ચરીંગ કું.	પંડીત વ્યાસ એન્ડ કું. દેહગામ, વડોદરા	હાથ વણાટ	૫૦૦
૪૯ રેટન એન્ડ કાષ્ઠબર ઇન્ડ-સ્ટ્રીઅલ્સ કું.	ત્રાવણકોર	રેસાનો ઉદ્યોગ	૫૦૦
કુલ ટ્રેડીંગ અને મેન્યુ ફેક્ટરીંગ.			૧૬૫૩૦
(૪) મીલો અને પ્રેસો:			
૫૦ ઉમરેઠ વીર્વીંગ એન્ડ મેન્યુફેક્ચરીંગ કું.	ખટલ એન્ડ કું. ઉમરેઠ રેશન રોડ આલ્ફ્રેડ ચાંદને (સુબાંધ)	કાંતવાનું તથા વણવાનું	૩૫૦
૫૧ સ્વદેશી સ્પીનીંગ એન્ડ વીર્વીંગ મીલ્સ	મિસ્ત્રન રોડ, કાનપુર	ઉન કાંતવાનું તથા વણવાનું	૨૦૦
૫૨ મીપદગાલય રાઇસ એન્ડ એપલ મીલ્સ કું.	મદ્રાસ	ચોખાની મીલ	૧૫૦

ધી બોમ્બે ટાઇલ માટે ૨૧ બેંક રટ્ટીટ, ફ્રાંસ મુંબઇ.

૫૩ કેનેરા રાઇસ એન્ડ સો મીક્સ	મેંગલોર, મદ્રાસ	”	૫૦
૫૪ કયાકટો ટીનર ટ્રેડિંગ કું.	રંચુન	લાકશનો વેપાર	૨૦૦
(૫) ખાલુ તથા પાથર માટે ૫૫ ટેવોથ મીનરલ્સ	ટેવોથ, બર્મા	ખાલુને લગતું	૬૫૦
(૬) ખાંડ બનાવવા માટે ૫૬ શ્રીમહાલક્ષ્મી રચુગર	ચુનાઈટ પ્રોવીન્સીઝ	ખાંડ બનાવવાનું	૫૦૦૦
કોપરથેન			
(૭) હોટેલો, થીએટરો વિગેરે ૫૭ પારસી રીપન થીએટ્રીકલ કું.	ખીહાર અને ઝોરીસા	સીનેમા કાઢવાનું	૨૦૦
૫૮ પ્રીન્સીઝ હોટેલ	એ. આર. છુસી, સુબંધ	હોટેલ	૩૧૦
કુલ હોટેલો તથા થીએટરો			૫૧૦

સરંવાળો ૩૫૪૬૬

૧૯૨૧ ના ડીસેમ્બર માસમાં નીચેની કંપનીઓ ફરિયામાં ગએલ છે અથવા
ધ પડેલ છે:—

થાપલુ.

વર્ગ તથા નામ.	રજીસ્ટર થયાની સત્તાધારી.	ભરાએલી.	પગાર ફરિયામાં ગયા- થએલી. ની અથવા બંધ થયાની તારીખ.
---------------	--------------------------	---------	---

(૧) બેન્કીંગ, ધીરધાર. તથા વીમા માટે.			
૧ કેરાલાલીલાયા વિદ્યાશાળા કું.	૩૧-૭-૧૯૧૮ ૧૦૦૦૦૦	૧૬૧૬૦ ૬૧૧૨	૧૧-૧૨-૨૧
મદ્રાસ			
૨ હિન્દુ દ્રવ્ય સેખરનિધિ	૧૩-૨-૧૮૬૯ ૩૦૦૦૦૦	૧૮૮૫૦ ૧૬૭૭૩	૧૮-૧૨-૨૧
મેંગલોર			
કુલ બેન્કીંગ ધીરધાર તથા વીમા માટે	૪૦૦૦૦૦	૩૫૦૧૦ ૨૨૮૮૫	
(૨) ટ્રાન્સીટ એન્ડ ટ્રાન્સપોર્ટ			
૩ નેશનલ ટ્રાન્સપોર્ટ સર્વીસ કું.	૧૩-૮-૧૯૨૦ ૫૦૦૦૦૦	— —	૧-૧૨-૨૧
કાનપુર			
૪ ગોરખપુર મોટર ટ્રાન્સપોર્ટ	૯-૬-૧૯૨૦ ૧૦૦૦૦૦	— —	૭-૧૨-૨૧
ગોરખપુર			
કુલ ટ્રાન્સીટ તથા ટ્રાન્સપોર્ટ	૬૦૦૦૦૦	— —	
(૩) ટ્રેડિંગ અને મેન્યુફેક્ચરીંગ			
૫ ધી કેરાલા ભારતી કું	૨૦-૬-૧૯૧૭ ૨૦૦૦૦	૪૪૦૦ ૩૧૫૦	૧૩-૧૨-૨૧
નાવલુકેર			

૧૧ મોઝેક ટાઇલ્સની ડીઝાઇનો ક્યાં ભેવા મળશે ?

૬ હોઇલ્સ એન્જનીઅરીંગ કું.	૧૮-૨-૧૯૧૯	૧૦૦૦૦૦	—	—	૧-૧૨-૨૧
બંગાળ					
૭ યુનીટ ધીક વર્ક્સ	૧૮-૮-૧૯૨૦	૧૦૦૦૦૦	—	—	"
બંગાળ					
૮ ત્રાવલકોર ટાઇલ્સ	૫-૩-૧૯૨૦	૫૦૦૦૦૦	૩૦૦૦૦	૬૦૦૦	૮-૧૨-૨૧
ત્રાવલકોર					
૯ સેગ્મીક કોટીન્સ (ઇન્ડીયા)	૩-૧-૧૯૨૧	૫૦૦૦૦	—	—	૫-૧૨-૨૧
મુંબઇ					
૧૦ લુડહાઉસ એન્ડ કું.	૨૬-૯-૧૯૧૮	૧૫૦૦૦૦	—	—	૩-૧૨-૨૧
બંગાળ					
૧૧ મુદનગરમ ધરલામીઆ	૨૨-૩-૧૯૨૧	૨૦૦૦૦૦	૪૬૨૦૦	૨૩૧૦	૧૩-૧૨-૨૧
ત્રેડીંગ કું. મદ્રાસ					
૧૨ ધી બરોડા યુનીઅન ડાઇંગ					
વટ્ટીચીંગ એન્ડ ટેલીફો પ્રીન્ટીંગ					
ફેક્ટરી વડોદરા	૨૩-૧-૧૯૦૮	૧૫૫૦૦૦	૧૨૦૦૦૦	૧૧૧૮૦૦	૨૩-૧૨-૨૧
૧૩ ધી ન્યુયોર્ક મલબાર કોરપો.					
રેશન ત્રાવલકોર	૨૮-૬-૧૯૨૦	૨૫૦૦૦૦૦૦	૧૪૦	—	૬-૧૨-૨૧

કુલ ત્રેડીંગ એન્જીનેયરીંગ ૩૭૭૫૦૦૦ ૨૦૦૭૪૦ ૧૨૩૨૭૦

(૪) મીલો અને પ્રેસો.

૧૪ મોક્ષયુક્તિ કોટન					
એન્જીનેયરીંગ					
કું મુંબઇ.	૧૭-૮-૧૮૯૫	૬૦૦૦૦૦	૬૦૦૦૦૦	૬૦૦૦૦૦	૧૩-૧૨-૨૧
૧૫ હાબલી મીલ્સ.					
મુંબઇ	૨૮-૬-૧૯૧૫	૧૫૦૦૦૦૦	૧૦૭૫૦૦૦	૧૦૭૫૦૦૦	૨૦-૧૨-૨૧
૧૬ વીક્ટોરીયા મીલ્સ,					
કાનપુર.	૧૦-૮-૧૮૮૭	૨૬૦૦૦૦૦	૨૨૦૦૦૦૦	૨૨૦૦૦૦૦	૨૦-૧૨-૨૧
૧૭ હિન્દ કોટન એન્જી					
પ્રેસ કું. વડોદરા	૨૪-૯-૧૯૧૭	૧૫૦૦૦૦	૧૩૧૨૫૦	૧૩૧૦૦૦	૨૬-૧૨-૨૧

કુલ મીલો અને પ્રેસો ૪૮૫૦૦૦૦ ૪૦૦૬૨૫૦ ૪૦૦૬૦૦૦

(૫) ખાણ તથા પાથર માટે.

૧૮ લક્ષ્મીગંજ કોલ કું.					
બંગાળ	૧-૭-૧૯૦૮	૫૦૦૦૦૦	૩૩૪૬૫૦	૩૩૪૬૫૦	૩-૧૧-૨૧
૧૯ રાણીગંજ એન્ડ ગ્રેરી-					
આ કોલ કું. બંગાળ	૨૮-૬-૧૯૧૬	૨૦૦૦૦	૩-૧૨-૨૧

કુલ ખાણ તથા પાથર માટે ૫૨૦૦૦૦ ૩૩૪૬૫૦ ૩૩૪૬૫૦

સ્વદેશી ઇન્ડસ્ટ્રીઅલ્સ મદ્રાસ	સરવાળો	૧૦૧૪૫૦૦૦	૪૫૭૬૬૫૦	૪૪૮૬૭૬૫	
ત્રેડીંગ વેશ્ય જીનીંગ એન્ડ	૬-૩-૧૯૧૫	૨૫૦૦૦	૧૩૮૫૦	૧૩૪૩૬	૧૬-૧૧-૨૧
કોટન પ્રેસ મીલ્સ,					
ફેલેહાખાદ	૨૦-૧૦-૧૯૦૬	૧૦૦૦૦૦	૩૦-૧૦-૨૧

ધી બોમ્બે ટાઇલ માટે ૨૧ બેંક શ્રીટ, ફેલેહાખાદ, મુંબઇ.

વેપારી આંકડા.

કાપડની પેદાશ તથા આયાતની સરખામણી.

બાવ	નોવેમ્બર માસમાં		એપ્રિલ થી નોવેમ્બર સુધી	
	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦
	હજાર યાર્ડ	હજાર યાર્ડ.	હજાર યાર્ડ	હજાર યાર્ડ.
કેરા તથા ધોધેલાં કાપડની પેદાશ ...	૮૫૬૬૪	૧૦૫૭૦૦	૮૪૮૬૮૬	૭૫૮૬૭૫
આયાત...	૧૧૨૨૬૧	૭૪૨૫૮	૬૩૨૨૬૧	૬૬૭૭૨૬
રંગીન કાપડ પેદાશ ...	૩૧૭૪૬	૪૬૪૬૩	૩૧૨૬૨૭	૩૩૬૨૧૫
આયાત ...	૧૩૫૪૬	૪૪૧૮૬	૮૮૫૬૬	૩૪૬૦૧૦

કાપડની પેદાશ. (નોવેમ્બર માસમાં.)

પ્રાંત.	કીંમત લાખ રૂપીઆ.		લાખ રતલ.		લાખ વાર.	
	૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧
મુંબઈ ...	૫૨૬	૩૪૬	૨૬૦	૨૨૨	૧૨૬૦	૬૪૧
મદ્રાસ ...	૧૦	૧૬	૬	૧૦	૧૬	૩૨
બંગાલ...	૭	૪	૪	૨	૧૬	૧૨
સંયુક્ત પ્રાંતો ...	૧૬	૧૪	૬	૧૦	૩૧	૩૪
મધ્ય પ્રાંતો ...	૨૬	૨૨	૧૬	૧૪	૬૪	૫૪
દેશી રાજ્યો ...	૨૨	૨૨	૨૫	૨૫	૮૭	૮૬
કુલ ...	૬૧૭	૪૩૪	૩૫૫	૨૮૮	૧૫૨૧	૧૧૭૪

એપ્રિલથી નોવેમ્બર માસ સુધી.

પ્રાંત.	કીંમત લાખ રૂપીઆ.		લાખ રતલ.		લાખ વાર.	
	૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧
મુંબઈ ...	૩૬૩૫	૩૧૬૧	૨૦૦૭	૨૨૧૩	૮૬૬૨	૬૮૩૬
મદ્રાસ ...	૧૫૮	૧૦૫	૬૨	૬૫	૨૮૪	૨૧૦
બંગાલ ...	૫૬	૪૨	૩૨	૨૬	૧૫૩	૧૪૨
સંયુક્ત પ્રાંતો ...	૧૦૬	૧૦૫	૬૬	૭૪	૨૨૩	૨૪૬
મધ્ય પ્રાંતો તથા બીજાં, ૧૮૫	૧૬૮	૧૦૩	૧૧૦	૪૦૬	૪૧૭	૪૧૭
દેશી રાજ્યો ...	૧૭૩	૧૬૫	૧૮૮	૧૬૧	૭૩૦	૬૮૬
કુલ ...	૪૩૫૬	૪૦૮૨	૨૫૧૧	૨૭૦૬	૧૦૮૫૧	૧૧૬૧૩

હિંદમાં મુતરની નંબરવોર પેદાશ, તથા આયાતની સરખામણી.

નંબર	હજાર રતલ.		નોવેમ્બર માસમાં		એપ્રિલથી નોવેમ્બર સુધી	
	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦
પેદાશ આયાત	પેદાશ	પેદાશ	પેદાશ	પેદાશ	પેદાશ	પેદાશ
૧ થી ૨૫	૪૭૮૮૨	૭૨૬	૪૮૮૦૧	૧૪૩૮	૪૮૭૩૬૫	૩૧૨૩
૨૬ થી ૪૦	૫૧૦૬	૩૨૭૫	૪૬૬૬	૨૩૮૨	૪૬૪૨૧	૧૬૨૬૧
અને ઉપરાંત	૧૬૭	૧૧૭૬	૧૬૨	૫૫૩	૧૬૫૮	૫૮૫૮
					૧૨૬૫	૩૬૩૦

આગનો અને દરી- આનો વીમો ક્યાં ઉતરાવશો ?

ધી યુનીવર્સલ ફાયર એન્ડ જનરલ
ઇન્સ્યુરન્સ કંપનીમાં ઉતરાવો.

કેમ કે

દેશી કંપની એટલે દેશનું નાણું દેશમાં રહે
એમ. કાનજીની કું.

મેનજંગ એજન્ટસ.

યુનીવર્સલ બીલ્ડીંગ, કાવસજી પટેલ સ્ટ્રીટ, કોટ મુંબઈ.

તા. ક.—(જો દેશના પૈસા દેશમાં રહેશે તો તેનો લાભ પણ તમને
અળવા સંભવ છે.)

સુતરની પ્રાંતવાર પેદાશ (લાખ રતલ.)

પ્રાંત.		નોવેમ્બર માસમાં		એપ્રિલથી નોવેમ્બર સુધી	
		૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧
સુબંધ.	...	૩૮૪	૩૫૭	૩૦૬૫	૩૨૫૬
મદ્રાસ.	...	૨૯	૪૨	૨૭૧	૨૭૫
બંગાલ	...	૨૯	૨૭	૨૧૭	૨૨૨
સંયુક્ત પ્રાંતો.	...	૩૧	૩૫	૨૩૪	૨૬૫
અજમેર-મેવાડ	...	૧	૨	૧૨	૧૭
પંજાબ.	...	૨	૩	૧૮	૨૧
દિલ્હી.	...	૩	૨	૨૫	૧૭
મધ્ય પ્રાંતો તથા ખીરાર.	...	૨૫	૨૭	૨૦૨	૨૧૯
દેશી રાજ્યો.	...	૩૦	૩૩	૨૫૩	૨૫૯
કુલ.	...	૫૩૯	૫૩૧	૪૩૦૧	૪૫૫૭

પોર્ટ ટ્રસ્ટની વખારોમાં પ્રેરેલો માલ.

સુબંધનાં પોર્ટ ટ્રસ્ટની વખારોમાં ગયા ડીસેમ્બર માસ દરમ્યાન પેરેલા માલની વીગત ગઈ તા. ૩-૨-૨૨ ને હીને બહાર પાડવામાં આવી છે તે નીચે પ્રમાણે છે:—

તા. ૧-૧-૨૧ ડીસેમ્બરમાં તા. ૧-૧-૨૨ તા. ૧-૧-૨૧
માલની જાત. ને હીને સ્ટોક. થયેલી ને હીને સ્ટોક ને હીને સ્ટોક

			હીલીવરી.		
રૂના કાપડની ગાંસડી	...	૨૦૧૮૮	૨૫૮૨	૨૦૦૬૬	૩૪૭૩૧
પેટી	...	૩૦૬૭૯	૨૪૪૩	૩૧૨૩૦	૩૬૮૩૦
રેશમ તથા ઉનની પીસચુડા ગાંસડા	...	૧૨૯૭	૬૧	૧૨૪૮	૧૩૭૪
પેટી	...	૩૫૨૬	૧૪૦	૩૪૧૫	૩૧૨૬
સુતરાઈ ટવીસ્ટ તથા યાર્ન પેકેજીંગ	...	૮૪૩૬	૨૮૩૮	૧૦૦૬૩	૧૦૧૪૧
રેશમ તથા ઉનના	...	૧૪૧૨	૩૨૭	૧૩૬૯	૩૧૨૫
ગાંધુ—ટન	...	૧૦૪૧	૨૪૨	૧૨૩૨	૧૯૮૯
પીત્તળ—ટન	...	૧૧૬૬	૩૨૩	૧૫૯૮	૨૧૯૦

હિંદુસ્તાનનો પરદેશ સાથેનો વેપાર (ડીસેમ્બર માસમાં)

		(લાખ રૂપિયા.) આયાત.		(લાખ રૂપિયા.) નીકાશ	
		૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧
ખોરાક વંખાકુ વગેરે	...	૪૦૨	૫૫૬	૬૦	૧૮
કાચો માલ	...	૧૨૬	૧૫૨	૧૦	૧૧
બનેલો માલ	...	૨૫૫૭	૧૫૪૯	૮૫	૬૩
પરચુટણ	...	૭૬	૫૪	૩	૪
કુલ	...	૩૧૬૨	૨૩૧૬	૧૬૦	૯૮

એપ્રિલથી ડીસેમ્બર સુધી.

		(લાખ રૂપિયા.) આયાત.		(લાખ રૂપિયા.) નીકાશ.	
		૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧
ખોરાક વંખાકુ વગેરે.	...	૨૮૬૮	૩૬૩૭	૨૮૨	૨૦૩
કાચો માલ.	...	૧૨૧૮	૧૬૨૭	૧૯૪	૧૩૯
બનેલો માલ.	...	૨૦૮૦૮	૧૪૧૭૦	૫૮૨	૬૨૭
પરચુટણ	...	૫૬૯	૨૬૬	૪૭	૩૩
કુલ.	...	૨૫૪૬૫	૧૯૭૩૪	૧૫૦૬	૧૦૦૩

ધી નોબે ટાઇલ માર્ટ ૨૧ બેંક સ્ટ્રીટ, ફોર્ટ સુબંધ.

દેશી

વેપારી એમ્પ્લરનું માસિક.

પુસ્તક ૧૪ મું. VOL. IXV. APRIL 1922. No. 10 એપ્રિલ ૧૯૨૨ અંક ૧૦ મી.

અનુક્રમણિકા.

૧ ૧૯૨૦-૨૧ ની સાલમાં હિંદી રેલ્વેઓનો	૩ એમ્પ્લરનો વિભાગ ૪૫૯
બહીષ્ટ ૪૫૨	(૧) કમીટીની સભાઓ. ૪૫૯
૨ અમારી માસિક નોંધ ૪૫૫	(૨) એમ્પ્લરનો પત્રવ્યવહાર ૪૬૭
(૧) પરદેશી હુડીઓ મઠિ હુડીઆમણના	(૩) એમ્પ્લરનો એમ્પ્લોયમેન્ટ બુકો ૪૭૫
દરનો સવાલ ૪૫૫	૪ વેપારી ખબરો તથા પાક સમાચાર ૪૭૬
(૨) હિન્દુસ્તાનના ૧૯૨૧ ના એક્ટોબરથી	૫ વેપારી પૂછપરછ ૪૮૪
ડીસેમ્બર માસ સુધીની હડતાઓ ... ૪૫૬	૬ નવાં ચેટરો ૪૮૫
(૩) બજેટ અને હિન્દી પ્રાસસભા ... ૪૫૭	૭ બેઈન્ટ રેડેક ઠંપનીઓ ૪૮૬
(૪) ઇ. આઈ પી રેલ્વે અને રેલ્વે સ્ટીટા ૪૫૮	૮ વેપારી આંકડા ૪૯૨

આ માસિકમાં બહારથી આવેલા લેખો માટે અમે જવાબદાર નથી.

આ માસિકનું લવાજમ સુબંધના ગ્રહાકોને માટે વાર્ષિક રૂ. ૩-૮-૦ તથા બાહ્ય ગામના ગ્રાહકો માટે વાર્ષિક રૂ. ૪-૦-૦ પોસ્ટેજ સુધાં રાખવામાં આવ્યું છે. છુટક નકલ એકના આના ૬ છ વી.પી. પોસ્ટથી ૦-૮-૦ નમુનાની કોપી મફત મોકલવામાં આવતી નથી. આ માસિકમાં જે બહાર ખબરો છે તેમાં કંઈ ફેરફાર સુચવવો હોય તો કાઢી નાંખવી હોય તો આવી જાતની ખબર આગલા મહિનાની ૨૦ મી તારીખ પહેલાં આપવી જોઈએ; નહિ તો તે પ્રમાણે કરવું બની શકશે નહિ.

આ માસિક દર મહીને પહેલી પાંચ તારીખોની અંદર પોસ્ટમાં રવાના કરવામાં આવે છે માટે જે ગ્રાહકોને બારમી તારીખ સુધીમાં અંક ન મળે તેમણે ગમને તુરવ ખબર આપવી જેથી જલદી તે વીશે તપાસ પણ કરી શકાય અને જરૂર હોય તો શીલીકમાંથી બીજી પ્રત રવાના કરી શકાય. પાછળથી બધી પ્રતો ખાખી જાય છે એટલે તે પછી કોઈની ફરીયાદ ખરી હોય તો પણ તે માટે ઇલાજ કરવો અશક્ય થઈ પડે છે.

૧૯૨૦-૨૧ ની સાલમાં હિંદી રેલ્વેઓના વહીવટ.

હિન્દુસ્તાનની રેલ્વેઓના વહીવટને લગતો ૧૯૨૦-૨૧ ના વર્ષ માટેનો રીપોર્ટ હમણાં બહાર પાડવામાં આવેલ છે. તે વર્ષ દરમિયાન હિન્દુસ્તાનના રેલ્વે વિસ્તારમાં ૨૯૮ માઇલનો વધારો થયો હતો એટલે કે ૩૧ મી માર્ચ ૧૯૨૧ ને રોજ કુલ ૩૭૦૨૯ માઇલ રેલ્વે લાઇન ચલતી હતી. આ આંકડા મુજબ ૧૮૫૩ ની સાલથી ગણતરી છેલ્લાં ૬૮ વર્ષ દરમિયાન દર વર્ષે ૫૪૪.૩૯૮ માઇલનો સરેરાશ વધારો થયેલ છે. પરંતુ આ ૩૭૦૨૯ માઇલમાં હિન્દુસ્તાનની રેલ્વેઓ ઉપર બેવડી, ત્રેવડી તથા તેથી વધારે લાઇનો હોય તેનો સમાવેશ થતો હોવાથી ખરી રીતે સીંગલ લાઇનનો વિસ્તાર ગણવે જોઇએ જે ૩૩,૯૮૫ માઇલનો છે. હિન્દી રેલ્વેઓના વિસ્તારનો લગભગ ઠું ભાગ સરકારી તેમજ દેશી શખ્તોની માલિકીનો છે.

બીજા દેશો સાથે સરખામણી.

૧૯૧૫ ની સાલમાં યુનાઇટેડ કિંગડમમાં તે દેશના ૧૨૧,૦૬૦ માઇલના કુલ વિસ્તારમાં અને ૪૬૦ લાખ માણસની વસ્તીમાં સીંગલ લાઇન રેલ્વેનો વિસ્તાર ૨૩,૭૦૧ માઇલનો હતો જ્યારે કુલ રેલ્વેનો વિસ્તાર ૪૦,૮૦૮ માઇલનો હતો. વળી તે ઉપરાંત રેલ્વે સાઇડીંગનો વિસ્તાર ૧૪,૬૨૮ માઇલનો હતો. ૧૯૦૭ ની સાલમાં જર્મનીમાં તે દેશના ૨,૦૬,૦૦૦ માઇલના વિસ્તારમાં અને ૬૨૦ લાખ માણસની વસ્તીમાં સીંગલ લાઇન રેલ્વેનો વિસ્તાર ૩૦,૪૮૦ માઇલનો હતો. યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ ઓફ અમેરીકાનો કુલ વિસ્તાર હિન્દુસ્તાનના વિસ્તાર કરતાં બમણો અને વસ્તી ૬ હોવા છતાં તેનો રેલ્વે વિસ્તાર ૨,૬૬,૩૮૧ માઇલ જેટલો છે. આ બધા આંકડા ઉપરથી આ દેશમાં હજી રેલ્વેના વિસ્તાર માટે કેટલો અવકાશ છે તે સહજ સમજી શકાયો.

વેગનોની સંખ્યા વચ્ચેનો તફાવત પણ ઘણો મોટો છે. આ દેશમાં વેગનોની કુલ સંખ્યા માત્ર ૨,૦૧,૧૬૪ ની છે જ્યારે જર્મનીમાં ૧૯૦૭ ની સાલમાં તે સંખ્યા ૪,૮૬,૦૩૦ હતી. ત્યાર પછીના આંકડા મળી શક્યા નથી પણ તેમાં મોટો વધારો થયો હોવો જોઈએ. યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સમાં ૧૯૧૭ ની સાલમાં ૨૪,૬૭,૪૪૫ વેગનો હતાં, અને ત્યાર બાદ તેમાં મોટો વધારો થયેલ છે. જો કે યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ માટેનાં આંકડામાં ઉતાડચો માટેના ડબ્બાઓનો પણ સમાવેશ કરવામાં આવે છે. તો પણ સામાન્ય રીતે ઉતાડચોના ડબ્બા અને વેગનો વચ્ચેનું પ્રમાણ ૧:૮ લઈ શકાય એટલે તે ગણતરી મુજબ અમેરીકામાં આલેના ડબ્બાની સંખ્યા ૨૦ લાખની હોવી જોઈએ જો કે ખરી રીતે તે સંખ્યા ઘણી વધારે હોવાનો સંભવ છે.

નવી લાઇનો:-૧૯૨૦ ની સાલમાં ૧૦૦૮ માઇલની નવી લાઇન ઉપર કામ ચાલતું હતું અને હજી ચાલુ છે. આ ઉપરાંત ૭ નવી લાઇનો માટેની યોજના તૈયાર કરવામાં આવેલ છે અને બીજી ઘણી લાઇનો માટે સર્વાધ તેમજ ખર્ચનો અંદાજ કાઢવામાં આવેલ છે, પણ દેશની નાણાં સંબંધી ખરાબ સ્થિતિને અંગે નજીકના ભવિષ્યમાં આ નવી લાઇનો ઉપર કામ શરૂ થવાની આશા રાખી શકાય નહિ. જે સાત લાઇનો માટે યોજના તૈયાર છે તે લાઇનો નીચેની છે:-

(૧) ઇન્ડો બર્મી કનેક્શન ટુંકાંગ વેલી રસ્તો જે હિન્દી અને બર્મીની રેલ્વેઓને જોડવા માટે યોજવામાં આવેલ છે.

ગીવાલના માટે કેન્ની ટાઇલસની છેલ્લી ડીઝાઇન જોશો કે !

(૨) મોનહરપુર રેલ્વે અને (૩) મીરઝાપુર-મહીઆર અને હોલતોનગંજ-હુતાર રેલ્વે—આ બંને લાઇનો દોલસાની નવી ખાણને માટે યોજવામાં આવેલ છે.

(૪) કલકત્તાની ટયુબ રેલ્વેઓ (૫) કરડ-ચીપ્લુમ-ઉલ્લા રેલ્વે—જે મેસર્સ તાતાની કાયદા હાઇડ્રો ઇલેક્ટ્રીક યોજનાને મદદ રૂપ થશે.

(૬) બદ્રીનાથ માટેના બ્રાજાણોની સગવડ માટે હરદ્વાર ક્ષુદ્ર પ્રયાગ રેલ્વે.

(૭) આમ્રા—કરાંચી કનેક્શન રેલ્વે—જે સંયુક્ત પ્રાંત અને કરાંચીના વેપારને લાભકારી થશે.

કેપીટલ ખર્ચ:—વર્ષ ૬૨મીઆન સરકારી મહેસુલમાંથી રેલ્વે ઉપર ૨૪ કરોડ ૮ લાખનો કેપીટલ ખર્ચ કરવામાં આવ્યો હતો. પણ તેને પરીણમે લડાઇને લીધે થયેલી માડી અસરમાં ખાસ સુધારો થઇ શક્યો નથી. વળી ઉપરનો આંકડો એક રીતે આડે રસ્તે દોરવાનાર છે કારણ કે ભાવોમાં થયેલા બેઠક વધારાનો પણ વિચાર કરવો જોઇએ.

વેગનોની અછત બાબે જાહેર પ્રજાની ફરીઆદ સામે ખચાવમાં રીપોર્ટમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે “વેગનો જોઇએ તેટલાં પૂરાં પાડી શકાય તો જાહેર પ્રજાની મુશ્કેલીઓ તાબડોતોબ દ્વારા થાય એવી સામાન્ય માન્યતા છે. પણ કમનસીબે આ સવાલનો ફરજો સહેલાઇથી ન પુગી વળી શકાય તેવા બીજા સંજોગો ઉપર આધાર રાખે છે. યાડઝં, સાઇડીંગઝ, બેવડી લાઇનો, રીપેર માટે કારખાના વિગેરે સંબંધી સગવડો વધારવામાં ન આવે ત્યાં સુધી રેલ્વેઓ ગમે તેટલાં માલ લાવ લઇ જઈ શકે નહિ. આ બાબતમાં રેલ્વેને યોગ્ય ધોરણ ઉપર લાવવા માટે વખત તેમજ ખર્ચ માટે મોટી રકમની આવશ્યકતા છે.” ૬૮ વર્ષની ખીલવણી પછી આ એકરાર ખરેખર આશ્ચર્યકારક છે. વળી રીપોર્ટમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે “આવશ્યક સ્ટોક કરતા હાલનો સ્ટોક કેટલા પ્રમાણમાં ઓછો છે તેનું આપ કાઢવાનું બનો શકે તેમ નથી.” અમારા મત મુજબ હિન્દી વેપાર ઉદ્યોગ તેમજ દ્રાક્ષી-કર્મ વધારો ઘટાડો એટલો બધો અનિશ્ચિત નથી કે જેથી હાલમાં સ્ટોક કેટલો ઓછો છે તે નક્કી કરવામાં અનુભવીઓને કાંઈ પણ મુશ્કેલી નહીં.

એક નિરાશાજનક એકરાર.

પણ વધારેમાં વધારે નિરાશાજનક અને આ દેશના સત્તાવાળાઓને નીચું જોવાનાર એકરાર તો આ દેશમાં રેલ્વે સામાન પૂરા પાડવા માટેનાં સાધનોના અભાવન લગતો છે. રીપોર્ટમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે “એન્જીનો બનાવવા માટે હજી સુધી હિન્દુસ્તાન બિલકુલ શક્તિવાન નથી. હાલમાં ખાનગી વેગનો બાંધવા માટેનાં કારખાનાં પણ જુજ છે અને વળી પેદાશનો આધાર ઇંગ્લંડથી અથવા પરદેશથી પૈડાં, ધરી બ્રેકલુઅર વિગેરે જેટલા પ્રમાણમાં પૂરાં પાડવામાં આવે તે ઉપર આધાર રાખે છે. કોર્ચીંગ સ્ટોક માટે ભાગે રેલ્વે વર્કશોપમાં બનાવેવામાં આવે છે પણ આ કામનો આધાર ઇંગ્લંડથી બધા મૂળ ભાગો જે પ્રમાણમાં પૂરા પાડવામાં આવે તે ઉપર છે. લડાઇના વખતથી ઇંગ્લંડથી માલ પૂરો પાડવાની બાબતમાં એકે યા બીજાં કારણથી કેટલીક અનિશ્ચિતતા દાખવ થયેલ છે તે સહુ કોઈ જાણે છે. આ કારણોને લીધે હિન્દી રેલ્વેઓ પૈસા પૂગ પાડવામાં આવ્યા હોય તેના પ્રમાણમાં પણ યોગ્ય કામ આપી શકી નથી.” આ એકરાર ધણીજ ગંભીર અને દેશની પરાધીનતાનો અગ્રેષ્ઠ પૂરાવો છે. અમે માત્ર એટલું જ કહીશું કે તુરના બેઠક દર આપવામાં તેમજ હિન્દુસ્તાન બહાર મજુરીના, ઉંચા દર આપવામાં અને પરદેશીઓને મોટા નફા આપી તેઓનાં

ધી બોમ્બે રાઇલ માટ ૨૧, બેંક સ્ટ્રીટ, ફાઈ સુબર્બ.

ખીસાં ભરવા પાછળ આ દેશના નાણાંની જે ગંભીર રકમનો ધુમાડો કરવામાં આવેલ છે તેનો અર્થો ભાગ પણ દેશનાં સાધનો ખીલવી દેશમાંજ હુન્નર ઉદ્યોગ આગળ વધારવામાં વાપરવામાં આવ્યો હતો તો આજ આટલાં વર્ષ પછી આ દેશની સરકારને આવો શરમાવનારો એકશર કરવો પડતો નહિ તેમજ હિન્દી રેલ્વેઓ આજે આવી લાંચાર અને કંગાલ દશામાં હોત નહિ. વળી આજે જે નીતિના પંરીણામે આ દેશ પરાધીન થયેલ છે તે અખત્યાર કરવામાં આવી હોત નહિ તો લડાઈ માટે આ દેશે પોતાનાં રૂઝુ એન્જીનો, ઠંડુ ઠેર્યોગ, ડંખાઓ અને ૫૫૦૨ વેગનોનો લોગ આપ્યો તેના કરતાં ઘણી મોટી સંખ્યામાં તે ચીન્ન હિન્દુસ્તાન સહેલાઈથી પૂરી પાડી શકત.

માલના ભાવમાં વધારો અને રેલ્વેની આવક તથા ખર્ચ.

માલના ભાવોમાં પણ બેઠક વધારો થયેલ છે. લડાઈ પહેલાં ઇંગ્લંડમાં જે એન્જીનો ૩૬૧૦ પૌંડની કિંમતે મળી શકતાં હતાં તેનો ભાવ ૧૯૧૬માં ૮,૩૦૦ પૌંડ સુધી વધ્યો હતો અને રીપોર્ટ હેઠળના વર્ષમાં તે લગભગ ૧૧૦૦૦ પૌંડ સુધી પહોંચ્યો હતો. તેજ મુજબ ચાર પૌંડવાળા વેગનોનો ભાવ ૨૧૦ પૌંડથી ૧૯૨૦માં ૭૫૦ પૌંડ જેટલો થયો હતો. મજુરાં, બળતણ અને નિભાવના ખર્ચમાં પણ વધારો થયેલ હોવાથી રેલ્વે વહીવટમાં હંમેશાના ચાલુ ખર્ચમાં પણ વધારો થયેલ છે જે ૧૯૧૨માં કુલ આવકના ૪૮.૧૨ ટકા હતો જ્યારે ૧૯૨૦-૨૧માં ૬૫.૫૪ ટકા જેટલો થયો હતો. ૧૯૨૦-૨૧માં રેલ્વેઓની કુલ આવક રૂ. ૧,૯૮,૭૬,૦૦૦ થઈ હતી અને હંમેશાનો ચાલુ ખર્ચ રૂ. ૬૦,૨૬,૦૪,૦૦૦ થયો હતો. છેલ્લાં ૧૦ વર્ષમાં કુલ આવકમાં ૪૦,૮૪,૫૪,૦૦૦ નો અથવા ૭૯.૮૬ ટકાનો વધારો થયેલ છે. માલના દ્રાક્ષિક ઉપરની ક રૂ. ૪૭,૬૧,૮૪,૦૦૦ હતી જ્યારે ઉતાડ્યોના દ્રાક્ષિક ઉપરની આવક રૂ. ૪૦,૮૫,૨૩,૦૦૦ હતી. છેલ્લાં ૨૦ વર્ષ દરમિયાન માલના દ્રાક્ષિકની આવકમાં ૧૦૦ ટકા કરતાં વધારે વધારો થયેલ છે જ્યારે ઉતાડ્યોના દ્રાક્ષિકની આવક લગભગ ચારગણી થયેલ છે, અને ઉતાડ્યોની સંખ્યા ત્રણ ગણી થયેલ છે. જ્યારે આ દેશમાં રેલ્વેઓ પહેલી શરૂ કરવામાં આવી ત્યારે નાતિબંધનોને લીધે હિન્દીઓ મોટા પ્રમાણમાં મુસાફરી નહિ કરે એવી સામાન્ય લાગણી હતી પણ ઉપરના આંકડા સાબીત કરે છે કે માલના દ્રાક્ષિક કરતાં પણ ઉતાડ્યોના દ્રાક્ષિકમાં જલદી વધારો થયેલ છે. જૂઠા જૂઠા વર્ષોમાં કેટલા ઉતાડ્યોએ મુસાફરી કરી તેને લગતા આંકડા ઘણા ઉપયોગી થઈ પડશે. વર્ષ દરમિયાન ત્રીજા વર્ગના ઉતાડ્યોની સંખ્યા ૪૯ કરોડ કરતાં વધારે હતી. વચલા વર્ગના ઉતાડ્યોનો સંખ્યા એક કરોડ કરતાં વધારે, બીજા વર્ગની ૭૦ લાખ અને પહેલા વર્ગની ૧૧ લાખ જેટલી હતી. ઉતાડ્યોના દરમાં વધારાના સંબંધમાં રીપોર્ટ જણાવે છે કે આખા દુનિયામાં માત્ર આ દેશમાંજ દરમાં મોટો વધારો કરવામાં આવેલ નથી અને જો રેલ્વેઓને વેપારી ધોરણ ઉપર દોડાવવી હોય તો રેલ્વેના ચાલુ ખર્ચમાં થયેલા વધારાના પ્રમાણમાં દરમાં વધારો કરવોજ જોઈએ.

રેલ્વે માટે માલની ખંરીદી.

ખંરીદાખર આયાત કરીને ખરીદેલા માલની કિંમત રૂ. ૧૬ કરોડ ઉપરાંત હતી જ્યારે આયાત થયેલ માલની આ દેશમાં કરેલી ખરીદીની કિંમત રૂ. ૫ કરોડથી વધારે હતી. આ દેશમાંજ બનેલો માલ રૂ. ૬ કરોડ ઉપરાંતની કિંમતનો ખરીદવામાં આવ્યો હતો. ના. સરકાર એવી આશા રાખે છે કે સામાન્ય રીતે હિન્દના લાભ માટે અને ખાસ કરીને રેલ્વે વહીવટદારોના લાભ માટે

હિન્દમાં નવા ઉદ્યોગો ઉદ્ભવે અને હાલમાં જે માલ આયાત કરવામાં આવે છે તે દેશમાં જ પૂરો પાડી શકાયો.

દેલ્હેની નોકરીમાં હિંદીઓ અને ગોરાઓનું પ્રમાણ.

રીપોર્ટમાં બીજી એક ખાસ નોંધવા લાયક બીના એ છે કે ધીમે ધીમે દેલ્હેની નોકરીમાં હિંદીઓ અને એન્ગ્લો ઇન્ડિયનોની સંખ્યામાં વધારો થતો જાય છે. ૧૯૨૦-૨૧ ની આખરે દેલ્હે નોકરીની કુલ સંખ્યા ૭,૫૧,૭૫૨ ની હતી જેમાં ૬૯૦૧ યુરોપીયનો, ૧૧,૬૬૯ એન્ગ્લો ઇન્ડિયનો અને ૭,૩૩,૧૫૨ હિંદીઓ હતા જ્યારે ૧૯૧૧ માં તે આંકડો અનુક્રમે ૭,૬૮૫, ૬,૮૭૨ અને ૫,૪૫,૩૭૭ હતા. યુરોપીયનોની સંખ્યામાં ઘટાડો થયાનું કાંઈ પણ કારણ જણાવવામાં આવ્યું નથી. ૧૯૨૦-૨૧ માં કુલ પગારની રકમ રૂ. ૨૬,૬૮,૦૨,૮૬૨ હતી જ્યારે ૧૯૧૩-૧૪ માં તે રકમ રૂ. ૧૪,૦૦,૫૧,૧૫૬ હતી. નોકરીને રહેવા કરવા માટેની સામાન્ય સ્થિતિ સુધારવા માટે ખાસ સગવડો પૂરી પાડવામાં આવેલ છે.”

છેવટે રીપોર્ટમાં ગયે વર્ષે એકવર્થ કમીટીના હીન્દી દેલ્હે સંબંધમાં બહાર પડેલા રીપોર્ટ તરફ ધ્યાન ખેંચવામાં આવેલ છે, અને ૧૯૨૦-૨૧ ના રીપોર્ટમાં જણાવવામાં આવેલી વિગતો દેલ્હે કમીટીની લલામણો સંબંધમાં નિર્ણય ઉપર આવવામાં મદદરૂપ થઈ પડશે એવી આશા બતાવવામાં આવી છે. રીપોર્ટ છેવટે જણાવે છે કે “હિન્દમાં મહાન આર્થિક તેમજ રાજદારી ફેરફારો થવાની તૈયારી છે. માલ પેદા કરવા માટે તેમજ ખાણોને લગતી અને બીજી ખીલવણી માટે અગત્યની યોજનાઓ શરૂ કરવામાં આવે છે જે બધીની પ્રગતિના આધાર પુરવાં લાવ લખવા કરવાનાં સાધન ઉપર રહેશે. તેથી એટલું તો ખાસ અગત્યનું છે કે દેલ્હે જે કાંઈ ફેરફાર કરવામાં આવે તેનો અમલ ક્યાં પહેલાં તે ઉપર ડહાપણથી અને સંભાળપૂર્વક વિચાર કરવો જોઈએ જેથી પરીણામે દેલ્હે વહીવટમાં સંગીન અને સ્થાયી સુધારો થઈ શકે કે જે ઉપર દેશની આબાદીનો મોટો આધાર છે.”

અમારી માસિક નોંધ.

(૧) પરદેશી હુંડીઓ માટે હુંડીઆમણના દરનો સવાલ:—

થોડા વખત અગાઉ મુંબઈની હાઇકોર્ટે મેસર્સ સુલર મેકલીન એન્ડ કાં. (વાલીઓ) વિરૂદ્ધ મેસર્સ કાંદરભાઈ મુલ્લા ધરમાલજી (પ્રતિવાદીઓ) ના કેસમાં વિપરીત દિશાએ એક ઘણો અગત્યનો ચુકાદો આપેલ છે. વાલીઓએ જે પરદેશી હુંડીઓના લખનાર તરીકે પ્રતિવાદીઓ ઉપર તે હુંડીઓ સ્વીકારનાર તરીકે દાવા માંડેલી હતી. બન્ને હુંડીઓ ન્યુયોર્ક ખાનેથી લખવામાં આવી હતી અને તે દેખાડ ક્યાં પછી ત્રીસ દિવસે તે પગાર કરવાને દિવસે બેન્ક ડીમાન્ડ ડ્રાફ્ટ માર્ટેના આજુ દરે પગાર કરવાની હતી અને પૈસા ન્યુયોર્ક ખાને દિવસે સુધીની લગભગ તારીખ સુધી તે રકમમાં દર વર્ષે દર સેક્ટે ૮ ટકા લેખેનું વ્યાજ ઉમેરવાનું

હર્ષ. આમાં જે મુદ્દો નક્કી કરવાનો હતો તે માત્ર એટલોજ હતો કે વાહીઓને તે હુડીઓ માટે કુલ કેટલા રૂપિયા મળવા જોઈએ.

આવી હુડીઓ પગાર કરવાની રૂઢી સંબંધમાં એકરચેન્જ બેન્કે જે નોટીસ કાઢે છે તેમાં તેઓ ખુદ્દી રીતે જણાવે છે કે જો હુડી પાકવાની તારીખે અથવા તે પહેલાં તે પગાર કરવામાં નહિ આવે તો તે હુડી પગાર કરવામાં આવે તે દિવસના હુડીઆમણના દરે પગાર કરવી પડશે “સિવાય કે આ દર હુડી પાકતી હોય તે દિવસના દરથી ઉંચો ન હોય.” આ સરતનો માત્ર એટલોજ અર્થ છે કે હુડી પગાર કરવામાં આવે તે દિવસનો હુડીઆમણનો દર હુડી પાકતી હોય તે તારીખના દરથી ઓછો હોય તો વેપારીને નુકશાન થાય અને જો દર ઉંચો હોય તો વેપારીને જે ફાયદો થાય તે ફાયદો તેને નહિ મળવા દેતાં એકરચેન્જ બેન્કે હુડી પાકતી હોય તે દિવસના દરેજ હુડી ભરવાની વેપારીઓને ફરજ પાડે. એટલે ફાયદો એટલો એકરચેન્જ બેન્કેનો અને નુકસાન એટલું આપણા વેપારી ભાઈઓનું. પણ આ કેસમાં ગ્યાયાધીશે એવો ચુકાદો આપેલ છે કે જે દિવસે હુડીનો અસ્વીકાર થયો હોય તે દિવસના હુડીઆમણના દરે તે પગાર કરવી જોઈએ.

આવાજ પ્રશ્ન ઉપર ગત વર્ષે આ એમ્બરને એટ્રેની એકરચેન્જ બેન્કેના પ્રમુખ સાથે પત્રવ્યવહાર થયો હતો પણ તેમના વરફથી કંઈ પણ ફાટ આપવામાં આવી નહોતી. પણ મુંબઈની હાઈકોર્ટના હાલના ચુકાદા થઈ અમને આશા છે કે એકરચેન્જ બેન્કે ઉપર જણાવેલી કંઈગી અને ગેરવ્યાજબી સરત રદ કરશે.

(૨) હિન્દુતાનમાં ૧૯૨૧ ના ઓક્ટોબર થી ડીસેમ્બર માસ સુધીની હડતાળો:—

૧૯૨૧ ના છેલ્લા ત્રણ મહિનામાં હિન્દુસ્તાનના જૂદા જૂદા ઇલાકાઓમાં પડેલી હડતાળોને લગતી વીગતો ના. સરકાર વરફથી બહાર પાડવામાં આવેલ છે. ના. સરકાર વરફથી જણાવવામાં આવે છે કે ઓક્ટોબર આંકડા મેળવવામાં અને ખાસ કરીને ગુમાવેલા દિવસના ઓક્ટોબર આંકડા મેળવવામાં ઘણી મુશ્કેલી નડે છે અને કેટલીક વખત માત્ર આશરે આંકડા આપવા પડે છે.

આ અરસા દરમ્યાન કુલ ૧૩૨ ઝગડાઓ થયા હતા જ્યારે તે અગાઉના ત્રણ મહિનાના અરસામાં તે આંકડો ૮૮ નો હતો. જાણ પાંચ ઝગડાને લગતી માહિતી મળેલ છે પણ તેને લગતી હકીકત તેમનો આ ઠોકામાં સમાવેશ કરવા માટે પૂરતી નથી.

નીચે આપવામાં આવેલ ઠોકાની, તેમજ તે અગાઉના ત્રણ મહિનાની હડતાળોને લગતા ઠોકાની (જે અમારા બંધુઓની માસના અંકમાં આપવામાં આવ્યો હતો) સરખામણી કરતાં જણાવે કે જ્યારે અગાઉના ઠોકામાં ફોર્મલ, અર્ધ-ફોર્મલ અને નિષ્ફળ ઝગડાઓની સંખ્યા અનુક્રમે ૧૫, ૧૨, અને ૪૫ હતી ત્યારે આ ઠોકામાં તે સંખ્યા અનુક્રમે ૪૯, ૧૬ અને ૫૪ ની છે. પણ ફોર્મલ થયેલા ૪૯ ઝગડાઓમાં મુંબઈની લીસે ૪૭ નો છે અને તેમાંના ઘણા ખરા બોલસના સવાલ પરવે હતા. ફોર્મલ થયેલા ઝગડાઓમાંથી જો મુંબઈનો આંકડો કમી કરવામાં આવે તો માત્ર બે ફોર્મલ ઝગડાઓ બાકી રહે જ્યારે અર્ધ ફોર્મલ ૧૬ અને નિષ્ફળ ૪૯ હતા.

નાંચેના કોઠા ઉપરથી દરેક પ્રાંતમાં ફેટલી હડતાળો પડી તે જણાશે:—

માગણી.

ચરિલામ.

પ્રાંત.	હડતાળની સંખ્યા.	મજૂરોની સંખ્યા.	ફેટલા દિવસ ગુમાવ્યા.	પગારમાં વધારો.	બોનસ.	આગત.	ફત બંને મામના કલાકોમાં	બીના કારણો.	કારણ બાજુમાં નથી.	ફેટલામાં નથી.	અર્થ ફેટલામાં નથી.	નિષ્પૂર્ણ.	ચરિલામ બેગર નથી.	અચોક્કસ.	ચાલુ.
આસામ	૧	૨૦૦૦	૨૦૦૦	૧	૧
બંગાળ	૩૯	૫૮૨૫૮	૨૫૩૭૨૭	૨૪	૦	૮	૦	૭	૦	૧	૪	૨૮	...	૨	...
બીહાર અને એસીસા	૩	૪૦૫૦	૮૦૩૦૦	૦	૦	૦	૦	૨	૧	૧	...	૨
મુંબઈ	૭૬	૩૮૫૫૦	૨૧૩૮૪૪	૯	૪૮	૧૧	૧	૭	૦	૪૭	૬	૧૬	૧	૦	૦
બર્મા	૬	૭૧૮	૨૩૭૮૩	૨	૦	૨	૦	૧	૧	૦	૧	૪	૧	૦	૦
મધ્ય પ્રાંત	૨	૭૧૨	૧૪૪૬૪	૨	૨
મદ્રાસ	૩	૧૧૮૯૦	૨૦૩૦૪૦	૧	...	૧	...	૧	૨	૧
પંજાબ	૧	૩૦૦	૫૭૦૦	૧	૧
સંયુક્ત પ્રાંત	૧	૧૧૬૯	૨૩૩૮	૧	૧
કુલ.....	૧૩૨	૧૧૭૬૪૭	૭૯૯૧૯૬	૪૦	૪૯	૨૨	૧૧૮	૨૪૬	૧૬	૫૪	૪	૨૭

ઉપર પ્રમાણે કુલ ૧૩૨ હડતાળોમાંથી ૩૧ મીલમાં ૭૨, કોલચાની ખાણમાં ૧૮, શયુની મીલોમાં ૧૦, અને રેલ્વેમાં ૬ સુખ્ય હતી. વળી એક્ટોબરમાં ૫૪, નવેમ્બરમાં ૩૯ અને ડીસેમ્બરમાં ૩૩ નવી હડતાળો પડી હતી; અને તે અરસાની આખરે ૭ હડતાળો ચાલુ રહી હતી.

(૩) બજેટ અને હિન્દી ધારાસભા :-

ના. હિન્દી સરકારના ૧૯૨૨-૨૩ ના બજેટ બાજે અમે અમારા ગયા અંકમાં ઘોડું વિવેચન કર્યું હતું. ત્યાર બાદ આ એમ્બરની કમીટી તરફથી બજેટ ઉપર જે વિચારો ના. હિન્દી સરકાર સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા તે પાછલ આપવામાં આવેલ છે, એટલે તે સંબંધી વધાર ચર્ચા કરવાની રહેતી નથી. એટલે અમે માત્ર એક કે બેજ ઉપરથી મુદ્દાઓ તરફ લક્ષ એતવા માગીએ છીએ.

ધારાસભાએ હિન્દમાં બંનવા કાપડ ઉપરની એકસાઈજ જગતમાં સૂચવવામાં આવેલો વધારો પસાર ન કરવામાં ચેત્યજ કયું છે કારણ કે તે વધારો ફેટલા બેહુરો અને લોઈ હાર્ડીને વાઈસરોય તરીકે આપેલા વચનના ભંગ રૂપ હતા તે કમીટીએ લોઈ હાર્ડીજના ભાષણનો ચોક્કસ કુકરો ટાંકીને સાબીત કરી આપેલ છે, એટલે તે વધારો પસાર કરવામાં આવ્યો હવ તો તેથી ના. સરકારની પ્રતિષ્ઠાનેજ હાનિ પહોંચત એમ અમે માનીએ છીએ. પરંતુ તે સાથે કાપડની આયાત ઉપરની જગતમાં સૂચવવામાં આવેલો વધારો પણ પસાર ન કરવામાં અમારી માન્યતા મુજબ ધારાસભાએ ગંભીર ગોથું ખાધું છે. આ દેશની પ્રજાની સામાન્ય લાગણી એવી છે કે આ દેશનો આર્થિક વહીવટ વિલાયતવાળાઓના લાભમાંજ ચલાવવામાં આવે છે. ગયે વર્ષે જ્યારે આયાત જગતમાં વધારો કરવામાં આવ્યો ત્યારે લેવેશાયરના મીલ ઉદ્યોગવાલાઓએ જે

મેટેલીક સીલીંગની સારી ડીઝાઇન ગમશે કે?

અણુઘટતી જીવેશ ઉઠાવી હતી તે આપણે જાણીએ છીએ. વળી આ વર્ષે પણ આયાત જગતમાં વધારે થયાની વાત બહાર પડતાંજ લેકેશાયરમાં ભારે ખળભળાટ ઉઠી રહ્યો હતો અને એકસાઈજ જગત પણ આયાત જગતના જેટલીજ કરવી એવો આગ્રહ ત્યાંના ઉદ્યોગ વાળાઓ તરફથી હજી પણ ઠરવામાં આવે છે. આવા સંજોગો હેઠળ ન્યારે ધારાસભા આયાત જગતનો વધારો પડતો મુકવાનું કબજા કરે-પછી ભલે તેઓ ગમે તે વિચારથી દોરવાયા હોય તોપણ-જાહેર પ્રજાની દૃષ્ટિએ તે લેકેશાયરની કૃતેહજ ગણાય, અને લેકેશાયરને પુરી રાખવાના હેતુથીજ આ પગલું ભરવામાં આવેલ છે એવી માન્યતા ધરવા માટે જાહેર પ્રજાને દોષ દઈ શકાય નહિ. વડી ધારા સભા તથા કાઉન્સિલ એક રીટમાં આયાત જગતમાં માત્ર ૬ ટકાનો વધારો કરવાની દરખાસ્ત પણ ઉઠી ગઈ તે ઉપર જણાવેલી માન્યતાને ટેકો આપે છે. જો આ વધારો પણ પસાર કરવામાં આવ્યો હોત તો આવી માન્યતા કંઈક અંશે દૂર થાત અને હિન્દની આર્થિક સ્વતંત્રતા માન્ય નામનીજ છે એવો જે સામાન્ય જથ્થા હસ્તી ધરાવે છે તે પણ થોડો અંશે નરમ પડત. વળી ન્યારે આ દેશ સઘળા ઉદ્યોગો માટે રક્ષણ માગે છે ત્યારે કાપડ જેવા આ દેશના મૂળ ઉદ્યોગની આયાત ઉપરની જગત ધીજી ચીજોની આયાત જગત કરતાં કમી રાખવી તે દેશના હિતને કેટલું નુકસાનકારક છે તે સમજવું મુશ્કેલ નથી. આ દેશના કાપડના ઉદ્યોગને રંગ, કોલસો વિગેરે મેળવવામાં કેટલી મુશ્કેલીઓ નડે છે અને આ દેશના તે ઉદ્યોગ કેટલી મુશ્કેલીઓમાંથી પસાર થાય છે તે હમણા મળેલ મુંબઈ મીલોનર્સ એસોસિએશનની વાર્ષિક સભાના પ્રમુખે પોતાના ભાષણ દરમ્યાન જણાવ્યું છે.

લશ્કરી ખર્ચમાં લશ્કરની સંખ્યામાં ઘટાડો કર્યા સિવાય માત્ર થોડે ઘણે અંશે ગોરા સીપાઈઓને બદલે હિન્દી સીપાઈઓનું પ્રમાણ વધારવાથી મોટો ફાયદો થઈ શકે તેમ છે છતાં તેનું પગલું લેવા ના. સરકાર તૈયાર નથી તે ઘણું અફસોસકારક છે. ઐતહાસિક ખુદ પોતાના લશ્કરી ખર્ચ એછા કરવા માટે સંસ્થાનામાં-જે અમને મળેલ બખર સાચી હોય તો-ગોરાઓનું પ્રમાણ ઘટાડીને તેને બદલે હિન્દી સિપાઈઓને રાઠવાની ગોઠવણ કરે છે, એટલે આ દેશને લોગે હાજર કરકસર કરી શકે છે. ના. હિન્દી સરકાર પણ તેનુંજ પગલું લઈ લશ્કરી ખર્ચનો ગંજાવર ઓછો થોડો અંશે પણ શા માટે કમી ન કરી શકે તે અમે સમજી શકતા નથી.

મીઠા ઉપર તથા સાંચાકામ ઉપરના દરમાં વધારા પસાર ન થયા તે જોઈ આપણને સંતોષ ઉપજે છે. તેજ રીતે ટપાલના દરમાં પણ વધારો કરવામાં ન આવ્યો હોવ તો વ્યાજબી થઈ પડત.

ઉપરોક્ત ધારાસભાએ હા કરોડ રૂપિયા જેટલો દરમાં વધારો પસાર ન કર્યો તે વ્યાજબીજ કહેલ છે પણ આવતા વર્ષનું બજેટ તેટલી વધારે ખોટ નહિ બતાવે તેની કાંઈ ખાતરી છે ખરી ?

(૪) જી. આઈ. પી. રેલ્વે અને રેલ્વે રીસીટ:—

છેલ્લાં ઘણાં વર્ષોથી જી. આઈ. પી. રેલ્વે ઉપર માલનાં જે કન્સાઇનમેન્ટો ચઢાવવામાં આવે છે તે માટેની રેલ્વે રીસીટ અથવા કન્વોઇસ ઉપર “એસ-સી,” “એસ-પી,” “સી-ટી” અને એવા બળતા અક્ષરો વાંચી ન શકાય તેવી રીતે લખવાની રૂઢી ચાલી આવે છે. આપણી વેપારી કામના ઘણા થોડા ભાઈઓ જાણતા હશે કે માલ સહીસલામત પહોંચાડવાની પોતાની જવાબદારીમાંથી છૂટી જવાના હેતુથી આવા અક્ષરો જાણી બોધને આ રીસીટો ઉપર લખવામાં

આવે છે, અને જ્યારે એાંઈ વજન માટે અથવા ડીલીવરી આપતી વખતે માલને મુકશાન પહોંચું હોય તે માટે બદલા સાફ દાવો કરવામાં આવે છે ત્યારે આ ટુંકા અક્ષરોના આસર હેઠળ આવા દાવાઓ રદ કરવામાં આવે છે કારણકે આવા ટુંકા અક્ષરોનો અર્થ “ચેકીંગ બરાબર નથી;” “માલ સરી પડે છે” “ચેકીંગમાં માલ અમુક જગ્યામાં છે એમ જણાવવામાં આવ્યું છે” અથવા એવોજ કોઈ બીજો અર્થ કરવામાં આવે છે. પણ રેલ્વે સત્તાવાળાઓની આ સીદ્ધત મધ્ય પ્રાંતની ધારા સભાના એક સભાસદના સવાલનો સરકારી સભાસદે જે જવાબ આપ્યો તેથી ખુલ્લી પડી ગયેલ છે. તેણે જણાવ્યું હતું કે જી. આઈ. પી રેલ્વેના એજન્ટે કબુલ કર્યું છે કે આવા અક્ષરો લખવાનો હેતુ એ છે કે રેલ્વે કંપની માલ માટે જોખમદાર ગણાય નહિ અને વળી આવા અક્ષરો કાયદા પ્રમાણે ઉમેરવાનો હક નથી. અમારા મત મુજબ વેપારીઓ જ્યારે રીસ્ટ્રીક્ટ ઉપર આવા અક્ષરો લખવામાં આવ્યા હોય ત્યારે તે સ્વીકારવાની ના પાડી શકવામાં તદ્દન વ્યાજબી ગણાશે.

ચેમ્બરના વિભાગ.

(૧) કમીટીની સભાઓ.

ધી ઇન્ડિઅન મર્ચન્ટ્સ ચેમ્બર અને યુરોની કમીટીની તા. ૧૪ મી ફેબ્રુઆરીને રાજની અધુરી રહેલી સભા શનીવાર તા. ૧૮ મી ફેબ્રુઆરી સને ૧૯૨૨ ને રાજ સાંજના ૩ કલાકે રટા. ટા. મળી હતી જે વેળા નીચે જણાવેલા અધ્યક્ષે હાજર હતા:—

શેઠ પુરોષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસ. (પ્રમુખ)

શેઠ એન. એમ. મજુમદાર.

„ હંસરાજ પ્રાગજી ઠાકરસી.

„ જમનાદાસ વસનજી મનજી.

સર વિક્રમદાસ ડી. ઠાકરમી.

„ મોહનરાજ મુળરાજ ખટાક.

શેઠ મોતીલાલ કાનજી

„ ગીરજશંકર જી. ત્રાવેડી.

„ મોતીલાલ વલ્લભજી.

„ એસ. પી. જીલીમોરીઆ.

„ કાજલ ઇશ્રાહીમ રહીમતુલ્લા.

„ મહમદલાઈ હાજીલાઈ લાલજી.

„ બી. એફ. માદન.

„ એસ. અર. બમનજી.

„ ઇશ્વરદાસ લક્ષ્મીદાસ.

„ મથુરાદાસ વસનજી ખીમજી.

૧. તા. ૧૧ મી ફેબ્રુઆરી સને ૧૯૨૨ ને રાજની કમીટીની મીટીંગની મીનીટી જે સભાસદોમાં ફેરવવામા આવી હતી તે પસાર કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૨. મુખ્યમના શહેરીઓ માટે રમત ગમત માટે ખુલ્લી જગાઓ રાખવાના સંબંધમાં યુરોપીઅન એસોસીએશનની અત્રેની શાખાની કમીટીએ જે ઠરાવ પસાર કરેલો હતો તેની નકલ ચેમ્બર વરફ મોકલવામાં આવી હતી. આ સંબંધમાં ના. મુખ્યમ સરકારને એક પત્ર લખી જણાવવાનો ઠરાવ થયો હતો કે જે એસોસીએશનની માંગણી કબુલ રાખવાનો ના. સરકારનો વીચાર હોય તો તે પહેલાં ચેમ્બરની કમીટીને તેની ખબર મળવી જોઈએ, કારણ કે તેઓને

મારસેલ્સની રંગીન લાદીઓ સફાઈદાર અને મજબુત.

તે સંબંધમાં ચોતાના વીચાર દર્શાવવાની તક મળે. આ પત્રની નકલ એસોસીએશન ઉપર મોકલી આપવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૩. ૩ ઉપર “સેસ” નાખવાના સંબંધમાં ના. સુબંધ સરકાર તરફથી કમીટીને અભીપ્રાય પૂછાવેલો હતો. પત્ર ઉપર વીચાર કરતાં તે બાબત ઉપર મે. પ્રમુખે એક ખરડો તૈયાર કરી કમીટી આગળ રજુ કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૪. ઇન્ડિઅન કોન્ગ્રાક્ટ એક્ટમાં સુધારો કરવા માટેના બીલના સંબંધમાં ના. સુબંધ સરકાર તરફથી કમીટીને અભીપ્રાય પૂછવામાં આવ્યો હતો. શેઠ એન. એમ. મનુમદાર તરફ આ બીલ અભીપ્રાય સારૂ મોકલવાનો ઠરાવ થયો હતો તથા તેમનો જે અભીપ્રાય થાય તે સુબંધ સેક્રેટરીએ ના. સુબંધ સરકારને પત્ર લખી જણાવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૫. સુબંધની પોરટ ઓફીસમાં કામ કરવાના કલકમાં જે ફેરફાર કરવામાં આવેલા હતા તે સંબંધમાં ચેમ્બરના ખાતા તરફથી અભીપ્રાય પૂછવામાં આવ્યો હતો. ખાતાના કામ કરવાના કલાકો તરફ કમીટી ચોતાની પસંદગી બતાવે છે તે મતલબનો પત્ર લખી જણાવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૬. જકાત ખાતાને એકત્ર કરવાના સંબંધમાં ના. સુબંધ સરકાર તરફથી કમીટીને અભીપ્રાય પૂછવામાં આવ્યો હતો. પત્ર ઉપર વિચાર કરતાં શેઠ બી. એફ. માદને તે પત્રની નીચેના ધ્યાનમાં લઈ એક ખરડો તૈયાર કરી કમીટી આગળ રજુ કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૭. ના. બ્રીટીશ સરકારે પરફેશો સાથે જે વેપારી કોલકસર કરેલા હોય તેથી ના. હીંદી સરકાર કેટલે દરજ્જે બંધાએલી છે તે સંબંધમાં ચેમ્બર તરફથી સુલાસો પૂછાવેલો હોવાથી તેના જવાબમાં ના. હીંદી સરકાર તરફથી પત્ર આવેલો હતો. આ પત્ર સંતોષકારક નહીં લાગવાથી તે સંબંધમાં ફરીથી પત્ર લખવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૮. ચલણી નોટો ઇંગ્લાંડને બદલે હિંદમાં છપાવવાના સંબંધમાં કમીટી તરફથી જે સુચના કરવામાં આવી હતી તેના જવાબમાં ના. હીંદી સરકારના નાણાંખાતા તરફથી પત્ર આવ્યો હતો કે તેમ કરવામાં મુખ્ય વાંધો એ છે કે તે નોટો છાપવાનો કોન્ગ્રાક્ટ ઇન્ડિઅન બેંકને મળેલો છે અને જો તેની મુદત પૂરી થતાં પહેલાં તે રદ કરી હિંદુસ્થાનમાં નોટો છાપવાનું કામ હાથપર લેવામાં આવે તો ઇંગ્લાંડની બેંકને નુકશાની આપવી પડે. આ સંબંધમાં કેટલીક વીગતો પૂછાવનારે એક પત્ર ફરીથી ખાતાને લખી જણાવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૯. ચેમ્બરની કમીટીને વખત મે. પ્રમુખને અનુકૂળ નહીં હોવાથી તે વખત બદલવાના સંબંધમાં વીચાર કરતાં હાલ તુરવ માર્ચ મહીનાની આખર તારીખ સુધી દર મહીનાના બીજા અને ચોથા મંગળવારે સાંજના ૫-૩૦ કલાકને બદલે દર મહીનાના બીજા અને ચોથા શનિવારે બપોરે ૩ કલાકે સ્ટા. ટા. કમીટી બેલાવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૧૦. સાંચાકમનાં લુહા લુહા બાગ ઉપર જકાતનું ધોરણ નક્કી કરવાના સંબંધમાં એક કમીટી માર્ચ મહીનાની શરૂઆતમાં કલકત્તા મુકામે મળનાર છે તથા તે કમીટી ઉપર ચેમ્બરના એક પ્રતીનીધીની નીમણુંક કરવામાં આવેલી છે એ મતલબનો પત્ર ના. હીંદી સરકારને વેપારખાતા તરફથી આવેલો હતો. ચેમ્બરના પ્રતીનીધી તરીકે શેઠ સર વીક્રમદાસ ડી. ઠાકરસીર્ન નીમણુંક કરવાનો ઠરાવ થયો હતો. સર વીક્રમદાસ કોઈ ઠાકરસીર કમીટીના પ્રતીનીધી તરીકે હલકતે જઈ શકે તેમ ન હોય તો તેવું પ્રસંગે શેઠ એન. બી. સહવાટવાળાની નીમણુંક કરી તે મતલબનો તાર ખાતા તરફ મોકલવાની મે. પ્રમુખને સત્તા આપવાનો ઠરાવ થયો હતો.

ધી બેંગ્ગે ટાઇલ માર્ટ ૨૧ બેંક બીટ, ફાઈ, સુબંધ.

૧૧. તા. ૧૭ મી ફેબ્રુઆરી સને ૧૯૨૨ ના રોજના બોમ્બે કોનોલ્લમાં મુંબઈ મ્યુની-સીપાલ્ટી તરફથી કેટલાંક કેમીકલ્સને સારૂ જે ટેન્કરો મંગાવવાની નોટીસ છપાએલી હતી એમાં એક સરવ એવી હતી કે સ્થાનિક માલ સ્વીકારવામાં આવશે નહીં. સ્થાનિક માલની ખરીદી નહિ કરવાનો શો હેતુ હશે તે તરફ શેઠ એસ. આર. ખમનજી તરફથી કમીટીનું લક્ષ ખેંચવામાં આવ્યું હતું. આ સંબંધમાં મ્યુનીસીપલ કમીશનર પર પત્ર લખી ખુલાસો મંગાવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

કમીટીનું કામકાજ પૂરું થયા બાદ શેઠ સર વીઠ્ઠલદાસ ડી. ઠાકરસીએ ના. હીંદી સરકારના કરન્સી ખીલ તથા રેલ્વે બેગનની ખરીદીના સંબંધમાં કેટલુંક વીવેચન કર્યું હતું.

બાદ સભા બરખાસ્ત થઈ હતી.

ધી ઇન્ડિઅન મર્ચન્ટ્સ એમ્બર એન્ડ એસોસીએટ્સની કમીટી શનીવાર તા. ૨૫ મી ફેબ્રુઆરી સને ૧૯૨૨ ને રોજ સાંજના ત્રણ કલાકે (૨.૫૦ ટા.) મળી હતી, જે વેળા નીચે જણાવેલા ગૃહસ્થો હાજર હતા. મે. પ્રમુખની મુંબઈ કાઉન્સિલને લીધે ગેરહાજરીમાં તેમનું સ્થાન શેઠ લાલજી નારણજીને આપવામાં આવ્યું હતું.

શેઠ હંસરાજ પ્રાગજી ઠાકરશી, શેઠ મથુરાદાસ વસનજી ખીમજી.

„ એન. એમ. મજુમદાર

„ માવજી ગોવિંદજી શેઠ.

„ બી. એફ. માઠન

„ મોરારજી મુળરાજ ખટાક.

શેઠ ધરમશી મોરારજીની પેઢીવાળા મી. પંડિતને આમંત્રણ મોકલેલું હોવાથી તેઓ પણ હાજર હતા.

૧. કલકત્તા ખાતે મશીનરી કમીટી ઉપર ચેમ્બરના પ્રતિનિધીની નીમણૂક કરવાના સંબંધમાં વીચાર કરતાં શેઠ મનમોહનદાસ રામજીને ચેમ્બરના પ્રતિનિધી તરીકે મોકલવાનો ઠરાવ થયો હતો. તથા તેઓનું નામ, ના. હીંદી સરકારના વેપારખાતા ઉપર તારથી જણાવી દેવાનો ઠરાવ થયો હતો.

ત્યાર બાદ મી. પંડિતને કમીટી આગળ પોતાનો કેસ રજુ કરવાને મે. પ્રમુખે જણાવ્યું તે પરથી તેમણે કમીટી આગળ કેસ રજુ કરતા જણાવ્યું કે કાચા ગંધક તથા “ગુલ ટોપ્સ” ઉપરની આયાત જકાવ નાંખવાના સંબંધમાં તેમણે જે માગણી કરી છે તેને ચેમ્બર તરફથી ટેકો મળવો જોઈએ અને તે મતલબનો એક પેરેગ્રાફ ચેમ્બર તરફથી જે લેખી જુબાની મોકલવામાં આવી છે તેમાં ઉમેરો કરવો જોઈએ.

આ બાબત ઉપર વીચાર કરતાં શેઠ એન. એમ. મજુમદારે શરૂઆતમાં જણાવ્યું કે કમીટી વીચાર ચલાવે તે પહેલાં બે સુખ્ય બાબતોનો વીચાર કરવાનો છે:-

(૧) ચેમ્બર જેવી સંસ્થા કોઈ એક ઉદ્યોગનો પક્ષ લઈ તે સંબંધમાં લેખી જુબાનીમાં વીવેચન કરી શકે કે કેમ. કારણ કે જો તેમ કરવામાં આવશે તો દરેક ઉદ્યોગના પ્રતીનિધી તરફથી એવી માગણી કરવામાં આવશે અને તેનો અંત ક્યાં આગળ આવશે તે તેઓ જાણી શકતા નથી.

(૨) વળી ચેમ્બરની લેખી જુબાની મોકલી આપી છે અને આ બાબત એજન્ડા ઉપર નથી; એ પણ એક ધ્યાનમાં લેવા જેવી બાબત છે. ત્યાર બાદ આ વીશય ઉપર કમીટીના કામકાજ તરીકે નહીં પણ સાધારણ (Informal) રીતે ચર્ચા કરવામાં આવી હતી. અને એવો ઠરાવ થયો હતો કે કોઈ એક ચોક્કસ ઉદ્યોગનાં સંબંધમાં ચેમ્બરે સામાન્ય અને બધા ઉદ્યોગના

મેટેલીક શીર્લીંગની સારી ડીઝાઇન ગમશે કે ?

સંબંધમાં જે કાંઈ કહ્યું હોય તેથી આગલ કાંઈ પણ દલીલ પોતાની લેખી બુખાનીમાં કરવી એ બની શકે તેમ નથી.

બાદ સભા બરખાસ્ત થઈ હતી.

ધી ઇન્ડિઅન મચન્ટસ ચેમ્બર અને ગુરુની કમીટીની એક ખાસ સભા શુક્રવાર તા. ૩ થી માર્ચ ૧૯૨૨ ને રોજ બપોરના ૧-૩૦ કલાકે (સ્ટા. ટા.) ના. હિંદી સરકારના તા. ૧ થી માર્ચ ને રોજ બહાર પડેલા બજેટ ઉપર વીચાર કરવા સાડ મળી હતી જે વેળા નીચે જણાવેલા ગૃહસ્થો હાજર હતા:—

શેઠ પુરુષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસ. (પ્રમુખ)

„ લાલજી નારણજી.

„ હંસરાજ પ્રાગજી ઠાકરશી.

„ જહાંગીર બમનજી પીટીટ.

„ મોતીલાલ કાનજી.

„ મોતીલાલ વલ્લભજી.

„ બી. એફ. માદન.

„ એન. એમ. મનુમદાર.

ઓ. શેઠ કીરંજી સી. શેઠના.

શેઠ મોરારજી મુળરાજ ખટાઉ.

„ વાલચંદ હીરાચંદ.

„ મહમદભાઈ હાજીભાઈ લાલજી.

„ માવજી ગોવિંદજી શેઠ.

„ જમનાદાસ દારકાદાસ.

„ એસ. આર. બમનજી.

„ મથુરાદાસ વસનજી ખીમજી.

બજેટ ઉપર સામાન્ય વીચાર કરતાં કેટલાક મુખ્ય મુદ્દાઓ નક્કી કરવામાં આવ્યા હતા અને તે ઉપર પુરતો વીચાર કરી એક ખરડો તૈયાર કરવા સાડ મે. પ્રમુખ, શેઠ. બી. એફ. માદન તથા શેઠ એન. એમ. મનુમદારની એક સળ કમીટી નીમવાનો ઠરાવ થયો હતો. આ સર હેલ્લીના બજેટ ઉપરના બાબતમાં પરેચાડ ૩૬ વરક શેઠ માદને કમીટીનું લક્ષ્ય એટલું હતું અને સંબંધમાં કેટલુંક વીવેચન કર્યું હતું. આ સંબંધમાં શેઠ માદને એક નોટ તૈયાર કરી કમીટી આગળ રજુ કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

ત્યાર બાદ જે ચીજો ઉપર જકાત વધાવવામાં આવેલી હતી તેમાંથી કઈ ચીજો ઉપરની જકાત સામે ચેમ્બર વાંધો હોવાવો તે સંબંધમાં વીવેચન કરવામાં આવ્યું હતું. શેઠ લાલજી નારણજી વરકથી જણાવવામાં આવ્યું હતું કે મશીનરી તથા સ્ટોક્સ ઉપરની જકાતને લીધે તથા એકસાડાને લીધે મીલના ઉદ્યોગ ઉપર કેવી માઠી અસર થશે તે સંબંધમાં તેઓ કમીટીની બધુ સાડ એક નોટ રજુ કરશે.

બાદ સભાનું કામ મુલતવી રાખવામાં આવ્યું હતું અને અધુરી રહેલી સભા શનીવાર તા. ૪ થી માર્ચ ને રોજ ત્રણ કલાકે સ્ટા. ટા. ગોલાવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

ઉપર જણાવેલા ઠરાવ પ્રમાણે કમીટીની એક સભા શનીવાર તા. ૪ થી માર્ચ સને ૧૯૨૨ ને રોજ સાંજના ૩ કલાકે સ્ટા. ટા. મળી હતી જે વેળા નીચે જણાવેલા ગૃહસ્થો હાજર હતા.

શેઠ પુરુષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસ (પ્રમુખ)

„ લાલજી નારણજી.

„ હંસરાજ પ્રાગજી ઠાકરશી.

„ મોતીલાલ કાનજી.

„ કાજલ ઇલાહીમ રહીમજીદલા.

„ બી. એફ. માદન.

„ એન. એમ. મનુમદાર.

„ જમનાદાસ વસનજી મનજી.

શેઠ વલ્લભદાસ ચતુરભુજ શીવજી.

„ મોરારજી-મુળરાજ ખટાઉ.

„ વાલચંદ હીરાચંદ.

„ માવજી ગોવિંદજી

„ જમનાદાસ દારકાદાસ

„ એસ. આર. બમનજી

„ મથુરાદાસ વસનજી ખીમજી

શરૂઆતમાં બજેટ ઉપર ખરડો તૈયાર કરવાને શરૂ જે સભા કમીટી નીમવામાં આવી હતી તે સભા કમીટી તરફથી તૈયાર કરેલો ખરડો કમીટી આગળ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો. વધા શેઠ બી. એફ. માદનને કમીટી તરફથી જે નોટ તૈયાર કરવાની વીન'તી કરવામાં આવેલી હતી તે મુજબ તેમણે તૈયાર કરેલી નોટ કમીટી આગળ રજૂ કરવામાં આવી હતી. ખરડો કમીટી સમક્ષ વાંચી સંભળાવતા તેમાં કેટલાક સુધારા વધારા કરવામાં આવ્યા હતા. તથા ખરડાની નકલ ના. હીંદી સરકાર પર રવાના કરતાં પહેલાં તેમાં યોગ્ય ફેરફાર કરવાની મે. પ્રમુખને વધા શેઠ એન. એમ. મહુમદારને સત્તા આપવાનો ઠરાવ થયો હતો. શેઠ બી. એફ. માદનની નોટ ઉપર વીચાર કરતાં તે મંજૂર રાખવાનો વધા તેની નકલો લેણીએલીવ એસેમ્બલીમાં વધા ઠાઉન્સીલ ઓફ રેટ્ટમાં ચેમ્બર સાથે સંબંધ ધરાવતા સલાસદોને મોકલી આપવાનો ઠરાવ થયો હતો. નોટની એક નકલ ચેમ્બરના બજેટ ઉપરના મુખ્ય લખાણ સાથે પછી ખીડવાનો ઠરાવ થયો હતો. શેઠ લાલજી નારણજી તરફથી જે નોટ કમીટી આગળ રજૂ કરવામાં આવી હતી તેની નકલ કમીટીના લખાણ સાથે ના. હીંદી સરકાર પર ખીડવાનો ઠરાવ થયો હતો.

બાદ સભા બરખાસ્ત થઈ હતી.

ધી ઇન્ડિઅન મર્ચન્ટ્સ ચેમ્બર અને છુદોની કમીટીની એક સભા શનીવાર તા. ૧૧ મી માર્ચ સને ૧૯૨૨ ને રાજ બપોરે ત્રણ કલાકે રા. ટા. મળી હતી જે વેળા નીચે જણાવેલા ગૃહસ્થો હાજર હતા.

શેઠ પુરુષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસ (પ્રમુખ) શેઠ મોરારજી મુળરાજ ખટાઉ .

„ લાલજી નારણજી

„ વાલચંદ હીરાચંદ

„ મોતીલાલ વલ્લભજી

„ માવજી ગોવિંદજી

„ કાજલ ઇબ્રાહીમ રહીમતુલ્લા

„ ગીરજશંકર બી. ત્રીવેદી

„ બી. એફ. માદન

„ મથુરાદાસ વસનજી ખીમજી

„ એન. એમ. મહુમદાર

સેન્ટ્રલ કોલેન કમીટીના સેક્રેટરી મી. બર્ટને આમંત્રણ મોકલેલું હોવાથી તેઓ પણ હાજર હતા.

તા. ૧૪; તા. ૧૮; તા. ૨૫ મી ફેબ્રુઆરી તથા તા. ૩ જી માર્ચને રાજ મળેલી શબ્દાની મીનીટો જે સલાસદોમાં ફેરવવામાં આવી હતી તે પસાર કરવામાં આવી હતી.

૧૩ ઉપર સેસ નાખવાની બાબતમાં મે. પ્રમુખે મી. બર્ટને કેટલોક ખુલાસો કરવાની સુચના કરવાથી તેમણે કમીટી સમક્ષ ના. સરકારના હેતુઓનું લખાણથી વિવેચન કર્યું હતું અને મે. પ્રમુખ વધા બીજા સલાસદો તરફથી ખુલાસા પુછવામાં આવ્યા હતા તેના જવાબ આપ્યા હતા. ત્યાર બાદ કેટલીક આંકડાને લગતી વીગતોની માગણી થવાથી તે આંકડા ચેમ્બરના સેક્રેટરી તરફ મોકલી આપવાને મી. બર્ટને જણાવ્યું હતું. તેમના તરફથી જે વીગતો મળે તે ઉપર પુરતો વીચાર કરી મે. પ્રમુખે જવાબનો ખરડો તૈયાર કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૨. બી. એન્ડ કો. કંપનીના કોન્ડક્ટના સંબંધમાં જે ખરડો સભા કમીટી તરફથી તૈયાર કરવામાં આવ્યો તે પર વીચાર કરવામાં આવ્યો હતો. આ સંબંધમાં શેઠ મનુ સુબેદારે મે. પ્રમુખ ઉપર કેટલીક અગત્યની સુચનાઓ જણાવનારો એક પત્ર લખી મોકલેલો હોવાથી

છંચી પોલીસી કરેલા ટેબલ ટાય ખરીદ કરવા કયાં જશે ?

ત પત્ર કમીટી આગળ વાંચવામાં આવ્યો હતો. પત્ર ઉપર વીચાર કરતાં તેમાં જણાવેલી સુચનાઓ પર વીચાર કરી એક ખરડો તૈયાર કરવા સાડ નીચે જણાવેલા ગૃહસ્થાની એક સભા કમીટી નીમવાનો ઠરાવ થયો હતો.

મે. પ્રમુખ.

શેઠ મનુ સુબેદાર.

„વાલચંદ હીરાચંદ.

૩ “સેન્ટ્રાલિઝેશન ઓફ કસ્ટમ્સ ડીપાર્ટમેન્ટ” ના સંબંધમાં શેઠ બી. એફ. માહન તરફથી કમીટીને અભિપ્રાય જણાવનારો જે ખરડો તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો તે પસાર કરવામાં આવ્યો હતો તથા તેની નકલ ના. સરકાર તરફ મોકલી આપવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૪ કસ્ટમ્સ ખાતામાં એપ્રેન્ડિસને લવાજમ આપવાની રૂઢી સામે વાંધો દર્શાવનારો જે પત્ર ના. હીંદી સરકારના વેપાર ખાતાને લખવામાં આવ્યો હતો તેના જવાબમાં પત્ર આવ્યો હતો કે એ રૂઢી ઘણા વખતથી અમલમાં છે અને તેનાથી કોઈ વેપારીને અન્યાય ન થાય તે સાડ ના. સરકાર ખાસ પ્રયત્ન કરે છે પણ એ રૂઢી ખર્ચ કરી શકાય તેમ નથી. પત્ર ઉપર વીચાર કરતાં તેની નોંધ લેવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૫ “બુની કાનસ” તથા “સ્ટીલ સંકેલસ” ઉપર વધારે દરવાજી જકાત ખાતા તરફથી લેવામાં આવે છે તે સંબંધમાં શેઠ. જી. બી. ત્રીવેદીએ કમીટીનું લક્ષ્ય ખેંચ્યું હતું અને દાદ માગેલી હતી. આ સંબંધમાં મી. નાઇટ. સ્થાનીક ડાયરેક્ટર ઓફ કોમર્શીયલ ઇન્ટેલીજન્સ તરફથી પત્ર આવ્યો હતો કે કમીટીના કોઈ પણ પ્રતીનીધી અથવા તે દલીલ કરનારના પ્રાતિનિધિ જે એમની ઓફીસમાં મળવા તસદી લેશે તે તેઓ તે બાબતમાં વીવેચન કરવા ખુશી છે. ઠરાવ થયો હતો કે મી. ત્રીવેદીએ મી. નાઇટની મુલાકાત લઈ સઘળી હકીકત રૂબરૂમાં રજૂ કરવી.

૬ રેલ્વે એક્ટની ઠલમ ૧૪૦ માં સુધારો સુચવનારો તથા તે સંબંધમાં ટાઇમ્સ ઓફ ઇન્ડિયામાં તા. ૧૦-૨-૧૯૨૨ ને રોજ જે પત્ર પ્રગટ થયો હતો તે તરફ કમીટીનું લક્ષ્ય એચનારો એક પત્ર શેઠ હંસરાજ પ્રાગજી ઠાકરસી તરફથી આવેલો હતો. વર્તમાનપત્ર શીવાય કેટલાક ચોક્કસ દાખલાઓ જે શેઠ હંસરાજની જાત માહિતીમાં હોય તે તેવા દાખલાઓ કમીટી આગળ રજૂ કરવા એ મતલબનો એક પત્ર તેમને લખી જણાવવાનો ઠરાવ થયો હતો અને તે દરમ્યાન પત્ર ઉપર વીચાર મુલતવી રાખવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૭ શેઠ રેવાશંકર જગજીવન તથા શેઠ વેલજી લખમસી તરફથી કમીટીના સલાસદ વરી-કેના રાજીનામાં મળેલાં હતાં. રાજીનામાં સ્વીકારવાનો તથા તેમની ખાલી પડેલી જગા પર સર ફાજલબાઈ કરીમખાંડ તથા શેઠ સુરજી વલ્લભદાસને કમીટીના સલાસદ વરીકે નીમવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૮ સુ'બાઈના ડીરેક્ટર ઓફ કોમર્શીયલ ઇન્ટેલીજન્સ તરફથી પત્ર આવેલો હતો કે તેમના ખાતા તરફથી ચેમ્બરને વેપારી ખબરો વીગેરે પુરી પાડવામાં આવશે. આ પત્રની આભાર સહીત નોંધ લેવાનો તથા તેનું સાધાંતર ચેમ્બરના માસીકમાં સલાસદોની માહિતી સાડ છપાવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૯ ઇસ્ટર્ન ગ્લાસ મેન્યુફેક્ચરિંગ કંપની તરફથી પત્ર આવ્યો હતો કે સુ'બાઈના ડીરેક્ટર ઓફ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ તરફથી તેમના ઉદ્યાગને લગતી કાંઈ પણ ખબર પુરી પાડવામાં આવતી નથી. આ સંબંધમાં કમીટીની દાદ માગેલી હતી. કંપનીના માલીકે શેઠ જી. બી. ત્રીવેદીની મુલાકાત લઈ

રૂબરૂમાં બધી મુરકેલીઓ રજુ કરવી એ મતલબનો પત્ર કંપની પર લખી જણાવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૧૦ એકસાઇઝ કમીટીના સેક્રેટરી તરફથી એક પત્ર આવ્યો હતો અને તેમાં સવાલોની યાદી બીટેલી હતી અને કમીટીનો અભિપ્રાય મંગાવેલો હતો. પત્ર ઉપર વીચાર કરતાં સરાલના જવાબનો એક ખરડો તૈયાર કરવા સાફ નીચે જણાવેલા ગૃહસ્થોની એક સળ-કમીટી નીમવાનો ઠરાવ થયો હતો.

શેઠ માવજી ગોવિંદજી

શેઠ જી. બી. ત્રીવેદી

૧૧ હિંદુસ્થાન અને બીજા દેશો વચ્ચે વેપારી કરાવના સંબંધમાં ના. હિંદી સરકાર તરફથી ખુલાસો કરનારો એક પત્ર મળેલો હતો. પત્ર ઉપર વીચાર કરતાં તે સંતોષકારક નહીં લાગવાથી ફરીથી એક પત્ર લખી જણાવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૧૨ નીચે જણાવેલા ગૃહસ્થો તરફથી ચેમ્બરમાં સભાસદ તરીકે દાખલ થવાને અરજી આવેલી હતી જેમને રાખેલા મુજબ બેલટ ઉપર મોકલવાનો ઠરાવ થયો હતો. (૧) મેસર્સ બી. દાસ એન્ડ કું. (૨) મેસર્સ હગનલાલ એન્ડ કું. પ્રથમ જે એક અરજીનો બેલટ મુલતવી રહેલો હતો તે અરજી પણ બેલેટમાં દાખલ કરવાનો ઠરાવ થયો હતો. બેલટ માટેના દિવસો તા. ૨૨ મી માર્ચથી તા. ૨૯ મી માર્ચ સને ૧૯૨૨ સુધીના સુકરર કરવામાં આવ્યા હતા. સ્ટુડીનીઅર તરીકે મી. ત્રીવેદીને નીમવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૧૩ શેઠ મોરારજી એ. ટંના તરફથી ચેમ્બરના સભાસદ તરીકે રાજીનામું મોકલી આપવાનો પત્ર આવ્યો હતો. રાજીનામું સ્વીકારવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૧૪ શેઠ એસ બી. બીલીમોરીઆ તરફથી પત્ર આવ્યો હતો કે તેઓ યુરોપ જતા હોવાથી બ્રુન મહીના સુધી કમીટીની મીટીંગમાં હાજરી આપી શકશે નહીં. પત્ર ઉપર વીચાર કરતાં રબ મંજૂર કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૧૫ ચેમ્બરની નાણા સંબંધી રથીતી ઉપર વીચાર કરતાં રૂ. ૫૦૦૦, અંકે પાંચ હજાર સુધી વ્યાજબી લાગે તેટલી રકમના બોન્ડ વેચવાની મે. પ્રમુખને સત્તા આપવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૧૬ શેઠ ડબલ્યુ ટી. હાલાકએ વાર્ષિક સામાન્ય સભામાં રજુ કરવા માટે જે ૨૪ દરખાસ્તો મોકલી આપી હતી અને જે નવી કમીટી ઉપર મોકલી આપવાનો ઠરાવ થયો હતો તે બાબત ઉપર વીચાર કરતા નીચે જણાવેલા ગૃહસ્થોની એક સળ કમીટી નીમવાનો ઠરાવ થયો હતો.

મે. પ્રમુખ

શેઠ મયુરદાસ વસનજી

શેઠ વાલચંદ હીરાચંદ

મે. બીલીલાલ વલ્લભજી

બાદ સભા બરખાસ્ત થઈ હતી.

ધી કન્ડીઅન મચેન્ટસ ચેમ્બર અને યુરોની કમીટીની એક સભા શનિવાર તા. ૧૮ મી માર્ચ સને ૧૯૨૨ ને રાજ બપોરના ત્રણ કલાકે (૨૯. ટા.) મળી હતી જે વેળા નીચે જણાવેલા ગૃહસ્થો હાજર હતા.

શેઠ પુરુષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસ (પ્રમુખ)

શેઠ હનુમંતદાસ લક્ષ્મીદાસ

„ લાલજી નારણજી

„ એન. એમ મનુમદાસ

„ રાજીવ ઈશ્વારીમ રહીમતુલ્લા

„ માવજી ગોવિંદજી

„ બી. એફ માદન

„ વાલચંદ હીરાચંદ

„ સુરજી વલ્લભદાસ

મારસેલ્સની રંગીન લાદીઓ સફાઈદાર અને મજબુત.

અમારી કમીટી ફક્ત એ બાબતમાં એટલું જ જણાવે છે કે હોંદના રૂના ઉદ્યોગ ઉપર સંકેત પલ્લુ બોલે નાખવામાં આવે, તેટલી હદે પરદેશીઓને આ દેશને નીચોવવાની સગવડ કરી આપવા. જેવું લેખવામાં આવે છે.

૧૯૧૬ ના માર્ચ માસમાં નામદાર વાઈસરોય લોર્ડ હાર્ડિંગે બજેટની તકરાર વેળાએ જણાવ્યું હતું કે

“ સર વીલીયમ મેયર ઇંગ્લંડની સરકારના વીચારો જણાવ્યા છે કે હોંદી સરકારે નવા બજેટમાં રૂ ઉપર આયાત જગત વધારવી. અને એક્સાઇસ જગત જેટલીને તેટલી રાખવી એવી કીધેલી સુચના બાબત ઇંગ્લંડનાં સરકારે જણાવ્યું હતું કે જ્યારે પલ્લુ ખની શકશે ત્યારે આ એક્સાઇસ જગત કાઢી નાખવામાં આવશે. ઇંગ્લંડની સરકાર એવું માને છે કે આ સવાલ ઉભો કરવાથી હાલમાં કંઈની મતફેર દુર કરવાના અગત્યના હોંગમે ઇંગ્લંડ અને હોંદ વચ્ચે ખટપટ જગાડવા જેવું થશે અને લડાઈના કારણે ઉભાં થયેલાં જરૂરી મુદ્દાઓના ફેંસલાની આડે તે આવશે. હોંદી સરકાર ઇંગ્લંડની સરકાર સાથે તકરારમાં ઉતરવા હાલમાં માંગતી નથી પણ આપણી સરકારે એટલું તો ચેખે ચોખ્ખું બહેર કીધું છે કે રૂના માત્ર ઉપરની આયાત જગત વધારવી જોઈએ, તેમજ એક્સાઇસ જગત જેટલી ને તેટલી જ રેહવી જોઈએ એટલું જ નહીં પણ તે કાઢી નાખવામાં આવનાર છે તેવી કબુલાત ઇંગ્લંડની સરકારે આપવી જોઈએ. ”

હોંદ આ વીચારોને એક કબુલાત જેવા ગણે છે, જેથી એક્સાઇસ જગત તો સારી નીકળી જવી જોઈએ. જેથી અમારી કમીટીના વીચાર મુજબ તેમાં વધારો થવો કબુલાતનો ભાગ કીધા બરાબર છે.

વળી રેટાઈસ અને મશીનરીના ફાલતુ સામાન ઉપર જગત ચઢતાં હોંદી ઉદ્યોગો જલદી કચડાઈ જશે. જેથી એ જગતથી થતા ગેરફાયદા અને નુકશાન રૂ ઉપરની આયાત જગતથી પણ મળી શકશે નહીં.

મશીનરીના ફાલતુ સામાન ઉપર જગત વધારવાથી હોંદના ઉદ્યોગની ખીલતણીને અ કાવવા જેવું થશે. આ જગત અત્યારે ઓછી હતી જેથી તેમાં વધારો થતા દેશના ઉદ્યોગોની ખીલતણી અટકાવવા જેવું થશે. અને જ્યાં સુધી દેશમાંના ઉદ્યોગોને સરકાર તરફથી રક્ષણ મળે ત્યાં સુધી એ જગત સલામતી સાથે લઈ શકાય નહીં.

વળી નવા દીઢ્ઠી શહેર માટે નવી લોન કાઢવામાં આવનાર છે. આવા ખર્ચો સરકારની રીતી સધર થાય ત્યાં સુધી મુલતવી રાખી શકાય. આથી ધણા જરૂરી બાંધકામો શરૂ થયા હોય તે સીવાય નવા બાંધકામો હાથ ધરવા નહીં.

ઇન્કમેટેક્સ અને સુપરટેક્સ માટે ધણાં વાંધા લેતા નથી કારણ તે જેઓ ભરી શકે તેઓ પાસેથી જ કાઢવામાં આવે છે. આ ટેક્સ થાપણા ઉપર હોવાથી તેમાં જેમ વધારો થાય તેમ ઉદ્યોગોને ઓછો ફાયદો થાય. સુપરટેક્સમાં વધારો થવાથી હિન્દી ઉદ્યોગોને ખમણું પડશે. હિન્દી સરકારની મતલબ આ દેશના ઉદ્યોગોને કચરી નાંખવાની નથી.

છેવટે અમારી કમીટી અરજ કરે છે કે સઘળા ખાતાઓમાં અને ખાસ કરીને લશ્કરી ખાતામાં ખની શકે એટલી ખર્ચમાં કાપકુપ કરવી.

મી. બી. એ. મે. માને હિન્દી ખજાનચીના બજેટના ૩૬ મા ફકરા બાબત જે વીચાર બહેર કીધા છે અને જે અમારી કમીટીએ સામટી રીતે પસંદ કીધા છે તેની નકલ અમે આ સાથે બીડે છીએ.

પ્રોફેસર મોરેક ટાઇમ્સની રીજાઈના કંપા ભેરા મળશે ?

પરીશીષ્ટ-બે.

પરદેશી કાપડની આયાત જગત ૧૧ ટકાથી વધારીને ૧૫ ટકાની કરવામાં આવી છે. પણ તે સાથે હિંદના બનેલા સઘળા કાપડ પર સાથે સાથે એકસાઈજ જગત ૩૩ ટકા પરથી વધારી ૭૩ ટકાની નાખવામાં આવી છે. દેખીતી રીતે કોઈને એમ લાગે કે હિંદી મીલવાળાને ફક્ત તેની બનાવટ પર ૪ ટકા ડ્યુટીજ વધારે આપવી પડવાની પણ ખરી વાત એ છે કે જે હિંદી મીલવાળાને આ વરસથી ૪ ટકા એકસાઈજ ડ્યુટીમાં વધારે આપવા ઉપરાંત સઘળી જાતના માલના રેટોર સાઈઝીંગ માટેની વસ્તુઓ માટે ૪ ટકા ડ્યુટી વધારે આપવી પડશે, ઉપરાંત સઘળી જાતના સાંચાકામ પર ૭૩ ટકા જગત આપવી પડશે. અને આયાત વેરામાં ૨ પાઇ વધી છે તે તો જુદી. રંગની જગતમાં વધારો થયો છે તે પણ ગણવામાં આવ્યો નથી. મુંબઈની કોઈ પણ મોટી મીલમાં ગયે વરસે બનેલું કાપડ લઈએ તો તેને આ વરસે તે જે કાપડ બનાવશે તે પર ૬૮ ટકા જગત આપવી પડશે, ગયે વરસે ૪૦૫ ટકાની જગત આપવી પડી હતી. દાખલા તરીકે એક મોટી મીલે રૂ. ૧૪૧૦૦૦૦૦ નું કાપડ બનાવ્યું.

ગયે વરસે તેને ૧૧ ટકા.

	રૂપિયા
રેટોર પાછળ આપવા પડ્યા હતા.	૮૮૦૦૦
એકસાઈજ ડ્યુટી ૩૩ ટકા	૪૬૬૦૦૦
સાંચાકામ અને લાગ પડતી જગત.	૫૦૨૧૨

૬૩૪૨૧૨

જ્યારે જે જ મીલને જે જ કાપડ પર ગા વરસે નીચે પ્રમાણે જગતો આપવી પડશે.

રેટોર પરની ડ્યુટી ૧૫ ટકા.	રૂ. ૧૨૦૦૦૦
એકસાઈજ ડ્યુટી ૭૩ ટકા.	રૂ. ૧૦૬૩૦૦૦
સાંચાકામ પરની ડ્યુટી.	રૂ. ૨૦૦૮૪૮

કુલ રૂ. ૧૩૮૩૮૪૮

આ આંકડાઓમાં ત્રણીક અને તેલ વગેરે બીજાં ખર્ચોને તો ગણવામાં આવ્યા નથી એ બાર પણ મીલને માથે પડશે.

જે કોરોની ગણતરી ટકા પ્રમાણે કરવામાં આવે તો આયાત જગતમાં જે ૧૧ ના ૧૫ ટકા થયા છે તે ૩૬ ટકા જેટલો વધારો બતાવે છે જ્યારે એકસાઈજ ડ્યુટી જે ૩૩ ટકા પરથી વધારી ૭૩ ટકાની કરવામાં આવી છે તે ૧૧૪ ટકાનો વધારો બતાવે છે. વળી મીલોમાં ગાંસડીઓ બાંધવા જે લોખંડની પટીઓ વપરાય છે તે પરની જગત ૨૩ ટકા પરથી વધારી ૧૦ ટકાની કરવામાં આવી છે, જેટલે લગભગ ૩૦૦ ટકા જેટલી ડ્યુટી વધારવામાં આવી છે. દરેક મોટી મીલમાં લગભગ ૫૦૦૦૦ ગાંસડીઓ બાંધાય છે, અને તે માટે પુરક લોખંડની પટીઓ જોઈએ છે. તેના પર જે જગત વધારી છે તે પણ હિંદી મીલો માટેના એક બોજ સમાન છે. નવા કોરો વધારવામાં આવ્યા છે તેથી હિંદી મીલ ઉદ્યોગને ફટકો પડે છે અને ગયે વરસે તેઓ આપવા હતા તે કરતાં ૫ ટકા તેઓને વધારે આપવા પડશે જ્યારે તેટલા પ્રમાણમાં પરદેશી કાપડ પરની આયાત જગત વધારવામાં આવી નથી.

ધી બોમ્બે ટાઇલ માટ ૨૧ બેંક ઓફ ફોર્ટ, મુંબઈ.

મી. બી. એફ. માદનની નોટ.

૧૯૧૨-૨૩ નાં હિંદી સરકારના નવા બજેટના ૩૬ માં પેરેગ્રાફ બાબે એક જુદી મીનીટ લખતાં મી. બી. એફ. માદન જણાવે છે કે આપણા ખજાનચી ઇંગ્લંડમાં આપણે હીસાબે નાણાં પગાર કરવાની જે કેટલીક સુચના કરે છે તે સામે સખત વાંધા લેવાની જરૂર છે. તેવજુ એવી ભલામણ કરે છે કે ઇંગ્લંડમાં આપણી નોટના ચલણના હીસાબે સોવરેન અને સોનાની લગડીઓનું જે ૨૪ કરોડ પાંચસુ ત્રીસવું ઇંગ્લંડમાં પડ્યું છે તેમાંથી હિંદનું કરજ ઇંગ્લંડમાં ચુકવવા રકમ હિંદી પ્રધાનને આપવી હવે જો આ સુચના આપણે બરાબર તપાસીએ તો તેનો એટલોજ અર્થ પાડ્ય છે કે આપણે આપણા પેપર રીઝર્વનો થોડો ભાગ હિંદી પ્રધાનને સોંપી દેવો. અત્યંત ઇંગ્લંડમાં હિંદનો જવાબદારી હશે, પણ આપણે હિંદી સરકારને માનપૂર્વક જણાવીશું કે તેને પહોંચી વળવાના બીજા રસ્તા છે. આપણા નોટના ચલણના રીઝર્વને તેનાથી હાથ ના લગાડાય, એમ તો ઇંગ્લંડ અમેરીકાનું મોટું કરજદાર છે પણ શું કદાચ કદી એવી સુચના કરી છે કે બેંક ઓફ ઇંગ્લંડના નોટ ડીપાર્ટમેન્ટમાં રીઝર્વ પડ્યું છે તેને હાથ લગાડીને એ કરજ ચુકવવું. નેને બદલે એ અમેરીકામાં નાની સોનો કઠાડી નાણાં ઉછીતાં લેવામાં આવે છે અને સઘળું કરજ પેપર સુધેરે ત્યારે આપવું જણાવવામાં આવે છે. જો હિંદી પ્રધાનને નાણાનો જરૂર હોય તો તે પહેલાં કહેવાતા ગોલ્ડ સ્ટેન્ડર્ડ રીઝર્વમાંથી ઇંગ્લંડમાં લોન મારફત નાણાં ઉછીના લે. ૧૭૫ કરોડ પાંચ હિંદી પ્રધાનને જોઈતા હોય તો તેણે તે માટેની બેગવાઈ ઇંગ્લંડમાં કરી લેવી. રીવર્સ કાઉન્સિલ વેચવાથી આપણા રીઝર્વમાં ૪૦ કરોડ પાંચ હિંદી પાડે પડે છે તે તો હજી પુરાયો નથી અને ખજાનચી હાત જે નવી સુચના કરે છે તે રીવર્સ બીલ વેચવા જેવીજ છે અને તુકસાન વધારે એ કે રીવર્સ બીલો વેચવી વખતે તો તેનો જાહેર ખર્ચને પણ લાભ મળતો હોય, આતો સરકાર એકઠી લાભ લઈ જવા માગે છે. જો હિંદી પ્રધાનને આપણા ઇંગ્લંડ ખાતેના ગોલ્ડ રીઝર્વમાંથી નાણાં ઉછીનાં લેવાનું ઓછાથી નહીં લાગતું હોય તો ઇંગ્લંડમાં આપણા માટે રેફરેન્સના ઓર્ડરો આપવાનું કામ ભલે થોડો વખત બંધ રાખવું. ઇંગ્લંડમાં કારખાનાં વાળાઓ આપણા ઓર્ડરો લેવા આતુર છે અને બ્રિટીશ સરકાર પણ પોતાના કામદારોને આપણા હીસાબે કામ લગાડવા બહુ આતુર છે. ભલે એ કામ થોડા દીવસ મુલતવી રહે. બીજા દેશો માટે જેમ નીકાશ માટે શાખ આપવાની યોજના બ્રિટને ધડી છે તેવો હિંદ માટે ધડી કઠાડવી. વળી ખજાનચી જણાવે છે કે હિંદી પ્રધાન હવે અકુદરતી રીતે હુડીયામણ વધારી શકશે નહીં પણ ચલણ કમી કરે તો હુડીયામણ કુદરતી રીતે વધે માટે તેની એ સલાહ પર પણ આંકોશ મુકવાની જરૂર છે.

વર્કમેન્સ ગ્રીય એફ કોન્ટ્રેક્ટ એક્ટ સંબંધમાં કમીટીનો અભિપ્રાય.

નં. ૧૨૨

મુંબઈ, ૨૨ મી માચ ૧૯૨૨
ના. મુંબઈ સરકારના હોમ ડીપાર્ટમેન્ટના ડેપુટી સેક્રેટરી બેગ, મુંબઈ.
આઉએ,

૧૮૫૯ નો વર્કમેન્સ ગ્રીય એફ કોન્ટ્રેક્ટ એક્ટ જે ૧૯૨૦ ના એક્ટથી સુધારવામાં આવ્યો હતો તેમજ ઇન્ડિયન પીનલ કોડની ૪૬૦ તથા ૪૬૨ મી કલમ ૨૬ કરવાની સૂચનાવાળા પત્ર

પી બોર્ડે ટાઇલ માં ૨૧ એક આંટ, ફોટ, મુંબઈ.

સાથેના તમારા તાં ૨૨-૧૧-૨૧ ના નં. ૩૨૪ સી પત્રના જવાબમાં મારી કમીટીના નીચે પ્રમાણે વિચારોઃ દર્શાવવાની મને ફરમાશ થયેલ છે.

વર્કમેન્સ પ્રીય ઓફ કોન્ટ્રેક્ટ એક્ટ ૧૮૫૯ ની સાલમાં પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. ત્યાર બાદ મજૂરો તેમજ થાપણવાળાઓ બન્નેના સંબંધમાં વખત તેમજ સંજોગમાં ઘણા ફેરફાર થયેલ છે, અને તેથી આ એક્ટની વધારે વખત જરૂર નથી. બીજા બધા વર્ગના માણસોને માટે જે માત્ર દિવાની ગુંઢો ગણાય તેવા ગુંઢો માટે મજૂરોને ફેજદારી કાયદાની રૂયે ગુંઢોગાર ગણવામાં આવે છે. માત્ર નાણાં અગાઉથી આપવાને લીધે થાપણવાળાઓ મજૂરો ઉપર અણુઘટતો અંકુશ મેળવે છે અને તેનાં પરીણામો ગીરમીટને લગભગ મળતાંજ આવે છે.

આ એક્ટ ખાસ વર્ગના લાભ માટેના કાયદાનો એક દાખલો છે અને તેથી થાપણદારો અને મજૂરો વચ્ચે જે મિત્રાચારી ભર્યો સંબંધ જળવાવો જોઈએ તેમાં ખલલ પડે છે.

તે ઉપરાંત મારી કમીટી જણાવવા માગે છે કે પૈસાની રકમના બદલામાં મજૂરો પોતાની રક્તત્રતા ઉપર અંકુશ મૂકવાનું કબુલ રાખે છે. તેજ બીના તેઓ કેટલા ગરીબ છે તે પૂરવાર કરે છે. ખચીત, તેના દુઃખમાં ફેજદારી કાયદાની રૂયે વધારો કરવાનું વ્યાજબી નથી. ઉલટું ડેકન એગ્રીકલ્ચરીરટ્સ એક્ટની જેવાં કાંઈ રાહતનાં પગલાં લેવાની આવશ્યકતા છે. ખેડુત અને સામાન્ય મજૂર વચ્ચે ખાસ તફાવત હોયો જોઈએ નહિ. કમલાગ્યે હાલમાં બન્ને વર્ગો હિન્દુસ્તાનમાં એકજ વર્ગના ભાગો હોય એમ જણાય છે. જો ખેડુતો માટે ખાસ રાહતનો કાયદો પસાર કરવામાં આવે તો બીજા મજૂરો માટે પણ કાંઈ રાહતની જરૂર છે. ગમે તેમ પણ મજૂરોને ખાસ ફેજદારી કાયદાની રૂયે હેરાન કરવા જોઈએ નહિ.

મજૂર માત્ર કોન્ટ્રેક્ટ તોડવા ખાતરજ તે તોડતા નથી. તેઓની અત્યંત ગરીબાઈને લીધે જો તેઓએ કરેલા કોન્ટ્રેક્ટ (કે જે કોન્ટ્રેક્ટ તેઓએ પોતાની અત્યંત ગરીબાઈમાં કરેલ હોય છે) હેઠળ તેમને મળતો પગાર ઘણો ટુંકો ન હોય અથવા તો બીજી સરતો વધારે પડતી કઠણ ન હોય તો તેઓ પોતાની નોકરી છોડેજ નહી. તેથી કારખાનાના માલિક અથવા બગીચાવાળાઓને આવા કાયદાથી ખાસ રક્ષણ આપવાને કાંઈ પણ કારણ નથી.

ઈન્ડિઅન પીનલ કોડની ૪૯૨ મી કલમ પણ વર્કમેન્સ પ્રીય ઓફ કોન્ટ્રેક્ટના જેટલીજ વાંધા પડતી છે અને તે રદ કરવી જોઈએ. મુસાફરી જ્યારે જોખમકારક હતી તેમજ રેલ્વે અને સ્ટીમરોમાં સાધનો આજ જેટલાં ખીલેલાં નહોતાં તેવે વખતે ૪૯૦ મી કલમ જરૂરની જણાઈ શકે. પણ જો મુસાફરી માટે રેલ્વે અને સ્ટીમરો જે ઇલાકાઓમાં ન મળી શકે તેમ હોય તે ઇલાકાઓ આ કલમ રાખવાની તરફેણમાં હોય તો તે કલમ રહેવા દેવી.

વળી ના. મુખ્ય સરકારના બ્યુટીશીઅલ ખાતા તરફ તાં ૨૯-૧૧-૧૯૧૯ ને દિવસે ૧૮૫૯ ના વર્કમેન્સ પ્રીય ઓફ કોન્ટ્રેક્ટ એક્ટમાં સુધારો કરવાના સવાલ ઉપર આ એમ્બર તરફથી જે પત્ર લખવામાં આવ્યો હતો તેની નકલ આ સાથે તમારી બાજુ માટે બાઉલ છે.

લીં. આર્ચાંકીલ,
એસ. એમ. મુખમદાર,
એ. સેક્રેટરી.

મજુરોને કામ કરતાં થયેલી ઇજા માટે બદલો વાળવા સંબંધમાં કાયદો
ઘડવાનો સવાલ.

નં. ટી ૨૧૪

મુંબઈ તા. ૨૨-૩-૧૯૨૨.

ના. મુંબઈ સરકારના જનરલ ડીપાર્ટમેન્ટના ડેપુટી સેક્રેટરી જોગ

મુંબઈ.

સાહેબ.

મજુરોને કામ કરતાં થયેલી ઇજા માટે બદલો આપવા માટે કાયદો ઘડવાના સંબંધમાં તમારા તા. ૩-૧૦-૧૯૨૧ ના નં. ૨૬૪ હી વાળા પત્રના જવાબમાં મારી કમીટી તરફથી નીચે પ્રમાણે તેઓના વિચાર રજૂ કરવાની મને ફરમાશ થયેલ છે —

પહેલું તેા મારી કમીટી જાણવા માગે છે કે કેટલાક દાખલાઓમાં યોગ્ય બદલો આપવાની દિગ્દર્શના મૂકીવાળાઓએ ના પાડેલ હોવાથી મજુરોને બદલો આપવા માટે કાયદો ઘડવાનો વિચાર ના. સરકારને સૂઝયો છે કે કેમ? મારી કમીટીની સામાન્ય રીતે એવી માન્યતા છે કે આ બાબત ઉપર કંઈ પણ કાયદાની ગેરહાજરીમાં પણ આ દેશમાં મજુરોને રોકવાવાળાઓ ઇજા પામેલા મજુરોને યોગ્ય બદલો સામાન્ય રીતે આપતા આવેલા છે. મારી કમીટીનો કહેવાનો અર્થ એવો નથી કે તેઓ મજુરોના લાભમાં આવે કયરો ઘડવાની વિરુદ્ધ છે પણ ઘણા દાખલાઓમાં યોગ્ય બદલો આપવાની ના ધાડવામાં આવી હુતી એ પ્રમાણેના આંકડા જાણવા તેઓ ઇન્ટેન્ડર છે. કમીટીને લાગે છે કે આવી બાબતો ઉપરના કાયદા સ્થિર અને બંધન રૂપ થઇ જાય છે અને તેથી જેઓના લાભ આવ્યવવા તે ઘડવામાં આવેલ હોય તેના લાભ વિરુદ્ધ જાય છે. કાયદાથી ફરજ પાડવામાં આવે તેા મૂકીવાળાઓ પોતે રાજીખુશીથી કરે તેના કરતાં ઓછું કરશે.

આટલી ચેતવણી આપ્યા બાદ મારી કમીટી સામાન્ય રીતે મૂકીવાળાઓની મજુરો પ્રત્યેની જવાબદારીઓના સિદ્ધાંતની તરફેણમાં છે.

છેવટે મારી કમીટી ઉમેરવા ઇચ્છે છે કે તેઓ આ બાબતમાં કાયદાના અમલ માટે નવી કોર્ટોની સ્થાપવાની વિરુદ્ધ છે. આ કામ ઉપાડી લેવાને હાલની કોર્ટો પુરતી છે. આ કાયદો દુઃખના નિવારણ અર્થે હોવાથી તેનો અમલ ઘણો સરળ અને ચોક્કસ કરવાનું કામ મુશ્કેલ હોવું જોઈએ નહિ. સામાન્ય કાયદાની કોર્ટોની ખાસ બારીકીઓ ખાસ કરીને ન્યાયર ન્યાયનિક તેમજ વડી સરકારની નાણા સંબંધી સ્થિતિ આટલી ખરાબ છે તે વખતે નવી કોર્ટો સ્થાપવા માટેના કારણ તરીકે આગળ ધરવી જોઈએ નહિ.

લી૦ આજાંકીવ
એસ. એમ. મહમદાર.
એ. સેક્રેટરી.

પબ્લીક એમ્પ્લોયમેન્ટ એજન્સીઓના સંબંધમાં કમીટીનો અભિપ્રાય.

નં. ટી ૨૧૫

મુંબઈ, ૨૨ મી માર્ચ ૧૯૨૨

ના. મુંબઈ સરકારના જનરલ ડીપાર્ટમેન્ટના ડેપુટી સેક્રેટરી જોગ, મુંબઈ.

સાહેબ,

જાત વેર્શીગટન ખાતેની લેબર કોન્ફરન્સે પબ્લીક એમ્પ્લોયમેન્ટ એજન્સીઓના સંબંધમાં જે સંલગ્નતા કરેલ છે તે બાબે તમારા તા. ૨૬-૧૦-૨૧ ના પત્ર નં. ૧૦૬૮-ડીના જવાબમાં

ધી બોમ્બે ટાઇલ માટ ૨૧ બેંક સીટ, ફોટ મુંબઈ.

મારી કમીટી દિલગીર છે કે તમારા કાગળ સાથે બીડવામાં આવેલા નાં હિન્દી સરકારના પત્રમાં જણાવેલા વિચારો સાથે મારી કમીટી સંબંધ થતી નથી.

પબ્લીક એમ્પ્લોયમેન્ટ એન્ડ સ્થાપવાની જરૂર પડે તેવી બેકારી સુબંધ ઇલાકાના ઔદ્યોગિક કામદારોમાં હોય એમ મારી કમીટી જાણતી નથી.

બીહાર અને સંયુક્ત પ્રાંત જ્યાં ઔદ્યોગિક મંજુરો જરૂર કરતાં વધારે છે તેવા ભાગો સંબંધમાં મારી કમીટીને લાગે છે કે વધારાના મંજુરોને જ્યાં મંજુરોની જરૂર હોય તેવી જગ્યાએ લઈ જવાનું સત્તાવાળાઓ માટે સહેલું છે. હિન્દની હાલની નાણાં સંબંધી મુશ્કેલીઓ જોતાં મારી કમીટીના મત મુજબ કેટલુંક પણ નવું ખાતું ઉઘાડવાનું અથવા તે નવી જગ્યાઓ ઉપજ કરવાનું સલાહકારક નથી.

લી૦ આર્ચકીત,
એસ. એમ. મનુમદાર.
એ. સેક્રટરી.

સુબંધ ખાતેના ડીરેક્ટર એન્ડ કોમર્શ્યલ ઇન્ટેલીજન્સનો પત્ર:-

નં. ૪૫૮

સુબંધ, ૨૦-૨-૧૯૨૨

ઇન્ડિયન મર્ચન્ટસ ચેમ્બર એન્ડ બુરોના પ્રમુખ ભેગ.

સુબંધ.

સાહેબ.

હું જણાવવાની રજા લઉં છું કે સુબંધ ખાતે હું ડીરેક્ટર એન્ડ કોમર્શ્યલ ઇન્ટેલીજન્સ બીમાએલ છું અને ગેર સમજીતી ન થાય તે માટે ના. હિન્દી સરકારના કોમર્શ્યલ ઇન્ટેલીજન્સ ડીપાર્ટમેન્ટના હેતુઓ હું કંઈક જણાવીશ. અત્યાર સુધી તે ખાતામાં માત્ર કલકત્તામાં ડીરેક્ટર જનરલ એન્ડ કોમર્શ્યલ ઇન્ટેલીજન્સની નિમણૂક કરવામાં આવતી પણ હવે નવા બંધારણની યોજના હેઠળ સુબંધ માટે એક ડીરેક્ટરની નિમણૂક કરવામાં આવી છે અને કરાંચી તથા રશુન ખાતે ડેપુટી ડીરેક્ટરો નીમવાની સૂચના કરવામાં આવેલ છે. આ ખાતાનો મૂળ હેતુ હિન્દી માલની બજાર અને ત્યાંની સ્થિતિ સંબંધી માહિતી પૂરી પાડીને તેમજ હિન્દી માલ ઉત્પન્ન કરનાર, માલ તૈયાર કરનાર, વેચનાર અને નિકાશ કરનારાઓને હિન્દી માલ ખરીદનારાઓ સાથે સંબંધમાં લાવીને હિન્દના નિકાશ વેપારને ઉત્તેજન આપવાનો છે. વળી પરદેશોની પેઢીઓ અથવા આસામીઓને હિન્દુસ્તાન ક્ષેત્રે નિકાશ કરી શકે તેમજ હિન્દુસ્તાનમાં તેવી ચીજો ક્યાં અને કેવી રીતે મળી શકે તેવી માહિતી પૂરી પાડવાથી હિન્દુસ્તાનના વેપારને મદદ આપી શકાય. આ હેતુથી દેશાવરમાં દેવરા માટે ઇન્ડિયન એક્સ્પોર્ટ્સ ડીરેક્ટરી કાઢવામાં આવે છે. તે ઉપરાંત નિકાશ સાથે સંબંધ ન ધરાવતી બીજી વેપારી બાજો ઉપર સામાન્ય માહિતી આપવા માટે અથવા તે તેવી માહિતી ક્યાંથી મળી શકે તેવાં સાધનો બતાવવાનો દરેક પ્રયત્ન ખાતાં તરફથી કરવામાં આવે છે.

વળી એવો પણ આશય છે કે ડીરેક્ટર નાં હિન્દી સરકારનો સ્થાનિક પ્રતિનિધિ હોવો એકાએક જેની પાસે વેપાર વણજને નુકસાન કરતી કેટલીક મુશ્કેલીઓ ગમે તે વખતે રજૂ કરી શકાય. તમારી ચેમ્બરના સમાસદોના ધ્યાન ઉપર આ પત્ર મહેરબાની કરીને લાવ્યો અને હું

મેટેલીક શીર્ષકથી બીર્લીંગને ચારો શોભે છે.

તેમને પત્રવ્યવહારથી અથવા જાતી મુલાકાતથી ગમે તે મદદ પુણીથી આપીશ એવી તેઓએ ખાત્રી રાખવી.

લીન સેવક,

એચ. એફ. નાઇટ.

ડિરેક્ટર એન્ડ કોમર્સિયલ ઇન્ટેલીજન્સ.

(૩) ચેમ્બરનો એમ્પ્લોયમેન્ટ બુરો :—

આ ચેમ્બર તરફથી એક એમ્પ્લોયમેન્ટ બુરો શરૂ કરવામાં આવેલ છે અને તે માટે દર મહિને આ માસિકમાં જૂદા વિભાગ રાખવામાં આવે છે. જે ગ્રહસ્થાને પોતાની ઓફીસો, કારખાનાં અથવા પેઢીઓ માટે નોકરીની જરૂર હોય તેઓએ પોતાની જરૂરીઆતો વિગતવાર આ ચેમ્બરને લખી જણાવવી જેથી તે આ વિભાગમાં જાહેર ખબરના રૂપમાં દાખલ કરવામાં આવશે. આવી જાહેર ખબરો માટે આ ચેમ્બરના સલાસદાર પાસેથી કાંઈ પણ ફી લેવામાં આવશે નહિ. અન્ય વેપારીભાઈઓ પાસેથી દરેક વખતે જાહેર ખબર આપવા માટે ફક્ત ૪ આના લેવામાં આવશે.

તેજ મુજબ જે ભાઈઓ નોકરીની તબવીજમાં હોય તેઓએ પોતાની લાચાત વિગેરે જણાવી વિગતવાર અરજીઓ આ ચેમ્બરને મોકલી આપવી જે આ વિભાગમાં જાહેર ખબરના રૂપમાં દાખલ કરવામાં આવશે. દરેક વખતે જાહેર ખબર આપવા માટે ફક્ત ૪ આનાની નજીવી ફી લેવામાં આવશે.

જે જે વેપારી ભાઈઓ તેમજ અરજદારોને પોતાનાં નામ જાહેર કરવાની ઇચ્છા ન હોય તેઓએ તે પ્રમાણે જણાવવા તરફી લેવી.

જાહેર ખબરો.

(1) A gentleman of long experience in import and export lines is open to engagement. Best references and testimonials. Apply A. K. Essa, C/o the Indian Merchants Chamber & Bureau 11, Bank Street, Bombay.

ઉદ્વારો.

(૨) જાના રાજ્યમાં હજાર સાહેબના પર્સનલ સેક્રેટરી તરીકે, રાજકુમારના પ્રાઇવેટ ટ્યુટર તેમજ કમ્પેન્યન તરીકે, એન્ડ્રો વર્નાક્યુલર સ્કુલના હેડમાસ્ટર તરીકે એકસ્પોર્ટ ઇમ્પોર્ટ ઓફીસમાં કોરસપોન્ડન્સ ક્લાર્ક અને ટાઇપીસ્ટ તરીકે, દેશ વિદેશની પેઢીઓનાં ચોગ્ધતા મુજબ ક્લાર્ક તરીકે, કોઈ પેઢીમાં વર્ડીંગ પાટ નર તરીકે, આશ્રમ, સંસ્થા, બોર્ડીંગ હોલીના (અમુક શર્તે) મેનેજર કે સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ તરીકે, કોર્ટમાં ઇન્ટર પ્રીટર તરીકે કોઈ પણ સ્થળે એક નોકરી સ્વીકારવા પુણી છું. હિન્દમાં રહેવાનું અને તો ખીજે ક્યાંઈ જવા વિચાર નથી. તેમ ન અને તો વિદેશમાં વિચરવા પુણી છું. પૂર્વ આફ્રીકામાં હું છું, અને ત્યાંના મને કાંઈક અનુભવ છે. પત્ર વ્યવહાર કરનાર સંજ્ઞાનને દરેક પ્રકારનો સંતોષ આપીશ. વિગત માટે લખે :

હેડ માસ્ટર, ગુલાબચંદ મૂળચંદ. બાવીસી.

કેકાણુ :—શ્રીયુત જેતસીભાઈ દામણ

પી. એ. બોક્સ નં. ૧૦૧

મુ. દારેસલામ (ઈન્ટ આફ્રીકા)

(૩) એક ખોલ અદ્યત્થ પ્રથમ ૫ વરસ ચીનમાં અને છેલ્લે ૬ વરસ બપાનમાં મેનેજર તરીકે કામ કરી આવેલ છે. એક્સપોર્ટ અને ઇમ્પોર્ટ બેંક લાઇનનો સંગીન અનુભવ છે. તેઓ વર્કીંગ પાર્ટનર અથવા કમીશન એજીસ્ટ્રી અથવા નોકરીથી રહેવા તૈયાર છે. ખાત્રી લાયક ઉંચામાં ઉંચી ભલામણો આપી શકશે, પત્ર વ્યવહાર આ માસિકના સરનામે Z ને કરવો.

પાક સમાચાર તથા વેપારી ખબરો.

૧૯૨૧-૨૨ ની સાલનો ઘઉંના પાક માટે બીજો વર્તારો:—

આખા હિન્દુસ્તાનમાં ઘઉંના પાક નીચે રોકવામાં આવેલી જમીનના ૯૯ ટકા જમીનવાળા પ્રાંતો તથા દેશી રાજ્યોમાંથી મળેલા આંકડા ઉપરથી આ અડસટો તૈયાર કરવામાં આવેલ છે. કાશ્મીર સિવાયના ઘઉં ઉગાડવા માટેના સઘળા અગત્યના વિભાગો માટે આ વર્તારો છે. નીચે જણાવવામાં આવેલ પાકની મિથિત દ્રેષ્ટુઓનીના પાછળના ભાગની છે.

ઘઉં ઉકળ રોકવામાં આવેલી કુલ જમીન ૨,૮૪,૦૩,૦૦૦ એકરની અડસટવામાં આવે છે જ્યારે ગયે વર્ષે આજ તારીખે તે આંકડો ૨૩૬,૫૩,૦૦૦ એકર હતો એટલે કે આ વર્ષે તેમાં ૨૦ ટકાનો વધારો થયેલ છે. ગયા વર્ષે સુધારેલા છેલ્લા આંકડાની સરખામણીમાં આ આંકડો ૧૦ ટકાનો વધારો બતાવે છે.

ઋતુની સ્થિતિ સામાન્ય અનુકુળ હતી અને પાકની હાલની સ્થિતિ તથા લવિષ્ય સામાન્ય રીતે સંતોષકારક જણાવવામાં આવે છે. ગયા વર્તારો કરતાં આ વર્તારોમાં જમીનમાં ૩,૯૧,૦૦૦ એકર અથવા ૧ ટકાનો વધારો થયેલ છે.

પ્રાંતો માટે વિગતવાર આંકડા નીચે પ્રમાણે છે:—

પ્રાંતો અને દેશી રાજ્યો.	૧૯૨૧-૨૨ એકર.	૧૯૨૦-૨૧ એકર.	વધારો+ અથવા ઘટાડો- એકર.
પંજાબ (દેશી રાજ્યો સહિત)	૧,૦૫,૪૬,૦૦૦	૮૩,૪૮,૦૦૦	+૨૧,૯૮,૦૦૦
સંયુક્ત પ્રાંત (")	૭૦,૯૧,૦૦૦	૫૫,૪૪,૦૦૦	+૧૫,૪૭,૦૦૦
મધ્ય પ્રાંતો અને બીજાર	૨૫,૫૧,૦૦૦	૨૬,૧૮,૦૦૦	-૬,૭,૦૦૦
મુંબઈ અને સીધા "	૨૧,૦૬,૦૦૦	૧૩,૯૨,૦૦૦	+૭,૧૪,૦૦૦
બીહાર અને બોધીસા	૧૧,૩૪,૦૦૦	૧૦,૬૮,૦૦૦	+૩૬,૦૦૦
નોર્થવેસ્ટ ફ્રન્ટીઅર પ્રોવીન્સ	૯,૮૫,૦૦૦	૭,૩૩,૦૦૦	+૨,૫૨,૦૦૦
બંગાળ	૧,૩૪,૦૦૦	૧,૧૬,૦૦૦	+૮,૦૦૦
દીલ્હી	૩૦,૦૦૦	૨૨,૦૦૦	+૮,૦૦૦
અજમેર-ગોવારા	૧૬,૦૦૦	૧૩,૦૦૦	+૩,૦૦૦
મધ્ય હિન્દુસ્તાન	૨૩,૦૪,૦૦૦	૨૩,૭૬,૦૦૦	-૭૨,૦૦૦
ઉદ્ધાખાંડ	૬,૫૬,૦૦૦	૫,૧૫,૦૦૦	+૧,૪૧,૦૦૦
રજપુતાના	૭,૮૫,૦૦૦	૮,૦૭,૦૦૦	-૨૨,૦૦૦
વડોદરા	૬૮,૦૦૦	૬૭,૦૦૦	+૧,૦૦૦
માહસેર	૪,૦૦૦	૪,૦૦૦

કુલ..... ૨,૮૪,૦૩,૦૦૦ ૨ ૩૬,૫૩,૦૦૦

+૪૭,૫૦,૦૦૦

- ૨ - ની નીચેના આ સકાંતો અને મજબૂત.

૧૯૨૧-૨૨ નો શિયાળાનાં ખીયાં (સરસી, રાઇ તથા અળશી) નો ખીએ વર્તારો.

જે જે પ્રાંતોમાં સરસી, રાઇ તથા અળશી મોટા પ્રમાણમાં ઉગાડવામાં આવે છે તેવા પ્રાંતો તરફથી મળેલા હેવાલો ઉપરથી આ વર્તારો તૈયાર કરવામાં આવેલ છે. આ પ્રાંતોમાં સરસી અને રાઇ નીચે રોકવામાં આવેલી જમીનના ૯૮.૬ ટકા જમીન તથા અળશી નીચે રોકવામાં આવેલી જમીનના ૯૯.૨ ટકા જમીન આવેલી છે. દેશી રાજ્યોમાંથી હૈદરાબાદ, વડોદરા, મુંબઈ ઇલાકાનાં રાજ્યો તથા કોટા અને મધ્યપ્રાંતનાં કેટલાંક નાનાં રાજ્યો તરફથી અડસટા પૂરા પાડવામાં આવેલ છે. અલવર તરફથી ૬૭ સુધી હેવાલ મળેલ નથી.

સામાન્ય રીતે પાકની સ્થિતિ સારી જણાવવામાં આવે છે.

અત્યાર સુધી મળેલા હેવાલ મુજબ રાઇ અને સરસીના પાક હેઠળ રોકવામાં આવેલી કુલ જમીન ૩૫,૧૧,૦૦૦ એકર છે (આમાં સંયુક્ત પ્રાંતમાં મિશ્રિત પાક ઉગાડવામાં આવે છે તેનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો નથી). આ આકડો ગયે વર્ષે આજ તારીખના સુધારેલા આંકડાની સરખામણીમાં ૨૫ ટકાનો વધારો બતાવે છે. પ્રાંતવાર વિગતવાર આંકડા નીચે પ્રમાણે છે:—

રાઇ તથા સરસી.

પ્રાંતો તથા દેશી રાજ્યો.	૧૯૨૧-૨૨ એકર	૧૯૨૦-૨૧ એકર.	વધારો એકર.
સંયુક્ત પ્રાંત (અમિશ્રિત પાક)	૨,૨૯,૦૦૦	૧,૨૩,૦૦૦	+ ૧,૦૬,૦૦૦
બંગાળ.	૯,૦૬,૦૦૦	૮,૮૫,૦૦૦	+ ૨૧,૦૦૦
પંજાબ.	૯,૫૦,૦૦૦	૫,૭૫,૦૦૦	+ ૩,૭૫,૦૦૦
બીહાર અને એસીસા	૭,૮૬,૦૦૦	૭,૭૧,૦૦૦	+ ૧૫,૦૦૦
આસામ	૩,૧૫,૦૦૦	૩,૧૧,૦૦૦	+ ૪,૦૦૦
મુંબઈ તથા સીંધ (દેશી રાજ્યો સહિત)	૧,૮૫,૦૦૦	૭૮,૦૦૦	+ ૧,૦૭,૦૦૦
નોર્થવેસ્ટ ફ્રન્ટીઅર પ્રોવીન્સ	૯૮,૦૦૦	૩૨,૦૦૦	+ ૬૬,૦૦૦
હીન્દી	૬,૦૦૦	૨,૦૦૦	+ ૪,૦૦૦
વડોદરા	૨૫,૦૦૦	૧૬,૦૦૦	+ ૯,૦૦૦
હૈદરાબાદ	૪,૦૦૦	૨,૦૦૦	+ ૨,૦૦૦
અલવર	* ૭,૦૦૦	૭,૦૦૦	
	<hr/> ૩૫,૧૧,૦૦	<hr/> ૨૮,૦૨,૦૦૦૦	<hr/> + ૭,૦૯,૦૦૦

અળશી

અત્યાર સુધી મળેલા હેવાલ મુજબ અળશીના પાક હેઠળ રોકવામાં આવેલી જમીન ૨૦૫૯,૦૦૦ એકર છે (જેમાં સંયુક્ત પ્રાંતના મિશ્રિત પાક હેઠળની જમીનનો સમાવેશ કરવામાં આવતો નથી.) આ આંકડો ગયા વર્ષની આજ તારીખના આંકડાની સરખામણીમાં ૧૫ ટકાનો વધારો બતાવે છે. જૂઠા જૂઠા પ્રાંતો માટેના વિગતવાર આંકડા નીચે પ્રમાણે છે:—

* ગયા વર્ષનો આંકડો લીધેલ છે.

ધી ભોમ્બે ટાઇલ માટે ૨૧ બેંક ઓટ, ફાઈટ મુંબઈ.

તથા દેશી રાજ્યો	૧૯૨૧-૨૨	૧૯૨૦-૨૧	વધારો/અથવા ઘટાડો— એકર
ચંપ્રાંત તથા બીરાર	૬,૮૭,૦૦૦	૪,૪૫,૦૦૦	+૨,૪૨,૦૦૦
યુકતપ્રાંત (અમિશ્રિત પ્રાંત)	૧,૩૩,૦૦૦	૧,૭૨,૦૦૦	—૩૯,૦૦૦
હાર અને બોરીસા	૭,૦૧,૦૦૦	૬,૪૭,૦૦૦	+૫૪,૦૦૦
ગાળ	૧,૩૩,૦૦૦	૧,૨૪,૦૦૦	+૯,૦૦૦
બંધ (દેશી રાજ્યો સહિત)	૮૭,૦૦૦	૫૬,૦૦૦	+૨૮,૦૦૦
બંધ	૩૫,૦૦૦	૩૦,૦૦૦	+૫,૦૦૦
હદ્રાબાદ	૨,૨૩,૦૦૦	૨,૬૬,૦૦૦	-૪૩,૦૦૦
	૬૦,૦૦૦	૪૧,૦૦૦	+૧૯,૦૦૦
	કુલ ૨,૦૫૬,૦૦૦	૧,૭૮૪,૦૦૦	+૨૭૨,૦૦૦

૧૯૨૧-૨૨ ના રૂના પાક માટેનો છેલ્લો સામાન્ય વર્તારો—

જૂદા જૂદા પ્રાંતો તથા દેશી રાજ્યો તરફથી પૂરા પાડવામાં આવેલા હેવાલો ઉપરથી આ વર્તારો તૈયાર કરવામાં આવેલ છે અને તેમાં હિન્દુસ્તાનમાં રૂ માટે રોકવામાં આવેલી બધી જમીનનો સમાવેશ કરવામાં આવેલ છે. મદ્રાસ સીવાય બધી જગ્યાઓ માટે ઋતુના વહેલા તેમજ મોડા પાકને લાગુ પડે છે.

રૂના પાક નીચે રોકવામાં આવેલી કુલ જમીન ૧,૮૪,૮૫,૦૦૦ એકર જણાવવામાં આવે છે. આ આંકડા ગયા વર્ષના સુધરેલા આંકડા કરતાં લગભગ ૧૩ ટકાનો ઘટાડો બતાવે છે. કુલ પેદાશ ૪૦૦ રતલની ૪૪,૮૧,૦૦૦ ગાંસડીઓ અડધટામાં આવે છે ને ગયા વર્ષના સુધરેલા અડધટા કરતાં ૨૪ ટકાનો વધારો બતાવે છે. દેશાવર ખાતે કુલ નિકાશ, મીલની વપરાશ તથા બીજી પરચુરણ વપરાશનો જથ્થો જે ૧૯૨૦-૨૧ માં ૪૯,૪૧,૦૦૦ ગાંસડીઓનો હતો તેની સરખામણીમાં હાલની પેદાશનો અડધટો ૯ ટકાનો ઘટાડો બતાવે છે. જૂદા જૂદા ઇલાકાઓ માટેની વિગતવાર આંકડા નીચે પ્રમાણે છે.

ઇલાકાઓ તથા દેશી રાજ્યો	જમીન ૧૦૦૦ એકર	પેદાશ ૧૦૦૦ ગાંસડી (૪૦૦ રતલની)	એકર દીઠ પેદાશ રતલ
	૧૯૨૧-૨૨ ૧૯૨૦-૨૧	૧૯૨૧-૨૨ ૧૯૨૦-૨૧	૧૯૨૧-૨૨ ૧૯૨૦-૨૧
મુંબઈ (દેશી રાજ્યો સહિત.)	૪,૪૩૭, ૫,૬૮૮,	૧,૦૬૩ ૬૨૭	૬૬ ૬૫
મધ્ય પ્રાંત તથા બીરાર	૪,૪૪૦ ૪,૪૭૭,	૧,૧૩૩ ૫૧૪	૧૦૨ ૪૬
મદ્રાસ (દેશી રાજ્યો સહિત)	૧,૯૪૪ ૨,૧૫૧.	૩૬૪ ૩૫૮	૭૬ ૬૭
પંજાબ ,,	૧,૨૮૪ ૨,૧૪૨	૨૬૭ ૫૮૮	૯૩ ૧૧૦
સંયુક્ત પ્રાંત ,,	૮૨૦ ૧,૧૬૧	૨૪૩ ૩૩૭	૧૧૬ ૧૧૬

માસેદસની રજીન લાઠીઓ સફાઈ દારઅને મજબુત.

બર્મો	૩૦૫	૩૬૬	૪૦	૪૨	.૫૨	૪૬-
સીધ	૧૩૫	૨૭૫	૪૬	૪૨	૧૪૫	૬૧
બંગાળ	૬૬	૭૧	૧૫	૨૧	૬૧	૧૧૮
બીહાર અને ઓરીસા	૮૦	૭૮	૧૫	૧૫	૭૫	૭૭
નોર્થવેસ્ટ ફ્રન્ટીઅર પ્રોવીન્સ	૧૫	૨૭	૩	૫	૮૦	૭૪
એન્ગ્લો ભરવાડા	૨૬	૪૨	૧૮	૧૫	૧૮૫	૧૪૩
આસામ	૩૯	૨૯	૧૧	૧૫	૧૧૩	૧૫૪
દીલ્હી	૨ મળ્યા નથી		૩૦૦ ગાંસડી (મળ્યા નથી)	૮૦	—	
હૈદરાબાદ	૨,૯૧૪	૨,૨૧૪	૮૭૦	૩૪૧	૧૧૬	૬૨
મધ્ય હિન્દુસ્તાન	૧,૧૨૨	૧,૩૩૨	૧૬૭	૧૬૨	૭૦	૪૬
વડોદરા	૬૦૦	૭૬૨	૮૫	૧૨૭	૫૭	૬૪
રજપુતાના	૨૬૭	૩૭૫	૬૮	૮૧	૬૨	૮૬
માધ્યસાર	૫૬	૧૧૧	૧૫	૧૧	૧૦૨	૪૦

કુલ. ૧૮,૪૮૫ ૨૧,૩૪૧. ૪,૪૮૦ ૩,૬૦૧ ૬૭ ૬૭
સરેરાશ

૩ના પાકનો અંદાજ:-

	૩૧-૮-૧૯૨૧ ને દિને પૂરા થતા વર્ષમાં ગાંસડી (૪૦૦ રતલની)	૩૧-૮-૧૯૨૦ ને દિને પૂરા થતા વર્ષમાં ગાંસડી (૪૦૦ રતલની)
ચુનાઇટેડ કીંગડમ ખાતે નિકાશ	૩૮૦૦૦	૧૪૬૦૦૦
કોન્ટીનન્ટ ખાતે નિકાશ	૨૧૪૦૦૦	૩૬૪૦૦૦
પૂર્વના દેશો ખાતે "	૧૪૬૫૦૦૦	૧૭૬૬૦૦૦
બીજા દેશો ખાતે "	૫૦૬૦૦૦	૩૬૩૦૦૦
કુલ નિકાશ	૨,૨૨૬,૦૦૦	૨,૭૦૨,૦૦૦
સ્થાનિક વપરાશ:-		
મીઠામાં	૨૦૭૮૦૦૦	૧૬૧૩૦૦૦
બીજી વપરાશ	૭૫૦૦૦૦	૭૫૦૦૦૦
કુલ વપરાશ	૨૮,૨૮,૦૦૦	૨૬,૬૩,૦૦૦
નીકાશ તથા વપરાશનો સરવાળો	૫૦૫૪૦૦૦	૫૩૬૫૦૦૦
બાદ આયાત	૧૧૩૦૦૦	૨૨૦૦૦
પાકનો અંદાજ ગાંસડી	૪૯૨૧૦૦૦	૫૩૪૩૦૦૦

દેશાવરમાં રૂનો પાક:-

કેરો ખાતેથી મળેલા સમાચાર ઉપરથી જણાય છે કે ઇંગ્લેન્ડમાં ૧૯૨૧ ના વર્ષમાં રૂ માટે રોકવામાં આવેલી જમીન ૧૩૪૧૦૦૦ એકર હતી અને પેદાશ ૪૦૦ રતલની દરેક એવી ૮૧૭૦૦૦ ગાંસડીઓ થઇ હતી, જ્યારે આગલે વર્ષે આ આંકડા અનુક્રમે ૧૮૬૩૦૦૦ એકર અને ૧૪૬૧૦૦૦ ગાંસડી હતા. ગયા હીસેમ્બરમાં વેાશીંગ્ટન ખાતેથી મળેલા સમાચાર ઉપરથી જણાય છે કે ચાલુ વર્ષમાં યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ ખાતે રૂની પેદાશ ૪૦૦ રતલની દરેક એવી ૧૦, ૪૨૫૦૦૦ ગાંસડીની અડસટવામાં આવે છે જ્યારે આગલે વર્ષે તેજ વખતે તે દાશ ૧૬, ૨૩૧૦૦૦ ગાંસડીની જણાવવામાં આવી હતી. રોન ખાતેના ઇન્ટરનેશનલ ઇન્સ્ટીટ્યુટ ઓફ એગ્રીકલ્ચર ખાતા તરફથી મળેલા છેલ્લા સમાચાર ઉપરથી જણાય છે કે યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સમાં ૧૯૨૧ ની સાલના રૂનો પાક માટે ૨૬૫૧૬૦૦૦ એકર જમીન રોકવામાં આવી હતી જ્યારે આગલે વર્ષે તે આંકડો ૩૭૦૪૩૦૦૦ એકરનો હતો. ૧૯૨૧-૨૨ ની સાલ માટે બ્રાઝીલમાં ૧૪૨૦૦૦૦ એકર જમીન રૂ હેડળ રોકવામાં આવેલ છે અને પાક ૭૩૧૦૦૦ ગાંસડીનો અડસટવામાં આવે છે જ્યારે આગલે વર્ષે તે આંકડા અનુક્રમે ૮૦૫૦૦૦ એકર અને ૫૩૬૦૦૦ ગાંસડી હતા. કોરીઆ ખાતે ૧૯૨૧ ની સાલમાં રૂ હેડળ ૩૬૩૦૦૦ એકર જમીન રોકવામાં આવેલ છે જે આગલા વર્ષ કરતાં ૪ ટકાનો વધારે બતાવે છે.

આ ચેમ્બરને જણાવવામાં આવ્યું છે કે કેનેડાની સરકાર તરફથી હિન્દુસ્તાન અને સીલોન માટે એક ટ્રેડ કમીશનર નીમવામાં આવેલ છે અને ટ્રેડ કમીશનર તરીકે મી. એચ. એ. સીએમની નીમણૂક કરવામાં આવેલ છે. તેઓની ઓફીસ ૪, મીશનરો, કલકત્તા ખાતે છે. આ ઓફીસનો મુળ આશય કેનેડા અને હિન્દુસ્તાન તથા સીલોન વચ્ચે સીધો વેપાર વધારવાનો છે. છેલ્લા થોડા વર્ષ દરમિયાન હિન્દ સાથેનો કેનેડાનો આયાત તથા નીકાશ વેપાર ઘણો વધી ગયેલ છે અને પ્રગતિ ચાલુ રહેશે એવી વડી રાખવામાં આવે છે. કેનેડાના વેપારને લગતી કોઈપણ માહિતી તેની પાસેથી મળી શકશે.

દુનિયાનો કાફલો.

છેલ્લાં યુરોપના મહાભારત યુદ્ધ વખતે દેશપરદેશની સ્ત્રીમરોની જે આપ લે અને વહેંચણી થઈ ગઈ હતી, અને એ લડાઈ મુદત દરમિયાન સ્ત્રીમરો વધુ બાંધવાનું જે ધમધોકાર કામ ચાલુ થયું હતું તેથી લડાઈ પહેલાં સ્ત્રીમરોની જે સંખ્યા અને ટનેજ હતી તે લડાઈ પછી બહુલ ગઈ છે, યાને તેમાં ઘણો મોટો વધારો થયો છે. દાખલા તરીકે ૧૯૧૪ માં દુનીઆની સ્ત્રીમરોનો કુલે ટનેજ ૪૨૫૧૪૦૦૦-ટન જેટલો હતો, જ્યારે ૧૯૨૧ ના જીનમાં એ ટનેજ ૫૪૨૧૭૦૦૦ ટન જેટલો વધ્યો હતો. અલબત્ત ટનેજ જે પ્રમાણે વધ્યો છે તે પ્રમાણે કુશલતા વધી નથી, તેમ સ્ત્રીમરોની સંખ્યા વધવા છતાં દુનીઆનો વેપાર લડાઈ પહેલાં જેટલો હતો તેટલો રહ્યો નથી. આ કુશલતામાં ઘટાડો થવાથી પરદેશોને વધારે ખર્ચવું પડ્યું છે કે ઇંગ્લેન્ડને એ એક વીચારવા જેવો સંવાદ છે, તેમ છતાં કેટલાક અનુભવી ઓની ગણતરી પ્રમાણે ઇંગ્લેન્ડની સ્થિતિ એ સંજોગમાં વધુ વીરુદ્ધ નાથ તેમ નથી. યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ અને જાપાનનો ટનેજ લડાઈ પહેલાં કરતાં હાલ ઘણો વધી ગયો છે, તે લોહડસના રજીસ્ટરમાંથી આપેલા નીચલા કોષ પરથી જણાયો.

એટલીક સીલોનના ચારી ડીઝાઇન ગંભરો કે ?

જુન ૧૯૧૬.

૮૧ એસ

જુન ૧૯૨૧.

૮૧ એસ

ચુનાઈટ કોંગ્રસ	૧૮૮૭૭૦૦	૧૯૨૮૦૦૦
પ્રીટીશ સંસ્થાનો	૧૪૦૭૦૦૦	૧૯૫૦૦૦૦
ચુનાઈટ સ્ટેટસ	૧૮૩૭૦૦૦	૧૨૩૧૪૦૦૦૦
આર્મીયા હુગેરી	૧૦૫૨૦૦૦
ડેનમાર્ક	૭૬૮૦૦૦	૮૬૬૦૦૦
ફ્રાન્સ	૧૯૧૮૦૦૦	૩૦૪૬૦૦૦
જર્મની	૫૦૬૮૦૦૦	૬૫૮૦૦૦
ગ્રીસ	૮૨૦૦૦૦	૫૭૬૦૦૦
હોલાન્ડ	૧૪૭૧૦૦૦	૨૨૦૭૦૦૦
ઇટાલી	૧૪૨૮૦૦૦	૨૩૭૮૦૦૦
જાપાન	૧૬૪૨૦૦૦	૩૦૬૩૦૦૦
નોર્વે	૧૬૨૩૦૦૦	૨૨૮૫૦૦૦
સ્પેન	૮૮૩૦૦૦	૧૦૯૪૦૦૦
સ્વીડન	૯૯૨૦૦૦	૧૦૩૭૦૦૦

કુલે દુનીઆનો ટનેજ ૪૨૫૧૪૦૦૦ ૫૪૨૧૭૦૦૦

ચુનાઈટ સ્ટેટસનો ટનેજ ૧૯૧૪ નાં વરસ સાથે સરખાવતાં ૫૭૦ ટકા વધ્યો છે અને આગળ જયારે દુનીઆના ટનેજમાં તેના ઠાકલાનો ટનેજ ૪૩ ટકા થતો હતો ત્યારે હાલમાં તે દુનીઆના ટનેજનો ૨૨.૭ ટકા થવા બચ છે. જાપાનનો ટનેજ ૮૭ ટકા વધ્યો છે.

૧ હી એપ્રીલથી હિન્દમાંથી ચોખાની નિકાશ ઉપરના સઘળા અંકુશો કાઢી નાખવા માટે નાં હિન્દી સરકાર તરફથી નીચેની યાદી બહાર પાડવામાં આવેલ છે:—

ત્રણ વર્ષ અગાઉ હિન્દુસ્તાનમાંથી ચોખાની નિકાશ ઉપર જે અંકુશો મૂકવામાં આવ્યા હતા તે કાઢી નાખવાના સવાલ ઉપર નાં હિન્દી સરકાર વિચાર કરતી હતી. આ અંકુશ મૂકવામાં આવ્યા તે પહેલાં હિન્દુસ્તાન પોતાના ઉંચી જાતના ચોખા નિકાશ કરતું અને તેને જાહેર બાજી ખાતેથી હલકી જાતના ચોખા આયાત કરતું જેનું પરીણામ એ થતું કે હિન્દુસ્તાનમાંથી ચોખાની નિકાશ બહુ થોડી થતી અથવા બિલકુલ થતી નહિ, અને તેથી હિન્દના જરૂરમાં ઘટાડો થતો નહિ. નાં સરકારને એવી અરજીઓ મળેલ છે કે ચોખાની નિકાશ ઉપરનો અંકુશ ચાલુ રાખવાથી ચોખાની મીલોના દરેગા ઉપર ધણી માઠી અસર થાય છે અને દુનિયાના બજારો ઉપરનો હિન્દનો કબજો હજી વધારે નબળો થશે. હિન્દુસ્તાનમાં તેમજ બાજીમાં છેલ્લા પાંચ વર્ષો સારો ધરો હતો. ગયે વર્ષે હિન્દુસ્તાનમાં બીજા અનાજોના ભાવમાં જે મોટો વધારો થયો હતો તે ચોખાના ભાવમાં થયો નહોતો અને હાલમાં તે ઘણો નીચે ગયેલ છે. વળી ખાજરીના ભાવમાં પણ મોટો ઘટાડો થયેલ છે. તેથી નાં હિન્દી સરકારે ૧ હી એપ્રીલથી ચોખાની નિકાસ ઉપરના સઘળા અંકુશો દૂર કરવાનું કરાવ્યું છે પણ તેમાં એ ખુલ્લું કદવા માગે છે કે આ પગલાથી જો ભાવમાં મોટો વધારો થશે તો આ સવાલ ઉપર ફરીથી વિચાર ચલાવવામાં આવશે. ઘઉં (ઘઉંના લોટ સુદા) ઉપર અને બીજાં અનાજોની નિકાસ ઉપર જે અંકુશો છે તે તો ચાલુ રહેશે.

ઓસ્ટ્રેલીઆમાં ટેરીફ બોર્ડની સ્થાપના:—

ઓસ્ટ્રેલીઆની કોમનવેલ્થ પાર્લામેન્ટે ટેરીફ બોર્ડ એકટ ગયા ડીસેમ્બરની ૯ મી તારીખે પસાર કરેલ છે અને તે ટેરિફની નક્કી કરવામાં આવનાર તારીખથી અમલમાં આવશે. આ એકટની

ધી બોર્ડને ટાઇલ માટ ૨૧ બેક સ્ટ્રીટ, ફ્રાંક સુબધ.

રૂપ તથા સંબંધોની એક ટેરીફ બોર્ડ સ્થાપવામાં આવશે. એક્ટમાં તે બોર્ડના કામકાજ નચિ પ્રમાણે જણાવવામાં આવેલ છે:—

કલમ નં.-૧૫ (૧) વેપાર અને જગત ખાતાનો પ્રધાન નીચેની બાબતો બોર્ડ સમક્ષ તપાસ અને રીપોર્ટને સાફ રજુ કરશે:—

(એ) જે જગતી માલના પેટા-કલમ પ્રમાણે વર્ગો પાડવાના હોય તેનું વર્ગીકરણ.

(બી) જગત માટે માલની કિંમત નક્કી કરવાનું.

(સી) કસ્ટમ્સ ટેરીફ અથવા એકસાઈડ ટેરીફની કોઈપણ કલમના અર્થ બાબે તકરાર અથવા તેા માલના વર્ગ માટે તકરાર જેને માટે પ્રધાનને અપીલ કરવામાં આવી હોય.

(ડી) નવી, વધારે અથવા ઓછી જગતની જરૂરીઆત અથવા કોઈ પણ જગત બોક્સ રાખવા બાબે.

(ઇ) ઓટ્ટોમનીઆના કોઈ પણ ઉદ્યોગને બાઉન્ડરી આપવાની જરૂરીઆત બાબે.

(એફ) આલુ બાઉન્ડરીઓ અથવા પાછળથી આપવામાં આવેલી બાઉન્ડરીની અસર.

(જી) કોઈપણ ક્ષીટીય સંસ્થાન અથવા પરદેશને ક્ષીટીય પ્રેક્ટર-સીઅર જગત અથવા કસ્ટરમીલ્યુએટ જગત લાગુ પાડવાની ફરખાસ્ત તેમજ આવા કોઈ પણ ભાગ ખાતે માલ નિકાશ કરવા માટે ઓટ્ટોમનીઆના વેપારીઓની માગણી.

(એચ) જગતનો રૂપે માત્ર પેટા કરવાવાળાઓને જે રકમ મળતું હોય તેનો ગેરવાજબી લાલ લેવામાં આવતો હોય તે બાબત અને ખાસ કરીને ત્યારે:—

(૧) પેતાના માલ માટે ગેરવાજબી રીતે વધારે લાવ લેવામાં આવતો હોય.

(૨) બહાર પ્રાપ્ત નુકશાન થાય તેવી રીતે વેપાર ઉપર અંકુશ મૂકવા સરખું વર્તન રાખતો હોય (૩) પેતાનો માલ વાપરનારાઓને વગર કારણે વધારે પડતો લાવ આપવો પડે તેનું વર્તન રાખતો હોય. આ સંલેગા હેઠળ બોર્ડનો રીપોર્ટ મળ્યા પહેલાં પ્રધાન કોઈ પણ પગલાં લઈ શકશે નહિ.

(૨) વેપાર અને જગત ખાતાનો પ્રધાન નીચેની બાબતો બોર્ડ સમક્ષ તપાસ અને રીપોર્ટ સાફ રજુ કરશે.

(એ) કોમન વેલ્થના મૂળ તેમજ ગૌણ ઉદ્યોગો ઉપર કસ્ટમ્સ તથા ટેરીફ એક્ટના અમલની સામાન્ય અસર.

(બી) કોમન વેલ્થના જગત કાયદાની જગત સંબંધે તેમજ આલોગીક અસર.

(સી) કાચા પદાર્થો તેમજ તૈયાર અને અર્ધ તૈયાર માલ ઉપરની જગત વચ્ચેનું પ્રમાણ.

(ડી) જગતના સંબંધમાં કોઈ પ્રશ્ન ઉદ્યોગની ખીલવણી ઉપર અસર કરતી કોઈ પણ બીજી બાબત:—

(૩) તપાસ કરતાં જો બોર્ડને લાગે કે પહેલી કલમના (એચ) પેટા ભાગ હેઠળની કોઈ પણ ફરીઆદ બ્યાજબી છે તો બોર્ડ નીચે પ્રમાણે મદામલુ કરી શકશે:—

(એ) જે માલ માટે ફરીઆદ કરવામાં આવી હોય તેની ઉપરની જગતની રકમમાં ઘટાડો કરવો અથવા તદ્દન બંધ કરવી.

(બી) બોર્ડને યોગ્ય લાગ્યા મુજબ ખીલત ગમે તે પગલાં લઈ શકશે પણ આવા કોઈ પણ પગલા લીધા પહેલાં તે ઉદ્યોગના સંલેગા સામગ્રી રીતે ધ્યાનમાં લેશે.

કલમ નં. ૧૬ (એ) ઉપરની કલમની રૂપે બોર્ડ પાસેથી રીપોર્ટ મળ્યા બાદ પ્રધાન તેને ચોગ્ય લાગે તો બોર્ડ રીપોર્ટમાં જે બાબત વિષે નુકસાનેની કરી હોય તે સંબંધમાં કાયદાસર કામ લેશે.

(બી) ઉપરની કલમની પેટા કલમ (૩) ની રૂથે કરવામાં આવેલા રીપોર્ટની નકલ જો પાર્લામેન્ટની બેઠક ચાલુ હોય તો સાત દિવસની અંદર પાર્લામેન્ટના દરેક હાઉસ સમક્ષ રજુ કરવામાં આવશે અને જો પાર્લામેન્ટની બેઠક ચાલુ ન હોય તો ત્યાર પછી બેઠક ચાલુ થાય ત્યાર બાદ સાત દિવસની અંદર રજુ કરવામાં આવશે.

ન્યુઝીલેન્ડમાં જગતને લગતો નવો કાયદો ૬-૧૨-૨૧ ને રોજ ત્યાંની પાર્લામેન્ટે પસાર કરેલ છે. તે કાયદા હેઠળ જગતનાં ત્રણ ધોરણુ નક્કો કરવામાં આવેલ છે. (૧) શ્રીટીશ પ્રેક્ટિસેનશીઅલ (૨) ઇન્ટરમીડિયેટ અને (૩) સામાન્ય. હિન્દના માલને બ્રીટીશ પ્રેક્ટિસેનશીઅલ જગતના દર લાગુ પડશે. ન્યુઝીલેન્ડ સામે પરસ્પર ગોઠવણ કરતા દેશોને ઇન્ટરમીડિયેટ જગતનું ધોરણુ લાગુ પડશે અને સામાન્ય ધોરણુ બીજા બધા દેશોને લાગુ પડશે.

આ દેશના માલ નિકાસ કરવા વાળાઓને માટે જગતના ડોકામાંથી નીચેના ઉત્વાસ ઉપયોગી થઈ પડશે:—

આ—જૂના જગતના ધોરણમાં પસંદગીના જેટલો દર આપવામાં આવતો હતો તેટલોજ નવા ધોરણ પ્રમાણે આપવામાં આવશે.

મીઝુબતી:—બ્રીટીશ પ્રેક્ટિસેનશીઅલ ધોરણ મુજબ જગતમાં ફેરફાર નથી પણ મોણુ ઉપરની જગત કાઢી નાખવામાં આવેલ હોવાથી સ્થાનિક કારખાનાઓને વધારે રક્ષણ મળશે. સામાન્ય તેમજ ઇન્ટરમીડિયેટ જગતના ધોરણોનાં પસંદગીના દરમાં વધારો કરવામાં આવેલ છે.

આર્કસીંગગ્લાસ:—પહેલાં જગત 'સ્પેસીફિક' હતી તે હવે કિંમત પ્રમાણે લેવામાં આવશે અને બન્ને ધોરણમાં પસંદગીમાં વધારો કરવામાં આવેલ છે.

આમદાં:—આમાંની બાબદમાં પસંદગી આપવામાં આવે છે.

સાદરીઓ અને જમીન ઉપર પાથરવા માટેની બીજી બીજીમાં પસંદગી આપવામાં આવેલ છે.

દોરડાં:—સામાન્ય ધોરણમાં પસંદગીમાં વધારો કરવામાં આવેલ છે.

રંગો:—સામાન્ય ધોરણમાં પસંદગી વધારવામાં આવેલ છે.

હિન્દી સીમેન્ટના ઉદ્યોગને હિતજનન:—

ના. મુખ્ય સરકાર અને બુંદી, કટની, જમલપુર અને દારકા સીમેન્ટ કંપનીઓ વચ્ચે એક લખત થતાર છે જેને પરીણમે દેશના સીમેન્ટના ઉદ્યોગને ઘણું હિતજન મળશે. મુખ્યના ખીલવણી ખાતાના હીરકટરે તે કંપનીઓના એજન્ટોની સંમતીથી આ યોજના ઘડી કાઢેલ છે અને તે ના. મુખ્ય સરકારે બહાલ રાખેલ છે. દુકામાં ૧ લી સરેખર ૧૯૨૨ થી ૧૦ વર્ષ સુધી ઉપર જણાવેલી ચાર કંપનીઓ ખીલવણી ખાતાને સીમેન્ટ પેદા કરવાના અર્થે ઉપરાંત ૧૫ ટકાના ભાવથી પૂરી પાડશે. વળી ખીલવણી ખાતાની જરૂરીયાતો પૂરી પાડવા પછી તે જરૂરી આવડ સહિત ૬૦૦૦૦ ટન સુધીમાં મુખ્યનાં બીજાં જાહેર ખાતા જેવું કેન્થુનાંસીશલીટી, પોટ દરદ, ઇમ્પ્રુવમેન્ટ દરદ તથા પબ્લીકવર્ક્સને આ કંપનીઓ લખત ની સામાન્ય સરતોથી સીમેન્ટ પૂરી પાડશે.

હિન્દી રેલ્વે માટે ઇંગ્લેન્ડમાં લોન:—

મદદનીશ હિન્દી પ્રધાન અર્લે વીન્ટરટને આમની મશામાં ઇસ્ટ ઇન્ડીયા લોન (રેલ્વે અને નહેર માટે) સંબંધી કમીટીના તબક્કા દરમિયાન એવી દરખાસ્ત રજુ કરવાની ખબર આપી છે કે હિન્દી મહેસુલ પર હિન્દનાં સરકારના ઉપયોગ માટે ૫ કરોડ પાઉન્ડ સુધીની લોન ચેટ્રીટનમાં કહાડવાનું અને તેને લગતા કાનૂનો ઘડવાની હિન્દી પ્રધાનની કાઉન્સિલને સલા આપવાની જરૂર છે.

વેપારી પુછપરછ.

કોઈ પણ વેપારીને આ દેશ અથવા પરદેશના વેપારી સાથે સંબંધ બાંધવા ઇચ્છા હોય તો તેણે અમને અંબર આપવી જેથી એ સંબંધી વિગત આ કોલમમાં દાખલ કરવામાં આવશે.

નીચે જણાવેલ પૂછપરછ ઇન્ડીઅન ટ્રેડ જનરલ ઉપરથી લીધેલી છે, અને તે વિધેની વધારે માહિતી મેળવવા ઇચ્છનારે નીચે દર્શાવેલી નંબર લાખીને પોતાના એન્ડ રેકર્ડ્સ સાથે રીરેક્ટર જનરલ ઓફ કોમર્સ ઇન્ડેસ્ટ્રીઝ, કાઉન્સિલ હાઉસ સ્ટ્રીટ કલકત્તા એ સરનામે પુછાવવું.

- કે ૨૬૮ લીબા (રશીઆ) ની એક પેઢી અંબરના પદાર્થો ખરીદનારનાં નામ માગે છે.
- કે ૨૬૯ અલવરની એક પેઢી એસ્પેસ્ટોસ, રેડ ઓક્સાઇડ ઓફ આયર્ન, ગ્રાઇટ્સ, સોપ્સ્ટોન પાઉડર વિગેરે વાપરનારનાં નામ માગે છે.
- કે ૨૭૨ ડેરન (સાઉથ મેન્ચુરીઆ) ની એક પેઢી શુણ્ણી નીકાશ કરવાવાળાઓનાં નામ માગે છે.
- કે ૨૭૩ ગેલેટઝ (રુમાનીઆ) ની એક પેઢી કંતાન નીકાશ કરવાવાળાઓના નામ માગે છે.
- કે ૨૭૪ વોર્શોવટનની એક પેઢી હાથી દાંત અથવા કામમાં આવી શકે તેવાં હાડકાં પૂરાં પાડનારનાં નામ માગે છે,
- કે ૨૭૭ કેપ ટાઉનની એક પેઢી આ નિકાશ કરવા વાળાઓની સાથે સંબંધ બાંધવા ઇચ્છે છે.
- કે ૨૮૦ હેમ્બર્ગ (જર્મની) ની એક પેઢી ફેન્સી ચામડાં તથા દરેક જાતનાં રૂવાં પૂરાં પાડનારનાં નામ માગે છે.
- કે ૨૮૩ કાનપુરની એક પેઢી કાપડની મીલમાં જરૂરી ચીજો જેવી કે કેમીકલ્સ, રંગો, હાર્ડવેર, મોલ સ્ટોર, વિગેરે વાપરનારનાં નામ માગે છે.
- કે ૨૮૮ મોગા (પંજાબ) ની એક પેઢી રચાનીક બનાવટની હોઝીઅરી ખરીદનારનાં નામ માગે છે.
- કે ૨૮૯ નહુરનો એક આસ્વાની હિન્દમાં તેમજ દેશવર સુધી દ્રાક્ષ મરીદનારનાં નામ માગે છે.
- કે ૨૯૨ અજમેરની એક પેઢી રેડ ઓક્સાઇડ ઓફ આયર્ન, એસ્પેસ્ટોસ, કેઓલીન, પીળી તથા રાતી માટી વિગેરે ખરીદનારનાં નામ માગે છે.
- કે ૨૯૩ પોર્ટી નોવોની એક પેઢી આ તથા કોફી પેદા કરનાર તેમજ ઘોડા અને બીજાં જનાવરાની પૂછડી, સાદીઓ, રંગ અને બીયાં પૂરાં પાડવાવાળાઓ સાથે સંબંધ બાંધવા ઇચ્છે છે,
- કે ૨૯૪ મોગા (પંજાબ) ની એક પેઢી પ્રવાહી પદાર્થ માટે પીત્તળનાં માપ ખરીદનારા સાથે સંબંધ બાંધવા માગે છે.

નવાં પેટ'ટો.

કલકત્તાની પેટ'ટ ઓફીસમાં નવી શોધો માટે નીચે મુજબ વધુ ચરણોમાં ઠરવામાં આવી હતી. આ બાબતનો સંઘનો પત્રવ્યવહાર કોન્ટ્રોલર ઓફ પેટ'ટસ એન્ડ ડીઝાઇન્સ, ૧ કાઉન્સિલ હાઉસ સ્ટ્રીટ, કલકત્તા, એ સૂચનામે કરવો.

નં. ચરણદ્વાર. શોધની વિગત.

- ૭૮૮૪ જે. ડબલ્યુ. લુક—જીવડાં પકડવા માટે બાળ તથા ધલેકટ્રીક શોધ 'માટે.'
- ૭૮૮૫ બી. સી. નાન્દી—દીવાસળી બનાવવાના સંચા માટે.
- ૭૮૮૮ આર. બેકર—રેલ્વે તથા ટ્રાન્સે સ્ટીપરોમાં સુધારા.
- ૭૮૮૯ જી. એમ. રાઇટ—વાયરલેસ ટેલીગ્રાફીમાં સુધારા.
- ૭૮૯૩ એમ. લા. એફ. કાઉચ—સાબુની ગોટીઓની બનાવટમાં સુધારા.
- ૭૯૦૩ જે. ટી. હસલામ—ચુનો વિગેરે પીલવાની ઘંટીમાં સુધારા.
- ૭૯૦૫ એ. કે. દત્ત—જમીન અને છાપરાંની બાધણીમાં સુધારા.
- ૭૯૧૨ મેજર એ. બા. આર. ડીકી—આંખને સૂચનો પ્રકાશ ન લાગે તેવા પડદા.
- ૭૯૧૪ ઇ. ફાઇઝ બર્ગ—વહાણ એન્જિનેરિંગ વિગેરે ચલાવવાના યંત્રમાં સુધારા.
- ૭૯૨૧ જે. આર. ટોરેન્સ—હળવાની અથવા પીસવાની ઘંટીમાં સુધારા.
- ૭૯૨૩ ધી રીલે ઓટોમેટીક ટેલીફોન ક્રાં. લી—ટેલીફોનમાં સુધારા.
- ૭૯૩૦ એફ. હેરીંગ્ટન—રેલ્વેના હળાના દરવાજા બંધ કરવાની રીતમાં સુધારા.
- ૭૯૩૨ એલ. એસ. એપ્રાહામસન—ફાઇટિંગ ખુરશીમાં સુધારા.
- ૭૯૩૫ મીડલે પ્રીન્ટિંગ પ્રેસ એન્ડ મેન્યુફેક્ચરીંગ ક્રાં.—સીલીન્ડર પ્રીન્ટિંગ પ્રેસમાં સુધારા.
- ૭૯૩૮ ઇન્ટરનેશનલ જનરલ ઇલેક્ટ્રીક ક્રાં.—ઇલેક્ટ્રીક લાઇટમાં સુધારા.
- ૭૯૪૩ એસ. લક્ષ્મીચંદ્ર—ચરખામાં સુધારા.
- ૭૯૪૬ એચ. હેરીસ—ધાતુ સ્વચ્છ કરવાની રીતમાં સુધારા.
- ૭૯૪૭ ઇમજીન્સી અગ્રિલા ડેસિગ્નેશન—છત્રીઓમાં સુધારા.
- ૭૯૫૯ એન. નન્દી—મોટરના ટ્રેકચનમાં સુધારા.

બેંક ટોક કંપનીઓ.

ગયા વર્ષના આસમાં સ્થપાયેલી બેંક ટોક કંપનીઓની વીગત નીચે પ્રમાણે છે:—

નં.	નામ.	અગ્રેસરો તથા ઠેકાણું.	કામકાજ.	ધોપણ
-----	------	-----------------------	---------	------

રૂ. ૧૦૦૦

(૧) બેન્કીંગ, ધીરધાર અને વીમા માટે.

૧ ઉધારા કેરાલા બેન્ક	રા. બા. પી. રમણ, તેલી- ચેરી મદ્રાસ	બેન્કીંગ	૫૦
૨ કારીરામ કું.	આકારા, મોન્ટગોમેરી, પંજાબ	"	૫૦
૩ ગોસાર્ધન બેરીલોન કું.	માશીજીદીન એકાન્ડા, ભોઆ બંગાળ	ધીરધાર	૫૦
૪ પટુમહમદ મ્યુચ્યુઅલ બેનીફીટ કું.	અબદુલ રહેમાન સાહેબ, ચીંગલેપટ, મદ્રાસ	હુંડીને લગતું	૨૦
૫ વેલુગોપાલ સ્વામી મ્યુચ્યુ- અલ બેનીફીટ કું.	પી. વેલુગોપાલ નૈડુ મદ્રાસ	"	૫૦

કુલ બેન્કીંગ, ધીરધાર અને વીમા માટે ૨૨૦

(૨) ટ્રાન્ઝીટ અને ટ્રાન્સપોર્ટ.

૬ મુન આટોમોબાઇલ કું.	એ. હબીબભાઈ એન્ડ કું મુંબઇ	મોટરકાર વિગેરે વેચવાનું	૫૦૦
૭ ગોવત પ્રથમ	દીલ્લી	"	૧૦૦૦

કુલ ટ્રાન્ઝીટ અને ટ્રાન્સપોર્ટ માટે ૧૫૦૦

(૩) ટ્રેડીંગ એન્ડ મેન્યુફેક્ચરીંગ.

૮ હુગલી પ્રીન્ટીંગ કું.	૮ કલાપવરો, કલકત્તા	છાપવાનું વિગેરે	૫૦
૯ બંગાળી	૧૨૬, બોલગાર રોડ, કલકત્તા	"	૩૦૦
૧૦ રેકર્ડસમેન	૬, ચૌરંગી, કલકત્તા	"	૧૦૦૦૦
૧૧ એ. અલી એન્ડ કું.	અવીનાશચંદ્ર બેનરજી કલકત્તા	"	૧૦૦
૧૨ બાર્ડઅવેલ પ્રીન્ટીંગ હાઉસ	એસ. રામચંદ્ર નેડુ, મદુરા, કલકત્તા	"	૧૦
૧૩ કુમારન પ્રીન્ટીંગ કું.	વી. પી. પર્થાસરથી ચેટ્ટી મદ્રાસ	"	૧૦

કુલ ટ્રેડીંગ અને મેન્યુફેક્ચરીંગ ૧૦૦૦૦

૧૪ રેમોન્ટ ટાઇપ પ્રાઇન્ટર કું.	ડબ્લ્યુ એફ. લેનમ, મદ્રાસ	ટાઇપ પ્રાઇન્ટરો વેચવાનું	
(મદ્રાસ)		વિગેરે	૨૦૦
૧૫ કેમીકલ એન્ડ ઇન્ડસ્ટ્રીઅલ લાહોર, પંજાબ		એસીડો બનાવવાનું	૨૦૦
કુંપની			
૧૬ સ્ટાન્ડર્ડ ઇંગ્લેન્ડ (બર્મો)	૧૦૨, ફેઝર સ્ટ્રીટ, રંચુન	રસાયણો બનાવવાનું	૨૦
૧૭ માઇસોર પાયોનીઅર પેઇન્ટ્સ કું.	સંભાસીવ આયર એન્ડ કું. બેંગલોર સીટી	રંગો બનાવવાનું	૧૦૦૦
૧૮ પાયોનીઅર એનામલ એન્ડ આયર્ન વર્ક્સ	બંગાલ ઇન્ડસ્ટ્રીઅલ કુંપની કલકત્તા	લોહાનો અને એનેમલના વિમાન બનાવવાનું	૩૦૦
૧૯ સીટી મેટલ વર્ક્સ	ડી. કે. રાયો એન્ડ કુંપની બેંગલોર સીટી	ધાતુના સામાન બનાવવાનું	૧૦૦
૨૦ ભારતી ફેક્ટરી	સુરેન્દ્ર મોહન ગાંધી, કલકત્તા	ચોલાહની પેટીઓ બનાવવાનું	૧૦૦
૨૧ આંધ્રપરા ઓક સપ્લાઇ કું.	૬૩, એબરા સ્ટ્રીટ, કલકત્તા	ઇંટ, નળીઆં વિગેરે બનાવવાનું	૩૦
૨૨ રોય એન્ડ સીરલ એન્ડ કું.	જેમ્સ રાઇટ, કલકત્તા	એરેટેડ-વોટર્સ વિગેરે બનાવવાનું	૫૦૦
૨૩ આઈ. ડેવીડ એન્ડ કું.	ઇસ્રાઈ ડેવીડ, મુંબઈ	કેમીશન એજન્ટો	૫૦૦
૨૪ એલ્યુમીનીઅમ મેન્યુ ફેક્ટરી કચેરીંગ કું.	૬, મીથનરો, કલકત્તા	એલ્યુમીનીઅમનો સામાન બનાવવાનું	૧૦૦૦
૨૫ ઇન્ટર્ન પ્રોડક્ટ એન્ડ ટ્રેડીંગ	ઈ. ડી. નાથ, કલકત્તા	સામાન્ય વેપારીઓ.	૧૦૦૦
૨૬ આલ્ફ્રેડ હીગ્ગીન્સ એન્ડ કું. (ઇન્ડીઆ.)	આલ્ફ્રેડ હીગ્ગીન્સ એન્ડ કું. હાંકિરા, બંગાળ		૫૦૦
૨૭ કાપુર કું.	જે. બી. વોશ એન્ડ કું. કલકત્તા		૨૦૦
૨૮ રેટાલ અલ એન્ડ કું.	હલાઇવ બીલ્ડોઅ, કલકત્તા		૧૦૦૦
૨૯ ફીરી શીલ્પ સમાભાયા	ડી. એન. ચેટરજી એન્ડ કું.		૧૦૦
૩૦ પીરીન કું. (ઇન્ડીઆ)	કલકત્તા	આગ એલેવવાનાં સાધનો વેચવાનું	૧૦૦
૩૧ ટીપેરા પાલ્ટી એન્ડ ફીથરીઝ	ટીપેરા હીલ ટેલેગ્રાફ એજન્ટ, ટીપેરા બંગાલ	સામાન્ય વેપારીઓ	૨૫૦
૩૨ માધ્યાપરા લક્ષ્મીનારાયણ	ફ્રેન્ડ પ્રધસ એન્ડ કું. બંગાલ	કાતવા વસ્તુના તથા રંજવાના ડારખાનો કાટવાનું	૧૦૦

૩૩ જેસોર સ્પીનીંગ એન્ડ વીવીંગ શીશીર કુમાર રે, જેસોર, બંગાળ	કાપડ બનાવવાનું	૫૦
કું.		
૩૪ યુગાંડા કોટન ટ્રેડીંગ કું.	અંબાલાલ સારાભાઈ, મુંબઈ સુતર આયાત કરવાનું	૧૦૦
૩૫ પીઅર્સન મેન્યુફેક્ચરીંગ કું.	પીઅર્સન એન્ડ કું. મુંબઈ ડેરીને લગતું	૧૦૦
૩૬ જોહન ટેલર એન્ડ સન્સ	જે. ટેલર, ફ્રાન્સ આર્ટ, મુંબઈ સામાન્ય વેપારીઓ	૧૦૦૦
૩૭ ટ્રેકીવાલ એન્ડ કું.	કાનપુર. સંયુક્ત પ્રાંત	૧૦૦૦
૩૮ ગણેશ એન્ડ કું.	લકનૌ	૨૦
૩૯ રતનલાલ રામદાસ એન્ડ કું.	૨૦
૪૦ ઇન્ડિઅન કોમર્સિયલ એન્ડ		
ઇન્ડસ્ટ્રીઅલ ડેવલપમેન્ટ	રાવળપીંડી, પંજાબ	દેશી માલ વેપાર ૫૦૦
૪૧ નેશનલ ટ્રેડીંગ કું.	દિલ્લી	આયાત નિકાશનું ૫૦
૪૨ આસામ પ્રોડ્યુક્સ એન્ડ ટ્રેડીંગ કું.	જેરહટ ટાઉન આસામ	સામાન્ય વેપાર ૨૦
૪૩ યુનાઇટેડ ટ્રેડીંગ કું.	કવીલીન, ત્રાવણકોર	હાથ વણાટનું ૧૦૦

કુલ ટ્રેડીંગ અને મેન્યુફેક્ચરીંગ ૨૦૬૩૦.

(૪) મીલો અને પ્રેસો.

૪૪ કાન્તમતી મીલ્સ	સરસ્વતી એન્ડ કું. મદ્રાસ	ફ્લી મીલ	૨૭૦૦.
૪૫ શ્રીરંગવિલાસ છર્નીંગ,			
સ્પીનીંગ એન્ડ વીવીંગ મીલ્સ કોઇમ્બટુર, મદ્રાસ		”	૬૦૦
૪૬ નોર્થ ચંપારણ ઇન્ડસ્ટ્રીઅલ			
કું.	૧૨, દલહાઉસી સર્વેકલકતા ચોખા વિગેરેની મીલ		૩૦૦.

કુલ મીલો અને પ્રેસો ૩૬૦૦

(૫) ચા અને વાવેતર કંપનીઓ.

૪૭ રેડબેન્ક ટી કું.	એન્ડ્ર્યુલ એન્ડ કું. કલકત્તા	ચાનું વાવેતર	૭૫૦
૪૮ બી. સી. જી. એ (પંજાબ)	મુલતાન, પંજાબ	ફ અને છીના પાકનું વાવેતર	૧૦૦૦

કુલ ચા અને વાવેતર માટે ૧૭૫૦.

(૬) ખાણ અને પથ્થર માટે.

૪૯ મદનપુર ગીરીદીપ કોલી-આરી એન્ડ કું. કલકત્તા			
અરીજ	ખાણ ખોદવું		૧૫૦૦

૫૦ જી. ડબ્લ્યુ રાઇલેન્ડ માથેર

એન્ડ કું.

કલકત્તા

"

૧૦૦૦

૫૧ ઇસ્ટર્ન મેટલ કંપની

વીલીઅમ રેજનલ્ડ મો-

ન્સ્ટી, મુંબઈ

"

૩૦૦૦

કુલ ખાણ તથા પત્થર માટે ...

૫૫૦૦

(૭) જમીન તથા બાંધકામ માટે.

૫૨ કુન્ડેલા પ્રાચુરમ મંપલ બીરમુમ, બંગાલ

મીનીકેટ

જમીન ખરીદવાનું

અને ઘર બાંધવાનું

વિગેરે

૬૨

(૮) હોટેલો, થીએટરો વિગેરે માટે.

૫૩ સ્ટાર ફીલ્મ્સ

ચર્નિશ, મુંબઈ

મીનેમા

૨૦૦

૫૪ એન્ડ્રો બર્મો ફીલ્મ કું.

રંગુન

મીનેમાને લગતું

૧૦૦૦

કુલ હોટેલો, થીએટરો વિગેરે ...

૧૨૦૦

(૯) બીજીઓ

૫૫ અમરાવતી ટેલીગ એન્ડ કું

સ્ટ્રીમલ મીનીકેટ

મુંબઈ

સ્ટોર્સ કાઢવાનું

૧૦૦૦

૫૬ બર્મો ઇન્ડસ્ટ્રીઅલ્સ

રંગુન

ફેટલાંઠ એગ્રીમેન્ટોનો

અમલ કરવાનું

૨૨૫૦

કુલ બીજીઓ ૩૨૫૦

સરવાળો ૩૮૦૪૬

૧૯૨૨ ના બન્યુઆરી માસમાં નીચેની કંપનીઓ ફંડચામાં ગએલ છે અથવા બંધ પડેલ છે:—

નં.	વર્ગ તથા નામ.	રજીસ્ટર થયાની તારીખ	ધાપણ સત્તાધારી.	ખરાબેલી.	થએલી.	પગાર ફંડચામાં ગયાની અથવા બંધ પડયાની તારીખ.
-----	---------------	---------------------	-----------------	----------	-------	--

[૧] એન્ફીંગ, ધીરધાર તથા વીમા માટે.

૧ મરાઠી ગુરુગુચલ એનીફીટ નીધી,

મદ્રાસ

૩-૪-૧૯૧૯

૨૦૦૦૦

૨૦૦

૨૦૦

૩-૧-૧૯૨૨

૨ શ્રીચલાઈ વિનયગર

સ્વામીપ્રભુ સહાય-

નિધિ મદ્રાસ

૧૪-૫-૧૯૧૮

૨૦૦૦૦

૪૧૦

૪૧૦

૧૭-૧-૧૯૨૨

ધી બોરમે રાઇલ માટે બેંક ઓફ ફાઈટ મુંબઈ.

[૨] ટ્રાન્ઝીટ તથા ટ્રાન્સપોર્ટ.

એન્ડે ઇન્ડીઆ					
એન્ડ કોલોનીઅલ					
નેવીગેશન કું.					
મુંબઈ	૧૨-૧-૧૯૨૦	૧૦૦૦૦૦૦૦	૨૫-૧-૧૯૨૨
ઈસ્ટ ઇન્ડીઆ					
મોટર્સ, બંગાળ	૨૧-૨-૧૯૨૦	૫૦૦૦૦૦	૬-૧-૧૯૨૨
૫ હિન્દુ મોટર બસ					
કું. મદ્રાસ	૬-૧-૧૯૧૮	૨૦૦૦૦	૩૫૦૦	૭૦૦	૧-૧-૧૯૨૨

[૩] ટ્રેડિંગ અને મેન્યુફેક્ચરીંગ.

૬ કેરાલા ન્યુસ પેપર					
કું. મદ્રાસ	૭-૧૦-૧૯૨૦	૨૦૦૦૦	૬-૧-૧૯૨૨
૭ ગદગ શ્રીટ્રાન્સાકા					
સીધાલીંગ વીજ્ય					
મીન્ટીંગ પ્રેસ એન્ડ					
ટ્રેડિંગ કું. મુંબઈ	૧૬-૮-૧૯૧૭	૨૦૦૦૦	૬૨૪૫	૬૨૪૫	૬-૧-૧૯૨૨
૮ ચાઇના કલેવકસ					
એન્ડ ઇન્ડીઆ					
વડોદરા	૧૩-૩-૧૯૨૦	૫૦૦૦૦૦	૫૦૦૦૦૦	૧૫૦૦૦૦	૬-૧-૧૯૨૨
૯ બનારસ ઇન્ડસ્ટ્રી					
અલ એસોસીએ					
શન, બનારસ	૧૬-૧-૧૯૦૬	૧૦૦૦૦૦	૪૫૮૦૦	૪૫૭૪૫	૧૨-૧-૧૯૨૨
૧૦ નેશનલ ડેવેલપ.					
મેન્ટ કું. મદ્રાસ	૨૩-૧૦-૧૯૧૬	૨૦૦૦૦	૧૩૭૭૫	૩૮૨૫	૩-૧-૧૯૨૨
૧૧ સામાર્સ, મદ્રાસ	૫-૧-૧૯૦૮	૨૦૦૦૦	૨૫૭૫	૧૭૦૭	૧૭-૧-૧૯૨૨
૧૨ બોમ્બે કોલ્ડ બ ટા					
યર કું. મુંબઈ	૨૬-૩-૧૯૧૪	૫૦૦૦૦	૫૦૦૦૦	૫૦૦૦૦	૬-૧-૧૯૨૨
૧૬ જગન્નાથ બીહા					
રીલાલ મુંબઈ	૨૨-૭-૧૯૧૪	૨૦૦૦૦	૬-૧-૧૯૨૨
૧૪ શ્રીરાજનગર					
સ્વહેરી સ્ટોર્સ,					
મુંબઈ	૨૧-૮-૧૯૧૬	૫૦૦૦૦૦	૪-૧-૧૯૨૨
૧૫ બોમ્બે એક્સ્પોર્ટ					
કમ્પોર્ટ એન્ડ મેન્યુ					
ફેક્ટરીંગ કું. મુંબઈ	૨૫-૧૧-૧૯૧૬	૫૦૦૦૦૦૦	૫૧૮૨૦૦	૧૬૨૭૬૦	૫-૧-૧૯૨૨

મેટેલીક શીલીંગની હિસાબન સારી ગમશે કે ?

૧૬ ગોરખપુર રોડીંગ					
કુંપની ગોરખપુર	૧૭-૬-૧૯૦૪	૫૦૦૦૦	૩૨૦૦૦	૨૬૬૦૫	૧૬-૧-૧૯૨૨
૧૭ નેશનલ ઇન્વેસ્ટ					
મેન્ટ કું. ઠાનપુર	૨૫-૮-૧૯૧૪	૨૫૦૦૦૦	૫૦૧૨૫	૫૦૧૨૫	૧૩-૧-૧૯૨૨
૧૮ હરોસિંહ ઇન્ડસ્ટ્રી-					
અલ વર્કસ મુંબઈ	૧૩-૮-૧૯૧૯	૮૦૦૦૦૦	૬-૧-૧૯૨૨

[૪] મીલો તથા પ્રેસો.

૧૯ સીંધ યુનાઇટેડ					
મીલ્સ મુંબઈ	૧૩-૧૨-૧૯૧૬	૮૦૦૦૦૦૦	૬-૧-૧૯૨૨
૨૦ ચાઇના મીલ્સ					
મુંબઈ	૧૪-૧૨-૧૯૮૮	૧૦૦૦૦૦૦	૧૦૦૦૦૦	૧૦૦૦૦૦૦	૭-૧-૧૯૨૨
૨૧ બાબરેલા ફોટન લુન					
એન્ડ પ્રેસ કું. ડેબાઈ	૨૧-૫-૧૯૦૭	૧૦૦૦૦૦	૧૦૦૦૦૦	૧૦૦૦૦૦	૧૬-૧-૧૯૨૨
૨૨ રજપુતાના લ-					
નીંગ એસોસીએશન					
અજમેર	૧૬-૬-૧૯૦૫	૪૦૦૦૦	૨૫૦૦૦	૨૫૦૦૦	૨૭-૧-૧૯૨૨

[૫] ખાણ તથા પત્થર માટે

૨૩ રણછોડાસ એન્ડ					
કું. મુંબઈ	૧૬-૩-૧૯૧૬	૫૦૦૦૦	૫૦૦૦	૧૦૦૦૦	૬-૧-૧૯૨૨
૨૪ રજપુતાના કોમર્શીલ					
સીન્ડીકેટ અજમેર	૬-૫-૧૯૧૬	૧૦૦૦૦	૨-૧-૧૯૨૨

[૬] બીજાઓ.

૨૫ ભેરખુ પેપર પ્લેપ					
સીન્ડીકેટ મુંબઈ	૨૦-૨-૧૯૧૭	૧૫૦૦૦૦	૧૪૦૦૦૦	૨૮૦૦૦	૭-૧-૧૯૨૨
	કુલ ...	૨૭૩૫૦૦૦૦	૨૫૩૭૮૩૦	૧૬૬૪૩૨૨	
કોમ્પાઉન્ડર લુનીંગ એન્ડ					
ઓઇલ મેન્યુફેક્ચરીંગ					
મદ્રાસ	૨૪-૩-૧૯૧૪	૧૦૦૦૦૦	૩૩૧૦૦	૩૩૧૦૦	૧-૧૦-૧૯૨૨

વેપારી આંકડા.

કાપડની પેદાશ તથા આયાતની સરખામણી.

જાત	ડીસેમ્બર માસમાં		એપ્રિલથી		ડીસેમ્બર સુધી	
	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦
કૌરા તથા ધોધેલાં કાપડની પેદાશ ...	૧૦૫૩૨૨	૯૪૩૨૯	૯૫૪૦૦૮	૭૨૦૬૫૫	૮૫૩૩૦૪	૭૪૧૬૬૩
આયાત...	૮૮૪૬૪	૭૩૯૬૫	૪૩૩૩૩	૩૫૦૫૯૧	૩૬૬૫૪૮	૩૬૩૫૦૪
રંગીન કાપડ	૩૭૯૬૫	૪૩૩૩૩	૧૦૦૮૨૧			
આયાત...	૧૨૨૨૫	૪૭૪૬૪				

પ્રાંત.	કાપડની પેદાશ.		(ડીસેમ્બર માસમાં.)		લાખ વાર.	
	કીમત લાખ રૂપીઆ.	લાખ રતલ.	લાખ રતલ.	લાખ રતલ.	૧૯૨૦	૧૯૨૧
મુંબઈ	૪૬૭	૪૧૭	૨૫૬	૨૬૮	૧૧૩૩	૧૧૬૪
મદ્રાસ	૧૨	૨૦	૭	૧૨	૨૩	૩૭
બંગાલ ...	૯	૭	૫	૪	૨૩	૨૧
સંયુક્ત પ્રાંતો ...	૧૯	૧૮	૧૨	૧૩	૩૯	૪૫
મધ્ય પ્રાંત ...	૨૬	૨૩	૧૪	૧૫	૫૭	૫૫
દેશી રાજ્યો ...	૨૩	૨૪	૨૪	૨૭	૯૧	૯૯
કુલ ...	૫૬૨	૫૧૫	૩૨૫	૩૪૪	૧૩૭૬	૧૪૩૨

પ્રાંત.	એપ્રિલથી ડીસેમ્બર માસ સુધી.		લાખ રતલ.		લાખ વાર.	
	કીમત લાખ રૂપીઆ.	લાખ રતલ.	લાખ રતલ.	લાખ રતલ.	૧૯૨૦	૧૯૨૧
મુંબઈ ...	૪૧૦૨	૩૮૭૮	૨૨૬૬	૨૪૮૨	૧૦૧૨૫	૧૧૦૦૧
મદ્રાસ ...	૧૭૦	૧૨૫	૧૦૦	૭૭	૩૦૭	૨૪૭
બંગાલ ...	૬૯	૫૩	૩૭	૩૪	૧૭૬	૧૬૪
સંયુક્ત પ્રાંતો ...	૧૨૯	૧૨૪	૭૮	૮૮	૨૬૩	૨૬૨
મધ્ય પ્રાંતો તથા બીજાંર. ...	૨૧૧	૧૯૧	૧૧૮	૧૨૬	૪૬૪	૪૭૨
દેશી રાજ્યો ...	૧૯૬	૧૮૯	૨૧૩	૨૧૮	૮૨૨	૭૮૮
કુલ...	૪૯૧૮	૪૫૯૭	૨૮૩૭	૩૦૫૧	૧૨૨૨૮	૧૩૦૪૫

હિંદમાં સુતરની નંબરવાર પેદાશ, તથા આયાતની સરખામણી

નંબર	હિંદમાં સુતરની નંબરવાર પેદાશ.		ડીસેમ્બર માસમાં		એપ્રિલથી ડીસેમ્બર સુધી.	
	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦
પેદાશ	૪૮૧૫૧	૪૪૭૪	૫૫૫૭૧	૨૯૮	૪૬૫૫૧૬	૪૫૬૭
આયાત	૧૪૭૪	૫૫૫૭૧	૨૯૮	૪૬૫૫૧૬	૪૫૬૭	૪૮૬૬૦૦
૧ થી ૨૫	૪૮૧૫૧	૪૪૭૪	૫૫૫૭૧	૨૯૮	૪૬૫૫૧૬	૪૫૬૭
૨૬ થી ૪૦	૫૬૩૪	૨૦૫૫	૫૭૮૯	૧૬૮૦	૫૨૦૫૪	૨૧૩૪૬
અને ઉપરાંત	૧૭૧	૭૪૮	૨૨૦	૩૩૪	૧૮૨૯	૬૬૦૬
					૧૪૮૫	૩૯૬૩

મેટ્રીક શીર્ડિંગથી બીર્ડિંગનો આરો યોગે છે.

આગનો અને દરી- આનો વીમો

ક્યાં ઉતરાવશો ?

વી યુનીવર્સલ ફાયર એન્ડ જનરલ
ઇન્સ્યુરન્સ કંપનીમાં ઉતારવો.

કેમ કે

દેશી કંપની એટલે દેશનું નાણું દેશમાં રહે.

એમ. કાનજીની કું.

મેનેજિંગ એજન્ટસ.

યુનીવર્સલ બીલ્ડિંગ, ફાવસજી પટેલ સ્ટ્રીટ, કોટ મુખાઈ.

તા. ૬.—(જો દેશના પૈસા દેશમાં રહેશે તો તેનો લાભ પણ તમને મળવા
સંભવ છે.)

સુતરની પ્રાંતવાર પેદાશ (લાખ રતલ.)

	ડીસેમ્બર માસમાં		એપ્રિલથી ડીસેમ્બર.	
પ્રાંત.	૧૯૨૦	૧૯૨૧	૧૯૨૦	૧૯૨૧
મુંબઈ	૪૪૨	૪૫૪	૩૫૦૭	૩૫૧૩
મદ્રાસ ...	૩૩	૪૩	૩૦૫	૩૧૯
બંગાલ ...	૩૦	૨૯	૨૪૭	૨૫૨
સંયુક્ત પ્રાંતો ...	૩૮	૩૯	૨૭૨	૩૦૪
અજમેર-મેવાડ ...	૧	૨	૧૪	૧૯
પંજાબ ...	૨	૩	૨૦	૨૫
હિંદી ...	૩	૩	૨૮	૨૦
મધ્ય પ્રાંતો તથા બીસાર.	૨૯	૨૭	૨૩૨	૨૪૬
દેશી રાજ્યો ...	૩૪	૩૬	૨૮૭	૨૯૫
કુલ ...	૬૧૬	૬૩૯	૪૯૧૭	૫૧૬૭

પોર્ટ ટ્રસ્ટની વખાણોમાં પડેલો માલ.

મુંબઈનાં પોર્ટ ટ્રસ્ટની વખાણોમાં ગયા ડીસેમ્બર માસ દરમ્યાન પડેલા માલની વીગવ ગઈ તા. ૩-૨-૨૨ ને દીને બહાર પાડવામાં આવી છે તે નીચે પ્રમાણે છે:—

માલની જાત.	તા. ૧-૧-૨૧ થી ને દીને સ્ટોક.	ડીસેમ્બરમાં થયેલી ટીલીવરી.	તા. ૧-૧-૨૨ ને દીને સ્ટોક	તા. ૧-૧-૨૧ ને દીને સ્ટોક
------------	------------------------------	----------------------------	--------------------------	--------------------------

રૂના કાપડની ગાંસડી ...
 પેટી ...
 રેશમ તથા ઉનની પીસચુડા ગાંસડી ...
 પેટી ...
 "વરાહ ટવીસ્ટ" તથા ચાર્ન પેકેજ ...
 " તથા ઉનના " ...
 માંખુ—ટન ...
 પીતળ—ટન ...

હિંદુસ્તાનનો પરદેશ સાથનો વેપાર (જાન્યુઆરી માસમાં)

	(લાખ રૂપિયા) આયાત.		(લાખ રૂપિયા.) નીકાશ	
	૧૯૨૧	૧૯૨૨	૧૯૨૧	૧૯૨૨
ખોરાક તંબાકુ વગેરે ...	૨૮૫	૬૮૨	૪૪૫	૪૨૦
કાચો માલ ...	૧૪૮	૨૩૦	૭૬૫	૧૨૨૬
બનેલો માલ ...	૨૬૨૦	૧૮૦૬	૪૮૫	૪૫૧
પરચુટણ ...	૭૦	૪૨	૨૯	૨૪
કુલ ...	૩૧૨૫	૨૭૬૨	૧૭૫૫	૨૧૬૩

એપ્રિલથી જાન્યુઆરી સુધી.

	(લાખ રૂપિયા.) આયાત.		(લાખ રૂપિયા.) નીકાશ.	
	૧૯૨૦-૨૧	૧૯૨૧-૨૨	૧૯૨૦-૨૧	૧૯૨૧-૨૨
ખોરાક તંબાકુ વગેરે ...	૩૧૫૩	૪૩૧૯	૩૪૧૪	૪૨૭૫
કાચો માલ ...	૧૩૬૬	૧૮૫૭	૮૯૬૨	૮૩૭૮
બનેલો માલ ...	૨૩૪૨૯	૧૫૯૭૭	૭૬૬૮	૫૧૮૧
પરચુટણ ...	૬૪૦	૩૪૧	૩૬૫	૪૧૦
કુલ ...	૨૮૫૮૦	૨૨૪૯૬	૨૦૪૪૧	૧૮૨૪૫

દેશી વેપારી એમ્પ્લરનું માસિક.

પુસ્તક ૧૪ મું. VOL. IXV. MAY 1922. No 10 એ ૧૯૨૨ અક ૧૧ મે

અનુક્રમણિકા.

૧ હિન્દ આર્ટ્સ માસીની ખરીદી ...	૫૦૨	(૨) એમ્પ્લરનો પત્રવ્યવહાર	૫૧૫
૨ વ્યભારી માસિક નોંધ	૫૦૪	(૩) એમ્પ્લરનો એગ્રીયમેન્ટ ભુરા ...	૫૨૧
(૧) લેક્ટેશન અને કાપડ ઉપરની જગત ...	૫૦૪	૪ અન્ય એમ્પ્લરો	૫૨૨
(૨) રેલ્વે કમીટીનો રીપોર્ટ અને ના હિન્દી સરકાર ...	૫૦૫	૫ વેપારી અખરો તથા પાક સમાચાર ...	૫૨૬
(૩) મુબઈ ઇર્થકીના જંગલ ખાતાનો વાર્ષિક રીપોર્ટ	૫૦૬	૬ વેપારી મુદ્દપત્ર	૫૩૨
૩ એમ્પ્લરનો વિભાગ	૫૦૮	૭ તમા પેટન્ટો	૫૩૫
(૧) કમીટીનો સમાચાર	૫૦૮	૮ લેઈન્ડ રેટોક કંપનીઓ ...	૫૩૮
		૯ વેપારી આંકડા	૫૪૨

બુક કીપીંગ.

(અંગ્રેજી નામ)

ચેર એકાં વગર શિક્ષકે કુલ વખતમા શીખી શકે તેલુ સ પૂર્ણ અંગ્રેજી-ગુજરાતી સમજુતી વાળું ક પની એકાઉન્ટ સુધીનું એક્સપ્લેન સમવાયું ક હતા આવડે તેલુ પુસ્તક તૈયાર છે. રા. ૪)

“શોર્ટ હિન્ડ” શીખવાનું તેલુજ પુસ્તક રા. ૩/૧)

હુમ્મર ઉદ્યોગ શીખવાનું પુસ્તક રા. ૫)

ગાધીજીનું જીવન વૃતાન્ત રા. ૪)

લખો:-નેશનલ ટાઇપીસ્ટસ એન્ડ કોમર્સીઅલ ટયુટર્સ-વડોદરા-૨૫

હિન્દ માટે માલની ખરીદી.

આ દેશની ઔદ્યોગિક પ્રગતિ તેમજ તેના આર્થિક લાભ માટે આ દેશની વપરાશ સાડ માલની ખરીદીને સવાલ ધણોજ મહત્વનો છે. વડી ધારાસભાની છેલ્લી બેઠક વેળાએ રેલ્વે બજેટ ઉપરની તકરાર દરમ્યાન હિન્દ માટે માલની ખરીદીના સવાલ ઉપર ધણોજ ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો અને આ દેશ માટે ઇંગ્લંડમાં ઉભી કરવામાં આવતી લોન ઉપરની ચર્ચા દરમ્યાન આમની સભામાં પણ આ પ્રશ્ન ખુબ ચર્ચાવામાં આવ્યો હતો. આ પ્રશ્ન એટલો અગત્યનો છે કે તેની ઉપર જેટલું વીવેચન કરવામાં આવે તેટલું બોલું છે, કારણ કે તે સવાલ આ દેશનીજ નહિ પણ ઇંગ્લંડની આર્થિક અને ઔદ્યોગિક સ્થિતિ સાથે ઘણો ગાંઠો સંબંધ ધરાવે છે. સ્વાભાવિક રીતે આપણી ધારાસભાએ બની શકે તેટલા માટે પ્રમાણમાં માલ આ દેશમાંજ ખરીદવાનો આગ્રહ કર્યો ત્યારે આમની સભાએ તેટલીજ સ્વાભાવિક રીતે અને ચોતાનાજ દેશનો સ્વાર્થ ધ્યાનમાં રાખીને હિન્દના ઉપયોગ માટે બની શકે તેટલા પ્રમાણમાં માલ યુનાઇટેડ કીંગડમમાંજ ખરીદવાનો હિન્દી પ્રધાનને આગ્રહ કર્યો, જેથી કરીને હિન્દના આર્થિક લાભોને ભોગે બ્રીટીશ કારખાનાવાળાઓને લાભ થાય. આમની સભાના એક સભાસદે તો એટલે સુધી કહેવાની હિંમત કરી કે “બ્રિટિશ વેપાર અને બ્રિટિશ રેલ્વેનો નાશ કરવા સાડ ઇંગ્લંડના સુડીવાળાઓએ સાંત્રાલ્યના ખીજ ભાગને પૈસા ખીરવા ભેંધ્યે એવું સ્વીકારવા જેટલી હદ સુધી હું અબાધિત વેપારનો હિમાયતી નથી.” બે કે આમની સભાના બધા સભાસદો તેમજ સામી રીતે બ્રીટીશ પ્રજાને આ જામાન્ય મત નથી એમ અમે માનીએ છીએ છતાં આવા વિચારો ધરાવતા ગ્રહસ્થોને અમે પૂછીએ છીએ કે આ દેશને વ્યાજના બેહદ કિંચા હરે નાણાં પૂરા પાડવામાં ઇંગ્લંડના મૂડીવાળાઓ આ દેશ ઉપર ઉપકાર કરે છે કે અને તેમાં તેઓ ચોતાનો સ્વાર્થ ભેટા નથી કે ? આ ચર્ચાના સંબંધમાં હિન્દ ખાતેના અંડર-સેક્રેટરી એક રેટે કબુલ કર્યું હતું કે યુનાઇટેડ કીંગડમમાં માલ ખરીદ કરવાનો સવાલ ‘ઘણોજ મહત્વનો’ છે. પણ માલની ભાવ વિગેરે ધ્યાનમાં લઇને સરવામાં સરવા બજારમાંથી માલની ખરીદી કરવા માટે હિન્દી ધારા સભાએ ઠરાવ પસાર કરેલ હોવાથી તેઓ તે સંબંધમાં કંઈ પણ કબુલિત આપવાને અશકત હતા; છતાં પણ માલનો ઘણો મોટો જથ્થો યુનાઇટેડ કીંગડમમાં ખરીદવામાં નહિ આવે એવું માનવાનું કંઈ પણ કારણ નથી એવી તેઓએ ખાતી આપી હતી ! અંડર-સેક્રેટરીને આ જવાબ એટલો ચોક્કસ છે કે તેની ઉપર કંઈ પણ ચર્ચા કરવાનું અમને યોગ્ય લાગતું નથી.

બ્રિટિશ પેટીઓને આપવામાં આવતી અણુઘટતી પસંદગી.

હવે હિન્દી ધારાસભાએ જે ઠરાવ પસાર કરેલ છે તે કંઈ બ્રીટીશ માલ બનાવવાવાળાઓનો વિરોધ કરવા ખાતર નહિ પણ અત્યાર સુધી બ્રીટિશ પેટીઓ તરફ પક્ષપાત ણતાવી તેઓને જે અણુઘટતી પસંદગી આપવામાં આવતી રહી છે અને પરીણમે આ દેશના આર્થિક લાભોને ભોગે તેઓનાં ખીસાં ભરવામાં આવે છે તે અટકાવવાના હેતુથીજ આ ઠરાવ પસાર કરવામાં આવેલ છે. થોડા વખત અગાઉ નીમવામાં આવેલી હિન્દી રેલ્વે કંમીટી સમક્ષ પણ હિન્દી

દીવાલના માટે ફ્રેન્સી ટાઇલ્સની છેલ્લી ડીઝાઇન બોધો કે ?

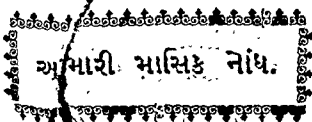
સાક્ષીઓએ બ્રિટિશ પેટ્રોલિયમને આપવામાં આવતી પસંદગી સામે અખત વિરોધ દર્શાવ્યો હતો. કેમ કે તેમાં કંઈક સરનો સુદો સમાવેલો હતો એટલું જ નહિ અને દેશની નાણાં સંબંધી ગંભીર સ્થિતિને લીધે કંઈક સરની ધણીજ અગત્યતા છે. પણ તેમાં આ દેશના ઔદ્યોગિક વિકાસનો સવાલ પણ સમાવેલ છે.

હિન્દી રેલ્વે કમીટી સમક્ષ આ દેશના હાઇ કમીશનર સર વીલીઅમ મેયરે યુગાની આપી ત્યાં સુધી બ્રિટિશ પેટ્રોલિયમના સ્વાર્થ માટે પરદેશી પેટ્રોલિયમને કેટલો અન્યાય થતો હતો તેમજ બ્રિટિશ કારખાનાનાઓના લાભ ખાતર આ દેશના આર્થિક લાભોને કેટલું નુકસાન કરવામાં આવ્યું હતું તે સંબંધી વીગતો બાબે હિન્દી પ્રજાનો મોટો ભાગ તદ્દન અધારમાં હતો. પણ સર વીલીઅમ મેયરે તે વખતે સઘળો ભરમ ખુલ્લો કર્યો હતો અને ત્યારથી તે પ્રશ્નની ગંભીરતા તરફ હિન્દી પ્રજામત ઘણો ભગવ થયેલ છે. સર વીલીઅમ મેયરે યુગાની દરમ્યાન જણાવ્યું હતું કે “એક તરફથી હિન્દી પ્રજામત પોતાના દુષ્ટિબિન્દુએ તદ્દન અજાણી રીતે સ્વસ્તામાં સરવા બખરમાંથી માલ ખરીદવાનો આગ્રહ કરે છે. બીજી બાજુ ઇંગ્લંડના બુદ્ધિજીવી પશ્ચિમ તરફથી માત્ર બ્રિટીશ પેટ્રોલિયમ અને કંપનીઓ પાસેથીજ માલ ખરીદવા માટે મારી ઉપર દબાણ કરવામાં આવે છે. તેઓ એવી દલીલ કરે છે કે હુંડીઆમણુનો દર અને બીજા એવા અસાધારણ સંજોગોને લીધે જર્મનીને જે લાભ મળેલ છે તેને પરીણામે બ્રિટિશ પેટ્રોલિયમને નુકસાન સહન કરવું પડે તે ગેરવ્યાજબી છે વળી તેઓએ ભૂતકાળમાં હિન્દની સારી સેવા બતાવેલ છે અને જો તેઓને તેઓનાં કારખાનાં અંધ કરવાં પડશે તો ભવિષ્યમાં આપણને ગેરલાભ થશે, તે ઉપરાંત સર વીલીઅમ મેયરે એમ પણ જણાવ્યું હતું કે જો કે હાઇ પણ પ્રસંગે જર્મન પેટ્રોલિયમ ટેન્કર બ્રિટન પેટ્રોલિયમ ટેન્કર કરતાં ઘણું નીચું હોય ત્યારે બ્રિટીશ પેટ્રોલિયમ જર્મન ટેન્કરની શરતો ખાનગી રીતે જણાવવામાં આવતી અને કેટલીક વખત બ્રિટીશ કંપની પોતાનો દર એટલો ઘટાડતી કે જેથી તેને ચોક્કસ મળતો. સર વીલીઅમ મેયરે કહેલ આ એકરાર હરેક વેપારી સ્વાભાવિક રીતે વખોડી કહાડશે, કારણ કે આંવી રૂઢી વેપારના અને નિવિતા સઘળા સિદ્ધાંતોની વીરુદ્ધ છે. માલની ખરીદીના સંબંધમાં ઇંગ્લંડ ખાતે આટલી બધી ગેરવ્યવસ્થા અને અધાધુધી ચાલતી હોવાથી વડી ધારાસભાએ માલની ખરીદીને ભગવા ધારા ધારણ ફરીથી ઘડવા અને રેલ્વેને માટે જે રકમ આવતાં પાંચ વર્ષમાં અર્થવામાં આવનાર છે તે દેશમાં મોટામાં મોટા પ્રમાણમાં ખરીદી શકાય તે સંબંધમાં ભલામણો કરવા માટે એક કમીટી નીમેલ છે અને કમીટીના રીપોર્ટ માટે આપણે ઇન્તેજારીથી રાહ જોઈશું.

માલની ખરીદી અને નામદાર સરકાર.

વળી ના. સરકારે જે સ્ટોક્સ પરચેઝ કમીટી નીમી હતી તેના બહુમતીના રીપોર્ટ ઉપર અમલ કરવાને બદલે લઘુમતીના રીપોર્ટ ઉપર અમલ કરવાનું શરૂ કરેલ છે. અને તે પણ વડી ધારાસભાની અંતી સિવાય એટલે બહુર પ્રજામાં ઘણો અસંતોષ ફેલાયેલ છે. તેથી ગયા મહિનામાં ના. હિન્દી સરકારના વેપાર ખાતાના સભાસદ શ્રી. મી. ધનીસે આ ચેમ્બરની કમીટીની સુલાકાવ લીધી હતી તે વેળા પણ આ પ્રશ્ન કમીટી તરફથી ઉપાડવામાં આવ્યો હતો. ઇંગ્લંડમાં હિન્દ માટે પ કરેલ પૌંડની જે લેન ઉભી કરવામાં આવનાર છે તેનો મોટો ભાગ યુનાઈટેડ કીંગડમમાં હિન્દને ખાતે માલ ખરીદી કરવામાં વાપરવામાં આવ-

નાર છે એમ આમની સભામાં હિન્દી પ્રધાને આપેલા જવાબ ઉપરથી સમજાય છે. ખૂત-
કાળના અનુભવ ઉપરથી આપણને સ્વાભાવિક રીતે હૃદયશ્ચ રહે કે આ લોનનો ઉપયોગ
પણ સરતામાં સરતા બજારમાંથી માલ ખરીદ કરવાને બદલે ઇંગ્લંડના ઉદ્યોગોને ઉત્તેજન
આપવામાં કરવામાં આવશે. એમ જણાય છે કે ના. હિન્દી સરકારે હાઇ કમીશનર ઉપર
એક પત્ર લખી જણાવ્યું છે કે બ્રિટિશ માલ બનાવવાવાળાઓને પસંદગી આપવી નહિ તેમજ
પરદેશી ટેન્ડરોની સરતો બ્રિટિશ કારખાનાવાળાઓને જણાવી દેવાની રૂઢી ખંધ કરવી.
આંખ મીંઠ ધનીસ આ પત્રને વધારે પડતું વજન આપતા જણાય છે, કારણ કે ના. હિન્દી સરકાર
ગમે તેટલી શુદ્ધ નિષ્ઠાથી ગમે તેવાં સાત્તં લખાણો વિલાયત ખાતે કરી મોકલે પણ તે લખાણોનો
અમલ કરવામાં કેટલી મુશ્કેલીઓ નડે છે તેનો પણ વિચાર કરવાનો છે. સર વીલીઅમ મેયરે
પોતેજ કણલ ક્યું છે કે તેની ઉપર બ્રિટિશ કારખાનાવાળાઓ બહુ દબાણ કરે છે અને
પરદેશી ટેન્ડર અને બ્રિટિશ ટેન્ડર વચ્ચે ૧૦-૧૫ ટકાનો ફેર હોય ત્યાં સુધી બ્રિટિશ
વેપારીને પસંદગી આપવામાં આવે છે! આવા સંજોગોમાં ના. હિન્દી સરકારની સૂચનાઓનો
અમલ સંતોષકારક રીતે થઈ શકે તે બાબે અમને શંકા છે. આ સઘળી મુશ્કેલીઓ દૂર કરવાનો
એક જ ઉપાય છે અને તે એ કે હાઇ કમીશનરે માત્ર લંડનમાં બધાં ટેન્ડરો એકઠાં કરી તે સઘળાં
અહિં મોકલી આપવાં અને ટેન્ડરો રવીકારવાની સત્તા હાઇ કમીશનર પાસેથી લઈ લેવી; જેથી તેની
ઉપર દબાણ ચાલવાથી બ્રિટિશ કારખાનાવાળાઓનું કાંઈપણ વળે નહિ. આ સૂચનાના જવાબમાં
ઓન. મી. ધનીસે જે જવાબ આપેલ છે તે બિલકુલ સંતોષકારક નથી. તેઓએ જણાવ્યું કે
ઈંગ્લંડ ખાતે જેવો કુશળ સ્ટાફ છે તેવો હિન્દમાં નથી. અમે તેઓને પૂછીશું કે તેવો
'સ્ટાફ' હિન્દમાં મેળવવાનું શું તદ્દન અશક્ય છે. વળી વધુમાં ઓન. મી. ધનીસે જણા-
વ્યું કે ના. સરકાર હિન્દ ખાતે પણ તેવો 'સ્ટાફ' રાખવા માગે છે પણ તેમ કરતાં વખત
લાગશે. વળી ના. સરકારની નેમ માલની ખરીદીનું કેન્દ્રસ્થાન ઇંગ્લંડથી હિન્દ ખાતેજ
લાવવાની છે. પણ તે ક્યારે? સરકારી અમલદારોની આવી ફલીલોથી આપણે અભાવ
નથી. જે સુધારો યા ફેરફાર હિન્દી પ્રજા વ્યાજબી રીતે તાબડતોબ માગે છે તે સુધારો યા
ફેરફાર ના. સરકાર-તેનાથી બની શકે તેટલી ઢીલથી કરવા માગે છે. આ બાબત એટલી
અગત્યનો છે કે તેમાં રહેતે રહેતે ફેરફાર કરવાનું બિલકુલ વ્યાજબી નથી અને ત્યાં સુધી
માલની ખરીદી માત્ર હિન્દનાજ લાભ ધ્યાનમાં રાખીને કરવાનું ધેરણ દાખલ કરવામાં નહિ
આવે ત્યાં સુધી હિન્દી પ્રજામત સંતોષ પામશે નહિ.

અમારી માસિક નાંધ.

(૧) લેટેશન યર નાન્ડે-રનાં ઉપરની જગાત.

હેલાં ગએટમાં સામાન્ય આયાત જગાતમાં ૪ ટકાનો વધારો કરવાની દરખાસ્ત કરવામાં
આવી ત્યારથીજ પાછા લેટેશનના મતલબી મીલવાળાઓએ તે વધારાની સામે જબરી
જુએશ ઉઠાવેલ છે. ને કે હિન્દમાં બનતા કાપડ ઉપરના એકસાઇઝ જગાતમાં પણ તેટલાજ

મેટેરીક રીલીઝના ચારી ડીઝાઇન અમરે કે?

ટકાનો વધારો કરેલ હોવાથી હિન્દના કાપડ ઉત્પાદનને વધારે સખત ફટકો પડવાની કેશીય કરવામાં આવી હતી. આ બંને વધારાઓ વડી ધારાસભાએ નામંજુર કરેલ હોવા છતાં લેન્ડેશાયરના મીલવાળાઓને સંતોષ થયો જણાતો નથી અને તેઓ આયાત જગાત અને એકસાઇઝ જગાતનો દર સરખો કરાવવા માટે તનતોડ મહેનત કરી રહ્યા છે. મી. મોન્ટેગુએ હવે હિન્દી પ્રધાનનો હોદ્દો છોડી દીધેલ હોવાથી આ દેશ તરફ ઇંગ્લંડની આર્થિક નિતિ સંબંધમાં ફેર પડશે એવી આશા લેન્ડેશાયરવાળાઓ રાખતા જણાય છે. પણ અત્રેની મીલ માલિકોની મંડળીની ચોડા વખત અગાઉ મળેલ વાર્ષિક સભામાં તેના પ્રમુખ મી. “કે” એ જણાવ્યું તેમ હિન્દનું બજાર માત્ર લેન્ડેશાયરનો માલ લાવવા માટે જ દરતી ધરાવે છે એવો ખ્યાલ હવે લેન્ડેશાયરે કાઢી નાખવો ભોધ્યો. તેઓએ સાચેસાચું કહી દીધું છે કે ખરી રીતે ફરીઆદ તો આપણે કરવાની છે કારણ કે વર્ષો અગાઉ લેન્ડેશાયરની ધમકીને પરીણામે લાદવામાં આવેલી એકસાઇઝ જગાતનો બોજો હજી આપણે ઉંચકીએ છીએ અને દુનિયામાં એવો એક પણ દેશ નથી કે જ્યાં માત્ર પરદેશના ઔદ્યોગિક હરીફોને સંતોષવા ખાતર સ્થાનિક ઉદ્યોગો ઉપર એકસાઇઝ જગાત લાદવામાં આવી હોય. પણ ઠપનસીએ લેન્ડેશાયરનાં જે ડેપ્યુટેશને અર્લ વીન્ટરટનની મુલાકાત લીધી હતી, તેને અર્લ વીન્ટરટને આપેલા નબળા અને બીકણુ જવામથી એવો કાય ઉત્પન્ન થયેલ છે કે હાલના હિન્દી પ્રધાનની નબળાઇને પરીણામે લેન્ડેશાયર કદાચ પોતાની નેમમાં ફાવી જશે, અને હિન્દને જે આર્થિક સ્વતંત્રતા આપ્યાનું કહેવામાં આવે છે તે પાછી ખુંસવી લેવામાં આવશે. વળી એવી પણ ખબર મળેલ છે કે હિન્દી જગાતે કમીશન પાસે લેન્ડેશાયરવાળાઓની જીભાની રજી કરવા માટે તેઓને દરેક સગવડ આપવામાં આવશે એવી કબુલાત અર્લ વીન્ટરટને તેઓને આપેલ છે. અમે આ કબુલાતનો અર્થ સમજી શકતા નથી. અર્લ વીન્ટરટન એવો એક પણ દાખલો બતાવી આપશે કે જેમાં ઇંગ્લંડમાં અથવા સંરધાનોમાં નીમવામાં આવેલ કમીશનો સમક્ષ હિન્દને લાગતી વળગતી બાબતોનાં સંબંધમાં પણ આ દેશને જીભાની આપવા દેવામાં આવી હોય. આપણને કહેવામાં આવ્યું છે કે હાલમાં નીમવામાં આવેલું હિન્દી જગાત કમીશન હિન્દી દષ્ટિ બિન્દુથી હિન્દની જગાતનિતિ તપાસવા માટે નીમવામાં આવેલ છે તો પછી લેન્ડેશાયરના પક્ષપાતી અને સ્વાર્થી માગણીઓ તેની પાસે રજી કરવા દેવાનો હક આપવાનો અર્થ શું છે? અમે આશા રાખીએ છીએ કે હિન્દી પ્રભુમતની વિરૂદ્ધ જઇ આ દેશના સત્તાવાળાઓ કાંઈ પણ ઉતાવળીકં પગલું ભરશે નહિ.

(૨) રેલ્વે કમીટીનો રીપોર્ટ અને ના. હિન્દી સરકાર:-

આ દેશમાં જુદા જુદા સત્તાલો બાબે તપાસ કરવા માટે જે જે કમીટીઓ અથવા કમીશનો નીમવામાં આવે છે તેની ભલામણો બે ના. સરકારના વિચારોથી વિરૂદ્ધ હોય તો તેના અમલ કરવામાં અણધરતી ઢીલ કરવામાં આવે છે અથવા તો તેવી ભલામણોને તદ્દન અમરા-સંજે ચઢાવવામાં આવે છે એવો આપણે સામાન્ય અનુભવ છે અને તેથી જે-જે પ્રશ્નોનું ના. સરકાર નિરાકરણ કરવા પ્રયાસ ન હોય તે પ્રશ્નો તપાસવા માટે કમીશનો અને કમીટીઓ નીમે છે. છતાં છેલ્લી રેલ્વે કમીટીનો રીપોર્ટ બહાર પડતાં જ આ દેશના ઘણા ખરા લોકો એમ માનવા લાગ્યા કે આ રીપોર્ટ ઉપર તો ના. સરકાર તુરંત અમલ કરશે કારણ કે રેલ્વે પ્રકરણ બાબે હિન્દી પ્રમુખની ફરીઆદ ધણીજ જીજ છે. પણ આ માન્યતા જૂઠી નાંચડી છે કારણ કે

ધા બોમ્બે દાખલ માટે રૂ. ૨૧ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા મુજબ.

આઓ રીપોર્ટ તો વડી ધારાસભા પાસે પણ રમુ કરવામાં આવ્યો નથી અને નાણાં ઉધાં કરવાને લગતી બહામણ માત્ર પહેલી હાથ ધરેલ છે. વધારે દિલગીરી લાગુ તો એ છે કે જે ને મુદ્દાઓ ઉપર આખી કમીટી એકમત હતી તે મુદ્દાઓ પણ હાલ તુરત તો બાબુએ રાખવામાં આવેલ છે. આ બાબત બધારે ઓન. મી. ધનીસે હાલમાં આ ચેમ્બરની કમીટીની મુલાકાત લીધી હતી ત્યારે ચર્ચામાં આવી હતી. તે વખતે શેઠ મનમોહનદાસ રામજીએ પેતે વડી ધારાસભાનાં પૂછેલા એક સવાલ તરફ ઓન. મી. ધનીસનું ધ્યાન ખેંચ્યું હતું જેના જવાબમાં ના. સરકાર તરફથી જણાવવામાં આવ્યું હતું કે દેલ્હે કમીટીનો રીપોર્ટ ચર્ચવા માટે ધારાસભાને પૂરતી તક આપવામાં આવશે, અને આવી તક બિલકુલ આપવામાં આવી નથી તે માટે શેઠ મનમોહનદાસે દિલગીરી બતાવી હતી. પણ તે જવાબનો અર્થ ઓન. મી. ધનીસે ક્યો ક્યો ? તેઓએ જણાવ્યું કે ધારાસભાના સભ્યોને કેટલાક મહિના પહેલાં દેલ્હે કમીટીનો રીપોર્ટ મળી ગયેલ છે અને તેમાંની કેટલી પણ બહામણ ઉપર કેટલી પણ ઠરાવ રમુ કરવાની ધારાસભાના સભાસભોને છુટ છે ! સરકારી અમલદારોની કુશળતા આ જવાબ ઉપરથી જણાઇ આવશે એટલે હવે આ બાબત ઉપર વધારે વિવેચન કરવું ફાગટ છે.

(૩) મુંબઈ ઇલાકાનાં જંગલ ખાતાનો વાર્ષિક રીપોર્ટ.

મુંબઈ ઇલાકાનાં જંગલ ખાતાનાં સને ૧૯૨૦-૨૧ ની સાલના વાર્ષિક કારોબારી રીપોર્ટ ઉપરનો મુંબઈ સરકારનો ઠરાવ બહાર પાડવામાં આવ્યો છે. તેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે રીપોર્ટવાળું વરસ જંગલ ખાતાં માટે પ્રતીકુળ નીવડ્યું હતું. લાકડાંના ભાવો ઉત્તર ગયા હતા, માલની લાવ લઇબ કરવાનાં સાધનનોની વગી, મજુરોની અછવ, તેઓની રોજીના ઉંચા દરો અને રાજદારી ચળવળ એ સઘળાં કારણોથી જંગલ ખાતાનું કામકાજ મુશ્કેલ પડ્યું હતું. દક્ષીણ વીભાગ કે જ્યાં કંત્રાકટરો પોતાની ફરજે બજાવવામાં નીવડ્યા ન હતા અને જ્યાં ગાંડાઓ મારફતે લાકડાં લાવ લઇબ કરવાની રૂઢી પંદી ભાંગી હતી, ત્યાં આ મુશ્કેલીઓ ખાસ કરીને વધુ તીવ્ર જણાઈ હતી. કુલે મેહેસુલમાં ઘટાડો થયો હતો અને વર્ષની આખરે રૂપિયા પાંચ લાખ જેટલી રકમ વસુલ કરવાની બાકી રહી હતી.

ઉત્તર વીભાગમાં થાણાની ખીલવણી કરવામાં આવી છે અને હવે ત્યાં ખાતા મારફતે કામ કરવાની જરૂર નથી. તો પણ સરકાર તરફથી વેચવામાં આવેલાં ઉધાં ઝાડોના જથ્થાઓનો પુરો લાભ લેવા માટે કેટલાક રસ્તાઓ બાંધવાની જરૂર છે. આ લાવમાં વધારાનું પ્રમાણ સૌથી મોટું છે.

પોર્ટ એક ઝાડો નહીં કાપવામાં આવેલો મુલક છે. ત્યાં કીમતી લક છે અને જે ફરતાઓ બાંધવામાં આવે તો ત્યાં ઝાડો કાપવાનું કામ ચલાવી શકાય તેમ છે. પોર્ટ અને થાણા એ બંને માટે રસ્તાઓ બાંધવાનો કાર્યક્રમ તૈયાર કરવામાં આવે છે અને પુરતાં ફાંડોની જોગવાઈ થતાં તે કામ હાથ ધરવામાં આવશે. જ્યાં ખાનગી સાહસ મારફતે કામ કરી શકાય તેમ હોય છે ત્યાં સરકારની નેમ કંટ્રાક્ટરોને ઉત્તેજન આપવાની છે. પોર્ટમાં અને ડેંગઝ તથા કાનડામાં તે હમેશ સંભવીત નથી અને પોર્ટમાં તે દીશામાં કરવામાં આવેલી ડેશિયો તદ્દન ફેલ્ડમાં નહીં નીવડેલી જણાવવામાં આવે છે. બનવા જોગ છે કે શરૂઆતમાં તે જંગલની ખીલવણીનું કામ ખાતા મારફતે હાથ ધરવાની જરૂર પડશે.

ડેંગઝના એક ભાગમાં પસંદ કરવામાં આવેલાં ઝાડોને કાપવાનું કામ કંત્રાકટરો તરફથી કરવામાં આવે છે. પણ અત્રે તેમજ કાનડાના ઉંચા જંગલોમાં મંજુરો અને ગાંડાઓ મેળ.

નવાનું મુશકેલ થઇ પડે છે અને લાર લઇ બધા માટેના સાધનોની જોગવાઈ કરવામાં આવશે નહીં ત્યાં સુધી કેઇ કંત્રાક્ટરો પણ બહાર આવશે નહીં. આ જંગલમાં થતાં લાકડાંને ૫૦ ટકા જેટલો ભાગ સાગના લાકડાંને છે અને પ્રતીકુળ મોસમમાં પણ તેની ફાજલ વેચાયા વગરની ભાગ્યેજ પડી રહેવા પામે છે. જો વાજીની રીતે મોટા પ્રમાણમાં કામકાજ કરવાનું હોય તો બહેવારનો એક મુખ્ય ભાગ ખાંધવો જોઈએ. આ સવાલ વધા ખીજ સવાલો બાંધે કન્સર્વેટીંગ ફોરેસ્ટ એન્જનીયર મીઠા માટીને જેની સેવાઓ હોંદી સરકારે મુંબઈ સરકારને હસ્તક મેટી છે તેના રીપોર્ટની રાહ જોવામાં આવે છે. આ ટીકા સહી મોટા જંગલોને દાખલા તરીકે દક્ષીણ વીભાગના કાનડાના વધુ પ્રમાણમાં લાગુ પડે છે. હાલીયાલ જેવા સાગના જંગલોવાળા વીસ્તારોમાં સાગના જંગલોને ઉભા વેચી નાખવામાં આવે છે પણ ઉંચા જંગલોમાં જુની રૂઢી તદ્દન પડી ભાંગી છે. ત્યાં મજુરોની તંગી છે તેમજ ગાડાંઓ અને કોન્ટેન્ટરોની પણ અછત છે; અને જે થોડાક કોન્ટેન્ટરો છે તેઓને લાકડાનું બજાર ભેટી જવાથી ઘણું નુકસાન થયું છે અને તેઓ મજુરોને અગાઉથી નાણાં ધીરવાનું સલામતી ભરેલું ગણવા નથી. સરકાર પાસે એક ઘણી કીમતી મીલકત છે કે જેનું રક્ષણ અને ખીલવણી કરવી જોઈએ છે. એક ખરચાળ ખાતું છે અને જો વેપારનાં ધોરણ ઉપર મોટા પાયા ઉપર કામકાજ કરવામાં નહીં આવે તો આપણા સહી મોટા જંગલવાળા વીસ્તારમાં વધારે આવક થશે નહીં. સરકાર તરફથી નેમવામાં આવેલી કમીટીએ થોડા વખત ઉપર ઠરેલી ભલામણો ઉપરથી જણાય છે કે જો આપણે આપણી ઈચ્છા પ્રમાણે કમાઈ કરવી હોય તો થાપણનો મોટો ખર્ચ કરવો જોઈશે. અને ગાડાંઓ અને મજુરોની ઓછી સંખ્યાને ગુફત કરવા માટે યાંત્રીક ગળથી ચાલતા ગાડાંઓ અને ઓળટરોને ઉપયોગ કરવો જોઈશે. જ્યારે આ પ્રમાણે થશે ત્યારે કન્ટ્રાક્ટરો જંગલો ખરીદવાને પાછા બહાર પડશે. આ ધોરણ ઉપર ખીલવણી કરવાની યોજના તૈયાર કરવામાં આવે છે અને આવતાં બજેટમાં તેને માટે જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. તે પણ એટલું તો ભાર મેટીને જણાવવું જોઈએ કે લાંબે વખતે ગમે તેટલી આવક આપનારી છેલ્લામાં છેલ્લી દળની રીતો દાખલ કરવા માટે થાપણની તેમજ વખતની જરૂર છે. શરૂઆતના થાપણ ખરચથી તુરતમાંજ આવક થવા માંડશે એવી વક્રી રાખી શકાય નહીં.

ઉપર જણાવેલા કારણોને લીધે કુલ મહેસુલ જે આગલે વર્સે રૂ ૭૧૦૬૦૦૦ જેટલી થઈ હતી તે રીપોર્ટવાળા વરસમાં ઘટીને રૂ ૩૩૩૭૦૦૦ જેટલી થઈ હતી.

તાપટી પેટી રેલ્વે ઉપર લાકડાં માટેનાં ગાડાંઓની અછતને લીધે ડાંગનાં જંગલોની ખીલવણીના કામમાં ગંભીર ખલલ પડવાની વક્રી છે. સને ૧૯૧૮માં વેચવામાં આવેલા લાકડાંને કેટલોક ભાગ હજી ફોર્ટ સોનગઢની ડીપો ખાતે ચઢેલો છે. ઉત્તર ડાંગનાં જંગલ ખાનેથી લાવવામાં આવેલા જથ્થો રેલ્વેનાં ગાડાંઓની અછતને લીધે હજી વેચાયા વગરનો પડી રહેલો છે. આ સવાલ ઉપર સરકાર વીચાર ચલાવે છે.

આગેનાં બાબમાં પણ રીપોર્ટવાળું વરસ ખરાબ નીવડ્યું હતું. કુલે ૭૨૩૪૮૫ એકર જેટલો જંગલનો વીસ્તાર આગથી નાશ પામ્યો હતો. જ્યારે આગલે વર્સે ૩૬૨૬૬૬ એકર જેટલો વીસ્તાર આગથી નાશ પામ્યો હતો. સરકારને સીઝગીરી ઉપર છે કે ઘણીક આગો બાળી જોઈને લગાડવામાં આવી હતી અને તે બુઝવવામાં સરકારને મદદ કરવામાં લોકો વીરૂદ્ધ લાગણી ધરાવતા હતા. સારા રક્ષણનાં કામ માટે પરગ જામડાંઓને બહોલો આપવામાં આવ્યો હતો જ્યારે ખરાબ કામ માટે ૩૦૭ જામડાંઓને સજા કરવામાં આવી હતી.

કાનડાના લોકોની ફરીઆદોના સંબંધમાં સરકારે તા. ૨૧ મી સપ્ટેમ્બર ૧૯૨૦ ને દીને એક છાપા ભેગી યાદો બહાર પાડી હતી. તે યાદી મારફતે સંબંધિત છુટછાટો આપવામાં આવી છે.

જે કે રીપાર્ટવાળું વરસ ઘણું સંતોષકારક નીવડ્યું નથી, તેા પણ ભવિષ્ય માટે નીરાશ થવાનું કંઈ કારણ નથી. એક પરદેશી બર્બર ઉભું કરવાની કેશેશ કરવામાં આવે છે. ભુદી ભુદી દીશા ખાતેથી માગણી વધવાની વક્રી છે, અને વળી આ ખાતું ખીલવણી ખાતાની તેમજ રેલ્વેની લોકડાની માંગણીને પુર્ણ વળવાની આશા રાખે છે.

ચેમ્બરના વિભાગ.

(૧) કમીટીની સભાઓ.

ધી ઇન્ડિઅન મર્ચન્ટસ ચેમ્બર અને છુરોની કમીટીની એક સભા શનીવાર તા. ૧ લી એપ્રિલ સને ૧૯૨૨ને રોજ બપોરે ૩ કલાકે (૨ટા. ટા.) મળી હતી જે વેળા નીચે જણાવેલા ગૃહસ્થો હાજર હતા:—

શેઠ પુરુષોત્તમદાસ કાકરદાસ.

„ મનમોહનદાસ રામભ.

આ. શેઠ લલ્લુભાઈ શામળદાસ.

શેઠ જહાંગીર ધમનભ પીટીટ

„ મોતીલાલ કાનભ.

„ બી. એફ. માદન.

„ એન. એમ. મણીમદાર.

આ. શેઠ પી. સી. સેઠના.

શેઠ વલ્લભદાસ ચત્રભુજ શીવભ.

„ મોરારભ મુળરાજ અટાઈ.

„ વાલચંદ હીરાચંદ.

„ મહમદભાઈ હાજીભાઈ લાલભ.

„ માવભ ગોવિંદભ.

„ જમનાદાસ દાસકાદાસ.

„ એસ. આર. ધમનભ.

„ મથુરાદાસ વસનભ ખીમભ.

૧. તા. ૧૧ મી માર્ચ તથા તા. ૧૮ મી માર્ચ સને ૧૯૨૨ને રોજ મળેલી કમીટીની મીનિટો જે સભાસદોમાં ફેરવવામાં આવી હતી તે પસાર કરવામાં આવી હતી.

૨. જકાવના કમીટીન આગળ ચેમ્બર તરફથી જે લેખી જુબાની મોકલી આપવામાં આવી તી તેમાં એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે ના. હીંદી સરકારની દાલ સુધીની જકાવને લગતી જનીતી ક્રીટીશ અમલને ચોભા ભરેલી નથી. આ શબ્દો તરફ જકાવના કમીટીનના પ્રમુખ રક્ષી ચેમ્બરના પ્રતીનીધીઓની જે વેળા રૂબરૂમાં જુબાની લેવામાં આવી હતી તે વેળા કેટલીક કા કરવામાં આવી હતી. આ સંબંધમાં શેઠ એન. એમ. મણીમદાર તરફથી ચેમ્બરે વાપરેલા ખટો વ્યાજબીજ હતા તે મતલબને એક ખરડો મે. પ્રમુખ ઉપર મોકલી આપેલો હતો જે ખરડો ૧. પ્રમુખે કમીટી આગળ રજૂ કર્યો હતો. અરકા ઉપર લીચાર કરવાં તે કેટલાક સુધારા વધારા થયે મંજુર કરવામાં આવ્યો હતો તથા તેની નકલ જકાવના કમીટીન ઉપર; લેન્ડરેટીવ પ્રેસેમ્બલી તથા કાઉન્સિલ ઓફ રેટના સુટાએલા સભાસદો ઉપર તથા ક્રીટીશ પાર્લામેન્ટના હાઉસ ઓફ કોમન્સના સભાસદો ઉપર તેઓની માહિતી સારૂ મોકલી આપવાનો ઠરાવ થયો હતો.

મારસેલ્સની રંગીન લાદીઓ સફાઈદાર અને મજબુત.

૩. ના. મુંબઈ સરકારના લીગલ ડીપાર્ટમેન્ટ તરફથી પત્ર આવ્યો હતો અને તેમાં મુંબઈ ઇલાકાની દરેક કોન્સ્ટીટ્યુશન્સીઅના ઇલેક્શન પેપર્સની સંભાળ તપાસ વીગેરના સંબંધમાં જે નોટીફિકેશન બહાર પડેલું હતું તે ઉપર કમીટીનો અભીપ્રાય મંગાવેલો હતો. ના. મુંબઈ સરકારની યોજનાના સંબંધમાં કમીટીને કાંઈ કહેવાતું નથી તે મતલબનો પત્ર લખી જણાવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૪. શેઠ કાનજી ક્ષરકાદાસ તરફથી પત્ર આવ્યો હતો અને તેમાં “લેખર” ના વીશયમાં ના. મુંબઈ સરકારના કયા ખાતા ઉપર પત્ર લખવો તે હાલ નક્કી નથી તે જાણતમાં ના. મુંબઈ સરકારનું ધ્યાન ખેંચવાની ભલામણ કરેલી હતી. પત્ર ઉપર વીચાર કરતાં તેની નોંધ લેવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૫. મેશમ્ ગોપાળજી ચાંપસી તરફથી પત્ર આવ્યો હતો અને તેમાં એકરચેજ બેંક તરફથી બી. સી. અને એ. બી. સી. રેટસ જે લેવામાં આવે છે તે ઉપર ટીકા કરેલી હતી અને તે સંબંધમાં મુંબઈની હાઈકોર્ટમાં જે ચુકાદો આપવામાં આવ્યો હતો તે તરફ કમીટીનું લક્ષ્ય ખેંચેલું હતું. પત્ર ઉપર વીચાર કરતાં તેની નકલ શેઠ મનમોહનદાસ રામજી તથા શેઠ એસ. એન. પોત્યખાનાવાલા ઉપર અભીપ્રાય સાફ ચોકલી આપવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૬. હીંદુસ્તાનના વેપારીઓએ પરદેશ સાથેના પત્રવ્યવહારમાં “એસ્પેરેન્ડો” ભાવાનો ઉપયોગ કરવાની ભલામણ કરનારા એક પત્ર મી. એ. કે. દીવેદર તરફથી મળેલો હતો જેની નોંધ લેવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૭. દેવદાસ જીર્ણીંગ ફેક્ટરીને સાઇડીંગ મળવામાં રેલ્વે કંપની તરફથી જે ઢીલ થતી હતી તે સંબંધમાં કમીટી તરફથી ના. મુંબઈ સરકારના ઉલ્લોગ ખાતાના ડીરેક્ટર ઉપર પત્ર લખવામાં આવ્યો હતો કે આ સંબંધમાં ખાતા તરફથી કાંઈ ફાદ મળી શકે છે કે નહીં. જવાબમાં પત્ર આવ્યો હતો કે કમીટીનો સહયોગ પત્ર વ્યવહાર તેઓની સલાહકારક કમીટી આગળ રજુ થતાં તે સંબંધમાં કાંઈ પગલાં લઇ શકાય તેમ નથી એ મતલબનો ઠરાવ થયો હતો. પત્ર ઉપર વીચાર કરતાં તેની નોંધ લેવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૮. શેઠ ગોર્વાદ વાસુદેવ તરફથી પત્ર આવ્યો હતો અને તેમાં ટીમ્બરના વેપારમાં જે મુશ્કેલીઓ પડે છે તેનું વર્ણન કરેલું હતું અને કમીટીની ફાદ માગેલી હતી. પત્ર ઉપર વીચાર કરતાં સેક્રેટરીએ વધુ વીગતો મેળવી તપાસ કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૯. શેઠ કપીલરામ એચ. વકીલ તરફથી પત્ર આવ્યો હતો અને તેમાં ટેકનીકલ એજ્યુકેશન કમીટી કે જે કમીટી ઉપર તેઓ ચેમ્બરના પ્રતીનિધી છે તે કમીટીએ તૈયાર કરેલા રીપોર્ટના સંબંધમાં કેટલીક માહિતી આપેલી હતી. વધારામાં જણાવ્યું હતું કે તે રીપોર્ટ દરેક સલાસદો તરફથી સંવાનુંમતે સહી થયેલો નથી પણ ઇંગ્લેન્ડ સલાસદો એક પક્ષમાં છે, અને દેશી સલાસદો બીજા પક્ષમાં છે આ પત્રની આભાર સહીવ નોંધ લેવાનો ઠરાવ થયો હતો. તથા શેઠ કપીલરામે તે કમીટી ઉપર ચેમ્બર તરફથી જે કામ કરેલું હતું તેનો આભાર માનનારા એક પત્ર તેમને લખી જણાવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૧૦. ના. હીંદી સરકારના વેપાર ખાતાના વડા એ. મી. ધનીસ મુંબઈમાં વા. ૫ થી વા. ૧૦ એપ્રિલ સુધી રહેનાર છે અને તે દરમિયાન તેઓ કમીટીને મળવાને ખુશી છે એ મતલબનો પત્ર ખાતા તરફથી મળેલો હતો. જવાબમાં એ. મી. ધનીસને તા. ૭ મી

એપ્રોલને રાજ મળવા કમોટી લખીજ ખુશી છે તે મતલબનો તારથી જવાબ આપવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૧૧. ચેમ્બર તરફથી ના. હીંદી સરકારને પુછાવવામાં આવ્યું હતું કે સરકારી અમલદારોના પેસેજના હિસાબે પી. એન્ડ. એ. કંપનીને લઘાઈ પહેલાના પાંચ વર્ષમાં તથા ત્યાર પછી હાલ સુધી કેટલા પૈસા મળેલા છે, તેના જવાબમાં ના. હીંદી સરકારના લશ્કરીખાતા તરફથી પત્ર આવ્યો હતો કે આંકિલ તેમ કરતાં ઘણુંજ વખત તથા મહેનતનો લોગ આપવો પડે તેમ હોવાથી ચેમ્બરની માગણી સ્વીકારી શકાય તેમ નથી. પત્ર ઉપર વીચાર કરતાં તેનો નોંધ લેવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૧૨. ના. હીંદી સરકારનાં નાણાં ખાતા તરફથી પત્ર આવ્યો હતો કે એ. સર હેન્ડ્રી મુંબઈ મુકામે વા. ડુ છ એપ્રોલને રાજ આવનાર છે અને તેઓ કમોટી અગર તો ચેમ્બરના કોઈ પ્રતીનિધી સાથે તેઓના ખાતાને લગતા વીચરો ઉપર ચર્ચા કરવાને ખુશી છે. જવાબમાં કમોટી તેઓને તા. ૫ મી એપ્રોલ સને ૧૯૨૨ ને રાજ બપોરના ૧૨ ઠલાકે મળવા ખુશી છે તે મતલબનો પત્ર લખી જણાવવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૧૩. ઈન્ડિયા એફ્રીસ તરફથી ચેમ્બરનાં સેક્રેટરી પર પત્ર આવ્યો હતો કે તેમની છનોવાની મુસાફરીના સંબંધમાં માર્સેલ્સથી મુંબઈનો ટ્રીમરનો પેસેજનો ખર્ચ મંજુર થઈ શકે તેમ નથી, આ સંબંધમાં કોઈ લખાણ કરવું હોય તો ના. હીંદી સરકાર તરફ કરવાની ભલામણ કરેલી હતી. પત્ર ઉપર વીચાર કરતાં તે સંબંધમાં ના. હીંદી સરકારના વેપાર ખાતા ઉપર પત્ર લખવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૧૪. ના. હીંદી સરકારના વેપાર ખાતાના વડા તરીકે એ. મી. ઈનીસની કાયમની નીમલુકના સંબંધમાં વીચાર કરતાં તે સંબંધમાં ચેમ્બર તરફથી પ્રથમ જે તાર કરવામાં આવ્યા હતા તે તરફ ના. સરકારનું લક્ષ ખેંચી કોઈ દેશીની નીમલુક કરવામાં નથી આવી તેથી કમોટી દીલગીર છે એ મતલબનો તાર ના. વાઇસરોયના પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી પર મોકલવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૧૫. રેલ્વે અને ઇરીગેશનને સારૂ પાંચ કરોડ પાઉન્ડની લોનની જે મંજૂરી સેક્રેટરી એક્સ્ટ્રે હાઉસ એક્સ કોમન્સ પાસેથી મેળવી હતી તે સંબંધમાં વીચાર કરતાં ઠરાવ થયો હતો કે લોનના પૈસામાંથી માલગી ખરીદી સુનાટેડ ઈંગ્લેન્ડમાંજ ન થતાં પ્રથમ હાઉસમાં અને તે પછી બ્યાંથા સોલો માસ મળી શકે તેવાં દેશોમાં થવી એમણે એ મતલબનો તાર ના. હીંદી સરકાર પર મોકલી આપવો.

૧૬. કમોટીની સલામતે મળવાનો હાલનો વખત ફક્ત માર્ચ મહીના સુધીનોજ નકરી કરવામાં આવેલો હોવાથી તે સંબંધમાં વીચાર કરતાં બદલાયેલો વખત તથા દીવસ મધ્યમ રાખવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૧૭. પી કરાંચી ઈન્ડિઅન મરચેન્ટ્સ એસોસિએશન તથા રોઈ ચંદુલાલ મણીલાલ તરફથી ચેમ્બરના સલાસદ તરીકે રાજનામાં આવેલાં હતાં જે ઉપર વીચાર કરતાં કરાંચી એસોસિએશનને ફરીથી વીચાર કરી રાજનામું પાછું ખેંચી લેવા વીનંતી કરવાનો તથા રોઈ ચંદુલાલનું રાજનામું મંજુર કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૧૮. મુંબઈના પોર્ટ માર્સલ જનરલ તરફથી પત્ર આવ્યો હતો અને તેમાં દેટલોક ચૌકસ વજનવાળાં પારસલોની ખાતા તરફથી પરદેશી ખાતે લાવ લઇત કરવાના સંબંધમાં જે

ઉંચી પોલીસ કરેલા ટેબલટાઇ ખરીદ કરવા કયાં જશે ?

નીચનો તૈયાર કરવામાં આવ્યા હતા તે ઉપર કમીટીનો અભીપ્રાય મંગાવેલો હતો. પત્ર ઉપર વીચાર કરતાં સઘળી વીગતો ધ્યાનમાં લઈ એક ખરડો તૈયાર કરી સેક્રેટરીએ કમીટી આગળ રજૂ કરવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૧૯ ના. વાઈસરોયને ડેપ્યુટેશન પર જવાના સંબંધમાં કમીટી તરફથી જે લખાવું કરવામાં આવ્યું હતું તેના જવાબમાં ના. વાઈસરોયના પ્રાઇવેટ સેક્રેટરી તરફથી પત્ર આવ્યો હતો કે કમીટીના લખાણમાંની સઘળી વીગતો ઉપર પુરતો વીચાર કરવામાં આવ્યો છે. ડેપ્યુટેશનના સંબંધમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે ના. વાઈસરોય લાચાર છે કે નેએ રોકાયેલા હોવાથી ચેમ્બરની ડેપ્યુટેશનની માગણી સ્વીકારી શકે તેમ નથી.

૨૦ બીહાર અને બોરીસાના ગવર્નર તરીકે લોડે સીંહાની જગાએ સર હેનરી બ્લિલરની નીમણુકના સંબંધમાં વીચાર કરતાં તે બાબતમાં કોઈ પગલાં ન લેવાનો ઠરાવ થયો હતો. બાદ સભા બરખાસ્ત થઇ હતી.

ધી દંડીઅન મચન્ટસ ચેમ્બર એન્ડ બુરોની કમીટીની એક સભા બુધવાર તા. ૫-૪-૨૨ ને રાજ બપોર ૧૨ (સ્ટા. ટા.) કલાકે ના. હિન્દી સરકારના નાણા ખાતાના સલાસદ આન. સર ડબ્લ્યુ. એમ. હેલીની મુલાકાત લેવા માટે ચેમ્બરની ઓફીસમાં મંત્રી હતી જે વેલા નીચે જણાવેલા શ્રદ્ધસ્થો હાજર હતા:—

શેઠ પુરૂષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસ (પ્રમુખ)

„ મનમોહનદાસ રામજી

„ જહાગીર બી પીટીટ

„ બી. એક. માદન

આન. શેઠ કીરોઝ સી શેઠના

શેઠ મોરારજી મૂળરાજ ખટાઉ

„ વાલચંદ હીરાચંદ

„ માવજી ગોવિંદજી

શેઠ દેવીદાસ માધવજી (ઉપ-પ્રમુખ)

આન. શેઠ લલ્લુભાઈ સામલદાસ

શેઠ કાજલ ઇશ્વાહીમ રહીમતુલ્લા

„ એન. એમ. મહુમદાર

„ જમનાદાસ વમનજી મનજી

„ ગીરજાશંકર બી. ત્રીવેદી

„ મહુમદભાઈ હાજીભાઈ લાલજી

ઓ. સર માલકમ હેલીની સાથે આન. બી. કુક, બી. મેક વોટર્સ, બી. એચ. ડેનોંગ તથા બી. પાર્સન્સ પણ હાજર હતા.

ચેમ્બરના પ્રમુખ બી. પુરૂષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસે સર એમ. હેલીને આવકાર આપ્યો હતો અને જણાવ્યું હતું કે અમારી કમીટી હિન્દી સરકારના નાણાંને લગતી રાજનીતી ઉપર હંમેશા ટીકા કરતી આવી છે અને મને ભય છે કે ચાલુ વરસમાં તેને સરકારની નાણાંને લગતી રાજનીતી ઉપર વધુ પ્રમાણમાં ટીકા કરવી પડશે. સરકાર તરફથી પોતાના કારોબારના ખર્ચમાં કાપકુપ કરવામાં આવશે નહીં તો દેશ નાદારી તરફ ધસકાતો જશે. કમીટીએ ગયાં વરસનાં બજેટ ઉપર સખવ ટીકા કરી નહોતી કારણ કે નવી ધારાસભાએને પહેલેથીજ સુશંકલ સ્થિતિમાં મેલવાને તે ઇચ્છતી નહોતી. પણ આ વર્ષે નવા બજેટ ઉપર મજબુતીથી ટીકા કરવાનું તેઓએ જરૂરી ધાર્યું હતું. તેઓ આશા રાખે છે કે સરકાર ખર્ચોમાં કાપકુપ કરવાને અને બંને પાસાંએને સરખાં કરવાને કંઈ વહેવાર પગલું ભરશે.

પ્રમુખે તે બાદ સલાસદોને ચર્ચા ચલાવવાનું જણાવતાં બી. માદને ચલણી નોટો રદ કરવાની નીતી ગેરહાથપણ ભરેલી જણાવી હતી. દેશની હાલની નાણાંને લગતી સ્થિતિ જોતાં આ એક ગંભીર પગલું થઇ પડશે એમ તેમણે જણાવ્યું હતું.

ધી બોમ્બે ટાઇલ માટ ૨૧ બેંક સીટ, ફોર્ટ મુંબઈ.

મીં પીટીને જાણવા માગ્યું હતું કે નવ કરોડની ઘટને શી રીતે પુગી વળવાની ધારણા રાખવામાં આવી છે? તેમ જ કાપડ ઉપરની આયાત જરાવ ૧૧ ટકા ઉપરથી વધારીને ૧૫ ટકા જેટલી કરવા ધારી હતી તે શા માટે પડતી મેલવામાં આવી હતી? તેમણે ઈંગ્લંડમાં પાંચ કરોડ પાઉંડની લોન કઠાડવા માટે હિંદી પ્રધાન તરફથી માંગવામાં આવેલી મંજૂરીના સંબંધમાં પણ વીવેચન કર્યું હતું. મીં એનં એમં મહુમદાર તથા મીં વાલચંદે પણ ચર્ચામાં ભાગ લીધા હતા.

સર માલકમ હેલીનો જવાબ.

એનં સર માલકમ હેલીએ ચર્ચાનો જવાબ વાળતાં જણાવ્યું હતું કે ભરહરી અસ-બાબ માટેનો રેલેવના ચાર્જનો સંબંધમાં હું ધારૂં છું કે તે માટે સાધારણ દરના બે તૃતીયાંશ જેટલા દર લેવામાં આવે છે. આ બાબેની ચોક્કસ ખબર હું મંગાવીશ તથા ચેમ્બર ઉપર મોકલી આપીશ.

સને ૧૯૨૦ ના કોઈનેજ એક્ટને રદ કરવાના સંબંધમાં તેણે જણાવ્યું કે વધારે સરાસરી જેવો વખત આવે ત્યાં સુધી રાહ જોવાની હું સત્ત્વ આપીશ. મારો અંગત મત એવો છે કે વધુ તપાસ ચલાવ્યા વગર કોઈ નવો ખરડો ઘડવામાં આવશે નહીં. પાંચ કરોડ પાઉંડની લોન કઠાડવા માટે હિંદી પ્રધાને આમની સલા પાસે માંગેલી મંજૂરીના સંબંધમાં તેણે જણાવ્યું કે તેની નાણાં ઉછીતાં મેળવવાની શકિત લગભગ ખલાસ થઈ હતી તેથી તેને તેમ કરવું પડ્યું હતું.

મીં માંહેને અત્રે જાણવા માગ્યું કે બીજા સંસ્થાનોને પણ શું આવી મંજૂરી મેળવવી પડે છે કે?

સર માલકમ હેલીએ જણાવ્યું કે બીજા સંસ્થાનો ચોતાના હાઈ કમીશનરો મારફતે ચોતાની લોનની ગોઠવણ કરે છે. પણ હિંદના સંબંધમાં ૧૮૫૮ નો કાયદો પાર્લામેન્ટની મંજૂરી મેળવ્યા વગર હિંદની મેહુસુલની જમીનગીરી આપતાં હિંદી પ્રધાનને અટકાવે છે.

એન. મી. શેઠનાએ જણાવ્યું કે એ કાયદાથી હિંદને મુખ્ય ગેરલાભ એ થાય છે કે તેને લીધે બ્રીટીશ પ્રજામાં એવી છાપ પડી છે કે હિંદી પ્રધાન બ્રીટીશ કારખાનાવાળાઓ જેઓ હિંદની જઠાતને લગતા સલાહોમાં વચ્ચે પડે છે તેઓના હિતોનો વાલી છે.

એન. મીં હેલીએ જણાવ્યું કે આ લોનમાંથી યુનાઈટેડ કીંગડમમાંથી સ્ટોક્સની ખરીદી કરવા સંબંધમાં જાહેર કરવામાં આવશે એવી મેં વકી રાખી હતી નહીં. ઉલટું હિંદી સરકારની રાજનીતી સૈથી સરતાં બજારમાંથી સ્ટોક્સની ખરીદી કરવાની હતી અને હાઈ કમીશનરને તે બાબેની મુચના આપવામાં આવી હતી. ખરી રીતે હિંદી સરકાર સૈથી સરતાં બજારમાંથી ખરીદી કરવામાં એક વેપારી માણસની માફક કામ કરતી હતી.

મી માવલ ગોવીંદલએ જાણવા માગ્યું કે હિંદી સરકારને જેમ સૈથી સરતાં બજારમાંથી માલ ખરીદવાનો હક છે તેમ તેને સડથો સરતા બજારમાંથી નાણાં ઉછીતાં લેવાનો હક છે.

સર માલકમ હેલીએ જણાવ્યું કે તેને તેવી છુટ છે. ગવર્નમેંટ ઓફ ઇન્ડિયા એક્ટની રૂંધે હાઈદમાંથી નાણાં ઉછીતાં લેવા માટે હિંદી પ્રધાનની મંજૂરી લેવા તે બંધાયેલી નથી પણ કામ કરવાની એક રૂંધી તરીકે તેઓ તેમ કરે છે.

જઠાવી છુટાપછાટના સંબંધમાં તેણે માર મેલીને જણાવ્યું કે આમની સલામાં નાયબ હિંદી પ્રધાન લોર્ડ વીંટરટને એક સલાહનો જે જવાબ આપ્યો હતો તે કોઈથી રીતે યુનાઈટેડ

કર્મિગતમ અને હીંદુ વચે કરવામાં આવેલો સમજુતોનો ભંગ કરનારો નથી. તેણે બાર મેલોને જણાવ્યું કે એક સભાસદ ધારે છે તેમ જઠાતી કમીશન કંઈ મશ્કરી કરવા માટે નેમવામાં આવ્યું નથી. મીં ભાદને સોનાનાં ચલણને લગતી અમાનવતા વ્યાજનાં ઉપયોગ મહેસુલનાં કામ માટે અથવા તો ઉભી કરવામાં આવેલી જામીનગીરીઓ માટે તેમની જગાએ નાખવાની જામીનગીરીઓ ખરીદવા માટે, કરવાની કરેલો સુચનાના સંબંધમાં તેણે કેટલીક મુશ્કેલીઓ જણાવી હતી અને મીં ભાદનને તેમણે મોકલેલી યાદી માટે મુબારકબાદી આપી હતી.

મીં પીટીટે કાપડ ઉપરની વધારવા ધારેલી આયાત જઠાતની દરખાસ્ત પડતી મેલવા બાબે તથા તેને લીધે પ્રતિમાં પેદા થયેલી શકની લાગણી બાબે પુછેલા સવાલનો જવાબ આપતાં હીંદી ખજાનચીએ જણાવ્યું હતું કે તે દરખાસ્ત એક પ્રત્યક્ષીય સભાસદ તરફથીજ કરવામાં આવી હતી અને બીજા ઘણાક પ્રત્યક્ષીય સભાસદો જેઓમાંના ઘણાઓ મુંબઈના વેપારી જીવન સાથ જોડાયેલા ધરાવે છે તેમણે તેને ટેકો આપ્યો હતો. તેણે જણાવ્યું કે કાપડ ઉપરની વધારવા ધારેલી જઠાત પડતી મેલવા માટે સરકારી સભાસદો નહીં પણ પ્રત્યક્ષીય સભાસદોજ ભેખમદાર છે જો મીં પીટીટને કંઈ ખુલાસો જોઈતો હોય તો તેમણે આ પ્રત્યક્ષીય સભાસદો પાસેથી મેળવવો જોઈએ.

પ્રમુખે તે બાદ સર માલકમ હેલીનો આ મુલાકાત આપવા માટે કમીટી તરફથી આભાર માન્યા બાદ સભા વીસરજન થઈ હતી

ધી ઇન્ડિયન મચાન્ટસ એગર એન્ડ બુરોની કમીટીની એક સભા શુક્રવાર તા. ૭-૪-૧૯૨૨ને રોજ બપોરે ૧૨ (ટા. ૬.) કલાકે ના. હિન્દી સરકારના વેપાર ખાતાના સભાસદ એન. મી. સી. એ. ઇનીસની મુલાકાત લેવા માટે એગરની એપીસ્ટોમંબળી હતી જે વેળા નીચે જણાવેલા ગ્રહરથો હાજર હતા:—

શેઠ પુરૂષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસ (પ્રમુખ)

„ મનમોહનદાસ રામભ

„ જહાંગીર બી. પીટીટ.

„ બી. એફ. માદન.

„ એન. એમ. મહુમદાર

„ ગીરજાશંકરે બી. ત્રીવેદી

„ મહમદભાઈ હાલભાઈ લાલભ

શેઠ દેવીદાસ માધવભ (ઉપ-પ્રમુખ)

એન. શેઠ લલુભાઈ સામળદાસ

શેઠ ફાઝલ ઇબ્રાહીમ રહીમતુલ્લા

„ ઇશ્વરદાસ લલમીદાસ

એન. શેઠ હીરાજી સી. શેઠના

શેઠ વાલચંદ હીરાચંદ

એગરના પ્રમુખ મી. પુરૂષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસે જણાવ્યું કે વેપાર ખાતાના સભાસદના હોદ્દાપર એન. મી. ઇનીસની નેમણૂક થઈ તેના જોડામાં એગરને જે તાર મોકલ્યો હતો તે હોદ્દાપર એક હીંદીનીજ નેમણૂક થવી જોઈએ તે ક્ષેત્ર સીદ્ધાંતને વળગી રહેવા માટેજ હતો. મી. ઇનીસ સામે એગરને અંગત કંઈ પણ વાંધો નથી.

હીંદુ માટે લંડનમાં ખરીદાતો માલ.

બાદ મી. પુરૂષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસે જણાવ્યું કે કમીટી આજે ખાસ કરીને (૧) હીંદુ માટે લંડનમાં ખરીદાતો માલ અને (૨) રેલ્વે કમીટીના રીપોર્ટ વીશે ચર્ચા ચલાવવા આવે છે. હીંદુ માટે જરૂરી માલની ખરીદીમાં ગયા વર્ષે વાપરવામાં આવતી કરકસર કરતાં વધારે અખવ કરકસરથી કામ લેવાનો આગ્રહ કમીટી કરે છે. જરૂરી માલ માટે ટેન્ડરો

ધી બોર્ડે ટાઇલ માર્ટ ૨૧ બેંક ઓફ, કોર્ટ મુંબઈ.

મંગાવીને તે હિંદમાંજ આપાય નહીં ત્યાં સુધી આ સલાહનો સંતોષકારક નીવડેય થશે નહીં. અર્થ વીંટરને કરેલી ટીકાપરથી કમીટીના કેટલાક સભાસદોના માનવા મુજબ, ખરાબર કરકસર નહીં થવાની ધાર્તાને ટેકો મળે છે. હું હાલમાંજ તેમ માનતો નથી પણ એટલુંજ કહું છું કે હિંદી ધારાસભાએ અને ચેમ્બરે કરેલી જુદી જુદી લલામંજો તરતજ અમલમાં મુકવી જોઈએ. જો આ મુશ્કેલીઓ અને લલામંજો થોડા વધુ વખત સુધી કમીટીના તબક્કામાંજ રહેવા દેવામાં આવશે તો થોડા નાસી ગયા પછી તમેલો બંધ કરવા જેવુંજ થશે. હિંદના લાભ તરફ જેટલું લક્ષ આપવું જોઈએ તેટલું આપવામાં આવતું નથી એમ માનવામાં કમીટી કાંઈ ભુલ કરે છે કે કેમ તે અમે જાણવા માંગીએ છીએ.

સરકાર તરફનો ખુલાસો.

ઓનન મીં ઇનીસે જવાબ આપતાં જણાવ્યું કે વડી ધારાસભામાં અને કોલેજીયલ એક્સચેન્જમાં રજુ થયેલા ઠરાવોને અનુસરી સરકારે લંડનમાંના હાઇ કમીશનર સાથે પત્રવહેવાર ચલાવ્યો છે. મારે કહીવું જોઈએ કે કેટલાક વખત સુધી તેણે એકસ પ્રમાણમાં બ્રીટીશ કારખાનાવાળાઓના માલને વધુ પસંદગી આપી હતી પણ હવે તે બંધ કરવા તથા સહીએ ઓછા ભાવના સંતોષકારક ટેનડરોનોજ સ્વીકાર કરવા સરકારે તેને જણાવ્યું છે. વળી પરદેશના ટેનડરો બ્રીટીશ વેપારીઓને બતાવવાની રૂઢી બંધ કરવા પણ સરકારે જણાવ્યું છે. હાલ બ્રીટીશ કારખાનાવાળાઓના ભાવ જર્મની અને બેલ્જિઅમના ભાવો કરતાં ઓછા હોય છે. આના સંબંધમાં કેટલાક સભાસદોએ જણાવ્યું કે અમારો અનુભવ તેથી વીરૂધ્ધ છે.

સંસ્થાનોની રૂઢી અહીં કાં નહીં દાખલ કરતા?

પ્રશ્નને સવાલ પુછ્યો કે જુદાં જુદાં સ્વરાજ્ય ભોગવતાં સંસ્થાનોમાં કરવામાં આવે છે તેમ લંડનમાંના વડા કમીશનરે ત્યાં ટેનડરો ભેગા કરીને અહીં એકલવાની રૂઢી હિંદ માટે શા માટે કરવામાં આવતી નથી?

ધીમેથી આગળ વધવાની સલાહ.

ઓનન મીં ઇનીસે જણાવ્યું કે ટેનડરો પસંદ કરવા માટેના અનુભવીઓનો સ્ટાફ લંડનમાં છે અને હિંદમાં નથી. હિંદમાં પણ તેના સ્ટાફની સરકાર ગોઠવણ કરવાની છે. પણ તેમ થતાં કેટલોક વખત લાગશે. અંતિમ હેતુ તો તેમ કરવાનો છે ખરો પણ આ દીશાએ બહુજ ધીમેથી આગળ વધવું જોઈએ. ઉતાવળ નહીં કરવામાં દેશનો લાભ છે.

અને મીં પીટીટ મજબુત વાધો ઉઠાવ્યા કે આવી અગત્યની બાબતમાં હિંદે શા માટે ધીમેથી આગળ વધવું જોઈએ. પ્રશ્નને પણ પુછ્યું કે જો આ પદ્ધતી સંસ્થાનોમાં બહુ સંતોષકારક નીવડી છે તો તે માટે સરકારને શા માટે આટલી ધાર્તા અને શક રહે છે? મારી કમીટીની હવે પુરતી ખાતરી થઈ છે કે સરકારના હેતુનો સંપાદ વીરૂધ્ધ પ્રજાની ખાતરી કરી આપવાનો તે એકજ માર્ગ છે. તેથી આ રૂઢી બનતી ઉતાવળે અને કાળજીથી દાખલ કરવી જોઈએ.

એક સલાહના જવાબમાં ઓનન મીં ઇનીસે જણાવ્યું કે સૌથી ઓછા ભાવના ટેનડર સીવાય બીજા ટેનડરો સ્વીકારવામાં આવે તેની બધી વીગતો દર છ માસે રજુ કરવા સરકારે વડા કમીશનરને જણાવ્યું છે. તે પછી કેટલાક સભાસદોએ જણાવ્યું હતું કે તેમ કરવાથી માલની ખરીદી થયા પછી આશરે એક વરસ મોટાથી તે વીથેની ખર્ચ. હિંદી સરકારને કે ધારાસભાને મળવા પામશે.

રેલ્વે કમીટીની ભલામણો.

પ્રમુખે દીલગીરી દેખાડી હતી કે રેલ્વે કમીટીની ભલામણોના સંબંધમાં જો કે નાણું મેળવવા બાબેની ભલામણ સરકારે સ્વીકારી છે. તોપણ વડી તથા પ્રાંતીક સલાહકારક કમીટીઓ નેમવાની તથા બીજી ભલામણો વીશે સરકારે કાંઈપણ નીર્ણય કર્યો નથી. આ રીપોર્ટ વીશેનો નીર્ણય તરતજ બનતી ઝડપથી થવો જોઈતો હતો.

મીં ઇનીસે જણાવ્યું કે નાણું મેળવવાનો પાંચ વરસનો પ્રોગ્રામ સરકારે જો દીલમાં નાખ્યો હોય, તો સહી પેહલાં આ ચેમ્બરે તકરાર ઉઠાવી હોય. હવે સલાહકારક કમીટીઓની સ્થાપનાની બાબતને સરકાર ભારે અગત્ય આપે છે. રેલવેનો વહીવટ બનતાં સુધી જોહેર પ્રગમત સાથે સંબંધ રાખીનેજ ચલાવવાની સુચના તરફ સરકાર સહાનુભૂતી ધરાવે છે. તેથી સ્થાનિક સલાહકારક કમીટીઓની સ્થાપના વીશે વડી સરકારે અત્યાર આગમયથીજ સ્થાનિક સરકારો અને રેલવેનો વહીવટ ચલાવનારાઓના અભીપ્રાય મંગાવ્યા છે. રેલ્વે કમીટીએ સુચવેલા ધોરણે નહીં હોય તોપણ બીજા ધોરણસર સરકારે એક વડી સલાહકારક કમીટી નેમો છે. તેમાં દરેક પ્રાંતના તથા ઘણાં વેપારી ચેમ્બરોના પણ પ્રતીનિધીઓ છે.

મીં મનમોહનદાસ રામજીએ જણાવ્યું હતું કે વડી ધારાસભામાં મેં પુછેલા સવાલના જવાબમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે રેલ્વે કમીટીના રીપોર્ટ વીશે ચરચા ચલાવવા સલાસદોને પુરતી તક આપવામાં આવશે, પણ તેવી તક હજી સુધી આપવામાં આવી નથી.

મીં ઇનીસે જણાવ્યું કે રેલ્વે કમીટીના રીપોર્ટ સલાસદોને મળવાને આજે મહીનાઓ થયા છે. રેલ્વે બજેટ અને થાપણ ખાતેનો ખરચ જુદો પાડવાનો સવાલ સભા આગળ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો અને કમીટીની કોઈપણ ભલામણ પરથી ઠરાવો રજૂ કરવાની છૂટ દરેક સભાસદ ધરાવે છે.

અને ચર્ચા પુરી થતાં, એમ મીં ઇનીસેનો આભાર માની સભા વીસરજન થઈ હતી.

(૨) ચેમ્બરનો પત્રવ્યવહાર.

૩ ઉપર 'સેસ' નાખવાના સવાલ ઉપર ચેમ્બરની કમીટીનો અભિપ્રાય:—

મુંબઈ, તાં ૨૨-૩-૧૯૨૨.

ટીં ૨૦૯

નાં હિન્દી સરકારના રેવન્યુ ડીપાર્ટમેન્ટના સેક્રેટરી જોગ.

સાહેબ,

જત તમારા તાં ૧૨-૧-૨૨ ના પત્ર નં. ૩૬૭૧-એના સંબંધમાં તે ઠાગણ સાથે બીડેલ પત્ર ઉપર મારી કમીટીનો અભિપ્રાય જણાવવા રજા લઉં છું.

૨. જે પહેલાં મુદ્દા ઉપર નાં સરકાર કમીટીનો અભિપ્રાય પૂછાવે છે તે સંબંધમાં કહેવાનું કે જે સૂચવવામાં આવેલા 'સેસ' બધા ૩ ઉપર અથવા નિકાશ કરવામાં આવતા ૩ ઉપર મૂકવામાં આવશે તો ૩ ઉગાડનારને જે કિંમત મળી શકે તેમાંથી તે 'સેસ' બાદ જશે તેમાં મારી કમીટીને શંકા નથી. હિન્દુસ્તાન દુનિયામાં ૩ ઉગાડવામાં બીજી પદવી લોગવે છે અને સરેરાશ ૫૫ થી ૬૦ લાખ ગાંસડી (૪૦૦ રતલની) ઉત્પન્ન કરે છે જ્યારે અમેરીકા ૧૨૦-૧૩૦ લાખ ગાંસડી (૪૮૦ રતલની) પેદા કરે છે. હિન્દુસ્તાનની ૫૫ લાખ ગાંસડીમાંથી સરેરાશ

ધી બોમ્બે કાઇલ માટ ૨૧, બેંક જાટ, ફાઈ મુંબઈ.

૨૦-૨૫ લાખ ગાંસડી નિકાશ કરવામાં આવે છે અને ૨૦ લાખ ગાંસડી સ્થાનિક માલમાં વપરાય છે અને બાકીની ખીજા પરચુરણ ઉપયોગમાં વપરાય છે. હિન્દના રૂના પાકના ભાવનો આધાર સામાન્ય રીતે નિકાશ માટે વધતા રૂના ભાવ ઉપર આધાર રાખે છે અને નીકાશ માટેના રૂના ભાવનો આધાર અમેરીકન બજાર ઉપર રહે છે. મીડલીંગ અમેરીકન, બાપાનમાં; યુનાઈટેડ કીંગડમમાં અથવા તો યુરોપમાં હિન્દી રૂની દરેક જાતના ભાવ વચ્ચે હંમેશાં વફાવત રહે છે અને તેથી રૂ ઉપર જે કાંઈ વધારે બોલે નાખવામાં આવે તો દેશાવરનો રૂ કાંતનાર જે ભાવે રૂ ખરીદે તેમાંથી બાદ જવો જોઈએ. રેલ્વેના નૂરમાં અથવા વહાણના નૂરમાં અથવા હુડીઆમણમાં જે કાંઈ વધારો થાય તેની માટી અસર હિન્દી રૂ ઉગાડનારને મળતા ભાવ ઉપર થાય છે. લડાઈ દરમિયાન દરીઆઈ નૂરમાં મોટો વધારો થયો હતો; તેમજ લડાઈને લીધે વીમાના દરમાં પણ વધારો થયો હતો. વળી વધારાના જોખમને લીધે આહતીઆઓના કમીશનમાં પણ વધારો થયો હતો. પણ આ બધા સંજોગો હિન્દુસ્તાન તેમજ અમેરીકા ગમેને સામાન્ય હતા અને તેથી હિન્દી રૂ ઉગાડનારની આવક ઉપર ખાસ માટી અસર થઈ નહોતી. પણ જો ના. હિન્દી સરકાર હિન્દી રૂના વેચાણ ઉપર કોઈપણ જાતની જકત નાખશે તો હિન્દી રૂ ઉગાડનારની આવક ઉપર અસર થશે તે ચોક્કસ છે. આ બાબતનાં મુંબઈમાં આયાત થતા રૂ ઉપર ૧ રૂપિયાની જકાત લેવામાં આવે છે તે તરફ મારી કમીટી એક વ્યવહારૂ ફાખલા તરીકે વમાનું ધ્યાન ખેંચે છે.

૩. મારી કમીટીને લાય છે કે રૂના વેપાર સાથે ગાંઠો સંબંધ નહિ ધરાવતા આસામીઓના વિચારો આ બાબતમાં આડે રસ્તે દોરવાના છે. તે લોકો એવા ખ્યાલથી દોરવાઈ બંધ છે કે રૂ જે ૧૫૦ થી ૨૫૦ રૂપિયે ગાંસડી વેચાય છે અને જેના ભાવ એકજ ઝડપમાં ૫૦ થી ૧૦૦ રૂપિયા સુધીમાં ઉંચા નીચા બંધ છે તે કેમીટી રીતે ગાંસડી ફીક થોડા આનાઓ અથવા રૂપિયાનો બોલો સહેલાઈથી ખમો શકે. મારી કમીટી માને છે કે આ દૃષ્ટિબિન્દુ સાચું નથી અને મારી કમીટીને વિશ્વાસ છે કે આવા ખોટા ખ્યાલથી ના. મુંબઈ સરકાર મુંબઈના આ સહુથી અગત્યના કાચા પદાર્થ ઉપર જકાત નાખવાનું માન્ય રાખશે નહિ.

૪. એમ જણાવવામાં આવે છે કે સેન્ટલ કોટન કમીટીએ જે કર સૂચવેલ છે તેનો જૂદીજ દૃષ્ટિએ વિચાર કરવાનો છે કારણ કે તેની આવક રૂની ખેતીના સંબંધમાં શોધખોળ કરવા માટે વાપરવામાં આવનાર છે અને નહિ કે મુંબઈની ખીલવણી અથવા તેવાં જ કાંઈ બજારનાં કામને માટે. પણ મારી કમીટીની બધી મુજબ સેન્ટલ કોટન કમીટીએ પોતે રૂની ખેતી સુધારવા કિંગડમમાં આયાત થતા રૂ ઉપર કર નાખી પૈસા એકઠા કરવાનો અભિપ્રાય રાખેલો છે કારણકે રૂની નિર્ણય પાછળના સિદ્ધાંત સામાન્ય રીતે સ્વીકારેલ છે એટલે કે એક અમુક ઉદ્યોગના લાભ માટે ખાસ ખર્ચ કરવા માટેનાં નાણાં તેજ ઉદ્યોગ પાસેથી વસૂલ કરવાં જોઈએ. આ સિદ્ધાંતની રૂયે રૂ ઉપરનો 'સેસ' હિન્દી મલિયામાં વપરાતા રૂ ઉપર નાખવો જોઈએ અને જો આ પ્રમાણે કરવામાં આવશે તો મારી કમીટી માને છે કે તે રૂ ઉગાડનારને માથે પડશે નહિ. મારી કમીટી હિન્દી મલિયાનાં ન વપરાતાં રૂ ઉપર સેસ નાખવાની વિરૂદ્ધ છે. કમીટીના કોટન કમીટીના રીપોર્ટના ૨૯ મા પ્રકરણમાં સેન્ટલ કોટન કમીટીની સ્થાપના અને તેના કામકાજ માટે બલામણ કરવામાં આવેલ છે તેના ૨૬૨ મા પારીક્રમમાં કમીટીના જૂદી જૂદી પ્રવૃત્તિઓ માટે ઓછામાં ઓછા રૂ ૨ લાખ ખૂદા રાખવાની બલામણ કરવામાં આવેલ છે.

૫. હાલની ચર્ચાને વિષય સેન્ટ્રલ કોટન કમીટીની પ્રવૃત્તિઓનો માત્ર એક ભાગ છે. મારી કમીટી માને છે કે હિન્દી રૂને વેચવાની રીતમાં સુધારો કરવાનું કામ સેન્ટ્રલ કોટન કમીટીનું થીજું અગત્યનું કામ છે. મારી કમીટીને લાગે છે કે ટેકનીકલ બાબતો ઉપર જે ધોરણ ઉપર સેન્ટ્રલ કોટન કમીટી ખર્ચ કરવા માગે છે તે જરૂરી તેમજ હચ્છવા ભેગ નથી. કમીટીની માન્યતા મુજબ શરૂઆતમાં રૂ ૨ થી રા. લાખની રકમ કમીટીને માટે પૂરતી છે અને તે માટે હિન્દી મીલમાં વપરાતા રૂ ઉપર ગાંસડી દીઠ ૨ આનાનો 'સેસ' નાખવાથી આટલી રકમ ઉપજી શકશે.

૬ કમીટીના અભિપ્રાય માટે રજુ કરવામાં આવેલ ખીબા સવાલનો જવાબ સહેલાઈથી આપી શકાય તેમ નથી. સેન્ટ્રલ કોટન કમીટીમાં રૂની ખેતી સાથે સંબંધ ધરાવનારા ખેતીવાડીના પ્રતિનિધિઓ તેમજ વેપારીઓ છે. જ્યારે અમુક ગ્રાન્ટ આપવામાં જૂઠા જૂઠા ઇલાકાઓને સંબંધ હોય ત્યારે પ્રાંતિક અંકુશ રાખવામાં મુશ્કેલીઓ નડે તે મારી કમીટી ભેદ શકે છે પણ મારી કમીટીને ચોક્કસ લાગે છે કે સૂચવવામાં આવેલી જગતની રકમ દરેક ઇલાકાએ ભરેલ રકમના પ્રમાણમાં દરેક ઇલાકામાં રૂની ખાસ જાત ઉગાડવા પાછળ સેન્ટ્રલ કોટન કમીટીએ ખર્ચેલી ભેદ્યે એવી આશા નાં મુંબઈ સરકાર વ્યાજખી રીતે રાખી શકે. કમીટીની માન્યતા મુજબ રૂ પેદા કરતા દરેક પ્રાંતને સુધારા માટે ખાસ યોજના હશે અને અમુક હઠ સુધી એકી સાથે આ બધી યોજનાઓ તરફ યોગ્ય ધ્યાન આપવું ભેદ્યે.

૭ ખેતીવાડી ખાતાના ડીરેક્ટરો વચ્ચે મતભેદ પડે ત્યારે રૂના વેપાર સાથે સંબંધ ધરાવતી વેપારી કામના જે પ્રતિનિધિઓ સેન્ટ્રલ કોટન કમીટી ઉપર છે તેઓ ને બાબતનો ફરિયાદો સહુથી સારી રીતે કરી શકે. ઉપરના સામાન્ય વિચારો ધ્યાનમાં રાખી સેન્ટ્રલ કોટન કમીટીને 'સેસ'ની આવકનો વહીવટ સોંપવામાં મારી કમીટી સંમત છે.

૮ આ કરને લગતો હિસાબ નાં હિન્દી સરકારના બજેટ સામે લેખવી દેવા સામે મારી કમીટીને સખત વાધો છે કારણ કે મારી કમીટીને ભય છે કે આવી આવક નાં સરકાર ખેતીવાડીના એવા પ્રયોગો પાછળ ખર્ચે કે જે પ્રયોગો હાલના આધારે તેઓ સામાન્ય મહેસુલમાંથી ચલાવતી હોય અને પરીણામે આ કરનો પૂર્ણ લાભ રૂની ખેતીની સુધારણાને મળી શકે નહિ.

૯ વધારેમાં મારી કમીટી જણાવવાની રજા લે છે કે આ શોધખોળના કામ માટે બની શક્યા મુજબ ઓછામાં ઓછા વિદેશી અમલદારો રોકવા. જે વિદેશીને રોકવામાં આવે તે દરેકને રોકવા માટે પૂરાં કારણોની નોંધ રાખવી. વળી આવા વિદેશી અમલદારોને ત્રણ વધ થી વધારે વખતના લખતથી રાખવા નહિ.

૧૦ છેવટે મારી કમીટી કહેવાને ઇચ્છે છે કે પ્રમાણિક રૂ ઉગાડનાર તેમજ આડતીઆને વધારે નફો મળે તે માટે રૂ વેચવાની રીતમાં ફરફાર કરવાની યોગ્ય ગોઠવણ કર્યા સિવાય સેન્ટ્રલ કોટન કમીટી રૂના વેપાર ઉપર વધારાનો બોલો નાખવાનું સૂચવે છે. ના. હિન્દી સરકાર તેમજ ના. મુંબઈ સરકાર સેન્ટ્રલ કોટન કમીટીનું આ બાબત તરફ લક્ષ બેંચશે એવી આશા રાખવામાં આવે છે.

લી. ગાઝાંકીત,

એસ. એમ. મનુમદાર.

એ. સેક્રેટરી.

ધી હિન્દીઅન ફીરકલ કમીશનના

સેક્રેટરી ભેગ.

કેમ્પ.

સાહેબ,

જકાવને લગતી તપાસ ચલાવવાને નેમવામાં આવેલા કમીશનની મુંબઈની એક વેગાએ અત્રેની હિંદી વેપારી એમ્બર તરફથી તેના પ્રમુખે જે જુઠાની રજુ કીધી હતી તેમાં એવા વીચાર જણાવ્યા હતા કે હાલમાં જકાતનું પોરણ આ દેશ સાથે વેપાર ચલાવતા ઇંગ્લંડના વેપારીઓના લાભ માટે નકી કરવામાં આવ્યું છે તેથી અત્રેના ખ્રીટીશ અમલને યોગ્ય મળતી નથી.

ઉપરના વીચારોની ભાષા ઘણી સખત છે એવું કમીશનના પ્રમુખે જણાવ્યું હતું. જેના જવાબમાં અને સર મોનટેગ્યુ વેળને ખુલાસો કરવાં મોં મજબુદાર અને મોં માદને જેટલી હદે ખુલાસો થઈ શકે એટલે ખુલાસાવાર જવાબ આપ્યો હતો. એમ્બરની કમીટીએ એ બાદ હાલમાં મજબુદ કમીશનના સેક્રેટરી ઉપર એવું લખી જણાવ્યું છે કે ઉપરના સખત લાગતા વીચારના સંબંધમાં કમીટી વીચાર ચત્રાવી નીચે સુજબ વધુ વીગતથી એ બાબતમાં જુઠાની રજુ કરે છે, કે જે કમીશન હજુર નોંધાવાથી તેના અગત્યતા પુરવાર થાય.

કમીશનના સલાસદો બહુતા હશે કે ૧૮૬૦ ના સાલમાં ૭૫૦ ટકા અને ૧૦ ટકાની સુવરાઉ કાપડ ઉપર જકાત નાખવામાં આવી હતી. ણીજે વરસે હિંદી ખજાનચીએ એ જગત આછી કરીને સુવર ઉપર ૫ ટકા કરી નાંખી કે તે ઇંગ્લંડના ફ્રી ટ્રેડના સ્વીકારેલા પોરણને અનુસરતી હતી. વળી ખજાનચીએ જણાવી દીધું હતું કે મોટી જકાતના કારણે કેટલાકો મીલિ હમી કરે છે અને સાંચાકામ મંગાવે છે, તેથી આ પગલું ભરવાની તાકીદ છે. ૧૮૬૨ માં કાપડ ઉપર ૫ ટકા અને સુવર ઉપર ૨૫ ટકા જકાત કરી નાખવામાં આવી. હિંદી સરકાર ખ્રીટીશ કાપડના વેપારની કેવી કાળજી રાખે છે તે દેખાડવાના શરૂઆતનાં પગલાં જેવું આ હતું.

૧૮૭૪ માં મેનચેસ્ટરની એમ્બરે હિંદી પ્રધાનપર ૩ ઉપરની જકાત કાઢી નાખવાની એવું જણાવીને અરજ કીધી કે 'એ જકાતથી રક્ષણ પાળવાથી હિંદમાં મોટી સંખ્યામાં મીલિ હમી કરવામાં આવે છે. પરીણામમાં હિંદી સરકારે એ માટે તપાસ ચલાવવા એક કમીટી નેમી જેણે રીપોર્ટ કીધો કે હિંદ અને ઇંગ્લંડ વચ્ચે એ લિઘોગ બાબત કંઈ ખરી ફરીફાઈ થતી નથી. એટલું છતાંજી હિંદી પ્રધાને આ જકાત કાઢી નાંખવાની હઠ લીધી હતી, જો કે ઇંડીઆ ઠાઉન્સીલના ત્રણ સલાસદોએ આ સુચનાની વીરુદ્ધ મત આપ્યા હતા. હિંદી પ્રધાને એ વખતે હિંદી સરકારની બજેટના આંકડા રજુ કરતી વખતે પેહલાં ચેતાની બહાલી માંગવી એવો કાનુન ઘડવા માગ્યો.

આના પરીણામમાં ૧૮૭૭ માં હિંદી ખજાનચી કાપડની જકાત કાઢી નાખવા તૈયાર થયા અને તે સાથે જીટ પણ જકાત કાઢી નાખી અને એવું જણાવ્યું હતું કે પરદેશી માત્ર સર્વેથી વધુ ખપતો હોય તો તે સુવરાઉ કાપડ હતું ને મને મારા દેશ તરફ પણ ફરજ બાંધવાની છે, અને મારા દેશ બંધુઓ આ જગત માટે જે ફરીઆદ કરે છે તે વડન બ્યાજની છે. એ વેળાએ હિંદી સરકારની ઠાઉન્સીલના અર્ધા સલાસદોએ આ જકાત કાઢી નાખવા સામે મત

આરેણું હતું અને જલુ વ્યુ હતું કે કિપલી જતાવ કાઢી નાખવા દરવાં નીમક અને ખાંડન જકાતમાં ફેરફાર કરવાની વધુ ગમત્ય હતી

આમની સભામાં વારંવાર એવી તકરાર લાવવામાં આવી કે આવી જકાત મીત્રોન નીચમનો આડે આવે છે, અને તે બે વરસની મુદતમાં કાઢી નાખવામાં આવી હતી. અને તે ક્યારે કાઢી નાખવામાં આવી હોદી બજેટમાં ઘટ જણાતી ફકાળનું ફંડ વખાનવાની જરૂર હતી. મહેસુલમાં વધારો કરવાની ખરેખર જરૂર હતી તેમજ વળી દિન્દી સરકારની કાઉન્સીલના સભાસદો મોટે ભાગે તેની વીરૂદ્ધ હતા. હોદી પ્રધાનની કાઉન્સીલ આ તેની તરફેણ અને વીરૂદ્ધ એક સરખા મત પડનાથી હોદી પ્રધાનના કારીય વોટે આ જકાત કાઢી નાખવાનો ખરડો પસાર થયો હતો. એ વેળાએ મીન્સ્ટરોસે બહેર કીધેલા વીચારો વાંચવાની અમે કમીશનના સભાસદોને ફરમાસ કરીચે છીએ.

૧૮૯૪ના સાલમાં હોદીખામલુની ખરાબ સ્થિતીના સળબે હોદી સરકારને વધુ મહેસુલ ઉપજાવવાની જરૂર પડી ત્યારે જકાત નકકી કરતી વેળાએ હોદી પ્રધાને કાપડ ઉપર જકાત નહી નાખવાની હુક લીધી, મેનચેસ્ટરની તરફદારીના આ પગલાથી હોદીમાં મોટો ખળભાળાટ થયો હતો. એ હોદી સરકાર તેની વીરૂદ્ધ શબ્દ હતી ને વેળાના ખજાનગીએ તેા ઇંગ્લંડના લાગવગની ફરકાર નહી કરતા બાપોકાર બહેર કીધું હતું કે હોદીમાં બે કેમળી ઉદ્યોગ રક્ષણ આપવાની જરૂર હોય તો તે કાપડનો ઉદ્યોગ હતો. હોદી પ્રધાનની કાઉન્સીલમાં આ બાબત આવતા છ સભાસદોએ તેની વીરૂદ્ધ મીનીટ લખી હતી. શરૂઆતમાં બે આરબથનોટે એ વેળાએ બે મીનીટ કીધી હતી તે વાંચવાને અમે આ કમીશનના સભાસદોને અરજ કરીચે છીએ.

હવે હોદીમાં કાપડ ઉપર એક્સાઇસ જકાત લેવામાં આવે છે તેની તવારીખ જ્ઞતાં તે આ દેશના કારોબારને સર્વથી કમનસીબ અને દલગીરી ભરેલો નમુનો પુરો પાડે છે. તેથી હોદી મગજ ઉપર નકારી છાપ પડી છે એમ આ કમીશનના સભાસદો બોલે છે. બે આ દેશને જકાત રાજનીતિ નકી કરવાને હંક દુરો તેા જકાતને લગતી તવારીખી બુદ્ધિજ રીતે લખાશે વારંવાર મેનચેસ્ટરની ચેમ્બર અને તેના કહેવથી હોદી પ્રધાને આ દેશની જકાતની રાજનીતી નકી કીધી છે. હજુ પણ એવી રાજનીતી બંધ પડી નથી કારણ હાલ પણ આ એક્સાઇસ જકાત ૧૦ ટકા જેટલી વધારવાને મેનચેસ્ટરવાલા દબાણ ચલાવે છે. મેનચેસ્ટરના આવા પગલાને આ દેશની પ્રમ પોતાના હુન્નર ઉદ્યોગની ખીલવણીની વચ્ચે આવવા બેવા ગણે છે.

છેવટે અમે જણાવ્યે છીએ કે કાપડની જકાતની તવારીખ અત્રે રજુ કરતાં અમે સરકારી રેકૉર્ડ ઉપરથી દેખાડી આપ્યું છે કે આ બાબતમાં ઇંગ્લંડની સરકારે બે પગલાં લધ્યાં છે તે આ દેશના કારોબારને એજ આવે એવાં નથી અને તેથી અમારી પ્રથમ બુખાનીમાં બે વીચાર અમે જણાવ્યા હતા તે સખત ભાષામાં વચાવતા હતા એમ લેખાશે નહીં.

લી. આસાકીત,

પુરુષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસ 'પ્રમુખ'

એન. એમ. મગુમદાર,

બી. એફ. માદન,

એક ગ્રહસ્થે ચેમ્બર તરફ નીચેનો પત્ર પ્રકટ કરવા માટે મોકલી આપેલ છે:-

મુંબઈ તેમજ કલકત્તાના કે મદ્રાસના હોલ સેલ વેપારીઓ યુરોપ સાથે જે વેપાર કરે છે તે કેવી રીતે? કંઈ સમજીને કે? યુરોપના વેપારીઓ આપણી સાથે કેમ વર્તે છે તે જુવો છો! તમારો અહિંનો કંઈપણ માલ (કાચો કે ખનિજ) હશે તેના દામ તમને અગાઉથી મલે છે! તમારો આડતીયો તમારા હિસાબે ને જોખમે એક જાતના ડીપો સીસ્ટમે તમારું કામ કરશે. તમને બેંકમાંથી એરવાન્સ મલે છે તે પણ તમારે જોખમેજ. જ્યારે તમે યુરોપમાંથી માલ લાવો છો તે પણ તમારા હિસાબેને જોખમે કંઈ જોડું છે? ખમને નીસ દીવસના કેડીટ આપે છે તેમાં તો દેરી વેપારી કુલાઈ જાય છે. શું તમારી આબરૂ? શું તમારા માન? જેનો તમે માલ લો છો તેનોજ ગાલુસ (પ્રતિનિધિ) હાજર હોય છે તેપણ એક દિવસ તમને માલ ધીરતો નથી. ટેબલ પર પૈસાને માલ કેટલી શરમની વાત?

જીલ્લું હિન્દુસ્થાનના વેપારીઓને ઇંગ્લેંડ સીવાય બીજા દેશ મલતો નથી. વળી હું ડી-આમણ પોડમા લે છે? કેટલો માર? શા માટે તમારા દેશના નાણાં બંજર પ્રમાણે કેમ કામ ન થાય અગર તો બીજા દેશના ચલણના લાવ શા માટે નથી માગતા? કેટલોક માલ આપણી જાતે પ્રમાણે ધણો મોઘો પડે છે. ઇટાલીના ગંજીફાનો સોલ એજન્ટ લંડનમાં મોં માગ્યા દામ લે. જે ડાઉનના લાવ લગભગ કિમત થાય તે મુંબઈના બજારમાં એક નંગની કિમત પડે. લેટર કોપી બુક ડબલ તીબલ લાવે મલે. પારો એકના ત્રણ ગણા લાવ. મજબુતને ટકાઉ બુટ. રૂડીપર લંડન કરવાં ફ્રેંચના અખીં કિમતે પડે. સ્પેનનું કેસર ડબલ દામે વેચાય. પેરાસના ઇમી-ટેશન ઇંગ્લેંડથી હવે માલ આવતાં ચાર ગણા લાવ લેવાય. લોખંડ હાડવેર જર્મન ઇંગ્લેંડ કરતાં ચોથા ભાગે આવે અને મજબુત માલ. મ ચીસ બને રવીડન, એસ્ટ્રેલીયામાં અને આવે લંડનના એજન્ટ મારફત તેમાં દટલો માર? એસ્ટ્રેલીયાનો એરોવાસક્રીયાનો ઉંચો માલ ડીરેક્ટ મંગાવો તો તમને છૂટ પણ દોઢીયે બાકસ પડે. હજી તમને જીલ્લું કહું કે લંડનથી ક્રીસ્ટીની બેંગકોર (ફેલ્ટ) ટોપીઓ રૂ. ૧૦-૧૫ ની મલે તે ક્રીસ્ટી કરતાં ઘણું ઉંચું ફેલ્ટ તમને રૂ. ૪-૪૫ છુટક લાવે પડે. આવી આવી ઘણી બાબતો છે. જેમાં હિંદ કેટલો માર આવે છે ને આંખ બંધ કરીને ઘડોમ કરી લંડનમાંથી ખરીદી કરનારને જરા પણ લાન છે? તમે હાથે કરી તમારી અંટ શુભાષી. બીજા દેશવાળા તમારી સાથે કબાલા કરી તમારાં ગળાં કાપે અને તમે હિંદનાં નિર્દોષનાં ગળાં કાપો! વિલાયતીનું અનુકરણ કરનાર જરા ચેતોને વિલાયતી માલ છોડો. તમને જરૂરનો માલ મંગાવો તો ડાયરેક્ટ મંગાવતા શીખો. નાણાંની જોગવાઈ રાખો પણ ડબલ ગબલ દામ ન આપો. કેટલાક યુરોપના દેશમાં નાણાંની એટલી જરૂર છે કે તમને મફત જેમ માલ પડે છે તેનો વિચાર કરો. જર્મનનો માલ માઠમાં માગો, પેરીસનો માલ ફ્રેંકમાં માગો દરેક દેશનો માલ તેનાં વલણમાં માગો જુઓ કેટલો મલતો પડે છે. ઝવેરાતમાં સોનાનો માલ હેરેટમાં આવે છે તમને કેટલો મોઘો પડે છે, અહિં તેવોજ માલ તમને પાણીને લાવે મળી શકે તેવી સગવડો છે. મજૂરી દથગણી ઓછી પડે. ઘડીયાળના છેડા દિવસમાં ત્યાર દસહજાર મલે ખર્ચ કંઈ નહિ. બુટ શુ દિવસમાં મોચી એક જોડ કરે તમને સો જોડ તૈયાર મલે. દેશીને હાથે સાહસ થાય છે? કદી થયું છે? એ તો વીલાયતમાંજ

મેટેલીક શીર્શગથી બીલડાંને આરંધે શાલે છે.

દેશી ગણાં કપાવાનાંજ. કસાઇ ખાનેજ ઘેટાં કપાય. યુરોપના કોઇ વેપારમાં સલાહ નોંધતી હોય તો અમો ધણી ઉત્તમ સલાહ આપીશું. આ માસીકમાં પુછવાથી અમને તમારું ઠેકાણું આપશે તો જાને ઘેર બેઠાં સજાહ આપશું. માત્ર સાહસીકનેજ.

લી. સેવક

મંગલ.

(૩) ચેમ્બરનો એમ્પ્લોયમેન્ટ બુરો:

આ ચેમ્બર તરફથી એક એમ્પ્લોયમેન્ટ બુરો શરૂ કરવામાં આવેલ છે અને તે માટે દર મહીને આ માસિકમાં ચૂંટાે વિભાગ રાખવામાં આવે છે જે શરૂથોને પોતાનો એક્સિસે, કારખાનાં અથવા પેટીઓ માટે નોકરોનો જરૂર હોય તેઓએ પોતાની જરૂરીયાતો વિગતવાર આ ચેમ્બરને લખી જણાવવી જેથી તે આ વિભાગમાં જાહેર ખબરના રૂપમાં દાખલ કરવામાં આવશે. આવી જાહેર ખબરો માટે આ ચેમ્બરના સલાસદો પાસેથી ફી લેવામાં આવશે નહિ. અન્ય વેપારી લાઇઓ પાસેથી દરેક વખતે જાહેર ખબર આપવા માટે ફક્ત ૪ આના લેવામાં આવશે.

તેજ મુજબ જે લાઇઓ નોકરીની તજવીજમાં હોય તેઓએ પોતાની લાયકાત વિગેરે જણાવી વિગતવાર અરજીઓ આ ચેમ્બરને મોકલી આપવી જે આ વિભાગમાં જાહેર ખબરના રૂપમાં દાખલ કરવામાં આવશે. દરેક વખતે જાહેર ખબર આપવા માટે ફક્ત ૪ આનાની નજીવી ફી લેવામાં આવશે.

જે જે વેપારી લાઇઓ તેમજ અરજદારોને પોતાના નામ જાહેર કરવાની ઇચ્છા ન હોય તેઓએ તે પ્રમાણે જણાવવા તસ્દી લેવી.

જાહેર ખબર

ઝેકોસ્લોવેકીયાનો એક યુવક હીન્દુસ્તાનનો એક મોટી આયાત નિકાશની પેટીમાં નોકરી લેવા ખુશી છે. તેની ઉંમર ૨૪ વર્ષની છે. તેણે જર્મન મીડલ સ્કૂલમાં તેમજ જર્મન મર્કન્ટાઇલ સ્કૂલમાં જણાસ કરેલ છે અને એક્સિસના કામનો બહોળો અનુભવ ધરાવે છે. હાલમાં તે ઇસ્ટ એક્સિમોયન ઇલેક્ટ્રીસીટી વર્કસમાં વડા બુક ક્રીપર અને કેશીયર તરીકે કામ કરે છે તેઓને બુક્રીપીંગ, ટાઇપર ઇર્ટીંગ, જર્મન શોર્ટહેન્ડ, અને સામાન્ય એક્સિસ કામનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન છે, ઝેકોસ્લોવેકીયા સાથે વેપારી સંબંધગતી પેટીઓને આ યુવક ઉપયોગી થઈ પડશે. પત્રવ્યવહાર નીચેને સરનામે કરવો

Charles Wolfe Esq.

Prantenan Zeeblovakia.

G. Birgastrasse 54.

અન્ય ચેમ્બરો.

**૩ ઉપર 'સેસ' નાખવાની ના. હિન્દી સરકારની દરખાસ્ત અને
ઝોમ્બે ચેમ્બર ઓફ કોમર્સ:—**

૩ ઉપર 'સેસ' નાખવાની ના. સરકારની દરખાસ્ત ઉપર અભિપ્રાય આપતાં ઝોમ્બે ચેમ્બર ઓફ કોમર્સે જણાવ્યું છે કે કમીટીએ ના. હિન્દી સરકારના પત્ર ઉપર સંભળી ભર્યો વિચાર કરેલ છે અને સેન્ટ્રલ કોલેન કમીટીનું કામદાર આત્રુ રાખવાના ખર્ચના નીભાવ માટે ૩ ઉપર 'સેસ' નાખવાનું દરખાસ જોગ છે.

આવે 'સેસ' નિકાશ કરવામાં આવતા ૩ ઉપર નાખવેા કે મીલમાં વપરાતા ૩ ના ઉપર નાખવેા એ સવાલના જવાબમાં કમીટી જણાવે છે કે નિકાશ ઉપરના કર સાથે નિકાશ કરવાવાળાઓ તરફથી વિરોધ દર્શાવવામાં આવે અને સઘળા ૩ ઉપર 'સેસ' નાખવાના પગલાને, ૩ ના સઘળા વેપારીઓ તરફથી ટેકા મળે તે મુદ્દે બાબુએ રાખતાં પછુ સેન્ટ્રલ કોલેન કમીટીએ ભલામણ કર્યા મુજબનો કાર્યક્રમ ઉપાડી લેવા માટે દર વર્ષે ૩. ૫ લાખ પૂરતા થઈ પડશે કે કેમ તે બાબે કમીટીને શંકા છે. કમીટીના મત મુજબ ટેકનોલોજીકલ અને તેની લેબોરેટરી તથા સેન્ટ્રલ કોલેન કમીટીના નિભાવ માટે ૩. ૫ લાખ પહેલા વર્ષે માટે પૂરતા થશે પણ આખા હિન્દુસ્તાનમાં ઉપયોગી ચોથા યોજના કામ માટે તે રકમ પૂરતી થશે નહિ. તેથી તેઓને એવો મનજીત અભિપ્રાય છે કે નિકાશ કરવામાં આવતા તેમજ મીલોમાં વપરાતા ૩ ઉપર 'સેસ' નાખવેા જોઈએ.

આ 'સેસ' એટલે કરવાની પદ્ધતિના સંબંધમાં કમીટીને એવો અભિપ્રાય છે કે સહેલામાં સહેલી રીત હિન્દી મીલોમાં વપરાતા ૩ ઉપરનો 'સેસ' મીલોમાં એટલે કરવાની અને નિકાશ કરવામાં આવતા ૩ ઉપરનો 'સેસ' બંદર ઉપર એટલે કરવાની છે.

સૂચવવામાં આવેલા 'સેસથી' એટલી કરવામાં આવેલ બધી રકમ અલાયદી રાખવા સંબંધમાં સેન્ટ્રલ કોલેન કમીટીએ ઠરેલા ઠરાવને કમીટી સંપૂર્ણ ટેકા આપે છે અને વર્ષની અખર્ચે બે કાંઈ પણ બચત રકમ રહે તો તે સામાન્ય ગણેસુલ ખાતે જગે થવી ન જોઈએ તે સાથે કમીટી સંમત થાય છે. તેઓની સમજ પ્રમાણે હિન્દી ધારાસભામાં રજુ કરવામાં આવનાર 'કોલેન સેસથીલ' માં આ મુદ્દાને સમાવેશ કરવામાં આવશે.

આગળ ચાલતાં કમીટી જણાવે છે કે આ 'સેસ' ની અસર ૩ ઉગાડનાર ઉપર કેવી થશે તે મુદ્દાને કમીટીએ સંભળપૂર્વક વિચાર કરેલ છે અને તેઓને લાગે છે કે આ 'સેસ' ની રકમ ૩ ઉગાડનાર અને વાપરનારની વચ્ચે સરખી વહેંચાઈ જશે અને દરેક દર રતલ દીઠ ૦૦૫ આનાનો 'સેસ' આવશે એમ કાલ્પનિક રીતે લાગે છે. પણ વ્યવહાર રીતે 'સેસ' નો બધો ભોજ માત્ર ૩ વાપરનારા ઉપરજ પડશે અને તેથી તેની અસર ૩ ઉગાડનારાઓને નુકસાનકારક આગ્યેજ લેખી શકાય.

દરથી ઉર્ધ્વા દરી શકાય એવી ગણતરી કર્યા છતાં બીજા ૧૮૦ લાખ પાંડની રકમની જરૂર પડશે એમ માનવામાં આવે છે અને તે ખોટને પુગી વળવા માટે ગોલ્ડ સ્ટાન્ડર્ડ રીઝર્વમાંથી રકમ વાપરવાનું ઇચ્છવા બેગ છે કે કેમ તે બાબે ખાસ વિવેચન થયું હતું. આ સંબંધમાં નીચેના સુદ્ધ ઉપર અભિપ્રાય મોકલી આપવા માટે સર હેલ્ડીએ ચેમ્બરને વિનંતી કરી હતી:—

(૧) હાલમાં ખારીઠ પ્રસંગે ગોલ્ડ સ્ટાન્ડર્ડ રીઝર્વની રકમ વાપરવા મળે તો સામાન્ય સવાલ અને ખાસ દરીને તેવો રીતે તે વાપરવાની રીત.

(૨) ગોલ્ડ સ્ટાન્ડર્ડ રીઝર્વની જામીનગીરીએ ઉપરનું વ્યાજ મહેસુલ ખાતે જમે દરવાનું વ્યાજળી છે કે કેમ?

(૩) વડી ધારા સભાની છેલ્લી બેઠક વખતે આંદોની આવૃત્તિ ઉપર જગત નીમવા માટે સર મોન્ટેગ્યુએ કદેલ સુચના.

ત્યાર બાદ રેલ્વે ડિપાર્ટમેન્ટ અને નવા આવક વેદા સુપર ટેક્સના સંબંધમાં સામાન્ય વિવેચન કર્યા બાદ સભા બરખાસ્ત થઈ હતી.

કાનપુરમાં ઔદ્યોગિક ઝગડાએ પતાવવા માટે બોર્ડ સ્થાપવાની સૂચના અને અપર ઇન્ડીઆ ચેમ્બર ઓફ કોમર્સ:—

૧૯૨૧ ના બોર્ડોબર માસના કાનપુરમાં મુખ્ય મૂડીવાળાઓની સહજ ઉપરથી અપર ઇન્ડીઆ ચેમ્બર ઓફ કોમર્સની કર્મ ટીમે સુનાઇટે પ્રોવીન્સીયલ સરકારને ઔદ્યોગિક ઝગડાએ પતાવવા માટે એક બોર્ડ સ્થાપવા માટે તાકીદે પગલાં લેવાની વિનંતી કરી હતી.

ના. સરકારે આ બાબત નવેમ્બર માસમાં બોર્ડ ઓફ ઇન્ડસ્ટ્રીઝના અભિપ્રાય સાફ મોકલી આપી હતી. જેણે નીચેની ભલામણો કરનારે એક ઠરાવ પસાર કર્યો હતો:—

(૧) ઔદ્યોગિક સંસ્થાએ તરફથી તેઓની પોતાની જોઇન્ટ વર્ક્સ કમીટીની સ્થાપના.

(૨) ગૌરવ ઔદ્યોગિક લાગણીમાં બોર્ડ ઓફ ઇન્ડસ્ટ્રીએશનની સ્થાપના.

(૩) ઔદ્યોગિક શાન્તિ બળાવવા માટે ફરજિયાત રીતિ અપવાર કરવી જોઇએ નહિ.

(૪) ઔદ્યોગિક અશાંતિના સંબંધમાં બંગાલ ખાતે ૧૯૨૧ માં ના. બંગાલ સરકાર તરફથી નીમણમાં આવેલી કમીટીની ભલામણોના ઘોડા ફેરફારો સાથે અમલ.

૧૯૨૨ ના જાન્યુઆરી મહિનામાં સુનાઇટે પ્રોવીન્સીયલ સરકારે ઉપરનો ઠરાવ કમીટી ઉપર મોકલી આપ્યો અને જોઇન્ટ વર્ક્સ કમીટીઓની સ્થાપના સંબંધી સૂચનાને ટેકો આપ્યો અને શરૂઆત તરીકે કાનપુરમાં ઇન્ડસ્ટ્રીએશન બોર્ડના બંધારણ બાબે ડેટલીક સ્થાપનાએ મોકલી આપી.

આ સૂચનાએ નીચે મુજબ હતી:—

(૧) બોર્ડ ૨૦ સલાસદારની બનશે જેમાંના ૫ મૂડીવાળાઓના પ્રતિનિધિત્વવાળા હરેક વેપારી ચેમ્બર તરફથી સુદવામાં આવશે અને ૧૦ મજૂરોના પ્રતિનિધિત્વવાળી કાનપુરની માઝદુર સભા તરફથી સુદવામાં આવશે.

(બી) ઉદ્યોગિક ઝગડા વખતે એક પક્ષની અરજ ઉપરથી બોર્ડનું કામ હીરકર ઓફ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ તરફથી શરૂ કરવામાં આવશે.

મેટલીક શીર્ડોગની સારી ડીઝાઇન ગમશે કે?

(સી) ત્યાર બાદ હીરેકટર ઓફ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ દરેક પક્ષને બોર્ડમાંથી એક સભાસદ ચુંટવાનું કહેશે. પ્રમુખ બંને પક્ષ નક્કી કરશે અથવા તેમ ન બની શકે તો તે હીરેકટર ઓફ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ તરફથી નીમવામાં આવશે. પ્રમુખ બોર્ડનો સભાસદ ન હોય તો ચાલે.

(ડી) પબ્લીક યુટીલીટી સર્વિસના સંબંધમાં હીરેકટર ઓફ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ પોતાની મેળે બોર્ડના સભાસદોમાંથી એક કોર્ટ બોલાવશે.

આગીટિંગન કેન્ટના સભાસદોને બેઠક માટે દૈનિક શ્રી આપવાની જરૂર છે કે કેમ તે પચ્ચ ના. સરકારે પૂછાવ્યું હતું.

આ ઉપર વિચાર કરતાં કમીટી આ ભલામણો માન્ય રાખી ગઈ નહિ પણ આ સૂચનાઓ ઉપર નધરે વિચાર કર્યા બાદ તેઓએ ના. સરકારને લખી જણાવ્યું છે કે બોર્ડ ઓફ આર્મીગેશનના સંબંધમાં મત્તકુર સત્તાના કાર્યવાહકો ઉપયોગી થઈ પડશે કે કેમ તે બાબે તેઓને ગદા છે. તેઓએ જણાવ્યું છે કે તે સમા મજુરોની ખરેખરી પ્રતિનિધિ ઉપ છે એમ કાનપુરના મૂલીનાઓ માન્ય રાખી શકતા નથી અને ભૂતકાળમાં તેઓના કાર્યવાહકો દ્વારા અટકાવતા અથવા તે મજુરોમાં શાન્તિ જાળવવા અશક્ત નીવડેલ છે તે બબત ઉપર ખાસ ભાર મૂક્યો છે.

તે સમાના સંબંધમાં કમીટીએ પૂછાવ્યું છે કે તે સભાના ચાલુ સભાસદોની સંખ્યા, તેનું બંધારણ અને નાણાં સંબંધી સ્થિતિને લગતી બી માહિતી પૂરી પડી શકે તેવી સ્થિતિમાં ના. સરકાર છે કે કેમ કમીટીના મત મુજબ તે મત મજુર વર્ગના એક નાના ભાગને માન્ય છે.

વળી સૂચનામાં આવેલા કન્સીડીએશન બોર્ડ ઉપર સમાસદો ચુંટવાના સંબંધમાં યુનાઇટેડ પ્રોવીન્સીઝ ચેમ્બર ઓફ કોમર્સને અપર ઇન્ડીયા ચેમ્બર ઓફ કોમર્સના પાયરી ઉપર સુકવામાં આવેલી છે તે માટે કમીટી આશ્ચર્ય દર્શાવે છે. તેઓ જણાવે છે કે અપર ઇન્ડીયા ચેમ્બર ઓફ કોમર્સના સભાસદોમાં કાનપુરના લગભગ દરેક ઉપયોગી ઉદ્યોગન પ્રતિનિધિઓનો સમાવેશ થાય છે જ્યારે યુનાઇટેડ પ્રોવીન્સીઝ ચેમ્બરના સભાસદો મત યોડાજ ઉદ્યોગોના પ્રતિ નિધિઓ છે.

યુનાઇટેડ પ્રોવીન્સીઝમાં ઔદ્યોગિક બેન્કની સ્થાપનાનો સવાલ અને અપર ઇન્ડીયા ચેમ્બર ઓફ કોમર્સ.

યુનાઇટેડ પ્રોવીન્સીઝમાં એક ઔદ્યોગિક બેન્ક સ્થાપનાનો સવાલ વખાસના માટે ના. સરકાર તરફથી નીમવામાં આવેલી બાસ કમીટીએ કરેલી ભલામણો ઉપર અપર ઇન્ડીયા ચેમ્બર ઓફ કોમર્સની કમીટીનો અભિપ્રાય સાગવામાં આવ્યો હતો.

આ બસ કમીટીએ એવી ભલામણ કરી હતી કે ઔદ્યોગિક બેન્ક સ્થાપવાની જરૂર નથી અને નાના ઉદ્યોગોની જરૂરીયાતો માટે નાણાં શરૂઆતની સ્થિતિમાં બોર્ડ ઓફ ઇન્ડસ્ટ્રીઅલ લોન કમીશનરોની સહાય લઈને ના. સરકારે પૂરાં પાડવાં.

વળી તેઓની બહુમતીએ એવી ભલામણ કરી હતી કે લોન કમીશનરો તરફથી જેટલી રકમની સગવડ કરી આપવામાં આવે તે રકમ બીન ઔદ્યોગિક હેતુઓ સારૂ કોઓપરેટીવ બેન્કોના લાભ માટે વાપરવી ભેદ્ય નહિ.

કેન્સરની કમીટીએ ના. સરકારને જાણ આપતાં ઔદ્યોગિક બેન્કનો સ્થાપના સ મે. સપાન વિરોધ દર્શાવ્યો હતો અને ઉદ્યોગ માટે લેન આપવાની સૂચનાને વખોડી કઢાડી હતી. ખાસ કમીટીએ લક્ષ્યાણ કયાં મુજબના લેન કમીશનર્સ જેવી એક સંસ્થાએ તપાસ કર્યા બાદ ના. સરકારે ઉદ્યોગોને ગ્રાન્ટ આપી એવી સૂચના કમીટીએ કરી હતી અને તેવી ગ્રાન્ટો નો અમલ અરજદારના પોતાના પ્રયાસ મુજબ કરવો. પણ જો લેન આપવામાં આવે તો ખાસ કમીટીએ લક્ષ્યાણ કયાં મુજબના બંધારણવાળા બોર્ડ ઓફ લેન કમીશનર્સનો તે ઉપર આક્રુશ હોવો જોઈએ. પાત્ર આ બંધારણમાં જે ત્રણ વધારાના સમાસદો સૂચવવામાં આવેલ છે તે હેવા જોઈએ નહિ.

વેપારી બજારો તથા પાક સમાચાર.

અત્રેના પોર્ટ ટ્રસ્ટ તરફથી હવેથી કાપડ, સુતર, ત્રાંબુ વિગેરેના જથ્થા, આવક, ડીલીવરી વિગેરેને લગતા ગણકા મહિનના ગણકા દર માસની તા. ૧૦ સુધીમાં પૂરા પાડવામાં આવનાર છે તેઓએ જોગવારને લખી જણાવવું જેથી તેઓને નકલ પૂરી પાડવાની જોઈવળુ કરવમાં આવશે.

અત્રેના નેવે માટેના કેન્સલ તરફથી અમને નેવેના વેપાર સંબંધી નીચેની બીગત પૂરી પાડવામાં આવેલ છે:—

ફેબ્રુઆરીને આખરે 'નેવે'નું બેન્કસના' બેલન્સ શીટ ઉપરથી જણાય છે કે છેલ્લા મહિના કરમ્પાન ચલણી નોટોનું ચલણ ૩૭૮૦ લાખ ફોનરથી ઘટીને ૩૭૬૧ લાખ ફોનરનું થયેલ છે જ્યારે સોનાના જથ્થામાં કોઈપણ ફેરફાર થયેલ નથી. તે જથ્થો ૧૪૭૩૦ લાખ ફોનરનો છે.

માલના ભાવમાં ૭ પોર્સન્ટો ઘટાડો થયેલ છે જે ૨૬૦ થી ૨૫૩ થયેલ છે. પેટ્રોલીઅમ, બેન્ઝીન, અને માતુઓના ભાવમાં આ વખતે મોટામાં મોટો ઘટાડો થયેલ છે.

મોટી બેન્કોના વાર્ષિક હિસાબ ઉપર વિચાર કરવામાં આવે છે અને તેઓનો નફો સારો છે. પ્રાંતિક અને મોટી બેન્કોની જોડણી ચાલુ છે અને આ સૂચવે છે કે દેશના બેન્કીંગની સ્થિતિ મજબુત છે.

રેલોકનુ બજાર ઘણું તેજ અને મજબુત છે.

શેર બજારમાં ઔદ્યોગિક ખાતાઓના શેરમાં મંદી છે, બેંકના શેરો મજબુત છે અને વહાણ શેરોનો કોઈ ભાવ પૂછતું નથી.

મહા ઉદ્યોગો સ્થિર સ્થિતિમાં છે.

લાકડાનું બજાર સુધારે ગત વર્ષ હતું પણ ભાવ નરમ રહેલ છે અને વેચાણ ઓછાં છે. કપાસનું બજાર તદ્દન મંદ છે છતાં કોઈ કોઈ જાત માટે પૂછપરછ કરવામાં આવે છે. તુરનું બજાર સ્થિર અને સ્પષ્ટિક બજાર તરફ મંદ છે. સાઉથ અમેરીકા માટે કોઈક બજાર તેજ છે.

ફેબ્રુઆરી માસમાં હાર્ટોગ માછલીઓ પકડવાનું કામ સંતોષકારક હતું અને વેચાણ તરત થઈ ગયું હતું. 'કોડ' માછલીઓ પણ સાત પ્રમાણમાં પકડવામાં આવતી હતી.

ઉંચી પોલીસ કરેલા ટેન્સટોય ખસેડ કરવા કયાં જશે?

‘હેરોમ’ માછલીઓ મોટા પાયા ઉપર પકડવાનું હુવે પુરૂ સંચેત છે અને આ મોસમમાં લગભગ ૩,૫૦૦,૦૦૦ કોનરની કીમતની ૩૫૦,૦૦૦ માત્ર માછલીઓ પકડવામાં આવી હતી અને આ દશામા ગયા વર્ષ કરતાં પરીણામ ઘણું સતેષકારક છે.

૧૯૨૧-૨૨ ની સાલના ઘઉંના પાક માટે વધારાનો વતરો

(વા. ૩૧-૩-૧૯૨૨ સુધીના)

ઘઉંના પાક માટેનો ખીન્ત વતરો બહાર પાડ્યા બાદ મંગુકત પ્રાંતો, મધ્યપ્રાંત અને બીહાર, નોર્થવેસ્ટ ફ્રન્ટીઅર પ્રેસીડેન્સી અને ન્યુતાનાના ટ્રોફ નાન્ય તરફથી જમીનના વિસ્તારને લગતાં મુધારેલા આંકડા મળેલા છે. આખા દિન્દુસ્તાન માટે મુધારેલા આંકડો ૨,૮૨,૧૪,૦૦૦ ૦૦૦ એકર છે જ્યારે બીજા વતરા પ્રમાણે તે આંકડો ૨,૮૪,૦૩,૦૦૦ એકર હતો એટલે કે વાતનો આંકડો ૧૮૬૦૦૦ એકરનો અથવા ૧ ટકનો ઘટાડો બતાવે છે.

સામગ્રી રીતે લેતાં પાકની સામાન્ય સ્થિતિ સારી જણાવવામાં આવે છે.

પ્રાંતો અને દેશી રાજ્યો માટે વીગતવાર આંકડા નીચે પ્રમાણે છે:—

પ્રાંતો અને દેશી રાજ્યો	૩૧-૩-૧૯૨૨ રોજનો અડમર એકર	બીજા વતારા મુજબનો અડમર એકર	વધારો અથવા ઘટાડો
પંજાબ (દેશી રાજ્યો સુધિ)	૧૦,૧૪૬,૦૦૦	૧૦,૫૪૬,૦૦૦	...
મંગુકત પ્રાંત (,,)	૬,૯૭૧,૦૦૦	૭,૦૬૧,૮૦૦	૧૨૦,૦૦૦
મધ્ય પ્રાંત અને બીહાર (,,)	૨,૫૦૭,૦૦૦	૨,૫૫૧,૦૦૦	૪૪૦૦૦
સુગમ અને સીંધ (,,)	૨,૧૦૬,૦૦૦	૨,૧૦૬,૦૦૦
બીહાર પ્રેસીડેન્સી	૧૧૩૪,૦૦૦	૧,૧૩૪,૦૦૦
નોર્થવેસ્ટ ફ્રન્ટીઅર પ્રેસીડેન્સી	૯૫૭,૦૦	૯૮૫,૦૦૦	૨૮૦૦૦
બંગાળ	૧૨૪,૦૦૦	૧૨૪,૦૦૦
દિલ્લી	૩૦૦૦૦	૩૦૦૦૦
અજમેર મેરવાડ	૧૬૦,૦૦	૧૬૦૦૦
મધ્ય દિન્દુસ્તાન	૨,૩૦૪,૦૦૦	૨,૩૦૪,૦૦૦	..
હૈદરાબાદ	૬૫૬,૦૦૦	૬૫૬,૦૦૦
ન્યુતાના	૭૮૮,૦૦૦	૭૮૫,૦૦૦	૩૦૦૦
વટોદરા	૬૮૦૦૦	૬૮૦૦૦
માધ્યમર	૪૦૦૦	૪૦૦૦	..
કુલ	૨૮,૨૧૪,૦૦૦	૨૮,૪૦૩,૦૦૦	૧૮૫,૦૦૦

મુખ્ય ઇલાકાનો ઘઉંનો પાક.

મુખ્ય ઇલાકાના અને ૧૯૨૧-૨૨ ની સાલના ઘઉંના પાકને લગતી ખાસ મુધારેલી યાદી ખેતીવાડી ખાતાના વડા ડૉ. હેરોલ્ડ એચ. ગેન તરફથી બહાર પાડવામાં આવી છે જેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ગઈ તા. ૧ લી એપ્રિલ સુધીમાં આ પાક હેઠળનો વીસ્તાર નીચે મુજબ

	બ્રીટીશ ઇલાકાઓ. એકર.	દેશી રાજ્યો. એકર.
ઇલાકો	૧૨૨૦૧૦૦	૪૫૮૩૦૦
સીંધ	૪૨૮૪૦૦	૨૭૮૦૦
કુલ	૧૬૪૮૫૦૦	૪૮૬૨૦૦

ધી બાગે દાખલ માટે ૨૧ જોઈ ઓક્ટોબર મુજબ.

ઉપર પ્રમાણે આ પાક હેઠળનો કુલે વીસ્તાર ૨૧૩૪૭૦૦ એકર જેટલો હતો જે આગલા વરસ કરતાં ૪૦) ૭ ટકા જેટલો વધુ છે,

ઘણાકાં ગયા માસની યાદીમાં જણાવેલા અડસડા કરતાં ૫૦૦૦૦ એકરનો વધારો થયો છે જે કહ્યું હતના ત્રણ છતાંઓ અને નાશક ખાતેથી મળેલી વધારે વીગતોને આભારી છે. બીજા હાથ ઉપર પશ્ચીમ ખાનદેશમાં વીસ્તારમાં ૨૮૦૦૦ એકરનો ઘટાડો થયો છે. ત્રીજામાં સરકાર, ખેડપુર અને કરાંચી ખાતે ૧૬૦૦૦ એકરનો વધારો થયો છે જ્યારે બીજા છતાંઓમાં ૧૧૮૦૦ એકરનો ઘટાડો થયો છે.

એકંદરે ગુજરાતમાં પાક ઠીક ઉગ્યો છે. ખાનદેશ અને દરણાટકમાં સુકો તેમજ નેહરના પાણીવાળો પાક તથા સત્તાંગ અને સોલાપુરમાં જીનો પાક આગલી યાદીમાં જણાવેલા અવધાર હાયક સંબંધોને લીધે આગાદ થયો છે. દખણમાં બીજે ઠેકણે પાકને જ્યાં જ્યાં નેહરનાં પાણીથી મદદ કરવામાં આવી હતી. ત્યાં ત્યાં તે સાધારણ સારો થયો હતો, જ્યારે ખાસ કરીને અહમદનગર, પુના અને સોલાપુરના કેટલાક ભાગો ખાતેના સુકા પાકને પાણીની ટીપણીને લીધે ખમલું પડ્યું હતું અને ત્યાં પાક નળળો ઉતર્યો હતો. સુકા અને વહેલા વાવવામાં આવેલા નેહરનાં પાણીવાળા પાકની કાપણી દરેક ઠેકણે પુરી થઈ ગઈ છે જ્યારે મોટેથી વાવવામાં આવેલા નેહરનાં પાણીવાળા પાકની કાપણી હમણાંજ શરૂ થઈ છે. ત્રીજામાં એકંદરે મોસમ આવધારહાયક નિવડી છે પણ બમરાઓ, શીંકરોવાળા પ્રદેશોમાં નેહરના આંધાં પાણીને લીધે પાકની ઉતર મરાસરીના બે તરફ્યાંસ જેટલી થઈ છે. અત્રે કાપણી ઘણી ખરી જગાએ હમણાંજ શરૂ થઈ છે.

પાકની ઉતરતું ટકા પ્રમાણે જે આગલી યાદીમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું તેમાં કંઈ વહેવાર રીતે ફેરફાર થયો નથી પાકની ઉતરને અડસડો નાંચે મુજબ છે:—

		બ્રીટીશ છતાંઓ		દેશી રાંઝયો.	
		ટન.		ટન.	
ઘણાડો	૨૭૫-૦૦	૧૩૦૮૦૦	
સોંધ	૧૫૪૨૦૦	૮૦૦૦	
કુલે ટન		...	૪૨૯૨૦૦	૧૩૮૮૦૦	

ઉપર જણાવ્યા મુજબ પાકની કુલે ઉતર ૫૮૭૨૦૦ ટન જેટલી અડસડવામાં આવે છે જે ગયાં વરસના કરતાં ૮૩)૮ ટકા જેટલી વધુ છે.

હિંદીની અફીણની ખેતી

ઇનડીયા એશીસ તરફથી “હિંદમાં નીપજતાં અફીણને લગતી ખરી દફીકત” નામનું ચોપાનીયું પ્રગટ કરવામાં આવ્યું છે જેમાં હિંદમાં અફીણની નીપજ અને ખપત તથા પરદેશ થતો નીકાસ ઉપર અંકુશ રાખવા માટે હિંદી સરકાર તરફથી કેવા ઉપાયો લેવામાં આવ્યા છે તેનું ખ્યાન કરવામાં આવ્યું છે. આ ચોપાનીયામાં ભારપુર્વક જણાવવામાં આવ્યું છે કે હિંદી હેગના વખતમાં કરવામાં આવેલી માગણી કરતાં પણ આગળ વધ્યું છે.

આ ચોપાનીયામાં ધ્યાન ખેંચવામાં આવ્યું છે કે ચીન, હોંકી કરતાં સાતગણું વધારે અફીણ પકવે છે. ઇશન જે હેગના લખનમાંની અગત્યની સરતોની દફની જાડાર અને તરફી જેણે આ લખત ઉપર સહી કરી નથી તે હિંદ જેટલા અફીણની નીકાસ કરે છે. જ્યાં સુધી હિંદને ખાત્રી ના થાય કે લખતની સરતોમાં સખતાઈ વધારવાને કરવામાં આવનાર ફેરફારથી લાભદારક પરીણામ આવશે, ત્યાં સુધી તે ફેરફાર સ્વીકારવાની હિંદ ના પાડે તેો વ્યાજગી થઈ પડશે

હાંચી પોલીસી કરેલા ટેન્ડ ટેપ ખરીદ કરવા ક્યાં જશે ?

હીંદ એકલોજ અફીણની ખેતી કરનારો દેશ છે કે જે અફીણને ઉપયોગ ક્ષત તબીબી અને વર્ધમાનીક કામો માટેજ હદમાં રાખવાની બલામણને અમલમાં મુકી શકે પણ તેમ કરવાથી ધરાન, ચીન અને તરકીમાં અફીણની પેદાસ વધારી દેવામાં આવશે અને દુનીયાના સઘળા ભાગોમાં તેની છુટકા નીકાસ કરવામાં આવશે. હીંદ, બીજા દેશો આ લખતની શરતો અમલમાં મુકે તે જોવા માગે છે અને બીજા દેશો લાભ ખાટી જાય તથા પોતાને હોળીનું નાળીયેર બનાવવામાં આવે તેવી રીતે હીંદમાં થતી અફીણની ખેતી દાણી દેવાની બલામણ સ્વીકારવાને તે સાફ ના પાડશે.

ના. હિન્દી સરકાર તરફથી તા. ૧-૪-૨૧ ને રાજ નીચેની યાદી બહાર પાડવામાં આવેલ છે.

૧૯૭૮ ના સી હસ્ટન્સ એક્ટની ૧૯ મી કલમ હેઠલ મળેલી સત્તાની રૂએ ગવર્નર-જનરલ-ઇન-કાઉન્સિલ નીચે પરિશિષ્ટ અ માં જણાવવામાં આવેલ ચીજો પરિશિષ્ટ બ. માં જણાવવામાં આવેલ જગ્યાએ સિવાય દરીઆને માર્ગે બ્રિટિશ હિન્દ બહાર લઈ જવાની મના કરે છે અને પરિશિષ્ટ અ. માં જણાવેલો માલ પરિશિષ્ટ બ માં જણાવેલી જગ્યાએ લઈ જવા માટે તે માલ લઈ જવાની કલેક્ટર ઓફ હસ્ટન્સ પાસેથી પરમીટ ગેળવ્યા સિવાય ચઢાવવાની મના કરે છે.

આ બંદોશત શહેનશાહ તરફથી લઈ જવામાં આવતા માલને અથવા તેા મુસાફરી દરમ્યાન વપરાશ માટે લઈ જવામાં આવતા માલને લાશુ પડશે નહિ સિવાય કે કોઈ પણ ચેકકસ દાખલામાં ગવર્નર-જનરલ-ઇન કાઉન્સિલ ખાસ હુકમ કાઢે.

પરિશિષ્ટ અ

ખાજરી, જવ, ચણા જુવાર, મસુરની દળ, મહાધ, દળ, ઘઉં અને આ ચીજોમાંથી બનાવવામાં આવેલ આટો.

પરિશિષ્ટ બ

પર્યાન ગલ્ફનાં બંદરો, સીલોન, જેકાહ, મોરીશીઅસ, મેકાનકોસ્ટ, ઈસ્ટ આફ્રીકા, ગ્રીનીલીસ, પોર્ટુગીઝ ઇન્ડીઆ, એડન, શહેર, અને મોમલા, રેઇપ્ટસ સેટલમેન્ટસ અને લે-ગોન, સીઆમ, પેરીસ, હોંગકોંગ, સાઉથ આફ્રીકા, આસ્ટ્રેલીયા, ન્યુઝીલેન્ડ, ફીજી આફલેન્ડ, પ્રીટીશ વેસ્ટ ઇન્ડીઝ, પ્રીટીશ ગીઆના.

ગવર્નર જનરલ ઇન કાઉન્સિલે બ્રિટિશ હિન્દુસ્તાનમાંથી દરીઆઇ માર્ગે કોલસો બહાર લઈ જવાની મના કરેલ છે સિવાય કે શહેનશાહ તરફથી અથવા સ્ટામરોની વપરાશ માટે કલેક્ટર ઓફ હસ્ટન્સની રજાથી તે લઈ જવામાં આવે.

હિન્દમાં રખરનો ઉદ્યોગ,

હિન્દુસ્તાનમાં રખર ઉઘાડવા માટે રોકવામાં આવેલી જમીનમાં ખાસ વધારો થયો નથી છતાં જેમ જેમ જમીન ટુંબવાતી જાય છે તેમ તેમ નિકાશમાં ધીમે ધીમે વધારો થતો જાય છે.

ના. હિન્દી સરકારના રીકેક્ટર રેટીરટીકસે તૈયાર કરેલ એક રીપોર્ટ મુજબ રખરના પાક નીચે, ૧૯૭,૬૭૭ એકર જમીન ઉપરથી વધીને ૧૯૨૦ માં જમીન ૨૦૪,૬૬૩ એકરની થઈ હતી. જો કે રખરના પાક નીચે નવી જમીન લગભગ ૩૦૦૦ એકર જેટલી રોકવામાં આવી હતી. પણ જૂની જમીનમાંથી તે આંકડાથી અર્ધા કરતાં વધારે જમીન છોડી દેવામાં આવી હતી. કુલ જમીનના ૪૫ ટકા ખર્માં, ૩૧ ટકા ત્રાવણકોરમાં, ૧૧ ટકા મદ્રાસમાં અને ૭ ટકા કોચીનમાં છે.

૧૯૨૦ માં કાચા રખરની કુલ પેદાશ લગભગ ૧૩, ૭૮૬,૦૦૦ રતલ હતી જ્યારે આગવે વર્ષે તે ૧૩,૬૧૫,૦૦૦ રતલ હતી. એકર હીઠ પેદાશ બમોમાં ૨૪૩ રતલ, કોચીનમાં ૨૨૨ રતલ આવજુકોરમાં ૧૬૬ રતલ અને મદ્રાસમાં ૧૪૨ રતલ હતી. રખરના વાવેતરમાં લગભગ ૫૩૦૦૦ માણસો રોકવામાં આવે છે.

૧૯૨૦ ની આખરે સૂકા રખરનો જથ્થો લગભગ ૫,૦૦૦,૦૦૦ રતલથી ઘોડો હતો.

ઘેલડાં ઘોડાં વર્ષથી રખરનો નિકાશ વેપાર ઝડપથી આગળ વધે છે. ૧૯૧૬-૧૭ માં ૭,૫૦૦,૦૦૦ રતલ કાચું રખર નિકાશ કરવામાં આવ્યું હતું જ્યારે ૧૯૨૦ માં તે આંકડો ૧૪,૦૦૦,૦૦૦ રતલ સુધી પહોંચ્યો હતો. લગાઇને લીધે જે માગ ઉત્પન્ન થઇ હતી તે નરમ પડી ગઇ હતી છતાં ૧૯૨૦ નો આંકડો ૧૬૧૯ ના આંકડા કરતાં ૧૧ ટકા વધારે હતો. રખરની કિંમત બજારમાં મંદીને લીધે ૯ ટકા ઘટીને રૂ. ૧૫૫ ની થઇ ગઇ હતી. નિકાશના ૭૬ ટકા યુનાઇટેડ કીંગડમ ખાતે, ૧૨ ટકા સીસીઆન ખાતે અને ૧૦ ટકા યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ ખાતે ગયા હતા.

નવેમ્બરના આંકડા ઉપરથી જણાય છે કે સામાન્ય વેપારી મંદોની અસર આ ઉદ્યોગ ઉપર પણ થયેલ છે ૧૯૨૧ ના એપ્રિલથી નવેમ્બર સુધીના આ મહિના દરમ્યાન આ દેશમાંથી રખરની નીકાશ ૫,૬૨૪,૦૦૦ રતલ થઇ હતી જ્યારે ૧૯૨૦ ના તેજ અરસામાં નિકાશનો આંકડો ૮ ૫૫૬,૦૦૦ રતલનો હતો.

કાચા રખરના હિંદુસ્તાનમાં થતી આયાત નજીવી છે અને મુખ્યત્વે ઠરીને તે જાપાનમાંથી આવે છે પણ મોટરના ટાયરો ઘણા મોટા જથ્થામાં આયાત કરવામાં આવે છે. ૧૯૧૯-૨૦ માં આયાત કરવામાં આવેલા ટાયરની સંખ્યા ૧૨૭,૦૦૦ હતી જ્યારે ૧૯૧૦ માં તે સંખ્યા ૧૨૦૪,૦૦૦ ની હતી અને તેમાં યુનાઇટેડ કીંગડમનો હિસ્સો સહુથી મોટો હતો (૬૮૦૦%).

૧૯૨૧ ની સાલમાં જાપાનનો દરીઆઇ વેપાર:—

૧૯૨૧ ની સાલમાં જાપાનના પરદેશ સાધના વેપારના આંકડા નીચે મુજબ હતા.

	૧૯૨૧	૧૯૨૦
	ચેન	ચેન
નિકાશ	૧,૨૫૨,૨૪૧,૦૦૦	૧,૬૪૮,૨૪૭,૦૦૦
આયાત	૧,૬૧૧,૮૭૦,૦૦૦	૨,૩૩૫,૫૪૧,૦૦૦
	૨,૮૬૪,૧૧૧,૦૦૦	૪,૨૮૩,૭૮૮,૦૦૦

૧૯૨૧ ના વર્ષની નિકાશમાં દારૂ, આણુ અને કાચા રેશમની નિકાશ સીવાય બીજી બધી મુખ્ય ચીજોની નિકાશની કિંમતમાં ઘટાડો થયો હતો. દારૂની નિકાશમાં ૧,૨૧૧,૦૦૦ ચેન, ત્રાંબામાં ૧,૩૨૮,૦૦૦ ચેન અને કાચા રેશમની નિકાશમાં ૩૪,૪૮૦,૦૦૦ ચેનનો વધારો થયો હતો. બીજી સઘળી અગત્યની ચીજોની નિકાશની કિંમતમાં ઘટાડો થયો હતો અને મોટામાં મોટો ઘટાડો સુતરાઉ કાપડ, સુતર અને રેશમી કાપડમાં થયો હતો.

આયાત બાબતમાં આત મુખ્ય ચીજો—ચા, ખાંડ, રખર, ટોપરૂં, સીસું, વજોહું, ઉન, સાંચાકામની આયાતની કિંમતમાં વધારો થયો હતો. જેની આયાતની કિંમત વર્ષ દરમ્યાન ૨૮૩,૨૧૦,૦૦૦ ચેન ઘટી ગઇ હતી. બીજી મોટો ઘટાડો કાચા ઉનની આયાતમાં થયો હતો. સામાન્ય ઔદ્યોગિક મંદી અને ખાધા ખેરાકીના ઉંચા ભાવને લીધે આયાત વેપારમાં મોટો ઘટાડો થયો હતો.

મેટેલીક ચીજોની સારી ડીમાઇન ગમશે કે ?

૧ ટેકસ્ટાઈલ મીલોને એક અસુલ્ય લાભ:-મેશરો ટાટા લેન્ડનીઅરીંગ કંપની લીમીટેડને તેમને માત્રા તરફથી આગ્રહ દાવાથી પોતાની કેમીકલ લેબોરેટરીને લાભ મીલોને આપવાનું નક્કી કર્યું છે અને તે સંબંધીમાં માહિતી આપનારો એક સરકયુલર પત્ર દરેક મીલો પર મોકલી આપ્યો છે જે પત્રનો એક નકલ ચેમ્બર ઉપર મોકલી આપવામાં આવી છે થોડા વખત પહેલાં તેઓએ ચેમ્બરના સલાહકાર રસાયણીઓ તરીકે પોતાની સેવા ચેમ્બરને સ્વાધીન કરી હતી જેનો ચેમ્બર તરફથી આભાર સહીત સત્કાર કરવામાં આવ્યો હતો તેઓ આરેટ્રીશનનું કામ દાઘપર લેવા પુશી છે અને મીલોને લગતી ઘણી તકરારો બાળતો જેવી કે ૩, સુતર અથવા કાપડમાં લેજનું કેટલું પ્રમાણ છે; સુતર અથવા કાપડની કેટલી મજબુતી છે; અથવા કાપડની સફાઈ તથા વજન કેટલાં છે એવી સઘળી બાબતો ઉપર પોતાનો નીશપક્ષપાલ અચીપ્રાય આપવાને પુગી છે. જેકામ દર્યા બદલ ફીના આર્જ રાખવામાં આવ્યા છે તે પશુ ઘણાજ કીકાયત છે. અને આશા રાખીએ છીએ કે આ યોજનાનો મીલવાળા પુરતો લાભ લે તેો ધંધાને ઘણાજ અગત્યનો લાભ થવા સંભાળે.

૨ દેશી માલ નીકાસ કરનારાઓની ડાયરેક્ટરી:-મુંબાઈ ખાતેના ડાયરેક્ટર એન્ડ હોમશીઅલ ઇન્ટેલીજન્સ તરફથી અમને મેમ જણાવવામાં આવ્યું છે કે ના. હીન્દી સરકારના વેપારી બજારના ખાતા તરફથી દેશી ચીજો નીકાસ કરનારાઓની એક ડાયરેક્ટરી તૈયાર કરવાનું કામ હાલ પર લેવામાં આવ્યું છે. આ ડાયરેક્ટરીમાં જે વેપારીઓને પોતાનું નામ નોંધાવવાની ઠરઠા હોય તેમણે ચેમ્બરના સેક્રેટરી ઉપર અથવા તેા ડાયરેક્ટર એન્ડ હોમશીઅલ ઇન્ટેલીજન્સ મુંબાઈ નવું ઠરઠમસ હાઉસ, એ શરનામે પત્ર લખી જણાવવું અને તે સાથે નીચેની વીગતે પુરી પાડવી. નામ નોંધાવવાની ફી લેવામાં આવશે નહીં.

૧ પેઢીનું નામ.

૨ શરનામું.

૩ કંઈ ચીજોની નીકાસમાં તે વેપાર કરે છે.

૪ બેંક રેફરન્સ (આ હરીકત ગુપ્ત રાખવામાં આવશે.)

(૩) બોરીબંદર ગુડસ ડેપો ઉપર માલ ચઢાવવાની મનાઈ-જી આઇ. પી. રહેતે પગીના જનરલ ટ્રાફિક મેનેજર તરફથી એક સરકયુલર દ્વારા એમ જણાવવામાં આવે છે કે તા. પહેલી જુન સને ૧૯૨૨થી બોરીબંદરના ગુડસ ડેપો પરથી જે માલ ચઢતો તથા ઉતરતો તે માલની ચઢઉતર તે સ્થળે ન થતાં વાડીબંદર ઉપર કરવામાં આવશે.

૪. ચેમ્બરના પ્રતીનીધીઓએ જકાતને લગતા કેમીશન આગળ આપેલી જાણનાની:-જુબાનીની એક નકલ ચેમ્બરનો ઓફીસમાં રાખવામાં આવી છે જે સલાસદને વાંચવાની ઇચ્છા હોય તેમણે ચેમ્બરની ઓફીસમાં ૧૦-૩૦ થી ૫-૩૦ (સ્ટા. ટા.) સુધીમાં આવવું જે વેળા જુબાનીની ન લ રજુ કરવામાં આવશે.

A thoroughly experienced and able Yarn Broker, working as a Broker in first class English, Japanese and Indian officies, dealers and mills can profitably buy and sell all kinds of yarns ready as well as forward. All inquiries and orders receive best and immediate attention. Please communicate to:

SANKALCHAND G. SHAH B. A. LL. B.

Lohar Street, Bombay 2. -

ધી બોમ્બે ટાઇલ માટે બેંક ઓફ ફાઇન્ટ મુંબઈ.

૧૯૨૦ માં કાચા રણરની કુલ પેદાશ લગભગ ૧૩, ૭૧૬,૦૦૦ રતલ હતી જ્યારે આગલે વર્ષે તે ૧૩, ૬૧૫,૦૦૦ રતલ હતી. એકર દીઠ પેદાશ ખર્ચામાં ૨૪૩ રતલ, ટોચીનમાં ૨૨૨ રતલ ગ્રાવલુદોરમાં ૧૬૬ રતલ અને મદ્રાસમાં ૧૪૨ રતલ હતી. રણરના વાવેતરમાં લગભગ ૫૩૦૦૦ માલુસો રોકવામાં આવે છે.

૧૯૨૦ ની આખરે સૂકા રણરનો જથ્થો લગભગ ૫,૦૦૦,૦૦૦ રતલથી ઘોડો હતો.

છેલ્લાં ઘોડાં વર્ષથી રણરનો નિકાશ વેપાર ઝડપથી આગળ વધે છે. ૧૯૧૬-૧૭ માં ૭,૫૦૦,૦૦૦ રતલ કાચું રણર નિકાશ કરવામાં આવ્યું હતું જ્યારે ૧૯૨૦ માં તે આંકડો ૧૪,૦૦૦,૦૦૦ રતલ સુધી પહોંચ્યો હતો. લગભગ લીધે લે માગ ઉત્પન્ન થઈ હતી તે નરમ પડી ગઈ હતી છતાં ૧૯૨૦ નો આંકડો ૧૬૧૬ ના આંકડા કરતાં ૧૧ ટકા વધારે હતો. રણરની કિંમત બજારમાં મંદીને લીધે ૬ ટકા ઘટીને રૂ. ૧૫૫ ની થઈ ગઈ હતી નિકાશના ૭૬ ટકા યુનાઇટેડ કાંગડમ ખાતે, ૧૨ ટકા સીલોન ખાતે અને ૧૦ ટકા યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ ખાતે ગયા હતા.

નવેમ્બરના આંકડા ઉપરથી જણાય છે કે સામાન્ય વેપારી મંદોની અસર આ ઉદ્યોગ ઉપર પણ થયેલ છે ૧૯૨૧ ના એપ્રિલથી નવેમ્બર સુધીના આ મહિના દરમ્યાન આ દેશમાંથી રણરની નીકાશ ૫,૬૨૪,૦૦૦ રતલ થઈ હતી જ્યારે ૧૯૨૦ ના તેજ અરસામાં નિકાશનો આંકડો ૮ ૫૫૬,૦૦૦ રતલનો હતો.

કાચા રણરના હિંદુસ્તાનમાં થતી આયાત નજીરી છે અને મુખ્યત્વે કરીને તે જાપાનમાંથી આવે છે પણ મોટરના ટાયરો ઘણા મોટા જથ્થામાં આયાત કરવામાં આવે છે. ૧૯૧૬-૨૦ માં આયાત કરવામાં આવેલા ટાયરની સંખ્યા ૧૨૭,૦૦૦ હતી જ્યારે ૧૯૧૦ માં તે સંખ્યા ૨૦૪,૦૦૦ ની હતી અને તેમાં યુનાઇટેડ કાંગડમનો હિસ્સો સહુથી મોટો હતો (૬૮૦૦૦).

૧૯૨૧ ની સાલમાં જાપાનનો દરીઆઈ વેપાર:—

૧૯૨૧ ની સાલમાં જાપાનના પરદેશ સાથેના વેપારના આંકડા નીચે મુજબ હતા.

	૧૯૨૧ ચેન	૧૯૨૦ ચેન
નિકાશ	૧,૨૫૨,૨૪૧,૦૦૦	૧,૬૪૮,૨૪૭,૦૦૦
આયાત	૧,૬૧૧,૮૭૦,૦૦૦	૨,૩૩૫,૫૪૧,૦૦૦
	૨,૮૬૪,૧૧૧,૦૦૦	૪,૯૮૩,૭૮૮,૦૦૦

૧૯૨૧ ના વર્ષની નિકાશમાં દારૂ, સાબુ અને કાચા રેશમની નિકાશ સીવાય બીજી બધી મુખ્ય ચીજોની નિકાશની કિંમતમાં ઘટાડો થયો હતો. દારૂની નિકાશમાં ૧,૨૧૧,૦૦૦ ચેન, ત્રાંબામાં ૧,૩૨૮,૦૦૦ ચેન અને કાચા રેશમની નિકાશમાં ૩૪,૪૮૦,૦૦૦ ચેનનો વધારો થયો હતો. બીજી સઘળી અગત્યની ચીજોની નિકાશની કિંમતમાં ઘટાડો થયો હતો અને મોટામાં મોટો ઘટાડો સુતરાઉ કાપડ, સુતર અને રેશમી કાપડમાં થયો હતો.

આયાત બાબતમાં આત મુખ્ય ચીજો—ચોખા, ખાંડ, રણર, ટોપરૂં, સીમું, વજોહું, ઉત્ત, સાંચાંકામની આયાતની કિંમતમાં વધારો થયો હતો. જેની આયાતની કિંમત વર્ષ દરમ્યાન ૨૮૩,૨૧૦,૦૦૦ ચેન ઘટી ગઈ હતી. બીજી મોટો ઘટાડો કાચા હાતીની આયાતમાં થયો હતો. સામાન્ય ઔદ્યોગિક મંદી અને ખાધા ખેરાકીના ઉંચા ભાવને લીધે આયાત વેપારમાં મોટો ઘટાડો થયો હતો.

ગેટલીક રીલીંગની સારી ડીમાંડન ગમશે કે ?

૧ ટેકસ્ટાઈલ મીલોને એક અમુલ્ય લાભ:-મેશર્સ ટાટા ઈન્ડિયન સ્પિન્નિંગ કંપની લીમીટેડને તેમને મોટા તરફથી આમલક હાવાથી પોતાની કેમીકલ લેબોરેટરીના લાભ મીલોને આપવાનું નક્કી કર્યું છે અને તે સંબંધીમાં માહિતી આપનારો એક સરકયુલર પત્ર દરેક મીલો પર મોકલી આપ્યો છે જે પત્રનો એક નકલ ચેમ્બર ઉપર મોકલી આપવામાં આવી છે થોડા વખત પહેલાં તેઓએ ચેમ્બરના સહાધિકાર સસાયલ્ટીએ તરીકે પોતાની સેવા ચેમ્બરને સ્વાધીન કરી હતી જેના ચેમ્બર તરફથી આભાર સહીત સંસ્કાર કરવામાં આવ્યો હતો તેઓ આરેગીશનનું કામ હાથપર લેવા શુભી છે અને મીલોને લગતી ઘણી તકરારી બાબતો જેવી કે રૂ. સુતર અથવા કાપડમાં લેજનું કેટલું પ્રમાણ છે; સુતર અથવા કાપડની કેટલી અજબુતી છે; અથવા કાપડની સફાઈ તથા વજન કેટલાં છે એવી સઘળી બાબતો ઉપર પોતાનો નીશવલ્લપાલ અભીપ્રાય આપવાને શુભી છે. જેકામ ર્થો બદલ ફીના ચાર્જ રાખવામાં આવ્યા છે તે પણ ઘણાજ કીંદ્રાવત છે. અમે આશા રાખીએ છીએ કે આ ચેમ્બરના મીલવાળા પુરતો લાભ લે તે ધંધાને ઘણાજ અગત્યનો લાભ થવા સંભવ છે.

૨ દેશી માલ નીકાસ કરનારાઓની હાયરેક્ટરી:-મુંબાઈ ખાતેના હાયરેક્ટર એન્ડ કેમર્શીઅલ ઇન્ટેલીજન્સ તરફથી અમને એમ જણાવવામાં આવ્યું છે કે ના. હીંદી સરકારના વેપારી બખરના ખાતા તરફથી દેશી ચીજો નીકાસ કરનારાઓની એક હાયરેક્ટરી તૈયાર કરવાનું કામ હાલ પર લેવામાં આવ્યું છે. આ હાયરેક્ટરીમાં જે વેપારીઓને પોતાનું નામ નોંધાવવાની દૃષ્ટિ હોય તેમણે ચેમ્બરના સેક્રેટરી ઉપર અથવા તે હાયરેક્ટર એન્ડ કેમર્શીઅલ ઇન્ટેલીજન્સ મુંબાઈ નહું ઈસ્ટમસ હાઉસ, એ શરનામે પત્ર લખી જણાવવું અને તે સાથે નીચેની વીજતો પુરી પાડવી. નામ નોંધાવવાની ફી લેવામાં આવશે નહીં.

૧ પેલીનું નામ.

૨ શરનામું.

૩ કદ ચીજોની નીકાસમાં તે વેપાર કરે છે.

૪ બેંક રેકર્ડ્સ (આ હકીકત શુદ્ધ રાખવામાં આવશે.)

(૩) બોરીબંદર ગુડ્સ ડેપો ઉપર માલ ચઢાવવાની મનાઈ:-શ્રી. આઈ. પી. રેલ્વે કંપનીના જનરલ ટ્રાફિક મેનેજર તરફથી એક સરકયુલર હાલ એમ જણાવવામાં આવે છે કે તા. પહેલી જુન સને ૧૯૨૨થી બોરીબંદરના ગુડ્સ ડેપો પરથી જે માલ ચઢતો તથા ઉતરતો તે માલની ચઢઉતર તે સ્થળે ન થતાં વાલીબંદર ઉપર કરવામાં આવશે.

૪. ચેમ્બરના અતીનીધીઓએ જકાતને લગતા કેસીશન આગળ આપેલી જુખાની:-જુખાનીની એક નકલ ચેમ્બરનો આફીસમાં રાખવામાં આવી છે જે સલાસદને યથાવતી દૃષ્ટિ હોય તેમણે ચેમ્બરનો એફીસમાં ૧૦-૩૦ થી ૫-૩૦ (સ્ટા. ટા.) કુપીમાં આવવું જે વેળા જુખાનીની ન લ રજુ કરવામાં આવશે.

A thoroughly experienced and able Yarn Broker, working as a Broker in first class English, Japanese and Indian offices, dealers and mills can profitably buy and sell all kinds of yarns ready as well as forward. All inquiries and orders receive best and immediate attention. Please communicate to:

SANKALCHAND G. SHAH B. A. LL. B.

Lohar Street, Bombay ૨.

ધો બોમ્બે ટાઇલ માર્ક બેંક આર્ટ ફાઉન્ડેશન.

જર્મનીની એક પેઢી જેઓ ઓટોમોબાઇલ્સ, ઘસ, ડેન્કલ્સ, રંગો, સ્ટેશનરી, (ચઝીનો) સામાન, ફોટોગ્રાફનો સામાન, કાચનો સામાન, ક્ષર્તિયર, દવા, ઘડીઆળ, રમકડા, વિગેરે ઘણી ચીજોનો વેપાર કરે છે તેઓ આ દેશની મોટી આયાત પેઢીઓ સાથે કામ કરવા ખુશી છે. તેઓ ગમે તે ચીજ યોગ્ય ભાવે આપી શકશે, તેઓના હીરેક્ટરો જર્મીન વેપાર ઉદ્યોગમાં ઘણા આગળ પડતાં છે. તેઓની નાણાં સંબંધી સ્થિતિ વિશે મંડીતી Deutsche Bank, Berlin W. 8, Manerstrasse 43 પાસેથી મળી શકશે, તેઓ જે ચીજોનો વેપાર કરે છે તેઓનું વિગતવાર લીસ્ટ એમ્મર તરફ ખીડેલ છે જે ઓટોમોબાઇલ્સમાં ભેઈ શકશે. આ બાબતનો પત્ર વ્યવહાર નીચેને સરનામે કરવો:-

Expert Gesellschaft für deutsche

Laubkate. Berlin W. 50.

એજન્સી ભેઈએ છે.

તમામ જાવના રંગ રોગાન, હાર્ડ વેર, કટલરી અને બીજા કોઈ માલની અહિં ખાતે યગાર અગર કમીશનથી એજન્સી આપવા ખુશી હોય તેવી પેઢી અને કારખાનાઓઓએ વેળાસર પૂછાવવું:-એન. હરિશંકર ઉપાધ્યાય જામનગર.

મુંબઈના એક વેપારી (એજન્ટ) નીચે જણાવેલા બીજાનેસમાં પત્ર વ્યવહાર ચાહે છે:-

સ્પેનથી ટેસર મંગાવનાર અગર જ્યામાં કામ કરનાર મુંબઈના વેપારી સાથે પત્ર વ્યવહારની જરૂર છે.

યુરોપના હોઝીયરી, મોબા, ગંજીકાકાનું હાયરેક્ટ કામ કરનાર વેપારી સાથે સંબંધની જરૂર છે. બેંગલોર હોંગેરીઅન ટરકીશ (ફિલ્ટ) ટોપીનું કામ કરનાર સાથે સંબંધની જરૂર છે.

દેશી સીનેમા ફિલ્મો યુરોપમાં ચાલુ કરાવવા ઇચ્છા હોય તો તે સંબંધની જરૂર છે.

લખો, "D" ને આ ઓટોમોબાઇલ્સને સરનામે.

નવાં પેટંટો.

કલકત્તાની પેટંટ એજીસમા નવી શોધો માટે નીચે મુજબ વધુ અરજીઓ કરવામાં આવી હતી. આ બાબતનો સંઘનો પત્ર વ્યવહાર કોન્ટ્રોલર ઓફ પેટંટસ એન્ડ ડીઝાઇનસ ૧ હાઉસીંગ હાઉસ સ્ટ્રીટ, કલકત્તા એ સરનામે કરવો.

નં. અરજદાર. શોધની વીગત.

- ૭૯૬૪ એચ. ઇ. ગ્રેશામ એન્ડ છ. કીરનેન—વેક્યુમ બ્રેક સીલીન્ડરમાં સુધારા.
 ૭૯૭૪ એચ. ઇ. વોટસન એન્ડ જે. જે. સુડબરી—મીકું સાફ કરવાની રીતમાં સુધારા.
 ૭૯૭૫ છ. એ. ટોસી—રીઇનફોર્સ્ડ કોનક્રીટમાં સુધારા.
 ૭૯૭૮ વીકર્સ લીમીટેડ એન્ડ સી. એલ. સમ્પટર—ટ્રાન્સ અને રેલ્વેના પેડાના પાટામાં સુધારા.
 ૭૯૮૦ એફ. હીનશા—એડેપ્ટેડ માટે પેટ્રોલની પોતાની મેળે શીઘ્ર થઈ જાય તેવી ટાંકી.
 ૭૯૮૫ આર. સી. શેરી એન્ડ જે. આર. જેલ્ટી—દેશી કાંતવાના સંચો.
 ૭૯૮૭ એચ. આર. હાથુ લુર—મેટરી લેમ્પમાં સુધારા.
 ૭૯૮૮ જે. ડકવર્થ અને બીબ્બો—વણવાની હુમમાં સુધારા.
 ૭૯૯૧ જનરલ ઇલેક્ટ્રીક કંપની લીમીટેડ—વિજળીની બત્તીમાં સુધારા.
 ૭૯૯૨ એ. ડી. મીરઝા—સાબુ વિગેરે બનાવવાના સાધનમાં સુધારા.
 ૭૯૯૩ એફ. લોબનીટઝ—ખોદવા માટેના સંચામાં સુધારા.
 ૭૯૯૪ એન. કેરુથર્સ—કાંતવા માટેની સ્પીન્ડલમાં સુધારા.
 ૭૯૯૫ એમ. કે. મીઆ—હાથની હુમમાં સુધારા.
 ૮૦૦૧ ડી. ડબ્લ્યુ. જોશી—‘નેપ્ચ્યુન’ નામનું આગ ચોલવાનું સાધન.
 ૮૦૦૨ જે. એમ. સરકાર—ચામડા, હાડકાં, વિગેરેમાંથી સરેસ વિગેરે બનાવવા માટે.
 ૮૦૦૬ આર. સી. ખન્ના—ચરખામાં સુધારા.
 ૮૦૨૩ મારકોનીઝ વાયરલેસ ટેલીગ્રાફ કું. લીમીટેડ—વાયરલેસ સીગ્નલિંગ સીસ્ટમમાં સુધારા.
 ૮૦૨૪ એ. સ્ત્રાબી એન્ડ સાઈ—જાહેર ખબરવાળું ઘડીઆળ.
 ૮૦૨૮ ડીકટેટર હાઉન્ટન પેન કું.—પેન્સિલમાં સુધારા.
 ૮૦૩૩ એમ. એન. હમાન—નેશનલ સ્પીર્નીંગ મશીન.
 ૮૦૩૬ એફ. જે. ડી. સરમ, ઇ. સી. ઇલીઆ એન્ડ. આર. એફ. મેગીન્સન—ગાળીયા બનાવવાની રીતમાં સુધારા.
 ૮૦૩૯ રેલ્વે સપ્લાઇઝ કું. લી. ચેરલુડ લીનલી લી. એન્ડ. આર. વેઇક—રેલ્વેના સીગ્નલ તથા બીજાં તેલના ઢીવામાં સુધારા.
 ૮૦૪૮ ડી. કે. બોઝ—રીઇનફોર્સ્ડ કોનક્રીટમાં સુધારા.
 ૮૦૫૪ મીક્ષ એન્ડ. એમ. એચ. ખાન—હાથે કાંતવાના સંચામાં સુધારા.
 ૮૦૫૮ એચ. સી. એલ. બેગર—લેમ્પના ગોળામાં સુધારા.

બેઈટ સ્ટોક કંપનીઓ.

ગયા ફેબ્રુઆરી માસમાં રથપાએલી બેઈટ સ્ટોક કંપનીઓની વીંગલ નીચે પ્રમાણે છે:—

નં.	નામ.	એગ્રેસરો તથા ડેકાલુ.	કામકાજ.	ધાપણ
				રૂ. ૧૦૦૦
(૧).	બેન્કોંગ, ધીરધાર તથા વીમા માટે.			
૧	ઈન્ડસ્ટ્રીઅલ પ્રીવેન્ટિવ આર. ડી તાતા. નવસારી બીલ્ડીંગ, મુંબઈ.	બેન્કોંગ.		૨,૦૦,૦૦
૨	અમૃતસર નેશનલ બેન્ક.	લાહોર, પંજાબ	"	૫૦૦
૩	એન્ડ્રી એન્ડ પીસી કચ્છરલ કું.	અશુતોશ બેનરજી દીનાનગર, બંગાળ.	ધીરધાર	૧૦૦
૪	આઈસ બેન્કોંગ એન્ડ ટ્રેડીંગ કું.	દરમંગા, બીહાર મોરીસા	"	૫૦
૫	કોઈમ્બટુર મુખ્યામ- નીઆ નિધિ.	કોઈમ્બટુર, મદ્રાસ.	બેન્કોંગ અને પરચુ- રણ વેપાર	૧૦૦
૬	ગોલ્ડન બેનીફીટ મોસ- યટી	કોટીગામ એન્ડ કું. મદ્રાસ	"	૧૦
૭	કારીચીપાલાયમ રામા- નુજ વિલાસ નિધિ	કોઈમ્બટુર, મદ્રાસ	"	૧૦૦
૮	આન્ડી પુરુર વીયાથ ગણપતી બેન્ક	" "	"	૧૦૦
૯	સીશ નેકન પાલાયમ માધા લક્ષ્મી વિલાસ જનો- વોદાર નિધિ	" "	બેન્કોંગ અને ધીરધાર	૫૦
૧૦	ઉપીટી પક્ષીયમ વિના લાઈકલ બેન્ક	" "	"	૧૦૦
૧૦	વદુગપાલાયમ શ્રી અચુ- યા વિલાસ નિધિ.	" "	"	૧૦૦

કુલ બેન્કોંગ, ધીરધાર તથા વીમા માટે રૂ. ૨૧૨૧૦

(૨) ટ્રાન્ઝીટ અને ટ્રાન્સપોર્ટ

૧૨	સુલ્ક લાઈન	૮ કલાઈન રેલ કલકત્તા	નેવીગેશન	૬૫૦૦
----	------------	---------------------	----------	------

મારસેલ્સની રંગીન લાઈઓ સફાઈદાર અને મજબુત.

૧૩ હિન્દ મોટર સર્વિસ કું. જકલ એન્ડ કું. સોલાપુર મુંબઈ મોટરમાં હતાડ્યોને
લઈ જવાનું ૫૦૦

કુલ ટ્રાન્ઝીટ અને ટ્રાન્સપોર્ટ ૨૦૦૦
થાપણ રૂ. ૧૦૦૦

(૩) ટ્રેડિંગ અને મેન્યુફેક્ચરીંગ.

૧૪ મધુ ભુમિ પ્રીન્ટિંગ એન્ડ પબ્લીશિંગ કું.	કે. માધવન નેર, કાલીકટ મદ્રાસ છાપવાનું	૧૦૦
૧૫ માહિત્ય પ્રકાશક કું.	શુભામયંદ દેવચંદ ઝવેરી મુંબઈ ,,	૨૫
૧૬ નેશનલ પ્રીન્ટિંગ એન્ડ પબ્લીશિંગ	સંયુક્ત પ્રાંત ,,	૫૦
૧૭ રાજશાહી મેડીકા કલી- નીકલહોલ	રાજશાહી, બંગાળ હવાઓ બનાવવાનું	૧૦
૧૮ પેટરસન એન્ડ નીઅરીંગ કું.	ટેમ્પલ ચેમ્બર્સ, કલકત્તા ગણવાના સંચા બનાવવાનું	૫૦૦
૧૯ યુનાઇટેડ એન્જીનીયર રીંગ એન્ડ બીલ્ડિંગ	મૂળરાજ ખટ્ટાઈ મુંબઈ ઇન્જનેરી અને કોન્સ્ટ્રક્ટરો	૧૫૦૦
૨૦ માહિસેલ એન્ડ કું.	લાલબજાર, કલકત્તા ચામડાને લગતું.	૧૦૦૦
૨૧ મુલતાન ઇલેક્ટ્રીક રાયલ ઇ કું.	મુલતાન, પંજાબ વિજળી પૂરી પાડવાનું	૧૦૦૦
૨૨ પંજાબ હાઇડ્રો ઇલેક- ટ્રીક પાવર સપ્લાઇ કું.	દીલ્લી વિજળી ઉત્પન્ન કરવાનું	૬૦૦૦
૨૩ આસામ પ્રોડક્ટસ એન્ડ લાઇન	આંદપુર, ટીપેરા, બંગાળ યુનાનો વેપાર	૫૦
૨૪ કાનપુર એરટીંગ ગેસ કું.	કાનપુર ગેસ બનાવવાનું	૫૦૦૦
૨૫ ઓરમી રોડઝ	નોરમન મેકલાઈન્ડ સેલકર્ક, મુંબઈ એજન્ટો અને સામાન્ય વેપારીઓ	૧૫૦
૨૬ અમૃતલાલ દાગોદરદાસ એડીસનથ્રોજ, અમદાવાદ	એજન્ટીયું	૧૫૦૦
૨૭ મીમન મીંગ દ્વીશરી, એથ્રીક- લ્થર એન્ડ ટ્રેડિંગ કું	મીમનસીંગ બંગાળ પીમીકલ્થર	૭૫
૨૮ જે. સી. પાલ એન્ડ કું નાસયલુ ગંજ	સામાન્ય વેપારીઓ	૨૦
૨૯ બંગાલ હોઝીઅરી મેન્યુફેક્ચરીંગ કું.	બંગાળ હોઝીઅરીનો વેપારી	૩૦
૩૦ નોથ બેંગાલ ફાઇર્સ સ્ટોર	દીનાજપુર, બંગાળ જેલીને લગતું	૧૦૦
૩૧ જે. ગોસેક એન્ડ કું.	જ, વેલેરલી પેસ, કલકત્તા ઝવેરાનો વેપાર	૪૫૦

ધી બોમ્બે ટાઇલ માટ ૨૧ બેઠ જાડ, ફાઈ મુંબઈ.

ખટર ફેક્ટરી એન્ડ યુરાપીયન ડેરી ફામ	દત્તલેન, કલકત્તા	ડેરીનું ફામકાજ	૫૦
૩૩ ભારત ઇન્ડસ્ટ્રીયલ્સ, એન્ડ ટ્રેડિંગ કું.	દક્ષીણ, મદ્રાસ	કાપડનો વેપાર	૫૦
૩૪ હટાલીન્ડીઆ કોટન કું.	મુંબઈ	સામાન્ય વેપાર	૫૦
૩૫ ફેલ્ટ મેન્યુ ફેક્ટરીંગ કોર્પોરેશન	લકનૌ સંયુક્ત પ્રાંત	ફેલ્ટનો વેપાર	૧૦૦૦
૩૬ ગાલ્ફા પ્રધર્સ કું.	લ્યાલપુર પંજાબ	સામાન્ય વેપાર	૧૦૦
૩૭ પંજાબ નેશનલ ટ્રેડિંગ કું.	મુલતાન, પંજાબ	દાણા, તેલ, સોલું,	
		રૂપું, વિગેરે વેચવાનું	૧૨૦
૩૮ ઇન્ટર નેશનલ કોર્- પોરેશન ઓફ કોમર્સ	દીલ્હી	આયાત નીકાશના એજન્ટો	૫૦૦
૩૯ હમીદ એન્ડ કું.	રંગુન	સામાન્ય વેપારી	૫૦૦
૪૦ પાટલુ હેન્ડલુમ વીર્વોગ કું.	ત્રીલોપનદાસ દશરથલાલ એન્ડ કું. પાટલુ વડોદરા	દાથ વણાટનું તેલ, માછલી, લાકડું	૧૦૦
૪૧ સેન્ટ્રલ ટ્રાવલ્સકોર્ પુઅર એન્ડ ઓર્ગેનજ ઇન્ડસ્ટ્રીઅલ્સ	ત્રાવલ્સકોર્	વિગેરેના વેપાર	૧૦

કુલ ટ્રેડિંગ એન્ડ મેન્યુફેક્ચરીંગ ૧૬૮૯૦

(૩) મીલો તથા પ્રેસો

૪૨ ભારતી કોટન મીલ્સ જે. સી. પોલ એન્ડ કું.	નારાયણ ગંજ, બંગાળ	શુદ્ધિલો સામાન બના- વવાનું	૫૦૦
૪૩ મકકા સાઇસ મીલ ટ્રેડિંગ કું.	રંગુન	ચોખાની મીલ	૧૦૫
૪૪ લોરાપા સો મીલ કું.	પેશુ બર્મા	લાકડાનું કાઢવાનું	૧૫૦
૪૫ લોળા ઓઇલ મીલ્સ એન્ડ જનરલ ટ્રે- ડિંગ કું.	લોળા બાકરગંજ બંગાળ	તેલ બનાવનાર	૧૦૦
કુલ મીલો અને પ્રેસો			૮૫૫

હવેથી પોલીસ કચેરા ટેબલટોય ખસીને કરવા ક્યાં જશે ?

(૫) આ અને બીજી વાવતર કંપનીઓ		
૪૬ મોંગ ઓંગ મ્યાલ		
અધસ કું. , સ્વેગીન, બર્મો	૨૫૨ ઉગાડવાનું	૧૦૦
(૬) ખાણ તથા પત્થર માટે		
૪૭ બેંગાલ માઇન્સ એન્ડ		
ઇન્ડસ્ટ્રીઝ કલકત્તા	કોલસાની ખાણોને લગતું	૫૦૦
૪૮ બેરીંગ કુમાર હીલ્લી કલકત્તા.	”	૫૦૦
કોલીઅરી.		
	કુલ ખાણ તથા પત્થર માટે	૧૦૦૦

(૭) જમીન અને બાંધકામ માટે.		
૪૯ કોમર્શલ પ્રોપર્ટી કું. સુબધ	જમીન ખરીદવાનું અને મકાન બાંધવાનું	૧૨૦૦
(૮) ખાંડ બનાવવાનું		
૫૦ દીનેવેલી રથુગર વર્ક્સ કલકત્તા	ખાંડ બનાવવાનું	૨૫૦૦

સરવાળો ૪૫૭૫૫

ગયા ફેબ્રુઆરી માસમાં નીચેની કંપનીઓ ફંડચામાં ગએલ છે અથવા બંધ પડેલ છે:—

વગ તથા નામ	રજીસ્ટર થયાની તારીખ	સત્તાધારી	થાપણ લરાએલી	પગાર થએલી	બંધ પડયાની તારીખ
(૧) બેન્કીંગ ધીરધાર તથા વીમા માટે.					
૧ શ્રીનીલ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ટ્રસ્ટ, બર્મો	૮-૫-૧૯૨૦	૧૦૬૫૦૦૦૦	—	—	૬-૨-૧૯૨૨
૨ મીલાયોર પરમેનન્ટ બેનીફીટફંડ મદ્રાસ	૧૬-૧-૧૮૮૬	૧૬૬૬૩૨	૩૪૩૫૨	૨૬૬૭૫	૭-૨-૧૯૨૨
૩ હાકા લાઇફ ઇન્સ્યો- રન્સ કું. બંગાળ	૮-૧૦-૧૯૧૨	૨૦૦૦૦	૧૦૪૨	૧૦૫૨	૬-૨-૧૯૨૨
૪ રાયલ ઇન્ડીઅન પ્રોવી- ઇન્ટ ઇન્સ્યુરન્સ કું. બંગાળ	૮-૮-૧૯૧૨	૨૦૦૦૦	૨૮૮૦	૭૬૮	૬-૨-૧૯૨૨
૫ મીનર્વા ઇન્સ્યુરન્સ કું. બંગાળ	૧૪-૧૨-૧૯૧૨	૨૦૦૦૦	૧૨૦	૧૨૦	૬-૨-૧૯૨૨

ધી બોમ્બે ટાઇલ માટ ૨૧ બેંક ઓફ ફાઇન સુબધ

૬ રીઅલ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ કું.

મંગળા

૧-૮-૧૯૧૩

૨૦૦૦૦

૧૭૪

૧૭૪

૯-૨-૧૯૨૨

કુલ બેન્કીંગ ધીરધાર તથા વીમા માટે

૧૦૬૨૬૬૩૨

૩૮૫૬૮

૩૨૦૭૬

(૨) ટ્રાન્ઝિટ અને ટ્રાન્સપોર્ટ.

૭ ચોલ ઇન્ડિયા સ્ટીમ

શીપ કું મુંબઈ

૪-૬-૧૯૨૦

૫૦,૦૦૦,૦૦

—

—

૨૩-૨-૧૯૨૨

૮ વવાથન સ્ટીમ ટ્રામવે

કું. બરેલી

૨૨-૪-૧૮૮૭

૪,૦૦,૦૦૦

૨૬૪૫૦૦

૨૬૪૫૦૦

૨૦-૨-૧૯૨૨

૯ સુનાઈટેડ મોટર્સ મ.

દ્રાસ

૨૫-૧૦-૧૯૨૦

૩૦૦૦૦૦

—

—

૧૫-૨-૧૯૨૨

૧૦ પ્લેક એન્ડ વ્હાઈટ ટેક.

સીઝ મુંબઈ

૧-૪-૧૯૨૦

૧૦૦૦૦૦

—

—

૧૦-૨-૧૯૨૨

૧૧ રેપીડ મોટર સર્વીસ

મુંબઈ

૨-૬-૧૯૨૦

૫૦,૦૦,૦૦૦

—

—

૨૩-૨-૧૯૨૨

૧૨ કોન્કન મોટર ટ્રાન્સપોર્ટ

એન્ડ ટ્રેડીંગ કું. મુંબઈ

૧૫-૧-૧૯૧૮

૨૦૦૦૦૦

—

—

૧-૨-૧૯૨૨

૧૩ અમેરીકન મોટર ટ્રાન્સ

પોર્ટ કું. મુંબઈ

૨૧-૧૨-૧૯૧૬

૧૫૦૦૦૦

૧૫૦૦૦૦

૧૪૬૬૭૦

૧૦-૨-૧૯૨૨

કુલ ટ્રાન્ઝિટ અને ટ્રાન્સપોર્ટ

૧,૧૧,૫૦,૦૦૦

૪,૪૪,૫૦૦

૪,૪૧,૪૭૦

(૩) ટ્રેડીંગ અને મેન્યુફેક્ચરીંગ.

૧૪ મહામંઠળ શાસ્ત્ર પ્રકા.

શક સમિતિ સંયુક્તપ્રાંત

—

—

૨,૫૦,૦૦૦

૨૩૬૧૦

૨૬૬૭૦

૨૫-૨-૧૯૨૨

૧૫ નોર્થ ને ઇન્ડિયા પોર્ટ

લેન્ડ સીમેન્ટ કું.

મુંબઈ

૭-૫-૧૯૨૦

૨૦,૦૦,૦૦૦

—

—

૧૪-૨-૧૯૨૨

૧૬ પી. આયંગર એન્ડ કું.

મદ્રાસ

૫-૫-૧૯૨૦

૧૦૦૦૦

૨૦૦

૨૦૦

૨૮-૨-૧૯૨૨

૧૭ ચેટલ હોલ્ટ એન્ડ કું.

મદ્રાસ

૧-૭-૧૯૧૫

૫૦૦૦૦૦

૫૦૧૦૦

૫૦૧૦૦

૧૮-૨-૧૯૨૨

૧૮ બ્રીટીશ ડાઇ એન્ડ

ફેબ્રિકલ કું. મુંબઈ

૧-૫-૧૯૧૭

૧૫૦૦૦૦

૩૦૦૦૦

૩૦૦૦૦

૧૦-૨-૧૯૨૨

૧૯ કેનેરા ટાઇલ વર્ક્સ,

મુંબઈ, પંજાબ

૧૩-૩-૧૯૧૮

૬૦૦૦૦૦

.....

.....

૨૩-૨-૧૯૨૨

માસેલ્સની રંગીન લાડીઓ જણાવવા અને મળવુ.

૨૦ કલાર્ક ગૌજ બીલ્ડીંગ કુાં. પંબળ	૧૩-૧૧-૧૯૧૪	૫૦૦૦૦	૨૧૨૫૦	૨૧૨૫૦	૧૦-૨-૧૯૨૨
૨૧ બર્મા હાઈવેર સ્ટોર્સ બર્મા	૩-૧૧-૧૯૨૧	૧૫૦૦૦૦૦	૨૦-૨-૧૯૨૨
૨૨ નોર્થ ઇન્ડીઅન સોલ્ટ ત્રેડીંગ કુાં. અજમેર મેરવાડા	૮-૧-૧૯૨૦	૫૦,૦૦,૦૦૦	૮-૨ ૧૯૨૨

કુલ ત્રેડીંગ એન્ડ મેન્યુફેક્ચરીંગ ૧૦૦,૬૦ ૦૦૦ ૧૨૯૧૬૦ ૧૨૮૫૨૦

(૩) મીલો અને પ્રેસો

૨૩ હુબલી મીલ્સ મુંબઈ	૨૮-૬-૧૯૧૫	૧૫૦૦,૦૦૦	૧૦૭૫,૦૦૦	૧૦,૭૫,૦૦૦	૧૪-૨-૨૨
૨૪ નાગર કોટન પ્રેસ કુાં અજમેર-મેરવાડા	૨૫-૬-૧૯૧૭	૬૪૦૦૦	૬૪૦૦૦	૬-૨-૧૯૨૨
૨૫ મેટ્રોપોલીટન ફ્લોર મીલ્સ, બાંગાળા	૧૦-૬-૧૯૧૬	૨૦૦૦૦૦	૬-૨-૧૯૨૨

કુલ મીલો તથા પ્રેસો ૧૭૬૪ ૦૦ ૧૧૩૦૦૦૦ ૧૦૭૫૦૦૦

(૫) ખાણ તથા પત્થર માટે

૨૬ રંથુન વોલ્ક્રામ કુાં. બર્મા	૧૧-૧૦-૧૯૧૭	૧૦,૦૦,૦૦૦	૨૦૪૮૦૦	૨૦૪૮૦૦	૨૪-૨-૧૯ ૨
-----------------------------------	------------	-----------	--------	--------	-----------

(૬) ખાંડ બનાવવા માટે.

૨૭ કેસર ઇન્ડીઅન રથુગર મેન્યુફેક્ચરીંગ કુાં. મુંબઈ	૮-૭-૧૯૦૫	૭૫૦૦૦૦	૨૭૫૫૦૦	૨૫૫૬૪૮	૩-૨-૧૯૨૨
૨૮ મગધ રથુગર મેન્યુફેક્ચ- રીંગ કુાં. બીહાર ઓરીસા	૧૧-૮-૧૯૨૦	૧૦૦૦૦૦૦	—	—	૨૮-૨-૧૯૨૨

કુલ ખાંડ બનાવવા માટે ૧૭૫૦૦૦૦ ૨૭૫૫૦૦ ૨૫૫૬૪૮

સરવાળો ૩૬૬૫૮૩૨ ૨૨૩૧૫૧૮ ૨૧૩૭૫૧૭

૨૯ ગુઆલ બેન્ડીંગ એન્ડ

ઇન્ડિયન કુાં. પંબળ	૮-૭-૧૯૧૧	૨૫૦૦૦૦	૧૨૧૫૦	૬૬૩	૧૫-૨-૧૯૨૨
--------------------	----------	--------	-------	-----	-----------

ધી બોમ્બે હાઇલ માટે ૨૧ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા મુંબઈ.

વેપારી આંકડા.

કાપડની પેદાશ તથા આયાતની સરખામણી.

	જાન્યુઆરી માસમાં	એપ્રિલથી જાન્યુઆરી સુધી
વર્ષ	૧૯૨૨	૧૯૨૧-૨૨
	હજાર યાર્ડ.	હજાર યાર્ડ.
કૌ. તથા ધોધેલાં કાપડની પેદાશ ...	૧૧૩૭૩૨	૧૦૬૭૭૩૬
રંગીન કાપડ	૮૭૬૩૫	૮૧૮૫૬૦
"	૩૧૬૩૦	૩૮૨૫૨૧
"	૧૪૨૩૫	૩૬૮૪૬

પ્રાંત.	કાપડની પેદાશ.		(જાન્યુઆરી માસમાં.)		લાભ વાર.	
	કીમત લાખ રૂપીઆ.		લાખ રતલ.		લાખ	વાર.
	૧૯૨૧	૧૯૨૨	૧૯૨૧	૧૯૨૨	૧૯૨૧	૧૯૨૨
મુંબઈ	૩૫૩	૪૧૩	૧૬૫	૨૬૮	૮૬૧	૧૧૬૪
મદ્રાસ	૧૦	૧૬	૬	૧૨	૧૬	૩૬
બંગાલ ...	૯	૭	૫	૪	૨૩	૨૩
સંયુક્ત પ્રાંતો ...	૨૦	૧૮	૧૧	૧૩	૩૬	૪૬
મધ્ય પ્રાંત	૨૧	૧૬	૧૨	૧૨	૪૮	૪૮
દેશી રાજ્યો ...	૧૬	૨૬	૨૩	૨૭	૮૭	૯૭
કુલ ...	૪૩૯	૫૧૦	૨૫૬	૩૪૧	૧૦૮૬	૧૪૫૬

પ્રાંત.	એપ્રિલથી જાન્યુઆરી માસ સુધી.					
	કીમત લાખ રૂપીઆ.	લાભ રતલ.	લાભ વાર.	લાભ રતલ.	લાભ વાર.	લાભ રતલ.
	૧૯૨૦-૨૧	૧૯૨૧-૨૨	૧૯૨૦-૨૧	૧૯૨૧-૨૨	૧૯૨૦-૨૧	૧૯૨૧-૨૨
મુંબઈ ...	૪૪૫૬	૪૨૬૨	૨૪૬૧	૨૭૫૦	૧૦૬૮૬	૧૨૧૬૫
મદ્રાસ	૧૮૧	૧૪૫	૧૦૬	૬૦	૩૨૭	૨૮૪
બંગાલ ...	૭૯	૬૧	૪૨	૩૯	૨૦૦	૧૮૭
સંયુક્ત પ્રાંતો ...	૧૪૬	૧૪૨	૬૦	૧૦૧	૩૦૩	૩૩૮
મધ્ય પ્રાંતો તથા બીજાં.	૨૩૩	૨૧૦	૧૩૦	૧૩૮	૫૧૨	૫૨૦
દેશી રાજ્યો ...	૨૧૫	૨૧૬	૨૩૭	૨૪૬	૬૦૬	૮૮૬
કુલ...	૫૩૫૭	૫૧૦૭	૩૦૬૩	૩૩૬૨	૧૩૩૧૫	૧૪૫૦૨

હિંદમાં સુતરની નાંખરવાર પેદાશ, તથા આયાતની સરખામણી

	હજાર રતલ.		જાન્યુઆરી માસમાં		એપ્રિલથી જાન્યુઆરી સુધી.	
નાંખર	૧૯૨૨	૧૯૨૧	૧૯૨૨	૧૯૨૧	૧૯૨૨	૧૯૨૧
	પેદાશ	આયાત	પેદાશ	આયાત	પેદાશ	આયાત
૧ થી ૨૫	૫૫૩૩૧	૬૫૨	૫૨૦૫૧	૨૭૫	૫૨૦૮૪૬	૫૫૪૬
૨૬ થી ૪૦	૬૦૫૩	૩૧૦૭	૫૧૩૬	૨૧૨૨	૫૮૧૦૬	૨૪૪૫૩
અને હિપરંત	૨૦૭	૧૦૩૮	૧૬૬	૩૪૮	૨૦૩૬	૭૬૪૪
					૧૬૫૪	૪૩૧૧

મેટેલીક શીર્ડીગથી બીર્ડીગનો સ્પષ્ટો ચોખે છે.

આંગનો અને દરી-

આનો વીમો

ક્યાં ઉતરાવશો ?

ધી યુનીવર્સલ ફાયર એન્ડ જનરલ
ઇન્સ્યુરન્સ કંપનીમાં ઉતરાવો.

કેમ કે

દેશી કંપની એટલે દેશનું નાણું દેશમાં રહે.

એમ. કાનજીની કું.

મેનેજિંગ એજન્ટસ.

યુનીવર્સલ બીલ્ડિંગ, કાવસજી પટેલ સ્ટ્રીટ, કોટ મુ'બદ્દ.

તા. ક.—(એ દેશના પૈસા દેશમાં રહેશે તો તેનો ફાલ પણ તમને મળવા
પામશે છે.)

સુતરની પ્રાંતવાર પેદાશ (લાખ રતલ.)

	જાન્યુઆરી માસમાં		એપ્રિલથી જાન્યુઆરી	
પ્રાંત.	૧૯૨૧	૧૯૨૨	૧૯૨૦-૨૧	૧૯૨૧-૨૨
મુંબઈ	૪૧૦	૪૩૬	૩૬૧૮	૪૧૦૦
મદ્રાસ	૩૧	૩૬	૩૭૬	૩૫૮
બંગાલ	૨૬	૩૦	૨૭૪	૨૮૨
સંયુક્ત પ્રાંતો	૩૭	૩૯	૩૦	૩૪૩
આન્ધ્ર-પ્રદેશ	૧	૧	૧૬	૨૧
પંજાબ	૨	૩	૨૨	૨૬
હિંદી	૩	૨	૩૨	૨૩
મધ્ય પ્રાંતો તથા બીસાર.	૨૮	૨૭	૨૬૦	૨૭૪
દેશી રાજ્યો	૩૧	૩૪	૩૧૯	૩૩૦
કુલ	૫૭૩	૬૧૭	૫૪૬૦	૫૬૬૪

પોર્ટ ટ્રસ્ટની વખાણમાં પડેલો માલ.

સુબખનાં પોર્ટ ટ્રસ્ટની વખાણમાં ગયા ફેબ્રુઆરી માસ દરમિયાન પડેલા માલની વીગત ગઈ તા. ૧-૪-૨૨ ને દીને બહાર પાડવામાં આવી છે તે નીચે પ્રમાણે છે:—

તા. ૧-૧-૨૨	જાન્યુઆરીમાં	તા. ૧-૨-૨૨	તા. ૧-૨-૨૧
માલની જાત.	ને દિને સ્ટોક.	થયલી	ને દિને સ્ટોક

ડીલીવરી.

રૂના કાપડની ગાંસડી	૨૦૦૯૬	૨૩૫૦	૧૯૫૩૩	૩૫૧૯૫
" પેટી	૩૧૨૩૦	૨૦૦૬	૩૯૮૮૫	૪૧૫૩૪
દેશી તથા ઉત્તરી પીસાયુક્ત ગાંસડી	૧૨૪૮	૫૩	૧૨૦૮	૧૪૪૨
" પેટી	૩૪૧૫	૫૬	૩૩૮૨	૩૪૧
સુતરાઈ ટવીસ્ટ તથા યાર્ન પેકેજીંગ	૧૦૦૬૩	૨૧૬૩	૧૮૨૧૭	૬૫૮૪
દેશી તથા ઉત્તરી	૧૩૬૯	૩૬૬	૧૪૩૪	૨૬૧૭
ત્રાંબુ—ટન	૧૨૩૨	૩૩૧	૧૫૪૧	૧૬૬૭
પીતળ—ટન	૧૫૬૮	૩૮૫	૧૭૫૦	૨૧૬૫

હિંદુસ્તાનનો પરદેશ સાથનો વેપાર (ફેબ્રુઆરી માસમાં)

(લાખ રૂપિયા) આયાત.

(લાખ રૂપિયા.) નીકાલ.

	૧૯૨૧	૧૯૨૨	૧૯૨૧	૧૯૨૨
ઓરક તંબાકુ વગેરે	૨૫૦	૪૨૨	૪૩૫	૪૨૭
કાચો માલ	૧૬૬	૧૫૫	૭૧૭	૧૨૩૨
બનેલો માલ	૨૦૭૫	૧૩૭૫	૪૬૪	૪૧૮
પરચુટણ	૪૮	૮૯	૨૭	૨૪
કુલ	૨૫૪૩	૧૯૬૨	૧૬૭૬	૨૧૧૨

એપ્રિલથી ફેબ્રુઆરી સુધી.

(લાખ રૂપિયા.) આયાત.

(લાખ રૂપિયા.) નીકાલ.

	૧૯૨૦-૨૧	૧૯૨૧-૨૨	૧૯૨૦-૨૧	૧૯૨૧-૨૨
ઓરક તંબાકુ વગેરે	૩૪૦૪	૪૭૪૨	૩૮૪૬	૪૭૧૨
કાચો માલ	૧૫૩૬	૨૦૧૨	૬૭૦૯	૬૬૧૦
બનેલો માલ	૨૫૫૦૪	૧૭૩૫૩	૮૧૬૩	૫૫૬૬
પરચુટણ	૬૮૮	૩૮૦	૩૬૩	૪૩૪
કુલ	૩૧૧૩૩	૨૪૪૮૯	૨૨૧૧૫	૨૦૩૫૬

સેવીંગ બેંકોમાં વ્યાજ કેમ ગણાય છે?

મુંબઈની નાણીતી બેંકોમાં તેમજ પોસ્ટ ઓફીસમાં તમારા સેવીંગ બેંક ખાતામાં ૪ કે ૪૫ ટકાનું વ્યાજ આપવામાં આવે છે, તે તો તમે જાણો છો, પણ આ વ્યાજ તમારી બાકી રકમ પર કેમ ગણવામાં આવે છે ?

દરેક સેવીંગ બેંક એકાઉન્ટમાં રાખેલી બાકી પર નહિ પણ આખા મહિનામાં જે ઓછામાં ઓછી બાકી રહેલી હોય તેપર આખા મહિનાનું વ્યાજ ગણાય છે.

ધી સેવિંગ બેંક એકાઉન્ટનીયા સેવીંગ બેંક ખાતાઓમાં ૪ ટકાનું વ્યાજ રાખેલી બાકી પર ગણવામાં આવે છે

આ બે રીતો વચ્ચેનો ફરક જાણવા બેગ છે.

ધારો કે તારીખ ૧ લી માર્ચે તમારા સેવીંગ બેંક ખાતામાં રૂપિયા ૨૦૦૦) જમે છે. તારીખ ૧૦ મીએ તમે બીજા ૨૦૦૦) જમે કરાવ્યા એટલે બેલેન્સ રૂપિયા ૪૦૦૦ થયા તારીખ ૨૫ મીએ તમે એ રૂ. ૩૦૦૦) પાછા ખેંચ્યા તે બાકી રૂપિયા ૧૦૦૦) રહ્યા.

બીજી બેંકના સેવીંગ બેંકના ખાતામાં આખા મહિનાનું વ્યાજ રૂપિયા ૧૦૦૦) પર ગણાશે એટલે ૪ ટકા લેખે તે રૂ. ૩-૫-૪ અને ૪૫ ટકા લેખે રૂ. ૩-૧૨-૧ થશે.

હુમારી સ્કીમના સેવીંગ બેંક ખાતામાં રાખેલી બાકી ઉપર વ્યાજ ગણતાં ૪) ટકા લેખે તમારા મહિનાના વ્યાજના રૂપિયા ૯-૩-૩ ગણાશે.

હુમારી હોમ સેવીંગ બેંકની વ્યાજના નવા સેવીંગ બેંકના ખાતાઓ કેટલા ફાયદાકારક ધોરણપર રચવામાં આવ્યા છે, તે ઉપરાંત દાખલાપરથી માલુમ પડશે, વધુ માટે બેંકમાં મળે.

સા. ન. પોંચખાનાવાલા.

મેનેજિંગ ડિરેક્ટર.

ખાંડની આયાત.

બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનના લુદ્ધા લુદ્ધા પ્રાંતોમાં જાન્યુઆરી મહિનામાં ચેરકીની ખાંડની નીચે પ્રમાણે આયાત થઇ હતી:—

ડીસેમ્બર માસમાં			એપ્રિલથી ડીસેમ્બર	
૧૯૨૧	૧૯૨૨		૧૯૨૧	૧૯૨૨
ફત્તર ટન.			ટન.	
ખંજાળ	૬	૫૭	ચુનાઈટ ઈંગ્લેન્ડ	૧૬ ૧૨૨
મુંબઈ	૫	૧૪	રેટ સ્થાનો	૭૭૨૧ ૫૦૨૮
સિંધ	૫	૩૪	જાવા	૧૭૩૫૬૮ ૫૮૫૫૧૧
મદ્રાસ	ચીન	૫૧૧૬ ૩૫૫૧
અર્મી	૧	૪	જાપાન	૧૦૦ ૬૫૧
			ધણપત	૪૧૮૮ ૬૦
			મોરીશસ	૧૧૨૫૭ ૨૬૩૮૦
			ચુનાઈટ રેટસ	૧૪૦ ૬૬૭
			બીજા દેશો	૩ ૧૭૬૪
કુલ	૨૨	૧૦૬	કુલ	૨૦૩૭૧૩ ૬૩૮૫૧૬

સુતરની આયાત.

ઇ. સ. ૧૯૨૨ ના જાન્યુઆરી મહિનામાં બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં પરદેશથી નંબર ૩૧ તથા ઉંચા નંબરનું સુતર નીચે પ્રમાણે આયાત થયું હતું:—

જા. નંબર.	ખંજાળ.	મુંબઈ.	સિંધ.	મદ્રાસ.	અર્મી.	કુલ.
	રતલ.	રતલ.	રતલ.	રતલ.	રતલ.	રતલ.
ગ્રે ૩૧ થી ૪૦	૭૬૩૪૪૩	૮૮૫૩૬૦	૧૧૫૦૦	૧૮૨૨૦૦	૧૦૦૦૦	૧૮૫૨૧
" ૪૧ થી ૫૦	૪૦૮૬૨	૧૦૦૮૫૮	૩૭૦૦૦	૧૨૦૦	૧૭૬૬
" ૫૦ થી ઉપર	૧૭૨૨૮૮	૧૬૮૬૦૬	૪૦૮૬૮૦	૭૪૬૧.
રેડીન ૩૧ થી ૪૦	૨૭૧૮૦૬	૨૨૦૫૬૬	૩૬૭૪૬	૩૮૬૩૧૦	૬૧૮૪
" ૪૧ થી ૫૦	૨૧૨૦૦	૨૧૨
" ૫૦ થી ઉપર	૧૩૭૬૫	૪૦૦૦	૬૬૪૦૦	૮૭૧
ટોટલ.	૧૨૬૨૧૬૪	૧૪૦૦૬૨૬	૫૧૨૪૬	૧૦૮૩૬૦૦	૧૧૨૦૦	૩૮૦૮૮

હિંદુસ્તાનનો દરિયાઈ વેપાર.

ઈ. સ. ૧૯૨૨ ના ફેબ્રુઆરી માસમાં થયેલી આયાત અને નિકાશ નીચે પ્રમાણે હતી:—

આયાત.	ફેબ્રુઆરી.		એપ્રિલથી ફેબ્રુઆરી સુધી.	
	૧૯૨૧	૧૯૨૨	૧૯૨૦-૨૧	૧૯૨૧-૨૨
	રૂ. ૧૦૦૦		રૂ. ૧૦૦૦	
જીવતાં જનાવરો ...	૧૨	૩૪૬	૩૬૩૭	૧૭૫૯
દારૂગોળો હથિયાર વિગેરે	૫૫૮	૪૧૬	૫૬૫૨	૬૨૫૪
ઝાંખીન ...	૭૬૬	૫૪૬	૫૨૫૦	૧૧૧૨૩
છાપેલી ચોપડી, નકશા વિગેરે	૪૨૭	૩૬૨	૬૦૪૬	૫૧૩૨
પુટસ અને શુઝ ...	૪૪૪	૯૧	૮૯૨૭	૧૧૭૬
ઘર બાંધવાને સામાન ...	૧૧૯૩	૧૫૪૧	૨૦૯૨૯	૧૮૩૦૮
મીઠુબત્તો	૩	૯	૭૨૭	૧૨૧
રેલ્વે ગાડાં સિવાયની ગાડીઓ ...	૮૭૦	૨૫૦	૭૦૪૪	૫૮૮૦
રસાયણિક પદાર્થો ...	૨૩૦૫	૧૪૧૨	૨૪૨૨૯	૧૭૩૪૭
ઘડીયાળો ...	૨૮૬	૪૦૧	૪૪૫૩	૨૩૯૩
કોલસા ...	૩૫૨	૫૫૬૬	૧૪૬૯	૫૦૮૪૯
કાંદો ...	૮	૭૫	૧૪૩૨	૯૯૬
કાથો (સીંદરી)	૧૮	૧૮
દોરડાં	૩૩૮	૬૪	૧૪૯૧	૯૪૭
કટલરી (કાપકુપ કરવાનાં હથિયાર)...	૪૩૪	૧૪૪	૫૨૯૧	૧૪૯૧
સાધકલો ...	૨૮૦	૧૯૩	૮૯૧૪	૧૪૬૩
કપુર ...	૧૪૬	૪૭	૨૫૬૧	૨૦૪૫
ખીજી બાવળો મળી કુલ દવા ...	૧૧૬૨	૧૩૬૧	૨૦૧૩૧	૧૪૬૩૫
લુગડાં વગેરે રંગવાની ચીજો	૨૫૬૧	૨૧૬૪	૨૮૦૫૬	૨૪૮૫૬
માટીની ચીજો તથા ચીની કામ	૬૪૭	૬૭૯	૮૨૦૧	૬૮૭૨
ફાકડાં	૬૮	૨૭	૧૩૪૯	૧૨૨૮
ફરનીચર ...	૪૯૯	૧૫૦	૫૦૧૩	૨૩૭૩
અન્યનો સામાન	૨૧૫૦	૧૬૮૬	૩૧૨૬૧	૨૦૨૬૦
ચોખા ...	૪	૨૦	૭૭
ઘઉં	૧૭૧૧૬	૧	૮૪૦૨૮
ઘઉંનો લોટ ...	૨	૮	૨૩	૩૭૫
ધુપ	૧૧	૧૧	૧૧૯	૨૫૩
હાડવર ...	૮૯૮૯	૪૮૦	૮૩૫૧૧	૫૪૩૬૯
આમડાં બિન ફેળવાયલાં ...	૩૨	૪૭	૯૮૨	૧૯૦૪
ધોલકોમીટીને લગતા હથિયારો	૫૬૨૪	૨૧૫૫	૩૭૩૬૭	૩૮૦૫૯
મંગીતનાં વિગેરેને મળી કુલ હથિયારો.	૭૨૩૪	૨૮૫૮	૫૧૬૨૧	૪૮૧૧૫
હાથીનાંત ...	૧૮૮	૧૨૧	૨૦૫૨	૩૮૪૨
અવશત ...	૯૦	૩૧૩	૨૫૭૯	૧૨૩૪

ધી બોમ્બે ટાઇલ માર્ક ૨૧ બેક ઓફ, ફાટ, મુંબઈ.

ચીજનું નામ,

ફેબ્રુઆરી માસમાં
૧૯૨૧
રૂ. ૧૦૦૦

૧૯૨૨

એપ્રિલથી ફેબ્રુઆરી સુધી
૧૯૨૦-૨૧
રૂ. (૧૦૦૦)

૧૯૨૧-૨૨

ફેબ્રુઆરીમાં ચામડાં...	૮૧૨	૪૬૦	૧૨૧૩૬	૫૯૭૯
ઢાંડે ...	૩૮૧૫	૩૧૮૦	૪૪૪૯૮	૩૪૪૧૧
મશીનરી અને મીલ સ્ટોક્સ ...	૨૭૨૬૦	૨૪૦૧૯	૧૯૫૮૨૬	૩૧૦૭૮૩
દીવાસળી ...	૬૪૨	૧૧૮૪	૧૫૫૮૦	૧૮૩૭૯
પીત્તળ કાંસુ વગેરે ...	૧૮૧૪	૨૮૬૮	૪૨૬૧૬	૧૫૨૨૫
ત્રાંબુ ...	૮૮૫	૧૫૮૦	૨૫૭૫૬	૧૦૭૧૩
લોહું ...	૬૧૧	૯૧૦	૮૭૫૨	૬૮૯૫
લોહું અથવા સ્ટીલ...	૨૫૦૩૪	૧૪૨૬૬	૨૨૧૫૨૩	૧૫૧૫૭૩
સ્ટીલ ...	૪૪૬૫	૩૧૬૨	૫૭૧૦૬	૩૩૪૫૩
ચીસું ...	૧૬૪	૧૬૬	૨૪૭૪	૧૪૪૫
મોટર ગાડીઓ અને ચાઇકલો	૯૭૧૮	૧૮૭૬	૧૧૬૬૬૬	૨૪૬૩૭
કુદોસીન તેલ ...	૫૩૪૦	૨૩૫૫	૪૧૯૨૪	૩૧૧૮૦
અળસીયું તેલ ...	૨૧૦	૧૩૧	૧૪૮૨	૯૭૨
સર્વ ભતનાં તેલો મળી કુલ...	૮૯૪૫	૫૦૩૮	૮૦૮૫૭	૬૮૨૬૯
રંગ રોગાન વિગેરે ...	૧૭૫૮	૧૨૦૫	૧૮૫૪૪	૧૧૨૨૪
કાગળો ...	૪૪૮૦	૧૮૦૪	૬૯૮૧૬	૨૧૬૮૪
રહેતે ગાડાંઓ તથા બીજો સામાન	૧૪૬૭૫	૧૨૮૬૬	૧૧૮૮૪૬	૧૭૫૮૮૪
રમર ...	૧૬૧૨	૧૬૬૬	૨૩૬૯૮	૧૩૮૬૦
મીઠું ...	૧૧૭૨	૯૩૬	૨૨૧૮૧	૧૪૩૬૦
સાબુ ...	૨૪૧	૭૫૫	૧૩૬૫૨	૭૬૫૩
સોપારી ...	૯૭૮	૬૮૭૯	૧૩૬૬૪	૧૨૭૧૮
તેલનો કુલ ...	૭૭૭૨	૬૭૦	૧૭૮૬૭	૧૭૯૫૭
સ્ટેશનરી ...	૧૬૭૭	૬૬૦	૧૭૧૬૪	૮૪૧૮
ખાંડ ...	૧૨૪૪૫	૧૨૩૬૪	૧૬૧૧૩૫	૨૫૫૧૨૬
ફે ...	૨૪૮૪	૨૮૫૭	૧૧૭૪૦	૩૩૨૭૩
ટવીસ્ટ અને યાર્ન ...	૮૩૩૨	૮૫૨૦	૧૨૭૧૮૮	૧૦૨૨૬૩
સુવર્ણ હોઝીયરી ...	૬૫૧	૩૬૧	૧૮૪૫૪	૫૮૨૪
વગર ધોએલાં પીસ શુદ્ધ ...	૨૦૨૨૧	૧૧૮૬૦	૨૪૩૯૯૭	૨૧૫૩૦૫
ધોયલાં પીસ શુદ્ધ ...	૧૦૨૫૮	૧૦૯૬૮	૨૧૦૦૫૮	૧૧૬૫૩૧
રંગીન અને છાપેલાં પીસ શુદ્ધ	૧૯૬૭૭	૬૫૭૦	૩૩૦૭૨૯	૭૦૩૩૪
શીવવાના દોરા ...	૩૮૧	૭૫૬	૮૪૬૧	૧૭૪૪
સુવર્ણ માલ એકેડર ...	૬૩૦૧૨	૪૧૬૦૧	૯૭૭૫૩૬	૫૬૧૧૫૦
દેશમ કારું ...	૧૫૭૦	૪૦૨	૧૫૬૧૯	૧૨૫૬૨
દેશમના પીસ શુદ્ધ ...	૨૩૮૫	૮૦૫	૩૭૧૬૩	૨૧૭૧૯
કાચું દાન ...	૮	૫૨	૫૮૭	૮૬૭
ઉનની હોઝીયરી ...	૨૧૫	૩૨	૩૦૮૧	૫૦૪
ઉનના પીસ શુદ્ધ ...	૧૮૮૯	૩૪૫	૪૪૮૪૫	૭૩૩૮

ઉપરોક્ત ચીજોના કદમાં ટેબલેટ ય ખરીદ કરવા કયાં જશે ?

ચીજતું નામ.

ફેબ્રુઆરી માસમાં

એપ્રિલથી ફેબ્રુઆરી સુધી

	૧૯૨૧	૧૯૨૨	૧૯૨૦-૨૧	૧૯૨૧-૨૨
	(રૂ. ૧૦૦૦)		(રૂ. ૧૦૦૦)	
તંબાકુ ...	૧૪૮૪	૨૨૪૦	૨૮૭૦૧	૧૪૮૪૧
રમકડાં	૨૬૯	૨૫૮	૫૬૯૯	૩૧૬૫
છત્રીઓ ...	૧૫૮	૧૬	૧૭૨૩	૧૧૯૩
છત્રીઓનો સામાન ...	૧૦૭	૧૯૬	૧૮૬૪	૧૬૭૫
લાકડાં	૩૨	૪૩૩	૨૨૦
કુલ આયાત ચીજતું નામ,	૨૫૪૩૬૦	૧૯૯૨૬૪	૩૧૧૩૩૯૭	૨૨૪૮૯૭૪
નૌકાશ.				
રુવતાં બનવરો ...	૨૨૭	૨૬૫	૩૧૩૨	૨૯૪૬
મીઠુબત્તી	૨૨	૧૭૧	૧૬૫૦	૧૬૨૪
સોલ્ટ પીટર ...	૨૭૦	૨૩૯	૬૨૭૩	૩૮૯૩
કોલસા ...	૯૮૮	૧૪૩	૧૪૩૨૪	૧૬૦૨
દોડી ...	૨૧૯૪	૧૫૨૦	૧૧૨૯૦	૧૧૩૬૮
કાથા, (સીંદરી) ...	૪૩૩	૬૦૫	૯૫૫૭	૮૪૩૦
દોરડાં ...	૭૩	૧૩૩	૧૨૧૧	૧૧૮૪
દવાઓ ...	૪૧૪	૩૦૬	૪૪૪૮	૩૨૪૩
ગળી ...	૫૬૮	૫૧૫	૩૨૮૨	૪૬૧૪
હરડાં બેડાં ...	૩૨૫	૬૨૩	૩૭૬૪	૫૦૬૫
લુગડાં, આમડાં વિગેરે રંગવાની ચીજ કુલ	૧૦૫૪	૧૩૭૪	૯૭૨૮	૧૧૭૨૭
ઘસ કરવા માટે રેસા ...	૪૬	૭૪	૧૦૫૪	૧૦૯૦
રૂણ ને શાક ...	૫૮૮	૭૬૩	૫૨૮૮	૫૬૮૨
ડાંગર ...	૩૬૬	૨૬૨	૧૫૫૫	૨૨૩૧
ચોખા ...	૧૧૫૪૭	૨૧૧૬૫	૧૫૭૬૨૪	૧૯૮૪૦૩
ઘઉં ...	૯૩૩૧	૨૫	૩૧૩૩૨	૧૪૫૯૩
ઘઉંનો લોટ ...	૧૦૫૬૧	૫૮૬	૪૬૮૯૭	૩૧૬૭૬
ચોખા ઘઉં અને બીજી બાતનો કાચો કુલ	૨૩૧૧૮	૨૨૮૪૮	૨૨૦૯૮૦	૨૪૮૬૬૮
વગર કેળવાયેલાં આમડાં ...	૧૬૬૮	૬૬૪૭	૪૨૧૪૮	૫૪૩૩૦
લાખ ...	૪૫૯૫	૭૧૫૭	૭૩૧૮૪	૭૦૦૯૭
કેળવાયેલાં આમડાં ...	૧૪૫૩	૨૯૨૮	૩૬૬૧	૩૬૧૨૪
ખાતર ...	૬૦૨	૧૩૫૦	૧૧૯૦૦	૧૦૪૨૯
મેગેનીઝ ઓક્સ ...	૧૬૬૫	૧૧૯૨	૧૬૫૨૧	૧૦૬૩૩
ધાતુ કુલ ...	૩૭૮૯	૨૪૪૬	૩૮૯૦૭	૩૦૮૬૯
અળસ ...	૫૧૩	૫૫૦	૯૮૫૨	૬૧૩૩
દીવેલ તેલ ...	૧૩	૨૩	૭૩૩	૩૫૨
કોપરેલ તેલ ...	૧૩૧૬	૨૪	૫૬૬૭	૨૦૧૬

ધો બોમ્બે ટાઇલ માર્કેટ ૨૧, બેંક ઓફ, ફોર્ટ મુંબઈ.

ફેબ્રુઆરી માસમાં

એપ્રિલથી ફેબ્રુઆરી સુધા.

૧૯૨૧

૧૯૨૨

૧૯૨૦-૨૧

૧૯૨૦-૨૨

(રૂ. ૧૦૦૦)

(રૂ. ૧૦૦૦)

અળસીડું તેલ	૧૦	૦	૧૩૧૧	૧૬૧
બીજી બતનાં તેલો મળી કુલ...	૧૧૬૬	૮૪૪	૧૬૫૮૭	૮૭૦૧
ખાંણ	૮૦૦	૧૨૬૬	૧૧૦૩૨	૧૧૭૩૪
અક્રીણુ	૨૩૧૬	૧૧૬૦	૨૨૫૬૧	૧૭૬૨૩
ફળર	૧૩૬૩	૬૧૪	૧૪૦૭૬	૭૩૨૫
દીવેલી	૧૧૮	૧૦૧૩	૩૩૬૭	૮૪૮૬
ટોપરાં	૧૬૦	૪૭	૧૨૩૮	૮૬૬
કપાસીયા	૬	૧૨૬૪	૬૬૫૧	૮૬૭૦
ભોંયસીંગ	૨૦૮૦	૮૩૨૮	૨૪૬૫૩	૫૩૬૨૬
અળસી	૫૫૫	૮૨૫૦	૬૦૪૧૧	૩૪૬૭૦
સરસવ	૬૫૭	૫૩૮૧	૫૧૪૩૩	૨૦૩૪૮
તલ	૨૩૪	૧૫૦૧	૪૪૭૪	૮૦૨૫
તેળનો	૬૫૪	૧૩૬૫	૭૫૦૮	૮૫૩૮
ખાંડ	૨૦૭	૮૨	૬૨૨૪	૨૩૭૫
ચા... ..	૧૫૫૨૮	૧૫૬૬૨	૧૧૧૫૩૪	૧૭૫૫૩૬
ચુર	૪૨૮૬૮	૫૬૪૧૦	૩૮૨૩૮૧	૪૭૮૨૨૬
ટવીસ્ટ અને ચાર્ન	૬૦૦૮	૩૧૬૬	૬૭૮૨૭	૭૦૩૨૩
રૂમાલ અને શાલો	૩૬	૩૦	૩૨૩૨	૬૫૮
પીસ શુક્ર	૩૮૭૧	૩૫૭૪	૬૮૪૬૬	૬૮૫૬૬
શણ	૪૫૭	૩૨૩	૮૨૦૭	૩૩૫૬
જ્યુટ કાચું	૮૩૬૧	૧૫૮૧૩	૧૧૬૭૧૧	૧૨૭૭૨૪
ટવીસ્ટ અને ચાર્ન	૩૦૦	૩૦	૩૪૩૦	૩૭૬
બુટની ખનાવટ	૩૭૦૬૩	૩૮૭૬૮	૬૫૭૬૪૩	૪૦૧૪૧૩
શમ (કાચું)	૩૫૩	૩૮૧	૩૨૨૬	૨૪૦૬
દેશમ કુલ	૩૫૫	૪૦૦	૩૭૨૮	૨૬૫૫
ઉન કાચું	૫૦૬	૧૪૪૫	૨૧૭૩૮	૨૦૧૪૦
ઉનની ધાબલીઓ ને ગાલીયા વગેરે	૪૩૧	૮૩૭	૭૮૨૬	૬૧૪૬
તંબાકુ બીડી વીગેરે	૩૫૭	૩૨૬	૭૧૧૩	૬૮૩૭
લાકડાં પાટીયાં વીગેરે... ..	૫૧૪	૩૫૩	૧૨૧૦૪	૫૭૨૪
હિંદુસ્તાનમાંથી થયેલી કુલ નીકાશ	૧૬૭૪૪૦	૨૧૧૨૬૪	૨૨૧૧૫૬૬	૨૦૩૫૬૧૭
હિંદુસ્તાનમાંથી થયેલી સરકારી				
માલની નીકાશ.	૨૦૫૨	૬૧૭	૪૬૧૫૨	૨૧૧૧૩

મેટેલીક શીટીંગથી બીલ્ડીંગનો આરડો ચો.લે. છે.

દેશી વેપારી એમ્બરનું માસિક.

અધિપતી—જયસુખલાલ કૃષ્ણલાલ મેહતા.

પુસ્તક ૧૪ સુ. VOL. XIV. JUNE 1922. No. 12 જુન ૧૯૨૨ અંક ૧૨ મે.

અનુક્રમણિકા.

અમલોગો	૫૫૨
(૧) વેપારીઓનું કર્તવ્ય	૫૫૨
(૨) હલોગો તથા વેપારમાં આવેલી સુસ્તીનાં કારણો	૫૫૩
નોંધ—	૫૫૪
હલોગોને ખીલવવામાં સરકારી મદદ—રેડ- બ્રોકસાઇડ પેન્ટ અને રેડ બ્રોકસાઇડ પાઉડરની પેદાશ-સ્તીમશ્વળાઓને બદલો-ખાલી પડેલી જમીનને ઉપયોગમાં લેવાની યોજના—સરકારી ખર્ચમાં તથા આવકવેરામાં ઘટાડો—રેલ્વેના દરના સંબંધમાં ફીબુનલ—રેલ્વેના દર ઘટા ડવાની જરૂર—રેલ્વેથી થતા ગેરલાભ—ધંધાની કેળવણી—ખર્ચપત્રીઓ—આયર્થ ડ સાથેનો વેપાર—આપણું હુડીનું ખર્ચ—લાકડાની ઓજે—જપાનમાં કાપડ સુતરનો હલોગ— ગોટરો મારફતે વેપારની ખીલવણી—આમડા કેળવવાનો હલોગ—બ્લીચીંગ પાઉડર—ફરોનો વેપાર—ખાંડની પેદાશ—હીદમા કાપડ તથા સુતરની પેદાશ—સડકો—ઢરીફાઇ—ચુટલીવેળા વેપારી સવાણીની ચર્ચા—જોર્જીયન કોન્ફરન્સના કાગવા-એક્ષેપ્શન સદકાર—હેલીયમ—ઓન્ટ- રીયોમાં રેલ્વે—ધડ ના આવ—ખેતીની જમીન	
ખરીદવા માટેની લેન—હીદનો કાલસાનો વેપાર— નદીઓના મર્જ સ્પીર કરવાની જરૂર—ખેતી- વાડી ખાતાના પ્રાંતીક વડાને સલાહ આપનારી કમીટી	૫૬૩
૩ પાકને લગતી ખબરો	૫૬૩
૪ વેપારને માટે ઉપયોગી ખબરો	૫૬૫
૫ વેપારી મુકદ્દમામાં અખાયતા મુકાદા	૫૬૯
૬ એમ્બર વીલાગ—૧ હમીટી. ૨ સા- માન્ય સલા ૩ એમ્બેલાયમેન્ટ જુરો	૫૭૨
૭ અન્ય એમ્બરો	૫૭૯
૮ ચર્ચા પત્રો	૫૮૦
૯ ઇરીયન પેસેન્જર એન્ડ ડ્રાફ્ટ રોકીફ એસોસીએશનનો હીસાબ	૫૮૩
૧૦ રેલ્વે મારફતે માલ મોકલવા સંબંધી નીયમો.	૫૮૪
૧૧ ઇટીશ સામાન્યમાં રૂ વધારે ઉગા- ડવાની હીલચાલ	૫૮૫
૧૨ ટર્કીમાં વેપાર રોજગારની સ્ત્રીતી	૫૮૭
૧૩ વેપારી પૂછપરછ	૫૮૯
૧૪ નવાં પેટન્ટો	૫૯૧
૧૫ વેપારી આંકડા	૫૯૨

વેપારીઓનું કર્તવ્ય.

આપણા ઉદ્યોગો તથા વેપારને ખીલવવા માટે પ્રજામાં કેળવણીનો ફેલાવો વીરોધ કરવાની જરૂર હવે પ્રજા સમજી ગઈ છે અને સીધા પ્રત્યક્ષ વહીવટ નીચે તેને માટે કાર્ય આરંભાયું છે એ ખુશી થવા જોઈ છે, પણ હજી વ્યાપાર તથા ઉદ્યોગને લગતી કેળવણી દરેક સ્થળે દેશી ભાષા દ્વારા આપવાનો યોગ્ય પ્રયત્ન થયો નથી ત્યાં સુધી એ કાર્ય અપૂર્ણ જ લેખાશે. સરકારના હાથમાંથી કેળવણીનું કાર્ય પોતાના હાથમાં લેવાની પ્રત્યક્ષ જવાબદારી ઉત્કંઠા ધન્યવાદને પાત્ર છે પણ એટલેથી નહીં અટકતા વીરોધ કરજા ઉપાડી લેવાની પણ જરૂર છે. સુખશાંતીને લગતી વ્યવસ્થા ઉપર મોટા શહેરોમાં અને તેમાં પણ મુદાપીયનો વાપરતા હોય એવા લતાઓમાં જેટલું ધ્યાન આપાય છે તેટલું અન્ય સ્થળે નથી આપાતું એ સ્થિતિ વેપાર તથા ઉદ્યોગો માટે ઘણો ભય ઉપજાવે છે. મુદાપીય સવાલ એ છે કે આપણા વેપારી વર્ગ મ્યુનીસીપાલિટીઓમાં સભાસદ થવા માટે ચુંટાવાની મહેનત લેશે કે એથી દુર રહેશે ? જો એવો મ્યુનીસીપાલિટીથી દુર રહે તો સુખશાંતીને લગતી વ્યવસ્થા સુધરવાને બદલે બગડવાનો ભય રહે છે અને તે છતાં જો મ્યુનીસીપાલિટીને કર આપવાની ફરજમાંથી પ્રત્યક્ષ મુક્તિ મળતી નથી; તો પછી એ મુક્તિ મેળવવા કાળે પ્રત્યક્ષ મ્યુનીસીપાલિટીનાં સર્વ કાર્યો પોતે હાથ ધરવાં કે કેમ એ સવાલ થઈ પડે છે. જો અરપર્યં ગણતા વર્ગોની સ્થિતિ સુધારવા માટે યોગ્ય પ્રયાનો થાય અને પ્રજાના જુદા જુદા વર્ગો વચ્ચે સંપર્ક હોય તો સુખશાંતીની સંભાળ પણ પ્રજા પોતે લઈ શકે એમાં બહુ મુશ્કેલી લાગતી નથી પણ મહાત્મા ગાંધીજીના અતી આગ્રહ છતાં હજી આપણા અર્થજ્ઞે તથા મજૂર વર્ગોની સ્થિતિ સુધારવા પ્રત્યે પુરતું ધ્યાન આપાતું હોય એમ દેખાતું નથી. એનું પરીણામ એ છે કે પ્રજા તરફના પુરવા ટેકાની ગેરહાજરીમાં સુખશાંતિ જાળવવાનું કાર્ય ધરવાને માટે મ્યુનીસીપાલિટીઓ અશક્ત નીવડતાં પ્રજામાં રોગો ફેલાવાનો અને તેને લીધે આખા દેશની પ્રજાને હેરાન થવાનો ભય રહેશે. રોગોના કારણેની બાળકોમાં ઠાંધપણ ચોક્કસ અભિપ્રાય બાંધવાનું સાધારણ શહેરી માટે મુશ્કેલ છે તે છતાં એટલું તો સ્વીકારવામાં આવે છે કે મુંબઈ શહેરમાં અમુક લતાઓમાં અતી ગીચ વસતી હતી તેથી તથા ઉદરોનો ઉપદ્રવ વધતાં અટકાવવા માટે યોગ્ય સંભાળ ન લેવાઈ તેથી મરકીના રોગનો ફેલાવો અટકાવવામાં મુશ્કેલી પડી હતી અને પરીણામે એ રોગ આખા હિંદમાં ફેલાઈ ગયો હતો. મુંબઈ જેવા આગેવાન શહેરની મ્યુનીસીપાલિટીની આટલી અશક્તિનું આનું ગંભીર પરીણામ આખા દેશને લોગવવું પડે તો પછી નાના શહેરો કે ગામડાંઓની મ્યુનીસીપાલિટીઓ પોતાના કાર્ય માટે અશક્ત થઈ પડે તો તેનું પરીણામ કેટલું ગંભીર આવે એ સવાલ ઉપર વેપાર ઉદ્યોગમાં જેમનું ખાસ હિત રહેલું છે એવા વર્ગોએ વીચાર કરવાની જરૂર છે. આટલા વીવેચનથી રમજશે કે રાજકીય પ્રવૃત્તિઓમાં દુર રહીનેજ મદદ આપવામાં અથવા તો તેવી પ્રવૃત્તિ પ્રત્યે બેદરકાર રહેવામાં વેપારી વર્ગ પોતાને નુકશાનજ કરે છે. એક તરફ બનાવ આ બાબતમાં દૃષ્ટાંત યુક્ત પાડે છે. થોડા દિવસ ઉપર મુંબઈમાં મળેલાં પ્રાંતીક લીબરલ કોન્ફરન્સમાં ચાલેલી ચર્ચા પ્રત્યે જેમણે ધ્યાન આપ્યું હશે તેમણે વેપાર તથા ઉદ્યોગો સંબંધી

હિંદી પોલીસ કલેલા ટેબલટોય ખરીદ કરવા ક્યાં જશે ?

ચર્ચાને શું સ્થાન મળ્યું હતું તે જોયું હશે. હિવેલપમેન્ટ હિપાર્ટમેન્ટના સંબંધમાં જાહેર સભા ટાઉન હોલમાં મળી દરારો કરવાની અગત્ય ગણે, રેલ્વેના કારભાર સંબંધી પ્રશ્નોની ફરિયાદો વ્યક્ત કરવાને જાહેર સભાઓ ભરાય; પણ એ જો જાળતો વીશે લીખલ કોન્ફરન્સની ચર્ચામાં મુદ્દલ સ્થાન નહીં અને આર્થિક સહકારની પ્રવૃત્તિ વંશોની ચર્ચા એવા છેવટના સમયે થઈ કે કોન્ફરન્સમાં એને સ્થાન મળ્યું એની પણ દેટલાકને ખબર પડી નહીં હોય. સરકારનું ઉદ્યોગખાતું તથા વેપારી ખાતમીખાતું શું કાચે બનેલ છે અને તેમાં પ્રજાની ફરીયાદો શી છે તથા શા સુધારા પ્રજા માગે છે તે સલાહની પણ એજ દશા. ઠંડા સમજી વેપારીને આથી શોધ નહીં થાય? વેપારી વર્ગે તો આગળ વધીને પોતાનો લાગવગ કેવો મોટો છે તે સહ કોઈ જોઈ શકે એવી રીતે સરકારનાં સર્વે કાર્યો ઉપર દેખરેખ રાખવી જોઈએ કેમકે સરકારી કારભાર જેમ ખોટવળો હોય તેમ ખર્ચ વધવાથી અથવા ચોચ કાચમાં ખર્ચ ન થવાથી ખમવું પડતું નુકશાન મોટે ભાગે વેપારી વર્ગેજ સોસલું પડે છે. આટલા મોટેજ ઇન્ડસ્ટ્રી વર્ગે કેશોમાં વેપારી મંડળો રાજકીય ચર્ચામાં ભાગ લે છે. ઔદ્યોગિક કેળવણીને વીધ જાણે પોતાના કર્તવ્ય ક્ષેત્રની બહારહોય એમ વેપારી વર્ગ એ જાણતમાં પોતાનું કર્તવ્ય જાણતા અટકે તો પરીણામે નુકશાન તો ઉદ્યોગો તથા વેપારમાં પડેલા વર્ગોનેજ લોગવલું પડે, માટે એવા સર્વ પ્રશ્નોના અભ્યાસમાં રસ લઈને અને રાજકીય પક્ષોની સંકુચીત દૃષ્ટિ છોડીને પ્રજાના લાભની દૃષ્ટિએ કર્તવ્ય કરવાને વેપારી વર્ગે હવે તૈયાર થવાની ઘણી ટાકીરે જરૂર છે.

ઉદ્યોગો તથા વેપારમાં આવેલી સુસ્તીનાં કારણો.

અત્યારે આપણા સર્વે ઉદ્યોગો તથા વેપારમાં જમરી સુરતી આવવાની સામાન્ય ફરીયાદ સંભળાય છે અને તે ખરી છે એમ સર્વ કોઈ કહી શકે એટલી હકીકત મોજીદ છે. એનાં કારણો વિષે માત્ર અનુમાન કરી શકાય. હોબસન નામના એક લેખકે એવી સુસ્તાઈનાં જ કારણો જણાવ્યાં છે તે વીચારવા જેવાં છે. એ એમ જણાવે છે કે જુદા જુદા પ્રકારનો માલ બનાવવા માટે જુદી જુદી જાતના સંચા કામની જરૂર પડે છે અને એકવાર તે સંચાકામ ચાલુ થયા પછી માત્ર તે વાપરનારાઓની હાજત પુરતોજ માલ બનાવીને અટકવાની સંભાળ લેવામાં આવતી નથી. દરેક વસ્તી કે કાપડની મીલોના ઉદ્યોગની સ્થિતિ વીચારો. સારો વરસાદ પડે તો કાપડનો ઉઠાવ વધારે જાગે; અને જો દુકાળ પડે તો કાપડનો ઉઠાવ ઓછો થાય. આટલી વાત જાણીતી હોવા છતાં સઘળા દેશોમાં એક સાથે દુકાળ નહીં પડે એમ માનીને બધા દેશોમાં કાપડની પેદાશ કરવાનું ચાલુ રહે તો છેવટે કાપડના ભાવ ઘટાડવાનો સમય આવે અને તે વેળા એની મીલોના ઉદ્યોગ મંદ પડી જાય એ સમજી શકાય તેવી વાત છે. હોબસન જણાવે છે કે મશીનરી બનાવનારાઓ એવી વેળા બીજા કોઈ ધંધા માટે મશીનરી પેદા કરે છે અને જ્યાં સુધી એ ઉદ્યોગમાં પણ સુસ્તી ન આવે ત્યાં સુધી એ પેદાશ ચાલુ રહે છે. એમ એક પછી એક સર્વ ઉદ્યોગો માટે એવું છે અને છેવટે એવા સમય આવે છે કે દુકાળ જેવું કોઈ નીચીસું મળતાં બધાજ ઉદ્યોગોમાં તથા બધી જાતના વેપારમાં સુસ્તી આવે છે. દુનીયામાં આ પ્રમાણે થાય ત્યારે તેના ઇંદા દરેક દેશને હરે છે. છેલી મહાન ઇર્ષાઈ દરમ્યાન સુસ્તીના બધા દેશોમાં દરેક પ્રકારના

માલની પેદાશ માટેનાં સાધનો વધ્યાં હતાં પણ લઘુ પુરી થઈ તે સમયે સર્વેને એમ લાગ્યું હતું કે માલની અછત થશે. આથી દરેક પ્રકારના માલની પેદાશ બની તેટલી વધારવામાં આવી અને જ્યારે લઘુધને લીધે નીર્ધન બની ગયેલી પ્રજાએ માલનો ઉપાડ કરી ન શકી ત્યારથી વેપારની મુરતી શરૂ થઈ છે. જે દેશમાં માલની સ્થાનિક પેદાશ અને વપરાશ હોય તેને પરદેશી સાધનો વેપાર એણે હોવાથી આવી સુસ્વીના છાંટા એણે લાગે. હિંદ એ રીતે યુરોપના વાતાવરણથી મુકત રહી શકે એમ હતું પણ લઘુધનાં વરસો દરમ્યાન ૧૪૫૦ લાખ પાઉન્ડની રકમ એના ખર્ચ પેટે ભેટ તરીકે હિંદી સરકારે ઇંગ્લંડને આપી તેથી અને રીવર્સ ટાઉન્સીલને નામે ઇંગ્લંડ ઉપરની હુડીઓ અથોગ્ય લાવે વેચી હિંદને કચેડા ફેપીયાની બોટમાં ઉતારવામાં આવ્યું તેને લીધે તથા હિંદો સરકારના ખર્ચના અસહ્ય ભાજને લીધે અત્યારે હિંદની પ્રજા નીર્ધન બની ગઈ છે અને અત્યારે હિંદમાં વ્યાપારની જે મંદી આંતરી રહી છે તેનું કારણ એજ છે. જો આવે સમયે યુરોપના દેશો ધનવાન હોઈ આપણા માલ ખરીદવાને શક્તીવાન હોય તો પણ આ સ્થિતિ ન આવત. પણ અત્યારે તો આપણે ત્યાં તથા જે દેશોમાં એક જાથે વેપાર તથા ઉદ્યોગો મંદીમાં પડ્યા છે એટલે જેમ જેમ એ માલના ભાવ ઘટીને એના ઉકાવને ઉત્તેજન આપશે તેમ તેમ બજારમાં માલની છત ઘટીને મામલો મુશ્કરવાની આશા રહેશે. આવો મુધારો હંમેશાં બહુ પીએ હોય છે એટલે હિંદમાંથી પણ વેપાર ધંધાની મંદી દુર થતાં વાર લાગશે એમ વડી રાખવામાં આવે છે.

નોંધ.

ઉદ્યોગોને ખીલવવામાં સરકારી મદદ-પાયોનીયર પત્રને મદ્રાસથી એવી બજાર મળી છે કે જે ઉદ્યોગોમાં પડવા માટે લોકો તૈયાર ન હોય તેને માટે જરૂર હોય તો સરકાર મદદ કરી શકે એવી સત્તા સરકારને આપવા માટેના કાયદાનો ખરડો તૈયાર કરવામાં મદ્રાસના કોલેલપમેન્ટ ખાતાનો મીનીસ્ટર રોકાયો છે. એમ જણાવવામાં આવે છે કે કાગળ, લીવાસળી, તેલ, નીમક, લુલ્લી લુલ્લી જાતના એસીડ, આમલું કેળવવા માટે જોઈતી ચીજો વગેરે બનાવવા માટેના ઉદ્યોગો કાળે એ કલાકામાં ધણી અવકાશ છે. કેમકે કાચા પદાર્થો ત્યાં મુશ્કળ થાય છે. રાપરેલ તથા લોયર્સજિનું તેલ મોટા પ્રમાણમાં નીકાશ કરવામાં આવે છે તેને ઉપયોગમાં લેવાય એવા ઉદ્યોગો ખીલવવા તરફ ધ્યાન આપવાની જરૂર છે. વળી આમલું કેળવવાના ઉદ્યોગ-માટે પણ મુશ્કળ અવકાશ છે.

રેલ એકસાઈડ પેન્ટ અને રેલ એકસાઈડ પાઉડરની પેદાશ મધ્ય પ્રાંતોના વરધા ખાતે મેંશર્સ રાનાડે એંડ કું. વરફથી કરવામાં આવે છે. તેઓ પોતે એ મા બનાવે છે અને એ વિષેની માહિતી અંગ્રેજના વેપારી વગેરેને પહેલાંલાવાની લીન્ટી કરનાં પત્ર આ એંગ્લરને અંગ્રેજના ટેપુટી ડિરેક્ટર આફ ઇન્ડસ્ટ્રીયલ તરફથી મળે છે.

સ્ટીમરવાળાઓને બદલો—વડાધ દરમ્યાન જે સ્ટીમરોને નાશ ટોચીટોચી કરવામાં આવેલો હોય તેના માલીકોને બદલો આપવાને લગતા નીયમોમાં ડેન્માર્કની સરકારે એવો નીયમ રાખ્યો હતો કે નાશ પામેલી સ્ટીમરને બદલે જે એટલા ટનની ખીજી કોષ્ટ સ્ટીમર એના માલીક તરફથી બનાવી અથવા ખરીદી લેવામાં આવે નહીં તે તેને એ બદલો આપવો નહીં. હવે સ્ટીમરોની છવ ઘણી યર્ધ છે તેથી એ નીયમ રદ કરવામાં આવશે એવી આશા છે. એમ થાય અને એ બદલાને લોભે નવી સ્ટીમરો ખાંધવાનું થતું હતું તે અટકે તો સાફ.

ખાલી પડેલી જમીનને ઉપયોગમાં લેવાની યોજના—હિંદમાં ઘણી જમીન એવી છે કે જેને હજી સુધી ખેતીના કામમાં લેવામાં આવી નથી. એમાંથી ઘણી ખેતીના લાયક છે એમ દર્શાવનારા આંકડા દરેક જિલ્લા માટે નામદાર સરકારે પ્રગટ કર્યા છે. હવે ઇંગ્લંડમાં વસ્તી વધારે અને કમાઈનાં સાધન થોડા તથા અધરાં હોવાથી તે વસ્તીમાંથી કેટલોક ભાગ જે ખ્રીડીશ સામ્રાજ્યનાં સંસ્થાનોમાં જઈ વસે તો તેમને ઉત્તેજન આપવા માટેની હિલચાલ ઇંગ્લંડમાં ચાલી રહી છે. હિંદમાં નેહેરોની પાસેના ભાગ એમને કેટલો અનુકુળ પડે છે તે જાણતું છે પણ આવી જાતની સ્થિતિ તો ત્યારેજ આવી શકે છે જ્યારે હિંદવાસીઓને સંસ્થાનોમાં જવાની અને વધવાની પૂર્ણ છુટ મળે.

સરકારી ખર્ચમાં તથા આવક વેરામાં ઘટાડો કરાવવા માટે લંડન ચેમ્બર ઓફ કોમર્સની એક કમીટી નીમાધ છે તે ઇંગ્લંડની સરકારના ખજાનચીની સુલાકાત લેશે. વેપારી કંપનીઓ પોતાના હિસાબ જ્યારે જ્યારે બંધ કરે ત્યારે કેવી રીતે માલની કીંમત આંકવી તે સંબંધમાં એક સરખું ધોરણ રાખવાથી વેપાર તથા ઉદ્યોગો ઉપર થયેલી અસર વીશે એ સુલાકાત દરમ્યાન વીચાર ચલાવવામાં આવનાર છે. એ સંબંધી કેવા વીચાર લંડન ચેમ્બર તરફથી રજુ કરવા તે વીશે એ ચેમ્બરની કમીટી વિચાર ચલાવતી હતી એમ એ ચેમ્બરના ખોરાકીની સીબ્રેના વેપારને લગતી કમીટીમાં ગઈ તા. ૨૩ મી માર્ચે બહાર કરવામાં આવ્યું હતું. હિંદમાં પણ માલની કીંમત આંકવાનું ધોરણ બધી કંપનીઓ એક સરખું રાખે એમ થવાની ઘણી જરૂર છે અને તે થાય તો તેની શી અસર સરકારની આવક ઉપર થાય તે વીશે નાણાં શાસ્ત્રીઓએ અર્થાં ચલાવતી ઘટે છે.

રેલ્વેના દરના સંબંધમાં ટ્રીબ્યુનલ—જ્યારે જ્યારે રેલ્વેના સત્તાવાળાઓ તથા વેપારીઓ વચ્ચે વાધો પડે ત્યારે તેનો નીવેડો લાવવા માટે રેલ્વે ટ્રસ્ટ ટ્રીબ્યુનલ નામની કમીટી ઇંગ્લંડમાં માલની લાવ લઈને લગતાં સરકારી ખાતાના પ્રધાને નીમી છે. લંડનની ચેમ્બર ઓફ કોમર્સ એ બાબતમાં જે માગણી આપેલી રજુ કરે છે—(૧) રેલ્વેના દરમાં સામન્ય ઘટાડો કરવો જોઈએ; (૨) પાર્લામેન્ટ પાસે જે વધારે સત્તા રેલ્વેવાળાઓ માટે છે તેને લીધે માલની લાવ લઈના કામને ધંધારે તેમને મળવા જેવું ન થતું જોઈએ. આપણે વેપારી વર્ગના જે પ્રતિનિધિઓ ધારાસભાઓમાં બીરાજતા હોય તેમનું આ વીશે ધ્યાન ખેંચવાની જરૂર લાગે છે કેમકે હિંદમાં પણ આવી માગણી કરવાની ઘણી અગત્ય છે અને તે સંભાળીને નીકાલ કરવા માટે કોઈપણ કમીટી સ્થાપવામાં આવેલી હોય એમ જાણવામાં નથી.

નાનું અને સુરોપીયન પેઢીઓનું જ બનેલું મંડળ છે તો પણ તે કાવો કરે છે કે નીચે જણાવેલા ધંધાના સંબંધમાં બહોળો જાતી અનુસર ધરાવનારા ગૃહસ્થો એના સમાસદ છે:—નાનાં તેમજ મોટાં ઘડીયાળ બનાવવાં, ઝવેરાત, નેતરકામ, સુતારકામ, શીવણકામ, જોડા તથા ચામડાંની બીજી ચીજો બનાવવી, ફરીયામાં સ્ટીમરોને કામ પડે એવાં યંત્રો બનાવવાનું, તરફવાર કપડાં બનાવવાં, મીઠાઈ બનાવવી, ચોપડીયો બાંધવી, છખીયો મઢવી તથા છાપવાનું. એજ પ્રમાણે વીનીઘ પ્રકારના અનુસરવાળા સદગૃહસ્થોની સલાહનો લાભ આ ચેમ્બરને જેમ વધારે મળે તેમ આવા અગત્યના સલાહ વીશે અભિપ્રાય આપવાનું આ ચેમ્બરથી વધારે સારી રીતે બની શકે માટે સર્વે વેપારીઓને આથી વીનંતી કરવામા આવે છે કે જુદા જુદા ધંધાદારીઓને પણ આ ચેમ્બરના સલાસદ બનાવવા માટે બનતો પ્રયત્ન કરવો. ઉદ્યોગોમાં પડેલા મજૂરો કે તેમને ધાપણ પુરી પાડનારા શેડીઆઓનું જેમા હીવ હાથ તેમાં પોતાનું પણ હીત છે એમ ગણી એ વર્ગમાંથી પણ અંગેસરોને જો આ ચેમ્બરમાં ભેળવવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવશે તો તેને પરિણામે ચેમ્બરની સ્થિતિ વધારે મજબુતજ થશે.

ખખરપત્રીઓ—રાયલ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા અને બેંક ઓફ ઓરીશ વેસ્ટ આફ્રીકા લીમીટેડ વચ્ચે એવી ગોઠવણ થઇ છે કે બેંકએ પોત પોતાના દેશમાં એક બીજાની તરફથી ખખરપત્રી તરીકે કામ કરવું આવી ગોઠવણ જુદા જુદા દેશોની ચેમ્બર ઓફ કોમર્સ વચ્ચે થાય તો વેપારને અની ઉપયોગી થઇ પડે એમાં શંકા નથી.

આયર્લેન્ડ સાથેનો વેપાર—આ સંબંધી આઠઠા ઇંગ્લેન્ડ સાથેના વેપારથી છુટા પાડીને આપવાનો ઠરાવ કેનેડાની સરકારે કર્યો છે અને ગઇ તા. ૧ લી એપ્રિલથી તે અમલમાં આવનાર હતો. હાંદી સરકારે એ સંબંધી કાંઈ ઠરાવ કર્યો છે કે કેમ તે જાણવામાં નથી. આયર્લેન્ડને બ્રીટીશ સામ્રાજ્યની અંદર પણ કેનેડાના જેવેજ સંસ્થાનીક સ્વતંત્રતા ધરાવનારો દેશ ગણવાનું ઇંગ્લેન્ડની સરકારે કબુલ કર્યોને પરીણામે આવા ફેરફારની જરૂર છેજ.

આપણું હુંડીનું ખતર. છેલ્લા કેટલાક માસથી ૧૫ અને ૧૬ પેન્સની વચ્ચે રમ્યા કરે છે તેમાં હવે લગભગ બાર માસ જેટલો વખત ગયા પછી નવી ઉચ્ચ પાયાલ થવાનો ભય છે કારણ કે હાંદના ચલણમાંથી સોનાના સીકાનું પ્રમાણ ઘટીને નજીક ધણું છે અને દેશપર-દેશની હુંડીને માટે રૂપિયાનો ભાવ જે બે હજારની વચ્ચે રહે છે તેમાંથી એક હજાર ચાંદીના ભાવે રૂપિયાની જે કીંમત થાય તેથી અંકાય છે. એ ચાંદીનો ભાવ અત્યારે અમેરીકાનાં યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સની સરકાર તરફથી થતી ખરીદીને લીધે ટકી રહેવો છે પણ એ ખરીદી હંમેશા આણ રહિનાર નથી. છેલ્લી મહાન લડાઈ દરમ્યાન જે વેળા હાંદમાં ચલણી રૂપિયાની રકમ હજાર કરતાં પણ ઓછી થઇ ગઇ હતી અને નવા સીકા પાડવા માટે ચાંદી મેળવવાની મુશ્કેલી હતી તે વેળા યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સની સરકારે પોતાના ડોલરના સીકા ગાળીને ચાંદી હાંદી સરકારને વેચી હતી. હવે ચાંદીનો તેટલો જથ્થો ખરીદવાની ફરજ એ સરકારે બર્તરવાની છે અને તે થોડે થોડે ભાગે ખરીદાય છે. પીટમેન એક્ટની રૂચે એ ડોલર ઉપાડેલા તેને બદલે આપેલાં સરટીફિકેટની રકમ તા. ૧૪-૧-૨૧ ને દીને રપટડ લાખ ડોલરની હતી તે ગઇ તા. ૫ મી એપ્રિલ ૧૯૨૨ સુધીમાં ઘટીને

ટાપ લાખ ડાલર જેટલી થઈ છે અને એજ પ્રમાણે ઘટાડો થવાનો ચાલુ રહે તો બાકીની રકમ પુરી થવામાં કઠાચ બાર માસ કરતાં પણ ઓછો વખત લાગે એવો સંભવ છે. તેમ થયા પછી યુનાઇટેડ સ્ટેટસની સરકાર ચાંદી ખરીદતી અટકી જાય તે વખતે એના શા લાવ રહે અને આપણા રૂપિયાની કેટલી કીંમત પરદેશોમાં રહે તે વીચારવા જેવો સવાલ છે અને એમ લાગે છે કે તે વેળા હુંડીનો ભાવ ઘણો ઘટી જાય તો નવાઈ નથી કેમકે ચાંદીનો ભાવ હંચો ટકાવી રાખવા જેટલી ખરીદી હિંદી સરકાર તરફથી તથા હુન્નિયાના ષીબ દેશોની સરકારો તરફથી જાગવાં કઠાચ વધારે વાર લાગશે અને જો ચીનની સરકાર પણ સોનાનું ધોરણ અખત્યાર કરે તો ચાંદીની સ્થિતિ માત્ર તાબાં પીતળ કરતાં ચઢતી રહે. અત્યારે આપણી વેપાર બાકી સુધરતી જાય છે. સોના રૂપાંની આયાત તથા નીકાશ અને સરકારી નોટો ઇશ્વરથી મંગાવાય અથવા મોકલાય તેના આંકડા ધ્યાનમાં લીધા પછી પણ તા. ૩૧-૩-૨૨ ને હીને પુરા થયેલા બાર માસના વેપાર પેટે હિંદ પરદેશોને લગભગ તેત્રીસ કરોડ રૂપિયા આપવાના થયા હતા. એ બાર માસમાં બાર કરોડ રૂપિયાની ચાંદીની આયાત થઈ હતી એવી આયાત ન થાય અને હિંદનો માલ પરદેશોમાં અગાઉ કરતાં જરા વધારે ખપવા લાગે તો વેપાર બાકી સમતોલ થાય અને હુંડીનો ભાવ સોળ પેન્સની આસપાસ સ્થિર થાય. ચલણમાંથી નોટોની રકમ ઘટાડવાનો વીચાર સરકારે રાખ્યો હતો પણ તે સુજબનું કાંઈ પગલું ભરવામાં આવ્યું હોય એમ હજી સુધી જણાતું નથી અને હવે પછી પણ એવું કાંઈ પગલું ભરાય એવો સંભવ લાગતો નથી કેમકે મોટી રકમની સરકારી લેન એ ત્રણ મહીનામાં નીકળવાની હવાથી નાણાંની છૂટ ચાલુ રહે તેમાંજ સરકારને લાભ છે.

લાકડાની ચીજો બનાવવા માટે અત્યારે વપરાતી મુખ્ય જાત ઓક, મેહોળની અને વોલન્ટ છે પણ તે ઉપરાંત ઘણી સારી જાતનું લાકડું હિંદના જંગલોમાંથી મળી શકે છે એમ વેપારી વર્ગનું ધ્યાન ખેંચતાં મી. એલેક્ઝાંડર હાવર્ડ જણાવે છે કે હિંદમાં જંગલોના વીરવાર ૨૫૧૦૦૦ ચોરસ માઇલ છે તેમાંથી કેટલીક ઉત્તમ જાતના લાકડાં મળી શકે છે. એનો વપરાસ વધે એવા ઉપાયો લેવડાવવા માટે સરકારે ખાસ પ્રયત્ન કરવા પડે છે. અત્યાર સુધીનો અતુલ્ય કેટલીકવાર એવો નીવડ્યો છે કે જે માલ ઉપયોગી ગણીને પરદેશ મોકલ્યો હોય તે ત્યાં નપાસ પડે અને જે માલ નફામાં જેવો ગણીને પરદેશ મોકલ્યો હોય તે ત્યાં ઘણી અગત્યનો થઈ પડે. આ સંજોગમાં લાકડાંની જુદી જુદી જાતના ગુણદોષ વધારે સારી રીતે જાણીને કામ લેનારને માટે નફાનું ક્ષેત્ર વીશાળ છે.

જાપાનમાં કાપડ સુતરનો ઉદ્યોગ ઘણો વધ્યો છે તોપણ તેને હઠાવવાને ચીન સમર્થ છે એમ લાગે છે. અગાઉ દુવાલ ગંજીફરાક વગેરે માલ જાપાનથી ચીન જતો હતો તેને બદલે હવે ચીનમાં એવો માલ જાનીને જાપાન જાય છે. ચીનના દક્ષીણ ભાગમાં રૂનો પાક વધતો જાય એટલો જાપાનીઓએ તેનો લાભ લેવા માટે શેંગહાઇ, હાંગકાંગ વગેરે ઠેકાણે મીલો કલ્પી કરવા માંડી છે.

મોટરો મારફતે વેપારની ખીલવણી કરવાની સુચના વીશે વીવેચન કરતાં ઠલ-ઠલકત્તાની ટ્રેડ એસોસીએશનના પ્રમુખ મી. પેન્ વાન્સી રીતે જણાવે છે કે દેશમાં જ્યાં જ્યાં જરૂર જેવું લાગે ત્યાં રેલ્વે બાંધીને પુરતી રેનો ફોડાવવા માટે હિંદી સરકાર પુરતાં નાણાં ફાજલ પડી

મેટલીક શીલીંગની સારી ડીમાઇન ગમશે કે ?

શકે એમ અત્યારે નથી તો પછી માત્ર સારા રસ્તાઓ બાંધવા અને તે ઉપરથી માત્ર અથવા ઉવાડાઓ ભરેલી મોટરો વેપાર ખીલવે એવી સગવડ ઠરી આપવાનું સરકારે મન ઉપર લેવું જોઈએ. જો રેલ્વે બંધાય તો તેના ઉપરથી ચઢાવી જવા માટે ખાનગી પેઢી પોતાનાં ગાડાં પુરાં પાડે એ સંભવીત નથી પણ જો સારી સડકો હોય તો તે ઉપર પોતાની મોટરો ફરતી રાખવાની ગોઠવણ કોઈપણ કંપની માથે લઈ શકે.

આમડાં કેળવવાના ઉદ્યોગ ચીનમાં ખીલે એવા ચીનહો જણાય છે. હમણાં તો ત્યાં કાલ્ગન ખાતે જે કારખાનામાં આમડાં કેળવાય છે ત્યાં કામ કરવાની રૂઢી જુના વખતથી ચાલી આવેલી છે તેજ છે. પ્રથમ ચુનાના પાણીમાં આમડાં ભીંજવી રાખવામાં આવે છે. દરેક વિભાગમાં ચાળીશ કે પચાસ આમડાં ભીંજવાનાં એકી વેળા બની શકે છે. એ રીતે દસ દીવસ રાખ્યા પછી તેના ઉપર ખીજ કીયાઓ થાય છે. પેકીનમાં યુનીવર્સિટી રથપાયાથી શાસ્ત્રીય શોધખોળને પરીણામે એ ઉદ્યોગ માટે અનુકુળ જણાયેલી કીયાઓથી કામ લેવામાં આવશે એટલે એ માત્ર સસ્તો અને સારો ગળશે એવી વક્રી છે.

જ્ઞાતીચીંગ પાઉડર માટેની માગણી ચીનમાં ઘણી છે એમ જણાવવામાં આવે છે. ત્યાં દરવરસે એંશી લાખથી એક કરોડ રૂાત જેટલો જ્ઞાતીચીંગ પાઉડર કાપડ તથા સુતરના ઉદ્યોગો માટે જોઈએ છે અને હવે ત્યાં કાપડ સુતરની મીલો જેમ વધતી જાય છે તેમ જ્ઞાતીચીંગ પાઉડર માટેની માગણી પણ વધતી જવાની વક્રી છે. હાલમાં તો ચીનને જોઈતો જ્ઞાતીચીંગ પાઉડર કેટલેક અંશે જાપાન પુરો પાડે છે એટલે એવી વક્રી રાખવામાં આવે છે કે ચીનમાં મીલોનો ઉદ્યોગ વધવાને પરિણામે જાપાનમાં જ્ઞાતીચીંગ પાઉડર બનાવવાનો ઉદ્યોગ વધારે ખીલવા પામશે.

ઘઉંનો વેપાર-કેનેડામાં, યુનાઈટેડ સ્ટેટસમાં તથા આસ્ટ્રેલીયામાં ઘઉંનો પાક ઘણો થાય છે પણ તે બધાનો વેપાર કાબુમાં રાખવા માટેની એક સીન્ડીકેટ ઉભી થઈ છે જેના પ્રમુખ મીન્ડ્રેથોવન છે. રશીયામાં પણ ઘઉંનો પાક સાધારણ રીતે મોટો હોય છે પણ હાલ ત્યાંના અસ્થીર મામલાને લીધે એના સંબંધમાં કાંઈ કહી શકાતું નથી.

ખાંડની પેદાશ હુનીયામાં કેટલી થાય છે તે વિશેના ૧૯૨૧-૨૨ના વરસ માટેના આંકડા મેશર્સ વીલેટ એન્ડ ગ્રે તરફથી બહાર પાડવામાં આવ્યા છે તે ઉપરથી જણાય છે કે કુલ પેદાશ ૧૬૫ લાખ ટન જેટલી ધારવામાં આવે છે જ્યારે આગલે વરસે પણ લગભગ એટલીજ હતી. શેરડીની ખાંડની પેદાશ ૩ લાખ ટન જેટલી થઈ હતી જ્યારે ગીટની ખાંડની પેદાશમાં લગભગ એટલીજ વધારો થયો હતો.

હોંદમાં કાપડ તથા સુતરની પેદાશ વધતી જાય છે. હોંદી મીલોમાં બનેલાં કાપડ સુતરને લગતા આંકડા ફ્રેંચઆરી માસ માટેનાં હમણાં બહાર પાડવામાં આવ્યા છે તે ઉપરથી જણાય છે કે મીલના સુતરની પેદાશમાં વધારો આગલા વરસના એ મહીના સાથે સરખાવતાં એક ટકા જેટલો હતો ત્યારે મીલોમાં કાપડની પેદાશ ૧૯૨૧ના ફ્રેંચઆરી કરતાં વીસ ટકા જેટલી વધી હતી.

સડકો ઉપરથી રેલ્વે ઠંપનીઓ માલ ધી લાવ લઈ જાય છે તે માટે પાલ્કામિંટની પાસેથી ખાસ કાયદા મારફતે પરવાનગી મેળવવાની જરૂર લાગવાથી ઇંગ્લંડની પાલ્કામિંટ સંમુખ એક ખરડો લાવતામાં અગ્રે છે જેની નેમ એલ. એલ. એન. કમલ્યુ. રેલ્વેને સડકો ઉપરથી માલની લાવલઈ જ કરવાની પરવાનગી આપવાની છે. કોન્વેન્શન માટેની ચેમ્બરની રેલ્વે એન્ડ નાટીક કમીટીએ એ ખરડાને ટેકો આપવા કંતબુ છે. હાલમાં જો રેલ્વે ઠંપનીઓ એવી રીતે સડકો ઉપરથી માલની લાવલઈ જ કરવાનું કામ પણ કરવા લાગે તો સડકોની સ્થિતિ સુધારવાના કામ ઉપર સરકાર તથા મ્યુનીસીપલિટીઓ અને જીલ્લા એટો વધારે ધ્યાન આપવા લાગે એટલું જ નહીં પણ અલગ રેલ્વે સડકોને સારી હાલતમાં રાખવા માટે જે ખર્ચ કરવામાં આવે છે તેમાં કંઈકસર કેવી રીતે કરવી તે સુચવનાર પણ હાલમાં કંતો વધારે નીકળે.

હરીફાઈ—ઈંગ્લંડમાં કોઓપરેટીવ હોલસેલ સોસાયટી લીમીટેડને ત્યાંની સરકારનાં પોર્ટખાતાના વડાએ શેરીફમાં નવું ટેલીફોન એક્સચેન્જ બાંધવાનું કંટ્રાક્ટ આપ્યું તેના સંબંધમાં ત્યાંની એસોસીએશન એન્ડ પ્રોટીસ્ટ ચેમ્બર્સ એન્ડ કોમર્સ તરફથી એમ વાંધો લેવામાં આવ્યો છે કે એ કોઓપરેટીવ સોસાયટી કાંઈપણ આવકવેરા ભરતી ન હોવાથી આવા કંટ્રાક્ટ લેવામાં બીજાની સાથે એને હરીફાઈ કરવા દેવી ઘટતી નથી. હાલમાં પણ આ સવાલ વહેલે કે મોટે નીકળશે તે સંબંધમાં ઔદ્યોગીક સહકારની સંસ્થાઓના અગ્રેધરોએ વેપારી મંડળોની સાથે વીચાર ચલાવી દેશને લાભકારક યથા પડે એવી રાજનીતી અગાઉથી નક્કી કરી નાખી જરૂરી છે.

ચુંટણી વેળા વેપારી સવાલોની ચર્ચા—ઈંગ્લંડમાં એસોસીએશન એન્ડ પ્રોટીસ્ટ ચેમ્બર્સ એન્ડ કોમર્સ તરફથી એવો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો છે કે પાલ્કામિંટના સભાસદોની જે ચુંટણી હવે પછી થાય તેમાં ઉમેદવારો તરીકે બહાર પડનારાઓને લીન્ટી કરવી કે વેપારી સંગઠો ઉપર સહાય વીશેષ ધ્યાન આપવું અતી જરૂરનું છે કેમકે માલ બનાવેને પરદેશ મોકલનાર દેશ તરીકે ઇંગ્લંડ ચાલુ રહેશે કે કેમ તેનો આધાર એ ઉપર છે. હાલમાં પણ ચુંટણીનો વખત હવે ઘણો દુર નથી પણ હાલના રાષ્ટ્રીય વાતાવરણમાં વેપારી સંગઠોની ચર્ચા દબાઈ જાય એ ઘણું સંભવીત છે. તેમ છતાં એટલી વાત તો સર્વ કોઈ ઠપ્પલ કરશે કે આપણા ઉદ્યોગ ધંધાના સંબંધમાં છેલ્લી લડાઈ કરવાન તથા તે પછીના સમયમાં જે મહત્વના સવાલો ઉપસ્થિત થયા છે તેનો સતોષકાન્ત નીવેડો હજી આવેલો નથી અને તે લાવવા ઉપર દેશની ઉત્તતીનો ઘણો આધાર છે. પરદેશમાંથી સરકારે કયાં માલ ખરીદવો અને તે કેવી રીતે ખરીદવો, પરદેશમાંથી સરકારે નાણાં કેટલાં અને કેવી રીતે ઉછીનાં લેવાં, હાલ સરકારની નોકરીમાં પરદેશીઓનું પ્રમાણ કેટલું રાખવું, હોલને આર્થિક સ્વતંત્રતા કેટલી હોવી જોઈએ, રીનર્સ કાઉન્સિલ બીટો ક્યારે અને શા બાવે વેચવાં, હાલની જઠાત પછીની કેવી રાખવી, વગેરે સવાલો આર્થિક દૃષ્ટિએ એટલે કે વેપારી વર્ગની દૃષ્ટિએ ઘણા અગત્યના છે અને એના સંબંધમાં દેશી વેપારી વર્ગની દૃષ્ટિએ વપાસ લઈને જે જે સુચનાઓ ઇન્ડિયન મર્ચન્ટસ ચેમ્બર જેવી સંસ્થાઓએ કરી હોય તેને કેટલે સુધી ટેકો આપવાની પોતાની ફરજ હરેક ઉમેદવાર અણે છે તે જ્ઞેતાની જરૂર કારણસભાની આવવી ચુંટણી વેળા ઘણી રહેશે. ઇંગ્લંડની વેપારી સંસ્થાઓનું કાર્ય આ બાબેમાં આપણે માટે અનુકરણીય કાખલો પુરો પાડે છે.

વોશીંગ્ટન કોન્ફરન્સના ઠરાવો વીરૂદ્ધનો ટીકા આપણે જવલ્લેજ સાંભળીયે છીએ. હિંદના પ્રતીનીધી તરીકે રાષ્ટ્ર ઓનરેબલ શ્રીનીલાસ શાસ્ત્રીએ એમાં લીધેલા લાગ માટે મગફરી લેવાને ઘણા હિંદીઓ પણ તૈયાર થઈ ગયા છે પણ એ ઠરાવોની શી અસર હોઈ ઉપર થશે એ સમજવું વધારે જરૂર છે. “એમ્બાયર રીબ્યુ” ના એપ્રીલના અંકમાં એ વીશે આવેલી ટીકા ઉપરથી સમજી શકાય કે નૌકાબળ ઓછું રાખવાની ઇચ્છા આપેલી કબુલાત એના લાભની નથી; પણ અત્યારે ઇચ્છા નહોતી કે નૌકાબળ ઓછું રાખવા કબુલ થયું છે. હવે અમેરીકા પણ ઇચ્છાના જેટલો નૌકાનો મૂલ્યો રાખશે એટલે દુનિયામાં નૌકાબળ માટે ઇચ્છાની પ્રતિષ્ઠા હતી તે જતી રહેશે. વળી જાપાનને નવા મુલકો જોઈએ છે અને તે માટે આરટ્રેલીયા ઉપર એની નજર છે પણ એ સંસ્થાનના બચાવ માટે નૌકા બળની મદદ હવે ઇચ્છા આપી શકશે નહીં. હિંદને માટે પણ નૌકાબળની જે જરૂર રહેશે તેને વીચાર હિંદ કરવો પડશે અને અગાઉ કરતાં વધારે ખર્ચનો જોગ નૌકાબળને માટે હોઈ ઉપાડવો પડશે. નૌકાબળ ઓછું રાખવાની કબુલાતનાં લખતમાં હિંદ તરફથી શી કબુલાતો અપાઈ છે તેનો વીગત તો હજી જાણવાની ખાકી છે પણ તે જાણ્યા વગર પણ જો હિંદી સરકારે કેટલો વધારે ખર્ચ નૌકા માટે લોગવનો પડશે તે જાણવામાં આવે તો વેપારી આલમ કાંઈક છુટકારાનો દમ લઈ શકે.

ઔદ્યોગીક સહકારની સંસ્થાને સરકાર તરફથી કેટલું ઉત્તેજન મળવું જોઈએ તે દેખાડનારો દાખલો કેનેડા પુરો પાડે છે. ત્યાં એવી ગોઠવણ થઈ છે કે જો ક્ષણ ઉગ્રાહનારા દમ જણ મળીને સહકારી સંસ્થા સ્થાપે અને તેમની બાધાની જમીન મળીને કુલ ચીસ્તાર એકસો એકર હોય તો એ ક્ષણ નોકશ કરવા અગાઉ તમાંગી એક સરખાં હોય તેમને એકઠા બાંધવાનું કામ એક સરકારી અમલદારની દેખરેખ નીચે થાય અને તે માટે સંચાનો ખર્ચ થાય તેમાં પા ભાગ સરકાર આપે આવી ગોઠવણને પરીણામે ક્ષણની નોકશા વધે તો મહેનતનો ખર્ચો વળી જતાં વાર લાગે નહીં.

“હિલીયમ” ગ્રાસ હિંદમાં કેાઇ સ્થળે સ્વાભાવીક સ્થિતિમાં મળે તેમ હોય તો તે વીશેની માહિતી ક્રીમતી થઈ પડે કેમકે એ ગેસ સળગી ઉઠે એવી નથી એટલે બહુનો વગેરે માટે ખીજી જાતની ગેસ ને બદલે એનો ઉપયોગ કરાય તો ઓછો જામ રહે. આ દારણસર એ ગેસ માટે જાનરમાં ક્રીમત મળે તેમ છે.

ઓન્ટેરીઓમાં રેલ્વે—તેમીસ્કાર્મીંગ રેલ્વેને કાયરેનથો ટીનમન પોર્ટેજ યુધી ૭૦ માઇલ લંબાવવાનાં કંત્રાકટ ત્યાંની સરકારે આપ્યાં છે. એની આસપાસ બે કરોડ એકર જમીન જેતીને માટે ઉત્તમ પ્રકારની છે પણ ત્યાંની વસ્તી થોડી છે. ત્યાં વીજળીક બળ મેળવાય એવા ધોધ પણ છે. ત્યાં વસ્તી થાય એવાં પગલાં ભરવામાં આવે છે અને તેની અસર આ વરસમાં જ જણશે.

ઘઉંના ભાવમાં ગયા ડીસેમ્બર માસ પછી દર બુધવેલીકે ૩૫ સેન્ટ જેટલો વધારો કેનેડામાં થયો હતો. ત્યાં હજી સાત કરોડ બુધવેલીક જેટલો ઘઉં ખેડેલો પાસે વેચવાના પડ્યા છે. હાલના ભાવ જોટકી રહ્યા તો તેથી તેમને બે કરોડ ડોલર જેટલો વીશેશ લાભ થશે.

ખેતી જમીન ખરીદવા માટેની લોન વરીકે આઠ કરોડ ડોલર જેટલી રકમ દેનેડાની સરકારે લઘુમંથી પાછા ફરેલા ૧૯૭૭ સીપાહોને આપી છે.

હીંદનો કોલસાનો વેપાર ખીલતો જાય છે એમ સામાન્ય રીતે માનવામાં આવે પણ ૧૯૧૯માં હીંદમાં કોલસાની પેદાશ ૨૨૧ લાખ ટન જેટલી હતી તે ૧૯૨૦ માં ઘટીને ૧૬૭ લાખ ટન જેટલી થઈ તે દર્શાવે છે કે રેલ્વેનાં ગાડાં ન મળવાનું પરીણામ એ ઉદ્યોગને જબરોઝ ધક્કો લગાડનારું નીવડ્યું છે. કોલસાની ખાણો ચલાવવાનું કામ કરવા માટે ૧૯૨૦ માં નવી ૨૦ કંપનીઓ નીકળી હતી. અગાઉ રથપાચડી એવી કંપનીઓ સાથે લેતાં તેમની કુલ સંખ્યા ૨૫૬ની થાય છે. એમની કુલ થાપણ ૯૩૭ લાખ રૂપયા જેટલી થાય છે. ખાનગી વેપારીઓ તથા સીન્ડિકેટોએ એમાં રોકેલી થાપણ જુદી. વળી હીંદમાં મજૂરો કામમાં જોડાયા એવા કુશળ ન હોવાથી તેમજ મશીનરીનો પુરતો લાભ લેવાતો ન હોવાથી દર મજૂર દીઠ ઉત્પન્ન બહુ ઓછી થાય છે. યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સમાં દર મજૂર દીઠ સરેરાશ ઉત્પન્ન ૮૦૩ ટનની, ઈંગ્લંડમાં ૧૮૪ ટન જેટલી અને જાપાનમાં ૧૨૨ ટન જેટલી છે ત્યારે હીંદમાં દરેક મજૂર માત્ર ૯૪ ટન કોલસો કઢાડે છે. જો રેલ્વેના સત્તાવાળાઓ પુરતાં ગાડાં આપે તો હીંદમાં વધારે કોલસો ખપે અને તેથી પણ એ ઉદ્યોગને ઉત્તેજન મળે. આથી એ બાગદ વીચાર કરવા કાળે એક કેનફરન્સ ખાણવાળાઓ તથા રેલ્વેવાળાઓ વચ્ચે થઈ હતી એમ કલકત્તા ખાતે પ્રગટ થતું “કોમર્શિયલ ઇન્ડીયા” પત્ર જણાવે છે. એમ આશા રાખવામાં આવે છે કે એ કેનફરન્સને પરીણામે કોલસાની લાવ લઈના માટેના રેલ્વેના નુરમાં ૨૫ ટકા જેટલો ઘટાડો થશે. લઘુ દરમ્યાન એ નુરમાં થયેલો વધારો ન ગણકારીયે તો પણ ૧૯૨૦માં રેલ્વે કંપનીઓએ કોલસા માટેના નુરમાં સો ટકા જેટલો વધારો કર્યો હતો અને તે ઉપરાંત દર ટન દીઠ છ આના લેવાનું ઠરાવ્યું હતું એ છઆના લેવાનું પણ ખંધ પડ્યો એમ જણાવવામાં આવે છે. એ બધું થયા પછી પણ નુરના દર આજથી અઢી વરસ અગાઉ હતો તેની સરખામણીમાં તો ઘણા વધારેજ રહેશે.

નદીઓનો માર્ગ સ્થીર કરવાની જરૂર—જે નદીને કીનારે અમદાવાદ શહેર આવેલું છે તેનું નામ સાબરમતી કહેવાય છે પણ એ શબ્દનું મુળ સંસ્કૃતમાં સાબ્રમતી છે અને તેનો અર્થ બમતી છે એમ જણાવવામાં આવે છે. એ અર્થ ખરા હોવા માટે અમને શક છે કેમકે દુગલી નદીનો માર્ગ વારંવાર બદલાઈ જવાની ફરીયાદ જેટલી સાંભળીએ છીયે તેટલી ફરીયાદ સાબરમતી માટે સાંભળતા નથી. એટલું છતાં સામાન્ય રીતે એમ કહી શકાય કે હીંદની બધી નદીઓ કોઈ કોઈવાર પોતાનો માર્ગ થોડો ધણો બદલે છે અને કેટલીક વાર ઉંડી હોય છે તે મટીને પહોળી થાય છે. જેની મોટાં વહાણોની આવન અરકેલ થઈ પડે છે. ગંગા નદીમાં કાશી અને અલ્હાબાદ સુધી વહાણો આવી શકતાં એમ કહેવાય છે પણ એ ભાગમાં નદી હવે અગાઉ જેટલી, ઉંડી નથી. ગંગાળની સરકારનો એન્જનીયર અને શીપ સર્વેયર લેફ્ટેનન્ટ કમાન્ડર વીલ્યમ્સ જણાવે છે કે જ્યાં જ્યાં નદી પોતાનો માર્ગ બદલે એવો સંભવ હોય ત્યાં કીનારો ઉંચી દહ સુધી ચલી લેવો અને જ્યાં નદી પથરાઈ ગઈ હોય ત્યાં તેને ઉંડી કરી આસપાસનો ભાગ પુરી દહને ઉંચી સપાટીની બનાવી લેવી જેથી તે ફરીથી પથરાઈ જાય નહીં. ઇંગ્લેંડ વેટર્સ એન્ડ ધીર સી એપ્રોચીઝ Inland Waters

જેટલીક શીર્લીંગની સારી ડીઝાઇન ગમશે કે?

and their sea Approaches નામના એમના પુસ્તકમાં આ વીશે વીશેશ ચર્ચા કરવામાં આવેલી છે. જેમની જમીન નદીઓની પાસે હોય તેમને આ પુસ્તક વાંચવાથી કાંઈક ઉપયોગી જ્ઞાન મળવાનો સંભવ માની શકાય.

ખેતીવાડી ખાતાના પ્રાંતીક વડાને સલાહ આપનારી કમીટી બંગાલમાં નીમાઈ તેમાં નવા બીન સરકારી સલાસદો ગઈ તા. ૧૨ મી એપ્રિલ ૧૯૨૨ ને દીને નીમાયા હતા પણ અહીંના હોદ્દાગી ખાતાના વડાને સલાહ આપવા માટે નીમાયલી કમીટીની માફક બંગાલમાં નીમાયલી એ કમીટીની સત્તા કાંઈજ નથી. સરકાર અથવા પ્રમુખ જે બાબદ સલાસદોનો અભિપ્રાય માગે અથવા જે બાબદ વીશે ચર્ચા ચલાવવા કે તે વીશેજ સલાહ આપવાની સત્તા સલાસદોને રહેશે. એનો અર્થ એવો લાગે છે કે સલાસદો પોતાની તરફથી યોગ્ય લાગે તેવા સલાહો કમીટી સન્મુખ ચર્ચા માટે પ્રમુખની રજા સીવાય રજુ કરી શકશે નહીં અને એ કમીટીનો પ્રમુખ તો બંગાલનાં ખેતીવાડી ખાતાનો વડો રહેશે.

પાકને લગતી ખબરો.

૧૯૨૧-૨૨ તા વરસમાં હાલમાં થયેલા જુદા જુદા પાકને લગતી હકીકત નીચે પ્રમાણે હતી:—

પાક	વિસ્તાર હજાર એકર	ઉત્તર
જુદ	૧૫૧૩	૪૦૫૩૦૦૦ ગાંસડી
શેરડી	૨૩૮૧	૨૫૬૨૩૦૦૦ ટન
રૂ	૧૮૪૩૬	૪૪૬૩૦૦૦ ગાંસડી
તલ	૪૬૪૧	૫૧૫૦૦૦ ટન
ગળી	૩૧૬	૩૦૪૫ ટન
ભોંયસીંગ	૧૯૪૬	૯૨૦૦૦૦ ટન
ચોખા	૮૧૨૩૪	૩૨૯૯૪૦૦૦ ટન
અગસી	૨૦૫૯	માહિત નથી.
સરસી તથા રાઇ	૩૫૧૧	" "
ઘઉં	૨૮૬૩૫	૯૫૧૫૦૦ ટન

ચોખાના પાકના સંબંધમાં એપ્રિલ પ્રાંતમાંથી એમ જણાવવામાં આવે છે કે ત્યાં છેલા સાત માસથી વરસાદ પડેલો ન હોવાથી નવા પાક માટે વાવણી પણ કરવામાં આવી નથી. તેમ છતાં એપ્રિલમાંથી અને મુખ્યત્વે પુરીથી ચોખાની નીકાશ તો છુટી થાય છે. જમીન માગે દુર સુધી ચોખાની નીકાશ થતી નથી કેમકે રેલ્વે ગાડાંની તંગી નડે છે. તેને પરીણામે ચોખા પુરી ખાતે મોકલી ત્યાંથી દરીયા માગે મોકલવામાં આવે છે.

ઘઉં.

મુંબઈ ઇલાકામાં ઘઉંના પાકની સ્થિતિ દર્શાવનારી છેલ્લી યાદી ગઈ તા. ૧૫-૫-૨૨ ને દીને મુંબઈ સરકારનાં ખેતીવાડી ખાતાએ બહાર પાડેલી ઇન્ડિયન મર્ચન્ટસ એસોસિએશન તા.

ધી બોમ્બે ટાઇલ માર્ટ ૨૧ બેંક ઓફ, ફોર્ટ, મુંબઈ.

૨૭-૫-૨૨ ને દીને મળી હતી તે ઉપરથી જણાય છે કે ધર્ડના પાકનો વીસ્તાર નીચે પ્રમાણે છે:-

	બ્રીટીશ મુલક	દેશી રાજ્યો
	એકર	એકર
સીંધ	૧૨૪૧૬૦૦	૪૫૮૩૦૦
મલાકાના બીજા ભાગો	૪૨૭૫૦૦	૩૧૬૦૦

કુલ વીસ્તાર એ રીતે ૨૧૫૬૬૦૦ એકર નેટલો છે. ગયા વરસ કરતાં એ ૨૦ ટકા નેટલો વધારે છે પણ છેલાં પાંચ વરસની સરેરાશ કરતાં ૯ ટકા ઓછો છે. વધારો કર્ણાટકમાં સોલાપુરમાં અને ખેડપુરમાં છે. ૧૯૧૭-૧૮માં કુલ વીસ્તાર ૨૭૦૧ એકર નેટલો બ્રીટીશ મુલકમાં હતો.

નેહરોના પાણીનો લાભ લે એવો વીસ્તાર સીંધની બહાર ૧૬૭૬૦૦ એકર બ્રીટીશ મુલકમાં અને ૨૫૭૦૦ એકર દેશી રાજ્યોમાં હતો.

ધર્ડના પાકના વીસ્તારમાં થતી વધઘટનો આધાર કેટલેક અંશે વરસાદ વહેલો થા મોટો પડવા ઉપર રહે છે. આ વરસે કર્ણાટકમાં વરસાદ મોટો થયો અને ગુજરાતમાં અતીશય થયો તેથી રૂના પાક માટે ઓછી જમીન ઉપયોગમાં લેવાઈ અને બાકી રહેલી જમીનમાં ઘઉંનો પાક કરવામાં આવ્યો છે.

ગુજરાતમાં પાછળથી વરસાદ ઓછો તેવો ન પડવાથી પાણીની વંગીને લીધે ધર્ડના પાકની સ્થિતિ બગડી છે પણ નેહરોની સગવડવાળા ભાગમાં સ્થિતિ સારી છે. ઉત્તર નીચે પ્રમાણે થવાનો અંદાજ છે:-

	બ્રીટીશ મુલકમાં	દેશી રાજ્યોમાં
	ટન	ટન
સીંધમાં	૨૩૬૨૦૦	૧૨૨૬૦૦
બાકીના પ્રાંતમાં	૧૨૬૫૦૦	૮૬૦૦
	<u>૩૬૨૭૦૦</u>	<u>૧૩૧૫૦૦</u>

આ રીતે કુલ ઉત્તર ૪૯૪૨૦૦ ટન નેટલી થવાની વધી છે. ૬૨ વરસની સરેરાશ કરતાં ૨૫ ટકા નેટલી ઓછી છે.

આગલા વરસના પાકમાંથી રહેલો જથ્થો કોઈપણ ઠંકણે ઘણો નથી.

ભાવ ગયા વરસ કરતાં ઓછા છે પણ લગામ અગાઉ હવા તે કરતાં ઘણું વધારે છે. પાક ગુજરાતમાં સુરત વધા અમદાવાદ જિલ્લામાં હંમેશા કરતાં ઓછો છે. ભરૂચ, પંચમહાલ અને ખેડા જિલ્લામાં ઘઉંનો પાક હંમેશા કરતાં વધારે છે.

વેપારને માટે ઉપયોગી ખબરો.

પરદેશી ખબરો—કેનેડાને ટ્રેડ કમીશનર મી. એચ. એ. ચીશોમ અગાઉ કયુબા ખાતે કામ કરતો હતો. અને તે પછી તેને કલકત્તા ખાતેના કેનેડીયન ટ્રેડ કમીશનર તરીકે નીમવામાં આવ્યો હતો તેણે જેમેકા, કોલમ્બીયા, વેનીઝુએલા તથા પનામાનાં ખબરો વીશે એક્ટી કંટ્રીની ખાતમી નાના પુસ્તક રૂપે છપાવી કેનેડામાં પ્રગટ કરી છે. તે ઉપરથી માલમ પડે છે કે બીર, ગાડુ, ધ્રુવ, માખણ, પનીર સીમેન્ટ, માછલી, પગરખાં, ઘઉં તથા લોટ, આબરો મશીનરી તથા કાગળ એટલી ચીજો જેમેકા ખાતે વીશેશ પ્રમાણમાં કેનેડાથી જશે. કોલમ્બીયામાં ખેતીનાં ખનીજ પદાર્થોનાં તથા પેટ્રોલીયમનાં સાધનો સારાં છે અને ત્યાં પરદેશી થાપણ આવતી રહે છે. કેનેડાથી ત્યાં ઘઉં લોટ, ખટાટા, બીર, મશીનરી તથા કાગળ મોકલી શકશે.

પ્રદર્શન. “ ગાઈડ ડી લા ઇન્ડસ્ટ્રી ઝેચોસ્લોવાક ” નામનું નાનું ચોપાન્યું આ ચેગબરને મોકલી આપતાં ઝેચોસ્લોવાક રાજ્ય વરફથી અને કામ કરતા કોન્સલેએવી ઇચ્છા દર્શાવી છે કે આટી રલાવા ખાતે બીજું ઓરીયેન્ટ પ્રદર્શન ૧૯૨૨ માં જુલાઈ ૬ થી ૧૬ સુધી ભરવામાં આવનાર છે તે પ્રત્યે અત્રેના વેપારી વર્ગનું ધ્યાન ખેંચવું. એ પ્રદર્શનને લગતી કેટલીક વીગત એ ચોપાન્યમાં આપી છે અને જે કાંઈ માહિતીની વેપારીને જરૂર હશે તે એ કોન્સલે પાસેથી મળશે.

સલ્ફ્યુરીક એસીડ. “આયર્ન પાઇરાઇટીસ” નામનો જે પદાર્થ ખાણમાંથી મળે છે તેની નીકાશ ઉપર કરનાંખવાનું સ્પેનની સરકારે ઠરાવ્યું છે. એ ઠર મીટ્રીક ટન ઉપર લેવામાં આવશે અને એમાં વાંખું કેટલા ટકા છે તેના પ્રમાણમાં વધારે કે ઓછા રહેશે. એવી ધારતી રાખવામાં આવે છે કે તે કરને લીધે સ્પેનમાં એની પેદાશ કરવાનું ખાણવાળાઓને પરવડશે નહીં તેથી પેદાશ ઘટશે અને કદાચ તદ્દન બંધ પડશે. એમાં ગંધકને જે તત્વ રહે છે તેનો ઉપયોગ સલ્ફ્યુરીક એસીડ બનાવવા માટે થતો હતો. એ કામ માટે એ માલનો જથ્થો મોટે ભાગે ઇંગ્લંડ મોકલવામાં આવતો હતો પણ હવે તે બંધ પડશે તો તેથી ઇંગ્લંડના ઉદ્યોગને ઘણો ધમ્કો લાગશે કેમ કે અત્યારે પણ સલ્ફ્યુરીક એસીડ બનાવવાનો ખર્ચ બીજા દેશો કરતાં ઇંગ્લંડમાં વધારે હોય છે એટલે હવે જો એ વધે તો એ ઉદ્યોગ ચલાવવો મુશ્કેલ પડે. હાલમાં સલ્ફ્યુરીક એસીડની આયાત મોટે ભાગે ઇંગ્લંડથી થાય છે. ૧૯૨૧-૨૨ માં તથા અગાઉનાં વરસોમાં એ આયાત નીચે પ્રમાણે હતી:—

	કીમત
	પાઉન્ડ
૧૯૧૦-૧૧	૪૬૨૮૮
૧૯૧૧-૧૨	૩૩૧૯૯
૧૯૧૨-૧૩	૨૪૭૩૨
૧૯૧૩-૧૪	૩૬૧૬૪

ધો બોએ કાઇલ માટે ૨૧, બેક આઉટ, ફાઉન્ટ મુબંધ.

૧૯૧૪-૧૫

૧૯૧૬-૧૭

૧૯૧૭-૧૮

૧૯૧૮-૧૯

૧૯૧૯-૨૦

૧૯૨૦-૨૧

૧૯૨૧-૨૨

પાઉંડ

૨૧૬૬૧

૨૮૬૧

૯૭૮

૧૯૮

૧૦૬૬૭

૨૭૬૫૬

૧૫૪૬૪

સીયામમાં શેરડીમાંથી ખાંડ બનાવવાનો ઉદ્યોગ જમાવવા માટે પ્રયત્નો ચાલી રહ્યા છે. ત્યાંના નાકેનંપેટોમ નામના છુલ્લામાં ૧૨૦૦ એકર જમીન શેરડી ઉગાડવાના હેતુથી મેળવવામાં આવી છે અને તેમાંથી ૨૫૦ એકરમાં લાલ શેરડી રોપવામાં આવી છે. તેમાંથી એકર દીઠ લગભગ ત્રીસ ટન જેટલી શેરડી મળશે એવી આશા રાખવામાં આવે છે. એમાંથી ખાંડ બનાવવા માટે કારખાનું બાંધવાનો વીચાર ચાલે છે. સીયામમાં શેરડીના પાકનો વીરતાર ૨૨૫૦૦ એકર જેટલો ૧૯૨૦ માં હતો. તેમાંથી દર વરસે ત્રીસ હજાર ટન જેટલી ખાંડ મળવાની વધી હતી. એ ઉપરાંત ૧૯૨૦ માં નાળીયેરીમાંથી ૬૭૮૬૦ પીકલ જેટલી ખાંડ મેળવવામાં આવી હતી. ૧૯૦૭ માં એ જગ્યાએથી અર્ધો હતો. એને ઉપયોગ મીઠાઈ બનાવવામાં જ થાય છે. વાડમાંથી બનાવાતી ખાંડ ૧૯૨૦ માં ૨૧૩૬૫૭ પીકલ જેટલી હતી. એ આંકડો છેલ્લાં ૧૪ વરસ દરમિયાન એક સરખો રહ્યો છે.

રંગની બનાવટના સંબંધમાં એક અનુભવી જણાવે છે કે લોખંડ કે સ્ટીલના ઉપર એવો રંગ વાપરવો કે જોયો એ લોખંડ અગર સ્ટીલની ઉપર હવાનો અશ્વર થતી અટકે એટલું જ નહીં પણ જે રંગ સુકાયા પછી તેના પોપડા બાહીને ખરી ન બદલે. અત્યાર સુધી એ માટે અજાણી તેલ રંગનાળું કરીને વપરાય છે પણ તેની ઉપર હવાની અશ્વર આવે છે તેથી તેનું વજન પાછળથી ઘણું વધે છે. જે વજન પદાર્થો રંગ તરીકે એમાં વપરાય છે તે રંગ એકસાઇડ એસિડ, લેડ, રેડલેડ અને યલો ક્રોમ છે પણ રેડલેડમાં બીજા તુકયાનકારક તત્વો રહેવાં હોવાથી કાટ અટકે છે અને એ રંગ અશ્વર પછી તેના પોપડા બાહીને સુકાઈને ખરી પડે છે. એમાં તેલની મેળવણી જોઈએ તેવી જટ થતી નથી. રેડ આયર્ન એકસાઇડ વાપરવાથી કાટ અટકે છે, આટલા માટે એ અનુભવી જણાય છે કે, ઓરેજ લેડનો ઉપયોગ કરવો સારો છે. એ લેડ કોમેટનો એક પ્રકાર છે. એ હલકો છે એમાંથી હવા જતી નથી અને એ રંગ ઘણું વખત સુધી ટકે છે. ગ્રીટેરીયસ આયર્ન ઓર નામથી એાળખાતો પદાર્થ પણ સ્ટીલની ચીજ ઉપર રંગ ચઢાવવામાં વપરાય છે અને તે સહેલાઈથી ઉખડી જતો નથી.

થઈ નો ગ્રાવ પંખખમાં લાયલપુર ખાતે થોડા માસ અગાઉ મરુના દસ રૂપિયાનો હતો તે ઘડીને હવે રૂ. ૬૦ નો થયેલો જણાવવામાં આવે છે. પંખખમાં ઘડીનો પાક હમણાં શરૂ થયો છે. તેથી જ આ રીતે કાચમાં ઘટાડો થયો છે. હવે એની અચર આસપાસના પ્રાંતોમાં થવા લાગશે એટલે થોડા વખતમાં હીંદમાં બધે ઘડીના ઘાત સરવા થશે એમ આશા રાખી શકાય.

આરટેક્સીયાના ઘડિના વેપાર સંબંધમાં સરકારે એક બોર્ડની નીમણુંક ફેટલાક વરસ ઉપર કરી હતી તેણે છેલ્લાં છ વરસ દરમ્યાન કરેલાં કામકાજનો રીપોર્ટ હમણાં બહાર પાડ્યો છે તે ઉપરથી જણાય છે કે ધર્કની કામગીરી તરીકે ખેતુતોને આપવામાં આવેલી રકમ નીચે દર્શાવ્યા પ્રમાણે હતી:—

લાખ પાર્કટ

૧૯૧૬	૨૮૦
૧૯૧૭	૨૩૭
૧૯૧૮	૨૦૨
૧૯૧૯	૧૭૦
૧૯૨૦	૧૮૫
૧૯૨૧	૪૯૭

એ છ વરસોમાં ફેટલો ધર્ક એ બોર્ડે વેચ્યો તે નીચે દર્શાવ્યો છે:—

લાખ ટન

૧૯૧૬	૧૩
૧૯૧૭	૧૫
૧૯૧૮	૯
૧૯૧૯	૨૫
૧૯૨૦	૧૩
૧૯૨૧	૨૮

પહેલા એટલે કે ૧૯૧૬ ના વરસમાં ખરીદેલા ધર્ક બધા વેચાયા છે. તે પછીનાં વરસોમાં ખરીદાયેલ ધર્કમાંથી થોડો થોડો ભાગ બાકી રહ્યો છે એ બોર્ડનો હિસાબ બંધ કરવાનો સરકારે ઠરાવ કર્યો છે.

જટાત—બુકારેટની સરકારે એમ ઠરાવ્યું છે કે દેશપરદેશ વચેની દુર્ગ્રીતા વાવમાં વધઘટ થતી હોવાથી પરદેશ મોકલવાના ઉપરની જટાત સેનાના નાણામાં અથવા પરદેશોમાં આલતા નાણામાં તે દેશની બેંક ઉપર લખાવવા ચેકથી આપવી પડશે.

ચીડીની સરકારે આવાન અગર નીકાસ થતા સ્વચ્છ સોડીયોગ્રામ રીક દસ સેન્ટાવોસ જેટલી સરટેક્સ રૂપે નાખી છે.

વેચાસ્કોવાકયાની સરકારે કોલસાની નીકાસ ઉપરની જટાત કાઢી નાંખી છે.

ઝેચોસ્લોવાકના રાજ્યમાં ખાંડનો માવ જાના વેપારીઓની બનેલા મીન્ડીકેટ નકી કરતી તેને બદલે દવેથી વેપારીઓ એક બીજા સાથે છુટ્ટી દરીફાર્ડ કરી પે તપોતાને પરવડતે ભાવે સોદા કરી શકશે.

કાગળનો ઉદ્યોગ દક્ષીણ અમેરીકામાં ધણો વધતો જાય છે. લગભગ અગાઉ તે દેશો કાગળ આયાત કરતા હતા અને તેમાં થોડો ભાગ જરમનોથી જનો હતો. ત્યાં માત્ર ચીડી દેશમાં કાગળ બનાવવાનો મીલો હતી. દવે પ્રાગ્રીતમાં તથા આરજેન્ટીના રીપબ્લીકમાં પણ કાગળની મીલો સ્થપાઈ છે અને તેમાં ધણો માલ બને છે.

ધી બોર્ડે ટાઇલ મર્ટ ૨૧ બેંક ઓફ ફોર્ટ યુનિયન.

પારસલ પોસ્ટ—કેનેડા તથા ઇટલી વચ્ચે પારસલ પોસ્ટની સીધી ગોઠવણું થયું ગયદે. કેળુઆરીની નવમી તારીખથી થઈ છે. ઇટલીથી એવાં પારસલ ઇંગ્લંડ કે ફ્રાન્સને માગે મોકલવાની ગોઠવણ અગાઉ હતી તે માટેના જે નીયમો હતા તેવાંજ નીયમો સીધા વેપાર માટે પણ ઘટવામાં આવ્યા છે.

કોપરનો વેપાર—કોપરનો મોટો જથ્થો સાઉથ સી આઇલંડમાં પાડે છે અને તેને ઉદાવ સેનફ્રાન્સીસકો ખાતે ઘસો છે. એમાંથી કોપરેલ, ખેળ બનવરા માટેના ખોશક તથા ખાતર બનાવી શકાય છે. એ ચીજો સુનાઇટેડ સ્ટેટસ તથા કેનેડાને સેનફ્રાન્સીસકોથી કેટલાક અંશે પુરી પાડવામાં આવે છે. હવે કાલ બીચાથી નાળં ચેર મંગાવીને તેમાંથી ખેળખાતર વગેરે કેનેડામાં ઉદ્યોગ શરૂ કરવામાં આવ્યો છે. આસ્ટ્રેલીયામાં જે નાળીયેર થાય છે તેને સીડની ખાતે મોકલવામાં આવે છે પણ ત્યાં હવે બીજા દેશોથી કોપરનો મોટો જથ્થો આવવા લાગ્યો છે જેથી સીડનીમાં કોપરના ભાવ ઘટવા લાગ્યા છે. સીડનીમાં હવે કોપરેલ બનાવી નીકાશ કરવામાં આવે છે અને સાબુ પણ બનવાય છે.

ઈંગ્લંડમાં કાગળના ઉદ્યોગની માઠી હાલત—કાગળ બનાવવા માટેના માવાનો કીમત ૧૯૧૪ માં ટન દીઠ આઠ પાઉંડની લગભગ હતી તે વધીને ૧૯૨૧ માં ટન દીઠ સાઠ પાઉંડ થઈ હતી. વીલીચીંગ પાઉંડર ૧૯૧૪ માં ૫ પૌંડ ૧ શીલીંગ ૧૧ પેન્સ હતો તે ૧૯૨૧ માં ૧૫ પાઉંડ ૩ શીલીંગ હતો. ફટકડીનો ભાવ ૧૯૧૪માં ૪ પાઉંડ અને ૧૯૨૧ માં ૧૩ પાઉંડ હતો. ચીની માટી ૧૯૧૪ માં પાઉંડ ૧—૧૩—૫ હતી તે ૧૯૨૧ માં પાઉંડ ૪૬ હતી. કોલસાનો ભાવ ૧૯૧૪ માં ટન દીઠ ૧૩ શી. ૪ પેન્સ હતો તે વધીને ૧૯૨૧ માં ૩૭ શી. ૪ પેન્સ રહ્યો હતો. લંડન સુધી માલ મોકલવા માટેના રેલવેનો ચાર્જ ૧૯૧૪ માં ૨૩ હતો જ્યારે ૧૯૨૧ માં ૫૦ શી. ૧૦ પેન્સ હતો. મજુરોનો મજુરીનો આંકડો તો ઓછા કલાક કામ કરવા છતાં ૪૨૨૦૬ પાઉંડ જેટલો વધ્યો હતો. મેસર્સ એ. એમ પીબ્લસ એન્ડ સન કંપનીના પ્રમુખે રજુ કરેલા આ આંકડા દર્શાવે છે કે ઇંગ્લંડમાં કાગળ બનાવવાને ઉદ્યોગ આટલો વધારે અર્થ ઉપાડી ન શકે. પણ તે છતાં ઇંગ્લંડના અરીદનારાઓ જર્મનીનો વધારે સરતો માલ લે છે. કેટલાક તો પોતાના એડર બેલનયમ કે હોલેંડને આપતા હશે પણ એ દેશોમાંથી આવતો માલ પણ જર્મનીમાં બનેલો હોય છે. જર્મનીમાં લોકો ઓછા લવાજમે વધારે કલાક કામ કરે છે. તેથી તેઓ ઇંગ્લંડના કાગળ બનાવનારાઓ કરતાં ઓછે ભાવે પોતાનો માલ વેચી શકે છે.

કોલસાની નીકાશને મદદ—સ્પેનમાંથી કાસ્ટા ઉપરના વેપાર માટે નીકાશ થતા કોલસા ઉપર દર ટન દીઠ પાંચ પેસેટા જેટલી રકમ મદદ તરીકે ત્યાંની સરકારે આપવાની ગોઠવણ ત્રણ માસ વધારે ચાલુ રહેશે એમ રૂટર તરફથી જણાવવામાં આવ્યું છે.

ઓસ્ટ્રેલીયામાં ખાડની પેદાશ માટે સારી આશા રાખવામાં આવે છે. એ દેશમાં દર વરસે લગભગ ૨૮૦ હજાર ટન ખાંડ વપરાય છે. ગયે વરસે પાકી પેદાશ ૨૬૦ હજાર ટન હતી અને આ વરસે ૩ લાખ ટન જેટલી થવાની આશા છે. એ પાક કરવા માટે ગોરાઓને મજુર તરીકે રોકવામાં આવે છે અને તેથી માલ બનાવનારાઓને તથા વાપરનારાઓને ફાયદો થાય છે એમ જણાવવામાં આવે છે. હાલ એ ઉદ્યોગમાં ત્રીજથી ચાળીસ હજાર જુનને રાજ મળે છે.

આસ્ટ્રેલીયાની ફૂંઝીન લાહીઓ સ્ફાપ્તાર અને મજબુત.

રેડીયમની પેદાર પોતાના દેશમાં જોડલી થાય તે બધી ઉપર સરકારનો કાબુ રહે એવી મતલબો કાયદાનો ખરડો એકારેલાવાડીયાની ગજસયામાં લાવવામાં આવનાર છે. અત્યાર સુધીમાં છ ગ્રામ જોડલા રેડીયમના પેદાર એ દેશમાં થઈ છે.

ઝોઘોમીક રોધખોળ—લખનો ખાતેગઈ તા. ૨૭ મી માચે મળેલી બોર્ડ ઓફ ઇન્ડસ્ટ્રીઝની સભામાં એવો ઠરાવ થયો હતો કે વનરપતીમાંથી તેલ ખનાવવાના ઉદ્યોગને ખીલવવાને કાજે શું કરવું તે વીશે વીચાર ચલાવવા માટે એક કમીટી નીમવી. એવીજ બીજી કમીટી કાયના ઉદ્યોગ માટે અને ત્રીજી કમીટી અત્તરોના ઉદ્યોગ માટે પણ નીમવામાં આવી હતી. સુતાર તથા દરજીના ધંધાને લગતું શીશ્યુ આપવા માટેની શાળામાં સંચા કામ વધારવા માટે વેરય એરકુનેજને સાતસે રૂપયાની મદદ આપવા ઠરાવ થયો છે. વળી એમ પણ કરવામાં આવ્યું હતું કે એ બોડની પાસે સરટીફિકેટ માટે કોઈ માલ મોકલવામાં આવે તો તેની બરોબર તપાસ હઈને સરટીફિકેટ આપવાનું એ ખાતાના વડાની મુનસફી ઉપર રહેશે. કોઈપણ ઉદ્યોગ સંબંધી તપાસ માટે અખતરા કરવામાં ઘણો ખચ થતો નહોતો. તો તે સંબંધી સલાહ આપવા માટે કોઈ લેવાજમ લેવો નહોતો એમ પણ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું. ઠોરીની ખીલમાં હાઇડ્રો ઇલેક્ટ્રીક સંચાકામ ગોઠવવાની યોજના માટે મદદ કરવાની એક અરજ મળી હતી જેને ડિવેલપમેન્ટ બોર્ડ ઉપર અનુકુળ લેવાંમણ સાથે મોકલવાનો ઠરાવ થયો હતો.

નોરવે બેકે બહાર પાડેલા માસીક ટ્રેડ રીપોર્ટ.

ગયા માચે માસની તા. ૩૧ ગી એ બહાર પડેલા બેકના સરવેચા ઉપરથી માહમ પડે છે કે બેકની ચલણમાં ફરતી નોટોની રકમ ૩૭૮૦ લાખ ક્રોનર જોડલી હતી. બાવે લગાઈ અગાઉ હતાં તે કરતાં ૨૫૩ ટકા જોડલા વધારે એ માસની શરૂઆતમાં હવા ન્યારે આખરે તે વધારે ૨૪૦ ટકા જોડેલા રહ્યા હતા.

હુડીનું બહાર ઉધડતાં ચુપ હતું પણ બંધ થતી વેળા મજબુત હતું.

શેરોનું બહાર ચુપ પણ નરમ છે.

લંબર બહારમાં લેવાળી સારી પણ કામકાજ બહુ અનીયમીત છે.

કાગળના બહારમાં લેવાળી સારી આવવાથી કાચ વધ્યા છે પણ હજી જોડલા નીચા છે કે માલ બનાવનારાઓને તે પરજોડે એમ નથી. કાગળ બનાવવા મટેના લાકડાના આવના બહારમાં પણ લેવાળી છે.

સોલ્ટ પીટરની નીકાશ સારી છે. પધરાની નીકાશ થતી ગઈ છે.

વેપારી મુકદ્દમામાં અપાયેલાં સુકાંદા.

કંત્રાકટ તોડવાનાં કારણો.

માલ અચીદનાર કંડાકટ હુટેલું બહાર કરતી વેળા જે કારણે દહાંવે તે રીપોર્ટ બીજી કોઈ કારણ પ.જીબી કોર્ટમાં રજુ કરી ચકાચ એમ ટેલર વીરૂદ્ધ આક્રમ રાન્કેશની

ધી એમએ ટાઈલ માટે ૨૧ બેક આટ, ફાઈટ સુબધ.

એક કુ. વાળા કેશનો વા. ૨૭-૧-૨૨ ને દીને ચુકાદો આપતાં હાઈકોર્ટે ઠરાવ્યું હતું. બાબત એમ હતી કે પ્રતીવાદીએ વાદી પાસેથી ખરીદેલો માલ થોડે થોડે “ડીલીવરી” આપવાનો હતો. પહેલો હપતો મળ્યો. તે ખરીદનારે પોતાની પાસેથી ખરીદનાર ઉપર મોકલી આપતાં તેણે રાખ્યો નહીં. મુળ ખરીદનારે તેનાં નાણાં અપાયાં હતાં તેથી માન બાકીનું કંટ્રાક્ટ તેણે રદ થયેલું જાહેર કર્યું. કોર્ટે ચુકાદો આપતાં ઠરાવ્યું કે કબાલો જે માલ માટે હતો તે કરતાં રહેજ હલકો માલ અપાયો હતો; પણ તેનાં નાણાં અપાયાં હતાં એટલે તે પાછો આપી શકાય નહીં પણ માત્ર માલ હલકો હોવાને લીધે થયેલું નુકશાન માંગી શકાય. બાકીના માલ માટે કબાલો રદ કરવાને બદલે ચાલુ રાખ્યો હોત તો વધારે સારો માલ આપવામાં આવત નહીં એમ કહેવાને કારણ નથી. એ કંટ્રાક્ટ ચાલુ રાખીને બીજા હપતામાં જે માલ મળે તે હલકો લાગવાથી કંટ્રાક્ટ તુટેલો ઠરાવ્યો હોત તો એમ થાત પણ તેમ કરેલું ન હોવાથી વાદીનો દાવો બહાલ રાખવામાં આવે છે. પ્રતીવાદીએ કંટ્રાક્ટ તુટેલું જાહેર કરતી વેળા રજુ કરેલી દલીલને બદલે બીજી દલીલ પાછળથી રજુ કરવાનો હક હતો એમ વકતાર દરમિયાન કોર્ટે સ્વીકાર્યું હતું.

માલ રવાના થાય તે અગાઉ ઇન્ટેન્ડેડ રદ કરી શકાય કે ?

કબાલો રદ કરવાના સંબંધમાં એક કેસમાં અપાયેલા ચુકાદા પ્રયે “કિમ્સ. ઇન્ડ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ” નામનું મદ્રાસ ખાતે પ્રગટ થતું પત્ર ધ્યાન ખેંચે છે. એ કેસમાં હકીકત એવી છે કે એક પેદીએ ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં માલ બનાવનારાઓ ઉપર ચોરસર મોકલ્યો પણ તે પછી થોડા વખતમાં વેપારનો મામલો બહાલાયાથી ચોરસર રદ કર્યો. માલ બનાવનારે એ ખરીદનારને હિસાબે લીલાંઈથી એ માલ જેમ બને તેમ લઈ બાવે વેચ્યો અને તેમાં મુળ કબાલાની સરખામણીમાં જેટલી એછી રકમ મળી તેટલી ખોટ માટે મુળ ચોરસર આપનારના ઉપર ફરીયાદી માંડી. કોર્ટે એ રકમ માટે હુકમનામું કરી આપ્યું. એકવાર માલ ચોરસર કર્યો તે રવાના થવા અગાઉ પણ એ તે રદ કરીયે તો ચોરસર લેનારને તેથી જે ખોટ લાય તે ભરી આપવી પડે.

બેંકનો લેટર ઓફ ક્રેડીટ પાછો ખેંચાય કે ?

ઈસ્ટન બેંક સામે ઇંગ્લેન્ડની ચુકાદા દીક્સે એક કુ. એ લેવો માંડ્યો હતો જેમાં હકીકત એવી હતી કે વાદીએ કલકત્તાની એક પેદીને માલ વેચ્યો હતો, જેમાં અમુક ભાગ ઠરાવેલો હતો પણ મલુરીના ઇર કે કાચી ચીજોના ભાવ વધે તો તેના પ્રમાણમાં એ માલની કીમત પણ વધારે આપવાનું ખરીદનારે કબજામાં હતું, અને ઇસ્ટન બેંકનો પાછો ન ખેંચાય એવો લેટર ઓફ ક્રેડીટ અમુક રકમ સુધીનો ખરીદનારે વાદીને આપ્યો હતો. તે પછી વાદીએ માલ મોકલ્યો જેમાં ઠરાવેલી કીમત ઉપરાંત મલુરીના વધારાને લીધે કાંઈક રકમ ભરી હતી. એ પ્રમાણે હોવાથી બે વાર માલનો હપતો લીધા પછી ખરીદનારે વાંધા લીધા એથી પ્રતીવાદી બેંકે ખરીદનારની આજ્ઞા અનુસાર નાણાં ભરવાની ના પાડી; પણ

મેટેલીક શીર્ષકની આવી ટીપાઈન અમલો કે ?

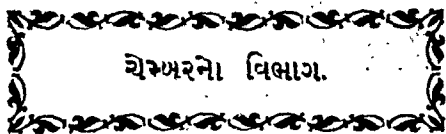
તેમનો લેટર એક્ઝેક્યુટ પાછો ખેંચાય એવો ન હોવાથી બેંકે પોતાનો કસર તોડ્યો એમ કશી વાદીએ કંત્રાકટ રહ કર્યો અને તુકચાની માટે દાવો માંડ્યો. કોર્ટે વાદીના લાલમમાં હુકમ નામું કરી આપ્યું.

સ્ટીમરની હડતાળનો બેખમ કોને માથે?

ઠાકાનાં ચામડાં વેનીસના વેપારી મી. રીડીને વેચવાનો કબાલો મી. એન્ડ્રીકા સ્ટીને કર્યો હતો. કબાલામાં એવી શરવ હતી કે વીનીઝયા કંપનીની સ્ટીમરમાં જાનેવારી આખર અગાઉ માલ મોકલવો. વાદીએ કે બોટો સ્ટીમરમાં વા. ૨૪-૧-૨૧ ને દીને માલ ચઢાવ્યો પણ હડતાળને લીધે સ્ટીમર છેક વા. ૧૯-૨-૨૧ સુધી ઉપડી નહીં. માલ મોડો મળવાનું બહાનું કહાડી પ્રતિવાદની બેંકે હુડી કબુલ રાખવાની ના પાડી જ કે તે માટે પાછો ના ખેંચાય એવો લેટર એક્ઝેક્યુટ તેણે આપેલો હતો. કોર્ટે કસ્ટોમર બેંકે એકવાર લેટર એક્ઝેક્યુટ આપ્યા પછી તેમ જલુવેલી શરતો પાળવાને બેંકે અંધારી છે. “જાનેવારીનો અધવચમાં ઉપડનારી સ્ટીમર કેબોટો” મારફતે મોકલેલા માલની હુડી કબુલવાની શરવ હતી અને એ સ્ટીમર વા. ૧૫-૧-૨૧ ને દીને ઉપડવાની જાહેર થઈ હતી તો પછી એ સ્ટીમરમાં જાનેવારી માસમાં માલ બધો પછી તેની સામે હુડી લખેલી હતી તે સ્વીકારવાની બેંકની ફરજ હતી. કોર્ટે વાદી સ્ટીનના લાલમમાં હુકમનામું કરી આપ્યું.

ભુલથી સરકારે આપેલાં નાણાં.

ઈ સ. ૧૯૧૭ માં મી. એમ. એસ. ટેલર બ્રિટીશ સરકારના હવાઈ ખાતામાં નોકરી હતો અને તેણે અમલદાર તરીકે લેટર એક્ઝેક્યુટિવેટ એવી મતવખનો કહાડ્યો હતો કે દર મહીને છેલ્લી તારીખે વીસ પાઉંડ નેશનલ પ્રોવીન્સીયલ એન્ડ યુનિયન બેંક એક્ઝેક્યુટિવેટને આપવા આ રકમ એના પગારમાંથી પાછળથી કાપી લેવામાં આવતી. વા. ૩૧-૩-૧૮ ને દીને એની બદલી થઈ અને વા. ૭-૬-૧૮ ને દીને એ મરણ પામ્યો તોપણ વા. ૩૧-૧-૨૦ સુધી દર મહીને છેલ્લી તારીખે સરકારી નાણાંમાંથી વીસ પાઉંડ એના ખાતામાં જમે થવા ચાલુ રહ્યા. પાછળથી ભુલ પકડાતાં ૪૪૦ પાઉંડની એ રકમ પાછી મેળવવા કાગળે સરકારે બેંક સામે દાવો માંડ્યો ત્યારે બેંકનો અચાવ એવો હતો કે જેના ખાતામાં એ રકમ જમે થઈ તેની તરફથી એક્ઝેક્યુટર પોતે અથવા ધારાના હિમાયતી મારફતે હાજર નહોત્યા ત્યાં સુધી એ ખાતામાં જમે થયેલી રકમમાંથી ઉપાડ કરવાનું ફરમાવી શકાય નહીં. એ ખાતામાં રહેલી રકમ ૪૧૭ પૈ. ૧૦ શી. ૩ પે. હતી, તેમાંથી બેંકને આ મુકદ્દમા માટે થયેલો ખર્ચ બાદ કરતાં બાકી રહે તેટલી રકમ એ બેંકે સરકારને આપી દેવી એવો કોર્ટે હુકમ ફરમાવ્યો હતો.

ચેમ્બરનો વિભાગ.

(૧) કમીટીની સભાઓ.

ધી ઇન્ડિયન મચીન્ટસ ચેમ્બર એન્ડ યુરોની કમીટીની એક સભા શનિવાર તા. ૮ મીએ પ્રીત સને ૧૯૨૨ ને રોજ બપોરે ૩ કલાકે (૨૫ ટા.) મળી હતી. જે વેળા નીચે જણાવેલા મુદ્દરો હાજર હતા.

શેઠ પુરુષોત્તમદાસ ઠાકોરદાસ.

„ મનમોહનદાસ રામભ.

આ. શેઠ લલ્લુભાઈ શામળદાસ.

શેઠ જહાંગીર બમનભ પીટીટ.

„ મોતીલાલ કાનભ.

„ બી. એફ. માદન.

„ એન. એમ. મુખાર.

આ. શેઠ. શ્રીશંખ સી. શેઠના.

શેઠ વલ્લભદાસ ચતુરુજ શીવભ.

„ મોરારભ મુળરાજ ખટાઈ

„ વાલચંદ હીરાચંદ

„ મદમદભાઈ હાલભાઈ લાલભ

„ માવભ ગોવિંદભ.

„ જમનાદાસ દ્વારકાદાસ.

„ એસ. આર. બમનભ.

„ મયુરદાસ વસનભ-ખીમભ.

૧ એકસાઇબ કમીટી તરફથી પુછવામાં આવેલા સવાલના સંબંધમાં ચેમ્બરની કમીટી તરફથી જે ખરડો તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો તે પર વીચાર કરતાં તે ખરડો ફરીથી તૈયાર કરવાનું કામ મે. પ્રમુખ તથા શેઠ માવભ ગોવિંદભ ને સોંપવાનો ઠરાવ થયો હતો.

૨ રૂક પેસેન્જર કમીટીના રીપોર્ટ ઉપર ચેમ્બરનો અભીપ્રાય મંગાવેલો હોવાને કારણે અપત થવાથી તે સંબંધમાં વધુ વીચાર કરવાને નીચે જણાવેલા મુદ્દરોની સભા કમીટી નીમવાનો ઠરાવ થયો હતો.

મે. પ્રમુખ.

શેઠ એમ. એ. માસ્તર

મે. ઉપ-પ્રમુખ.

„ માવભ ગોવિંદભ.

શેઠ વાલચંદ હીરાચંદ

૩ ના. હીદી સરકારના નાણાં ખાતા તરફથી ચેમ્બરના બજેટના લખાણના જવાબમાં જે પત્ર મળેલો હતો તેના જવાબમાં શેઠ બી. એફ. માદન તરફથી એક ખરડો કમીટી આમળ રજુ કરવામાં આવ્યો હતો. ખરડો ઉપર વીચાર કરતાં તેની નકલ નીચે જણાવેલા મુદ્દરો ઉપર અભીપ્રાય સારૂ મોકલી આપવાનો ઠરાવ થયો હતો.

આ. શેઠ લલ્લુભાઈ શામળદાસ, સર વીકલદાસ ડી. ઠાકરશીતથા શેઠ મનમોહનદાસ રામભ બાદ સભા બરખાસ્ત થઈ હતી.

(૨) ચેમ્બરની સામાન્ય સભા.

સુબધની દેશી વેપારી ચેમ્બરની ત્રિમાસીક સાધારણ સભા ગયા શનીવારે સાંજના ૭ કલાકે ચેમ્બરના મકાનમાં તેના પ્રમુખ મી. પરચીતમદાસ ઠાકોરદાસના પ્રમુખપણા હેઠળ મળી હતી જે વેળાએ નીચે પ્રમાણે કામકાજ બજાવવામાં આવ્યું હતું:—

ચેમ્બરનું ત્રિમાસીક કામકાજ.

શરૂઆતમાં ચેમ્બરની કમીટીએ ગઈ તારીખ ૧-૧-૨૨ થી ગઈ તા. ૩૧ મી માર્ચ સુધીમાં કરેલા કામકાજનો અહેવાલ બહાર રાખવાની દરખાસ્ત મેલવામાં આવી હતી જે બહાલ રહી હતી.

પ્રમુખનું વિવેચન.

સભાના પ્રમુખ મી. પરચીતમદાસે તે પછી વિવેચન કરતાં જણાવ્યું કે ચેમ્બરની ગાંધીવાર્ષિક સામાન્ય સભામાં મી. હાલાધએ બુદ્ધા બુદ્ધા વિષય પરની ૨૪ દરખાસ્તો રજુ કરી હતી. તે પર વિચાર ચલાવી રીપોર્ટ કરવા ચેમ્બરે પોતાની એક કમીટી નેમી હતી. તે કમીટીમાં હું પણ સામેલ હતો. એ કમીટી તરફથી મજકુર ૨૪ કરાવોના સંબંધમાં રીપોર્ટ કરવામાં આવ્યો જેનો સાર તમારી આગળ કરવામાં આવ્યો છે. મી. હાલાધની વળી એક એવી દરખાસ્ત છે કે એ ૨૪ કરાવોના સંબંધમાં સરકાર સાથેનો પત્ર વ્યવહાર મળ્યા છતાં તેમને તેની નકલો અત્યાર સુધી મળી નથી જે માટે આ સભા દીલગીર છે. મારે એ સંબંધમાં જણાવવાનું કે સરકાર તરફનો પત્રવ્યવહાર ઘણો મોટો છે. અને મી. હાલાધ ચેમ્બરના કમીટીના સભ્ય હોવાથી તેમણે એ પત્રવ્યવહાર ચેમ્બરની ઓફીસમાં આવીને જોઈ જવો એવો જવાબ મી. હાલાધને વાળવામાં આવ્યો હતો.

કમીટીનો રીપોર્ટ બહાલ રાખવાની દરખાસ્ત.

મી. હાલીમ ઇ. અતારીએ આ પછી દરખાસ્ત મેલી હતી. કે મી. હાલાધએ રજુ કરેલી ૨૪ દરખાસ્તોના સંબંધમાં સભા કમીટીએ રજુ કરેલા રીપોર્ટ સભા બહાલ રાખે છે.

મી. મતુ સુબેદારે કરાવને ટેકા આપ્યો હતો.

મીં હાલાધનો સુધારો.

મીં હાલાધએ ઉપલી દરખાસ્ત ઉપર નીચેના સુધારો મેલ્યો હતો:

કમીટી તરફથી આવેલા રીપોર્ટની નોંધ લેવી અને મીં હાલાધની જે ૨૪ દરખાસ્તો જનરલ સભા સનક્ષ રજુ કરવા માટે મોકલી હતી તે સંબંધમાં વીચાર ચલાવવા કમીટીની એક સભા એક પખવાડીમાં પછી બોલાવવી.

પોતાના સુધારાના ટેકામાં બોલતાં મીં હાલાધએ જણાવ્યું કે ચેમ્બરે ચલાવેલાં જે પત્રવ્યવહાર બહારમાં પ્રગટ થયો ન હોય તે મારા પર મોકલી આપવા મેં લખ્યું હતું. પ્રમુખ જણાવે છે કે તે પત્રવ્યવહાર ઘણો લાંબો છે અને તે મારે ચેમ્બરની ઓફીસમાં આવી જોઈ જવો. પણ અને આવતાં મને ફક્ત જે પત્રો બતાવવામાં આવ્યા હતા. તથા જણાવવામાં આવ્યું હતું કે બીજા કોઈ પત્રવ્યવહાર ચાલ્યો નથી. અને બતાવવામાં આવેલા મજકુર જે પત્રમાંના એક નામદાર વાઇસરોયના ખાનગી સેક્રેટરી તરફનો આવેલો પત્ર હતો. તે પત્ર મેં ઉતારી લેવા માગ્યો, પણ મને તેમ કરવા દેવામાં આવ્યું નહીં અને તેથી તેની નકલ મને મોકલી આપવા મને જણાવ્યું જે મને આજે મળી છે.

ધી બોમ્બે ટાઇલ માર્ડ ૨૧ એક્રીટ, કોટ સુબધ.

મેં મોકલેલી ૨૪ દરખાસ્તોમાંની કેટલીક વેપારીઓના સામાન્ય હિત આગળ વધાર માટે જ્યારે બાકીની કેટલીક વધારવા ઉપયોગી છે. બીજી કેટલીક ચેમ્બરના બંધારણમાં સુધાર કરવા માટેની હતી. સખ-કમીટીની કેટલી સલાહો મળી, તેણે 'શુ' વીચાર ચલાવે વગેરે મજકુર રીપોર્ટમાં કુશીએ ખાતરી અપાઈ નથી.

પ્રમુખ-આ ક્રમ એક સખ-કમીટીનો રીપોર્ટ છે.

મીં હાલાઈ-પણ કમીટીના સલાસદોની પણ તે પર સહી નથી.

પ્રમુખ-તમોને સખ કમીટીના સલાસદોના નામ જોઈતાં હોય તો આપું.

મીં હાલાઈ-હું તો રીપોર્ટ જેમ રજુ થયો છે તે પર ધ્યાન જોઈશું છું.

મીં હાલાઈએ તે પછી એક વાર સમક્ષ રજુ થતી દરખાસ્તો અત્યંત મુકવા દેવા નથી આવતી તથા ૨૪ કલાક અગાઉ જે દરખાસ્તો લાવવામાં ન આવે તે પર કમીટી વીચાર ન ચલાવવો એ સંબંધમાં કમીટીએ પોતાના રીપોર્ટમાં જે એવું જણાવ્યું હતું તેવા સુધારો સ્વીકારવામાં આવતાં ચેમ્બરનું કામકાજ સરળતાથી નહીં ચાલે તે સામે વાંધે લીધો હતો અને રીપોર્ટનો તે ભાગ સ્વીકારવો તેને ગેરવ્યાજબી જણાવ્યું હતું.

મીં ત્રીકમદાસ ચક્રભાઈ.

મીં ત્રીકમદાસ ચક્રભાઈએ સુધારાને ટેકો આપ્યો હતો અને જણાવ્યું હતું કે મજકુર દરખાસ્તો પર વીચાર થવો ઘટે છે. તે એકદમ ફેંકી દેવાની જોઈતી નથી.

મીં ગીરજશંકર ત્રિવેદીએ જણાવ્યું કે રીપોર્ટની નોંધ લેવી એ શબ્દો વધારે પડતા હોવાથી સુધારામાંથી કાઢી નાંખવા ઠીક થઈ પડશે.

મીં હાલાઈએ તે સુચના બહાલ રાખી હતી.

મીં મનમોહનદાસ રામજીએ જણાવ્યું કે દરખાસ્ત અને સુધારો સમાની સત્તા છે અને તેમાં ફેરફાર સલાજ કરી શકે.

મીં મનુ સુબેદારે કહ્યું કે પ્રમુખને તે સુધારાવવા કે નહીં તે કરાવવાની સત્તા છે. આ બાબતમાં પ્રમુખનું ફર્લીંગ છેવટનું લેખાવું જોઈએ.

મીં એડનવાળાએ જણાવ્યું કે રીપોર્ટ બહાલ શા માટે ન રાખવો તેનું કાંઈ કારણ દર્શાવાયું નથી અને તેથી સુધારો બહાલ રાખવો એ દુરદેશી ભરેલું લેખાવું નહીં. તેમ કરવું તે વખત બરબાદ કરવા સરખું છે.

મીં મોબલે જણાવ્યું કે આ કાંઈ રાજદારી મંડળ નથી. આ વેપારી મંડળ છે. આથી રીપોર્ટ બહાલ રાખવો વાજબી થઈ પડશે.

મીં દેવચંદ ભગવાનજી-સખ-કમીટીમાં કેણ સલાસદો હતા?

પ્રમુખ-મીં વાલચંદ હીરાચંદ, મીં મયુરાદાસ વસનજી મનજી, મીં માતીલાલ વલ્લભજી અને હું.

મીં દેવચંદ ભગવાનજીએ તે પછી પુછેલા એક વધુ ખુલાસાના જવાબમાં પ્રમુખ મીં પરચોવમદાસ કાઠોરદાસે જણાવ્યું કે આ બાબત કમીટી આગળ ત્રણ માસ સુધી હતી અને તે સુદત દરમાન ૨૪ દરખાસ્તો પર સંપૂર્ણપણે વીચાર ચલાવવામાં આવ્યો હતો. કમીટીના રીપોર્ટ બહાર કરવાથી ખાસ લાભ નથી. પણ સભા જે ઉચીત ગણતી હોય તો તે સંપૂર્ણપણે કરવામાં મને વાંધો નથી.

અત્રે કહોજરનો કાનુન લાગુ પાડવામાં આવ્યો હતો.

મેટેલીક શીલીંગના ચારી કીઓન ગમશે કે?

મુધારા ઉપર તે પછી મત લેવામાં આવતાં તે વધુ મતે શદ થયો હતો અને અસલ દરખાસ્ત પસાર થઈ હતી.

મુંબઈ મ્યુનીસીપલ હદમાં ગોવધ અટકાવવા વીધે.

શેઠ હરજીવન વાલજીએ નીચેની દરખાસ્ત રજુ કરી હતી.

આપણી મ્યુનીસીપલ હદની અંદર કસાઈખાનાઓમાં જે ગઈહત્યા થાય છે તે બાબત આ ચેમ્બર પોતાના સખત પ્રોટેસ્ટ ઉઠાવે છે. અને મુંબઈ મ્યુનીસીપલ કોર્પોરેશનમાં તે વધ અટકાવવા માટે રાં ૧૦ રાં વસનજી ઠાકરશી હાલાઈ તરફથી જે દરખાસ્ત રજુ કરવામાં આવી છે તેને આ સભા અંતઃકરણપુર્વક ટેકો આપે છે અને કોર્પોરેશનના સર્વે સભા-સદોને તે ઠરાવ સર્વાનુમતે પસાર કરવા બલામણુ કરે છે.

પોતાની દરખાસ્તના ટેકામાં બોલતાં મીં હરજીવન વાલજીએ જણાવ્યું કે અત્યારે દેશમાં કરોડો માણસો ભુખમરો વેઠે છે. દેશમાં મોંઘવારી સખત વધતી જાય છે. જે દેશ ખેતીના સંબંધમાં એક વેળાએ ઘણા આપાદ હતો તે અત્યારે ભુખે મરતો થયા છે. આ સ્થિતિનું કારણ આ દેશમાં ખેતી લાયકના અને દુધાળાં ઢોરોની બચકર પ્રમાણમાં કતલ થતી રહી છે તે છે. તે કતલથી દેશ પાચમાલ થઈ રહ્યો છે ખેતીની પેદાશની મોંઘવારીથી ગરીબોને ઘણું ખમલું પડ્યું છે. દુધ, ઘી, અનાજ વગેરે મોંઘા થવાથી દુઃખ દરદો વધી પડ્યા છે અને ગરીબો તેના ભોગ થઈ પડ્યા છે. દુઃખ દરદો વધવાનું પરીણામ પણ લોકોને પેટ પુરતું નથી મળતું તે છે. હીંદુઓ ગોવધને ધર્મ વીરૂધ્ધ ગણે છે અને તે અટકે તો તેઓ ઘણા ખુશી થશે. મુસલમાનભાઈઓ પણ હાલ હીંદુભાઈઓની લાગણીને માન આપવા ખુશી છે. પારસીભાઈઓ પણ ગોવધ પોતાના ધર્મ વીરૂધ્ધ લેખે છે.

મુંબઈમાં બચકર કતલ.

મુંબઈ શહેરની હદમાં થતી કતલનો તમને હું હવે ખ્યાલ આપીશ. મ્યુનીસીપાલની સત્તા હેઠલના કસાઈ ખાનામાં છેલ્લા થોડા વર્ષ દરમ્યાન ૧૦ લાખ જેટલી ગાયો ભેંસોના વધ થયો છે. કલકત્તા કોર્પોરેશન હસ્તકના કસાઈખાનામાં દર વરસે ૧,૨૦,૦૦૦ ગાયો ભેંસો કપાતી રહી હતી. પણ કલકત્તાએ ગાયોનો વધ બંધ કરવા ઠરાવ્યું છે તો પછી મુંબઈની મ્યુનીસીપાલિટીએ તે બંધ કરવાનો ઠરાવ કર્યો ધટે છે.

અત્રેના કસાઈખાનામાં રાજ ૩૭ ભેંસો, ૧૩૮ ગાયો અને ૨૦૦૦ ઘેરાં બકરાંની કતલ થાય છે. લોહીના માંગવામાં આવેલાં ટેન્ડરો પરથી દર મહીને ૯ થી ૧૦૦૦૦ રતલ લોહીનાં વેચાણ માટે ટેન્ડર મંગામ છે. આ ખરી સ્થિતિ મોંઘવારીનું મુખ્ય કારણ છે અને તે ફેરવાવી જોઈએ. અત્રે અડધા ડઝન જેટલા કોર્પોરેશન છે અને તેમણે મીં હાલાઈની કોર્પોરેશન મધિની આ માટેની દરખાસ્તને મજબુત ટેકો આપેલો ધટે છે.

મીં જમનાદાસ હરખજી સંઘવીએ ઉપલા ઠરાવને ટેકો આપ્યો હતો.

મીં બેકેનવાળાએ એવી સુચના કરી હતી કે આ ઠરાવને ગાયો ભેંસો જેટલાજ સંકુચીત રાખવો.

મીં હાલાઈએ તે સુધારો બહાલ રાખ્યો હતો.

કેદમાં સખડતા દેશી ભાઈઓ.

મીં વસનજી ઠાકરસી હાલાઈએ નીચેની દરખાસ્ત રજુ કરી હતી:—

આ ચેમ્બર એક રાજદારી સંસ્થા નહીં હોવા છતાં તેની કમીસીએ મીં મોટેમ્યુના રાજનામાં સંબંધમાં જે તાર આ ચેમ્બરને નામે મોકલ્યો તથા મં ગાંધીજી સંબંધમાં જે પત્ર

ધી બેગે ટાઇટ માઈ ૨૧ ફેક્રીટ, ફાઈ મુંબઈ.

જે બાબતમાં સુબંધ સરકાર પર લખ્યો તેને માટે આ સભા પોતાની ખાસ દીલગીરી એટલા માટે જણાવે છે કે તેવા તર પત્રો મોકલતી વખતે આ દેશની વેપારી કામના લગભગ વીસ હજાર ઉપર જે શખસો મીં મોન્ટેગ્યુના અને મું ગાંધીજીના જેવા ગુનાહી માટે એક પછી જેવી હાલતે સહ્યા કરે છે તે છતાં તેઓને માટે એક શબ્દ પણ બોલવા કે લખવાની આ ચેમ્બરની કમીટીને કુરસદ મળી નથી.

પોતાની દરખાસ્તના ટેકામાં મી. હાલાઈએ જણાવ્યું કે મી. મોન્ટેગ્યુને રાજીનામું આપવાનું કારણ મુખ્યત્વે ખીલાફતનો સવાલ છે અને તે રાજદ્વારી સવાલ છતાં ચેમ્બરને નામે તાર કરવામાં આવ્યો છે. મા. ગાંધીજીના સંબંધમાં પણ ચેમ્બરે તેજ રીતે કામ લીધું છે છતાં પણ કેદમાં રખાવા આપણા ૪૦૦૦૦ ભાઈઓ કે જેઓમાંથી ૨૦૦૦૦ અ.શરે વેપારી ભાઈઓ છે તેઓ પ્રત્યે દીલસોજી ધરાવવાની પણ આ ચેમ્બરે જરૂર ભેધ નથી અને તેઓ સવાલ આવતાં તે રાજદ્વારી બાબતથી પોતાને અલગ હોવાનો દાવો કરી શકે તેમ નથી.

મી. ગોવિંદજી વસનતજી.

હું અત્રે આપણી ચેમ્બરનાજ સભાસદ બાઈ ગોવિંદજી વસનતજીનોજ હાખસો આપીશ. ૧૯૨૨ ની ફેબ્રુઆરી સુધી તેમણે ચેમ્બરની ફી ભરી છે મારી ૨૪ દરખાસ્તોમાંની એક તેમના સંબંધમાં હતી પણ તેમ છતાં કમીટીએ પોતાના રીપોર્ટમાં તે બાબત જેમ ઉઠાડી મેલી છે તેમ ચેમ્બરે પણ કશું કશું નથી. તેમના જેવાજ ગુન્દા માટે હાલ આશરે ૨૦૦૦૦ એટલા આપણા ભાઈઓ હોંઠમાં સબડે છે. જે સઘળું સરકારી દમનનીતીનું પરિણામ છે.

પ્રમુખ તમે તમારી દરખાસ્તને વળગી રહીને બોલો. દમનનીતિ વિષે તમને હું કાંઈ બોલવા દઈશ નહિ. પણ એ તે બાબત પર વધુ વીવેચન કર્યો તો તમને હું કાનુન બહાર ઠરાવીશ.

મી. હાલાઈ-તો હું "દમનનીતી" બોલ નહીં વાપરું.

મી. હાલાઈ ની દરખાસ્તને કોણ ટેમ આપે છે તે વિષે તે પછી પુછવામાં આવતાં તેમ કાંઈએ નહીં કહ્યોથી તે દરખાસ્ત ઉઠી ગઈ હતી.

જેમ્સી લેવાચેલી દરખાસ્ત.

મી. હાલાઈએ પોતાની નીચલી દરખાસ્ત જેમ્સી લીધી હતી:-

પોતે મોકલાવેલી દરખાસ્તોની સાથે સંબંધ ધરાવતો સરકાર સાથેનો પત્રવ્યવહાર માંગ્યા છતાં આ ચેમ્બરના સભાસદ બાઈ વસનતજી ઠાકરસી હાલાઈને આચાર સુધીમાં નકલો પુરાં પાડવામાં નથી આવી તે માટે આ સભા દીલગીરી છે.

લેન્ડ એકવીઝીશન એક્ટનો થતો દુરુપયોગ.

મીં વસનતજી ઠાકરસી હાલાઈએ ત્રીજી દરખાસ્ત રજુ કરી હતી કે સુબંધ સરકાર તરફથી લેન્ડ એકવીઝીશન એક્ટનો, ડેવેલપમેન્ટ તથા ખાવર કંપનીઓ દ્વારા કરવાના એવા નીચે જે દુરુપયોગ થાય છે તેના સંબંધમાં આ સભા પોતાનો મજબૂત વાંધો દર્શાવે છે અને ઠરાવ કરે છે કે એવા દુરુપયોગ સામે પ્રોટેસ્ટ કરી તે નામદાર વાઈસરોય તથા હોંડી પ્રધાનપર મોકલી આપવે.

પોતાની ત્રીજી દરખાસ્ત પર બોલતાં મીં હાલાઈએ જણાવ્યું કે અત્રે જેવો લેન્ડ એકવીઝીશન એક્ટનો હાથદો છે તેવોજ ઇંગ્લંડમાં પણ છે. પણ બંનેના અમલમાં ફેર છે. અત્રે ડેવેલપમેન્ટના એમાં નીચે માઇલોના માઇલોની જમીન લઈ લેવામાં આવે છે. ગરીબોની

મારસેસની રંગીન લાદીઓ સફાઈદાર અને મજબુત.

ચરસોના વરસો સુધી લોગવટા હેઠળ રહેલી જમીન પુરવા બદલાયી અને નહીં કે ફરજિયાત પછે લઘુ લેવામાં આવે છે. ચેમ્બરની કમીટીએ તે કાયદાને દુરઉપયોગ થાય છે એવો મત બહાર કઢ્યો છે અને તેવું જ પોતાનાં મનમાં સરકારી અમલદારો સમજે છે. આટલા માટે મજબૂર કાયદાનો જે ગેરઉપયોગ થાય છે તે થતો અટકાવવો જોઈએ.

મીં હાસે ફરખાસ્તને ટેકો આપ્યો હતો.

મીં મજુમદાર-મીં હાલાઈની ફરખાસ્તમાં બે બાબતો આવી રહે છે. એક ડેવેલપમેન્ટ ખાતાને લગતી અને બીજી પાવર કંપની સંબંધી એ બાબત છુટી કરવાની મારી સુચના છે.

મીં હાલાઈ-તે વીધે સુધારો મુકો.

મીં મજુમદાર-તે માટે હું કબાલુ કરવા ચાહતો નથી.

ગોરક્ષક મંડળીની ખુશ્ચની લેવાયલી જમીન.

પ્રમુખે તે ફરખાસ્ત સંબંધી ખુલાસો કરતાં જણાવ્યું કે આ કાયદાનો જેમ દુરઉપયોગ થાય છે તેમ નથી પણ થનો: મુળની ગોરક્ષક મંડળીની આકુરતા ખાતેની જમીન તે કાયદા હેઠળ ખુશ્ચની લેવાઈ છે તે તે કાયદાનો દુરઉપયોગ કરવા બરોબર છે. પણ તેવોજ એક સવાલ મુજબી પેઠાની લેવાતી જમીન સંબંધી છે. તે બાબતના સંબંધમાં લોકોને આડે રસ્તે દોરવવામાં આવે છે તે બીના ખેલ્લરી છે. માવલાઓને અગાઉ આપવા ધારેલા બદલા કરતાં મોટો બદલો આપવા ઠરાવ્યું છે. આ બાબતનાં સંબંધમાં “કોનીકલે” પડદા પાછળની વીગતો જે રીતે ઉઘાડી પાડી છે તે ખરા ભરમને ખોલી નાખે છે. તેના તે મત સાથે હું મળતો થાઉં છું.

મીં હાલાઈ-એક પત્ર અમુક મત દર્શાવે તે સાથે આપણને શું લાગે વળગે છે ?

મીં પરચોત્તમદાસ-મુલશી પેઠાની જમીનના સંબંધમાં તેનાં લખાણો પછી તેનો તે ખુલાસો અગત્યનો લખાવો જોઈએ

આગળ ચાલતાં મીં પરચોત્તમદાસે જણાવ્યું કે મુલશી પેઠાની મેજના લોકોના ભલાં માટે છે. તાતા કંપનીએ અને કહેવાની સત્તા આપી છે કે કંપની લોકોને તેમનો જમીન માટે અસલ રૂ. ૩૦ લાખ આપવા માગતી હતી તેને બદલે હવે તે રૂ. ૫૦ લાખ બદલા તરીકે આપશે.

મીં મટાણી-કંપનીના માણસો ચત્તાચટ્ટીઓને લાકડોના માર મારે છે કે ?

પ્રમુખ-કેટલીક બાબતો સહચાગવ ભરેલી છે.

મીં કાનજી દ્વારકાદાસ-પોલીસના માણસો તાતા કંપનીની જગામાં મફત રહે છે તે વાત ખરી છે કે ?

પ્રમુખ-આ ઠરાવ સાથે તેને કશો સંબંધ નથી.

મીં મટાણી-તમે સલાને આડે રસ્તો દોરવો છો. મીં હાલાઈની ફરખાસ્તમાં કોઈ કંપનીનું નામ નથી તો તમારે તાતા કંપનીનું નામ લાવવું જોઈએ નહીં.

આગળ ચાલતાં પ્રમુખે જણાવ્યું કે જમીન મેળવવાને લગતા કાયદામાં ફેરફાર કરવાને સરકાર તૈયાર છે કે નહીં તે આપણી કમીટી સરકાર સાથે તમે ઠરાવ કરો કે નહીં પણ તે સંદેશ ચલાવશે.

મીં હાલાઈએ વળતા જવાબમાં જણાવ્યું કે મેં મારા ઠરાવમાં કોઈ કંપની વીધે જણાવ્યું જ નથી, આકુરતાની ગોરક્ષક મંડળીની જમીન લઈ લેવાનું સરકારનું પગલું ખરાબ હોય

ધી બોમ્બે ટાઇલ માર્કેટ ૨૧ બેંક ઓફ, ફાઈ મુંબઈ.

અને મુલશી પેકની ચોજના સારી હોય તો વાઇસરોય અને હોદ્દી પ્રધાન ઉપર વાંધો મોકલનારી કમીટીને જ્યાં તે ગેરઇન્સાફ થયેલો જણાય ત્યાં તે ચોખ્ખું કરશે. તે ચોખ્ખું કરશે. તે ફરજ કમીટીની છે. છાપાના મત ઉપર ઝાઝો બાર દેવાનો નથી. હું કોઇને માટે ક્ષીર લઇ ઉભો નથી.

મી૦-મહુમદાર-પણ તમે ઠરાવમાં "પાવર" શબ્દ વાપર્યો છે.

મી૦ હાલાઇ-અસખત.

બાદ મત લેવાતાં મી૦ હાલાઇને ઠરાવ ૧૩ વીરૂદ્ધ ૧૮ મતે રદ ગયો હતો.

પોલ માગવામાં આવતાં ૧૪ વીરૂદ્ધ ૨૬ મતે ઠરાવ ઉઠી ગયો હતો.

બાદ સભા વીસરજન થઇ હતી.

(૩) ચેમ્બરનો એમ્પ્લોયમેન્ટ બુરો.

આ ચેમ્બર તરફથી એક એમ્પ્લોયમેન્ટ બુરો શરૂ કરવામાં આવેલ છે અને તે માટે હર મહીને આ માસિકમાં શુદ્ધો વિભાગ આપવામાં આવે છે જે ગ્રહસ્થાને પોતાની ઓફીસ, કારખાનાં અથવા પેદીઓ માટે નોકરોની જરૂર હોય તેઓએ પોતાની જરૂરીઆતો વિગતવાર આ ચેમ્બરને લખી જણાવવી જેથી તે આ વિભાગમાં જાહેરખબરના રૂપમાં દાખલ કરવામાં આવશે. આવી જાહેર ખબરો માટે આ ચેમ્બરના સલાસદા પાસેથી ફી લેવામાં આવશે નહિ. અન્ય વેપારી ભાઈઓ પાસેથી દરેક વખતે જાહેર ખબર આપવા માટે ફક્ત ૪ આના લેવામાં આવશે.

તેજ મુજબ જે ભાઈઓ નોકરીની તજવીજમાં હોય તેઓએ પોતાની લાયકાત વિગેરે જણાવી વિગતવાર અરજીઓ આ ચેમ્બરને મોકલી આપવી જે આ વિભાગમાં જાહેર ખબરના રૂપમાં દાખલ કરવામાં આવશે. દરેક વખતે જાહેર આપવા માટે ફક્ત ૪ આનાની નજીવી ફી લેવામાં આવશે.

જે જે વેપારી ભાઈઓ તેમજ અરજદારોને પોતાનાં નામ જાહેર કરવાની ઇચ્છા ન હોય તેઓએ તે પ્રમાણે જણાવવા તરતી લેવી.

અન્ય ચેમ્બરો.

પી. એ. કંપની-સાથે ટપાલની લાવ લઈના માટે ફરીથી કંટાળટ કરવાની બાબતમાં માઈસોરના ચેમ્બર ઓફ કોમર્સે નામદાર સરકારને એવી જાણાવણી કરી છે કે એ કામ માટે લઈ શકે એવી બાબતો કંપનીઓ પાસેથી ટેન્ડરો મંગવા અને જેના ટેન્ડરો આવે તેમાંથી એક પસંદગી કરવી.

તેલનાં ધીયાં, ખોળ હાડકાં અને ખાતરની નીકારા ઉપર જકાત નાંખવા વીશે બોર્ડ ઓફ એક્ઝિક્યુટીવ (ખેતીવાડી ખાતાની બોર્ડ) માં ગયા ફેબ્રુઆરી માસમાં વીચાર ચલાવવામાં આવ્યો હતો તે વેળા ચાલેલાં કામકાજની નકલ વેપારી જાવગી ખાતાના વડાએ કરાંચી ચેમ્બર ઓફ કોમર્સને પુરી પાડી હતી. એ ચેમ્બરે તેની નોંધ લીધી હતી.

હાઇકોર્ટ તથા ચીફ કોર્ટોમાં હીંદી ન્યાયાધીશોનું પ્રમાણ-ગઈ વા. ૨૨મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૨૨ને દીને એ. મી. શ્રીરામ શેઠનાએ કાઉન્સિલ ઓફ રેટમાં એવી દરખાસ્ત મુકી હતી કે હાઇકોર્ટમાં વધારાના ન્યાયાધીશોની તથા જુડીશીયલ કમીશનરની જગ્યાએ હીંદીઓથી એવી રીતે પુરવાનાં પગલાં લેવા કે જેથી એ અરધો ભાગ હીંદીઓનો થાય. આ દરખાસ્ત વીશે પ્રાંતીક સરકારોનો અભિપ્રાય મંગવાની કબજાત સરકારે આપવાથી તે પાછી ખેંચી લેવામાં આવી હતી. એક બીજી એવી દરખાસ્ત માટે પણ નોટીસ આપવામાં આવેલી હતી કે વધારાના ન્યાયાધીશોને નહીં ગણતાં હાઇકોર્ટોના તથા ચીફ કોર્ટોના હંમેશના ન્યાયાધીશોમાંથી પોણા ભાગ ભેરીસ્ટરો, એડવોકેટો તથા વકીલોમાંથી નીમાયલો હોવો જોઈએ; આ દરખાસ્ત બે પસાર થાય તો એવા ન્યાયાધીશોમાં સીવીલ સર્વિસમાં પાસ થયેલાઓનું પ્રમાણ ૩૩ ટકાનું છે તે ઘટીને ૨૫ ટકા જેટલુંજ રાખવું પડે. હીંદી સરકારે ખંજાલ પ્રાંતની સરકારનો અને તેણે ખંજાલ ચેમ્બરનો આ ભેઉ વીશે અભિપ્રાય માંગ્યો છે.

દારૂનીવેધ અને બોમ્બે ચેમ્બર ઓફ કોમર્સ-દારૂનીવેધનો સવાલ તપાસવા માટે નામદાર સરકારે નીમેલી એકસાઈબ કમીટી સન્મુખ પોતાના વીચાર દર્શાવવાનું આમંત્રણ બોમ્બે ચેમ્બર ઓફ કોમર્સને આપવામાં આવ્યું હતું પણ તેણે જવાબ વાળ્યો કે એ વીશે અમારે કંઈપણ અભિપ્રાય આપવાનો નથી.

ઇંગ્લંડ અને હીંદુસ્તાન વચ્ચે ટપાલ મારફતે પારસલોની લાવ લઈના કરવા માટેની હદ વધારીને ૨૦ રવત જેટલી કરવા અને પચાસ રવતનાં મોટાં પારસલો માટે હાલ જે જુદી ગોઠવણ છે તે ૨૬ કરવા બાબત સરકારે વેપારી મંત્રીઓને અભિપ્રાય માંગ્યો હતો તે ઉપરથી માઈસોર ચેમ્બર ઓફ કોમર્સે એ ગોઠવણ પ્રત્યે અનુમતી દર્શાવી હતી ન્યારે બોમ્બે ચેમ્બર ઓફ કોમર્સે એવો જવાબ વાળ્યો હતો કે આ બાબતમાં ઇંગ્લંડના વેપારખાતાંએ તથા ત્યાંના ટપાલખાતાંએ મળીને કરેલી સુચનામાં ૨૮ રવતની હદ સુધી

પી બોમ્બે ટાઇમ માર્ક ૨૧ બેંક ઓફ ફોર્ટ મુંબઈ.

છે તેને બદલે વીસ રતલ રાખવાનો તથા પચાસ રતલના પારસલની હાલની ગોઠવણ બંધ પાડવાનો જે વીચાર હોદી સરકારે મુચવ્યો છે તે માટેનાં કારણો બહુવાની ચેમ્બરની મુજબ છે.

મશીનરી ઉપરની આયાત જકાતમાં વધારો—ખંભાલ ચેમ્બર એક્ઝિક્યુટિવ હોદી સરકારનાં બજેટ બાબે એક પત્ર લખી હોદી સરકારને જણાવ્યું હતું કે આ વરસે નાંખવામાં આવેલા કરમાં ઘણી બાબતો વાંધા લેવાઈ છે પણ સરકારના બજેટમાં જે ખોટ આવવાનો સંભવ છે તે ધ્યાનમાં લઈને ચેમ્બર ખીલ બાબતો વીચેનો વાંધો રજુ કરતી નથી પણ ઉઘોગો ખીલવવા માટે જરૂરની મશીનરીની આયાત ઉપર કર નાંખવાની મુચના સામે મજબુત વાંધો લે છે.

જમીનનાં ફરજિયાત વેચાણને લગતા કાયદામાં મુધારો કરવા માટેના ખરડા મી. જે રામચંદ્રા પંતલુ ગાર્ડને મંડીયન લેજરકેટીવ એસેમ્બલીમાં ગઈ તા. ૩૧-૧-૨૨ને રાજ રજુ કરેલો હતો તેની ઉપર એસેમ્બલીમાં ચર્ચા થતાં એવો ઠરાવ થયો કે એ વીશે સ્થાનિક સરકારોના અભિપ્રાય માગવા બંગાલની સરકારનો મત હોદી સરકારે માગવાથી તેણે બંગાલ ચેમ્બર એક્ઝિક્યુટિવ હોદી સરકારનો અભિપ્રાય માગ્યો હતો. ખરડામાં એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે જમીન વેચવાની ફરજ પાડનારા એ કાયદાની રૂયે જે જમીન લેવાય તેના સંબંધમાં કાયદાથી ઉલટી રીતે અથવા કોઈને નાહક તકલીફ અપાય એવી રીતે પણ કામ લેવાય તે સામે કાંઈપણ બચાવની ગોઠવણ એ કાયદામાં નથી અને તેથી ખરડામાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે એ કાયદાના અમલ માટે જમીન પસંદ કરનાર અમલદાર અથવા એના સંબંધી એ કાયદાની ચોથી કલમ પ્રમાણે શરૂઆતની તપાસ કરનાર અમલદારને કલેક્ટર તરીકે નીમાય નહિ અને કોઈ પણ કલેક્ટર પોતે કહાડેલા હુકમો પોતે અમલમાં લાવી શકે નહીં.

કેલ્ચરમ ફેસફાઈડ. અત્યારે કેલ્ચરમ કારનાઈડને પેટ્રોલીયમ એક્ટને લગતો કાયદો લાગુ પાડવામાં આવ્યો છે તો પછી એ કરતાં વધારે લયંકર ચીજ કેલ્ચરમ ફેસફાઈડ હોવાથી તેને પણ એ કાયદો લાગુ પાડવો એવી મુચના વીશે બંગાલની સરકારે બંગાલ ચેમ્બર એક્ઝિક્યુટિવ હોદી સરકારનો અભિપ્રાય માગ્યો હતો. એ ચેમ્બરની કમીટીએ એ મુચના બાબે કાંઈ વાંધો લીધો ન હતો.

ચર્ચા પત્ર.

દેશી રાજ્યની, અને સ્વતંત્ર માલીકી ભોગવતી શાખાઓમાં, વાણિજ્ય વિષયક જ્ઞાન આપવાની જરૂર.

લેખક—

શુભાબચંદ મૂળચંદ બાવિશી, હેડ માસ્ટર. એચ. એચ.

આગાખાન મીડલ સ્કૂલ, સુ. દારેસલાખ. આફ્રિકા.

મૈટ્રીક કે બી. એ. થયેલાઓના હાથમાં વાણિજ્ય સંબંધીનો ચોપટો આપવામાં આવે છે ત્યાં, તેને પકડવો કેમ તથા તેમાં જમે ઉધાર કેમ કરવું તથા તેમાં લીટી કેમ દોરવી, તે પણ આવડતું હોતું નથી. એટલે આંગલ ભાષાનું શિક્ષણ સંપાદન કર્યું એટલે પાશ્ચિમી

રીવાજના માટે ફ્રેન્ચી ટાઇલ્સની ઉલ્ટી ડીઝાઇનને એવો કે!

પવનના આન્દોલોમાંજ, જીવનના તત્વો ઘડાય છે અને દેશી પદ્ધતિઓથી પંગમમુખ રહેવાય છે, બધા જો કે કાંઈ આત્મા નિવરતા નથી, પણ બહુધા આત્મ જીવોમાં આવે છે. ત્યારે આપણા મુગ્ધગીઓ અને વેપારીઓ, ચાલુ કેળવણી તરફ ઈંગા નિમાસા નાખે છે. આમાં તેઓ સાચા હોય છે. કહેવત છે કે વાણીયાના દિકરાને નામું 'તો આવડેજ! મને કોઈ બતાવશે કે વાણીયાના દિકરાઓ તમામ નામામા કામેલ છે? હરગીઝ નહિ' એવીજ રીતે બીજી કામવાળાનું સમજવાનું રહ્યું.

આપણે અનુભવથી જોઈ શકીએ છીએ કે, જે માણસને નામું આવડે છે, તે કદિયે ભૂખ્યે મરતોજ નથી. જ્યારે મેટ્રીક અને બી. એ. થયેલા પારકાની દયા ઉપર નભતા-જીવતા અનેક છે. કહો ભણતરની આ પરિસ્થિતિ! ત્યારે શું નામાની આવશ્યકતા નથી? સમ્પૂર્ણતઃ છે.

હવે આ પદ્ધતિ વિનાતમલીકિ કયા દાખલ કરી શકાય? દેશી રાજ્યના હસ્તક ચાલતી શાળાઓમાં તથા એકજ વ્યક્તિની માલીકીવાળી શાળા હોય. તેમાં દેશી રાજ્યની શાળાના માલીક-ખુદ રાજા હોય છે કારણ કે રાજ્ય તરફથી તેવી શાળાઓને વાર્ષિક ગ્રાન્ટ મળતી હોય છે, અને ખુદ રાજ્ય મંડળ તે ચલાવતું હોય છે અથવા પ્રજાનું મંડળ તેનો વહિવટ કરતું હોય છે. હવે આ મંડળ કે ખુદ રાજા જો મન ઉપર લે તો નામાનું શિક્ષણ પોતાની શાળાઓમાં દાખલ કરાવી શકે. પરંતુ આ વસ્તુસ્થિતિ રજુ કરવાનું કામ શાળાના હેડમાસ્ટર સાહેબોનું હોય છે. તેઓ જો આ બાબતનો તુમાર ખરડો વેચાર કરી પોતાના ઉપરી પાસે રજુ કરે અને પ્રયાસ કરીને પસાર કરાવે, ત્યાર પછી અઠવાડીયામાં ત્રણજ વખત દેશી નામાના શિક્ષણનો કલાસ રાખવામા આવે, તે માટે એકેક કલાક ફાજલ પાડવામાં આવે અને તે માટે ખાસ ટ્રેઇન્ડ થયેલ નામાના અનુભવી શીક્ષકો રોકવામાં આવે તો ચોક્કસ વિદ્યાર્થીઓ દેશીનામામાં કામેલ અને હુશીયાર થાય; અને ભવિષ્યમાં પારકાની દયા ખાવાનો ઝાઝો પ્રસંગ ઉપસ્થિત નજ થય. શાળાઓમા નામું કામું શીખ્યા વગર અનુભવથી ઘણા માણસો તૈયાર થયેલા. આપણે જોઈએ છીએ. ઘણા વેપારીઓને ત્યા એવા મુનિમો છે કે તેઓ લાંબે વખતે અનુભવથી ટીચાઈ ટીચાઈને ગુલામી કરી કરીને અથવા પોતાની મગજશક્તિના પ્રભાવે નામા કામામાં ઘણાજ હુશીયાર ચાલક અને કામેલ થયેલા મળી આવે છે, પણ પદ્ધતિ સરનું શિક્ષણ તો શાળાઓમાંથીજ મળી શકે. વળી જે શાળાઓની, એકજ વ્યક્તિ માલીકી લોગવતી હોય, તે શાળામાં, આ વિષય સત્વર દાખલ કરી શકાય. એવી શાળાઓમાં નામાની પદ્ધતિ દાખલ કરવાથી અમુક વિદ્યાર્થીઓ જો શીખે તો એક મહાન આશીર્વાદ સમાન થઈ પડે. દેશીનામા જેટલું અંગ્રેજી નામ Book-keeping—Account—Short hand—Type વિગેરે મહવના અને ઉપયોગી બીધયો છે. દરેક બાબત, વેપારને લગતી છે. અને એવી શાળાઓનાં ગુજરાતી નામું તેમજ અંગ્રેજી નામું વિગેરે રફતે રફતે દાખલ કરવામાં આવે તો વિદ્યાર્થીઓ-ભવિષ્યના નામરીકો અદા! ભવિષ્યના વેપારીઓ ઘણા ઉચ્ચ પ્રકારના વેપારમાં હુશીયાર સમયસુચક અને સાત વેપારી થાય. અને આપણા વેપારની જે કફેડી સ્થિતિ થઈ પડી છે, તે સ્થિતિ પ્રાયઃ પ્રાયઃ સુધારા ઉપર આવી જાય.

દેશી રાજ્યની શાળાઓના કાર્યોધિકારીઓને અને પોપાઇટરોને મહારી અરજ છે કે તેઓએ હવે વિના વિલમ્બે, પોતાની શાળાઓમાં, નામાના શિક્ષણના વર્ગ ખોલવા ઉદાર થવું. નામું અને વ્યાપાર એ હીરો છે. આમીન!

દારેસલામ આફ્રિકા. તા. ૧-૪-૨૨.

મી બ્રાએ ટાઇલ માર્ટ ૨૧, બેંક સીટ, ફોર્ટ મુખર્ષી

“હિન્દી સ્ટીમરો” શક્ય નથી શું ?

લેખક:-

સુલાખચંદ મૂળચંદ ખાવિશી,

હેડમાસ્ટર એચ. એચ. આગાખાન.

ઈ. મીડલ સ્કુલ-સુ. દારેસલામ. આફ્રિકા

પૂર્વ આફ્રિકાના યુરોપ જાપાન તેમજ અમેરીકાના બંદરો તરફ, યુરોપીયનો પોતાની મોટી મોટી સ્ટીમરો દેડાવે છે, તે આપણે સર્વે જાણીએ છીએ. પૂર્વ આફ્રિકા સિવાય, અન્ય સ્થળે મુસાફરી કરવા માટે, મોટી સમૃત્તિ મુજબ, ત્રીજા વર્ગની ટીકીટ, -મળી શકતી નથી; એટલે પહેલા બીજા વર્ગની મુસાફરીમાં સ્વાભાવિક રીતે, ઘર કરતાં પણ સવિશેષ મળ અને શાંતી અનુભવાય છે. ત્રીજા વર્ગની ટીકીટ બેઠતી હોયે તો પૂર્વ અને દક્ષિણ આફ્રિકાના બંદર માટેજ મઠી શકશે. હવે આ સ્ટીમરોમાં કેવા કેવા પ્રકારની તકલીફો અને હાડમારીઓ ઉપસ્થિત થાય છે અને આપણા હિન્દી બાઈબ્લેનોને તેનો ભયંકર અનુભવ કરવો પડે છે, તત્સંબંધે હું આ જ સુપ્રસિદ્ધ માસીકના કિમતી પાના અગાઉ બરી ચુક્યો છું, એટલે તે માટે પુનઃ ઉલ્લેખ કરી વાચક ગણને કંટાળાનું કારણ બનવા ઇચ્છતો નથી પણ તે વસ્તુનો નાશ કરવાને શક્ય શું છે તેનોજ આપણે જરા વિચાર કરવો રહે છે અને એજ વિચાર ઉપર આવી શકાય કે, હિન્દી સ્ટીમરોની સંપૂર્ણ આવશ્યકતા છે.

લાખો, અરે! કરોડો રૂપિયા ખર્ચવાને આપણા હિન્દીયો તૈયાર છે. પ્રચંડ ખાંધણીની મહેસાતોમાં પેલવ લોગવનારા આપણા હિન્દીયો તૈયાર છે. જે. પી. રાવબહાદુર કે એવા બીજા ખેતાઓ મેળાવવા માટે રેલકોસ્ટકંડ, વોર રીલેક્ કંડ, કે એવી સરકારી લોનોમાં લાખો રૂપિયા એક્ટ્રી અથાજે લાવવા માટે તૈયાર છે. લાખોની નુકશાનીયો સહન કરવાને પણ મહાન હિન્દી શેડીયાઓ તૈયાર છે. આ વસ્તુસ્થિતિ તેમને ઘડીબર મૂખારક હો !! પરંતુ એકસોસને વિષય છે કે, નથી એકે ન્હાની મોટી રેલ્વેગાડી ધરની, કે નથી એકે સ્ટીમર ધરની. જે માર્ગ દ્વારા હિન્દી પ્રજાને રાહત આપી શકાય, હિન્દી પ્રજાને સંતાપ આપી શકાય, તે માર્ગ તો આપણાથી બહુજ વેગળો છે. લાયકદી નામની સ્ટીમર હિન્દીઓની છે તેમ જાણવામાં છે; પણ હિન્દીઓને રાહતનું સ્થાન બહુધા નજ કહી શકાય. હિન્દી ગુંઠરો વહાણના માલીક છે. પણ તેથી શું થયું? સામાન લાવવા માટે હિતાવહ કહી શકાય, પણ હિતાવહો માટે તો જોખમી ધંધો ગણી શકાય, ત્યારે દરીયાઈ ખાતામાં મુસાફરીમાં હિન્દીઓને રાહત કયાં રહી? શું મોટા શહેરના શ્રીમંત શેડીયાઓ એક લીમીટેડ કમ્પનીના શરૂઆત કરીને માત્ર પૂર્વ આફ્રિકાનાજ બંદર ઉપર ડોડાવવા એજ મોટી સ્ટીમરો ન ખરીદી શકે? ધારે અને પ્રયત્નશીલ થાય તો અવશ્યમેવ ખરીદી શકે. દરમ્યાં હાઝ હોવી બેઠયે. પૂર્વ આફ્રિકાના શાહ વેપારીમાંના એક વેપારી શેક કરીમજી અબ્દુલની કમ્પનીયે પૂર્વ આફ્રિકાના ફોસ્ટલાઇનમાં કરાંચી-કલીકટ-કાનાનેજ-વિગેરે નામની સાંવ ન્હાની સ્ટીમરો માલ વંચા હિતાવહોને લઇને ડોડાવવાની શરૂઆત કરી દીધી છે. તેથી હિન્દીઓને કાંઈક રાહતનું સ્થાન ખરે, પરંતુ એ બંધથી પૂર્વ આફ્રિકાના મુખ્ય વમામ બંદરો સુધી આવ. એમ. એમ. ક્રેડોઆ-કારાપારા-કારાગે.લા-

મટેલીક શીર્સાંગની ચારી ડીજાઇન અમરે કે ?

જેવી મ્હોટીમ્હોટી સ્ટીમરો જ્યારે હિન્દી બહુવટી હેઠળ રોકે ત્યારે, હિન્દીયોને પડતા કપોટા અને હાંદમારીયો ફર થાય. હરેક સ્ટીમરોમાં ઓફીસરો બનતા સુધી બલાજ હોય છે. ધુરા માત્ર સારંગો, સ્ટુઅર્ટી અને કેપ્ટીન બોય તથા નેકરેશન હોય છે દારૂન પણ મલોજ હેય છે પણ જેમ ન્હાના મોટા રાજ્યમાં ન્હાના અમલદારોનો અને હલકા નેકરેશનો ત્રાય હોય છે તેમજ, સ્ટીમરોમાં હોય છે. અને વલી ભાષા પણ પૂરતી ન આવડતી હોય-તે સંભોગોમાં હિન્દીઓના ધુરા હાલ થાય છે ભાઈ રેવરંડ એ હરૂસ જેવા તે ફર્સ્ટ ક્લાસમાં બીરાજેલા હોય-એટલે ત્રીજા વર્ગના દુઃખોની સુગ તેઓને કયાથી આવે? પૂર્વ આફ્રીકાના અને હિન્દના શાહ વેપારીઓએ હાથે હાથ અને હૃદય હૃદય મીલાવીને હિન્દીસ્ટીમરીય નેવીગેશન કુમ્પની શરૂ કરવાની જરૂર છે. અને એવા ખાતાઓનો કબજો પણ હાથમાં લેવો જોઈએ જ્યારે આ વસ્તુસ્થિતિ ઉપલબ્ધ થશે ત્યારે હિન્દીયોને ઉપસ્થિત થતી હાંદમારીયો નષ્ટપ્રાય: થશે અને બીજી પ્રજાના કાન ચમકશે.

હરેક બાળતોમાં હિન્દીઓએ હવે તન મન અને ધનથી ઈંગ્લિશ ધવાતું છે. હિન્દીની એકતામાં ભારત વર્ષનો ઉદ્ધાર છે

ઈન્ડિયન પેસેન્જર એન્ડ ટ્રાફિક રીલીફ એસોસીએશનનો હિસાબ.

તા. ૧-૪-૧૯ થી ૩૧-૩-૨૦ સુધીમાં

અર્થ	રૂ. આ. પા.	આવક	રૂ. આ. પા.
રેશનરી તથા પ્રીટીંગ	૩૬૩-૩-૬	રેનેશન	૧૨૩-૦-૦
પગાર	૬૬૧-૩-૦	લાઈફ મેમ્બરની ફી	૪૨૫-૦-૦
ગાડી ભાડું	૧૪૬-૭-૬	ફ્રંડસની ફી	૬૦-૦-૦
રીફન્ડ	૧૬-૧૪-૦	સભાસદોની ફી	૧૬૫-૦-૦
પરચુરણ	૩૭૪-૧૪-૬	પેટ્રોની ફી	૧૦૦-૦-૦
		શાખા પાસેથી મળેલી	૬-૧૨-૦
કુલ	૧૮૬૫-૧૧-૦	રીફન્ડ	૧૮-૧૪-૦
		પરચુરણ	૭૬-૧૪-૦
		ખાટ ખાતે	૬૧૫-૧-૦
			૧૮૬૫-૧૧-૦

તા. ૧-૪-૨૦ થી ૩૧-૩-૨૧ સુધીમાં

અર્થ	રૂ. આ. પા.	આવક	રૂ. આ. પા.
ટપાલ અને તાર	૧૨૫-૮-૬	રેનેશન	૧૦૧૦-૬-૦
પગાર	૪૮૫-૫-૦	ફ્રંડસ ફી	૪૦-૦-૦
ગાડી ભાડું	૭૭-૧૫-૬	સભાસદોની ફી	૬-૦-૦
પરચુરણ	૬૫-૧૦-૬		
અચાવ	૨૭૧-૧૪-૩		
	૧૦૫૬-૬-૦		૧૦૫૬-૬-૦

ધી ભોમ્બે રાઇલ માટ રી બેઠ ઓફ, ફોર્ટ સુબખ.

તા. ૩૧-૩-૮૦ ને હીને સરવૈયું.

દેવા	રૂ. આ. પા.	રૂ. આ. પા.
પી. જીવરાજ નેણસીને	૬૪૭-૨-૧૦	આ.વરસે ખોટ ૯૫૧-૧-૦૦
		માહ ગયા વરસની શીલક ૨૫૭-૧૪-૨

૬૪૭-૨-૧૦ માફી ખોટ ૬૪૭-૨-૧૦

તા. ૩૧-૩-૨૧ ને હીને સરવૈયું.

રૂ. આ. પા.	રૂ. આ. પા.
દેવા જીવરાજ નેણસીને	
ગયે વરસે આણેલા	૬૪૭-૨-૧૦
આ વરસે આણેલા	૪૭-૦-૬
	ગયાવરસની માફીની ખોટ ૬૪૭-૨-૧૦
	માહ આ વરસે નફા ૨૭૧-૧૪-૩
	માફી ખોટ ૩૭૫-૪-૭
૬૯૪-૩-૪	ફાકડા શીલીક ૩૧૮-૧૪-૬
	૬૯૪-૩-૪

રેલ્વે મારફતે માલ મોકલવા સંબંધી નીયમો.

બી. બી. એન્ડ સી. આઈ. રેલ્વે કંપનીએ નીચે પ્રમાણે સરકયુલર કહાડયો છે.

હરેક વર્ષે રેલ્વે કંપનીઓને માલ જ્યાં જવો જોઈએ ત્યાં ન જવાથી, બહુલાઈ જવાથી અને જેને મળવો જોઈએ તેને ન મળવાથી, લાંબો રૂપિયા દાવાઓ પેટે આપવા પડે છે તે હકિકત ધણે ભાગે અજાણ રહે છે અને જન સમાજને તેના જોશોજ ખ્યાલ હોય છે.

આ હકિકતનાં સુખ્ય કારણો નીચે જણાવ્યા પૈકીનાં હોય છે:—

૧. માલ મોકલનારાઓ મોકલવા અમાઉ પુરેપુરાં સરનામાં અને નિશાન કરવા નથી
૨. રેલ્વે કંપનીઓ જુના અને જુસાઈ ગયેલા નિશાનવાળા માલ ચલાવવા માટે લે છે.

કોઈપણ માણસ કોઈ પારસલ અથવા સામાન ઉતારૂઓની ગાડી મારફતે બરોમર સરનામું ક્યાં શિવાય મોકલતું દુરસ્ત પારસે નહિ તેમજ રેલ્વે કંપની પણ તેલું પારસલ ચલાવવાં માફ લેશે નહિ. તેજ પ્રમાણે માલ ગાડીમાં મોકલવાની કોઈપણ ગાસડી વગેરે પુરેપુરાં સરનામા અને જોખખા નિશાન શિવાય રેલ્વે કંપની તે સ્વીકારે એવી જાણ સખી શકે નહિ. વળી કનાક ક્રીજ અથવા બી. પી. ટી. રેલ્વે જેવા આવતા માલના બરાવાવાળાં માટાં રેલ્વેના ઉપર જે જે મુશીબતો પેઢી પડે છે તેના ખ્યાલ કરીએ

હંથી પોલીસી ફરિયાદોજ દોય ખરીદ કરવા ક્યાં જશે ?

તો વેપારીઓ પોતે પણ કબૂલ કરશે કે જે માલને મોકલનારનાં તોજા દેવેનાં ચેક્સ નિશાન થયેલાં હોતાં નથી, તેને ઓળખી લેવા ઘણી માટી દરકને વેઠવી પડે છે, અને મોકલનારનાં નિશાન અથવા સરનામા વડે માલ સહેલાઈથી ઓળખાઈ શકે છે તેમજ વેપારીઓની સઘળી દરકતો દૂર થાય છે. બીજી બાજુથી વિચાર કરીએ તો માલના ભરાવાવાળી જગ્યાઓ જ્યાં અનાજ, બીજાં, કપાસ વગેરે કિંમતી માલની ગાંસડીઓ જથ્થાબંધ આવ્યા બંધ છે ત્યાં કેટલી બધી વાર સેંકડે ૭૫ ટકા જેટલો માલ એકથી બીજી દેવેના ડબાઓમાં હેરફેર થતાં લોગસેળ થઈ જાય છે અને પરિણામ શું આવે છે ?

૧. માલ પહેંચતાં વિલંબ થાય છે.

૨. સઘળી જગ્યા ખીચોખીચ ભરાઈ જઈ આવતા જતા માલને અડચણ થાય છે.

૩. માલની માલકી માટે તકરારો થાય છે. વેપારીઓ પ્રથમ એક જાતના ઉંચા માલ માટે હુક્ક કરી પછી બીજા માટે હુક્ક કરે છે, વગેરે.

આ મુશ્કેલીઓ બિલકુલ ઓછી થવા સારૂ કક્તા એકજ રસ્તો એ છે કે

માલની દરેક ગાંસડીઓ વગેરેને મોકલવા અગઉ સરનામાં અગર નિશાન ન થયાં હોય તો પારસદો જેમ પાછાં કાઢવામાં આવે છે તેમ હવે પછી પાછાં કાઢાં.

દેવે કંપનીએ તા. ૧ જુન ૧૯૨૨ થી નીચેના નિયમો ચેક્સ દાખલ કરવા વિચાર રાખ્યો છે અને તે નિયમ પ્રમાણે વિધિ ન થઈ હશે તેવો માલ ન લેવા માટે દરેક નોકરને સૂચના આપી દીધી છે.

૧૮. માલના નિશાન સંબંધી.

૧. મોકલનાર તરફથી (૧) માલ ચઢાવવા માટે તેના અગાઉ જે તે માલની દરેક ગાંસડી વગેરેને જે રીશનથી માલ ચઢતો હોય ત્યાં નામ, સહી. અથવા ઓળખનું નિશાન ચોખ્ખું થયેલું હોવું જોઈએ અને તે ભરતીયામાં પણ બતાવવું જોઈએ.

૨. ચામડાની ગાંસડીઓ, થેલાઓ, શાક ફળના કંડીઓ, ઘી તેલના વાસણો, લોખંડી સામ્રાનમાં જથ્થા વગેરે બીજા માલ, જેને સામાન્ય રીતે નિશાન થઈ શકે તેમ ન હોય, તેને ચામડાનું પતરાનું, અગર લાકડાનું લેખલ દરકને લગાડેલું હોવું જોઈએ. દેશથી અગર સુવરાઈ કાપડ, ધાબળી અને કામળીની ગાંસડીઓને દેવેના નિશાન માટે સફેદ કઠોડા શિવી લેવો જોઈએ.

૩. પહેલાંનાં સઘળાં નિશાન બિલકુલ ઠાલી અગર છેડી નાખવાં જોઈએ.

૪. જે માલ વેગનબંધ જથ્થામાં લઈ જવાનો હોય તેને આ નિયમ લાગુ પડતા નથી, જેમ કે દેતી, ઇંટો, ઘાસ, વગેરે.

ઉપરની બહેરાત મુજબ નીચે સહી કરનાર વિશ્વાસ રાખે છે કે વેપારીઓ દેવે સાથે સહાનુભૂતિ બતાવશે અને દેવેના તેમજ પોતાના હિત સારૂ આ નિયમો ધણીજ ચેક્સાઈથી અમલમાં મૂકવા જોઈએ એમ સમજશે.

ખ્રીડીશ સામ્રાજ્યમાં ૩ વધારે ઉગાડવાની હિલચાલ.

હિંદમાં ૩ની તથા કપાસીયાની સારી જાતો સાથે હલકી જાતોને લેખી નાંખવામાં આવે છે તેમ થતું અટકાવવા કાજે એની લાવલઈબ ઉપર અમુક પ્રકારનો અંકુશ મેલવા માટે કાયદા બાંધવાની અને હિંદમાં ૩ના વપરાશ ઉપર તથા તેની નીકાશ ઉપર “સેસ” નામથી કર નાંખવાની હિલચાલ ચાલે છે.

ખ્રીડીશ વેસ્ટ ઇન્ડીઝમાં સી આઈલેન્ડ કૉટન ઉપયોગમાં લેવાય એવી ગોઠવણ કરવામાં ગયે વરસે મુરકેલી પડી હતી. આ વરસે પણ પાકનો મોટો ભાગ વેચાયા વગર રહે એવો સંભવ હતો અને તે ધ્યાનમાં લઈને જે ખેડુતોને નાણાંની અતીશય જરૂર હોય તેમને પહેલી પંક-તીના માલ ઉપર દર રવલ દીઠ પંદર પેન્સ સુધી સાત ટકાનાં વ્યાજે નાણાં ધીરવા માટે ત્રીસ હજાર પાઉંડની રકમ એમ્પાયર કૉટન ગ્રોઈંગ કમીટીએ ખ્રીડીશ વેસ્ટ ઇન્ડીઝની સરકાર ઉપર મોકલી આપી હતી. ૩ને જીન કરીને ગાંસડી બાંધવામાં આવેલી છે અને તેને ચોગ્ય જગાએ રાખી એને વીંધી ઉતરાવ્યો છે તથા તેને લગતી બધી ગોઠવણો સંતોષકારક છે એમ ખેતીવાડી ખાતાં તરફથી પ્રમાણ થત લાભનારનેજ નાણાં ધીરવામાં આવશે. એ નાણાં ઉછીનાં લેનારે એ નાણાં પાછાં ભરી દેવાય તે અગાઉ ખ્રીડીશ એમ્પાયર કૉટન ગ્રોઈંગ એસોસીએશન શીવાય બીજા કોઈની ઉપર એ માલ સરકારને ખબર આપ્યા વગર નીકાશ કરવો નહીં એવી પણ એક શરત છે. આ ઠરાવ થયા પછી પાકને વાવાઝોડાના તોફાનથી નુકશાન પહોંચ્યાથી ઉતર બોછી થઈ અને ભાવ વધ્યા એટલે વધારે રકમની જરૂર નહીં પડે એમ લાગે છે.

ટાંગાનીકાના મુલકમાં ૩નો પાક સારો ઉતરવાનાં ચીન્હો છે પણ ખાનગી શખશે એ પાક ખરીદી લે એવો સંભવ નથી અને જો ખેડુતોની પાસેથી એ પાક ખરીદો લેનાર ન મળે તો ખેડુતો એટલા નાસીપાસ થઈ જાય કે આવતે વરસે ૩નો પાક કરતાં અચકાય. આમ રથાનીક સરકારને લાગવાથી ગવર્નરે ઈંગ્લેન્ડની સરકારનાં સંસ્થાન ખાતાં પાસેથી પરવાનગી માગી કે તા. ૧૫ મી ડીસેમ્બર ૧૯૨૧ ને દીને માલ ખરીદી લઈને નાણાં પાછાં વાળી આપવાની જામીનગીરી જો એમ્પાયર કૉટન ગ્રોઈંગ એસોસીએશન તરફથી મળે તો એક લાખ પાઉંડ સુધીની રકમ ટાંગાનીકાની સરકારે પોતાની તીજરીમાંથી ખેડુતોને એમના ૩ ઉપર ધીરવી. આ જામીનગીરી આપવા સંબંધી સંદેશ ચાલે છે નાણાં ધીરવાનું શરૂ કરવાની જરૂર ગયા ફેબ્રુઆરી સુધી ઉભી થઈ નથી. પાકની ઉતર ૭૫૦૦ ગાંસડી જેટલી ધારવામાં આવે છે. એ પાકના સંબંધમાં શું કરવું તે ચીથે ત્યાં રહીને સલાહ આપવા માટે ચોગ્ય અનુભવીની સેવા બે વરસ માટે હિંદી સરકાર પાસે ઉછીની માગવામાં આવી છે.

નાઈજીરિયામાં ૩નો પાક વધારવા માટે બહુ દરી શકાય તેમ છે તે સંબંધી જે રીપોર્ટ સર હેક્ટર ડે વરફી રજુ કરવામાં આવ્યો છે તે ઉપર હમણાં વીચાર ચલાવવામાં આવે છે.

ન્યાસાલેન્ડમાં ૩ની બાબદમાં ખેતીવાડીખાતાંને સલાહ આપવા માટે એક અનુભવી મોકલી આપવાની વીનંતી એમ્પાયર કૉટન ગ્રોઈંગ કમીટીને કરવામાં આવી હતી. ૩ની જાવ દલવી પડતી જતી હતી તે વીથે સલાહ માગવાનો ખાસ હેતુ હતો. તે માટે મદ્રાસની સરકારનાં ખેતીવાડીખાતાંના ડીરેક્ટર મી. એચ. મી. સેમ્પસનની સેવા મેળવવામાં આવી હતી; પણ

ઉંચી પોલીસ કલેક્ટર ટેન્સ્ટેડેય ખસેડ કરવા કવા જશે?

તેમણે ઝટ પાછા હીંદ જવાનું હોવાથી માત્ર ટુકડી મુસાફરી કરીને રીપોર્ટ કર્યો હતો. એ ઉપર વીચાર ચલાવવામાં આવે છે. રૂના સંગ્રહમાં અનુભવીઓને ફેળવીને તૈયાર કરવા માટે સ્કોલરશીપો આપવાની ગોઠવણ થાય છે.

સુદાનમાં નહેરો અને યુગડો ખાંધવા માટે ઉભાં કરવા ઠરાવેલાં નાણાં એમાં પડવાથી તે વીશે ફરી વીચાર ચલાવવામાં આવ્યો છે અને વધારે નાણાં માટે લુન કે લુલાઈમાં ગોઠવણ કરવી એમ હતું છે. એ મુલકમાં રૂની ખેતી વધારવાનાં કામનાં બોલે ખ્રીટીશ કર ભરનારાઓ ઉપર ન પડે તે માટે સુદાન રાજદ્વારી બોલો નકી કરવાની જરૂર છે. એ ત્યાં નેહેરો વગેરે કરવાનું નહીં થાય તો જે વેળા વરસાદ નહીં પડે તે વેળા દુકાળથી મોટી આફત લક્ષી થશે. એકપાયા ફોટન પ્રોઈગ એસોસીએશન જણાવે છે કે સુદાનની પ્રજાએ છેડી મહાન લડાઈ દરમ્યાન ખતાવેલી વફાદારી એતાં સ્વરાજ્ય મેળવવા માટેના એમના પ્રયત્નોને બનતો ટેકો આપવાને ખ્રીટીશ સરકાર તૈયાર રહેશે એવી આશા રાખવાનો એમને હક છે.

ટર્કીમાં વેપાર રોજગારની સ્થિતિ.

ગયા ફેબ્રુઆરી માસમાં ટર્કીમાં વેપાર રોજગારની શી સ્થિતિ હતી તે દર્શાવનારો એક રીપોર્ટ કોન્સ્ટેન્ટીનોપલ ખાતેના ખ્રીટીશ એલચીના વેપારો સેક્રેટરી કેપ્ટન મનરોએ તૈયાર કરેલો છે અને ઇંગ્લેન્ડનાં રીપોર્ટિંગ ઓફ એવરસીઝ ગ્રેડ ખાતાં તરફથી પ્રગટ કરવામાં આવ્યો છે તેનો સારાંશ નીચે પ્રમાણે છે:—

૧૯૨૧ના વરસની શરૂઆતમાં વેપાર રોજગાર મંદ પડી ગયો હતો અને રાજદ્વારી વાતાવરણ એવું હતું કે કોઈપણ મહાન રાજ્ય વચે પડે તો ટર્કીને ઘણું નુકશાન કરી શકે. ઓસ તથા ટર્કી વચે સમાધાન કરાવવા માટે લંડનમાં મળેલું કોન્ફરન્સ નીમ્ફળ ગયા પછી ધારતી વધી. કમાલ્લીસ્ટ તરફથી ખરાંદી થવા લાગી હતી તે પછુ મે માસમાં બંધ પડી કેમકે ઓસ વચે નડવાથી વેપારના માગો બંધ થઈ ગયા. નવેંબરમાં એંગેસ ખાતે કમાલ્લીસ્ટ તથા ફ્રેંચ વચે મર્સિનાનાં બંદર વેપાર માટે ખુલાં મુકાયાં અને ત્યાં વેપાર ચાલે છે. રશીયા સાથેના વેપારી કોલકરારનાં ઇંઈ અસર શરૂઆતમાં તો થઈ નહીં પણ પાછળથી રૂમાનીયા તથા બાલ્કન અને તીફ્લીસ સાથે વેપાર ચાલવા લાગ્યો છે.

ગયા સપ્ટેંબર માસ પછી વેપારમાં નડતી મુશ્કેલીઓમાં એક વધી અને તે એ હતી કે ટર્કીશ પાઈંડના કોમલ હુંડીના દર પ્રમાણે ગણતા વારંવાર મોટી વધઘટ દેખાડવા લાગી. એનું પરીણામ એ આવ્યું કે વેપારીઓએ જરમની તરફ નજર દોડવી કારણ કે ત્યાંથી માવ સરનો મેળની શકાનો હતો. જરમની સાથે સીધો વેપાર કરવાની તો મનાઈ હતી પણ ણીઝ દેશે મારફતે એવા વેપાર ચલાવવામાં મુશ્કેલી ન હતી એમાં ઘણો લાભ તો ટ્રીએસ્ટનાં બંદર મારફતે થાય છે. એનું પરીણામ એ છે કે જરમની સાથે જે વેપાર લડાઈ અગાઉ ચાલેો હતો અને જે સ્થિતિ લડાઈ દરમ્યાન બંધ પડી ગયો હતો તે પાછો જરમનીના કાબુમાં જવા લાગ્યો છે. હવે તો એવી યઈ પડી છે કે વચે જે વેળા જરમન માર્કના ભાવ ઘટ્યા તે વેળા તો જે એડર્ડે ટર્કીએ અગાઉ

મોકલ્યા હતા. સ્વીકારવાની જરમનો ના પાડતાં હતાં તે વેળા માકંથી લાવ ઠરાવવાને બદલે સ્વીકાર કાંઈમાં લાવ તે સ્વીકારવાની ઠરાવવાથીજ કામ કરી શકાતું હતું. જરમનીની હુંડીના લાવને લીધે ખીટીશો તો જરમનીની સાથે હરીફાઈ કરવાને અશકત થઈ પડ્યા એટલુંજ નહીં પણ ટર્કી સાથેના વેપારમાં પણ ખેખમ વધી જવાથી ખીટીશ વેચારીઓમાં પણ ઓછું ધ્યાન આપવા લાગ્યા. એમણે જાહેર ખખર દ્વારા પોતાના માટે ખરીદનારના કે વેચનાર મેળવી લેવાનો પ્રયત્ન ઘણો કર્યો નથી. કેટલીક જાનના પરદેશી માલ માટે ટર્કીમાં સારી લેવાળી નીકળી છે અને જાહેર ખખર દ્વારા એ વેપાર વધારવામાં સારી સહાય મળે છે.

ઇટલીથી આવતા ઓફોલેટની એક જાત આજથી પંદર વર્ષ અગાઉ ટર્કીનાં બજારમાં મુદ્દલ નાણીતી ન હતી. ૧૯૦૮માં ઇટલીથી થયેલી આયાતને આંકડો ટર્કીનાં કસ્ટમ્સ ખાતાંએ ૨૪૫૩૩ કીલોગ્રામ જેટલો જાહેર કર્યો હતો. તે પછી ત્રણ વરસમાં ઇટલી સાથે લડાઈમાં થોડો વખત જવા છતાં એ વેપાર ગમણો થયો. ૧૯૨૧માં એક મહીનામાં ૨૪૦૦૦ કીલો જેટલો માલ ઇટલીથી આવ્યો હતો. ઇન્ડેસ્ટ્રીલની આયાત જુદી પાડીને બતાવવાનું ટર્કીએ ૧૯૧૦-૧૧માં શરૂ કર્યું તે વેળા એની આયાત સ્વીટઝરલંડથી ૧૪૯૨૬ કીલો અને યુનાઇટેડ કિંગડમથી ૭૭૪૧૧ કીલો હતી. જાહેર ખખરને પ્રતાપે એ આંકડા ત્રણ વરસમાં વધીને ૮૦૬૦૦ કીલો અને ૩૩૫૮૫૦ કીલો થયા છે. ૧૯૦૮માં અમેરીકન જોડાની આયાત ૬૨૨ કીલો જેટલી હતી પણ ૧૯૧૪ સુધીમાં એ વધીને ૨૨૧૩૯ કીલો જેટલી થઈ હતી. એમ કહેવું પડે છે કે જાહેર ખખર પાછળ ખચ કરવામાં ખીટીશો ઘણા બેદરકાર છે અને તેમાં તેઓ ભુલથી પોતાનોજ લાભ ખુલે છે, લડાઈ અગાઉ માલ ટર્કીમાં પરદેશીથી આવતો ૪૦ ટકા ઇંગ્લંડનો હતો ત્યારે ૧૯૨૧ માં ને માત્ર ૨૧ ટકા હતો. ગયા આગસ્ટમાં અમેરીકાથી આવેલો માલ ખીટીશ કરતાં વધી ગયો અને હવે ટર્કીના આયાત વેપારમાં ઇંગ્લંડનો નાખસ પડેલો મટીને ખીજો થયો છે.

એનેટોલીયામાંથી ખનીજ તેલ ઘણું મળી શકે તેમ હોવાથી તે મેળવવાના હક પ્રાપ્ત કરવા કાજે ઘણી જહેમત લેવાવવાને સર્વે દેશો તૈયાર થયા હતા પણ ત્યાંના લોકોને લશ્કરમાં જોડાવાની અને લશ્કર માટે જોઈતો માલ પુરો પાડવાની કુશળ પાડવામાં આવતી હોવાથી એને ટોલીયાના વેપારને ખીલવામાં વાર લાગે છે. કમાલીરટ સવાના અમલમાં કરો પાંચ ગણા થયા છે, એટોમન પબ્લીક ડેટના અમલદારોને કામ કરવા દેવામાં આવે છે પણ જે નાણું એકઠું થાય છે તે સઘળું તેઓ કમાલીરટ સરકારને સ્વાધીન કરે છે.

એગોરાની સરકારે પહેલાં તો એવો ઠરાવ કર્યો હતો કે એનેટોલીયામાં સર્વે વેપારીને કુશળ પાડવી કે ૪૦ ટકા જેટલો માલ તેમણે પુરો પાડવો પણ દટલીને એ વેપારમાં ઘણું સંબંધ હતો અને તેણે વાંધા લીધો તેથી છેવટે એવી ગોઠવણ થઈ કે અટલીયામાં પરદેશી માલ ઉપર દમ ટકા આપવા.

(અપૂર્ણ)

વેપારી પુછપરછ.

કોઇપણ વેપારીને આ દેશ અથવા પરદેશના વેપારી સાથે સંબંધ બાંધવા ઇચ્છા હોય તો તેણે અમને ખબર આપવી જોઈએ સંબંધી વિગત આ વિભાગમાં દાખલ કરવામાં આવશે.

નીચે જણાવેલ પૂછપરછ ઇન્ડીઅન ટ્રેડ જનરલ હપરથી લીધેલી છે અને તે વિષેની વધારે માહિતી મેળવવા ઇચ્છનારે નીચે દર્શાવેલો નંબર લખીને પોતાના રેકર્ડસ સાથે ડીરેક્ટર જનરલ ઓફ કોમર્સ ઇન્ડીઅન્સ, કાઉન્સિલ હાઉસ સ્ટ્રીટ, કલકત્તા, સરનામે પૂછાવવું.

એલ ૮ સ્ટીટમરલેડમાં એક અંગ્રેજ ખખરપત્રી છે તે હિંદમાંથી કાચો માલ નીકાશ કરનારી પેટીઓની વતી કામ કરવા માટેના આડત્યા થવા ઇચ્છે છે.

„ ૯ સંયુક્ત પ્રાવમાં એક પેટી અશ્વગંધ જથાબંધ પુરૂં પાડનાર સાથે સંબંધ બાંધવા માગે છે.

„ ૧૦ ગુજરાનવાલા (પંજાબ) માં એક પેટી રાઇ તથા રાઇનું તેલ જથાબંધ ખરીદનાર સાથે સંબંધમાં આવવા ઇચ્છે છે.

„ ૧૧ ગોદાવરી જીલ્લામાં એક પેટી રૂનો ખરીદી માટેના કોઇ મીલના સ્થાનીક આડત્યા થવા માગે છે.

„ ૧૨ પંજાબમાં એક પેટી મીઠુ તથા લાખના વેપારીઓ અને મુબઇ, મદ્રાસ, અગર કલકત્તાથી એ માલ નીકાશ કરનારાઓ સાથે સંબંધ બાંધવા માગે છે.

„ ૧૪ જરમનીમાં ખજીરીગ ખાતેની એક પેટી દોરડાં બનાવવાના કાયાના રેસા તથા તેમાંથી બનેલી દોરીઓ નીકાશ કરનારાઓનાં નામ માગે છે.

„ ૧૫ ચીનમાં ટીન્ટસીન ખાતેની એક પેટી કાનપોરટરીલ તથા મજુરોને લાયકની ધાબળીઓ બનાવનારાઓના નામ માગે છે.

„ ૧૬ મારસેલ્સની એક પેટી હિંદમાંથી કોપરાં તથા લોયર્સીંગ વગેરે તેલનાં બીયાં નીકાશ કરનારાઓ સાથે સંબંધ બાંધવા ઇચ્છે છે.

„ ૧૯ લેસકામ નીકાશ કરનાર સાથે કામ પાડવાની ઇચ્છા પેરીસમાં એક પેટીને છે.

„ ૨૦ દરવાગ વગેરેના માટેના મજગરા બનાવવા માટેનાં મશીન બનાવનારાઓનાં નામ એક સરકારી અમલદાર માગે છે.

„ ૨૧ હિંદથી રાઇની નીકાશ કરનારાઓના આડત્યા થવાની ઇચ્છા પેરીસની એક પેટીને છે.

„ ૨૨ હિંદથી કરતુરી નીકાશ કરનારાઓ સાથે સંબંધમાં આવવા લંડનની એક પેટીની ઇચ્છા છે.

- ” ૨૫ નાઇત્રીક એસીડ તથા હાઇડ્રોક્લોરીક એસીડ ગાળી લીધા પછી રહેતા ક્ષાર. પદાર્થોને બનાવેલો જોળ અને સોડીયમ સલ્ફેટ ખરીદનારનાં નામ કલકત્તાની એક પેઢી માગે છે.
- ” ૨૬ સીમલામાં એક પેઢી સાબુ, રૂમાલ, લાકડીયો, છત્રીઓ, ખટન તથા મીલ્કબત્તીઓ બનાવનારાઓ તથા તેના વેપારીઓ સાથે સંબંધ બાંધવા માગે છે.
- ” ૨૬ એસએસટોસ પાઉડર ખરીદનારનાં નામ માઇસોરનો એક ખગરચત્રી માગે છે.
- ” ૩૦ અલાહબાદ ખાતેની એક પેઢી કેપરેલ, તથા અતરો પુરાં પાડનાર સાથે સંબંધ બાંધવા ઇચ્છે છે.
- ” ૩૭ બનાવટી રેશમનું સુતર પુરું પાડનારના નામ દીલ્હીની એક પેઢી માગે છે.
- ” ૩૮ એસએસટોસ વાપરનારાઓનાં નામ કલકત્તાની એક પેઢી માગે છે.
- ” ૩૯ અળસીનો જોળ ખરીદનારનાં નામ મુંબઈની એક પેઢી માગે છે.
- ” ૪૦ પંજાબમાં હાદીઆળાદ ખાતે પાકતા સર્વે જાતના ચોખા માટે ખરીદનારની સાથે સંબંધ બાંધવાની ઇચ્છા ત્યાંની એક પેઢીને છે.
- ” ૪૪ મહુઆ બોઇલ, ઝેરકચોળાં, તથા અનંતમુળ ખરીદનારનાં નામ કેવગંઢ (બીહાર) નો એક વેપારી માગે છે.
- ” ૪૮ હીંદી માલ નીકાશ કરનારી હીંદી પેઢીઓ સાથે સંબંધ બાંધવાની જોસાકા (જાપાન) ખાતેની એક પેઢીને ઇચ્છા છે.
- ” ૫૦ મુંબઈથી તેલનાં બીયાં નીકાશ કરનારા વેપારીઓ સાથે જુનેઆ (ઇટલીની) ની એક પેઢી કામ પાડવા માગે છે.

બ્રીટીશ ત્રીંગ. એન્ડ એન્જનીયરીંગ કંપની (મિડો સ્ટ્રીટ કોટ મુંબઈ) પરદેશોમાં વેપારીઓ સાથે સંબંધ બાંધવા માંગે છે.

મી. એસ. રામૈયા (“ દ્વારકા ” વીલા પારલા મુંબઈ) પરદેશો સાથે વેપાર કરનારી પેઢીઓને પોતાની સલાહ મુજબ આપી મદદ કરવા તૈયાર છે અને જો તેમની ઇચ્છા હશે તો તેમને પણ વ્યવહાર પણ કરશે. સારી રીતે ચાલતી હીંદી પેઢીઓ સાથે સંબંધમાં આવવાની એમની ઇચ્છા છે. અમેરીકા સાથે વેપાર કરનારાઓને તેઓ વધારે ઉપયોગી થક શકશે.

નવાં પેટંટો.

કલકત્તાની પેટંટ ઓફીસમાં નીચે શોધા માટે નીચે મુજબ વધુ અરજીઓ કરવામાં આવી હતી. આ બાબતનો સંધર્ભ પત્ર વ્યવહાર કોન્ટ્રોલર ઓફ પેટંટસ એન્ડ હીઝાઇન્સ ૧ ઠાઉન્સીલ હાઉસ સ્ટ્રીટ, કલકત્તા એ સરનામે કરવો.

નં. અરજદાર. શોધની બાબત.

- ૮૦૫૯ એ. કે. દત્ત—સીમેન્ટ તથા ચુનો વગેરે ચીજોની પરીક્ષા કરવાની રીત.
 ૮૦૬૧ એચ. જી. વુર્ડીંગ—જોખીન રીલ વગેરે.
 ૮૦૬૨ ઇ. હોપકીન્સ—રબર વગેરેની બનાવટી ચીજો પેદા કરવાની રીત.
 ૮૦૬૭ પી. એન્ડ્રૂ એન્ડ આર. પેકેટ—ટીટેનીયમ ધાતુની હાજરીમાં નાઇટ્રોજનને પકડવાની રીત અને સાધનાઇડસ, એમોન્યા વગેરે પદાર્થો ટીટેનીયમશુદ્ધ પાડવા વગર મેળવવાની રીત.
 ૮૦૬૮ એફ. બર્થર્ડસ—ગરમી તથા દબાણ વડે કાર્બન સાથે કામ પાડવાનો રીત.
 ૮૦૬૯ પાઉડર્ડ ફ્લ્યુઅલપ્લેટ કુાં.—ધ'ટી
 ૮૦૭૪ ડી. એલ્ડર—જમીન પર પાણી છાંટવાનો સંચો.
 ૮૦૮૬ એ. પી. એમ. કાસીમ—નાભા કુકર.
 ૮૦૯૨ એ. જોનમેન—રેસા તાણવાનો સંચો.
 ૮૦૯૩ મોનોટાઇપ મશીન સીન્ડીકેટ—ટાઇપ ગોઠવવાનો સંચો.
 ૮૦૯૮ એલ. ઇ. એડવર્ડસ—બારણાં બારીયો વગેરેને માટેનાં તાળાં.
 ૮૧૦૧ જી. એસ ફેઝર વગેરે—કાંતવાના રપીડલો.
 ૮૧૦૨ વાયરઆઉડસ પેટંટ કુાં.—પેટીઓ બનાવવાની રીત.
 ૮૧૦૬ એ. જી. હીલ—બારણા તથા બારીયો.
 ૮૧૨૦ એલ. ઇ. હ્યુઓટ—પેપર કટીપ
 ૮૧૨૨ હીમેઓવન્સ શીટગ્લાસ કુાં —કાચની બનાવટ.
 ૮૧૩૦ એચ. જે. ઓટો—દરબાર ઓટો ચરખા.

વેપારી આંકડા.

કાપડની પેદાશ તથા આયાતની સરખામણી.

જાત	ફેબ્રુઆરી માસમાં		એપ્રિલથી ફેબ્રુઆરી સુધી	
	૧૯૨૨	૧૯૨૧	૧૯૨૧-૨૨	૧૯૨૦-૨૧
તથા ધો.ચેલાં કાપડની પેદાશ ...	હજાર યાર્ડ.	હજાર યાર્ડ.	હજાર યાર્ડ.	હજાર યાર્ડ.
કાપડ	૬૯૩૦૦	૮૧૩૩૨	૧૧૦૨૭૪૪	૧૦૧૬૬૫૬
આયાત...	૬૫૫૫૧	૭૪૩૪૬	૮૮૪૧૪૧	૯૨૬૧૧૩
પેદાશ...	૨૯૮૭૦	૨૩૨૨૨	૪૧૨૩૭૬	૪૧૯૧૨૩
આયાત...	૧૨૭૬૪	૩૦૭૨૨	૧૨૭૮૧૦	૪૬૪૦૭૧

		કાપડની પેદાશ.		(ફેબ્રુઆરી માસમાં.)			
પ્રાંત.		કીમત લાખ રૂપીઆ.		લાખ રતલ.		લાખ વાર.	
		૧૯૨૧	૧૯૨૨	૧૯૨૧	૧૯૨૨	૧૯૨૧	૧૯૨૨
મુંબઈ	૩૪૮	૩૭૧	૧૬૧	૨૩૮	૮૩૮	૧૦૪૫
મદ્રાસ	૧૮	૧૮	૧૦	૧૧	૩૧	૩૨
બંગાલ	૭	૭	૩	૪	૧૮	૨૦
સંયુક્ત પ્રાંતો	...	૧૬	૧૪	૬	૧૦	૩૩	૩૬
મધ્ય પ્રાંત	૧૭	૧૬	૬	૧૧	૩૮	૪૨
દેશી રાજ્યો	...	૧૮	૧૫	૨૧	૨૦	૮૦	૭૩
કુલ	...	૪૨૬	૪૪૮	૨૪૮	૨૬૯	૧૦૪૫	૧૨૬૨

પ્રાંત.	કીમત લાખ રૂપીઆ.		લાખ રતલ.		લાખ વાર.	
	૧૯૨૦-૨૧	૧૯૨૧-૨૨	૧૯૨૦-૨૧	૧૯૨૧-૨૨	૧૯૨૦-૨૧	૧૯૨૧-૨૨
મુંબઈ ...	૪૮૦૫	૪૬૬૪	૨૬૫૩	૨૬૮૬	૧૧૮૨૫	૧૩૨૭૧
મદ્રાસ ...	૧૬૬	૧૬૩	૧૧૭	૧૦૧	૩૫૮	૩૧૭
બંગાલ ...	૮૬	૬૮	૪૬	૪૩	૨૧૮	૨૦૮
સંયુક્ત પ્રાંતો ...	૧૬૬	૧૫૭	૧૦૦	૧૧૧	૩૩૬	૩૭૫
મધ્ય પ્રાંતો તથા બીજાં.	૨૫૧	૨૨૭	૧૪૦	૧૨૬	૫૫૧	૫૬૩
દેશી રાજ્યો ...	૨૩૩	૨૦૧	૨૫૮	૨૬૬	૯૬૦	૯૬૦

કુલ... ૫૭૮૭ ૫૫૫૬ ૩૩૪૨ ૩૬૯૨ ૧૪૩૬૦ ૧૫૩૬૬

હિંદમાં સુતરની નંબરવાર પેદાશ, તથા આયાતની સરખામણી

તા. ૨૧.૧૧.	ફેબ્રુઆરી માસમાં		એપ્રિલથી ફેબ્રુઆરી સુધી.	
નંબર	૧૯૨૨	૧૯૨૧	૧૯૨૧-૨૨	૧૯૨૦-૨૧
	પેદાશ	આયાત	પેદાશ	આયાત
૧ થી ૨૫	૫૦૧	૫	૫૦૧	૬
૨૬ થી ૪૦	૫૪	૨૫	૪૬	૧૮
અને ઉપરાંત	૧	૫	૧	૩

મેટ્રીક શીર્સાગથી બીલીંગનો ખારડો ચોભે છે.

આગનો અને દરી- આનો વીમો

ક્યાં ઉતરાવશો ?

ધી યુનીવર્સલ ફાયર એન્ડ જનરલ
ઇન્સ્યુરન્સ કંપનીમાં ઉતરાવો.

કેમ કે

દેશી કંપની એટલે દેશનું નાણું દેશમાં રહે.

એમ. કાનજીની કું.

મેનેજિંગ એજન્ટસ.

યુનીવર્સલ બીલ્ડીંગ, કાવસજી પટેલ સ્ટ્રીટ, કોટ મુંબઈ.

તા. ક.—(જો દેશના પૈસા દેશમાં રહેશે તો તેનો લાભ પણ તમને મળવા
સંભવ છે.)

સુતરની પ્રાંતવાર પેદાશ (લાખ રતલ.)

૧૦૪

	દેશીઆરી માસમાં		એપ્રીલથી દેશીઆરી.	
પ્રાંત.	૧૯૨૧	૧૯૨૨	૧૯૨૦-૨૧	૧૯૨૧-૨૨
મુંબઈ	૩૮૭	૩૬૫	૪૩૦૬	૪૫૪૫
મદ્રાસ ...	૩૫	૪૦	૩૭૨	૩૬૬
બંગાલ ...	૩૦	૨૬	૩૦૪	૩૦૬
સંયુક્ત પ્રાંતો ...	૩૪	૩૪	૩૪૩	૩૭૮
અજમેર-મેવાડ ...	૧	૨	૧૮	૨૩
પંજાબ ...	૨	૩	૨૫	૩૨
હિંદી ...	૩	૨	૩૫	૨૬
મધ્ય પ્રાંતો તથા બીરાર.	૨૪	૨૫	૨૮૫	૨૬૬
દેશી રાજ્યો ...	૩૧	૨૭	૩૫૦	૩૫૮
કુલ	૫૫૨	૫૫૮	૬૦૪૨	૬૩૭૨

પોર્ટ ટ્રસ્ટની વખારોમાં પડેલો માલ.

મુંબઈનાં પોર્ટ ટ્રસ્ટની વખારોમાં ગયા એપ્રિલ માસ દરમ્યાન પડેલા માલની વીગત બહાર પાડવામાં આવી છે તે નીચે પ્રમાણે છે:—

માલની ભવ.	તા. ૧-૪-૨૨ ને દિને સ્ટોક.	એપ્રિલમાં થયેલી ડીલીવરી.	તા. ૧-૫-૨૨ ને દિને સ્ટોક
-----------	---------------------------	--------------------------	--------------------------

રૂના કાપડની ગાંસડી ...	૧૬૫૫૨	૩૪૭૩	૧૪૦૮૮
" પેટી ...	૨૩૨૮૧	૪૪૦૦	૨૪૭૭૦
રેશમ તથા કનની પીસચુડા ગાંસડી	૧૧૮૮	૨૫	૧૧૬૪
" પેટી	૩૩૫૦	૧૩૪	૩૨૨૬
સુવરાઈ ટવીસ્ટ તથા યાર્ન પેકેજીંગ	૧૩૬૦૪	૩૧૫૪	૧૬૧૨૨
રેશમ તથા કનના " "	૯૬૭	૨૬૬	૮૮૩
ત્રાંબુ—ટન ...	૧૪૬૪	૧૫૮	૧૬૫૬
પીતળ—ટન	૧૮૮૦	૧૨૬	૨૩૨૦

(હંદુસ્તાનનો પરદેશ સાથનો વેપાર (માર્ચ માસમાં)

(લાખ રૂપિયા) આયાત. (લાખ રૂપિયા.) નીકાશ

	૧૯૨૧	૧૯૨૨	૧૯૨૧	૧૯૨૨
ઓરાક તંબાકુ વગેરે ...	૧૯૨	૩૧૪	૫૧૮	૬૩૮
કાચો માલ ...	૧૭૪	૧૮૬	૬૩૩	૧૩૬૫
બનેલો માલ ...	૧૯૬૨	૧૫૬૨	૫૨૭૨૨	૫૬૭૬૬
પરચુટણ ...	૬૬	૫૧	૩૬	૨૬

કુલ ...	૨૪૨૫	૨૧૪૭	૧૭૧૪	૨૬૦૧
---------	------	------	------	------

એપ્રિલથી માર્ચ સુધી.

(લાખ રૂપિયા.) આયાત. (લાખ રૂપિયા.) નીકાશ.

	૧૯૨૦-૨૧	૧૯૨૧-૨૨	૧૯૨૦-૨૧	૧૯૨૧-૨૨
ઓરાક તંબાકુ વગેરે ...	૩૫૬૭	૫૦૬૩	૪૩૬૭	૫૩૫૧
કાચો માલ	૧૭૧૦	૨૨૦૧	૧૦૩૪૨	૧૦૬૭૩
બનેલો માલ ...	૨૭૪૬૭	૧૮૬૪૬	૮૬૬૧	૬૧૬૬
પરચુટણ	૭૫૪	૪૩૨	૪૨૬	૪૬૪

કુલ ...	૩૩૫૫૬	૨૬૬૪૩	૨૩૮૩૦	૨૨૬૫૫
---------	-------	-------	-------	-------

સેવીંગ બેંકોમાં વ્યાજ કેમ ગણાય છે?

મુંબઈની જાણીતી બેંકોમાં તેમજ પોસ્ટ ઓફીસમાં તમારા સેવીંગ બેંક ખાતામાં ૪ કે ૪૫ ટકાનું વ્યાજ આપવામાં આવે છે, તે તો તમે જાણો છો, પણ આ વ્યાજ તમારી બાકી રકમ પર કેમ ગણવામાં આવે છે?

દરેક સેવીંગ બેંક એક-

ઉન્ટરમાં રાજની બાકી પર નહિ પણ આખા મહિનામાં જે ઓછામાં ઓછી બાલાંસ રહેલી હોય તેપર આખા મહિનાનું વ્યાજ ગણાય છે

ધી સેવિંગ બેંક બોર્ડ ઈન્ડિયા સેવીંગ બેંક ખાતાઓમાં ૪ ટકાનું વ્યાજ રાજની બાકી પર ગણવામાં આવે છે

આ બે રીતો વચ્ચેનો ફરક જાણવા બેગ છે.

ધારો કે વારીખ ૧ લી માર્ચે તમારા સેવીંગ બેંક ખાતામાં રૂપિયા ૨૦૦૦) જમે છે. તારીખ ૧૦ મીએ તમે બીજા ૨૦૦૦) જમે કરાવ્યા એટલે બેલાંસ રૂપિયા ૪૦૦૦ થયા તારીખ ૨૫ મીએ વખોળે રૂ. ૩૦૦૦) પાછા બેચ્યા તે બાકી રૂપિયા ૧૦૦૦) રહ્યા.

બીજી બેંકના સેવીંગ બેંકના ખાતામાં આખા મહિનાનું વ્યાજ રૂપિયા ૧૦૦૦) પર ગણાયે એટલે ૪ ટકા લેખે તે રૂ. ૩-૫-૪ અને ૪૫ ટકા લેખે રૂ. ૩-૧૦-૧ થશે.

હમારી સ્કીમના સેવીંગ બેંક ખાતામાં રાજની બાકી ઉપર વ્યાજ ગણવા ૪) ટકા લેખે તમારા મહિનાના વ્યાજના રૂપિયા ૬-૩-૩ ગણાયે

હમારી હોમ સેવીંગ બેંકની વ્યાજના નવા સેવીંગ બેંકના ખાતાંએ કેટલા ફાયદાકારક મોરબીપર રચવામાં આવ્યા છે, તે ઉપલા દાખલાપરથી માલમ પડશે, વધુ માટે બેંકમાં મળે.

સા. ન. પોંચખાનાવાલા.

મેનેજિંગ ડિરેક્ટર.

ખાંડની આયાત.

બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનના જુદા જુદા પ્રાંતોમાં ફેબ્રુઆરી માહિનામાં ખાંડની નીચે પ્રમાણે આયાત થઇ હતી:—

ફેબ્રુઆરી માસમાં			એપ્રિલથી ફેબ્રુઆરી		
૧૯૨૧	૧૯૨૨		૧૯૨૦-૨૧	૧૯૨૧-૨૨	
હજાર ટન.			હજાર ટન.		
બંગાળ	૭	૨૩	યુનાઇટેડ કીંગડમ
મુંબઈ	૫	૧૩	રોટ સંસ્થાનો	૮	૫
સિંધ	૬	૪	જાવા	૧૬૨	૬૧૨
મદ્રાસ	ચીન	૫	૩
બર્મા	જાપાન
			પશ્ચિમ	૪	...
			ભારતીય	૧૧	૪૦
			યુનાઇટેડ રોટસ	...	૧
			બેલ્ગિયમ	...	૧૧
કુલ	૨૦	૪૦	કુલ	૨૨૩	૬૭૮

સુતરની આયાત.

ઇ. સ. ૧૯૨૨ ના ફેબ્રુઆરી માહિનામાં બ્રિટીશ હિંદુસ્તાનમાં પરદેશથી નંબર ૩૧ તથા ઉંચા નંબરનું સુતર નીચે પ્રમાણે આયાત થયું હતું:—

જાત નંબર.	બંગાળ. હજાર રતલ.	મુંબઈ હજાર રતલ.	સિંધ. હજાર રતલ.	મદ્રાસ. હજાર રતલ.	બર્મા. હજાર રતલ.	કુલ. હજાર રતલ.
એ ૩૧ થી ૪૦	૬૬૫	૭૬૦	૨૬૭	૬	૧૬૬૨
„ ૪૧ થી ૫૦	૧૭	૭૩	૨૨	૧૧૬
„ ૫૦ થી ૬૫	૭૮	૧૦૧	૧૬૬	૩૭૮
„ ૬૫ થી ૮૦	૨૩૩	૪૮	૨૫	૨૭૭	૫૮૪
„ ૮૧ થી ૯૦	૨૬	૪	૩૩
„ ૯૦ થી ૧૦૦	૪	૪૧	૪૫
ટોટલ.	૯૯૪	૧૦૧૬	૨૫	૮૧૧	૬	૨૮૫૪

હિંદુસ્તાનનો દરિયાઈ વેપાર.

ઈ. સ. ૧૯૨૨ ના માર્ચ માસમાં થયેલી આયાત અને નિકાશ નીચે
અમાણે હતી:—

આયાત.		માર્ચ		એપ્રિલથી માર્ચ સુધી.	
		૧૯૨૧	૧૯૨૨	૧૯૨૦-૨૧	૧૯૨૧-૨૨
		રૂ. ૧૦૦૦		રૂ. ૧૦૦૦	
હવતાં જનાવરો	૧૫૨	૨૫૫	૩૯૧૪	૨૧૪૧
ફાફોળો હથીયાર વિગેરે	૭૪૩	૭૫૫	૬૩૬૫	૭૦૧૦
બોબીન	૯૩૬	૮૬૫	૬૧૮૭	૧૧૬૮૮
છાપેલી ચોપડી, નકશા વિગેરે	૫૫૩	૩૧૫	૬૫૬૯	૫૪૪૭
બુટસ અને શુઝ	૪૬૧	૮૫	૧૦૫૮૩	૧૫૪૧
ઘર બાંધવાનો સામાન	૧૬૬૯	૧૭૬૦	૨૨૫૬૯	૨૦૦૬૮
ગીલ્બતી	૯	૭૨૮	૧૩૦
દેહને ગાડાં સિવાયના ગાડીઓ	૧૧૮૭	૪૫૩	૮૨૩૨	૬૩૩૩
રસાયણિક પદાર્થો	૨૩૮૪	૧૭૪૬	૨૬૬૧૪	૧૯૦૬૪
ઘડીયાળો	૩૩૮	૩૦૬	૪૭૯૧	૨૬૯૯
કોતસા	૧૪૭૦	૭૧૨૯	૩૦૩૬	૫૮૫૦૪
કોફી	૭	૩૭૭	૧૪૩૬	૧૩૭૩
દાથો (સીંદરી)	૮	૧૧	૧૩૫	૧૮૫
દોરડાં	૧૪૬	૧૩૫	૧૬૩૭	૧૦૮૨
કટલરી (કાપકુપ કરવાના હથીયાર)...	...	૨૨૯	૧૯૧	૫૫૨૦	૧૬૮૨
સાઈકલો	૨૨૮	૨૧૯	૯૧૪૨	૧૬૮૩
કપુર	૪૫	૭૮	૨૬૭૭	૨૧૨૪
બીજા જાતનો મળી કુલ દવા	૯૯૬	૧૨૦૧	૨૧૧૨૮	૧૫૮૩૭
હુમડાં વગેરે રંગવાની ચીજો	૫૬૦૧	૮૨૭	૮૮૦૨	૭૭૦૦
માટીની ચીજો તથા ચીની કામ	૬૦૧	૪૬૯૩	૩૭૩૮૬	૩૨૦૫૧
ફેટાકડાં	૧૦૯	૩૫	૧૪૫૬	૧૨૬૩
ફેનીઅર	૪૪૦	૧૮૦	૫૪૫૩	૨૫૫૩
કાચનો સામાન	૨૫૦	૧૬૮૯	૩૩૭૬૧	૨૨૨૪૯
જે.આ	૫	૬	૨૫	૮૩
ઘડ	૭૩૭૮	૧	૯૧૫૦૬
ઘડ નો લાટ	૩૧	૨૩	૪૦૬
ધુપ	૫૩	૧૯	૧૭૨	૨૭૩
ફાઈવર	૭૩૨૬	૪૮૨૧	૯૦૮૩૮	૫૯૧૯૦
આમડા બિન કેળવાયલાં	૬૩	૭૭	૧૦૦૫	૯૮૧
ધંધેટીસીટીને લગતા હથોળાઓ	૪૪૪૦	૨૫૩૪	૪૧૮૩૮	૪૦૬૩૪
સંગીતનાં વિગેરેને મળી કુલ હથોળાઓ.	...	૬૧૯૦	૩૩૬૦	૫૮૧૧૧	૫૧૪૮
ફાઈલાત	૨૬૬	૨૦૫	૨૩૧૮	૪૦૪૮
અવરાત	૮૧	૯૦	૨૬૬૦	૧૩૨૫

ધી બોમ્બે ટાઇલ માર્ટ ૨૧ બેંક શ્રી, ફેટ, ઝૂંગલ.

ચીજસું નામ,

માર્ચ માસમાં
૧૯૨૧ ૧૯૨૨
રૂ. ૧૦૦૦

એપ્રિલથી

૧૯૨૦-૨૧

માર્ચ સુધી

૧૯૨૧-૨૨

રૂ. (૧૦૦૦)

ખવાએલાં ચામડાં...	...	૭૨૫	૬૬૩	૧૨૮૬૨	૬૬૪૨
ઢાંચે	૪૫૦૪	૩૨૪૯	૪૯૦૦૨	૩૭૬૬૧
મશીનરી અને મીલ શેક્સ	...	૨૭૯૩૦	૩૧૭૬૦	૨૨૩૭૫૭	૩૪૨૫૫૦
દીવાસળી	૧૧૬૧	૨૦૦૧	૧૬૭૦૧	૨૦૩૮૦
પીત્તળ કાંસુ વગેરે	૪૪૫	૩૧૧૨	૪૩૦૬૪	૧૮૩૩૭
ગાંધુ	૩૧૭	૧૮૩૬	૨૬૦૭૪	૧૨૫૫૦
લોહું	૮૧૬	૯૯૯	૯૫૬૮	૭૬૦૧
લોહું અથવા સ્ટીલ...	...	૨૦૩૨૯	૧૫૯૭૨	૨૪૧૮૫૨	૧૬૭૫૪૬
સ્ટીલ	૪૪૧૦	૩૪૩૭	૬૧૫૧૬	૩૬૮૯૦
ચીસું	૧૫૦	૨૦૭	૨૬૨૫	૧૬૫૨
ઓઇલ ગ્રાડીઓ અને ચાઇકલો	...	૬૪૬૬	૨૫૩૫	૧૨૩૪૩૨	૨૭૧૭૨
ક્રેસીન તેલ	૧૧૪૮	૩૪૩૮	૪૩૦૭૨	૩૪૬૧૮
અળસીસું તેલ	૨૫	૧૩૭	૧૫૦૮	૧૧૧૦
સર્વ જાતનાં તેલો મળી કુલ...	...	૬૭૮૩	૭૩૪૪	૮૭૬૪૦	૭૫૬૧૪
રંગ રોગાન વિગેરે	૯૭૭	૧૧૩૫	૧૬૫૨૧	૧૨૪૦૨
થગળો	૩૨૧૭	૧૭૨૬	૭૩૦૩૪	૨૩૪૧૧
રેલ્વે ગ્રાડીઓ તથા બીજા સામાન	...	૨૨૪૫૮	૧૩૨૧૧	૧૪૧૩૦૪	૧૮૯૧૦૬
રબર	૧૨૦૪	૧૫૭૪	૨૫૨૦૨	૧૫૪૩૫
મીઠું	૬૩૧	૮૧૦	૨૨૮૧૩	૧૫૧૭૦
સાથુ	૪૪૨	૯૮૮	૧૪૦૬૪	૮૯૪૨
સોપારી	૬૪૦	૯૬૨	૧૪૬૦૪	૧૩૬૮૧
તેજાનો કુલ	૧૨૪૦	૧૩૦૧	૧૯૧૦૭	૧૯૨૫૬
રેટેશનરી	૧૦૫૦	૭૧૮	૧૮૨૧૪	૯૧૩૭
ખાંડ	૯૧૭૮	૧૨૭૭૮	૧૮૫૦૨૯	૨૭૫૦૨૮
રે	૫૨૦૯	૧૧૫૪	૧૬૬૪૯	૩૪૪૧૮
ટવીસ્ટ અને યાર્ન	૮૫૯૪	૧૨૮૦૮	૧૩૫૭૮૩	૧૧૫૦૭૨
સુવરાક હોઝાયરી	૬૩૩	૫૨૧	૧૯૦૮૮	૬૩૪૮
વગર ધોએલાં પીસ શુદ્ધ	૨૦૫૨૬	૧૧૨૦૬	૨૬૪૫૨૦	૨૨૬૫૧૧
ધોયલાં પીસ શુદ્ધ	૮૮૯૧	૧૦૧૫૦	૨૧૮-૫૦	૧૨૬૬૮૨
રંગીન અને છાપેલાં પીસ શુદ્ધ	...	૧૪૯૫૪	૫૬૦૪	૩૪૫૬	૭૫૯૩૮
શીવવાના દોરા	૬૨૮	૫૦૬	૯૧૧૯	૭૨૩૧
સુવરાક માલ એક્ટર	૬૦૬૧૮	૪૨૬૧૦	૧૦૩૮૧	૬૦૩૭૧૧
રેશમ કાચું	૭૦૦	૬૫૪	૧૬૩૨૦	૧૩૨૧૬
રેશમના પીસ શુદ્ધ	૪૨૧૭	૬૦૮૪	૫૧૯૩૩	૨૬૮૭૦
કાચું દાન	૬૨	૪૪	૬૫૦	૯૧૧
ઉત્તમી હોઝીબરી	૧૨૨	૪૩	૩૨ ૪	૫૪૮
દાનના પીસ શુદ્ધ	૧૭૦૫	૮૬૬	૫૫૩૦૦	૧૨૨-૬

ઉપરોક્ત ચોટીસ કરેલા ટેબલટાઇપ બેરીદ કરવા કયાં જાયો ?

ચીજતું નામ.

માર્ચ માસમાં

એપ્રિલથી માર્ચ સુધી

૧૯૨૧ ૧૯૨૨
(રૂ. ૧૦૦૦)૧૯૨૦-૨૧ ૧૯૨૧-૨૨
(રૂ. ૧૦૦૦)

તંબાકુ	૮૬૦	૧૬૬૪	૨૬૫૬૧	૧૬૫૦૫
રમકંઈ	૨૧૦	૨૬૦	૫૯૦૯	૩૪૨૫
છત્રીઓ	૧૬૭	૨૪	૧૯૨૧	૧૨૨૭
છત્રીઓનો સામાન	૧૭૦	૩૦૫	૨૦૩૪	૧૯૮૦
લાકડાં	૭૫૩	૫૩૧	૧૪૮૬૯	૧૧૫૦૮

સરકારી માલ ...	કુલ આયાત	૨૪૨૫૬૧	૨૧૪૭૦૩	૩૩૫૫૬	૨૬૬૪૩
ચીજતું નામ,	૮૯૩૪	૮૭૮૧	૧૧૫૩૬૩	૧૪૦૬૫૮
જીવતાં જાતવરો	૨૪૪	૩૪૬	૩૬૭૬	૩૨૯૨
મીઠુબત્તી	૩૮	૧૭૪	૧૬૮૯	૧૭૬૯
સોલ્ટ પીટર	૮૭૧	૨૩૮	૭૦૬૧	૪૧૩૧
કોલસા	૬૮૮	૮૧૭	૧૫૦૧૨	૧૬૦૩
ઢાંકી	૩૦૦૬	૨૫૩૯	૧૪૨૬૬	૧૩૯૦૮
ઢાંકી, (સીંદરી)	૪૩૭	૮૩૦	૯૯૬૪	૯૨૬૦
દોરડાં	૧૪૬	૧૩૧	૧૩૫૮	૧૩૧૫
ઢવાઓ	૩૮૪	૨૬૯	૪૮૩૨	૩૫૧૩
ગળી	૮૩૮	૫૨૨	૪૧૨૧	૫૧૩૬
હરડાં બેડાં	૭૧૩	૭૭૧	૪૦૭૮	૫૮૬૬
લુગડાં, ચામડાં વિગેરે રંગવાળી ચીજ કુલ	૧૨૬૬	૧૪૬૪	૧૦૬૬૫	૧૩૨૨૧
પ્રસ કરવા માટે રેસા	૩૨	૨૨૧	૧૦૮૭	૧૩૧૧
ફળ ને શાક	૭૪૫	૬૪૦	૬૦૩૩	૬૩૨૩
ડાંગર	૧૫૨૧	૧૩૨૨	૬૦૭૩	૩૫૫૪
ચોખા	૨૧૨૯૫	૪૭૨૧૮	૧૯૮૯૨૦	૨૪૫૬૨૦
ઘઉં	૯૬૭૦	૮૯	૪૧૦૦૩	૧૪૬૮૨
ઘઉંનો લોટ	૧૬૩૦	૧૩૧૮	૧૭૧૬૪	૧૮૭૦૧
ચોખા ઘઉં અને ધીણ જાતનો ઢાણો કુલ	૩૫૫૧૩	૫૧૨૦૦	૨૫૬૪૬૪	૨૯૯૮૯૭
વગર કેળવાયેલાં ચામડાં	૩૩૩૫	૫૪૮૩	૫૨૪૮૪	૫૬૮૧૩
લાખ	૨૬૪૧	૯૦૬૦	૭૫૮૨૫	૭૬૧૫૮
કેળવાયેલા ચામડાં	૧૩૧૧	૪૨૧૨	૩૨૬૫૩	૪૦૩૩૬
ખાતર	૯૨૬	૧૨૪૭	૧૨૮૨૭	૧૧૬૭૭
મેગેનીઝ ઓર	૧૨૭૭	૧૫૭૮	૧૦૭૬૮	૧૨૫૧૧
ધાતુ કુલ	૩૫૬૭	૪૬૭૦	૪૨૫૦૫	૩૫૫૩૯
અખરખ	૬૬૧	૨૦૦	૧૦૧૧૩	૬૩૩૪
દીવેલ તેલ	૩૦	૫૬	૭૬૩	૪૧૧
કોપરેલ તેલ	૪૨૬	૬૫૮	૬૦૬૪	૨૬૭૫

નીકાશ.

ધા બોમ્બે ટાઈલ માટે ૨૧, બેંક ઓફ, ફોર્ટ મુંબઈ.

માર્ચ માસમાં

એપ્રિલથી માર્ચ સુધી

૧૯૨૧

૧૯૨૨

૧૯૨૦-૨૧

૧૯૨૧-૨૨

(રૂ. ૧૦૦૦)

(રૂ. ૧૦૦૦)

આળસીદુ નેલ	૧૬	૧૫	૧૩૨૭	૧૭૬
બીજી બતનાં તેલો મળી કુલ...	૧૧૬૦	૧૪૮૫	૧૭૭૭૮	૧૦૧૬૯
ખાખ	૬૩૦	૧૬૨૧	૧૧૬૬૩	૧૩૬૫૬
અફીણ	૨૬૬૯	૨૬૧૮	૨૫૨૬૧	૨૦૫૪૨
રબર	૧૪૮૧	૫૯૦	૧૫૫૫૮	૭૭૧૦
દીવેલી	૧૪૩	૧૬૧૮	૩૫૧૧	૧૦૧૦૭
ટોપગં	૨૨૬	૩૬૨	૧૪૬૪	૧૨૩૧
કપાસીયા	૪૧૩	૧૫૯૫	૧૦૨૬૪	૧૦૨૬૫
ભોંયક્રીંચ	૩૫૬૨	૮૬૯૩	૨૮૫૧૫	૬૨૬૬૯
આળસી	૧૦૨૫	૮૦૩	૬૧૪૩૭	૪૩૦૦૨
સરસવ	૧૪૭૩	૧૧૩૨૮	૫૨૯૦૬	૩૧૬૭૭
તલ	૧૮૯	૧૪૬૦	૪૬૬૩	૯૪૮૬
તેલનો	૮૨૨	૧૪૬૭	૮૭૩૧	૧૦૦૩૧
ખાંડ	૩૨૩	૧૧૧	૯૫૪૭	૨૪૮૬
ચા... ..	૯૯૧૬	૬૪૯૧	૧૨૧૪૯૭	૧૮૨૨૦૧
કાચું રૂ	૩૩૯૦૬	૬૧૪૫૨	૪૧૬૨૮૭	૫૩૯૬૮૨
ટવીસ્ટ અને ચાનો	૩૮૮૭	૬૮૨૨	૧૦૧૭૧૫	૭૭૧૪૫
રૂમાલ અને શાલો	૨૮	૨૦૮	૩૬૬૧	૮૬૭
પીસ ગ્રાઇઝ	૫૫૬૬	૫૨૦૮	૭૦૫૬૩	૭૪૮૦૫
શણ	૪૩૪	૬૧૨	૮૬૪૧	૩૯૬૯
જ્યુટ કાચું	૬૮૯૬	૧૨૭૬૭	૧૬૩૬૦૮	૧૪૦૪૯૧
ટવીસ્ટ અને ચાર્ન	૧૧૫	૩૧	૩૫૪૬	૪૦૭
બુટની ધનાવટ	૨૮૭૧૫	૨૬૨૬૮	૫૨૯૪૪૬	૨૬૬૯૫૭
શમ (કાચું)	૧૧૩	૨૨૨	૩૭૩૯	૨૬૨૮
દેશમ કુલ	૧૬૮	૨૬૮	૩૮૫૬	૨૬૨૪
હિન કાચું	૮૨૨	૫૩૦૫	૨૨૫૭૧	૨૫૪૪૬
હિનની ધાબડીઓ ને ગાંઠીયા વગેરે	૬૧૩	૯૮૨	૮૪૪૨	૭૧૭૧
વંખાકુ બીડી વીગેરે	૩૭૮	૨૬૩	૭૪૬૨	૭૧૩૦
લાકડાં પાટીયાં વીગેરે...	૫૪૫	૬૯૦	૧૨૬૫૦	૬૩૭૮

હિંદુસ્તાનમાંથી થયેલી કુલ નીકાશ ૧૭૧૪૬૭ ૨૬૦૧૬૯ ૨૩૮૩૦૩૪ ૨૨૯૫૫૩૭

હિંદુસ્તાનમાંથી થયેલી સરકારી માલની નિકાશ ૨૮૧૭ ૧૮૧૩ ૫૨૬૭૦ ૨૨૯૨૬

મેટેલીક શીલીંગથી બીલીંગનો આરંભ થોડો છે.